Butlletí

de la

Biblioteca de Catalunya

VOLUM VUITÈ

1928-1932

BARCELONA

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

PALAU DE LA GENERALITAT

1934

BUTLLETÍ
DE LA
BIBLIOTECA DE CATALUNYA

VOLUM VUITÈ

1928-1932

Butlletí
de la
Biblioteca de Catalunya

VOLUM VUITÈ
1928-1932

BARCELONA
INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
PALAU DE LA GENERALITAT
1934

Impremta de la Casa de Caritat : Montalegre, 5 : Barcelona

Inventaris de llibres de jueus gironins, per JOSEP M.ª MILLÀS i LLUÍS BATLLE.*

A l'Arxiu de la Cúria Episcopal de Girona es guarden dos petits llibrets o quaderns que contenen inventaris de llibres, especialment religiosos i litúrgics, dels principals jueus gironins de començos del segle XV.

Bibliopaleogràficament són dos quaderns en quart, de 15'3 × 22'5 cm. i de 12 i 8 folis, respectivament; si bé són sense data, la lletra és manifestament del segle XV; els dits inventaris estan escrits en català, però amb una ortografia bastant vacil·lant, així com amb freqüents errades en la transcripció dels mots hebraics. Això ens fa pensar que els dits quaderns són les còpies seriades que un amanuense cristià — segurament al servei de la Cúria de Girona — va fer de les declaracions que varen lliurar cada un dels jueus que s'hi citen. La modalitat hebraica en la pronunciació dels noms dels distints llibres bíblics i litúrgics és ben destacada, i malgrat la fluctuant transcripció d'alguns d'aquests noms — és tan difícil transcriure sons exòtics a una llengua — hom constata tots els caràcters privatius de la pronunciació sefardí. Però mantes desfiguracions dels mots hebraics ja s'han d'atribuir, més que a vacil·lació de la transcripció, a inadvertència i incomprensió del copista cristià, per ex., els n.ˢ 25, 123, 128; en algun cas, però, referiríem a una modalitat fònica viva l'especial fisonomia de la transcripció hebraica : així és curiós de veure que algunes vegades, per ex., als n.ˢ 264, 265, 266 i 269 del quadern B, a un nom propi de jueu, precedeix *Bi*, en lloc de *Rabí*.

Aquests inventaris es refereixen als llibres que els jueus declarants tenien en llur poder, desprès d'haver ja lliurat els altres llibres que no podien tenir en llur poder a l'oficial o vicari de la Cúria de Girona; així es retola freqüentment l'inventari del jueu declarant : «Inventari dels libres de ..... que ha en son poder oltre los libres que ha dats a mossen G. Mariner vicari.» Això ens situa vivament en un dels moments més tristos i aspres de la vida del judaisme a la nostra terra.

Des de mitjans del segle XIII el proselitisme de l'Església envers els jueus anà accentuant-se progressivament, i aquest proselitisme rebé també increment de les revoltes socials que al llarg del segle XIV — a Espanya fou als seus finals, principal-

* Aquests documents foren descoberts a l'Arxiu de la Cúria Episcopal de Girona per un dels firmants d'aquest treball, el senyor Lluís Batlle, el qual n'ha fet la còpia. A càrrec del doctor Millàs ha anat la transcripció hebraica i la identificació i comentari bibliogràfic dels títols.

ment — s'acarnissaren contra els jueus. Aquesta pruïja de proselitisme la sentiren profundament i alhora, al nostre país, sant Vicenç Ferrer i el papa Benet XIII; el primer, en les seves prèdiques incessants es dirigia a les multituds; el segon sembla que sentia més la polèmica personal, i amb la convocatòria de la gran Assemblea de Rabins a Tortosa, que per espai de quasi dos anys (febrer 1413-novembre 1414) discutí greus problemes teològics, es dirigia preferentment a la conversió de les ments directores del judaisme.[1] Aquest ardent proselitisme, fet precisament arran d'un període de convulsions i de grans depredacions contra els jueus, fou ric en nombroses conversions de jueus,[2] les quals eren, però, més o menys sinceres. El blanc d'aquelles polèmiques doctrinals era particularment el Talmud, ja per al·legar els polemistes cristians que hi havien passatges i opinions que donaven peu a una interpretació messiànica congruent amb la cristiana, o per al·legar que hi havien passatges calumniosos i blasfems contra la fe cristiana, i com que en les últimes sessions la generalitat dels Rabins assistents a l'Assemblea de Tortosa, declararen que no donaven cap fe ni autoritat als passatges talmúdics — d'aparència immoral o errònia —, aleshores impugnats pels polemistes cristians de l'Assemblea es comprèn que el zel i tendència antitalmúdiques de Benet XIII, s'exacerbessin, i que ell cregués del cas d'iniciar després del Congrés de Tortosa una política de màxima repressió contra els jueus i llur doctrina talmúdica. Això fou la butlla que promulgà l'11 de maig del 1415, la gran duresa de la qual sols s'explica situant-nos en aquells moments històrics.

Vet aquí el que es disposa en els dos primers apartats o constitucions:

I. Cap fidel ni infidel, de qualsevol estat, condició o secta, s'atreveixi ni públicament ni privada, a escoltar, llegir ni ensenyar les doctrines talmúdiques, i per tal que aquesta prohibició sigui més fàcilment observada, es mana que dintre el terme d'un mes, a comptar des de llur publicació, es recullin i servin en l'esglé-

1. Vegeu J. AMADOR DE LOS RÍOS, *Historia social, política y religiosa de los judíos de España y Portugal*, Madrid, 1876, cap. VIII-X, i H. GRAETZ, *Geschichte der Juden*, 4.ª ed., VIII, p. 105-129 i 406-417. Hom troba en RODRÍGUEZ DE CASTRO, *Biblioteca Española*, I, p. 214 i s., un trasllat de l'índex de les setze matèries o proposicions debatudes, i del curs de les seixanta-nou reunions efectuades, a base del protocol que se serva manuscrit a la Biblioteca d'El Escorial. En corregir aquest treball ens arriba a les mans la monografia del nostre admirat amic Prof. J. BAER, *Die Disputation von Tortosa* (separata de les *Spanischen Forschungen der Görres Gesellschaft*, vol. III, p. 307-336), que dóna una nova i profunda visió del problema.

2. Tant les fonts cristianes : fonts de la Vida de Sant Vicenç Ferrer (ZURITA, *Anales de Aragón*, vol. III, lib. XII, cap. 45), com les hebraiques (cf. A. DE LOS RÍOS, II, p. 431, n. 1, i GRAETZ, *ibíd.*, p. 121, n. 1), parlen del gran nombre de conversions judaiques arreu del país. Quant a la conversió de molts dels Rabins que assistiren al Congrés de Tortosa, el cert és que tant les fonts cristianes (índex del protocol de les sessions transcrit per RODRÍGUEZ DE CASTRO, *ibíd.*, p. 217 i s.), com les fonts hebraiques (*Divan d'En Bonafed, Comentari als Salms per Abraham ben Haïm ben Rimoc*, cf. GRAETZ, *ibíd.*, p. 408 i 410, i BAER, *Die Juden im christlichen Spanien, Aragonien u. Navarra*, p. 797 i s.) ens certifiquen de la conversió de molts i notables jueus assistents a les sessions de Tortosa.

sia catedral de cada Diòcesi, tots els volums, llibres i qualssevol escrits que continguin la dita doctrina, ja en forma de glossa, postil·la, summa o compendi, o s'hi refereixin directament o indirecta; els dits escrits se servaran a poder del Diocesà o del seu vicari, convenientment inventariats. Curaran de llur guarda i de tenir-los a la disposició de la Seu Apostòlica, mentre que els inquisidors procediran, passat el terme assenyalat anteriorment, contra aquells que posseeixin o ocultin els llibres, còdexs o escrits mencionats, podent àdhuc apoderar-se de les persones culpables o molt suspectes. Es fa excepció d'aquells que amb permís de la Seu Apostòlica posseeixin aquells llibres a fi de procurar la conversió dels jueus. Per tal de vetllar pel millor compliment d'això exposat, es mana els Diocesans i inquisidors que, almenys cada dos anys, procedeixin personalment o per mitjà d'altres, a investigar i aplicar diligentment l'anterior constitució en tots els llocs on habiten jueus.[1]

II. Cap jueu no podrà llegir, oir ni retenir el llibret anomenat entre ells *Machacé Iesu*,[2] compost, segons hom afirma, en afront del Redemptor; el que ho faci

1. Donem el text de la disposició segons la còpia de la Butlla, que es troba a la fi del manuscrit de la Biblioteca Capitular de la Seu de Girona que conté el *Protocol o Disputa de Tortosa*, f. 90, r. b. «Nemo fidelis (una còpia existent a l'Arxiu Episcopal afegeix : *vel infidelis*) cuiuscumque status, conditionis aut secte existat doctrinam ipsam audire, legere aut docere presumat publice vel occulte. Et ut tanto facilius presens nostra constitutio observetur, quanto minor aderit transgrediendi facultas, decernimus et mandamus ut infra mensem a die publicationis presentis constitutionis in Cathedrali ecclesia cuiusvis diocesis in posterum computandum omnes libri seu volumina, et codices quicumque doctrinam prefatam continentes aut per modum glose, apostille, summe, compendii, vel alias quovismodo directe vel indirecte ad doctrinam eandem quomodolibet pertinentia, in manu seu potestate diocesani vel sui vicarii designati per inventarium absque aliquacumque excusatione ponantur, qui penes se illos conservent, et nobis intiment facturi de ipsis prout sedes apostolica duxerit ordinandum diocesanis locorum et inquisitoribus heretice pravitatis in virtute sancte obedientie iniungentes quatenus post lapsum dicti termini contra tenentes vel ocultantes aliquos de libris, scripturis vel codicibus antedictis procedant viriliter etiam per captionem personarum, et contra vehementer suspectos de heretica pravitate, illis dumtaxat exceptis quibus ad predictorum iudeorum perfidiam convincendam tenere aliquos de dictis libris concessum fuerit de sedis apostolice licentia speciali. Et ut premissa plenius executioni demandentur predictis locorum diocesanis et inquisitoribus precipiendo mandamus, quatenus saltem de biennio in biennium per se, vel alios in quibuslibet locis suarum diocesum in quibus iudeos aliquos habitare cognoverint, diligenter inquirere, et eos quos in premissis culpabiles invenerint iuxta huiusmodi nostre Constitutionis tenorem, punire ullatenus non omittant, si canonicam et sedis apostolice effugere voluerint ultionem.»

2. Aquesta bona grafia — equivalent a מעשה ישו, *Fet de Jesús* — es troba en el document de 23 de juliol del 1415, de Ferran I d'Antequera, Registre 2395, f. 122-126, de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, il·lustrat per F. BAER, *op. cit.*, F. 828. El dit nom no havia estat identificat per les males grafies fins avui conegudes. A. DE LOS RÍOS, *op. cit.*, II, 627, en publicar el text de la Butlla de Benet XIII, a base de la còpia existent a la Catedral de Toledo, transcriu *Macellum*; en una còpia moderna trobada per nosaltres a l'Arxiu Episcopal de Girona, es transcriu *Ma...*; mentre que al final del Protocol que es guarda a la Seu de Girona, es diu : *Mace Iehsu*; Bartolocci (apud GRAETZ, VIII, p. 123) transcriu *Mar Mar Iesu*.

Respecte les històries llegendàries i ofensives que contra Jesús circulaven entre els jueus medievals, cf. *The Jew. Ency. : Toledot Jesu*, i l'obra de SAMUEL KRAUSS, *Leben Jesu nach judischen Quellen*, Berlín, 1902.

serà convicte i castigat de delicte de blasfèmia. El mateix s'entendrà de tot aquell que s'atreveixi a retenir qualsevol llibre, breviari o escrit que contingui malediccions, vituperis o afronts contra Jesucrist, la Santíssima Verge, Mare seva, algun dels Sants, o bé contra la Fe catòlica, els Sagraments, els vasos sagrats, els llibres o ornaments eclesiàstics, els ministeris religiosos o contra els cristians.[1]

A la tercera constitució es determina la pena del jueu que blasfemi o es mofi oralment de la religió cristiana o de cosa pertinent al culte de l'Església, i, encara, per tal d'evitar que d'obra els jueus poguessin cometre alguna irreverència contra els instruments del culte, es prohibeix que hom els pugui confiar la construcció o reparació de creus, calzes, vasos sagrats, etc., o bé l'enquadernació de llibres en els quals aparegui el nom del Redemptor o de la seva Mare. També es castiga amb excomunió el cristià que doni a jueu alguna de les coses expressades, en concepte de penyora o d'art.

Les altres constitucions, també extremadament dures, ja tenen un caire més social o jurídic i s'assemblen a les que es donaren per aquell mateix temps en altres països.[2]

Hom es dóna compte a través d'aquelles constitucions de la sorda i forta lluita que les circumstàncies de l'època havien congriat entre les dues religions, i hom veu que la lluita no sols es mantenia a la regió noble del proselitisme doctrinal i de l'apologètica — la literatura polèmica d'aquest temps, mantinguda generalment entre jueus conversos i els seus antics correligionaris, és molt considerable —, sinó que descendia a les regions inferiors de la vida quotidiana i social.

Doncs bé, amb els nostres inventaris tenim un testimoni viu de l'aplicació de la constitució primera de la butlla de Benet XIII al bisbat de Girona. No sabem que hom hagi publicat altres inventaris, anàlegs al nostre. Dels dos inventaris de Girona es desprèn que va encarregar-se de complimentar la constitució de Benet XIII el vicari mossèn Guillem Mariner, del qual sabem que era batxiller en decrets i prevere del Capítol de la Seu. Que mossèn Mariner gaudia de gran consideració es desprèn no solament del fet d'encarregar-se d'aquella comissió, sinó també que molt abans, a 19 de novembre del 1400, el rei Martí li manà que junt amb Pere de Sant Martí, resolgués el plet que hi havia entre l'abat, capítol i feligresos

1. «Ceterum, quia dissimulare illius opprobria non debemus, qui proba nostra delevit, statuimus ut nullus Iudeus de cetero libellum qui apud eos Mace Iehsu nominatur, quique in contumeliam Redemptoris nostri afirmatur compositus, legere, audire, aut apud se retinere presumat, quod si contra. fecerit eo ipso tanquam convictus de blasfemia puniatur, et hoc idem de illo censemus qui apud se quemcumque librum breviarium, seu scripturam, maledictiones, vituperia seu contumelias contra Salvatorem nostrum Jesum Christum, sacratissimam Virginem eius matrem, aliquem sanctorum, seu contra fidem catholicam, ecclesiastica sacramenta, sacra vasa, libros vel alia ecclesiastica ornamenta seu ministeria aut contra cristianos quoslibet continentes presumpserit retinere.» (Segons Protocol de la Biblioteca Capitular de la Seu de Girona, f. 90 r. b.-91 v. a.)

2. Vegeu l'*Ordenamiento sobre el ençerramiento de los judios e de los moros*, publicat a Valladolid, el 2 de gener del 1412, en A. DE LOS RIOS, op. cit., II, p. 492 i s.

de la parròquia de Sant Feliu, respecte al nomenament d'obrers per a les obres del temple.[1] Més tard, el març del 1417, era el Capítol Catedral qui el cridava a la reunió del Capítol que decidí, prèvia consulta de dotze arquitectes, que l'obra antiga de la Catedral de Girona havia de continuar-se amb una sola nau.[2] A 29 novembre del 1438 figura a l'Estatut de la Puríssima Concepció, i constantment pren part en les resolucions del Capítol.[3] Un amanuense — no molt hàbil — al servei del dit vicari mossèn Mariner, és probable que seria el que redactaria, en vista de les declaracions dels jueus de Girona, els nostres dos inventaris.

Aquests inventaris tenen un singular interès històric, acrescut encara si es té en compte la manca d'altres exemplars. Ells ens donen testimoni de la riquesa bibliogràfica dels jueus principals de Girona, descomptats els llibres que no podien tenir en llur poder i que ja havien lliurat a la Cúria. Entre aquests jueus n'hi ha que tenen un especial relleu històric : Nissim Ferrer, un dels jueus notables que foren citats en ocasió de l'Assemblea de Tortosa, apareix com a secretari de l'aljama de Girona junt amb Mossè Bellshom; un document de l'any 1431 ja ens el presenta convertit al Cristianisme. Apareix Azdai Toros, nunci de l'aljama, i el seu fill Salomó Azdai. Així mateix hom fa al·lusió a altres jueus de bastant nom, v. gr. En Caravida Vidal, En Bonastruc Desmestre, En Jacob Carsi, dels quals hom tenia en penyora algun llibre. En un cas se cita un cristià, mestre Bernat Baró, del qual també es posseïa un llibre.

Ja hem dit que la majoria dels llibres mencionats en els dos inventaris — que són els llibres que els jueus pogueren conservar en llur poder — són llibres bíblics i litúrgics, destinats al rés dels distints dies i festes de l'any. Així, predominen els volums del Pentateuc, Profetes i llibres poètics de la Bíblia, Targums, junt amb els rituals o llibres d'oracions de Cap d'any : *Roix ha-xanà*, Pasqua, *Quippur*; es mencionen sovint volums de distintes classes o ordres de pregàries : les *selihot*, *tefil·lot*, *quinot*, etc.

Després dels anteriors volums segueixen en ordre d'importància numèrica els d'exègesi i comentari dels distints llibres de la Bíblia : predominen els de Rabí Salomó, o sigui de Raschí, i els de David Quimhi i Abraam Abenezra. Apareix també el Comentari als Proverbis, de Rabí Ionà de Girona, obres de Mossè ben Nahmàn de Girona, i àdhuc *Hidduixim* (postil·les talmúdiques) de Rabí Nissim Girondí de Barcelona. També se cita el *Moré Nebuquim* (Guia dels vacil·lants) de Maimónides; el llibre que tantes inquietuds havia inspirat als esperits tradicionalistes jueus del segle XIII,[4] era ara considerat com innocu pels gelosos executors de la Constitució de Benet XIII! Hom menciona també algun llibre de *Dicduc* o de Gramàtica hebraica, així com algunes composicions poètiques que s'havien incorporat al ritual d'algunes festivitats, v. gr. el *Quèter malcut* o Corona real, i *Xemor libbi*, d'Aben-

1. *España Sagrada*, XLV, p. 25 i 253.
2. VILLANUEVA, *Viaje literario*, XII, p. 337.
3. Cf. Arxiu Capitular, *Llibre den Calçada*, f. VIIII v.
4. Cf. H. GRAETZ, *op. cit.*, vol. VII, cap. II, p. 28-58.

gabirol; reiteradament se cita l'obra didàctica d'aquest últim autor: *Mibhar hapeninim*. Per fi hom menciona alguna vegada obres de medicina, ja amb el nom general de «llibre de medecina» o bé especificant el títol. Altres obres no hem sabut identificar-les o bé solament d'una manera insegura.

Hom nota l'absència de llibres relatius a ciències naturals o bé filosòfiques, i sembla que la dita absència s'hagi d'atribuir més a la decadència, aleshores, dels estudis profans a la petita comunitat de Girona, que no pas a ordres prohibitives emanades dels executors de la butlla de Benet XIII. En canvi, la manca d'obres relatives al Talmud: explicacions, comentaris, compendis, etc., ha d'atribuir-se exclusivament a la prohibició formulada per la dita Butlla; els dits llibres serien els al·ludits en l'encapçalament de molts dels nostres inventaris: «Oltre los llibres que ha dats a mossèn G. Mariner». D'aquesta manera els nostres inventaris ens donen els límits dintre dels quals fou interpretada la disposició de la butlla: «omnes libri seu volumina, et codices quicumque doctrinam prefatam continentes, aut per modum glose, apostille, summe, compendii, vel alias quovismodo directe vel indirecte, ad doctrinam eamdem quomodolibet pertinentia, in manu seu potestate diocesani, vel sui vicarii designati per inventarium, absque alia quacumque excusatione ponantur...» Com si tot el judaisme fos el Talmud i l'únic obstacle que el proselitisme de l'Església pogués trobar provingués d'aquest llibre, es deixen en mans dels jueus de Girona els llibres que no hi guarden una relació directa, si bé hom els obliga a donar-ne un inventari especificat, dels quals els dos guardats en l'Arxiu de la Cúria de Girona ens en donen una mostra.

Quant a la data dels dits inventaris de Girona, si bé tenim ben concret el terme *a quo*, no ho podem dir del terme *ad quem*. Els nostres inventaris serien immediatament posteriors a la publicació de la butlla? Un d'ells, el que designem per la lletra *B*, porta al començament la data: «die XXIIII octubre», però no es diu l'any, i talment així es retola el primer inventari o llista de llibres que s'hi conté: «Inventari dels libres de Nasim Farer que ha ni ha (?) hauts de dos anys e mig ençá e aquells que ja ha donats a mosse lo vicari los quals son ja inventariats.» ¿Seria, doncs, una segona llista feta al cap de dos anys de la primera, en compliment del que ordenava la butlla de Benet XIII: «...quatenus saltem de biennio in biennorum per se, vel alios, in quibuslibet locis suarum diocessum in quibus judaeos habitare cognoverint, diligenter inquirere...»? A més a més, a l'inventari quart del dit quadern B, el mateix Nissim Ferrer i Mossè Bellshom, a títol de secretaris, denuncien, en nom de l'aljama: «quatre *rotllos* — els rotlles o volums de la Bíblia — que són a l'escola ...» ¿Seria, doncs, això, abans que els gironins tanquessin per ordre de Benet XIII, l'única sinagoga de la ciutat, segons comunicaven els seus nobles jurats al Rei a 18 de març del 1417[1] o bé abans del saqueig i destrucció de llibres de la sinagoga que s'efectuà cap el mes d'abril del 1418[2]? Molt probablement l'expressió:

1. Cf. A. DE LOS RÍOS, op. cit., II, p. 524, n. 1, i GIRBAL, *Los judíos en Gerona*, p. 41, n.° 1.
2. Cf. GIRBAL, p. 43, n. 2, i VILLANUEVA, *Viaje literario*, XIV, p. 30.

«escola» equival a la de «sinagoga». En l'últim document al·ludit, en parlar del saqueig de la «sinagoga» es diu : «la qual estave tanchada», si bé que no hi és ben clar l'abast de l'expressió aquesta.

El que és cert és que els desigs que tenia la clerecia de Girona de convertir la sinagoga en església, com es desprèn de l'al·ludit document del 18 de març del 1417, publicat per Girbal, no reeixiren, almenys promptament, com es desprèn del següent document del 28 de febrer del 1419;

«Nalffonso rex. Al amat nostre lo official del bisbe[1] de Gerona, salut e dilecció. Segons havem entés vos ab molts capellans e alguns lechs crestians novells, no appellats los nostres officials, ab avolot e ab parpals vingués a l'escola o sinagoga dels juheus de la dita ciutat la qual es nostre e sots nostre protecció e salva guarda, e metes ne les portes de aquella e les lantes, tora,[2] taules, libres e altres coses que attrobas dins aquelles destruhis. E aprés ab processó hi entrás e en açó se comogué en tal manera lo poble contra los dits juheus que si per los nostres officials no hi fos provehit si haguera seguit gran scandel. E no contents de açó aprés alguns dies vos e alguns altres axí preveres com lechs crestians novells los quals son promovedors e instigadors de açó vos venas temerariement sens demanar o requerir algun official nostre, ens en entrás en lo call de la dita ciutat e per força sercás en manera de escorcoll les cases del dit call e en aquelles hon no podiets entrar per grat trencás les portes e mitjants de cases de passar de unes cases en altres *e de aquelles destruhis molts libres dels dits juheus e molts vos ne aportavets sino con vos empatxaren.* Per que com sobre les dites coses tocants tant nostre interés vullam esser per vos informat, vos requerim e amonestam tantost vinguats a nos per dar rahó de aquelles. En altre manera certifficam vos que nos hi procehiriem per reintegració de nostres interés per justicia axí com se pertany. Dada en Barchinona sots nostre segell secret a xxvij. dies de ffebrer en lany de la nativitat de nostre senyor Mil CCCCXVIIII.»[3]

Aquest zel i vetllament d'Alfons IV a favor dels jueus s'havia de confirmar tot seguit amb el document del 21 de març del 1419,[4] en el qual derogava o paliava — accedint als precs dels jueus d'Aragó — moltes de les dures constitucions de la butlla de Benet XIII i diploma de Ferran I (23 juliol 1415). A nosaltres ens interessa especialment el primer apartat del decret d'Alfons IV, en el qual es mana que, prèvia expurgació feta per una comissió de teòlegs, juristes i un convers, dels errors i heretgies contra la fe catòlica i en vituperi del Nou Testament, que es continguin en els llibres talmúdics, els siguin tornats als jueus, i aquests en puguin usar lliurement. Amb tal fi s'ordena que qualsevol, clergue o seglar, que tingui algun d'aquells llibres, els manifesti, a disposició d'aquella comissió. Anàlogues disposicions obtingueren

1. El bisbe era Dalmau de Mur (gener 1416-febrer 1420). Cf. VILLANUEVA, *Viaje*, XIV, p. 29.
2. Transcripció de la paraula hebraica *torà*, Llei, o sigui els rotlles o llibres de Moisès.
3. A. C. A., Reg. 2666, Alf. IV, f. 124 v.-125.
4. BAER, *op. cit.*, p. 847 i s.

els jueus de Catalunya, València i Mallorca.[1] Quant a Girona, tan moguts i exacerbats com estaven els ànims, no reberen els seus naturals amb bona voluntat les concessions del Rei Magnànim, i feren manera d'oposar-s'hi.[2] El cas és que Alfons IV, al cap d'alguns anys demana encara, amb insistència, al Bisbe Andreu Bertran,[3] els llibres judaics (talmúdics) que el seu predecessor Ramon d'Escatllar havia pres als jueus. Vet aquí els dits dos documents:

«Lo Rey. Venerable pare en Xrist. Per relació del amat conseyler et tresorer nostre mossen Ramon Berenguer Lorach et en altre manera havem entés com diversos libres judaics que vostre precessor havia pres en ses mans, son vuy vers vos, et com aquells nos vullam haver, encontinent vos pregam axí affectuosament com podem, que tots los dits libres, levats aquells que auran coneguda e de micer Pere de Dous seran derogants a la fe catholicha, migençant inventari liurets encontinent al feel nostre en Nicholau Angles ciutadá de Gerona. Com vos liurant aquells al dit Nicholau haurem a vos per quiti et descarregat de la custodia daquells, et vullats ho complir per obra encontinent certifficant vos quens en farets pleer molt agradable..... (segueixen altres encàrrecs). Dada en Barchinona sots nostre segell secret a sis dies de janer del any MCCCCXXIIII[4] (Dirigitur Episcopo Gerundensi).»

«Alfonsus rex, venerabili in Xristo patri Andree divina providentia Episcopo Gerundensi salutem et dilectionem. Cum nos vellimus haberi nostras ad manus libros judaycos qui in vestri posse ex ordinatione domini olim Benedicti fuerunt positi seu inmissi, pro erroribus fidei catholice contrariis expellendis, vos requirimus et rogamus ubique dicimus et mandamus quatenus libros in quibus non sint inventi errores predicti ilico et alii ubi sunt scripti errores postquam dicti errores ab eis extracti fuerint quos ab eis extrahi volumus, ex templo tradete fideli locumtenente Tesaurarii Bernardo Sirvent vel cui voluerit loco sui, hosque non mutetis seu etiam differatis aliqua ratione si nobis cupitis complacere, cum nos ex aliquibus casis satis necessariis urgentibus sic fieri providecimus et vellimus. Date Cesarauguste XXV die Junii a nativitate Domini MCCCCXXV.»[5]

Donem seguidament transcrits els dits inventaris, respectant absolutament la grafia original, i amb ells acompanyem els comentaris i explicacions que ens han semblats pertinents, sempre a la mesura de les nostres limitades possibilitats. Hem d'agrair especialment als Profs. F. Baer i D. S. Blondheim pel gran interès que han posat a resoldre els dubtes que els hem proposat.

1. Cf. BAER, *op. cit.*, p. 850.
2. Cf. J. DE CHIA, *Bandos y bandoleros en Gerona*, Gerona, 1888, I, p. 271 i 272. BAER, *op. cit.*, p. 850.
3. És el convers Andreu Bertran, molt prestigiós per la seva ciència i virtut; fou almoiner de Benet XIII i intervení activament en el Concili de Girona. Fou nomenat pel Papa, bisbe de Barcelona, i des de 1420 ho fou de Girona. Cf. ZURITA, *loc. cit.*
4. A. C. A., Reg. 2672, Alf. IV, f. 162 v.
5. A. C. A., Reg. 2679, Alf. IV, f. 40 r.

INVENTARI A

I

[f. 1 r.] Inventari dels llibres de mosse Struch[1] que ha an son poder oltre los libres que he dats a mosse G. Mariner.

1 *Primerament j. libre appellat ammas.*

L'expressió normal dels cinc llibres de Moisés és *hammixà* חמשה; *hòmeix* חומש *humxà* חמשא és un quint, o sigui, en aquest cas, un llibre. En l'inventari de Mosconi, *L'inventaire du mobilier et de la bibliothèque d'un médecin juif, de Majorque*, (*Rev. des Et. Juiv.*, vol. XXXIX, p. 256) surt la grafia «omse». Més endavant, n.º 84, 193, veurem una transcripció «*hommas*». Creiem que aquí l'expressió equival a un llibre dels cinc del Pentateuc.

2 *item j. altre ammas de barasis.*

Un volum del Gènesi : *barasis*, transcripció de בראשית. Noteu el caràcter sefardí de la total espiració de l'explosiva postvocàlica; quant a la transcripció — molt freqüent en els nostres inventaris — del *chevà* mòbil per *a*, creiem que es deu al caràcter de la *e* àtona catalana, molt propera de la *a*.

3 *item altre ammas de barasis.*

Idem.

4 *item altre ammas de vaicra siro abaratha.*

Un volum del Levític. La grafia «siro abaratha» ens és incomprensible; potser és incorrecte. A l'inventari de Mosconi surt (ibid, p. 258) la grafia «xera» שלו, la qual sembla correspondre a la fórmula del datiu hebraic, però no creiem que aquí pugui escaure-hi. Probablement *siro* correspon a la preposició catalana *tro*, i «abaratha» ha de descomposar-se en *a* i «beracha», i pot ésser al·lusió a Deuteronomi XXXIII, 1.

5 *item altre ammas de vaicra siro abamisbar.*

Un vol. del Levític fins a (?) Nombres.

6 *item j. libre appellat afftaros.*

Un vol. de *haftarot* הפטורות o lectures dels textos profètics, que es llegeixen en tots els dissabtes i festes religioses a la Sinagoga, després de la lectura de la Torà.

1. El 27 d'abril del 1391 és anomenat un «Mossé Struch de Banyoles», a proposta de l'aljama de Girona, com encarregat de la «collecta» a fora de la ciutat de Girona; cf. BAER, *Die Jud. im christ. Spanien*, I, 629.

7 *item una micra de Niuihim rissonim.*

Volum o rotlle de profetes primers o anteriors. נביאים ראשונים o sigui Josué, Jutges, Samuel i Reis. La grafia, tal com apareix escrita en el manuscrit, sembla vacil·lant. Noteu la transcripció del *chevà* mòbil per *i*, potser per assimilació vocàlica.

8 *item j. libre appellat sarasim de paper.*

Malgrat que la grafia del manuscrit no és ben clara, sembla segura la interpretació *sarasim* (*Llibre d'*)*arrels*, o sigui un diccionari hebraic, probablement el d'Aben Gannah.

9 *item j. perussin de yop e cahillim de rabi Salomo de paper.*

Comentaris o explicacions (פרושים *peruixim*) de Job, i dels Salms) תהלים *tehil·lim)*, per R. Salomó b. Isaac, o sigui el cèlebre Raschí.

10 *item j. perussin de joasua e soptin e de Samuell des quimhi de paper.*

Comentaris a Josué i Jutges (שופטים *xofetim*) i a Samuel, per Quimhi. Es tracta del Comentari de David Quimhi, de Narbona (1160-1235). Cf. *The Jew. Enc.*, VII, 495.

11 *item uns pirussim de jassaya des quimhi de paper.*

Comentaris a Isaïas, del mateix Quimhi. La grafia *Jassaya*, traeix una pronunciació hebraica, i no cristiana basada en la Vulgata.

12 *item uns perussim de tareassarr des quimhi ab perus de jasaya de paper.*

Comentaris del mateix Quimhi als dotze Profetes menors (תרי עשר *tereassar* =12). Cf. la grafia *treassar* en l'inventari de Mosconi (*ibid.*, p. 259). I uns comentaris a Isaïas.

13 *item unes millos de niuihim rissonim e niuihim aaronim en paper.*

Uns rotlles מגלות *meguillot*. La grafia *millos*, és un xic desfigurada; surten més endavant les altres variants : *maillos*, *migllat*, etc.) de profetes anteriors i de profetes posteriors.

[f. 1 v.] 14 *item j. libre tafillim en coerns de pergamin.*

Un vol. de Salms (ההלים *tehil·lim*), en quaderns de pergamí. Els llibres bíblics solen estar escrits en pergamí. Noteu la variant de pronunciació respecte el n.° 9.

15 *item j. tergum en moltes pesses de paper.*

Targum o paràfrasi caldea d'algun llibre de la Bíblia. Noteu com el so de la *a* àtona en Targum ha estat transcrit per *e*, cas invers del n.° 2, la qual cosa indica la pronunciació catalana fluctuant.

16 *item ij. saliachos de paper.*

Selihot, סליחות o sigui pregàries d'indulgències en els dies de dejuni. Cf. J.

ELBOGEN, *Der jüdische Gottesdienst*, p. 221 i s. Frankfort a. M., 1931. Noteu la introducció d'un so furtiu de *a*, davant de la gutural.

17 *item j. libre appellat hames maillos.*[1]

Un vol. dels cinc *meguil·lot* מגלות o rotlles, o sigui els llibres de Trens, Càntic dels Càntics, Rut, Ester i Eclesiastès, que es llegeixen en cinc solemnitats dels jueus.

18 *item j. piutin.*

Piutim פיוטים, poesies laudatòries o ascètiques que es cantaven o bé es recitaven a la Sinagoga.

19 *item j. allell ab parassos.*

Un volum d'Al·lell (הלל). Probablement fa referència als Salms 113-118, que són els salms al·leluiàtics que constitueixen l'«Al·lel d'Egipte» (Cf. DALMAN, *Aram. Neuheb. Handw.*, p. 114; ELBOGEN, *op. cit.*, p. 125; *The Jew. Enc.*, VI, p. 178.) L'acompanyaven lectures sabàtiques del Pentateuc, פרשות *peraixot*. A l'inventari dels béns de Samiel Cresques de Besalú, jueu de Perpinyà (1370), apareix : «Peces apel·lades *Aclel* (Hallel) en pergamí». Cf. *Rev. des Et. Juiv.*, XVI (1888), p. 180. També s'hi troba (p. 182) que Bonjuhes Bellshom de Perpinyà (1403), deixà un «Allell».[2]

20 *item una maguilla.*

Literalment, *rotlle*. Probablement es refereix a una de les cinc *meguil·lot* : la d'Ester. Cf. STEINSCHNEIDER, *La bibliothèque de Leon Mosconi*, *Rev. Etud. Juiv.* XL, p. 68 i 69, n.os 71 i 72.

21 *item unas quinos de paper.*

Quinot קינות, lamentaciones o elegies, amb al·lusió a persecucions o martiris, destinades a recitar-se a la Sinagoga el dia 9 d'Ab. Cf. ELBOGEN, *op. cit.*, pàgina 229.

22 *item j. maaczor de paper.*

Mahazor מחזור o ritual d'oracions.

23 *item ij. maaczorim en pergamin.*

Dos rituals d'oracions.

24 *item v. taffillos.*

Tefillot תפלות, oracions de súplica pròpiament dites. Cf. ELBOGEN, *op. cit.*, p. 248.

1. Està escrit al damunt de la paraula, esborrada, «millos».
2. Nota comunicada amablement pel Prof. A. Marx.

25 *item j. libret appellat niuhar ab paninim.*

Correspon a *mibhar hapeninim* מבחר הפנינים «Selecció de perles», llibre de màximes de moral, de Salomó ben Gabirol.

26 *item j. libret de echa.*

Un vol. d'*Ecà* איכה. Elegia que, probablement, indica la de Jeremias (Trens).

27 *item j. allell.*

Cf. n.° 19.

[f. 2 en blanc.]

II

[f. 3 r.] Inventari dels libres den Issach Rimoch

28 *Primerament hemas salem e maheczor.*

Pentateuc complet שלם i ritual. Cf. n.° 1, 22 i 23 i noteu la diversitat de transcripcions.

29 *item uns taffillos salemmos.*

Oracions completes שלמות. Cf. n.° 24.

30 *item altres taffillos que no son salimmos.*

Oracions no completes. Noteu la vacil·lació en transcriure l'última paraula, en els dos n.s 29 i 30.

31 *item j. libre appellat ellell bell simmorim que juheus disen la nit de pascha.*

La transcripció defectuosa «ellell bell simmorim» correspon a «Hal·lel belel ximmorim» הלל בליל שמורים, o sigui *hal·lel de la nit de vespres*, referida a la primera nit de Pasqua. En aquesta nit els jueus resen els salms 113-118, talment com es feia en temps del Temple, i a ells deu referir-se aquella expressió. No sabem si aquella expressió es refereix també a la Hagadà de Pasqua, relacionada amb aquells Salms. (Cf. *The Jew. Ency.*, VI, p. 141).

32 *item unes obres de rossana.*

Obres de la festa de Cap d'any; ראש השנה *Roix ha-xanà.*

III

[f. 3 v.] Inventari de na Tolrana,[1] muller den Abram Mosse oltra aquells que ha dats a mosse vicari.

1. La forma Tolrana, Tolraneta, es troba entre les nostres jueves. Cf. BAER, *op. cit.* p. 306.

33 *Primerament j. libre appellat casovim.*

Probablement la grafia *casovim* equival a *quetubim* כתובים, o sigui els llibres «hagiògrafs» de la Bíblia. Noteu com la transcripció del *xevà* mòbil és quasi sempre *a*, i vegeu la total espiració de l'explosiva intervocàlica.

34 *item j. libre appellat saliachos.*

Pregàries. Cf. n.° 16.

35 *item micra de navimrissonim e haronim.*

Lectura bíblica de Profetes anteriors i posteriors. Cf. n.s 7 i 13.

36 *item j. mazor.*

Ritual. Cf. n.s 22, 23 i 28.

37 *item j. peru de quinhi de partida rissonim rissonim.*

Comentari פירוש de Quimhi (David) als Profetes anteriors. Vegeu la grafia incorrecta de *peru*, probablement per defecte de la còpia.

38 *item j. mazur.*

Cf. n.s 22 i 23. Noteu la transcripció en *u*.

39 *item j. ammas complit.*

Pentateuc complet. Cf. n.° 28.

40 *item unas obres.*

41 *item j. allell.*

Salms al·leluiàtics. Cf. n.° 19.

IV

[f. 4 r.] Inventari den Issach Bonavia dels libres que te en son poder.

42 *Primo una micra de nivihin rissonim.*

Profetes anteriors. Cf. n.° 7.

43 *item altre micra de nivihim haronim.*

Profetes posteriors. Cf. n.° 35.

44 *item una micra dirmea.*

Text de Jeremias.

45 *item altre de joasua.*

Text de Jossué. (?)

46 *item j. cassouim en duas pessas.*

Hagiògrafs bíblics en dues parts. Cf. n.° 33.

47 *item dos haammassim.*

Dos textos del Pentateuc. Cf. n.° 1. *Hammassim*, plural de *Hammas.*

48 *item una affteros.*

Lectures sabàtiques dels Profetes. Cf. n.° 6.

49 *item uns pirossims de hammas.*

Comentaris פירושים *peruixim* als llibres del Pentateuc. Cf. n.° 37.

50 *item iij. taffillos.*

Tres oracions de súplica. Cf. n.ˢ 24 i 30.

51 *item ij. mahazorim.*

Dos rituals. Cf. n.° 22.

52 *item iiij. obres.*

53 *item iiij. libres appellats allollim.*

Quatre ordres o llibres de salms al·leluiàtics. *Allollim* grafia alterada, pel copista, per *allellim,*. Cf. n.° 19.

54 *item vj. o vij. libres veys de que negu nos pot servir.*

V

[f. 4 v.] Inventari den Juceff Ssach[1] juheu de Figueras are stant en Gerona dels libres que ten en son poder oltre ço que hac amosse G. Mariner.

55 *Primerament ij. hammassim, ço es j. de tot lan e altre de barissis.*

Dos volums del Pentateuc : un de rés de tot l'any, o sigui complet; l'altre, del Gènesi. Cf. n.° 1. Noteu la vacil·lació gràfica de les transcripcions, que indica així mateix vacil·lació fònica.

56 *item ij. taffillos.*

Dues oracions de súplica. Cf. n.° 24.

57 *item una maguilla.*

Un rotlle d'Ester. Cf. n.° 20.

1. La forma Ssach està per Issac o Issaac. A l'al·ludit document del 27 d'abril del 1391, també s'anomena a «Jucef Içach de Figueras» com encarregat de la «collecta» fora de Girona.

58 *item duas salios.*

Dues pregàries d'indulgència. Cf. n.° 16.

59 *item ij. hellallim.*

Salms al·leluiàtics. Cf. n.os 19 i 53.

60 *item ij. taffillos de rossana.*

Oracions תפלות *tefillot* de Cap d'any. Cf. n.os 24 i 32.

61 *item j. coern de perus de seler adoza.*

Quadern de Comentatri de *Sèder Abodà* ?, o sigui Comentari a la litúrgia de la festa de Quippur (segons la *Mixnà*, tract. *Iomà*) que forma part del rés del dit dia. Cf. J. Elbogen, *op. cit.*, p. 216 i s. El rabí d'Osca Haiim Galipapa (segle xiv), composà un Comentari, ms. De Rossi 313, editat en part en קובץ מעשי יד גאונים קדמונים. Berlín, (5) 617 de la Cr.[1]

62 *item j. asquinos ab dos coerns de echa que stan dins.*

Un volum d'elegies *Ha-Quinot* הקינות (cf. n.° 21) amb dos quaderns d'*Ecà* איכה (cf. n.° 26). Noteu la transcripció de l'article hebraic *ha* per *as*.

63 *item j. mirar apininim en pergamin.*

Mibhar hapeninim. Cf. n.° 25.

64 *item j. allell que ten vinant simpson penyor que anom sirisurim e coeles.*

És molt estrany per nosaltres la redacció d'aquest número, puix que s'aplica el nom d'*allel* al Càntic dels Càntics *Xir-ha-xirim* i a l'Eclesiastès *Cohèlet*. Potser hi ha una falsa redacció. No sabem identificar el dit Vinant Simpson.

65 *item unas obres de samor labi e bassell sasday.*

שמור לבי «guarda mon cor», principi d'una poesia d'Abengabirol, que figura en el rés de *Xabuot*; בצל שדי «a l'ombra de l'Omnipotent», íd.

66 *item j. mille de echa.*

Un rotlle (מגלה *meguilla*; cf. n.° 13) dels Trens de Jeremias. Cf. n.° 26.

VI

[f. 5 r.] Inventari de Struch Auinay[2] dels libres que son en son poder oltre los libres que ha dats a mosse G. Mariner.

1. Nota del doctor Assaf, de Jerusalem.

2. Avinay està per Aninay חנינאי, nom de família entre els jueus de Catalunya. Cf. Baer, *op. cit.*, p. 1100.

67 *Primerament iiij. taffillos.*
Quatre *tefillot*, oracions de súplica. Cf. n.° 24.

68 *item iij. libres maazorim.*
Tres rituals. Cf. n.^{s} 22 i 23.

69 *item v. libres appellats amassim.*
Cinc volums o llibres del Pentateuc. Cf. la diversitat de transcripció respecte del n.° 47.

70 *item j. perus de taffillim*
Comentaris als Salms תהלים, *tehillim*. Cf. n.° 14.

71 *item j. perus de jassaya.*
Comentari a Isaïas.

72 *item j. libre appellat taffillim.*
Salms. Cf. n.° 70.

73 *item iij. libres appellats piutim.*
Piutim, poesies sinagogals. Cf. n.° 18.

74 *item j. libre appellat perus de hammas.*
Comentari al Pentateuc.

75 *item iij. libres appellats tregomin de hammas.*
Targums del Pentateuc. Cf. la distinta transcripció respecte del n.° 15.

76 *item j. libre appellat perus de cassovim.*
Comentari als Hagiògrafs. Cf. n.° 33.

77 *item ij. perohim de mislle.*
Dos comentaris als Proverbis, *mixlé* משלי.

78 *item iij. libres appellats saliachos.*
Pregàries d'indulgències. Cf. n.° 16.

79 *item ij. libres appellats micraos.*
Llibres de lectures bíbliques מקראות *micraot.*

80 *item j. cassovim e una micra que son den Bonestruch des mestre que tench penyor.*
Hagiògrafs (cf. n.° 33) i un volum de «lectura bíblica», que són den Bonastruc Desmestre. Sobre aquest jueu notable que fou especialment requerit per Benet XIII,

a l'Assemblea de Tortosa, i on sembla que abjurà sa fe, cf. GIRBAL, *Los judíos en Gerona*, p. 35, GRAETZ, *op. cit.*, VIII, p. 410, i BAER, *op. cit.*, 628 i 787.

81 *item j. cassovim e j. ammas que tench penyor den Caravida vidal.*

Hagiògrafs i un volum del Pentateuc, que són d'En Caravida Vidal.[1]

VII

[f. 5 v.] Inventari de Salomon Samuel[2] oltre los libres que ha dats a mosse G. Mariner vicari.

82 *Primerament i allell*

Salms al·leluiàtics. Cf. n.° 19.

83 *item una magilla.*

Rotlle d'Ester. Cf. n.° 20.

84 *item ij. hommassim de pergamin.*

Dos volums o llibres del Pentateuc. Cf. n.° 47. Noteu la pronunciació en *o*, corresponent a la grafia חומש, *hómeix*.

85 *item alcuns coerns de tahillim*

Quaderns de Salms. Cf. n.° 9.

86 *item una obre de sauaos.*

Una obra de *sauaot*. Probablement la dita grafia correspon a «setmanes» *xabuot* שבועות, o sigui llibre de les oracions de la festa de les setmanes (Pentecosta); cf. *The Jew. Ency.*, IX, p. 593. O potser millor, a שבחות *xebahot*, himnes laudatoris de la Llei, cf. J. ELBOGEN, *op. cit.*, p. 221.

87 *item unas obres de paper de tot lan.*

Obres amb oracions per a resar durant el transcurs de tot l'any.

88 *item unas taffillos.*

Oracions de súplica. Cf. n.° 24.

1. En un document del 23 de juliol del 1373, expedit a Barcelona per Pere III, figura al marge el nom Vital Caravida (cf. BAER, *op. cit.*, p. 451, n.° 2), que probablement té relació d'ascendència amb el nostre.

2. A l'any 1407 es troba a Perpinyà un Salomó Samuel, fill de Samuel Jucef. Cf. *Revista de Gerona*, 1881, p. 257 i 291.

VIII

Inventari den Deuiu jacob[1] del libres que ten en son poder.

89 *Primerament ij. [ta]fillos.*
Dues oracions de súplica. Cf. n.° 24.

90 *item iiij. hamassim i de barassim tergum e laltre de barassis e semor e laltre beressis laltre bamisbar sinay e de elledeuarim.*
Quatre llibres del Pentateuc : Un targum del Gènesi; un altre del Gènesi i Èxode; l'altre del Gènesi, i l'altre dels Nombres i del Deuteronomi.

91 *item ij. saliachos.*
Dues pregàries d'indulgències. Cf. n.° 16.

92 *item ij. obras.*
Dues obres (sense especificar).

93 *item ij. allalim.*
Dues sèries de salms al·leluiàtics (cf. n.° 19). Sobre les diverses denominacions d'*al·lel*, cf. *The Jew. Ency.*, VI, p. 176.

94 *item j. micra de nauim rissonim e haaronim.*
Profetes anteriors i posteriors. Cf. n.° 35.

[f. 6 r.] 95 *item j. quinos.*
Elegies. Cf. n.° 21.

96 *item ij. maaczorim.*
Dos rituals. Cf. n.° 22.

97 *item j. teffillos de rossana.*
Oracions de Cap d'any, *Roix ha-xanà*. Cf. n.° 32.

1. Un xic abans del 1391 apareix a Barcelona «l'alberch den Daui Jaques». Cf. BAER, *op. cit.*, p. 641.

IX

Inventari dels libres den mosse Falconi[1] dequells que vuy possaex oltra aquells que ya ha dats en poder de mosse G. Mariner vicari.

98 *Primerament ij.quinos.*

Dues elegies. Cf. n.° 21.

99 *item j. echa.*

Echa o Trens de Jeremias. Cf. n.° 26.

100 *item una micra de niuihim rissonim.*

Profetes anteriors. Cf. n.° 7.

101 *item j. altre de niuihim aaronim.*

Profetes posteriors. Cf. n.° 35.

102 *item j. casuvim.*

Llibres bíblics hagiogràfics. Cf. n.° 33.

103 *item una micra de jassaya e de teraasar.*

Isaïas i els dotze profetes menors. Cf. n.° 12.

104 *item j. aamas de barasis e de samos.*

Textos de Gènesi i Èxode.

105 *item j. altre ammas de vaycra e de bamisbar.*

Textos de Levític i Nombres.

106 *item j. altre ammas de vaycra.*

Text de Levític.

107 *item j. altre aammas de deuarim.*

Text de Deuteronomi.

1. En el document ja al·ludit del 27 d'abril del 1391, és nomenat membre del Consell permanent del Call de Girona, Bellshom Mossè Falcó, germà de David Falcó i de Falcó Mossè (cf. BAER, *op. cit.*, p. 628). També es parla d'un Bellshom Falcó, jueu de Girona, en un doc. del 1379 (cf. BAER, *op. cit.*, p. 477). En una llista (20 de juny del 1363) de jueus contribuents a les despeses de la guerra de Pere III amb Castella, surt un Mossé Falcó que contribueix amb 100 sous, però veiem que no és el mateix anterior (cf. BAER, *op. cit.*, p. 379).

108 *item unas afftaros.*

Lectures sabàtiques dels Profetes. Cf. n.° 6.

[f. 6 v.] 109 *item unas altres afftaros en que ha hames maguillos.*

Haftarot junt amb els cinc *meguil·lot* o Cant dels Cants, Rut, Trens i Eclesiastès, Ester. Cf. n.° 17.

110 *item j. tergum de berasis e basmor e saymors e bamisbar.*

Targum del Gènesi i (?) Èxode i Nombres (cf. n.^{s} 2-5). La còpia sembla que està alterada; probablement en lloc de *basmor* cal llegir altrament.

111 *item vj. taffillos.*

Sis oracions de súplica. Cf. n.° 24.

112 *item unas obres de tot lan.*

Obres de rés per tot l'any.

113 *item unas obres de yvern.*

Obres de rés durant el temps de l'hivern.

114 *item unas obres de stiu tots de pergamin.*

Obres de rés per a l'estiu.

115 *item unas obres de russana de paper.*

Obres de rés per a Cap d'any, *Roix ha-xanà*. Cf. la variant de grafia amb el n.° 32.

116 *item j. coern de obres de pascha.*

Obres de rés per a la Pasqua.

117 *item viij. coerns de obres.*

Quaderns d'obres.

118 *item j. malheczor de pergamin.*

Ritual. Cf. la distinta transcripció respecte del n.° 22.

119 *item altre maheczor de paper.*

Altre ritual.

120 *item xv. coerns de maczor.*

Quaderns de Mahzor o ritual.

121 *item unas salios.*

Selihot, pregàries d'indulgències. Cf. n.° 16.

122 *item unas altres salios.*
Altres *Selihot.*

123 *item unas taffillos de rossana e de jomichi porim.*
Oracions de Cap d'any (cf. n.[s] 24 i 32) i del dia de Quippur *Iom ha-quippurim* יום הכפורים. Noteu la incorrecció amb què està escrita la transcripció hebraica, la qual cosa manifesta que no seria una mà hebraica la que escriuria les nostres còpies.

[f. 7 r.] 124 *item unas salios les quals tench penyore den vidal mosse.*
Pregàries d'indulgències (cf. n.° 16). Sobre Vidal Mossé, cf. més endavant.

125 *item j. maczor que tench penyor den Vidal mosse de paper*
Mahzor o Ritual.

126 *item j. perussim del senyor mestre del yvern.*
Comentaris a la lectura bíblica — probablement del Pentateuc — del temps d'hivern, «del senyor mestre». Creiem que per aquesta denominació honorífica cal sobreentendre a Mossè ben Nahman de Girona, apel·lat també Mestre Astruc de Porta, el qual composà certament Comentaris al Pentateuc. Cf. més raons d'identificació en el n.° 162.

127 *item j. altre del stiu del dit senyor de paper.*
Comentaris a la lectura bíblica — probablement del Pentateuc — per a l'estiu, del mateix autor.

128 *item j. perussim de robino lomo de barassis samos e vaycra.*
Comentaris de Raschi (Rabí Salomó) al Gènesi, Exode i Levític. Noteu la mala grafia de la còpia.

129 *item altres parossin de tora en paper.*
Comentaris a la Torà (Pentateuc).

130 *item j. perossin de venasdre de hammes maillos e de yop e de mille de paper.*
Comentari (noteu la distinta transcripció) d'Abenezra als cinc *meguil·lot* (cf. n.° 17) i a Job i als Proverbis (noteu la mala transcripció).

131 *item j. perussim de jasquell dels quimi de paper.*
Íd. a Ezequiel, per Quimhi (David). Noteu la transcripció.

132 *item j. perussim de jacho sua e de softim des quimi de paper.*
Íd. a Josué i Jutjes, per Quimhi (David).

133 *item j. perussim de tillim de venasdre.*

Íd. als Salms *(til·lim* per *tehil·lim)* per Abenezra. Cf. la transcripció del n.° 14.

134 *item j. peru de jacaia*[1] *de vanasdre de paper.*

Comentari a Isaïas d'Abenezra.

135 *item j. libre de jozayan de vergui en paper*

Llibre de Jozayan de Vergui? No encertem a treure'n l'entrellat. Potser s'hauria de referir aquesta grafia corrompuda al cèlebre rabí del Migdia de França Iedaia Bedersí.

136 *item j. libre de dicduch en paper.*

Llibre de Gramàtica hebrea.

137 *item j. biur del proper dit llibre.*

Explicació del llibre anterior.

138 *item j. allell.*

Salms al·leluiàtics. Cf. n.° 19.

X

[f. 7 v.] Inventari dels libres den Mair Belshom juheu que fa en nom seu propri e així com acurador den Belshom Mair fill seu e de na Blancha muller sua e de na Dolça mare del dit Mair que fou muller den Belshom Mair quondam juheu de Gerona.

139 *Primerament j. libre appellat hommas de berasis.*

Gènesi. Noteu la transcripció corresponent a *homeix* חומש.

140 *item altre de samos.*

Èxode.

141 *item altre de vaicra.*

Levític.

142 *item altre de bamisbar e de deuarim*

Nombres i Deuteronomi.

143 *item una (libre appellat)*[1] *micra de samona nevihim.*

Text de vuit Profetes. Noteu la mala transcripció del copista. Com sigui que en el Talmud babli, Baba bathra, f. 14b, es diu que l'ordre dels Profetes és : 1 Josuè,

1. Sota de la *c* hi ha una *z*.

2 Jutges, 3 Samuel, 4 Reis, 5 Jeremias, 6 Ezequiel, 7 Issaïas, 8 els dotze profetes me-
nors סדרן של נביאים יהושע ושופטים שמואל ומלכים ירמיה ויחזקאל ישעיה ושנים עשר
podríem induir que en el nostre cas s'al·ludeixen tots els llibres profètics. Cf. les
expressions «arba neveym» o quatre profetes i «sisa neveym» o sis profetes, que
apareixen en l'inventari de L. MOSCONI, *Rev. Et. Juiv.*, XXXIX, p. 245, i XL, p. 179.
(Indicacions donades pels Profs. Assaf i Baer.)

144 *item un (libre appellat)*[2] *cassuuim.*

Quetubim, o sigui hagiògrafs.

145 *item un (libre appellat)*[3] *de malisos.*

Melissot מליצות. Obres de paràboles i d'eloqüència.

146 *item j. libre appellat jop.*

Job.

147 *item j. libre appellat paulla.*

Llibre anomenat Paulla? La grafia és insegura i creiem que cal llegir *Gueul·la*, Redempció, o sigui l'obra de Mossé be Nahman קץ הגאולה *Ques ha gueul·là*, Terme de la Redempció, també coneguda sols amb el nom de *Gueul·là*. Cf. STEINSCHNEIDER, *Catal. Bodl.*, p. 194 i s.

148 *item j. libre appellat sejjer acapbala.*

Llibre anomenat Sèfer Hacabalà o sigui la cèlebre obra històrica d'Abraam b. David, de Toledo. Noteu la geminació del *daguesch* en «acapbala».

149 *item unas saliachos.*

150 *item j. altre salios.*

Selihot, pregàries d'indulgència. Cf. n.° 16 i noteu la vacil·lant transcripció.

151 *item unas quinos.*

152 *item altres quinos.*

Quinot, elegies. Cf. n.° 21.

153 *item j. libre appellat mazsor.*

Ritual. Cf. n.° 22.

154 *item altre (libret)*[1] *appellat suri de Daniell.*

No podem identificar-ho.

1. Correcció entre línies.
2. Correcció entre línies.
3. Idem.

155 *item j. libre de somes de madacina.*

Molt probablement la grafia *somes* correspon a שמויש *ximus*, o sigui que ens trobem amb la traducció hebraica feta pel tortosí Xem Tob ben Ishac. de la cèlebre obra de medicina del metge espanyol, del segle XI, Abulcàssim Halaf b. Abbas Zahrauí, vulgarment Albucassis, anomenada : التصريف *Attasrif*. Cf. E. CARMOLY, *Histoire des medecins juifs*, a *Revue Orientale*, I, Brussel·les, 1841, p. 439, i M. STEINSCHNEIDER, *Die Heb. Ubers.*, p. 741.

156 *item j. libre appellat obres.*

Obres sense especificar.

157 *item j. libre appellat tergum.*

Targum. Cf. n.° 15.

158 *item j. libre appellat perus de venasdre de hames maillos e daniell yiyou.*

Comentari d'Abenezra als cinc *meguil·lot*, a Daniel i a Job.

159 *item j. libret appellat miuar ab paniuim.*

Mibhar ha-peninim. Cf. n.° 25.

[f. 8 r.] 160 *item altre (libret)*[2] *appellat bensira.*

És curiós de trobar aquest títol a la biblioteca d'un jueu. Si bé hom estaria disposat a identificar aquesta obra amb l'Eclesiàstic *Ben Sirah*, freqüentment citat pels jueus medievals (cf. *The Jew. Ency.*, XI, 396 i s.), ens inclinem a identicar-ho amb el *Sèfer ben Sira* שפר בן שירא, llibre de sentències de caràcter homilètic, compost de dues parts, la segona de les quals, almenys és anterior a la meitat del segle XII. Cf. *Les Rabbins français* a *Hist. litt. de la France*, XXVII, p. 501.

161 *item appellat allell.*

Salms al·leluiàtics. Cf. n.° 19.

162 *item altre libret appellat vicua des senyor es mestre.*

Viquah ויכוח llibre de polèmica. Essent molt freqüent entre els jueus el llibre de polèmica *Viquah*, de Mossé b. Nahman de Girona, i essent molt gran l'autoritat d'aquest autor entre tots els jueus, principalment entre els del seu país, creiem molt probable que d'ell sigui l'obra de referència. Així s'explica que se l'anomeni antonomàsticament «senyor mestre» o «senyor es mestre». Cf. n.os 126, 127.

153 *item iij. taffillos.*

Oracions. Cf. n.° 24.

1. Intercalat entre línies.
2. Intercalat entre línies.

164 *item una mahilla de esueros.*

Meguil·là d'Assueros. Rotlle d'Ester.

165 *item vani an j. juheu qui dix que ere del loch de ixer j. libre appellat michlall.*

Miclal. Dita grafia o bé pot referir-se a l'obra *Kulliyat* كلية d'Averroes en la traducció hebraica מכלל acomplerta per Salomó b. Abraam b. David (cf. *Heb. Ubers.*, p. 672), o bé a la gramàtica מכלול *Miclol* de D. Quimhi. (Cf. R. E. J., 79, p. 69).

166 *item (he)*[1] *unas obres que tench penyor den bonestruch juceff.*[2]

Obres no especificades.

167 *item altre libre appellat ommas e cassouim que tench en penyor dels manimessors den jisim rovem.*[3]

Pentateuc (cf. n.° 1) i *Quetubim* o Hagiògrafs (cf. n.° 33).

168 *item denuncia los libres que lo dit Mair ha dats en poder de mosse G. Mariner vicari.*

Denuncia els llibres donats ja.

INVENTARI B

I

die xxiiij. octubre

Inventari[4] dels libres de Nasim Farer[5] que ha ni ha (?) hauts de dos anys e mig enca e aquells que ja ha donats a mosse lo vicari los quals son ja inventariats.

169 *Primerament dos vibries.*

Dues Biblies; noteu l'expressió cristiana.

170 *item j. bulum dels sinc libres de moyses.*

1. Intercalat entre línies.
2. Sobre aquest notable jueu de Girona, cf. GIRBAL, *Los judíos en Gerona*, p. 35, seguit per A. DE LOS RIOS, *op. cit.*, II, p. 434.
3. No sabem identificar-lo, i la transcripció és ben defectuosa.
4. Al marge apareixen dues paraules inintel·ligibles.
5. Sobre el dit notable jueu de l'aljama de Girona, cf. GIRBAL, *Los judíos en Gerona*, p. 35, seguit per A. DE LOS RIOS, *op. cit.*, II, p. 434. GRAETZ, *Geschichte der Juden*, VIII, p. 407, no sabé explicar el nom «Nasim» i proposa una solució equivocada. Cf. BAER, *op. cit.*, p. 793 i 956, on per un document del 6 de juny del 1431 es prova que el dit jueu havia aleshores professat el cristianisme.

171 *item j. altre libre semblant.*
Pentateuc.

172 *item j. altre libre.*
Sense especificar.

173 *item j. altre libre tergum affaros e ames maguillos.*
Un llibre targum; l'expressió *affaros*, creiem que correspon a הפטרות *haftarot*, oracions finals del dissabte (cf. n.° 6); quant a l'expressió «e ames maguillos» creiem que s'ha d'interpretar : «e hameix חמש meguil·lot = i cinc meguil·lot», o sigui els llibres del Cant dels Cants, Rut, Lamentacions, Eclesiastès, Ester. Cf. n.° 17.

174 *item j. altre libre de hommas deveycra e afaros.*
Volum del Levític i *Haftarot*: lectures dels Profetes.

175 *item j. altre libre appellat hommas del yvern.*
Volum del Pentateuc que comprèn el text llegit a l'hivern.

176 *item j. altre liber hommas de samos apallat de veycrar.*
Volum de l'Èxode (cf. n.° 4) anomenat de *Veicrà*. Sembla inexacte això, puix que el nom de *Veicrà* s'aplica al Levític.

177 *item j. altre libre appellat micra de samona nauaym.*
Un volum de vuit Profetes. Cf. el que havem dit al n.° 144.

[f. 1 v.] 178 *item una micra de jrmea e de jasquel.*
Un volum de Jeremias i Ezequiel.

179 *item una altre micra de nauaim rissonim.*
Un volum dels profetes anteriors. Cf. n.° 7.

180 *item una altre micra de nauaim aharonim.*
Un volum dels profetes posteriors. Cf. n.° 35.

181 *item una altre micra de jasarar ha hirmaya.*
Un volum d'Isaïas i Jeremias. Noteu la mala transcripció.

182 *item una altre micra de diure haianim.*
Dibrê haiamim דברי הימים, o sigui els dos llibres de les Cròniques.

183 *item j. libre apellat casolim.*
Hagiògrafs, *quetubim* (cf. n.° 33). No creiem que la grafia incerta *casolim* pugui

relacionar-se amb שעשועים *xaaxuim* (Llibre de delícies), del jueu català Josef ben Sabarra.

184 *item j. altre libre apellat de tellim hihou mille e misa maguillos.*
Salms, Job, Proverbis i els cinc *meguil·lot (misa* per *hamisà* חמשה). Cf. n.° 17.

185 *item una micra de hirmea e de hirsayar.*
Volum de Jeremias i Isaïas.

186 *item una altre migalla.*
Altre rotlle d'Ester. Cf. n.° 20.

187 *item iij. afaros.*
3 *haftarot*, lectures dels Profetes. Cf. n.° 6.

188 *item una micra de josua fottim.*
Volum de Josuè i Jutges. Vegeu la grafia incorrecta.

189 *item una altre micra de malaquim.*
Volum de Reis.

190 *item una altre micra de Samuell.*
Volum de Samuel.

[f. 2 r.] 191 *item j. altre libre apellat more.*
Un llibre apel·lat *Morè* (Nebuquim). És l'obra cèlebre de Maimònides, com es veu, no prohibida pels delegats executors de la butlla de Benet XIII.

192 *item j. altre libre semblant.*

193 *item j. pirus de maestra del estiu.*
Comentari al Pentateuc, secció de l'estiu, probablement per Mossè ben Nahman. Cf. n.° 127.

194 *item j. altre libre apellat pirus del maestra del hyvern qui nos es complit.*
Comentari al Pentateuc, secció de l'hivern. Cf. n.° 126.

195 *item j. altre pirus de jaesquel del quimhi.*
Comentari a Ezequiel per David Quimhi.

196 *item j. altre libre apellat pirus de terheassa.*
Comentari als dotze Profetes menors. Cf. n.° 12.

197 *item j. altre libre pirus de samuell melaquim*
Comentari a Samuel i Reis.

198 *item j. altre libre apellat micslal.*

Un llibre apel·lat *miclal* (cf. n.° 165). Però creiem que de les dues solucions vistes, és més probable que sigui l'obra gramatical que no pas la mèdica.

199 *item ja sayar hirmaya.*

Isaïas i Jeremias. Noteu la mala transcripció del copista.

200 *item fit ducim de biuicim duna partida del genari.*

Transcripció molt alterada de *Hiduxim* חדושים del famós Rabí Nissim de Barcelona (cf. *The Jew. Ency.*, IX, p. 317). La grafia *genari* estarà per *guemarà* o, potser millor, estarà per *nedarim*, referint-se al seu cèlebre Comentari a aquest tractat, imprès en quasi totes les edicions del Talmud.

[f. 2 v.] 201 *item j. pirus de rabenu salamo del hommas.*

Comentari al Pentateuc per Rabenu Salomó (Raschí).

202 *item una partida de nualtre.*

No hem pogut identificar aquest nom. Estarà per *vaicrà* Levític?

203 *item altre libre del yvern.*

Un llibre pel rés de l'hivern.

204 *item j. altre libre de nauaim risonim del dit robenu salomo.*

Profetes anteriors. Serà el Comentari del dit Rabenu Salomó (Raschí).

205 *item j. altre libre apellat pirus del matex de josua malaquim.*

Comentari del mateix Raschí a Josué i Reis.

206 *item j. altre libre apellat pirus del matex de barisis.*

Comentari del mateix al Gènesi.

207 *item j. altre libre apellat pirus del matex de samos.*

Comentari del mateix a l'Èxode.

208 *item j. altre libre pirus del rauurbi jana de misli ab pirus da e mes maguillos.*

Grafia molt alterada. Comentari de Rabí Ionà de Girona (cf. l'edició que ha fet del dit Coment. el doctor A. Löwenthal, Berlin, 1910), al llibre dels Proverbis; i Comentari als cinc *meguil·lot*. Quant a la grafia «Rauurbi jana», creiem que equival a «Rab Rabi Iona» = el mestre Rabí Ionà. Cf. la grafia del nostre autor, que s'empra en el document llatí del 18 d'agost del 1373 (BAER, *op. cit.*, p. 450), «Rab Biona».

209 *item j. tregum de tot lay.*

Targum de tot l'any, o sigui de tot el Pentateuc.

[f 3 v.] 210 *item j. altre libre del yvern.*
Llibre de rés per a l'hivern.

211 *item dues quinos.*
Dues *quinot* (elegies). Cf. n.° 21.

212 *item dues salicos.*
Dues *selihot*. Noteu la transcripció en *c*. Cf. n.° 16.

213 *item j. coren apellat hequa.*
Un quadern dit *Ecà* איכה, o sigui els Trens de Jeremias.

214 *item j. allell*

215 *item j. altre.*
Salms al·leluiàtics 113-118. Cf. n.° 19.

216 *item j. altre libre apellat avenasser del yvern e del generi.*
Una obra d'Abenezra, (Comentari) a la lectura sinagogal de l'hivern i al Gènesi.

217 *item j. altre pirus de you de bimosse coffen.*
Comentari a Job, segurament de Rabi Mossè Cohén b. Chiquitilla. Cf. S. Poznanski, *Mose b. Samuel Hakkohen ibn Chiquitilla nebst den erhaltenen Fragmenten seiner Schriften*. Berlín, 1895, pàg. 14.

218 *item iij. masorim.*
Tres rituals. Cf. n.° 22, i noteu la diversa grafia.

219 *item dos libres apellats hobres de tot lany.*
Obres sense especificar (de rés), de tot l'any.

220 *item una ossaros.*
Ossaros; correspondrà probablement, més que a *haftarot*, a הושענות *Hossaanot*, o pregàries dels dies de *Succot* o festa de les tendes, especialment del dia setè. Cf. *The Jew. Ency.*, VI, 478, i J. ELBOGEN, *op. cit.*, p. 219 i s.

221 *item unes assaros de saguos.*
Probablement *hossaanot* pels dies de *Succot*.

222 *item unes altres.*

[f. 3 v.] 223 *item vj. tafillos.*
Tefillot, oracions de súplica. Cf. n.° 24.

224 *item unes tafillos de rossana.*

Tefillot de *Roix ha-xanà*, Cap d'any.

225 *item he vanudes unes tafillos a simson vinant molt de temps ha.*

Tefillot venudes a Simson Vinant. Al n.° 64 trobàrem el jueu Vinant Simpson.

226 *item tench una micra en payora de la muller den Salomo Saporta.*[1]

Un llibre de *micrà* (lectura bíblica), en penyora de la muller d'En Salomó Saporta.

227 *item j. libre apellat badessi.*

La grafia *badessi* estarà per *bedersi* o per *bereixit*? En el primer cas seria una obra d'un dels Bedersi, potser el *Behinat Haolam* de *Iedaia Habedersi*. En el segon cas, menys probable, es referiria al Gènesi.

II

228 *Strugua muller den Farrer Bonanasch*[2] *an nom seu propi ha unes taffillos.*

Oracions de súplica. Cf. n.° 24.

229 *item ladita Struga haxi cum hatrodiu*[3] *de Vidal Nasim fill seu ha j. stafillos.*

Unes *tefillot*. Cf. n.° 24. Noteu la transcripció.

III

[f. 4 r.] Inventari den Samuel Natan oltre aquels altres libres que ja ha liurats en poder de mosse en Guillem Mariner.

230 *Primerament j. afmas ab aftaros del yvern en pergamin.*

Volum del Pentateuc amb *Haftarot* (cf. n.° 6) per al rés de l'hivern.

231 *item j. altre libre aammas aftaros e a mes maguillos del stiu en pergamin.*

Idem per al rés de l'estiu i els cinc meguil·lot (cf. n.° 17). Noteu la defectuosa transcripció.

232 *item j. altre ammas del stiu e a mès maguillos e abenteros en pergamin.*

Idem per al rés de l'estiu, els cinc meguillot, i un (Comentari d')? Abenezra?

1. En el repetit document del 27 d'abril del 1391 (BAER, p. 628) figura Salomo Ça Porta com a membre permanent del Consell del Call de Girona.

2. Surt en l'al·ludit doc. de 27 d'abril del 1391, com a conseller permanent del Call de Girona.

3. Transcripció incorrecta de אפטרופסים, tutors.

233 *item j. e ammas de daualim en pergamin.*
Deuteronomi, *debarim*; la grafia és bastant alterada.

234 *item j. pirus del ammas de robino salamo del yvern en pergamin.*
Comentari al Pentateuc, secció de rés de l'hivern, per Raschí.

235 *item j. altre libre pirus semblant del stiu en pergamin.*
Comentari al Pentateuc, secció del rés d'estiu, per Raschí.

[f. 4 v.] 236 *item j. micra de josua de sotim en pergamin.*
Volum de Josué i Jutges. Noteu la mala transcripció.

237 *item ij. masorin en pergamin.*
Dos rituals. Cf. n.° 22.

238 *item iij. taffillos de raçena.*
Tres *tefil·lot* de *roix ha-xanà* (Cap d'any). Cf. n.° 24.

239 *item ij. taffillos una de paper e altre de pergamin.*
Dues *Tefil·lot*. Cf. n.° 24.

240 *item daniel esdar mil you ha j. balum en pergamin.*
Daniel, Esdras, Proverbis, Job; «ha» (= fa?) un volum.

241 *item una migalla.*
Un rotlle d'Ester. Cf. n.° 20.

242 *item alsguns corrayons de piatim del gunes festas.*
Quaderns de *piutim*. Cf. n.° 18.

243 *item una micra tereassar en pergamin.*
Lectura dels dotze Profetes menors. Cf. n.° 12.

244 *item iiij. ho v corrayons de pirus en paper a ummas.*
Quatre o cinc petits quaderns amb comentari al Pentateuc.

245 *item j. tergum del stiu en pergamin.*
Targum de text bíblic, resat a l'estiu.

246 *item dues pessas de tergum am paper.*
Targum.

[f. 5 r.] 247 *item j. hiou en pergamin.*
Job.

248 *item j. facllen en pergamin.*

La grafia *façllen* deu ésser per *fal·lel* o *hallel*, salms al·leluiàtics. L'estar en pergamí abona que sigui un volum de text bíblic. Cf. n.° 19.

249 *item j. altre faliel e ab samor libbi e ab basell saday en pergamin.*

Un altre *fallel* o *hallel*, amb les poesies litúrgiques vistes al n.° 65.

250 *item alsguns corayons de taffillos.*

Quaderns de *tefillot*, oracions de súplica. Cf. n.° 24.

251 *item j. squinos en paper.*

252 *item unes altres squinos en paper que tench de Nabram Maymo.*

Quinot o elegies. Cf. n.° 21.

253 *item unes salios.*

Pregàries d'indulgència. Cf. n.° 16.

IV

[f. 5 v.] Inventari dels libres den Vidal Lobel e den Struch son fill.[1]

254 *Primerament j. macdacia en pergamin.*

Macdacia sembla que ha d'interpretar-se per Micdaixià מקדשיה : Lectura Sagrada, aplicat a la Biblia. Cf. el *Mil·lon* de Ben Jehuda VII, 3266, que es basa en מורה האצבע, primera part de l'obra עבודה הקודש d'Azulai (primera edició de Livorno, 1782). Cf., també, PROFIAT DURAN, *Maassé Efod*, ed. Friedländer-Kohn. L'any 1346, el jueu Aly Abram, fixat a Perpinyà, deixa : «librum meum vocatum Macdassia in pergamenis in quo est tota Biblia. Cf. *Rev. Et. Juiv.*, XVI (1888), p. 177. A 13 de març de 1430, Samuel de Largentière, d'Arles, ven al seu sogre, Ishac Parat : «librum sive bibliam in pergameno, descriptum ebrayce, nominatum in ebrayco Magdessia...»[2]

255 *item j. aummas de pergamin.*

Llibre del Pentateuc. Cf. n.° 2.

256 *item j. altre libre apellat pirus de robeno Salamo de aafmas de paper.*

Comentari al Pentateuc, de Raschí.

257 *item j. tergum del yvern en pergamin.*

Targum del Pentateuc, secció de l'hivern.

1. Citats en l'al·ludit document del 27 d'abril del 1391.
2. Devem aquestes dades als Professors A. Marx D. S. Blondheim.

258 *item j. altre libre del stiu en pergamin.*
Targum del Pentateuc, secció d'estiu.

259 *item una micra de nauauiim risonim en pergamin.*
Profetes anteriors. Cf. n.° 7.

260 *item una micra de nauaim e afaronim en pergamin.*
Profetes posteriors. Cf. n.° 15.

261 *item j. altre libre apellat teillim en pergamin.*
Salms. Cf. n.° 14.

[f. 6 r.] 262 *item j. altre libre apellat e a mes maguillos e mille you en pergamin.*
Els cinc *meguil·lot*. Proverbis i Job.

263 *item j. altre libre apellat esadra en pergamin.*
Esdras.

264 *item j. altre libre apellat pirus debidaui de jasayar e ismayar en paper.*
Comentari a Isaïas i Jeremias, de Rabí David (Quimhi). Cf. n.° 96-99, 101-2. Noteu com és constant, en els nombres que segueixen, la transformació de *Rabí* en *bi*.

265 *item j. altre libre apellat pirus de bidaui de tareassar en pergamin.*
Comentari als dotze Profetes menors, de Rabí David Quimhi.

266 *item j. altre libre apellat pirus de bidauiu des jaasquel en paper.*
Comentari a Ezequiel de Rabí David Quimhi.

267 *item coerns de pirocim de josua softim samuel de de bida*[1] *hadiuuiu en paper*
Quaderns de Comentari a Josué, Jutges Samuel, de Rabí David Quimhi.

268 *item altre libre pirus de nauaim rasonim en paper.*
Comentari als Profetes anteriors.

[f. 6 v.] 269 *item j. altre libre apellat pirus de taillim de bianiu en paper.*
Comentari als Salms de Rabí David Quimhi. Cf. la mala grafia del nom de l'autor.

270 *item j. altre libre de pirus de biona de mille en paper.*
Comentari als Proverbis de Rabí Ionà de Girona. Cf. n.° 208.

1. El *da* està tatxat.

271 *item j. altre libre pirus de ananasdra de samos en paper.*
Comentari a l'Èxode per Abenezra.

272 *item coren de nauaesdra de baricis.*
Comentari al Gènesi per Abenezra.

273 *item ij. ammas hazorim en pergamin.*
Dos *mahzors* o Rituals. Cf. n.° 22.

274 *item j. selios en pergamin.*

275 *item j. altre en paper.*
Selihot. Cf. n.° 16.

276 *item queser malcus en pergamin.*
La grafia *queser malcus* correspon a כתר מלכות *quèter malcut*, o sigui el cèlebre poema teològic-filosòfic de Salomó Abengabirol.

277 *item j. staros en pergamin.*

278 *item j. altre en paper.*

279 *item na tench j. altre en payora.*
Haftarot. Cf. n.° 6. Vegeu la grafia ben alterada.

[f. 7 r.] 280 *item j. altre pirus de tarar que feu en Salamo Struch.*
Comentari als dotze Profetes menors. Cf. la distinta grafia respecte el n.° 12. No sabem identificar el personatge.

281 *item iij. maguillos.*
Tres dels cinc *rotlles* bíblics. Cf. n.° 17.

282 *item iiij. allellim.*
Salms. Cf. n.° 19.

283 *item j. altre libre de piutim de sauos.*
Piutim o poesies religioses de *sauos*. Creiem que aquesta grafia correspon a שבועות *xabuot*, setmanes, Pentecosta, o a שבחות *xebahot*, himnes laudatoris. Cf. n.° 86.

284 *item j. altre pirus de totas les festas en pergamin.*
Comentari (a la lectura bíblica) de totes les festes.

285 *item j. coren de hosonos.*
Quadern de *Hossanot*. Cf. n.° 225.

286 *item ij. altres libres de piotim los quals son esaros de pessar.*

Piutim que són *azharot* (?) de *pessar* = Pasqua. Les *azharot*, però, no corresponen a la litúrgia de Pasqua, sinó a la de Xabuot. Cf. *Encyplopedia Judaica*, III, 508. Noteu que, a voltes, l'espiració final hebraica es transcriu per *r*, v. g., en *Pessar*.

287 *item j. altre libre apella paulla.*

Probablement el Llibre *Quesha-gueul·là* de Mossè ben Nahman, de Girona. Cf. n.° 147.

288 *item ij. quinos.*

Elegies. Cf. n.° 21.

289 *item iij. libres de madecina de sordia.*

Llibres de Medecina de sordera?

290 *item ij. corens de madecina.*

Medecina.

[f. 7 v.] 291 *item j. altre libre apellat guolaros de uanasdra.*

Respecte a la grafia *guolarot* d'aquesta obra d'Abenezra, creiem que pot correspondre a l'obra de geomància גורלות החול *goralot hahol*, atribuïda en mants manuscrits a A. Abenezra. Cf. STEINSCHNEIDER, *Gesamm. Schrift.*, I, p. 439, 440, n. 1.

292 *item j. altre libre apellat millos en paper.*

293 *item j. coren de millos.*

Meguil·lot o rotlles bíblics. Cf. n.° 17.

294 *item j. coren de ticunesdra en pergamin.*

No sabem a què pot correspondre l'obra «ticunesdra» en pergamí. Seria una obra astronòmica, de תבונה *tecunà*, d'Abenezra?

295 *item j. coren apellat safios emda.*

Correspondrà aquest títol a *Sechiot ha-hemdà* שכיות החמדה ? Però en l'*Otsar* de Benjacob, p. 583, cols se citen d'aquest nom dues obres pertanyents a autors posteriors. Per altra banda, no creiem que aquell nom pugui convenir a la *Iguèret hemdà* de Mossè ben Nahman.

296 *item j. coren apellat periuim.*

Peruichim o Comentaris.

297 *item iij. coerns apellat laquitos.*

La grafia *laquitos* correspondrà segurament a לקוטות *laquetot*, miscel·lanis col·lectània, i poden convenir a reculls de glosses o *novel·les* talmúdiques de Mossè b. Nahman. Cf. *The Jew. Ency.*, IX, 91 i s.

298 *item j. coren altre de hobrar.*

Sense especificar.

299 *item j. altre coren de la quittos.*

Laquetot, miscel·lanis. Cf. n.° 297.

300 *item iij. taffillos.*

301 *item ij. altres taffillos horacions de vespra.*

Tefil·lot. Cf. n.° 24.

[f. 8 r.] 302 *item j. altre libre apellat pirus de iou de maestra leo.*[1]

Comentari a Job, de Mestre Leo. Serà el de Lleó de Bagnols o Leví b. Gerson (ed. Ferrara, 1477). Cf. *The Jew. Enc.*, VIII, 28.

303 *corns de dicduch.*

Quaderns de *Dicduc*, Gramàtica hebraica.

304 *item corns de hosanos.*

Hossanot. Cf. n.ºs 220, 285.

305 *item j. corn. de affaros de pasca.*

Quadern d'*haftarot* de Pasqua. Cf.n.° 6.

306 *item corns e fules de diversas coses.*

307 *item unes obres franceses las quals ha venudes an Jacob de Carssi.*

Sobre Jacob Carsi, vegeu el treball de M. Steinscheneider : *Notice sur les tables astronomiques attribuées à Pierre III d'Aragon* al *Bulletino de Boncompagni*, XIII, p. 413 i s., i *Die Heb. Uber.*, p. 638 i s.

V

En un altre retall es llegeix : Ambram jacob.[2]

308 *un maazor.*

Mahzor o Ritual. Cf. n.° 22.

309 *item j. altre de Farer.*

Mahzor de Farrer. Es referirà al ja vist Nissim Ferrer?

1. En un retall unit a l'inventari es llegeix : Vidal Lobel.

2. En la llista de rendes, ja al·ludida, d'abans de l'any 1391 (BAER, *op. cit.*, p. 641), surt «l el berch den Abram Jaques».

310 *item ij. tefilos.*

Tefil·lot. Cf. n.° 24.

311 *item tefilos de rosana.*

Tefilot de *Roix ha-xanà* (Cap d'any). Cf. n.° 32.

312 *item j. alel.*

Salms. Cf. n.° 19.

313 *item ne tench de mestre Barnat Baró.*

No sabem a quina obra es refereix aquí; tampoc no hem sabut identificar aquest mestre Baró.

VI

314 Nasim Farer e mocer Belsom[1] en nom de sacrataris denoncien en nom de la jame *iiij, rollos qui son an lescola e una afftaros e taffillos.*

Quatre rotlles de llibres de la Bíblia, junt amb unes *haftarot* o lectures dels Profetes i unes *tefillot*, o oracions de súplica.

VII

[l. 8 v.] Inventari den Atzay e son fill Salamo Atzay[2] dels libres que jo he oltra aquells libres que ha he donats a mose en Guillem vicari.

315 *item primerament j. libre apellat micra nauaim ronim.*

Volum de Profetes posteriors. Cf. n.° 35.

316 *item coerns de micra de jacayar.*

Volum de Isaïas.

1. Apareix Mossè Bellshom en el dit document del 27 d'abril del 1391, com adjunt als setze consellers permanents del Call de Girona.

2. D'aquest inventari, relacionat amb el següent immediat, sembla que podem deduir que es tracta del jueu notable Azdai Toros (Todros) i del seu fill Salomó (cf. GIRBAL, *op. cit.*, p. 35, seguit per A. DE LOS RIOS, *op. cit.*, II, p. 434). Surt també al document del 27 d'abril del 1391 (cf. BAER, *op. cit.*, p. 628). A la carta del Papa Benet XIII als jueus de Girona (apèndix X de Girbal) se'l designa per tal que, com a nunci dels jueus de Girona, comparegui a l'assemblea de Tortosa, i BAER, *op. cit.*, p. 787, diu que com a tal fou elegit pels jueus de Girona; la crònica hebraica *Xebet Jehudà*, d'Aben Verga (cf. traducció castellana del professor J. CANTERA, p. 169), parla que assistí de part dels jueus de Girona el R. Todros. No sabem si el dit Azday Toros és el mateix del dit nom que, a l'any 1384, figura nomenat del consell de l'aljama de Perpinyà (cf. BAER, *op. cit.*, p. 566-7).

317 *item coerns de micra de josua.*
Volum de Josué.

318 *item j. çassolim q̄illim mill.*
Quetubim o Hagiògrafs. Salms i Proverbis. Vegeu la mala transcripció del copista.

319 *item j. altre çasolim talats en que son tots los cassolins siro tillim.*
Hagiògrafs fins? als Salms. Sobre *siro* = fins? Cf. n.° 4.

320 *item ij. altres libres apellats aammas en trados ha v. libres apellats barisis samos vaycrar de misbar de uarim.*
Dos llibres dits Pentateuc que entre els dos contenen : Gènesi, Èxode, Levític, Nombres i Deuteronomi.

321 *item altre tregum.*
Targum.

[f. 9 v.] 322 *item j. altre libre en que ha hiou e mill erus.*
Job, Proverbis i Rut.

323 *item coerns de pirus del maestra de tarrar.*
Comentari als dotze Profetes menors, de Raschí. Hem vist que algunes voltes el títol «es mestre» convenia molt bé a Mossé b. Nahman. Però no havent comentat aquest els dotze profetes menors, creiem que aquell títol ha d'aplicar-se aquí a Raschí.

324 *item selisos*
Selihot, pregàries d'indulgència. Cf. n.° 16, i noteu la transcripció.

325 *item ij. hores apellades taffillos.*
Tefillot, oracions de súplica. Cf. n.° 24.

326 *item unas altres de rastenar.*
Oracions de súplica, de *Roix ha-xanà* (Cap d'any).

327 *item ij. maczorim.*
Dos Rituals. Cf. n.° 22.

328 *item j. squinos.*
Quinot o elegies. Cf. n.° 21.

329 *item hoçanos.*
Hossanot, precs de les festes de Succot. Cf. n.° 220.

330 *item obres apellades piotim.*
Poesies sinagogals. Cf. n.º 18.

331 *item j. pirus de jasquel.*
Comentari a Ezequiel.

332 *item una maguilla.*
Rotlle d'Ester. Cf. n.º 20.

333 *item j. falel.*
Salms al·leluiàtics. Cf. n.º 19. Noteu la variant *falel.*

VIII

[f. 9 v.] Inventari dels libres den Salomon Azday fill den Sday Taros.

334 *Primerament j. libre apellat rison de vicenta en pergamin.*
Sembla que s'ha d'entendre el llibre primer ראשון *rison*, de l'obra Cànon d'Avicena (cf. *Rev. Et. Juiv.*, XL, p. 175).

335 *item altre libre de madacina apellat pircquer aboca.*
Es tracta de la transcripció hebraica dels Aforismes d'Hipòcrites. Cf. STEINSCHNEIDER, *Die heb. Ub.*, p. 659.

IX

(En full a part i lletra que sembla de mà diferent)

Ffalcon bellshom ultra los libres ja donats en poder de mosse lo vicari.[1]

336 *Primerament iij. piotim.*
Poesies sinagogals. Cf. n.º 18.

337 *item v. masorim.*
Cinc Rituals. Cf. n.º 22.

338 *item iij. tafillos arrossana e jom aqui porim.*
Oracions de *Roix ha-xanà* (Cap d'any) i del dia de Quippur. Cf. n.º 32. Vegeu la mala transcripció de la còpia.

1. No sabem si s'ha de relacionar amb el Bellshom Mosse Falcó, que trobem a l'inventari A, n.º 9, el qual ja veiérem que tenia dos germans, un d'ells anomenat Falcó Mossé. Seria, doncs, aquest, el nostre Falcon Bellshom?

339 *item iij. tafillos.*
Oracions de súplica. Cf. n.° 24.

340 *item iij. alilim.*
Ordres de salms al·leleuiàtics. Cf. n.° 19.

341 *item ij. tergomin.*
Targums.

342 *item ames maillos.*
Cinc Rotlles de Cant dels Cants, Rut, Lamentacions, Eclesiastès, Ester. Cf. n.° 17.

343 *item ommas.*
Pentateuc. Cf. n.° 1.

344 *item perus rabben salamo de tora.*
Comentari al Pentateuc, de Raschí. Cf. n.° 9 i segs.

345 *item paulla.*
El llibre *Ques ha-gueullà* de Mossè b. Nahman. Cf. n.° 147.

346 *item libre de dicduc.*
Gramàtica hebraica.

347 *item tregum jerusalmi.*
Targum Jerusalamí.

348 *item libre de medecina.*

349 *item ecaa.*

350 *item ecaa.*
Eçà. Lamentacions de Jeremias. Cf. n.° 26.

351 *item pirus de ames maillos rabenu salamo.*
Comentari de Raschí als cinc meguil·lot. Cf. n.° 17.

352 *item samor libbi.*

353 *item samor libbi.*
La poesia litúrgica, ja vista, de Salomó b. Gabirol. Cf. n.° 65.

354 *item o omas de deuarim.*
Deuteronomi.

355 *item duos maillos.*
Dos dels cinc rotlles bíblics.

356 *item un libre de purim.*
El llibre d'Ester.

357 *item alascander emiuar a peninim.*
Alascander o Alexandre (cf. n.° 24 de MOSCONI, *Rev. Et. Juiw.*, XXXIX., p. 248). Segurament es tracta de la història d'Alexandre (cf. STEINSCHNEIDER, *Die heb. Uber.*, p. 540, i el seu treball sobre la Biblioteca Lleo Mosconi, n.° 24, *Rev. Etud. Juiv.*, XL, p. 65). Sobre *Mibhar hapeninim*, cf. el nostre n.° 25.

358 *itẽm perus de daniel.*
Comentari de Daniel.

359 *item salios.*
Pregàries d'indulgències. Cf. n.° 16.

360 *item ij. libres daui caa.*
Llibres de Rabí Çag? = Issaac. En aquest cas seria alguna obra del col·laborador d'Alfons X de Castella, Rabí Çag? O bé es referirà a Avicena? Cf. n.° 334.

361 *item ij. aftaros.*
Lectures sabàtiques. Cf. n.° 6.

Catàleg dels llibres manuscrits anteriors al segle XVIII del Museu Episcopal de Vich, per Mn. Josep Gudiol, prev. (Acabament.*)

Secció quarta

DRET

(Canònic i civil)

135. — *DECRETUM GRATIANI, CUM GLOSA*

Manuscrit en pergamí-vitel·la molt triat; 346 folis de 453 × 292 mm. i 265 × 148 de caixa; lletra gòtica rodona, d'excel·lent caràcter, de dues grandàries, en negre, amb rúbriques, majúscules i calderons vermells i blaus. Fan estimadíssim el volum les abundants caplletres, profusament prodigades en totes les pàgines, i les nombroses miniatures en or i colors, de pacient i delicat treball, les darreres de les quals van, no sols al començament de les tres parts del Decret, sinó també al principi de cada una de les trenta-sis causes que són exposades en la segona part; miniatures que representen curioses escenes, que són gràfica traducció del que ha estat tractat en el text. Aquest còdex està en boníssima conservació i en tota integritat (fig. 1).

Relligadura de posts, amb cobertura d'aluda i cantoneres i centres floronats, fets de llautó.

Principis del segle XIV.

N.º 7565 de l'inventari, i IV del catàleg fet pel Villanueva; és propietat del Capítol de Vic.

Amb dir que el present magnífic trasllat del Decret de Gracià comprèn el text i la glossa ordinària, sobretot dictada per Joan Andreu i completada per Bartomeu de Brèscia, ja resta assenyalat el que cal adjuntar a la descripció feta amb les ratlles anteriors. En el f. 1 es dóna principi a la taula general de l'obra, la qual ocupa fins a la primera columna del 3, que té el verso amb sols una addició curta a l'inici de la glossa. Aquesta i el text del llibre primer comencen amb el f. 4, i segueixen íntegres les cent una distincions que integren la primera part. La segona va des del f. 85 fins al verso del 319, on va la part darrera, o sigui *De Consecratione*, tancant aquesta i el volum en tota la cara anterior del f. 346; termina amb *Deo gratias* i sense exhibició de cap mena de data, d'amanuense o miniador. Pel còdex ni tan sols podem saber el nom del possessor ni de qui va oferir-lo a la Catedral de Sant Pere de Vic. És de notar el fet que entre les causes segona i tercera hi hagi el f. 105 en blanc, com ho és també el verso del 346.

* Vid. Butlletí de la Biblioteca de Catalunya, VI, 50-97; VII, 59-154.

El manuscrit apar francès, i de totes maneres obra d'un sol penolista, per cert digna d'ésser conegut i ben celebrat. El més modern dels necrologis vigatans (f. IV) parla que en 1402 morí el cabíscol Pons de Bru, qui llegà a la llibreria del claustre nou i a Sant Pere de Vic *pulchrum decretum.*

Les millors miniatures del volum poden veure's en els ff. 4, 85, 106, 122, 129 v.°, 131 v.°, 134, 137, 143, 146, 148 v.°, 152, 163, 173, 177, 180, 183, 184, 195 v.°, 199, 202 v.°, 204, 206, 213 v.°, 233 v.°, 244 v.°, 247, 254 v.°, 262, 263 v.°, 266 v.°, 269 v.° 271 v.°, 280, 310 v.°, 311 v.°, 318 v.° i 319 v.° És d'admirar en moltes de les miniatures que hi hagi repetit un escudet quartejat de blau i blanc.

136. — *COMMENTARIA IN DECRETUM GRATIANI? AUCTORE GUIDONE DE BAYSIO.*

Manuscrit en pergamí; 317 folis de 422 × 265 mm. i 342 × 245 de caixa; dos corondells i 69 ratlles; escriptura gòtica rodona, en negre, amb caplletra de cal·ligrafia i calderons en vermell i blau; porta, a més, nombroses inicials de miniador en or i colors.

Relligadura de posts amb pell vermella, molt desconjuntada.

Primeries del segle XIV.

Inventari n.° 7561, i XIII del catàleg Villanueva, pertanyent al Capítol de Vic.

Foli 1 : *Reverendo in cristo patri suo do | -mino djerardo dei gratia episcopo | saviniensi. Guido de barsio bonus | archidiaconus suus clericus et capella | -nus cum recommendacione sui | utriusque hominis sospitatem | ac animi sui leticia et debita concctione et attentione presens opus...* La introducció del llibre primer comença al mateix foli, seguint en el verso el començament de la primera distinció, havent-hi la darrera, o sigui la 101, al f. 85 v.° El comentari de la segona part del Decret de Gracià comença al f. 86. La causa XXXVI es troba al verso del f. 299, on comença també la tercera part de l'obra, o siguin les distincions *de consagratione,* les quals terminen al verso del f. 317 i acaben amb les paraules : *...perfruamur sapientia cum patre | et spiritu sancto per infinita secula seculorum amen. | Valeat vestra paciencia sed quantum placet*

Suscipe completi — laudes christi laboris
quas cordis fleti — vox subdita reddit amoris
sit merces operis — oracio sancta legentis
quae jungas superis — nos toto robore mentis
sancta petre me tibi recomendo
qui tuus est servus specialis > *sicut is*

Al dessota hi ha la firma d'un dels possessors del volum, la qual diu : *Conchensis Conventus et Conchensis monasterii reverendus abbas | manu propia.* Aquesta firma demostra prou bé que el present còdex és d'origen francès.

És possible que el present còdex sigui el *Glosarium super decretum* a què fa referència el *llibre quotidià* de l'Arxiu Capitular de Vic. El volum sembla de procedència francesa, tenint les miniatures historiades als ff. 1, 153, 162 v.°, 223, 228, 266 v.°, 278

i 299 v.°; les decoratives en els ff. 1 v.°, 86, 104, 127, 137, 139, 142, 147, 156, 158 v.°, 163, 172, 187, 191, 194 v.°, 198 v.°, 213, 219 v.°, 224, 226, 234 v.°, 246 v.°, 254 v.°, 257, 260 v.°, 267 i 268 v.°, 271, 272, 279 v.°, 296, 296 v.° i 299 v.°

137. — *PAULI DE LIAZARIIS COMMENTARIUM SUPER DECRETUM. GUILLERMI DE MONTELAUDUNO IN DECRETALES, CLEMENTINAS. BERNARDI COMPOSTELANI APPARATUS IN DECRETA. DISTINCTIONES IURIS CANONICI. ET CIVILIS.*

Manuscrit en pergamí; 161 folis, d'uns 40 × 25 cm., a dos corondells. És recull de quatre fascicles, de diversa mà. El primer va fins al f. 72; és escrit en gòtic, a 79 ratlles, en caixa de 312 × 175 mm., en negre, vermell, blau i morat, amb capitals de cal·lígraf i una *B* de capçament en or i colors. El segon és parió de l'anterior, i va del f. 73 al 124; llueix una *M* en or i colors, obra miniaturista. El següent opuscle és de lletra més pressada, i continua des de la fulla 125 a la 156; 85 ratlles, en igual caixa i ús de tintes negre i vermella. La darrera obreta, que omple els ff. 157 a 161, està en blau, negre i vermell; caixa de 512 mm. per 182 i 64 ratlles, demostra un cal·lígraf poc hàbil.

Relligadura de posts i albadina, deficientment conservada.

Segle XIV.

Inventari n.° 7578, i XV del Villanueva. És de la Catedral de Vic.

La primera de les obres que conté el present volum comença al primer corondell del f. 1 amb les paraules : *Bonus vir sine Deo nemo | est et non potest aliquis sine fortu- | na nisi ab illo adjutus exurgere | ille dat magnifica consilia...* En la mateixa columna comença el text : *Joannis omissis questionibus quae imprimis...* Segueix el còdex sense interrupció ni títols de cap mena i amb sola separació de calderons fins al f. 72, en el segon corondell del qual acaba amb les paraules següents: *ut summi celestia homini mercedem | de beatissima virgine gloriosa et cum omnibus sanctis ejus | in exitu mereamur amen. | Paulus de Lyazariis doctor egregius | qui scripsit scribat semper cum domino vivat amen.* El revers del foli està en blanc.

Foli 73 : No hi ha títol; s'inicia el tractat amb les paraules : *Magnifice bonitatis mi | reque pietatis viro domino | Johanni inditissimo infanti | ilustrissimi principis domini | regis aragonum filio ejus | quae cancellario. Guillermus de | Montelauduno minimo et | aliis decretorum doctor salutem | ac gradus utriusque salutis | consequi juxta votum...* El text pels títols que porta demostra seguir l'ordre de les decretals, i continua fins al verso del f. 124; la darrera rúbrica és la de : *sententia excomunicationis*; terminant amb : *Deo gratias. Finito libro sit laus et gloria Christo.*

Foli 125 : Comença amb la rúbrica : *Apparatus magistri Bernardi compostelani | hactenus hunc loquar cum seneca meam ignoranci | -am consideravi nunc autem ad opus descendens quam pri | us superficialiter intellexi ad pressumpcionem...* La rúbrica primera és : *De constitutionibus*, a la qual segueix : *De preceptis, De consuetudine, De postulatione prelatorum, De electione* i *De translatione episcopi vel electi.* Aquesta darrera va al revers del f. 154, i termina amb les paraules : *...potestatem habet condendi canones per quos canones | maiores ecclesie cause reservantur et ipsum. Inter cor-*

porale ẽt spi | ritualia. | gratias agamus domino deo nostro. La resta del foli i els dos següents resulten ésser apèndixs al tractat.

Folis 157 a 161 : Conté 125 conclusions que van sense títol, i comencen per les paraules : *Discordia est queque diversitas sermonum quod | datur inter jus canonicum et civilem | licet casus singuli hic non exami- | nentur ad plenum tamen...* Termina al segon corondell del verso del f. 161, amb les paraules : *...et de hoc dicit ostiensis extra dissolutioni...*

La guarda anterior del volum porta una nota que diu : *Paulus cum guillermus de monte lauduno, super Clementinas Et posthelanus cum discordantiis juris canonici et civilis. Detur pro xxv. florenos et non minus.*

138. — *INNOCENTII PAPAE IV SUPER APPARATU DECRETALIUM LIBRI QUINQUE*

Manuscrit en pergamí; 209 folis, de 42 × 27 cm.; caixa de 33 × 20; dos corondells amb 80 ratlles; bona escriptura en gòtic rodó, en negre i vermell, caplletres en aquest color i blau; resta sense omplir el lloc destinat a les inicials.

Vella relligadura de posts encamussades; defectuosa conservació.

Segle XIV.

Inventari n.º 7580, i IX de la catalogació dels llibres de la Canònica vigatana.

Foli 1 : *Incipit primum super apparatu decretalium a domino papa Ignocencio IIII composito | Dicitur in ezequiele venit deus comede visce | -ra tua complebuntur volu | -mine isto quod ego do tibi | preo ventibus qui estis recipit | mens intelligitur que rerum ac scripturarum noticias reci | pit quoquit et digerit me | didatione sollicita et frequenti..* El llibre segon comença al f. 71. El tercer en el f. 126. El quart en el f. 166 verso; i acaba al f. 174 verso, on al mig del segon corondell restà un tros en blanc, al qual es degué posar el nom del possessor del volum, del qual no queda més que les paraules : *Iste liber est*; la resta ha estat esborrada. Els ff. 175 a 177 estan en blanc, amb senyal d'haver-n'hi hagut altres en blanc que foren tallats. El f. 178 comença amb la rúbrica : *Explicit liber iiii. Incipit liber quintus | de accusationibus et inquisitionibus et de annuntiationibus...* Acaba al segon corondell del recto del f. 209, amb les paraules : *Aliqua consuetudo ut hic quia consue | tudo iniquia prescribi non potest ut notatum est de consuetudine in primo.* Seguia el nom del possessor que fou esborrat. Al dessota : *Explicit Innocencius deogratias.*

139. — *SUMMA SUPER TITULIS DECRETALIUM*

Manuscrit en pergamí ras; CCLXXVII folis d'antiga numeració; 42 × 27 cm.; caixa de 32 × 16; dos corondells i unes 86 ratlles; lletra gòtica, poc acurada, en negre, vermell i blau; caplletres i inicials cal·ligràfiques, totes d'escassa aparièncía, i la que encapçala el volum és de major dimensió, com les dels ff. LXVI, CXXII, CLXXXVIII i CCVIII.

Relligadura de posts encuirades de negre, molt desfeta.

Segle XIV.

N.º 7577 de l'inventari, i XII dels llibres de la Seu de Vic.

Comença el f. I amb la rúbrica : *Incipit summa super titulis decretalium compilata | additis in aliquibus locis quibusdam aliis Rubricis. | Alfa et o unum | in essentia et trinum in perso | nis et quo omnis legis | -latores pendere juventur...* El comentari al text de les decretals comença al primer corondell del vers del f. II, on va la rúbrica : *De summa trinitate et de fide catolica.* Al verso del f. LXV : *Explicit liber i incipit ii. de judiciis,* i comença en el foli següent amb les paraules : *Ex ore sedentis in trono | procedit glavius bis a | cutus quo instrumentum...* Al verso del f. CXXI: *Explicit liber ii. | Deogratias amen amen.* Foli CXXII : *Incipit liber iii. | de vita et hon | estate cleri | corum | intelligitur inspicientes | in clero quoniam si justo judica | veritis vos ipsos nos dispicietis...* Aquest llibre tercer termina, sense cap indicació, al verso del f. CLXXVII. Foli CLXXVIII : *Explicit liber iii. incipit iv. | De sponsalibus et matrimoniis rubrica. | Os nunc hos ex | ossibus meis et | caro de carne mea...* Termina al verso del f. CCVII. Foli CCVIII : *Explicit liber iiii. : Incipit quintus: De accusationibus, denuntiationibus et inquisitionibus | utinam saperent | homines et intellige | rent ac novi | -ssima providerent...* Termina al verso del f. CCLXXVII, en la primera columna del qual hi ha un llarg comiat que fa l'autor al lector, i acaba amb les frases : *Ex reliquo reposi- | ta est mihi corona justicie quam reddet mihi in illa die justus judex. | Cui est sola laus et gloria per omnia secula seculorum amen. | Benedictus idem dominus meus Jesuchristus qui est benedictus per omnia se | cula seculorum amen. Eidem gloria et laudes per infinita secula seculo | -rum amen |*

Mansissime obscuras juris dissolvere curas
extricat antiquas hic nova summa tricas
pro summo summo sit regi glorie summo amen
Pena scriptoris requiescat fossa laboris.

Segueix la indicació del nom d'un dels possessors del volum : *...ista summa hostiensis est mei Raymundi de podiolo | ex legato mihi facto per honorabilem fferrarium de podiolo in suo ultimo testamento cuius anima requiescat cum beatis | Amen.* Després d'haver posseït el volum el citat Ramon de Pujol, passà aquell a formar part de la Biblioteca Capitular, essent la *summa hostiensis* esmentada entre els llibres afegits a la col·lecció a mitjans de la dècada del 1330 a 1340.

El Villanueva no admeté en el seu catàleg que el present volum contingués la *Summa* composta per Enric de Sussa, més conegut amb el nom d'*Ostiensis*, per haver estat cardenal-bisbe d'Ostia. L'al·ludit autor d'*El Viaje Literario*, rotulà el present llibre *Summa super titulis decretalium compilata per ignoto autore.* No obstant i això, és molt especial que ja en el segle XIV el llibre que ens ocupa era tingut com a obra del predit *Ostiensis*, conforme demostra una nota posada al foli anterior de guarda, on es llegeix : *Dec xix. die mensis septembris anno a nativitate domini mcccliv. ego bernardus de terrariis emi istam summam | ostiensis a francischo de molendinis rectori generalis hospitalis bernardi sancte crucis barchinone.* En el pergamí enganxat a la

Fig. 1. — Museu Episcopal de Vich : Còdex 135, f. 213 v.

p. 46

Fig. 2. — Museu Episcopal de Vich : Còdex 143, f. 1

p. 53

tapa del manuscrit va una taula de les matèries del volum, la qual comença : *Ista summa ostiensis est ..... valet 30 llibras.* Nota que està en lletra del segle XV.

140.—*GLOSA IN LIBRUM SEXTUM DECRETALIUM*

Manuscrit en pergamí, mútil al principi i al final; 111 folis, de 42 × 28 cm.; dos corondells, i caixa de 34 × 20; 78 ratlles; lletra gòtica rodona, en negre i vermell, caplletres en vermell, blau i morat, obra de cal·lígraf, ultra petites inicials d'il·luminador, en colors i sense or. Són més luxoses les dels ff. 45, 91 v.° i 93.

Relligadura en pergamí vuitcentista.

Segle XIV.

N.° 7576 de l'inventari, i XVI del Villanueva, procedint de la Catedral de Vic.

El volum segueix l'ordre del llibre sisè de les Decretals, i comença en el f. 1, pel final de la glossa del llibre primer, distinció tercera, cap. XIII. Al vers del mateix foli hi ha la rúbrica *de consuetudine*, i segueix el comentari del llibre primer fins al f. 45, a la segona columna del qual, després de la rúbrica : *De árbitris*, hi ha l'*Incipit liber secundum de judiciis.* Aquest llibre no s'interromp fins al f. 84, on comença el llibre tercer sense indicació de cap mena; s'inicia amb la rúbrica: *De vita et honestate clericorum.* El llibre quart té el seu principi al verso del f. 91, on es diu : *Incipit liber iv. de sponsalibus et matrimoniis*, llibre que ocupa solament fins al f. 93, on, *Incipit liber v. de inquisitionibus et denuntiationibus.* Al f. 111 el còdex s'interromp, puix que ja és molt mal conservat des del f. 104. La darrera rúbrica és : *De verborum dignificatione*; i es perd el text a la distinció dotzena, cap. II, que ja no acaba.

141.—*LIBER SEXTUS DECRETALIUM CUM APPARATU IOANNIS ANDREAE*

Manuscrit en pergamí ras; 119 folis, de 443 × 292 mm.; bona escriptura gòtica rodona, a dos cossos; caplletres de cal·ligrafia, en vermell, blau i morat; nombroses inicials de miniador en or i colors, i, encara, una formosa il·lustració que encapça el principi del text, la qual mostra el Papa presidint una reunió de Cardenals. Al mateix f. 1 hi ha un fantasiós final de plana decoratiu. Text i glossa a dos corondells.

Relligadura en mal estat, de posts, albadina i llautons.

Segle XIV.

N.° 7575 de l'inventari, i VII del catàleg Villanueva, procedint de la Seu vigatana.

El text del llibre sisè de les Decretals comença amb el text : *Bonifatius | episcopus servus | servorum | dei dilectis | filiis doctoribus et scholaribus uni | versis bolonie | commorantibus | salutem et apostolicam benedictionem.* La glossa de Joan Andreu volta el text començat sense epígraf especial, i comença amb els mots : *quia prepos- teris est ordo prius humana subsi | dia petere ut illis deficientibus divini favoris...* El text era fet sense divisió de llibres, però amb posterioritat s'hi assenyalaren els cinc en què estan repartides les decretals, de manera que el llibre segon comença al f. 42; el tercer, al f. 63; el quart, al f. 87, i el cinquè, al 88 v.° Al verso del

f. 108 hi ha la rúbrica referent a : *De regulis juris.* Termina el còdex al segon corondell del f. 119, amb el text : ...*data roma apud sanctum | petrum quinta nonas mar | tii pontificati nostri anno iiii.* Al final de la glossa hi va : *Explicit apparatus domini Johannis andree. Super vi. libro decretalium | Deogratias.*

És possible que aquest volum i el seu parió comentant les clementines siguin d'una mateixa col·lecció, encara que les miniatures del seu primer foli siguin del tot diverses. Tot indica que el present manuscrit no fou pas escrit a la nostra terra, sinó que vingué de fora. Un document escrit en el pergamí enganxat a la tapa anterior del volum va dirigit : *Gratiosso et felici militi domino Raymundo domino castri sancti ambrosi. Honorius insentum salutem.* En un dels folis que serveixen de guarda, posterior al manuscrit, i que contenen diferents anotacions de dret, es troben unes ratlles manuscrites en un català fortament influenciat pel provençal; comencen amb els mots : *Ffills eres pus que scolas anas un bes vos do prech que el vullats entendre nulls homs no es sens s'auver res parats...*

142. — *DYNI DE REGULIS EXPOSITIO IN SEXTUM DECRETALIUM. TITULUM DE REGULARIBUS. DECRETA GREGORII PAPAE DECIMI, ALIORUMQUE PONTIFICUM, CUM EXPOSITIONE. LECTURA SUPER DECRETALIBUS.*

Manuscrit compost de tres obres de dret canònic, en conjunt de 79 folis de pergamí, d'uns 38 × 25 cm. La primera va del f. 1 al 29; té dos corondells, i caixa de 335 × 183 mm.; 64 ratlles; lletra gòtica rodona, amb una gran inicial i caplletres de cal·ligrafia, en vermell i blau. La segona de les obres, ff. 30 a 45, no té acabament; és a doble corondell, de 30 ratlles, i caixa de 205 × 125 mm.; bona lletra gòtica francesa, amb poques rúbriques i sense caplletres. Des del f. 46 al final hi va el tercer tractat, que és senzillíssim, en lletra gòtica molt pressada, a dos corondells de 89 ratlles, dintre àrea de 30 × 19 cm.

Primitiva relligadura de posts tapissades de camussa, aperduada.

Segle xiv.

N.º 7560 de l'inventari, i xvii del conjunt dels llibres del Capítol de Vic catalogats per l'autor del *Viage Literario.*

Comença el f. 1 : *Premissis cassibus singularibus et eorum de | trinitate in precedentibus titulis singu | lariter intellecta quia non est novum ut quod | in propositam et ad regulam reducantur que | compendiosa narracione...* Segueix el text fins al f. 29 v.º a la primera columna del qual es troba això següent : *Explicit opus domini dyni venerabilis legum | professore super titulo de regularibus juxta sexti libri decreta | lium editi per bonifacium papam octavum ad man | -datum ejusdem et sui honore nominus fabricatum | Deo gratias.*

Foli 30 : Comencen les decretals del papa Gregori X del Concili de Lió de l'any 1274. Les quals comencen amb la rúbrica : *De summa Trinitate et fide catolica | Gregorius | episcopus | servus | servorum dei | universis | christi fidelibus presentes litteras | inspecturis salutem | et apostolicam benedictio | nem. Infra scriptas constitutiones nuper in | generali concilio Lug- | dunensi...* Termina al verso del f. 43, amb les paraules : *Qui autem in eadem | sentencia permanserint | duorum mensium*

spatio | ex tunc ab ea non possint | nisi per sedem apostolicam ab | solutionis beneficium obtinere. Aquestes decretals resulten en el text barrejades per un comentari que s'estén fins a la pàgina immediata a la terminació. Segueixen altres decretals a nom dels papes Alexandre, Urbà i Climent, les quals van sense comentari i semblen interrompudes al verso del f. 45, on es troben les paraules que diuen : *...hujusmodi ordines pronoti et | quidam episcopi injusta moti mala | super tales aliqui vero quod audiri...*

Foli 46 : Comença el darrer tractat i la salutació : *Ne scribam vanum duc pia virgo manum.* El text s'inicia amb les paraules : *pone quedam mulier volebat jungere maritum suum infra annum | et statim nubebat...* Termina al verso del f. 79, al final del primer corondell, amb les paraules : *...regis scicilie si leviter aliquem discipulum...*

Al primer foli del còdex hi ha el nom del seu possessor; s'hi llegeix : *Ferdinandi petri Calbiello decani Tirasonensi.* Aquest deu ésser el que ocupà la càtedra episcopal vigatana del 1387 al 1392.

143. — CLEMENTINAE DECRETALES CUM APPARATU IOANNIS ANDREAE

Manuscrit en pergamí; 55 folis, de 43 × 29 cm.; a dos corondells; lletra gòtica rodona de dos cossos; caplletres de cal·ligrafia en vermell, morat i blau, ultra moltes inicials d'il·luminador, fetes en or i colors, i a la primera plana, orla i miniatura representant i mostrant un Papa i cinc Cardenals; també hi ha un escut d'armes amb barres d'or i güella, mig esborrat (fig. 2).

Relligatge de posts i camussa amb plaques de llautó.

Segle XIV.

N.º 7562 de l'inventari, i VIII del catàleg de llibres de la Catedral de Vic.

Comença al f. 1 amb la rúbrica posada sobre la glossa : *In nomine domini nostri Jesuchristi. Incipit apparatus Johannis andree super clementinis.* El text que va enquadrat en aquest primer foli s'inicia per les paraules : *In nomine domini nostri Jesu | christi. Incipiunt constitutiones | clementis pape V rubrica Johan | nes e | piscopus servus servorum dei | dilectis filiis doctori | bus et scholaribus univer | sis avignione commoran | tibus salutem et apostolicam | benedictionem. Quoniam nulla | juris sanctorum quantumqumque...* La glossa comença per les paraules : *Johannes grossum hic nomen per interpret | ationes vel etimologias extollere non est meum...* El text porta indicades, de mà posterior, les parts en què estan dividides les decretals, de manera que la segona part comença al f. 12; la tercera, al 22; la quarta, al 41, i la cinquena, al verso del mateix foli. El text acaba al f. 55, amb els mots : *...observetur non erit propter hoc | irritus nec etiam irritandus. | Finito libro sit laus et gloria christo.* Al final del segon corondell del mateix foli domina el comentari amb la conclusió : *Explicit apparatus domini Johannis andree super clementinis.* El còdex porta moltes notes marginals i intercalades, afegides posteriorment.

A la guarda posterior del còdex hi ha, mig esborrada, la indicació del nom d'un dels possessors del manuscrit : *Iste liber est... studentis theologie diocesis sancti floris*

cui deus det bonam vitam. Això indica que el còdex és de procedència francesa. Hi ha, també, una nota en l'al·ludida guarda que parla de dotze llibres *de mossen | guixelmo capalano de messier | lo cardenalle de corensa.* Anotació que confirma l'origen foraster del llibre.

144. — *DECRETALES GREGORII IX ET INNOCENTII IV CUM GLOSA. DECRETALES GREGORII X ABSQUE GLOSA.*

Manuscrit en pergamí ras; 318 folis, de 46 × 27 cm.; dos corondells, en caixa de text de 245 × 145 mil·límetres, i variable en la glossa; lletra de dos cossos, gòtica rodona en negre i vermell; inicials abundants i set planes amb orles i representacions historiades en policromia i escassos daurats, ultra caplletres i calderons de cal·ligrafia, en vermell i blau. És de notar en el còdex l'afecció demostrada pel miniador a combinar les figuracions grotesques i burlesques amb elements decoratius (fig. 3).

Relligadura de posts i camussa, molt desfeta.

Principis del segle XIV.

N.º 7563 de l'inventari, i x del catàleg Villanueva, dels llibres propietat del Capítol de Vic.

Precedeixen el còdex tres fulls plens de notes jurídiques amb figures referents als graus de consanguinitat i afinitat.

Foli 1 : Comença el llibre primer de les decretals del papa Gregori IX compilades per sant Ramon de Penyafort, havent-hi, ultra del text i la glossa, multitud d'anotacions marginals que demostren com havia estat d'usat el manuscrit, i fa pensar que podria haver servit de text de càtedra. El text comença : *Gregorius e | -piscopus ser | vus servorum | dei dilectis | filiis docto | -ribus et schola | ribus universis bononie co | morantibus salutem et a | postolicam benedictionem | Rex pacificus | pia miserati | one dispos | uit subditos | fore pudic | os pacificos et modestos...* La glossa és la que ordinàriament es troba en tantes edicions impreses de les decretals. Al f. 76 comença el llibre segon *de judicis.* Al f. 145 v.º, el llibre tercer; *de vita et honestate clericorum.* Al f. 209 es dóna principi a la quarta part *de sponsalibus et matrimoniis.* Al f. 232 s'inicia el llibre cinquè i darrer de les decretals gregorianes, les quals fineixen al f. 298 v.º amb les paraules : *Indignum et a romane ecclesie | consuetudine alienum ut | pro spiritualibus facere quis | homagium compellatur.*

Foli 299 : Comencen els decrets del papa Innocenci IV promulgats en el Concili de Lió de l'any 1245. El text comença amb les paraules : *Inocencius | quartus | in concilio ludunensi. | Cum in multis iu | -ris articulis infin | -itas reprobentur proin- | de deduximus statu | -endum ut per genera | lem clausulam...* Aquest text va rodejat de glossa i de notes, i termina al f. 311 amb les paraules : ...*Episcopo reservato pro | declarationi aut hujus volumus a | liis defensionibus seu viribus par | tium derogari.*

A continuació : *Incipiunt noviss | ssime decretales domini Pape Gregorii X | in generali XII lugdunensi. Rubrica I | Gregorius | episcopus | servus servorum dei universitati ma | gistrorum et scholarium parisiensibus bononiensibus | salutem et apostolicam benedictionem. Cum | nuper in generali concilio lugdunensi quasdam | constitutiones super certis articulis...* Són les decretals del concili de Lió de l'any 1274,

Fig. 3. — Museu Episcopal de Vich : Còdex 144, f. 1

p. 54

Fig. 4. — Museu Episcopal de Vich : Còdex 145, f. 1

p. 55

les quals van sense glossa i terminen en el segon corondell del f. 318 amb les paraules : *...duorum mencium spacio ex tunc | ab ea non possint nisi per sedem apostolicam abso | lutionis beneficium obtineri. | Expliciuntur constitutiones domini gregorii pape.* El verso del f. 318 fou aprofitat per omplir-lo de notes jurídiques; hi és d'anotar la inscripció que diu : *anno a nativitate domini millessimo ccc. nonagéssimo secundo die sancti marchi apostoli et evangeliste.*

Aquest còdex té les seves millors miniatures en els ff. 1, 76, 145 v.°, 209, 252, 299 i 311. És de notar que la miniatura historiada, no pas l'orla decorativa, és de mà diversa de les altres del volum.

El present còdex deu ésser les Decretals de què parla la llista dels llibres del Capítol de Vic, del 1435. Sembla un còdex vingut de fora, i és probable que procedís de Bolonya. És notable que a l'Arxiu capitular vigatà es trobi un document en què l'ardiaca d'Urgell, Bernat de Mur, trobant-se estudiant a Bolonya, compra unes decretals en lletra antiga pel preu de 55 lliures bolonyeses (Calaix 7; Z, n.° 35).

145. — *PANORMIAE DIVI IVONIS CARNOTENSIS EPISCOPI*

Manuscrit en vitel·la, 117 folis; 24 × 17 cm.; text a dos corondells; 36 ratlles i caixa de 17 × 11 cm. Una lletra gòtica molt fina en negre i vermell, majúscules i caplletres en or, blau, vermell i rosa. Una gran inicial decorativa en vermell i blau, al f. 53, i una altra miniada en or i colors al f. 1; resten en blanc lloc per a diverses més (fig. 4).

Relligatge de posts modern.

Finals del segle XIII o començ del vinent.

N.° 7537 de l'inventari, i XCV del catàleg dels llibres de la Catedral de Vic.

Foli 1 : *Incipit prologus pannorime iuonis ue | nerabilis carnotensis episcopi multimoda | distinctione scripturarum castorum | et loquiorum facie contentarum. | Excerpciones ecclesiasticarum | regularum partim ex epistolis...* És el pròleg del decret que sant Ibo, bisbe de Chartres, va compilar en la seva gran col·lecció canònica. Al verso del f. 6 termina aquest pròleg i comença la primera part de la col·lecció canònica del mateix autor, coneguda amb el nom de *Pannorima.* Abans del text hi va el capbreu de matèries, el qual comença al verso del f. 7. L'escriptor deixà un tros de corondell en blanc per posar-hi una inicial i les paraules : *Credimus unum Deum esse,* amb què es dóna principi a la primera part. La segona comença al f. 21; la tercera, al 37; la quarta, al 53; la cinquena, al 67 v.º; la sisena, al 79 v.º; la setena, al 92; la vuitena, al 101 v.º, i acaba amb el manuscrit al verso del f. 114, amb les paraules : *utilia non sumpsit ab origine iniquitatis.* El còdex no porta *explicit.* El f. 115 té l'anvers en blanc i el verso amb apuntacions de dret canònic, les quals continuen en tot el f. 116. En el f. 116 v.º i en l'anvers del 117 hi ha diferents composicions, la primera de les quals porta el títol : *De morte puerorum et quare dilatata per annum,* amb l'explicació de la mort dels innocents; seguint després una espècie d'arbre genealògic de Maria Mare de Jesús i les raons de parentiu amb Cleofè, Alfeu, Salomè i altres parents de Crist, havent-hi també : nou versos llatins

referents a la mort, set més pertocants a les hores canòniques, quatre amb jocs de paraules referents a numeració, i finalment vuit versos, dels quals els tres primers fan referència a la humanitat de Crist i els cinc darrers a les plagues d'Egipte. En conjunt aquestes edicions ocupen quatre planes, fent l'efecte de molt poc posteriors al temps en què fou escrit el volum.

Abans de començar el manuscrit hi ha tres folis, dels quals el primer és l'únic que porta quelcom escrita la primera plana : resultant unes cartes del papa Alexandre III a l'arquebisbe de Milà, una altra dirigida al bisbe Trecense i finalment un privilegi del mateix papa. Hi ha també cinc versos llatins.

El present llibre sembla ésser el que parla l'inventari de l'any 1435 : *liber yvonis episcopi continens multa bona et antiqua.*

El text del nostre manuscrit discrepa en moltes coses de l'edició de les *Pannonia Ivonis*, editat pel *Migne* en el volum CLXI de la *Patrologia llatina*, columnes 47 a 60 i 1041 a 1344.

L'inventari del 1368 el cita amb les següents paraules : *altro libra de pergami lo titol del qual comensa axi Incipit prologus pannorime ivonis venerabilis carnotensis episcopi.*

146. — *LIBELLUS DE ELECTIONE FACIENDA GUILLIELMI DE MANDAGOTO*

Manuscrit en pergamí avitel·lat; XXXVI folis de numeració antiga, dos corondells; amida 285 × 195 mil·límetres i 150 × 102 de caixa, de 29 ratlles; lletra gòtica en negre i vermell; hi resta sense omplir el lloc destinat a les inicials.

Relligadura de posts i camussa rosada, modernament vorejada d'albadina i llom de pell negra.

Segle XIV.

Inventari n.º 7550, i LXXVI del Villanueva, procedint del Capítol de Vic.

Foli I : *Libellus a magistro Wilielmo | de mandagoto archidiaco | -no nemausensi compositus | super electione facienda et ejus | processibus ordinandis. Rubrica | Venerabi | li viro dis- | creto et scientia | et moribus | multipli | citer radianti Magistro | suo domino berengario fre | -doli succentori ecclesie bi | -terrensi domini pape capellano et | doctori facundissimo de | cretorum. Guillelmus de Man | dagoto archidiaconus | Nemausensis ejusdem domini | pape capellano salutem et | votivis semper succesibus prosperari. | Quia dum electiones...* Foli XXXIV v.º. Acaba el tractat amb les paraules : *...honor virtus et fortitu | do in secula seculorum amen. amen. | Alleluya, Alleluya. Hoc opus | exegi sit regum gratia regi. Digna coli | Regina poli me linquere noli. | Explicit libellus electionis | editus a magistro guillermo de M | andagoto archidiacono ecclesie | nemausensis. Deogratias. | Amen.* Al segon corondell del mateix foli comença la taula de matèries de l'obra anterior, a la qual es posa fi en el segon corondell del foli XXXVI amb les frases : *Finis operis cum gratiarum actione, ad de- | -um ipsius operis directorem. Qui est be | nedictus in secula seculorum. Amen.*

147. — *CONSTITUCIONES SYNODALES VICENSES ET PROVINCIALES TARRACONENSES. QUAESTIONES DE PACE ET TREGUA.*

Volum de 135 folis, en paper, que recull diversos manuscrits, dels quals són els més interessants els 113 primers. D'aquests, els 100 que van al davant fan uns 295 × 215 mm., i van escrits no tots d'una mateixa mà, en lletra notarial, bona fins al f. 59, on l'amanuense dissenyà caplletres, que algunes vegades arriben a pretenir el dictat de miniatures i que estan en vermell, morat, groc i verd. Els ff. 101 a 113 amiden 275 × 208 mm.; porten epígrafs en vermelló. La resta del volum té poc interès sota l'aspecte bibliogràfico-arqueològic.

Relligadura en pergamí, vuitcentista.

Segles XIV, XV i XVI.

N.º 7574 de l'inventari. Pertany a l'Arxiu Capitular de Vic.

Foli 1 : *Incipit compilatio constitutionum Vicensis ecclesiae sinodalium facta per dominum | Berengarium de pulcro visu vicensem episcopum.* La segona constitució porta la data 1252 i en segueix una altra del bisbe Ramon d'Anglesola : 1296. Foli 2 v.º : Constitucions de 1270. Foli 6 : Lletra del cardenal llegat Gil, titular de Sant Cosme i Sant Damià, en 1251, referent a clergues concubinaris. Foli 7: Constitucions de 1296 i 1270. Foli 8 : Altres de 1270 i 1318. Foli 10 : Ordinacions datades en 1270 i 1296. Foli 12 : Ordinacions datades en 1399 (1299). Foli 15: *Constitutiones facte per dominum Galceranum vicensis episcopi facte vi. Nonas Maii anno domini mcccxl.*, a les quals segueixen altres de Berenguer de Bellvis i Ramon d'Anglesola, aquestes darreres datades en 1270. Foli 16 : Constitucions de 1296 per Ramon d'Anglesola en confirmació de Galceran Sacosta. Foli 18 : Constitucions del bisbe Hug de Fonollet en 1348. Foli 21 : Constitucions de 1348 i 1358. Foli 23 v.º : Altres constitucions del darrer d'aquestos anys. Foli 24 v.º : Termina aquest present recull de constitucions sinodals. Foli 25 : Súplica dels clergues del Bisbat de Vic al bisbe sobre una constitució provincial que parla d'aprises i confirmació del bisbe. Foli 26 : en blanc.

Foli 27 : Constitucions provincials tarragonines, recollint primerament les de 1230, 1239, 1248, i d'altres que van a nom del IV Concili tingut sots la presidència de l'arquebisbe Pere; les del mateix en el Concili VI, les del VII i VIII. Foli 31: Ordinacions de 1254 i 1255. Foli 32 : *Bernardus in primo consilio, Bernardus in secundo consilio, Bernardus in tertio consilio.* Foli 33 v.º : *Rodericus in primo consilio* (1292), *Rodericus in secundo consilio, Rodericus in tertio consilio* (1304), *Rodericus in quarto consilio* (1305). Foli 38 v.º : *Guillermus archiepiscopus tarraconensis anno domini mcccvii.* Foli 39 : Constitucions de 1318. Foli 39 v.º : Constitucions del patriarca Joan d'Aragó en 1319. Foli 42 : Constitucions de 1332. Foli 45 : Constitucions del mateix patriarca en 1333. Foli 48 : Constitucions de 1354. Foli 49: Idem de 1357. Foli 53 v.º : Constitucions de 1369. Foli 59 : Constitucions de 1391 addicionades a les anteriors i escrites de diferent mà, la qual cosa demostra que el còdex en tota la part anterior havia estat compost en any més antic a la data darrerament apuntada. Foli 64 : Anotació que les constitucions del 1391 havien estat

publicades i llegides en el cor de la Catedral vigatana, als 23 de juliol del dit any. Foli 64 v.º : Altres constitucions tarragonines d'època posterior, afegides al volum i assentant la nota marginal que manifesta que són dubtoses.

Foli 66 : Trasllat d'una carta del rei Pere IV d'Aragó, posant sots la seva protecció el bisbe, clergues i capítol de la ciutat de Vic amb els béns i homes de la mateixa iglésia : datada a Tarragona, a 24 de març del 1337. Foli 67 : Còpia de la Butlla del papa Gregori XI contra els que perseguissin els clergues i persones eclesiàstiques en 1371. Foli 68 : Carta del rei Martí l'Humà, en 1405, dirigida al bisbe de Vic, Dídac d'Herèdia, sobre dret d'asil i de captura amb immunitat. Privilegi d'Alfons IV, en 1333, sobre salaris de jutges, advocats, procuradors i executors de les sentències en la ciutat de Vic. Foli 69 : *Dubia circa constitutiones de invasoribus.* Foli 70 : En blanc, com el 71 i 72.

Foli 73 : Tractat llatí de Pau i Treva resolent setze punts relacionats amb aquesta. Comença : *Quoniam multis assessoribus et advocatis maxime non provectis nec practi | -cis forma et modus procesus et trevis violatis et per constitutionibus pacium et treguarum...* Acaba al f. 89, amb les paraules : *...et servi contra condempnet in simplo et duplo vel undecuplo de quibus penis diximus et est judicatum.* El present tractat sembla ésser la primera versió del *Directorium pacis et tregua* redactat pel jurista vigatà Jaume Callís.

Al verso del f. 91 hi ha la Butlla del papa Gregori XI de 1371, responent a la reina Elionor, esposa de Pere el Cerimoniós, en la dissensió que hi hagué entre la clerecia de les terres de Catalunya i el rei sobre procés de sometent i de pau i treva, tractant-se de la intervenció que en aquest afer tingué com a delegat papal el cardenal Bertran.

Foli 93 : Text de les demandes i respostes que féu la ciutat de Vic, en 1393, al rei Joan en Les Corts de Montsó. Folis 97 a 99 : En blanc. Foli 100 : Anotacions sobre el valor de les monedes. Foli 100 v.º : Plantejament de dues qüestions sobre vassalls en la possessió d'alous.

Foli 101 : Recull de constitucions sinodals vigatanes que sembla fet pel bisbe Galceran Sacosta, recollint moltes ordinacions anteriors des de l'any 1251 al 1318. Aquest recull és mancat del primer foli i sembla feta l'escriptura en ple segle XIV.

Folis 113 a 119 : Quadern recollint constitucions sinodals vigatanes des de l'any 1259 a 1333, segons còpia notarial autoritzada per Gabriel Forn a 15 de setembre del 1570. Aquest recull té el primer foli i el darrer en blanc.

Foli 120 : Recull de les constitucions sinodals del bisbe Berenguer de Bellvís, Bernat de Mur, Galceran Sacosta, Hug de Fonollet, Ramon d'Abellera, autoritzat pel notari Francesc Franch en 1583.

Foli 124 : Document notarial d'Onofre Coma, datat en 1570, recollint diferents constitucions d'èpoques anteriors. Foli 128 : En blanc. Folis 129 a 135 : Altre recull també autoritzat notarialment en 1570, aplegant diferents constitucions contingudes en un llibre tancat a l'arxiu parroquial de Balenyà, autoritzant-lo el rector de la

dita parròquia, Pere Casademunt. Aquests reculls foren fets amb motiu del plet sostingut sobre el capítol.

148.— *CONSTITUTIONES PROVINCIALES TARRACONENSES ET SYNODALES VICENSES*

Manuscrit en paper; 77 folis, 297 × 205 mm.; escriptura gòtica de notari; a dos corondells els 28 primers folis; text en negre i vermell, de poca curosa presentació.

Cobertura de senzill pergamí.

Segle xv.

N.º 7573 de l'inventari. Fertany a la Canònica de Vic.

Foli 1 : *Incipiunt constitutiones ..... per dominum Johanem patri | -arcam alexandrinum celebrato quarto Kalendas martii anno mcccxxix. | in sancte sedis alexandrie | Iohannes patriarca alexandrinus admi | -nistrator ecclesie tarraconensis in spiritualibus | et temporalibus a sede apostolica deputatus | in consilio Tarrachone iiii. Kalendas Martii anno a nativitate domini mcccxxix. Cum | ad oficium pertinet presentes constitutiones...* Foli 1 v.º : *Petrus in secundo concilio valentino cele | brato anno a nativitate domini mccxlviii. in iii. concilio Tarrachone.* Foli 2 : *Petrus in iiii. concilio.* Foli 2 v.º : *in v. consilio tarrachone Petrus in sexto consilio.* Foli 3 : *In vii. consilio.* Foli 3 v.º : *in viii. consilio. Benedictus in primo consilio celebrato tarrachone vi. idus aprilis anno domini mcccliii.* Foli 4 : *Benedictus in primo consilio.* Foli 4 v.º : *Bernardus in ii. consilio In iii.* (any 1332). Foli 5 : *Rodericus in primo consilio Tarrachone celebrato idus martii anno domini mccxcii.* Foli 6 : *Rodericus in secundo consilio.* Foli 6 v.º : *Rodericus in tertio consilio celebrato tertio idus aprilis anno a nativitate domini mccxc. quarto.* Foli 8 : *Rodericus in quarto consilio Tarracone celebrato viii. Kalendas martii anno a nativitate millessimo cccv.* Foli 8 v.º : *Guillermus in consilio Tarrachone celebrato nonas februarii anno domini mcccvii.* Foli 9 : *Eximius in primo consilio celebrato Terracone anno domini mcccxvii, viii. idus martii. Eximius in secundo consilio celebrato Tarrachone viii. Kalendas Februarii anno domini mcccxxiii.* Foli 9 v.º : *Johannes patriarcha alexandrinus administrator eclesie Terrachone in primo consilio per eum celebrato tarrachone anno a nativitate domini mcccxxix.* Foli 12: *Constitutiones editae in secundo consilio tarrachone celebrato per dominum Johannem patriarcham alexandrinum administratorem eclesie Tarrachone in spiritualibus et temporalibus a sede apostolica deputatum.* Foli 13 v.º : *Constitutiones editae in quarto consilio Tarrachone celebrato per Reverendissimum in christo patrem et dominum domnum Johannem divinae providentiae patriarcham alexandrinum et administratorem ecclesie Tarrachone in spiritualibus et temporalibus a sede apostolica deputatum.* Foli 15 v.º: *Constitutiones edite in secundo consilio Tarrachone celebrato per Reverendissimum in Cristo patrem et dominum domnum Arnaldum divine providentie Tarrachonensis eclesie episcopum iii. Kalendas aprilis anno a nativitate domini mcccxxxviii.* Foli 16 v.º: *Constitutiones editae in tertio Consilio celebrato per Reverendum patrem et dominum domnum Arnaldum divine providencie sancte ecclesie Tarrachone archiepiscopum quinto idus augusti anno domini mcccxxxix.* Foli 17 : *Constitucio edita in consilio Tarrachone*

anno domini mccccxxx. calendas martii. Foli 18 v.º : *Constituciones edite in tercio consilio Tarrachō celebrato per Reverendissimum in Christo patrem dominum domnum fratrem Sancium divine providencie archiepiscopum ecclesie Tarrachone v idus Decembris anno domini mcccliiii.* Folli 19 : *Ubi archiepiscopus visitat tenentur servare constitucionem domini benedicti pape* XII *Confirmatio constitucionis apostolice de inventus.* Foli 22 : *Constitucio edita in civitate Illerdensi per dominum petrum anticum.* Foli 23: *Confirmatio domini pape (Gregori XI, sobre matadors de clergues). Petrus in primo consilio provinciali per eum celebrato Tarrachone die mercurii xxvii. februarii anno a nativitate domini mccclxiiii. fecit constituciones sequentes.* Foli 24 : *Constituciones edite per dominum Petrum archiepiscopum Tarrachone in secundo consilio celebrato die xiii. februarii anno a nativitate domini Millessimo ccclxvii.* Foli 25 v.º : *Ordo procedendi visitatus per constituciones sacri consilii terrachone contra invasores etc.* Foli 29: incomplet y mancat almenys d'un full anterior. ...... *celebrato* ...... *cccxc* ...... D'altra mà, que deixa el text a ratlla tirada. Foli 34 : *Constituciones sequentes fuerunt edite in sacro concilio Tarrachone celebrato per eundem enechum die xv. marcii anno a nativitate domini mcccc. sesto.* Foli 36 v.º : *Constituciones suscripte fuerunt edite per Reverendum dominum Petrum archiepiscopum Tarrachone in concilio provinciali celebrato de mense marcii anno a nativitate domini mccccxiiii.* Foli 37 v.º : *Secunda confirmacio apostolica constitucionum de invasoribus domini Clementis pape VII, impetrata per dictum dominum Enechum archiepiscopum.* Foli 38 : *Sentencia Regis quod dominus Rex non potest cognoscere seu se intromittere de processibus factis per prelatos super constitutionibus sacri consilii Tarrachone.* Foli 39 : *Constitutiones edite per Reverendissimum in xpo patrem dominum petrum archiepiscopum In primo consilio per eum celebrato Tarrachone anno a nativitate domini Millessimo ccccxiiii.* Foli 40: *Constituciones domini Jacobi Sabiniensis episcopi apostolice sedis legati.* Foli 40 v.º: *Constitucionis domini Petri de luna sedis apostolice legati.* Altres de 1424 al f. 49 v.º. Foli 43 : Del Cardinal Ffox, que són *xix. Constituciones edite per reverendum in xpo patrem et dominum domnum Ffranciscum cardinalis de Fuxo tituli sancti eusebii sedis apostolice legatum in consilio per eundem reverendissimum dominum Cardinalem celebrato in Civitate dertusensi, in mense octobris, anno a nativitate domini cccc. vicessimi noni* (addició posterior). Foli 49 v.º : *Littere illustrissimi domini alffonsi Regis aragonum, in favorem ecclesie, et iste viii. que secuntur* (1329). Foli 58 v.º : *Constitutio anticha Tarrachonensis quod monachus vel canonicus regularis in ecclesiam non exerceant curam animarum. De septem sacramentis ecclesiasticis et primo de babtismo,* s'interromp.

Foli 56 : *Constituciones sinodales diocesis vicensis* : Comença per les del bisbe Galceran Sacosta (1340), seguint les de Berenguer de Bellvís, Berenguer Sa Guardia (1318). Foli 58 v.º : Constitucions de Bernat de Mur (1251). Foli 59 : Constitucions de Ramon d'Anglesola (1370), Berenguer de Bellvís. Foli 60 : Altres a nom del bisbe Galceran Sacosta; ídem de Bernat de Mur (1252); ídem de Ramon d'Anglesola (1296); altres de Berenguer sa Guàrdia (1318); altres de Ramon d'Anglesola (1296). Foli

62 : Constitucions del bisbe Galceran Sacosta; altres de Ramon d'Anglesola; Berenguer de Bellvís, Galceran Sa Costa. Foli 63 v.º : Més constitucions de l'any 1296. Foli 64 v.º : Disposicions sinodals del bisbe Berenguer de Bellvís i Galceran Sa Costa. Foli 65 : Berenguer Sa Guàrdia en 1318; Galceran Sa Costa. Foli 65 v.º : Constitucions de Berenguer de Bellvís en 1299 i de Ramon d'Abellera en 1358. Foli 67: *Constituciones antiquae super ipsis* amb referència a una de Joan XXII, papa. Foli 68 : Constitucions de 1358. Foli 70 : El mateix de 1358. Foli 72 v.º : Decretals sobre matrimonis, testaments i entredit. Foli 77 : Constitucions de l'any 1351. Resten sense acabar, ja que el còdex termina : *et sequentur multe alie ordinaciones*. Foli 77 v.º : En blanc.

149. — *EVANGELIA DICENDA IN SOLEMNITATIBUS TOTIUS ANNI. REGULA MONASTICA SANCTI AUGUSTINI. NECROLOGIUM MONASTERII SANCTI JOANNIS DE ABBATISIS.*

Manuscrit en pergamí, 60 folis, de 36 × 25 cm.; part d'ell escrit a dos corondells; amb caixa no uniforme. Va escrit en bona lletra gòtica rodona en negre i rúbriques, caplletres en vermelló i atzur; al verso del f. 9 una miniatura colorida que representa sant Agustí fent lliurament del llibre de la Regla als monjos. També hi ha al revers del f. 60 una pintura de tota plana, que mostra el bust d'un abat amb bàcul i assenyala la mitra que hi ha al damunt del seu cap.

Relligadura mitja pasta, moderna.

Segle XIII (any 1235).

Inventariat amb el n.º 7039. Adquirit.

Foli 1 : *In vigilia natalis domini | In illo tempore. Cum esset desponsata mater jesu...* Foli 3 v.º : *Incipiunt evangelia dominicalia. Dominica I | post pentecosten.* Foli 5 v.º : *Incipiunt evangelia sanctorum imprimis in natalis Sancti Stephani.* Segueixen els corresponents a les festes dels sants més venerats. Foli 8 v.º : Comencen les de comú. El títol d'aquestes lleugeres indicacions indica prou bé el contingut d'aquesta primera part del còdex, que conté el començament de les lliçons evangèliques per tot l'any

Foli 9 v.º : *Incipit Regula sancti augus | -tini episcopi. ut simul habitent | clerici. | Haec sunt quae ut observe | -tis precipimus in monasterio constituti...* Acaba al f. 40 v.º, amb les paraules : *Ex his igitur observantie | mandatis pendet suma totius reli | gionis.* Aquesta Regula és ben diversa i molt més extensa que la que porta la Patrologia llatina del Migne, volum XXXII, columnes 1377 a 1384.

Foli 41 : L'anvers fou aprofitat per incloure-hi un document de l'any 1341, que per estar molt esborrat resulta del tot il·legible. Es tracta d'una translació d'un document més antic degudament autoritzada per un notari.

Foli 41 v.º : Comença el *Necrologi* que conté partides contemporànies al temps en què fou redactat el còdex, junt amb altres de caràcters de lletra variadíssims, ja que n'hi ha de tota època fins al segle XVIII, i hi ha partides que són substitució d'altres més antigues que foren rases. Les antigues memòries de donacions

i fundacions estan en lletra vermella. Arriba fins al verso del f. 59 a les kalendes de gener. Foli 60 : Rúbrica de l'admissió a la germandat monàstica i congregació dels canonges augustinians. Foli 60 v.º : Pintura del monjo ostentant el bàcul i mitra i sobretot la tonsura clerical; en un carteló prop del cap de la llegenda, es veu : *Hanc et mensuram faciat | sibi quis que coronam | quisque reluctatur | veementer corripiatur.*

150. — *REGULA MONACHORUM SANCTI PATRIS BENEDICTI*

Manuscrit en pergamí, de molt defectuosa conservació, mútil al començament i a l'interior; conserva ara 29 folis dels 52 que tenia en altres dies; amida 25 × 18 cm.; escrit en bona lletra formada gòtica, en negre i vermell; inicials en vermell, blau i groc; caixa de 22 × 18 cm. i 20 ratlles tirades. Els cinc folis darrers són, segons és evident, posteriors de més d'un segle als que constitueixen el volum, i tenen inicials en vermell, blau i morat.

Relligatge mitja pasta, modern. Principis del segle XIV.

N.º 5851 de l'inventari. Pertany al Museu Episcopal.

Manca el f. 1, començant el que va numerat de dos amb les paraules : ...*et cupit videre dies bonos. Quod si tu audiens res | pondeas ego. dicit tibi deus...* Són aquestes paraules pertanyents al pròleg de la Regla monàstica de Sant Benet, que publicà el Migne, vol. LXVI, columna 217. Al f. 4 acaba el pròleg i comença el text de la Regla, amb la rúbrica. *De generibus et uita monachorum.* En els fulls següents fins al 7 inclusiu, els altres títols : *Qualiter debet esse abbas*; *de adhibendis ad consilium fratribus.* Aquest darrer capítol s'estronca amb les paraules : *sicut discipulis convenit obedire magistro...* El còdex s'interromp fins al f. 25, el qual principia amb la rúbrica : *Qualiter sollicitus sit quoad excomunicatos.* Porta també l'altre : *De his que sepius correpti non emendaverint*; *si debeant iterum recipi fratres exeuntes de monasterio*; *de pueris minoris etate qualiter corripiantur* : *de celarario monasterii qualis sit*; *de ferramentis vel rebus monasterii*; *si debeant monachi proprium aliquid habere*; *si omnes equaliter debent necesaria accipere* : *de septimanariis coquinae*; *de infirmis fratribus*; *de senibus vel infantibus*; *de hebdomanario lectore*; *de mensura ciborum*; *de mensura potus.* Torna a interrompre's en aquesta darrera rúbrica al f. 31 v.º amb les paraules : ...*mensura inveniri possit sed multo minus...* Salta el còdex al f. 35, a les paraules : ...*abbatis hoc semper faciant usque dum bene | dicat et dicat sufficit.* Vénen les rúbriques : *de his qui falluntur in oratorio*; *de his qui in aliquibus rebus delinquunt*; *de significanda hora operis Dei*; *de opere manum quotidiano*; *de visio*; *istam sententiam superior precedens dum utraque in capite ieiunii legitur sequatur* = *de observatione quadragessimae*; *de fratribus qui longe ab oratorio laborant aut in via sunt*; *de fratribus qui non longe satis proficiscuntur*; *de oratorio monasterii*; *de hospicibus suspiciendis.* Capítol que resta incomplet amb les paraules : *hospitibus inclinato capite vel postra...* Manca el f. 39. Foli 40 : *Nullatenus liceat monacho neque a parent- | ibus suis...* Vénen les rúbriques : *De indumentis fratrum*; *de mensa abbatis*; *de artificibus monasterii*; *de disciplina suscipiendorum fratrum*; *de filiis no-*

bilium vel pauperum quomodo suscipiantur : de sacerdotibus qui voluerint habitare in monasterio; de monachis peregrinis quomodo suscipiantur; de sacerdotibus monasterii; de ordinibus congregationis, de ordinando abbate; de preposito monasterii; de hostiariis monasterii; de fratribus invia directis; si fratri impossibilia iniungantur; ut in monasterio non presumat alter alterum defendere; ut non pressumat quis quam alium cedere; ut obedientes sint sibi invicem fratres; de zelo bono quem debent monachi habere; de eo quod non omnis justicie observatio in hac sit regula constituta. Aquesta darrera rúbrica correspon al capítol LXXIII de la Regla; la qual acaba al verso del f. 51 del manuscrit, amb les paraules : *...memorabimus doctrinae virtutum que culmina deo protegente pervenies. Facientibus hec. Re | na patebunt superba.*

El còdex sense interrupció continua : *Et aliorum plurimorum sanctorum martirum confessorum atque | virginum | Commemoratio omnium fratrum familiarium et bene fac | torum defunctorum ordinis nostrae...* Segueixen dues oracions. Foli 52 : Està aprofitat, per contenir la forma d'absolució d'excomunicat i de rebre novicis amb la rúbrica en antic llenguatge aragonès. Comença la primera : *Quando el abbat ouiere de absoluer algun des-comulgado | digan uno de los psalmos penitenciales...* La *Forma de recebir nouicios* termina al verso del mateix f. 52, on resta acabat el còdex. Això darrer demostra que el present manuscrit no és pas català, sinó que vingué d'un monestir benedictí aragonès avui dia perdut

El present còdex és de la mateixa mà que el *Martirologium Usuardi* que avui dia figura també al Museu Episcopal.

151. — EXPOSITIO REGULAE SANCTI AUGUSTINI A HUGO DE SANCTO VICTORE

Manuscrit en pergamí ras; 38 folis, de 213 × 148 mm. i caixa de 14 × 9 cm.; 28 ratlles tirades per plana; lletra gòtica rodona, text en negre i poc vermell; una gran inicial de cal·ligrafia al foli primer, en vermell i morat.

Relligadura de posts amb camussa fosca.

Segle XIV.

Inventari n.º 4162. Adquirit.

Foli 1; *Incipit regula sancti augustini episcopi a magistro hugone | de sancto victore diligenter exposita. | Hec quae suscripta sunt ideo regula | appellantur quia videlicet in eis nobis | recte vivendi norma exprimitur...* El text continua seguit i sense titulars de cap mena i amb sols subratllats de vermell els mots corresponents a la Regla augustiniana, fins al f. 38, a l'anvers del qual acaba amb les paraules : *doleat de preterito, caveat de futuro. | orans ut ei debitum dignitatur et in temptatione | non inducatur Amen Deo gratias | Explicit regula sancti augustini episcopi a magistro hugo | -ne de sancto victore exposita. Benedictuus sit nomen | domini nostri Jesuchristi. amen.*

152. — *ORDINACIONS DE LA CONFRARIA DE SABATERS Y CUYRACERS DE PONTS*

Manuscrit en pergamí, de 20 folis, escrit en negre i vermell i amb inicials en aquest color i gris, lletra formada no tota d'una mà; fulls de 266 × 182 mm. i text a ratlla tirada.

Relligatge de mitja pasta, modern.

Escrit entre poc abans de 1396 i 1536.

Inventariat amb el n.º 4017. Adquirit.

El present manuscrit consta de dues parts d'època i de mà diferent, encara que pertanyents a una mateixa matèria. Els deu primers folis pertanyen a la part més moderna. Després del f. 1, que és en blanc, el f. 2 comença : *A honor de Deu e de la beneyte sancta Marie | mare de deu e de tota la cort celestial. E | a honor del beneyt sent michel e del glori | os altar : edificat e consegrat en la sgle | sia de sant pere de ponts Nos çabaters e cuyracers e | altres prohomes de ponts. Establim y ordenam confraria...* Acaba al f. 9 amb les paraules : *...los maiorals que ara son e per temps seran en la | forma e manera dessus expresada.* Al marge inferior del verso del f. 8 i quasi tot el f. 9 i el 10 van ocupats per addicions dels anys 1462 a 1536.

Foli 11 : Comencen unes ordinacions més antigues : *A honor de deu e de la beneite sancta Marie mare de | deu e de tota la cort celestial...* Capitulacions que amb algunes esmenes arriben fins al f. 19, que en part, com tot el següent, és ocupat per addicions datades entre 1396 a 1443.

153. — *ORDINACIONS DEL OFICI DELS PERAYRES DE VIC*

Manuscrit en paper, mútil; consta en l'actualitat de 41 folis, de 31 × 22 cm.; text en escriptura notarial, també en lletra pressada a ratlla tirada; en negre i rúbriques en els 13 folis primers.

Relligadura mitja pasta, moderna.

Finals del segle XV i principis del XVI (anys 1488 a 1510).

N.º 5421 de l'inventari. Adquirit.

El manuscrit que ens ocupa conté les reglamentacions de l'ofici dels peraires de Vic, ordenades en 1488 i 1489. Les primeres ocupen els f. VII a XVI, i s'interrompen fins al f. XXXII a XXXIV, on terminen. No tenen, doncs, començament, i s'inicia el manuscrit amb les frases : *...hage a satisfer e esmenar en aquell de qui será lo que | valrá menys a coneguda dels sobrepossats...* Terminen al ja dit f. XXXIV, amb la data del 2 de maig del 1488, essent pregoner públic Pere Prunés, qui les publicà pels llocs acostumats de la ciutat de Vic el dia 30 del mes d'abril. Foli XXXIIII v.º : Comencen els aclariments i addicions a les ordinacions ja dites amb la data del 4 de maig del 1489, dient-se també que Pere Prunés les havia ja cridades el 30 d'abril. Des del verso del foli darrerament apuntat fins al f. XL hi van ordinacions i acords corresponents als anys 1490 a 1498, seguint en els tres folis següents, sentències sobre discussions entre la gent de l'ofici de peraires, datades de 1502 a 1509. Vénen finalment els folis XLIIII v.º a LII, amb notes sobre concessions de senyals dels anys 1506 a 1510.

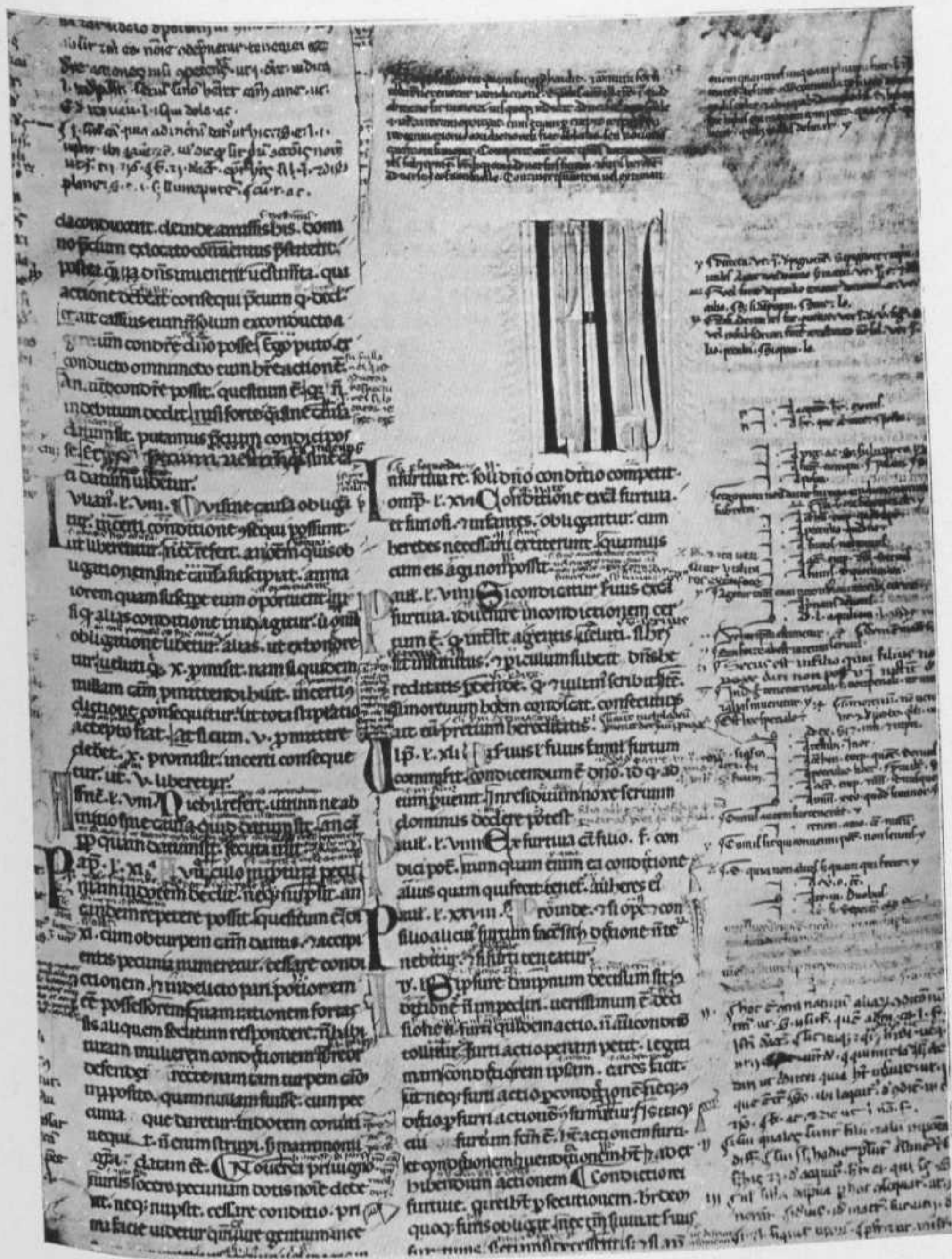

Fig. 5. — Museu Episcopal de Vich : Còdex 155, f. 130

p. 65

Fig. 6. — Museu Episcopal de Vich : Còdex 164, f. 2

154. — *ORDINACIONS DE LA CONFRARIA DELS ARCANGELS SANTS MIQUEL Y GABRIEL DE PERAYRES DE VIC*

Manuscrit en paper, de 4 + 46 folis, d'uns 295 × 205 mm., a caixa desigual i ratlla tirada; escrit de clara lletra notarial, en negre i tocs vermells.

Moderna relligadura, mitja holandesa.

Principis del segle XVI.

N.º 5420 de l'inventari. Adquirit.

Els ff. 1, 2, 3 i 4 porten l'índex del volum que comença al foli següent amb numeració antiga amb la reglamentació de la confraria dels peraires vigatans, que s'inicia amb les paraules : *Com entigament los sopreposats Al dit offici se | solien elegir a veus e per los abusos qui sen veyhen...* Terminen al verso del f. XXXIV amb les paraules : *...a instancia de les parts com de llur propri motiu tota hora e quan e be lo sera vist.* Segueixen addicions que van datades des de 1512 a 1522, essent la darrera del 26 de març del darrerament citat any.

155. — *DIGESTUM JURIS CIVILIS*

Manuscrit en pergamí ras; 240 folis, de 39 × 24 cm., caixa de 21 × 11, dos corondells i 52 ratlles; lletra gòtica francesa, força elegant, negre, amb títols en vermell i caplletres i començament de llibre en aquest color i en blau, havent restat sense fer les inicials. Els grans marges del volum vénen aprofitats per explanacions i glosses de mans diverses que arriben a envair els espais interliniars (fig. 5).

Relligadura de posts, molt desfeta.

Principis del segle XIV.

Inventari n.º 7581, i XVIII del Villanueva. És de la Seu de Sant Pere de Vic.

Foli 1 : *Domini justiniani sacratissimi prin | cipis perpetus augusti juris et judicati | ex omni veteri jure collecti digestum seu | pandectarum ex ordine liber I incipit | de justicia et jure | ulpianus | libro | vestri operam daturum prius nose opor | tet unde nomen juris descendat est | autem et justitia apellatum...* El llibre segon comença al f. 13. El tercer, en el f. 26 v.º. El quart, en el f. 37 v.º El cinquè, en el f. 56. El sisè, en el f. 69. El setè, en el f. 74 v.º El vuitè, en el f. 85. El novè, en el f. 93 v.º El desè, en el f. 102 v.º L'onzè, en el f. 112. El dotzè, en el f. 119. El tretzè, en el f. 130. El catorzè, en el f. 138. El quinzè, en el f 145. El setzè, en el f. 153. El dissetè, en el f. 159 v.º El divuitè, en el f. 171 v.º El dinovè, en el f. 162. El vintè, en el f. 195. El vint-i-unè, en el f. 202. El vint-i-dosè, en el f. 214 v.º El vint-i-tretzè, en el foli 221 v.º I el vint-i-quatrè i darrer, en el f. 233 v.º Acaba el còdex en el f. 240 v.º, amb les paraules : *...concubinam sibi adibuerit idem | erit dicendum. Explicit digestum | juris. Incipit in fortiatum. Soluto | matrimonio quem adeum dos spectatur. | Explicit liber digestum veterum | Ulpianus liber. dotis causa semper et ubique precipua est. Nam et publice interest dotes | mulieribus conservari cum dotatas esse feminas ad sobolem procurandam resp | -lendantque liberis civitatem maxime | sint necesarium.* Aquí s'interromp el còdex que, pel que es veu, devia

anar seguit de l'inforciatum, projecte que no degué tirar endavant, ja que la columna on comença aquest darrer llibre resta un tros en blanc.

156. — *PLACENTINI SUMMA INSTITUTIONUM. TRACTATUS ACTIONUM ET SUMMA CODICIS. ROGERII ET PLACENTINI SUMMA CODICIS JUSTINIANI.*

Manuscrit en pergamí, 252 folis, dels quals una part amiden 268 × 173 mm. i 178 × 117 de caixa, a 44 ratlles, i els altres, respectivament, 285 × 195, 197 × 127 i 39; text a dos corondells, en menuda i regular lletra gòtica francesa, en negre i vermell, capitals i una inicial en el f. 118, ultra trets de cal·ligrafia, en blau i atzur; la inicial del full 42 restà sense execució.

Relligadura de posts i albadina, renovada, amb llom de badana.

Segle XIII.

N.º 7597 de l'inventari, i LXXXII del catàleg dels llibres del Capítol vigatà, redactat pel Villanueva.

El present i interessantíssim còdex ha estat estudiat pel jurista bolonyès Joan Babtista Palmieri, qui envià una nota sobre el mateix manuscrit, que fou publicada al *Butlletí del Centre Excursionista de Vic* (vol. I, pàg. 29 i següents, octubre-desembre del 1913). Aquesta nota del docte tractadista italià serveix admirablement per desxifrar l'ordre del manuscrit, ja que aquest, tal com ara es presenta enquadernat, resulta de difícil intel·ligència.

El volum està compost de dos manuscrits que avui es presenten estranyament barrejats, quan primitivament formaven dos volums a part, als quals fa referència l'inventari del 1368 que parla d'*un llibre de pergamí antich apellat summa codicis rogerii* i a la vegada d'*altro libre de pergamí intitolat summa Institutionum.* El segon d'aquests llibres és el que en el manuscrit va des del f. 1 al 40, on s'interromp, i des del f. 235 al 252. En el f. 1 va el títol : *Incipiunt summa institutionum a Placen | -tino compositae apud montem pessulanum | ad evidentiam juditium juris ars professionique boni...* Acaba en el segon corondell del verso del f. 235 amb les paraules : *...In suma illud notandum censui quia in judiciis crimi | -nalibus meo judicio de calumnia jurari non debet. Explicit summa institutionum a Pla | -centino edita.* Seguidament comença un nou tractat : *Incipit tractatus actionum ab eodem compositus | cum essent mantue ubique juris...* Aquest tractat termina al segon corondell del f. 251, amb les paraules : *...pro qualitate negotii et actionis genere.* El verso d'aquest foli i tot el següent fou aprofitat pel mateix escriptor per contenir unes notes de Dret canònic sobre els títols *de Hostiariis, de Lectoribus, de Exorcistis, de accolitis, de Subdiaconibus, de diaconibus, de presbiteris, de sacris ordinibus.* La matèria s'interromp al verso del f. 252, terminant amb les paraules : *...sed ante cautius erga commissos agat quanto duris a christo judicari for | ...*

El segon manuscrit, després d'un foli en blanc, comença en el f. 42, amb el títol en vers:

«Has legum summas si quis vult iura tueri
Legat, et sapiens si vult orator haberi
Oc placentinus tibi docta Bononia munus
Ratum causidicis, utile nuttit opus.»

Ve seguidament el pròleg que comença amb les paraules : *Quondam ergo | ego credidi quod suficerent satis quod in memoriale foret...* El text comença en el corondell següent amb les paraules : *...Exponamus itaque quo nomine liber sacrarum constitutio num...* Es tracta de la *Summa codicis* del mateix Placenti, la qual termina al verso del f. 117 amb les paraules : *...de manumissoribus lege secunda.* Foli 118 : Comença la Suma de Roger sobre el còdex de Justinià : *Incipiunt summe rogerii supra codicem justiniani. Cum multae essent inter | pres juris civilis quae | confuse per diversa volu | -mina...* Els quatre llibres de l'obra de Roger terminen al segon corondell del f. 154, amb les paraules : *...in ecclesiasticis vero aliam rationem servant, Explicit liber iiij. incipit v.* Aquest llibre cinquè torna a ésser del Placenti, començant : *a pessulanum constitutus rogatus sum ab auditoribus meis et a discipulis aliis...* Segueix tota la *Summa codicis*, des d'aquest títol del llibre quart fins a la fi del novè (f. 234 recto, fins a més de la meitat de la segona columna). Acaba amb el títol *de Sententiam passis et restitutis* amb les paraules : *...sic et restitutio etiam simpliciter facta, omnia restituit, v.c.e.l. vlt.* En la resta del f. 234, afegida d'altra mà posteriorment, es troba la *Summula* del mateix Placenti, des de la llei *Si pacto*, que comença : *Si pacto quo penam actum nudum precessit...* i acaba amb les paraules : *si quis jus dicenti non obtemperaverit ut Pf. de arbitris l. ult. Plac.* És de notar en el marge inferior del f. 252 una inscripció esborrada i una altra de llegible, aquesta segona diu: *Ego B de tauarteto qui hoc firmo.*

157. — *USATGES DE CATALUNYA I CONSTITUCIONS PRIMITIVES. COSTUMS DE CATALUNYA ENTRE SENYORS I VASSALLS.*

Manuscrit en paper; consta — quan era complet — de 38 folis, de tots els quals si avui n'hi ha part, solament poden considerar-se com a complets des del numerat de 4 fins al 34; amida 312 × 215 mil·límetres, en caixa d'uns 222 × 155 i unes 26 ratlles tirades, escrites en negre i vermell, en lletra notarial.

Relligadura mitja pasta, moderna.

Segle XIII.

N.º 7087 de l'inventari. Adquirit.

Folis 1 i 2 : D'aquests tot just en queden resquícies. Foli 3 : Està partit pel llarg i li manca la meitat; a la seva primera ratlla es llegeix : *...menatge axí com per miga canal...* la qual expressió correspon a l'Usatge : *Omnes homines.* Foli 4: Comença amb la rúbrica : *De cel qui falex ost ne caualcada a son senyor.* S'inicia l'usatge : *Qui fallerit : Qui falra de ost ho de cavalcada a son senyor a qui aquelles deu feu de | tot danpnatge e perdues e messions les quals lo senyor...* Al f. 18 v.º hi va una *Constitucion del Rey en Pere | Constitucion del Rey en Pere Si alcun dels auts homes dels Reys ho | alcun cavaler, ho alcuna altre persona demanat del senyor Rey...* Aquesta constitució va seguida d'altres a nom del rei En Jaume, cap d'elles posterior a l'any 1253.

Foli 23 : *Aci comencen les | Custumes de Cathaluya entre senyors e vassals tenens*

castels per senyors | ho altres feus que nuyla excepcio ne despulacio no sia reebuda contra senyors qui demanen postat e ferma de dret. Sil senyor Rey demanava a son vasal que li don postat del Castel o de casa | que per el tenia, o ferma de dret, lo vasal no contastant alcuna excep | cio ne encara excepcio de despulacio...
El text torna a fer-se incomplet al f. 34, ja que els folis que el contenen són quelcom mútils; s'accentua el defecte en els folis següents cada vegada més, i termina al verso del f. 36 en el capítol : *Si el nebot del vasal de | ...ens fil rebuda heretat del feu pus-cha esser fet home del se | ...! feu e dius qual temps deva tenir devant del senyor del feu | aquel ho altre hereu del vasal defunct.* El còdex s'interromp a la setena ratlla, a les paraules : *...homenatge en aso car la heretat a rebuda et usa de...* els quals mots corresponen al capítol *Si aliquis vasallus*, de l'obra de Pere Albert.

El manuscrit que ens ocupa fou publicat íntegrament i anotat en l'*Anuari del Institut d'Estudis Catalans*, de l'any MCMVII, pàgs. 285 a 334, i es féu un tiratge a part d'aquesta publicació.

158. — *CONSTITUCIONS DE CATALUNYA COPILADES PER EN NARCIS DE SANT DIONIS*

Manuscrit en paper, 57 folis, de 29 cm., i 20 × 13 de caixa, amb unes 34 ratlles tirades per caixa; text en negre i rúbriques, caplletres en vermelló, blau i tocs grocs; caràcter notarial de bona ploma, molt llegidor.
Relligadura mitja pasta, moderna.
Segle XV.
N.º 5123 de l'inventari. Adquirit.

Foli primer : *Com les constitucions generals de Cathalunya en lur primitiva ordina | -ció sien stades en diversos temps e per diverses reys daragó princeps de | cathalunya sens ordre e sens consequencia de titols fetes e promulgades...* Manca el f. 4, i arriba després, sense interrupció, al f. LVIII, i termina al verso amb les paraules: *...en una prachmatica del Rey | en Ferrando qui comensa : Ferdinandus dei gracia etcetera dilectis etcetera | fidelibus etcetera.*

Ha parlat d'aquesta Compilació de les constitucions Massó i Torrents, a la *Revista de Bibliografia Catalana* (vol. II, pàgs. 244 i 245).

159. — *CONSTITUCIONS DE CATALUNYA COPILADES PER EN NARCIS DE SANT DIONIS*

Recull de fragments d'un manuscrit en paper — consta de 13 folis —, amida uns 29 × 21 cm., caixa de 18 × 14, amb cosa de 26 ratlles tirades; lletra notarial en negre i vermell.
Relligadura moderna, mitja pasta.
Segle XV.
N.º 5122 de l'inventari. Adquirit.

La primera ordinació del volum comença per les paraules : *Lo gobernador general de Cathalunya e lo portant veus daquell, stants fora de alguna vegaria e batlia | no es poden...*, les quals corresponen al cap. XIII de la Copilació feta pel canonge barceloní,

legista. Segueix una altra ordinació del mateix capítol, la qual resta incompleta, per mancar un foli entre 1 i 2. Aquest porta ordinacions dels caps. XIV i XV, les quals queden també incompletes, per mancar uns folis més. El f. 3 porta constitucions del cap. XIX. El 4, del cap. XXXVIII. El 5, en conté dels XLI i XLII, seguint en els folis immediats les dels caps. XLII, XLIII, XLIV i XLV. El f. 10 fa referència als caps. LII, i el foli que el segueix, al LIII. El f. 12 correspon al cap. LX, i igualment el f. 13 i darrer del volum, el qual s'interromp amb les paraules : *...dita manestació e citació ab letra del dit veger deu esser feta...*

En la *Revista de Bibliografia Catalana* (any II, pàg. 247), el senyor Massó i Torrents parlà del present llibre.

160. — *SENTENCIA I PRIVILEGIS OTORGATS PER EL REY FERRAN II EN LA CORT DE BARCELONA DE 1481*

Manuscrit en paper, 8 folis de 293 × 208 mm., text en lletra notarial, tintes negra i vermella, caixa de 209 × 143 mm., unes 43 ratlles tirades.
Moderna relligadura en mitja pasta.
Finals del segle XV.
N.º 5427 de l'inventari. Adquirit.

El present volum comença pel títol que va en el foli signat de XXI : *Capitols e privigelis atorgats per lo Excellentissimo Senyor Rey | Don Ferrando II en la Cort primera de Barcelona ab stament | ecclesiastich e singulars de aquell | In nomine domini nostri Jesuchristi Pateat universis etcetera Nos | Ferdinandus dei gracia Rex Castelle Aragonum...* Al verso del f. XXXIII principien uns : *Capitols de Cort atorgats segons les decretacions per lo | Excellentissimo Senyor Rey Don Ferrando II En la Cort | primera de Barcelona per redres de la mercaderia...* El manuscrit s'interromp al verso del f. XXVIII (posa XVIII) en la rúbrica : *Protestació del Stament Reyal, en les paraules... algunes de les coses de susdites no sia fet prejudici a les llibertats franqueses...*

La *Revista de Bibliografia Catalana*, any II, pàgs. 247 i 248, ha dit quelcom referent al llibre que ens ocupa.

161. — *SENTENCIA DONADA PER EL REY FERRAN II SOBRE PAGESOS DE REMENSA*

Manuscrit en paper, 18 folis, de 302 × 215 mm., dels quals els 11 primers fan 23 × 15 de caixa, i duen unes 38 ratlles tirades de text en lletra notarial, en negre i rúbriques. Els altres folis són de diverses mans.
Relligadura mitja pasta, moderna.
Finals del segle XV.
N.º 5424 de l'inventari. Adquirit.

Foli 1 : Principia amb la rúbrica : *Asó es la Sentencia donade per la Sacra Magestat Reyal entre los Senyors dels | pagesos de una part e de los dits pagesos de part altre | In Christi nomine pateat cunctis. Quod cum inter seniores pagensium | de*

remensa ex una et ipsos pagenses jam dicta condicionis... Al f. 11 v.º hi ha la llista de : *Los condampnats per la Sentencia de sa Reyal Magestat*; llista que ocupa part del f. 12. Foli 13 : Composició en vers referent a Nadal, resultant una espècie d'oratori dedicat al natalici del Senyor. Folis 14 a 17 : Resum dels drets senyorials, escrit enmig de moltes notes posteriors que quasi fan il·legible el contingut. Foli 18 : Minuta de Drets que havia de percebre el jurista possessor del volum.

El senyor Jaume Massó i Torrents ha descrit el present volum en la *Revista de Bibliografia Catalana*, vol. II, pàgs. 243 i 244.

162. — *GUILLERMI DURANDI SPECULUM JUDICIALE, ET REPERTORIUM JURIS*

Manuscrit en pergamí; CCCXVIII + 57 folis, els primers de numeració antiga, 425 × 282 mm.; dos corondells d'unes 71 ratlles; en caixa de 305 × 205 mm.; lletra gòtica rodona en negre, amb rúbriques, majúscules i caplletres de cal·ligrafia, en vermell, blau i morat; inicials de miniaturista, en or i policromia, en els ff. I, LII, LXXV v.º, LXXXIX v.º, CCIII v.º, CCXV i 1; també un dibuix en negre al CCCVI v.º

Relligadura de posts i camussa, amb aplicacions de llautó, deficient.

Principis del segle XIV.

Inventari n.º 7564, i X del catàleg Villanueva; és de la Seu de Vic.

Foli I : *In nomine domini et gloriose virginis matris ejus incipit | speculum judiciale. a magistro. Guillermo duranti composito. Rubrica | Reverendo in cristo patri suo domino otto | bono deigracia sancti adriani dyacono car- | dinali. Guillermus duranti domini pape | subdyaconus et capellanus inter | decretorum professores minimus ret- | dumentacione sui utriusque hominis sos | -pitatem et cum debita correctione pers | -picaciter speculari ac salubriter | attendere presens opus. | De trono dei procedunt fulgura voces atque tonitrua et | in circuitu ejus die et nocte cla | mant animalia senas alas habentia...* Al segon corondell del f. II hi ha la repartició de capítols de la primera part de l'obra a la qual per títol primer la rubrica *De judice delegato.* La segona part del llibre primer comença al f. XLIV. La tercera, al f. LII, i la quarta, al f. LXV verso. El llibre segon comença al verso del f. LXXXIX, i la primera part del mateix, al foli següent. La segona, al f. CXXXIX v.º; i la tercera, al f. CLXXIX. El llibre tercer té principi al f. CCIII v.º El quart, al f. CCXV; i acaba al f. CCCXVIII, al segon corondell, amb les paraules : *sempiternum ad quod nos perdu | -cat quis sine fine vivit et regnat amen.* El verso d'aquest foli és en blanc.

El segon tractat de Guillem Durand segueix immediatament. Foli 1 : *Alpha et o | jesus-christus incipit | repertorium ma | -gistri et domini Guillermi | durandi de su | ma trinita | -te et fide | catholica | Rubrica | Reverendo in Christo | patri ac domino Matheo dei gratia sancte ma | -rie in porticu dyaco | cono cardinali. Gui | llermus durandi domini pape | subdiaconus et capel | lanus et utriusque ho | minis sospitatem sy | totho plausti | tabigine humana apptamenta.* El pròleg termina al segon corondell del mateix foli on es troba la rúbrica : *De summa trinitate et fide catholica.* El segon llibre que comença per la rúbrica : *De judiciis* té principi al f. 12.

El tercer comença al f. 23. El quart, al verso del f. 33. El llibre cinquè i darrer s'inicia al verso del f. 35. Acaba l'obra en el primer corondell del verso del f. 56 amb les paraules : ...*Hujus | rei tacens ponens, servicium laudabilemque medium finem felicius | confirmavit.* Segueix encara en aquest foli i en un següent, de lletra posterior, l'índex general de les obres contingudes en el volum. A la fi d'aquest índex hi havia en vermell una inscripció de la qual pot llegir-se únicament les primeres paraules : ...*iste liber*...

163. – *FORMULARE INSTRUMENTORUM ARTIS NOTARIAE*

Manuscrit en paper; consta, en l'actualitat, de 68 folis, no tots coordinats, d'uns 22 × 15 cm.; escriptura protocolària en negre i a ratlla tirada.

Relligadura moderna, en mitja pasta.

Segle XVI.

N.º 5913 de l'inventari. Adquirit.

El volum conté una sèrie de documents que poden servir de norma als notaris per la redacció dels instruments que deurien autoritzar. Està tot el llibre redactat en llengua llatina.

Foli 1 : *Censuale venditum a viro et uxore cum especiali obligacione*, etc.

Després del f. 3 s'interromp i passa al f. 10; segueix després fins al f. 74, en què torna a interrompre's, i acaba amb dos altres folis, el darrer dels quals porta un document català datat al dia 1.r de març del 1577.

SECCIÓ CINQUENA

HISTÒRIA ECLESIÀSTICA I CIVIL

164. — *FLAVII JOSEPHI DE ANTIQUITATIBUS JUDAICIS LIBRI XX*

Manuscrit en pergamí ras, de 205 folis, de 39 × 27 cm., dos corondells i 50 ratlles; caixa de 26 × 17 cm.; bona lletra rodona gòtica en negre i vermell, caplletres i grans inicials de començament de llibre en atzur i guella, obra de cal·lígraf ben expert (fig. 6).

Relligadura de posts i camussa verdosa.

Primera meitat del segle XIV.

N.º 7591 de l'inventari, i XIX del catàleg Villanueva.

El present exemplar de les antiguitats judaiques consta en inventaris de la Catedral, ja el 1368. Una nota posada a la guarda posterior del volum diu que : *Iste liber est sancti petri vici et fuit accomodatus domino a Arnaldo Gerundensi episcopo anno domini mcccxxxvii | quinto calendis augusti decostit dcccc solidos.* Aquest bisbe geroní era l'Arnau de Monrodon. Consta que el canonge de Vic Pere sa Era, mort en 1278, a finals de desembre, regalà un *Josephum* a la Catedral, volum que no deu pas ésser el que ara ens ocupa, ja que aquest és posterior.

Foli 1 : *Incipit prologus ejusdem libri, proemium | totius operis | historia conscribere | disponentibus | nec unam nec | eamdem | video ejus studii | causam set mul | -tis existere...* Acabat el pròleg posa els capítols del llibre primer. Foli 2 : *Liber genesis | continet hic liber tempus annorum duo millium | trium. Incipit historia antiquitatum josephy | historiographi hebreorum | in principio creavit | deus coelum et terram | set dum terra ad aspec | -tum non veniret et | profunditate tenebris | celaretur...* El llibre de l'Exode, segon llibre de la història, comença al f. 11. El tercer, Levític, al f. 20 v.º. El quart, dit dels Números, al f. 29 v.º. El cinquè, que rep el sobrenom de Deuteronomi, al f. 38 v.º. El sisè, o dels Reis, al f. 48 v.º El setè, al 61 v.º El vuitè, al 72 v.º El novè, al 85 v.º I els altres, als ff. 94 v.º, 102 v.º, 111, 121 v.º, 132 v.º, 145, 155, 164, 177, 189 i 198 v.º Aquest còdex en el final del cap. IX, llibre XVIII, conté l'addició : *De domino Jesucristo* (f. 179), que els crítics diuen ésser una interpolació cristiana. Termina el volum al final del primer corondell del verso del f. 205, amb les paraules : *...proposui vobis vero conscrivere | et nominis idem judeorum sectas in quatuor li | -bris de deo ejusque substantia et de legibus | et cur secundum eas aliud facere promittimus | aliud prohibemur.*

165. — *HISTORIAE SCHOLASTICAE PETRI TECENSIS? COMESTORIS VULGO DICTI*

Manuscrit en pergamí-vitel·la, 166 folis, a doble columna, de 315 × 213 mm., i 21 × 15 cm. el camp ocupat per les 51 ratlles que formen la pàgina; lletra gòtica francesa en negre i guella, caplletres en atzur, vermell i groc, ultra dues grans inicials de miniaturista, en or i colors; i n'hi havia

Fig. 7. — Museu Episcopal de Vich : Còdex 166, f. 42 v.

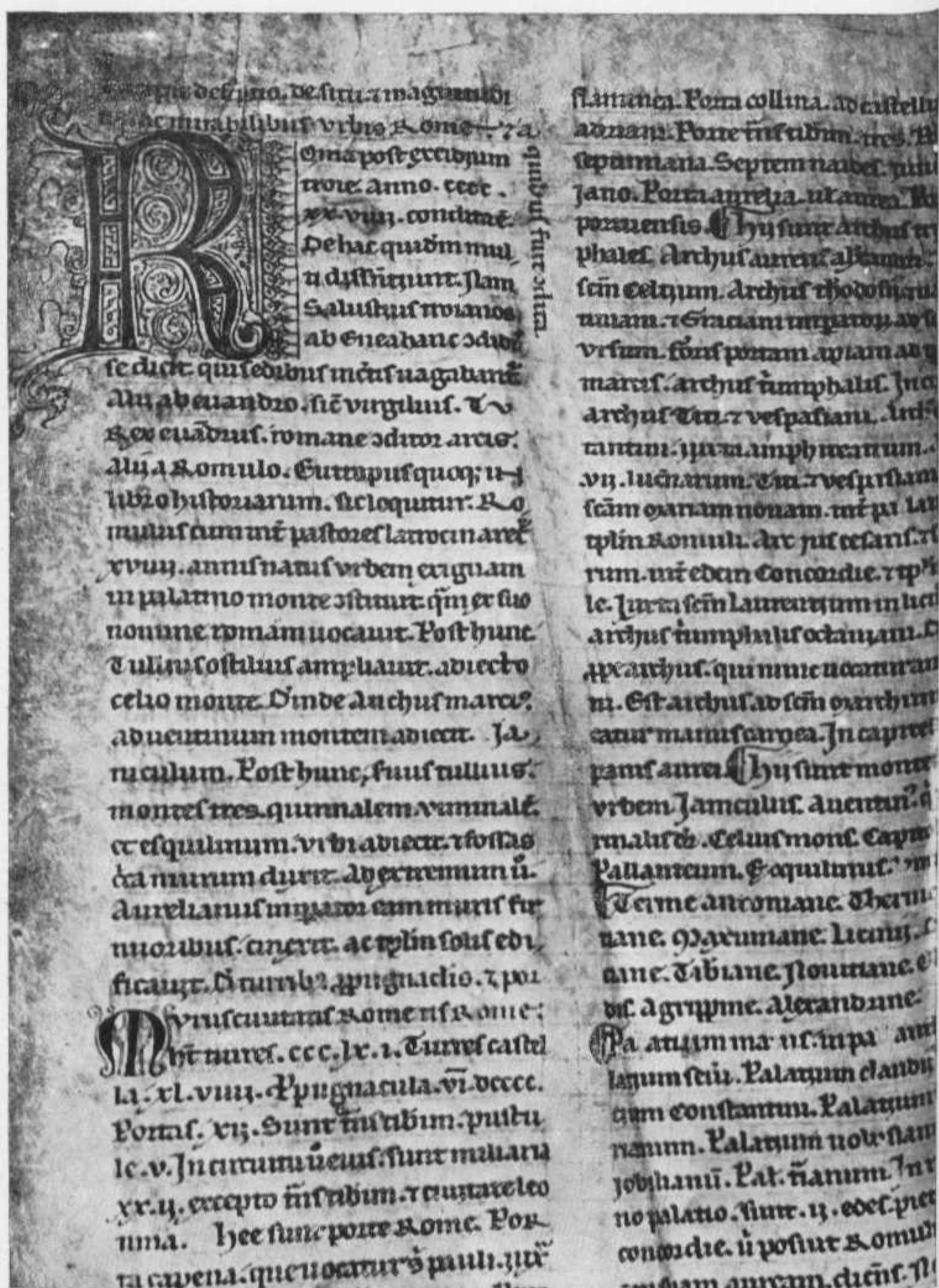

Fig. 8. — Museu Episcopal de Vich : Còdex 168, f. 20

p. 77

d'haver d'altres que no es feren, per més que l'escriptor hi deixà espai. Les executades van als ff. 3 i 73.

Relligadura en pergamí, del segle XVIII.

Finals del segle XIII o principis del XIV.

N.º 7549 de l'inventari, i LV del catàleg Villanueva, dels còdexs de la Catedral de Vic.

El volum pròpiament comença al f. 3. L'anvers del f. 1 porta la dedicatòria que té principi amb les paraules : *Reverendo patri et domino | suo Wilielmo dei gratia se | -nonensi arquiepiscopo. Petrus | servus christi presbiter trecensis | vitam bonam et exitum | bonum. Causa suscepti | laboris fuit instants petitio sociorum...* Segueix el pròleg que es troba en el f. 3 i el començament del primer paràgraf, que s'interromp al final de la plana. Foli 1 v.º : Resulta contenir una carta que sembla dirigida al papa, referent a assumptes d'Hongria, la qual ocupa també l'anvers del f. 2.

Foli 3 : *Liber genesis | Incipit scholastica hystoria seu prefatio | Imperatorie majestatis est tres in palatio habere man | siones, auditorium vel consistorium in quo vita...* En el mateix corondell hi ha la rúbrica : *De creatione empyrei ce | -li et quatuor elemen | -torum | In principio erat Verbum | et Verbum erat principium in quo | et per quod pater creavit mundum.* Les històries referents al llibre de l'Exode comencen al f. 26; les pertanyents al Levític, al f. 39; les del Deuteronòmic, al f. 59, i les del Números, al f. 46. El llibre de Josué comença al f. 55 v.º; el de Jutges, al 58 v.º, i la història de Micheas, al 63 v.º Les relacions al llibre dels Reis són al f. 65, i les de Tobies, al f. 101. Les d'Ezequiel, al f. 104; les de Daniel, al següent; les de Susanna, al 110; les de Judit, al 112 v.º, i les d'Esther, al 116; les dels Macabeus, al 119. El Nou Testament pot considerar-se'l en el còdex dividit en dues parts, o sigui, les històries evangèliques que comencen al f. 124 v.º, i les al·lusives als Fets dels Apòstols, que tenen principi al f. 150 v.º i terminen al verso del f. 166, amb les paraules : *...nobiles et in loco magis honorabi | -li scilicet in catacumbis.*

L'inventari de l'any 1368 parla d'aquest volum amb els següents termes : *altro libra de pergamins cubert de vermell apellat estories escolastichas.*

Pot veure's l'edició estampada de la Història escolàstica *eruditissimi viri magistri Petri Comestoris*, en la *Patrologia del Migne*, vol. CXCVIII, columnes 1053 a 1722.

166. — *HISTORIA ECCLESIASTICA EXCERPTA EX LIBRIS SOZOMENI SOCRATIS ET THEODORITI. JOANNIS CHRYSOSTOMI SERMO DE LAPSU ET COMMENTARIA IN PSALMUM.*

Manuscrit en pergamí, mancat de final, 189 folis, de 305 × 215 mm., escrit en lletra carolíngia negra i vermella; planes a ratlla tirada, de 24 × 16 cm., intervenint dos amanuenses; interessants capitals, en les quals, ultra les tintes negre i vermella, hi ha el color verd i el groc, abundant-hi els motius entrellaçats (fig. 7).

Relligadura en pergamí, del segle XVIII.

Segle XI.

N.º 7509 de l'inventari, i LXXII de la catalogació del Villanueva; procedeix de la Catedral de Vic.

Manca un foli preliminar, en el qual aniria el títol de la Història Eclesiàstica i el començament de la taula del llibre primer, fins al cap. VII inclusiu. Foli primer: ...VIII. *Quomodo licinius fugatus vel christianos fuerit persecutus et nouissime uictus...* Acababa la taula : *Incipit liber primus. Perficitur ora | tio addocutoria Sozomeni in Teo | dosium Imperatorem | Aiuntanti quis principi | bus diligentiae studium fuisse ut eis amatores...* Termina al verso del f. 2, on comença la narració : *Salamhermie Sozome | ni. Ecclesiasticae Historiae. | Cogitatio mihi aliquan | do pervenit...* Al capítol IIII, s'intercala el text de Sòcrates, i al XII el de Theodorit; prosseguint la narració de la combinació de textos dels tres historiadors orientals. El text històric en el còdex arriba fins al f. 178; es refereix des del temps de l'emperador Constantí als de Theodosi; es divideixen en dotze llibres, que comencen en els ff. 20, 34, 41 v.º, 58, 86, 103 v.º, 122 v.º, 131, 149, 159 v.º i 165. Les darreres frases del text són: Foli 171 : *Nos autem hic et terminum faciamus. historie in pace guberna | ri cunctas aeclesias exorante. Nos ergo o sacratissime homo dei theodore | tuam complemus uisionem. finem facientes historiae in anno secundo | tricisimae quinte olimpiadis | consulatu septies decies imperatoris | theodosii. X. proconsuli. X | Historie aecclesiasticae Liber XII explicit | Gloria Individuale Trinitati. Amen.* A la *Patrologia Grega* del *Migne*, volums LXVII i LXXXII, hi ha les històries que són fonament del nostre text, si bé és de notar que és diversa la versió llatina impresa, comparant-la amb el manuscrit.

A l'esmentat f. 171 : *Iohannis Archiepiscopi Cons | tantinopolitane Sedis Io | hannis Episcopi Crisostomis | in greco Incipit de Lapsu.* Al verso : *Quid agis anima | quid cogitationibus aestuas. quid non erum- | pis in uocis et mentis exponis ardorem | ut aliquod solacium capias...* Foli 175 : *De te autem quid dicam fili serpentis | minister diaboli...* Foli 176 : *Reliquias eterno die uobis reddere uolo, sed reliquias et | mensam...* Té fi al f. 182 v.º : *...potestas per immortali secula seculorum. Amen.*

Seguidament : *Incipit psalmus super scripcio quinquagesimus vbi venit | ad dauit Natan propheta Cum intravit ad Bethsabe | uxorem urie cetei. Incipit eiusdem homelie | Sancti Iohannis crisostomi desuper Scripsione | psalmi quinquagesimi...* Foli 183: *Pictores immitantur arte natura et coloribus promiscen | tes uisibilis corporum...* S'interromp en el f. 189 : *ut exuperare possit natando quod ceperat. Sic et tu bonus est...*

Cal identificar el comentari al psalm L, a l'homilia no acceptada com a legítima del Crisòstom, que publicà el Migne, en la seva col·lecció de Pares grecs, vol. LIII, columnes 565 a 575, si bé la versió del manuscrit resulta ésser literalment diversa i sols mancada de les quatre ratlles finals. És digne de nota que el tros donat pel Migne a continuació, columnes 576 a 588, resulta ésser la peça que antecedeix en el còdex, des de les sis darreres línies del f. 176; també, segons una versió, diferent de l'original grec.

El còdex que estudiem no sembla pas d'origen català. Les inicials són cosa del tot desacostumada en el nostre país. Elles serven un aire de visigotisme, que fa pensar amb el nord de l'Spania. El seu colorit ens fa creure en les coses exòtiques que antigament importaven els nostres peregrins.

Les miniatures del volum són en els ff. 21, 34 v.°, 42 v.°, 59, 87, 104 v.°, 123, 131 v.°, 149, 160, 165, 171 v.°, 175, 176 i 183. Amb totes fa contrast la *A* del foli primer, per la seva pobresa.

Prou fa referència al manuscrit un inventari del segle XIV, quan al·ludeix a *un libra de pergamins intitulat istoria ecclesiastica.*

167. — *LIBER REGIUS SIVE DESCRIPTIO TEMPORUM*

Manuscrit en pergamí; 25 folis, 355 × 255 mm.; caixa i disposició varis; lletra gòtica rodona en negre i vermell, inicials i ornat d'aquestes en vermell, blau i verd.

Senzilla enquadernació moderna en mitja pasta.

Segle XIII (any 1235).

Inventari n.° 7040. Adquirit.

El present còdex, que és un altre dels que semblen escrits al monestir de Sant Joan de les Abadesses en el segle XIII, resulta ésser un tractat sobre calendació, prenent peu de les observacions meteorològiques i astronòmiques.

Foli 1 : *Incipit liber regius | dicit | compilator hujus libelli | codex iste ponitur | memoria horarum et | discrecionum anni nu | merique mentium atque | dierum ejus atque cur | sus solaris insignis et mansionibus | suis et distinctionum ortuum solis | et quantitatis descensus et ascensus ejus...* Conté les rúbriques : *Hec est descriptio tem | porum anni cum terminis et mensuris die | -rum ejus et arbitrii philosophorum de | definitionibus et decrecionibus eorundem temporum. De autumno tempore. De hyeme. De quatuor temporibus secundum phisicos : De cursu solis et lune et lune per signa.* Al verso del f. 2 comencen dotze planes de calendari amb santoral i indicacions astronòmiques i curioses indicacions sobre creences populars relacionades amb el temps. Foli 8 v.° : Torna a seguir el text parlant dels graus del cel *de viii. celis et in quo siti sunt; de jove; de marte; de sole; de mercurio; de inveniendo circulo saturni; in quo signo saturni; quod stadia sunt a terra usque ad lunam et usque ad solem et signa : De efectiva lune potentia. De vicinitate lune ad terras. De eclipsim solis et lunae. Argumentum quod horis vel cunctis luceat luna. De diebus et temporibus utilioribus ad sanguinem mittendam. De concurrentibus et eorum officio. De formacione concurrencium. Item de invencione concurrencium. Item de invencione annorum et circulis solaris. Item per hos versus poteris invenire de invencione principium entium. De inveniendis litteris dominicalibus. Quare in Januario mutantur littere. De litteris qui tanguntur propter bisextum. Item per litteras dominicales poteris invenire concurrentes quod annos cicli solaris et luna quando natus est dominus. Item de concurrentibus. Item de inveniendo anno solari vel concurrentium. De divisione annorum domini facta per xxviii. De bisexto unde oriatur. Quomodo inveniatur bisextus per annos domini. De loco bisiesti. De quatuor temporibus anni in quibus predictorum quatuor temporum celebrentur ieiunia. De solsticiis et equinocciis. Quibus locis imponuntur solsticia et equinoccia.* Foli 13. *Explicit tertia pars incipit quarta pars de anno lunari. Quare luna sit nova duobus diebus antequam anuntietur prima. De regularibus lunaribus Qualiter*

per dies anni possunt inveniri... De epacta. terminus et figura epactarum. Unde oriantur epacte. Quomodo poteris invenire annum cicli epactarum. Qualiter inveniatur luna in principio cujus libet mensis. Que regulares et epactas et quare in septem debet variari vel incipi. Quibus annis et mensis fallat predicta regula epactarum. In quibus mensibus fallit predictus versus. Quot dies quilibet luna... De salto lune. Quando unus dies substrahatur a totali ciclo. De embolismis et quot anni in ciclo sunt embolisme et quod comunes. De luna embolis mali quo debeat locari. Al verso del f. 16 comencen unes taules amb les indicacions de les festes movibles, corresponents des de l'any 1596 a 1766 i des de 1235 a 1595, advertint l'escriptor la raó perquè ha posat les taules dels anys posteriors abans que les dels primers, fent-ho notar en aquests termes: *Ne mireris lector precedentem numerum annonum majorem subsequentium esse quia tunc quando fuit sumptum hoc tablatum currebat anno mccxxxv et sic escriptor prossecutus fuit usque in finem hujus tabule annos domini subsequentes sicuti caventur et posuit annos a principio usque huc numero subsequentium. Cum vero fuerit finitum hoc tabulatum quod hic positum est secundum tabulam Dionisi que continet in se dxxxii. annos revertere ad principium et invenies annos domini futuros numeros in se continentes id scilicet quod nihil oportebit te adesse ad numerum ipsorum donec venias usque huc. Sed cum veneris ad hunc locum addideris numerum annorum secundum quantitatem numeri precedentis usque in finem tabulati videlicet annuatim unitatem. Finito itaque tabulatu revertere ad principium et prossequere semper usque in finem addendo semper unitatem anuatim et sic usque in infinitum nihil mutando addendo vel minuendo in eodem tabulatu continentibus videlicet in decem novenali epacta literis dominicalibus diebus presentibus septuagessime sive pascha et ceteris omnibus* (Foli 18 v.º). Foli 23 v.º : Acabades les taules : *Incipiunt versus de exposiciones tabule dionisi. Alius versus de noticia pasche. Alius versus de inveniendis annis. Alios versos.* Foli 24 : *Dicte beati augustini de computo. Hec est multiplicatio tabule dionisi. Sequitur tabula Dionisii.* Aquesta ocupa el verso del f. 24 i la primera cara del 25. Foli 25 v.º. Altra taula per trobar el dia de Pasqua, la lluna, i lletra grega i dominical i trobar les concurrències de cada any.

És quasi segur que entre els ff. 9 i 10 falten fulls, per més que deuen mancar-hi des d'abans del segle XVII, època que correspon la foliació àrab que mig esborrada pot seguir-se en cada una de les fulles del volum, ja que no segueix l'apartat en què es parla dels temps millors per sangrar-se i el paràgraf dedicat a les concurrències. Per això el còdex que parla també de l'acabament de la tercera part no dóna indicació del començament de la mateixa ni de la segona.

168. — *CRONICA USQUE AD ANNUM MCCXII. DESCRIPTIO URBIS ROMAE.*

Manuscrit en pargamí ras; 25 folis, de 365 × 258 mm. i 272 × 232; escrit en lletra rodona gòtica negra i vermella; inicials, divisions i figures en vermell i blau (fig. 8).

Relligadura mitja pasta, moderna.

Segle XIII (any 1235).
Inventariat amb el n.º 7041. Adquirit.

Foli 1 : *Incipit cronica seu series de tempo | ribus a seculi... atque genealogiis | precedentium ab exordio mundi | usque ad adventum salvatoris in carne. | Cronica grece dicitur quae lati | ne temporum series apellatur | quarum apud grecos eusebius | cesariensis...* Tot el que fa referència a l'Antic Testament que va ornat amb figures genealògiques, termina al f. 8. Foli 8 v.º : *Catalogus sive cronica omnium | pontificum romanorum videlicet anni | et mensis et dies eorum ponuntur et | quid unusquisque honorabile fecit in vita sua. Ponuntur et hic imperatores | contemporanei apostolicis ex a diverso non dis | tinguuntur...* Fent costat a la cronologia pontifical, hi ha el *Catalogus sive cronica romanorum imperatorum videlicet anni | mensis et dies ponuntur et | quid unusquisque honorabile fe | -cerit in vita sua. Ponitur item pontifices romanei contemporanei imperatoribus ex | adverso incipiens ab Octaviano augus | -to sub quo dominus Jesus-christus incarnatus et natus | est usque in presenti tempore.* Aquesta sèrie cronològica continua fins al f. 19, i arriba fins al Papa Innocenci III i a l'Emperador Frederic. Aquesta crònica sembla derivada de la de Martí Polono i són curiosíssimes les indicacions que conté. Sabent-se que el Papa Innocenci III tingués un pontificat de 8 de gener del 1198 a 16 de juliol del 1215, i que l'elecció de Frederic emperador va tenir lloc a 9 de desembre del 1212, tindrem que el nostre text degué ésser compost entre finals del 1212 i mitjans del 1215. El verso del f. 19 fou deixat en blanc, i fou aprofitat per incloure-hi o traslladar-hi el document de la fundació d'un aniversari major fet per Guillem de Terradelles, prevere en el monestir de Sant Joan de les Abadesses en data de 31 de juliol del 1367.

Foli 20 : *Incipit descriptio de situ et magnitudi | ne ac mirabilibus urbis Romae et a quibus fuit condita. Roma post exicidium Troie anno cccc | xxviiii. conditae...* Segueix tal descripció parlant de torres i defenses i portes de la ciutat, dels arcs triomfals, dels puigs, termes, palaus, teatres, fonts, ponts, cementiris, de la bellesa de la ciutat en temps de l'emperador Octavi, dels cavalls de marbre, dels oficis palatins, del palau de Letran, del panteó, de la pinya de bronze, dels temples i monuments dels emperadors, de diferents màrtirs en temps de Deci i d'altres curiositats per l'estil, i acaba al verso del f. 23, les darreres paraules del qual són : *...etc. que sequuntur in passione | beatorum martirum Sixti atque Laurentii.* Foli 24 : *Incipit provintialis*, seguint una enumeració de províncies i metròpolis eclesiàstiques referint-se a Roma, Itàlia, Alemanya, Anglaterra i Orient. Hi ha, també, la llista dels títols cardenalicis, dels emperadors, dels reis, de les meravelles del món i una curiosa llista dels efectes o condicions dels principals pobles del món. S'hi llegeix que la luxúria és pròpia dels jueus; la supèrbia, dels romans; la feresa, dels francs; la contumàcia, dels gàl·lics; l'avarícia, dels britànics; la duresa, dels saxons; la libido, dels d'Escòcia, etcètera.

Sembla que el còdex no terminava pas aquí, sinó que hi hauria almenys un altre full que seria de miscel·lània.

El present manuscrit, amb altres, sembla que fou escrit en el monestir de Sant Joan de les Abadesses en el segle XIII.

169 i 170. — *VITA CHRISTI, AUTORE LANDULPHO DE SAXONIA*

Manuscrit en pergamí i paper, a fulls intercalats; dos volums; escriptura gòtica de poca pretensió, a dos corondells amb caplletres de cal·ligrafia, amb trets i imbricacions en vermell i blau i tocs de groc; hi ha una inicial més aparatosa al començ de cada una de les tres parts que constitueixen els dos volums. El primer d'aquests porta escrits I + CCLX folis, de 29 × 21 cm., i caixa de 19 × 13; i unes 40 ratlles. El segon volum abraça CVI + CLXI folis d'unes 42 ratlles, en caixa de 20 × 13.

Relligadura originària; de posts cobertes de vedell, amb ferros gofrats de bon conjunt, igual en ambdós volums.

Segle XV (any 1459).

Inventari n.º 7566-67, i LXV i LXVI del Villanueva; pertany a la Seu vigatana.

El volum primer té la taula de matèries abans de començar els folis numerats. Aquella ocupa un sol foli. Foli I : *Incipit prologus prime | partis cartiusiensis de vita | christi super evangelia tradita | Fundamen | -tum aliud ut nemo | potest po | -nere ut | ait apostolus | preter id | quod positum est quod est Jesus-christus...* Al segon corondell del f. VII : *Explicit prologus. | Incipit liber de vita Christi in evangelio | tradita. et continet hic pars | prima hystoriam evangelicam | ab incarnatione usque ad annum | domini xxxii exclusive.* Aquesta part acaba en el capítol *De misterio Marthae et otiose Marie...* en el f. CCLX, on : *Explicit prima pars hujus libri | Deo gratias.* Segueixen els versets:

«Laus tibi sit christe quoniam labor explicit iste
Vera dei genitrix cleri dulcissimi nutrix
Graminaque pellis vitiorum florida reddis
Laus tibi donetur quare per te finis habetur
Facto fine pia laudetur Virgo Maria
Contio celestis tribuens solatiam estis
Laus tibi reddatur quare meta libri michi datur
Si fuerit quisquem scribentis noscere nomen, a
[me pandetur cunctis cupientibus illud.
Est que nomen mei Johannis clarique cognomine
[sed cujus est liber suum nomen discere tento
Estque nomen sui Michael ienerque cognomen
Fuit perfectus prima februarii mensis.
Anni Milleni centeni sicque caterni et quinqua-
[gessimi noni quasi jam derelicti.
Nomen doctoris qui hunccine condidit librum
Landulfus Xixonie a multis creditur esse.
[Cartusiensis in alamania natus atque prior
[ordinis argentine cartusiensis.»

La matèria d'aquest volum primer correspon als primers 61 capítols de la primera part de l'edició impresa, publicada per Víctor Palmé, en 1865, i que serveix d'introducció a l'*Acta Sanctorum Bollandiana*. El que no hi correspon és l'oració final del còdex, que evidentment no és la pròpia del capítol darrer, atesa la matèria que en aquest es tracta.

El volum segon comença al f. 1 per una *tabula capitulorum* | *secunde partis libri* | *de vita jesuchristi* | *cum repertorio*. La qual arriba fins al f. LV v.º, on comença un índex de capítols del mateix llibre; queden en blanc els ff. V, VI, VII i VIII. Foli IX: *Incipit secundus liber de vita* | *Jesuchristi in evangelii tradi* | *-ta. Et continet ystoriam Evan* | *gelicam de gestis domini in* | *anno ejus Tricessimo secundo* | *de muliere samaritana. Ca* | *pitulum Primum. Editus per fratrem Johannem. or* | *dinis cartusiensis.* | *et habiit iterum Jesus* | *in gallileam de qua venerat in judeam...* Aquest llibre termina al f. CIII, amb l'oració corresponent al capítol *de fermento cavendo et ceco betsaida illuminato et post miracula de passione dimissa turba* : terminant amb les paraules : *os flendo* | *paterne glorie illumina cor meum lu* | *-mine tue gratie divine meque de omni* | *-bus erroribus et laqueis erue ac dirige* | *in viam veritatis et justicie et salutis* | *eterne. Amen deogratias.* El verso del f. CIII i tot el CIV, amb el recto del CV, són en blanc.

Foli CV v.º : *Incipit tabula sive cota capi* | *-tulorum tertiae partis hujus libri* | *domini nostri Jesuchristi cum repertorio.* És també en blanc el verso del f. CVI, i els altres que segueixen són amb enumeració nova.

Foli I : *Incipit Tertia pars libri de vita* | *christi in evangelio tradita et* | *continet gesta ejus a principio* | *anni tricessimi tertii usque ad pa-* | *-ssionem* | *De confessione vera fidei* | *quam Petrum fecit pro* | *omnibus. Capitulum Primum.* El text comença per les paraules : *Post premis* | *sa ve* | *-nit je* | *sus tam* | *-quam Salvator ubi* | *que lumen doctrine* | *spergens...* Al f. CLII : *Explicit tertia pars* | *libri de vita christi in evan* | *gelio tradita deo gratias ejusque* | *intacte matris ceterique sanctorum* | *omnium.* El verso del foli és en blanc. Foli CLIII : *Tabula capitu* | *lorum tertie partis hujus* | *libri cum re* | *pertorio...* Termina el volum i aquest repertori, que havia d'ésser un capbreu o resum dels capítols; en el segon corondell del f. CLXI, on : *Explicit tabula deo laus et Gloria fuit perfectus xv.* | *mensis novembris anni mcccc.* | *quinquagesimo viii. liber iste.* La numeració dels folis arriba fins al f. CLXVI, per més que aquests són en blanc.

Tot el text del segon volum de la *Vita christi* del Cartoixà correspon a les planes 269 a 570 de l'edició Palmé. Aquest volum segon, manuscrit, és de la mateixa mà que el primer, i resulta molt incompleta, ja que falta un altre volum.

171. — *SECUNDA PARS LIBRI DE VITA CHRISTI AUTORE LANDULPHO DE SAXONIA*

Manuscrit en pergamí i paper, a plecs encaixats, CLVI folis de 29 × 22 cm.; dos corondells i àrea de 18 × 13 i 31 ratlles. Escriptura notarial en negre, vermell, blau i morat, amb tocs en groc, caplletres de cal·ligrafia; la del foli primer és de major importància.

Relligadura de posts cobertes de camussa.
Segle XV.
Inventari n.º 7568, i LXV del Villanueva; propietat del Capítol de Vic.

Foli I : *Incipit secunda pars | libri de vita jesuchristi in | Evangelio tradita et con | -tinet hystoriam evan | gelicam de gestis domi | -ni in anno ejus tricessimo secundo. Et pri | mo de Muliere | samaritana Capitu | lum primum.* El text comença: *Et abiit iterum jesus in galileam | de qua venerat | in judeam...* Termina el volum al f. CLVI, amb l'oració corresponent al capítol *de fermento cavendo,* on comença la taula dels capítols del llibre, taula que ocupa tot el foli.

Correspon, tot el que hi ha en el present volum, a les pàgs. 269 a 392 de l'edició *Victor Palmé.*

Encara que no ho digui el manuscrit, aquest té tot l'aspecte de pertànyer al mateix escriptori d'on sortiren els altres dos volums de la *Viti christi* que figuren en el *Museu Episcopal* i que sortiren com el present de la *Biblioteca capitular vigatana.* És de notar que el present pertanyeria a una obra que aniria repartida almenys en quatre volums.

172. — *VIDA DE JESUCRIST, PEL MESTRE FRANCESC EXIMENIÇ*

Manuscrit en paper, de ff. II a CCI, de 37 × 26 cm., dos corondells d'unes 50 ratlles i caixa de 265 × 175 mm.; text força correcte; lletra notarial en negre i vermell; caplletres en vermell, blau i morat, d'obra cal·ligràfica.
Moderna relligadura de pergamí.
Segona meitat del segle XV.
N.º 7077 de l'inventari. És de la Biblioteca Episcopal de Vic.

Manca el f. I, i amb ell el començament del còdex; han desaparegut els dos capítols primers i part del tercer, que en el f. II s'inicia amb les paraules : *Princeps de la Sinagoga. E sagueisse a | -qui mateix aixi los impugnadors dels sants | contemplatius comunament...* El volum segueix sense interrupció fins al f. CCL, en el segon corondell del recto del qual porta el capítol tercer i darrer, *qui acaba lo | libre e ha se presentació ja al comen | sament de aquest libre.*

Acabat, donchs, aquest libre en | la vigilia de mossenyor sent | Johan babtista per la misericordia | de deu, torn a vos mossen Pere d'Artes, al qual le endressat amb comensament | que us placia haver pasciencia e compassio de la mia vellesa e passions e en | los deffalliments que aci trobarets vagueus | lo cor en la paraula de sent Pau, qui | diu que en moltes coses som tots deffallents: de açó que de be hic trobarets sia atribuit | al Rey de paradis Jhesucrist del qual axi com de vena fontal de tots bens | procehexen totes gracies, del qual no | pot hom prou dir a la sua lahor com sia | ver deu e amar de tots bens. So empero | que d'ell es aci posat sia a la sua gloria | e honor tostemps e a salvació nostra e del | seu poble christia lo qual ab vos meteixes | sia tostemps recomanat a la sua graçia e merçe qui viu e Regna in secula se | culorum. Amen | deo gracias. | Ffinito libro sit laus et gloria Christo. Amen.

En el còdex el cinquè capítol del pròleg arriba al començament del f. III, on comença el llibre primer. El segon llibre té principi al verso del f. IX. El tercer, al verso del f. XI. El quart, al verso del f. LXIII. El cinquè, que diu ésser el darrar del primer volum, al f. XCVIII. El sisè, al verso del f. CVII. El setè, al f. CXIV. El vuitè, al f. CXLII. El novè, al verso del f. CLXXX, i el desè, al verso del f. CCXXVII. Al final del còdex hi ha la nota : *A costat* : ...*sous de mossen johan olivert per mi Bernat.*.

El senyor Massó i Torrents ha descrit el present còdex en el seu estudi sobre els Manuscrits Catalans de Vic, publicat a la *Revista de Bibliografia Catalana* (juliol-desembre del 1902, pàgs. 235 a 236). També n'ha parlat l'*Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans*, vol. 1909-10, pàg. 666 R.

173. — *JACOBI DE VORAGINE LEGENDA AUREA*

Manuscrit en pergamí, 320 folis, de 30 × 22 cm. i 22 × 14 de caixa, text a dos corondells i 35 ratlles, lletra gòtica rodona, negra i vermella, amb inicials d'interessant cal·ligrafia en vermell i blau; la que va al foli primer és de grandària excepcional.

Relligadura de posts cobertes d'aluda verda.

Segle XIV.

N.º 7596 de l'inventari, i LXIX de la catalogació Villanueva. Pertany a la Catedral de Vic.

El present volum pot molt bé ésser el que fa referència l'inventari de 1368 quan parla d'*un libra de pergamí apelat flors sanctorum cubert de blanc.* El bisbe de Vic, Berenguer Sa Guàrdia, en 1326 es trobava en la necessitat d'empenyorar una partida de llibres, entre els quals hi havia un exemplar de *flores sanctorum*, que anava juntament amb una Crònica Martini. Inventaris de principis del segle XVI parlen de dos exemplars de *flores sanctorum*, un dels quals començava en llatí. Fa de mal dir si algun d'aquests volums era el present llibre que dóna el text de les vides dels sants tant conegut amb el nom de *Legenda aurea*, que escrigué el bisbe de Gènova, Jaume de Voragine. El canonge Ramon de Badia féu present a la Catedral d'un altre volum del *Flos sanctorum* (*Necrologi*, IV, f. 26).

Foli 1 : Comença amb la rúbrica : *Incipiunt flores sanctorum.* El text s'inicia per un pròleg les primeres paraules del qual són : *Universum tempus | presentis vite in | quatuor dis | tingitur sci | -licet in tempus | de viationis, r | enovationis | sive revocatio | nis...* Al verso del mateix foli comença l'índex, el qual arriba fins al segon corondell del verso del f. 2. Aquí comença el text : *De adventu domini | Adventus domini | per quatuor septimanas | agitur ad significationem | quorum quatuor sunt adventus...* El llibre segueix amb el santoral que combina amb les festes de temps, des de Sant Andreu fins a Sant Sadurní, vida aquesta darrera que comença al verso del f. 297 i acaba al segon corondell del 299, i termina amb les paraules: ...*honori | -fice sepelierunt, passus est autem quinto calendis | decembris.* Aquí pròpiament termina l'obra del cicle santoral litúrgic; però el nostre manuscrit té, com tants

d'altres, una sèrie d'apèndixs, que sense interrompre el text comencen per *De Sancto Pastore abbate* i segueixen per *De Sancto ioanne abbate, De sancto moyse abbate, De sancto artemio, De sancto agathoni abbate, De sancto pelagio papa i De dedicatione ecclesiae*, i acaba a mig primer corondell del verso del f. 320, amb les paraules: *...quod ipse prestare dingnetur qui | vivit et regnat deus per omnia secula | seculorum amen.* En aquesta terminació s'avé amb la de *Explicit* que trobem en algunes edicions impreses i que consta en el f. 145 v.º de la gòtica estampada per Joan Crespín en 1526.

174. — *LLEGENDA AUREA, PER EL BEAT JAUME DE VAREZZE*

Manuscrit en paper, constant en l'actualitat de 574 folis, de 298 × 211 mm., dos corondells, unes 30 ratlles i caixa de 183 × 135; bona escriptura notarial en negre i rúbriques, caplletres amb imbricacions i trets de cal·ligrafia, en vermell, blau i morat.

Relligadura de posts i cuir fosc amb gofrats.

Primera meitat del segle XV.

Inventariat amb el n.º 7615; porta el L en el catàleg Villanueva; pertany a la Catedral de Vic.

Aquest interessantíssim text català comença per dos folis d'índex, pels que pot seguir-se perfectament la disposició del manuscrit i fer veure les addicions que hi ha al text primitiu de la *Legenda aurea* del Jaume de Voragine. El manuscrit comença després amb una foliació que segueix tot el volum; manca el foli primer, en què hi havia la rúbrica d'introducció i el pròleg. El f. II comença amb les paraules: *...lo qual temps representa la sgleya de la | septuagessima entro a pasqua. En | lo quart loc tractarem de | quelles festas qui son dins lo...* Deu ratlles més avall ve la rúbrica primera del llibre : *De ladveniment de nostra Senyor.* Segueix el text traduint bellament l'obra llatina, introduint-hi algun paràgraf com el *de Sent Longi* (f. XIV), el *de Al Ram* (f. CXXXIV), *Sent Feliu* (f. CCXXXVIII), *Sent Narcis* (f. CCCLVIII); manquen els ff. de VII a XIX, i arriba al f. CCCLXXXXVII, on acaba la vida de sant Sadurní. Segueixen després sense interrupció, fins al f. CCCCXXIII, les històries referents a sant Jaume màrtir, sant Pastor, sant Joan abat, sant Moisès, sant Arseni, sant Agat, sant Barlanc i sant Pelagi, les quals figuren també en la major part de les edicions estampades, i segueix després al dit f. CCCCXXIII un capítol *de la istoria dels lombards*, la qual va seguida *de la de Santa Coloma, Sant Honorat, Santa Eularia de Barcelona. En lo trovament del seu cors, Santa Pollonia, Sent Segon, Santa Quiteria, Sent Antoni frare menor, Sent Guillem, Sent Peloy, Santa Clara, Sent Antonini, Santa Tecla, Sent Bernat Bisbe de Vich, Sent Lucia e sent Marcia e lo trovament dels lurs cossos, Senta Eulari e Merita e lo trovament del seu cors, Santa Barbera, Sent Aymon, Sent Breuda, Santa Alizabet, Sent Amador, Sent Marsal, Amonestacions de Sent Bazili, Santa Candia, Sent Caisis, Sent Frontó, Sent Simeón, Sent Cugat, Sent Anselm, Sent Juliá martir, Santa Eufrasina, Sent Malch monjo, d'una verga qui feu gran penitencia, d'una revelació feta am un sant hom, Sent Luis, Sent Segimon i la dedicació de l'esglesia.* El còdex s'interromp en aquesta darrera rúbrica al f. DLXXXVI, a les paraules : *...Per*

la quarta raó es consagrada la sgleya perso... Algunes d'aquestes peces afegides al Voragine són traducció de les que foren impreses en multitud d'edicions llatines; així ho són la de dedicació del temple, sant Lluís, sant Barbara, sant Honorat, santa Clara, que es troben en l'edició estampada per Constantí Fradin a Lió, en 1526. No obstant i això n'hi ha algunes que són d'origen absolutament català, com, per exemple, les vides de sants Narcís i Feliu de Girona, santa Eulàlia de Barcelona, sant Bernat bisbe de Vic i sant Llucià i Marcià. Aquestes dues darreres composicions deuen ésser escrites a Vic mateix. El nostre còdex, després de la rúbrica de la dedicació de l'Església, en porta dues més a l'índex que diuen : *De mafumet fals profeta he anguanador. A mostrar que mafumet no fou profeta ni missatge de Déu*, paraules que començaven als ff. DXCIV i DXCVI, respectivament, la qual cosa demostra que el còdex devia tenir almenys DXCVI folis.

El còdex que ens ocupa ha estat molt citat pel Villanueva, Ripoll, Galadies, per contenir la llegenda dels sants màrtirs Llucià i Marcià i troballa de les seves relíquies. Després d'aquests, ha donat la deguda importància al manuscrit, Jaume Massó i Torrents, en els Manuscrits Catalans de Vic, inserits a la *Revista de Bibliografia Catalana* (juliol-desembre del 1902, pàgs. 240 a 243).

El còdex present ha estat considerat per tothom com del segle XIV. Les raons que s'han donat per tal atribució, basades en el text, no poden fer gran fe, ja que el volum podria ben bé ésser còpia d'un més antic. El canonge Ripoll (Arxiu Capitular: *Papeles varios*, en foli, vol. III, n.° XVIII) diu que necessàriament ha d'ésser dels anys 1332 a 1339, ja que la vida de sant Bernat Calvó (f. CCCCXCVII), porta el miracle ocorregut a Bernat Despujol de Sant Joan de Fàbregues, ocorregut en 1332, segons el quadern que refereix els miracles del sant, que hi ha custodiat a l'Arxiu de la Catedral de Vic. També fa notar el mateix Ripoll que el volum no parla de l'augment de les cendres dels sants màrtirs de Vic, fet que degué ocórrer en 1343, ni tampoc parla de la segona translació de les relíquies de santa Eulàlia de Barcelona, en 1339 (f. CCCCLXII).

Amb tot i això, continuem creient com de la primera meitat del segle XV el manuscrit. Sembla que és d'aquest còdex de qui parlen els *Comptes de tresoreria* del 1426, 1433, on hi ha l'anotació que a 24 de desembre del 1427 fou feta una paga a l'Arnau de Muntadella per lligar el *Flor sanctorum*. L'enquadernació actual, si és la que fa referència a la nota donada, degué sofrir adobs posteriorment, ja que una de les guardes de pergamí fou feta aprofitant un document de l'any 1447.

El volum del *Flos sanctorum* fou l'inspirador dels qui donaven els assumptes que figuren en els nostres antics retaules, de manera que aquests constitueixen la millor il·lustració del text. Les còpies manuscrites del llibre de Voragine en llatí, o en català, degueren ésser abundantíssimes. Massó i Torrents parla d'una versió catalana manuscrita, del segle XIV, conservada a la Biblioteca Nacional de París, de dos altres manuscrits guardats a la Biblioteca d'El Escorial i d'un altre a la Biblioteca Provincial Universitària de Barcelona. A Pedralbes hi ha també un fragment d'altre còdex, i en el nostre Museu Episcopal guardem uns fulls pertanyents a un altre manuscrit.

La impremta vulgaritzà les edicions impreses en llatí; de catalanes també se'n coneixen diferents edicions. El ja citat senyor Massó ha retret les estampacions bar-

celonines fetes per Carles Amorós en 1524 i 1547. A la Biblioteca de la Universitat de Barcelona n'hi ha un exemplar *novament fet e corregit : E afegit moltes altres vides de sancts : e sanctes. Ab la passió de nostre mestre redemptor jesus*, que porta el nom del dit estamper i la data 1529.* Més tard, en 1575 i 1576, va fer-se'n una reedició, que es diu traduïda, corregida i esmenada *per Pere Coll mestre en saera theologia y prior de Sancta Catherina de la present ciutat y ajustades ara de nou moltes vides de sancts y sanctes* (Francesc Dorca : *Noticias para la historia de los Santos Mártires de Gerona*, pàg. 205). El pare Onofre Relles parla de dos *Flos sanctorum : impresos en lengua catalana uno por Mossen Pedro Ferrer en lengua limosina y otro del P. Maestro Coll religioso de Santo Domingo* (*Historia apologètica de la vida y martirio de S. Narciso, hijo, obispo y patrón de la ciudad de Gerona*, lib. I, cap. IV).

175. — *DOS FRAGMENTS DE LA VIDA I REVELACIONS DE LA BEATA ANGELA DE FOLIGNO*

Manuscrit en pergamí i paper, a plecs intercalats, 15 folis, de 205 × 138 mm., 27 ratlles tirades i caixa de 137 × 77; lletra gòtica formada en negre i capitals vermelles molt senzilles.
Moderna relligadura mitja pasta.
Segle XV.
N.º 7076 de l'inventari. Adquirit.

El primer fragment comprèn vuit folis numerats d'1 a 8, i comença per les paraules : *...haina de amor que portava el seu amat Jesus | tornave tota buyda seca e groga, en tant que | ere gran compassió de veurela...* En el f. 2, sense rúbrica, hi ha un paràgraf que comença : *...yo dich angela de fulgino, anant a la via de penitentia passí de huyt pa | -ssos spirituals abans qui conegués la | imperfecció de la meva vida..* En el f. VIII hi ha l'explicació d'aquest divuitè pas, després de seguir els anteriors sense interrupció, i acaba amb les paraules : *...consolacions de les quals algunes ne son aci | deval scrites.*

El segon fragment va numerat de 90 a 96, i comença amb les paraules que inicien un paràgraf : *Donchs sia donada gloria a Deu omnipotent al | qual ha plagut que nos que no erem res si am | alguna cosa...* Al verso del f. 93 hi ha un acabament de capítol que termina així : *...infinides coses son que en aquest beneyt libre de vida e de veritat | inefable Jesus beneyt legirse poden per tal com vertader | ament es libre de vida al qual sia honor e gloria | are e per tos temps amen.* Segueix immediatament un nou paràgraf que comença : *E pertant com la conexensa de Deu no creat | hi de deu home passionat...* Termina al f. 96 amb les paraules : *...per bona mes es enfusa en la anima la divinal gracia e | allí creer. E y tant com la divinal gracia mes apar mes apregona..*

* A la mateixa Biblioteca universitària de Barcelona hi ha un exemplar d'una altra edició estampada en català, procedent del Convent de Sant Josep de Barcelona, en el qual hi ha manuscrita una nota dient que el llibre fou objecte d'expurgació, segons ordre de la Inquisició de 1632. L'expurgació, que fou feta a 7 de setembre del 1643, fa referència a l'episodi apòcrif de les llevadores en el Naixement de Jesucrist.

176. — *CARTULARIUM BENEFICII ECCLESIASTICI SUB INVOCATIONE SANCTORUM MARCHI ET MATHAEI IN SEDE VICENSI FUNDATO*

Manuscrit en pergamí, 187 folis, de 215 × 173 mm.; escrit en negre i lletra notarial molt llegidora, a ratlla seguida i caixa de 182 × 128 mm.; sense cobertes.
Segle XIV (circa 1340).
N.º 4611 de l'inventari.

El present cartoral copia documents dels anys 1318 a 1337, referents al benifet de sant Marc i sant Mateu a la Catedral de Vic.

177. — *GENEALOGIA DELS REYS D'ARAGÓ Y DE NAVARRA Y COMTES DE BARCELONA*

Manuscrit en paper, 13 folis de 295 × 212 mm., escriptura notarial, a ratlla seguida, en tintes negra i vermella. El text català porta anotacions marginals llatines i contemporànies.
Principis del segle XV.
Relligadura mitja pasta moderna.
N.º 5425 de l'inventari. Adquirit.

Foli 1 : *Incipit liber genealogia regis aragonum | et nauare comites barchinone | Genealogia dels reys daragon e de nauar | ra e comtes de barchinona | Reys darago e | nauarra | Lo primer Rey daraguo e de nauarra...* En el f. 12 r.º acaba el text amb les paraules : *...fou soterrat en la | seu de barchinona e puis tralladat en lo monestir | de poblet.* El verso és en blanc. Foli 13 v.º. Hi ha una carta firmada per Jhoanot Piquer, dirigida al seu germà i datada a 20 d'octubre del 1505.

Aquest important manuscrit fou publicat en 1901, com a suplement de la revista *La Veu del Montserrat*, precedida d'una *Nota prèvia*, deguda a mossèn Pere Bofill. Jaume Massó i Torrents, en la *Revista de Bibliografia Catalana* (any II, pàg. 245), diu que tal genealogia «és molt semblant, encara que en forma abreviada, a les *Gesta comitum Barchinonensium* que va publicar Marca. Aquesta genealogia, que acaba amb el rei Joan I, si bé s'hi fa menció del fill del rei Martí abans d'ésser rei d'Aragó, hagué d'escriure's a la fi del segle XIV o bé a la primeria del següent».

178. — *ILUSTRACIONS DELS COMTATS DE ROSSELLO, CERDANYA Y CONFLENT, PER FRANCESCH COMTE*

Manuscrit en paper, 67 folis, de 315 × 218 mm., i 270 × 145 de caixa, a 29 ratlles seguides; text en bona lletra, escrit en negre.
Moderna relligadura en mitja pasta.
Principis del segle XVII (any 1603).
N.º 7085 de l'inventari. Pertany a la Biblioteca Episcopal.

Foli 1 : *Illustrations | Dels Comtats de Rosselló y Cerdaña y Con | -flent de Francesch Comte Notari de la | Vila de Illa.* Foli 1 v.º : Pròleg de Geroni Pujades, copista de les Il·lustracions, datat a Barcelona, a 15 de febrer del 1603 Foli 2 v.º : Dedicatòria de l'autor al bisbe d'Elna, Joan de Terés, datada a Illa, a 5 de març del 1586.

Foli 4 : Comença el text : *Los Comtats de Rosselló, Conflent y Cerdaña son | situats dins les montañas Pireneas, y enclosos dins di | -tas montañas.*. Foli 16 v.º : *Proemi de la Segona part*, la qual està dividida en 15 capítols, i termina al f. 67, en el qual sols van les frases : *...tornaren mitg salvatges per lo poch ques | comunicavan los uns ab los altres.*

Aquest curiós manuscrit fou començat de publicar imprès en 1879, com a fulletó de la revista setmanal *La Veu del Montserrat*. Se n'estamparen sols 48 planes, que arribaven fins al cap. 4.t de la segona part. Ha parlat d'aquest manuscrit el senyor Jaume Massó i Torrents, a la *Revista de Bibliografia Catalana*, vol. II, pàgs. 249 a 251.

179. — *RELACIÓ BREU DELS SUCCESSOS. SEGONES INTENCIONS Y LOCURES. QUE HAN SUCCEHIT Y SE SON FETES EN LA CIUTAT DE VICH. DESDE L'ANY 1634 FINS AL DE 1641 INCLUSIVE.*

Manuscrit en paper, de 10 + 124 folis, de 150 × 105 mm., unes 25 ratlles tirades i caixa de 13 × 8 cm., lletra epistolar de fàcil lectura, en negre; imitació de les particularitats dels llibres d'estampa.

Relligadura de pergamí sense cartonatge.

Mitjans del segle XVII.

N.º 5390 de l'inventari. Adquirit.

Foli 1 dels que són sense numeració : Notes del canonge Jaume Ripoll i Vilamajor, l'una de les quals diu : *Lo autor apar es Micer Joan Batista Sanz.* També hi ha una espècie de taula indicant el foli on comença a tractar-se dels successos esdevinguts en cada un dels anys a què fa referència la crònica. Foli 2 : *Relacio breu | dels successos, segonas in | -tentions y locuras que an | succehit y se son fetas en la | ciutat de Vich desdel any | 1634 fins al de 1641 | inclusive | En Vich | En la emprenta de la ploma | del autor a costa de son treball.* En aquesta portada va enganxat l'ex-libris del canonge Ripoll, possessor que fou del manuscrit. Foli 3: Humorístiques indicacions de *Tassa* y *Erratas*, i en el verso hi ha l'*Aprobacio*. Foli 4 : Dedicatòria al vicari general doctor Josep Coma, que acaba al foli 6. Foli 7: Pròleg *al lector*. Foli 8 : Dècima:

«Mereix lauro en bon parlar
alabanza un dols estil
y mes quan personas mil
los errors an de notar
Mon yntent may fou sercar
parlar y estil remontat
solament se es preciat
dir en aquest tractat xich
los grans successos de Vich
sens estil y ab veritat.»

Al verso : Dècimes *Al moti o Siti dels lladres | y poble contra la Ciutat | de Vich sa patria.* Quatre dècimes.

Foli 1 : Comença sense títol : *Després que nostre ss^m Papa Urbá | octau de gloriosa y santa memoria...* Acaba al verso del f. 123 : *...si en esdevenidor | se ynvoca alguna | cosa aserca de la | pretensió se | dirá en al | tre llibre |*. Seguia un foli, que fou tallat. Els numerats de 125 a 126 estigueren en blanc, en el darrer hi havia, escrit amb lletra del canonge Ripoll, un curt *Indice*.

Aquesta curiosa Crònica vigatana fou publicada com a fulletó de la revista *La Veu del Montserrat*, en 1901 i 1902. En aquesta edició estampada hi fou suprimida la relació episòdica d'un casament que motivà uns versos de l'autor, massa lliures, i que en res fan referència al text del llibre.

180. — *HISTORIA DE LOS MOVIMIENTOS, SEPARACION Y GUERRA DE CATALUÑA, POR FRANCISCO MANUEL DE MELO*

Manuscrit en paper, de 19 + 265 folis, de 20 × 15 cm., caixa de 155 × 105 mm. i 16 ratlles tirades; lletra epistolar en negre i capçaleres, inicial i cinc dibuixos d'embarcacions colorits i daurats.

Antiga relligadura en pasta i llom daurat.

Mitjans del segle XVII.

N.º 7086 de l'inventari; pertanyent a la Biblioteca Episcopal.

Foli 1 dels sense numeració : Avantportada : *Historia | De | Cataluña | Conturbatae sunt Gentes, et inclinata sunt Regna | Dedit vocem suam, mota est terra* Ps. 45. Foli 2 : *Historia | de Los | movimientos | y | separación | De Catalunya | y de La Guerra entre | La Magestad católica | de Don Felipe el Cuarto Rey de Castilla | y de Aragon | y la Deputación General | de aquel Principado | Dedicada, Ofrecida y Consagrada a la Santidad del Beatissimo Padre | Inocencio Decimo | Pontifice Sumo Maximo Romano | Escrita | por Clemente Libertino | En San Vicente Año 1645. | Por Paulo Craesbeeck Impresor de las | Ordenes Militares.* Foli 3 : *Padre Santo | vertiendo sangre | el pueblo cristiano | ...* Foli 6 : *Hablo a quien lee | si buscas la verdad yo te combido a que leas...* Foli 8 v.º : Llicencia y Tassa. Foli 9 : *Prologo de las tres plumas cata | lanas que concurrieron al traslado | deste presente libro a los pocos Lec | -tores que aqui llegaren | Reducido en tres puntos | Es el primero (lector discreto) que si aca | so hallares aqui algunos errores que | no los cargues a quenta del Autor | si solo a la velocidad del tiempo | de ocho dias en que fue trasladada | toda la presente obra; si bien despues | fue comprobada con su original...* Acaba al verso del foli 16, on comencen uns versos la primera estrofa dels quals és:

«Si pretendes desengaños
y memorables exemplos
mirate en aquestas hojas
como si en claros espejos.»

Segueixen altres 13 quartetes. Foli 18 v.º : Escut de les quatre barres, en colors.

Foli 1 : Comença el Llibre I amb títol i sumari. El text s'inicia amb les frases : *Yo pretendo escrivir los casos memo | -rables...* Aquest llibre primer termina al foli 29, que té al verso dibuixada, colorida i daurada una galera, en el pal superior de la qual van les tres flors de lis dels Borbons francesos. El llibre segon comença al f. 30 i acaba al f. 67, on va dibuixada i colorida una altra embarcació que porta rems i banderes roges; el verso del foli és en blanc. Comença al f. 68 el llibre tercer, que termina al f. 128 v.º, on va dissenyat, colorit i daurat, un altre galeó amb les empreses de la ciutat de Barcelona. Foli 129 : Principia el llibre quart, el qual termina al f. 197, al verso del qual hi ha un dibuix d'un gran galeó artillat i que porta les armes de la Diputació de Catalunya, amb el lema : *Con la sangre de mis venas.* Foli 196 : Comença el llibre cinquè, que termina al f. 264, amb les frases *...donde los | Principes pueden apren | -der a moderar sus | afectos : y todo el mun | do enseñanza por | sus aconte | cimientos | Fin | Lapidem quem reprobaberunt | Edificantes.* Foli 265 : Dibuix d'una immensa galera artillada, que porta en les seves banderes dissenyada un senyal astronòmic.

El present manuscrit és còpia de la primera edició impresa de l'obra famosa del Francesc Manuel de Melo, tal com sortí amb el pseudònim de l'autor. En l'edició estampada que va al volum 21 de la Biblioteca de Autores Españoles de Rivadeneira no hi ha el *Prólogo de las tres plumas catalanas* ni els versos que els segueixen, peces que semblen ésser pròpies del nostre manuscrit (vegeu pàgs. 459 a 535).

181. — *RELACION DEL SITIO DE OSTENDE. POR ANDRES ORTIZ.*

Manuscrit en paper, de 4 + 103 folis, incomplet de final, bona lletra renaixementista en negre, orla decorant la plana inicial del text, que té 17 ratlles tirades, en caixa de 15 × 11 i folis de 29 × 15 cm.

Relligadura de pergamí.

Principis del segle XVII.

N.º 4161 de l'inventari. Adquirit.

Foli 1 dels que no són numerats : *Relacion del sitio de os | -tende y de algunas cosas subcedidas en los estados | de flandes desde que se puso por su Alteza Serenissima el archi | du | que de austria, alberto, a cinco dias del mes de jullio | del año de mill seiscientos y uno. Hasta que se rrindió | a beinte de setiembre del año mill seiscientos y quatro. | escrita al maestro de campo | Juan de Ribas del consejo de guerra de su magestad su governa | dor y castellano de canbrai capitan general del pais de | canbresi. Por su alferez andres ortiz.* Foli 2 : Dedicatòria. Foli 3 : Pròleg al *lector.* Acaba al f. 4, la qual cosa demostra que en falta un que potser estaria en blanc.

Foli 1 : *Relacion del sitio de | ostende...* Aquí diu que l'alferes Andrés Ortiz *no fue del castillo de canbray.* En la mateixa pàgina comença el text : *ostende Hera quarenta | años A. pequeño casar de pescadores de cinquenta | casas pocomas, sin ninguna fortificación, aun | que su asiento muy fuerte por naturaleza...* S'interromp el text al f. 103 v.º amb les paraules : *...enemigos con muestras y deseos de | que lle-*

garamos a medir las picas... No pot ésser molt el que falta en la relació, puix que aquesta arriba fins a descriure la presa de l'illa de Cassante i el moment en què les tropes espanyoles es feren amb els primers forts de la ciutat d'Ostende.

Com una curiositat transcriurem el sonet que va al f. 54 v.º dedicat a la mort del genovès Frederich Spínola, mort en un dels episodis de la guerra per una bala d'artilleria que *...le llevo la ma | -no y guarnición de la espada y conello la | vida...* Aquest sonet, que diu que fou dictat per un espanyol, diu:

«Blandamente. Descansan, caminante,
Devaxo destos marmoles helados
los huesos en ceniças desatados
del marte ginobes siempre trunfante,
No los pises. No pases adelante
que es profanar. Despojos. Respectados
ya que no de la muerte. De los hados
que obligan a la fama, que los cante
y el Rayo artificioso de la guerra
emulo de virtud, la diestra ayrada
a federico en esta piedra, encierra
que aun la muerte en el plomo. Disfreçada
no se la pudo. Dar ni en mar ni en tierra
sin favor. de su brazo y de su espada.»

El text porta títols marginals en lletra molt petita. Sembla inèdit i de totes maneres el nostre còdex copiat d'un original, que no seria imprès, ja que d'altra manera no es comprendria l'estranya ortografia i fins en alguns llocs la sintaxi que ostenta el manuscrit. Aquest de totes maneres és una peça interessant, com a llenguatge i com a document històric, escrit per un testimoni de vista.

182. — EXECUTORIA DE HIDALGUIA A FAVOR DE JOAN DE PARAMO

Manuscrit en 6 folis de pergamí, de 285 × 218 mm. i 215 × 143 de caixa, 49 ratlles tirades per plana, text en negre i gòtic rodó.
Relligadura mitja pasta, moderna.
Segle XV (any 1453).
N.º 4419 de l'inventari. Adquirit.

Foli 1 v.º : (Manca la inicial *D*) *on iohan per la gracia de Dios Rey de castilla, etc....* Foli 5 : Acaba el text, que està datat *en la villa de palacios de campos a doze dias del mes de febrero año del nas- | cimiento de nuestro salvador Jesuchristo de mill e cuatrocientos e cincuenta y tres años...* Segueixen les firmes, i hi manca el segell.

183. — *ARISTOTELIS STAGIRITAE ETHICORUM LIBRI DECEM*

Manuscrit a plecs de pergamí i de paper intercalats, 147 folis, de 29 × 21 cm. i 19 × 11 de caixa; text a ratlla tirada, de 19 ratlles per plana, en lletra itàlica i en gòtic notarial, escrit en negre i vermell, inicials de cal·ligrafia en dos tons vermell i blau, molt grosses les de principi de cada llibre.

Relligadura en posts nues i llom de pell negre.

Finals del segle XV.

N.º 7064 de l'inventari.

Dipòsit de la Biblioteca Episcopal Pública vigatana.

Fol 1: Ve el títol amb lletra itàlica : *Ethicorum Aristotelis Stragerisi Haticoma* | *-cum liber primus faeliciter incipit* | -Segueix el text : *Omnis ars* | *omnisque doctri* | *-na similiter autem actus* | *et omnis electio bonum* | *quoddam appetere videtur...* Tot el primer tractat que ocupa fins al verso del f. 19, va en lletra itàlica, seguint la resta del volum en gòtic, exceptuant les rúbriques dels titulars. El f. 20 sosté en el verso la rúbrica de títol del llibre segon, el text del qual comença al f. 21. El llibre tercer comença al f. 33. El quart, al 52. El cinquè, al 67 v.º. El sisè, al 83, i els restants, als ff. 93, 107 v.º, 119 v.º i 131. Acaba el text al f. 143 amb les paraules *...status fit optimus et quo* | *-modo unaqueque res constituta sit et quibus legibus et moribus. Deogratias.* El verso d'aquest foli és en blanc. Foli 144 : *Libri Ethicorum Aristotelis secundum leonardum aretinum in nova tras* | *latione.* Segueix un resum o capbreu dels títols dels llibres i capítols, el qual ocupa fins al f. 147, on: *Explicit tabula.*

El present llibre pertanyia a la Biblioteca d'algun dels convents vigatans, anant a parar a la Biblioteca episcopal pública, després de l'expulsió de l'any 1835. El volum devia haver servit per explicacions de càtedra, ja que porta abundància de notes marginals i interlinears, comentant el text del príncep dels filòsofs.

Hem cotejat el nostre text manuscrit amb l'edició de l'Ètica d'Aristòtil que va en el volum segon de l'edició de les obres de l'*Estagirita*, columnes 603 a 744, estampació de Lion de 1549, per Joan Frelloni, i hem pogut observar multitud de variants de text enmig de grans coincidències; això demostra que l'edició estampada és, si no d'una nova versió, d'una ressenssió de text, la qual és deguda a Joan Argylopylo Biçantí.

A la nostra Catedral el Canonge Pere sa Era, mort el 1278, hi regalà : *philosophiam cum tractatu de resurreccione.* L'inventari del 1368 al·ludeix un llibre petit de pergamí *apellat philosophia cobert de vermell.* El catàleg del pare Villanueva, amb el número CXV, fa referència a un petit volum en pergamí de *philosophia naturalis autore Guillermo de Conchis*, que avui dia no es troba pas entre els volums de la Seu de Vic.

184. — *LEONARDI ARETINI IN MORALIA ARISTOTELIS YSAGOGICON. TRIGINTA MISTERIA VITAE ET PASSIONIS CHRISTI PRENOTATA IN MISSA. DOCTRINA MONACHORUM.*

Manuscrit en paper, compost de tres obres independents, de 50 + 14 + 36 folis de 215 × 155 mil·límetres, la primera en part a dos corondells i lletra epistolar, i tota la resta en caràcters notarials gòtics fent pensar en tres escriptors diferents. Poca cosa de colors.

Cobertes senzilles, aprofitant un document de pergamí.
Finals del segle XV.
N.º 3996 de l'inventari. Adquirit.

Foli 1 : *Leonardi arietini izagogicon moralis disciplina ad galeo... | feliciter incipit | si ut vivendi galeote sic etiam bene vivendi | nos etiam cura esset : infinitos pene labores | quibus stultitia extuat humana...* Aquest text moral va ple de notes marginals i interlineals i arriben fins al f. 15 v.º, on acaba dient *...si ergo beati esse volumus operam | demus ut boni simus virtutesque exerceamus | Leonardi arietini ad galeotum morali aristotelis | izssagogicon feliciter explicit...* Segueix una enumeració de les virtuts morals i dels vicis principals, que arriba fins al f. 16. Al f. 17 comença, a dues columnes, una sèrie d'anotacions al text anterior, les quals prenen la forma de glossa en el f. 20, i arriba fins al f. 50, on acaben. Sembla que falta un foli entre els 10 i 11.

La segona obra del volum fa referència als trenta misteris de la vida i passió de Crist, que el sacerdot practica en la missa : estan en forma de sermó sobre el text de l'Evangeli de Sant Joan : *Quocumque dixerit vobis facite*, i l'autor diu que són *les evangeli corrent en la dominica que de presenti teneor predicare de una materia multum devota et inusitata in missa solemni et credo quod erit materia deo multum acceptabilis et graciosa et nobis meditabilis et commodosa et singulariter nobis presbiteris qui administramus istum sanctum sacramentum missae.* Aquesta obra mística no és ben completa, però hi falta ben poca cosa; s'interromp al f. 14 v.º, després que en el recto ha posat ja el *deogratias.* Però segueixen uns paràgrafs de piadoses consideracions, les últimes paraules dels quals són : *Est autem solemniter advertendum quod sacerdos | cum omni diligentia se debet providenter in | formare de omnibus que ad oficium ejus videntur | pertinere. Ignorantia enim in sacerdote non solum peccatum...*

El manuscrit de la *Doctrina monachorum* comença : *Fratres carissimi non queo quem mente concepi ore proferre sermonem | de cordis letitia. lingua non explicat...* Al f. 3 comença el capítol que tracta *De obedientia*, i en segueixen d'altres referents tots a les virtuts i obligacions dels monjos, fins que al f. 36 v.º el manuscrit s'interromp en el capítol el títol del qual és *De laudibus religionis et inductione ad eam*, i les darreres paraules són : *...nam qui edere vult nichil necesarium oportet quod frangat nucem et alias enim rectius...*

Encara que procedent del monestir de l'Estany, aquest volum no consta en la llista del 1820.

185. — *INTERPRETATIO SUMMULARUM MAGISTRI PETRI HISPANI*

Manuscrit en paper, incomplet al final, 144 folis, de 213 × 143 mm. i 155 × 97 de caixa a unes 37 línies tirades; lletra epistolar gòtica en negre, però amb titulars en rodó, amb calderons, tocs i unes comptades inicials en vermell, sense cap mena de vistositat.

Relligadura de posts i pell vermella, deficient.
Finals del segle XV.
N.º 3997 de l'inventari. Adquirit.

Foli 1 : *Iste est tractatus primus summularum magistri petri ispani | in quo ipse compendiose determinat de is quae in libris logicae aristotelis boecii et | porfirii prolixe tractantur. et dicitur iste liber summula pro filiatione ad summam | prope dictam. est enim summa prope dicta magnus numerus resultans ex agregacio- | ne plurimorum tractatuum vel capitulorum de summa...* En el f. 144 s'interromp el llibre en el paràgraf que comença : *Divisionum quaedam sit.*; terminant ab les paraules : *...maxime dicto uno divide | inque | mediorum inmediatorum ab aliquo inferiori divisi nec non ponitur...* Es tracta d'una espècie de glossa que segueix les paraules principals dels cinc primers tractats de lògica, escrits per Mestre Pere Hispano. L'anònim comentarista pren un text del mestre, el posa en les seves primeres paraules amb lletra grossa, entretenint-se seguidament a comentar-lo; posa després les dificultats i les resol, i acaba quasi sempre l'explicació amb les paraules *sequitur in textu.* El nostre comentarista no és pas el *Petrus bruxelensis* del qui coneixem una edició impresa per Joan Baxiller en 1503. Comparant el text de Pere Hispà amb el d'aquesta edició estampada en gòtic, resulta que el nostre còdex, que no s'interromp mai per assenyalar amb lletra preferent la divisió de tractats, abraça fins a quasi tot el tractat V, truncant-se en exposar el text que diu : *Divisionum alia fit per negationem ut fortis est homo aut non homo : sed non est non homo : ergo est homo,* que es troba en el f. CXVI de l'edició al·ludida.

El present còdex procedeix del monestir de l'Estany, per més que no consta pas el seu títol en la llista dels manuscrits que hi havia en aquell monestir en 1820. Una nota posada en el pergamí que forma la coberta interior ens diu que : *Aquest libra de lògica es d'en Pere Mingell,* qui devia posseir-lo a principis del segle XVI.

El *Petrus Hispanus,* filòsof, ha estat identificat amb el papa Joan XXI.

186. — *FRAGMENTS DE LA TRADUCCIÓ CATALANA DE LES EPISTOLES MORALS DE LLUCI ANNEU SENECA A LUCIL*

Manuscrit 18 fulls en pergamí i dos en paper, d'uns 32 × 22 cm., 32 ratlles tirades de text, caixa de 175 × 120 mm.; menuda, encara que bella, lletra gòtica corrent, escrita en negre. Lleugers subratllats en vermell pàl·lid. Es tracta de fulls formant plecs solters d'un còdex, en el qual mancaven posar caplletres i títols, el qual degué ésser desfet i aprofitat per classificar documentació pertanyent a un arxiu d'abadia empordanesa.
Relligadura mitja pasta, moderna.
Segona meitat del segle XV.
Inventari n.º 7022. Adquirit.

Foli 1 : El text que no comença forma part de l'epístola XXXVI; resta completada l'epístola. Foli 2 : L'epístola XLV, sense començament, ocupa tot el foli, i queda completada amb el f. 3. Segueix l'epístola XLVI, que termina al verso del mateix

f. 3; queda lloc pel començament de l'epístola XLVII. Foli 4 : Conté part de l'epístola LII; resta lloc pel començament de l'epístola LIII. Foli 5 : L'epístola LXXI sense començament, la qual continua al f. 6, sense acabament. Foli 7 : Hi comença l'epístola LXXVI, que resta sense acabament. Foli 8 : És l'epístola LXXIX sense principi i l'epístola LXXX, que resta completa en el f. 9, on hi ha el començament de la LXXXI. Foli 10 : Porta l'epístola LXXXIII, sense principi ni acabament. El f. 11 és de paper i hi té principi l'epístola XCIV, la qual continua en els ff. 12, 13 i 14, i queda encara incompleta del mig i al final. El darrer foli és també de paper. Foli 15 : Conté l'epístola XCV incompleta en els dos extrems. Foli 16 : S'hi conté l'epístola XCIX, que resta completa en el foli següent, on va el començament de l'epístola C, la qual no continua. Foli 18 : Conté l'epístola CIV i CV, l'una sense principi i l'altra sense terminació. Foli 19 : Porta l'acabament de l'epístola CXI, tota la següent i la CXIII, que queda incompleta en el f. 20.

És enquadernat amb els anteriors folis, un foli en pergamí pertanyent a una *Consueta* d'alguna església catalana, el qual porta el cerimonial corresponent al dia de Corpus, dominica infra-octava i dia de l'Octava, amb la particularitat de tenir el text en català.

187. — *FRAGMENTS DE L'EXEMPLAR I MORAL DE VALERI MAXIM*

Manuscrit en sis folis de pergamí, de 30 × 20 cm.; dos corondells de 37 ratlles, caixa 23 × 17; lletra gòtica notarial, en negre i vermell, i capitals de cal·ligrafia en vermell, blau i morat.

Relligadura moderna, mitja pasta.

Segle XV.

N.º 5430 de l'inventari. Adquirit.

En el present volum s'enquadernà primerament dos folis en quart, de 22 × 15 centímetres, contenint part d'un oratori pasqual que publicàrem en la revista *Vida Cristiana* (1915, n.º 5). Comença per : *Dicat senturio car no sabs res dirne far*, i acaba amb : *dichs nos maria que has vist*. També s'hi relligà un foli en paper igualment en quart, amb el text d'una penitència imposada en 1451, que va seguida d'una oració fatillera. A més, 6 folis en pergamí recollits de cobertes de llibres, pertanyents a un *Exemplari* que és traducció del Valeri Màxim. El primer foli d'aquests sis conté part del cap. VI del llibre IX, i els caps. VII, VIII, IX i part del X del títol primer. El f. II conté els caps. XI, XII, XIII, XIV, XV, XVI i part del XVII dels mateixos llibre i títols. El f. III té els caps. VIII, IX, X i XI amb part del XII del mateix llibre nové, títol segon. El f. 4 conté els caps. XIII, XIV, XV i XVI del títol segon i el cap. I del títol tercer. El foli cinquè conté el títol quart del mateix llibre novè, caps. I, II, III i IV, i del títol cinquè té el començament. Foli 6 i darrer : Els caps. I, II, III i IV del títol novè i part del cap. I del títol desè.

188. — *REGIMENT DE PRINCEPS (LLIBRE DOTZE DEL CRISTIA), PER FRANCESCH EXIMENIÇ*

Manuscrit en paper, 234 folis, de 396 × 272 mm.; dos corondells, 53 ratlles i caixa de 255 × 175 mil·límetres; bella escriptura notarial en negre i rúbriques, inicials de capítol en grossos caràcters, de tipus alemany, vorejats de groc, tocs d'aquest color i inicials en blau o vermell.

Notable relligadura de posts i vedell amb gofrats de bon conjunt.

Segona meitat del segle XV.

N.º 7079 de l'inventari. És de la Biblioteca Episcopal de Vic.

Aquest volum, que pot ésser qualificat de magnífic per la seva escriptura i l'excel·lent conservació, té els nou folis primers sense numerar, ocupats per la dedicatòria i l'enumeració dels CCCCLVIII capítols de què hauria de constar el manuscrit. Aquesta part porta el títol següent : *Comensen les rubriques | del present libre dit lo XIIe | del chrestiá, qui es lo regiment de ciutats. | Al molt alt | e poderós senyor | Namfós, merqués de Villena, compte | de Denia e de Ribagorse, fill del molt | alt princep e senyor e mossenyor de | sancta memoria infant frare Pere de | Arago, del orde de frares menors | fill del molt alt e poderós senyor en | Jacme per la gracia de deu senre | -ra rey daragó...* Al final del pròleg hi va la numeracio de les set parts de què constaria l'obra si fos completa.

Foli I : Comencen : *les rubriques del | present libre que es lo dotzé del chrestiá qui es de regiment de | Ciutats | Capitol primer del present libre | qui ensenya que lo regiment e gover | nació general de deu sobre lo mon | nos mostra que la sua saviesa es sens | tot terme e que ell es tot nostre be e | tota nostra benauyrança | regiment excellent e governació...* En el marge inferior del present foli va un escut caironat de camper blau, amb una escala de construcció i de nou graons, que deu ésser l'ensenya de qui féu escriure el volum. El volum va foliat fins al LXXX en el cap. CLIX. Des del cap. CCCXLV el manuscrit demostra ésser de diferent mà, no tan excel·lent com la del primer escriptor. El volum queda truncat al cap. CCCCLIV, a les paraules ...*tu est successor, e vicari eternal, e | aixi mateix per dret humanal perdonació...* Falten, per tant, tres capítols i mig en el manuscrit, el qual no comprèn pas més que les quatre primeres parts del regiment de prínceps.

Ha descrit el present llibre el senyor Massó i Torrents, en la *Revista de Bibliografia Catalana*, any II, pàgs. 236 a 338, i l'*Anuari del Institut d'Estudis Catalans*, 1909-10, pàg. 608, *D.*

189. — *DE REMEDIIS UTRIUSQUE FORTUNAE LIBRI DUO, AUCTORE FRANCISCO PETRARCHA.*

Manuscrit en pergamí, 187 folis de 31 × 24 cm., dos corondells, 42 ratlles i caixa de 23 × 17 centímetres; lletra notarial en negre únicament; havent restat en blanc els espais de titulars i caplletres.

Relligadura de posts i camussa blava, desfeta.

Segle XV.

N.º 7590 de l'inventari, i XXXIV del Villanueva. És de la Canònica vigatana.

El còdex que ens ocupa és un dels entrats a la Biblioteca Capitular vigatana per allà l'any 1438, essent un dels donats pel canonge Francesc de Ferriol. El *Llibre Quotidiá* parla, referent a això, d'un manuscrit titulat *Patracha de remedio ejusque fortune*. Aquest còdex ens ha arribat bastant malmès a causa d'alguna humitat soferta, que es fa sentir principalment en els primers folis.

Comença en el f. 1 : *Cum tres | fortunas | quas homines | cogito | incertos | quod et subi | -tos rerum motus nichil | ferme fragilius morta | -lium vita nichil inquie | -tius inveniet...* En el f. 84 : *Explicit liber primus de | remediis utriusque fortunae. Deo | gratias | Sequitur libri secundi in dei nomine | prefacio.* Queda en blanc quasi tot el segon corondell del dit foli i tot el verso. Foli 85 : *Ex omni- | bus quae | vel mi- | chi leta | placue | -runt vel audita nichil pe | -ne vel insedit alcius | vel tenacius...* Al f. 185 acaba : *...agi res tuas, cura mala linque | viventibus | de remediis utriusque fortune liber | secundus explicit feliciter.* Al verso del foli hi ha la taula de les rúbriques, que acaba al f. 187: *Expliciunt rubrice secundi libri | de remediis, utriusque fortune domini | francisci patrarce florentini poete | feliciter laureate deogracias | amen.*

190. — *TRACTAT D'ASTROLOGIA*

Manuscrit en paper, de 36 folis, d'uns 293 × 208 mm., i 175 × 141 de caixa; 26 ratlles i dos corondells; lletra notarial en negre i vermell, inicials vermelles molt senzilles.

Moderna relligadura, mitja pasta.

Segle xv.

N.º 5426 de l'inventari. Adquirit.

El manuscrit no es presenta complet en el començament; principia amb les paraules : *Si roman en xvj. o en | xvij. es lipra | Si roman en xviij. o en | xviiij. o xx es escorpius...* Segueix el text sense interrupció fins passat el f. 28, on manca almenys un foli, i hi ha una altra llacuna després del f. 30. Al verso del f. 36 s'interromp definitivament, i termina amb les paraules : *...e auras | senyall al | costat sinestra e auras | souyn dolor por los costats | e auras senyall en les tempres...*

Els principals capítols, o siguin els llocs on el manuscrit comença amb lletra capital, s'inicia per les paraules : Foli 1 : *Aries es signa | movible de foch.* Foli 2: *Taurus | si roman en iij. o en iiij. o en v...* Foli 3 : *Geminis | si roman en vi. o en vij. sera bel | signa de geminis...* Foli 4 v.º : *Si roman en viij. | o en viiij. es dell | signe de cancer.* Foli 5 : *Leo | si roman en | xi. será dell signe | de leo qui es senyal de foch...* Foli 6 : *Virgo | si roman en | xiij. o en xiiij. | será del signe de virgo...* Foli 7 : *Si roman en xv. | o en xvi. es sig | ne de lipra aquest | signe es de part ponent...* Foli 7 v.º : *Escorpius | si roman en xvij. | o en xviij. o en xviiij. | será dell signe de escorpius | qui es signe de aygues...* Foli 8 v.º : *Si roman en xx. | o en xxj. serà dell | signe de sagitari...* Foli 9 : *Si roman en | xxij. o en xxiij. | o en xxxiiij. | o en xxv. | será dell sig | ne de capicornus...* Foli 10 : *Si roman en xxvj.| o en xxvij. será | dell signe de aquarius...* Foli 10 v.º : *Si roman en xxviij. | será del signe de | piscis qui es fret...* Foli 11 : *Si volls saber la pla | neta en la quall es |*

nat lóm o le fembre... Foli 11 v.º : *De las semblances | de fisolomies | amunt auem perlat | de be e de mall | segons la natura | dels signes...* Al f. 14 termina un tractat, de manera que en l'anvers sols hi ha escrit part del primer corondell, i tota la resta és en blanc. Foli 14 v.º : *Aries ha tres estellas | e ha natura | de foch.* Al f. 16 v.º hi ha terminació d'aquest capítol, de manera que part del segon corondell està sense escriure. Foli 17 : *Taurus ha vij. | esteles e ha natura | de fret e de foch...* Al f. 19 comença a tractar *de Gèminis*; al 21 v.º, *de Cancer*; al 24, *de Leo*; al 27, *de Virgo*; al 29 v.º, *de Libra*; al 33, *de Escorpius*; al 35, *de Sagitarius*. La qual cosa demostra que si el còdex en el principi resulta poc mancat, ho és més al final, on almenys li faltava parlar de Capricornius, Aquarius i Piscis.

En conjunt es tracta d'un manuscrit d'Astrologia molt curiós i que creiem inèdit, almenys com a text de la nostra llengua. El present llibre havia estat enquadernat amb altres tractats. D'ell parlà el senyor Jaume Massó i Torrents en la *Revista de Bibliografia Catalana* (vol. II, pàgs. 246 i 247).

191. — *TRESOR DE POBRES*

Manuscrit en pergamí, de 4 + CXLVIII folis, de 148 × 111 mm. i 120 × 82 de caixa, amb 20 ratlles tirades de text; bona lletra, rodona, en negre i vermell, inicials i caplletres de cal·ligrafia en vermell i blau.

Segle XIV.

Relligadura en pergamí, gens antiga.

N.º 7084 de l'inventari. Present del canonge Jaume Collell.

El còdex abans de començar la numeració de folis, en tenia diversos d'aquests sense numerar. Avui, d'aquests n'hi falta algun, almenys un que seria el primer, ja que el que actualment dóna principi al còdex comença amb referència al foli tercer del que dóna l'índex. Així avui dia el manuscrit, en la seva primera ratlla, diu : *De decayment de cabeylls iij. | que cabeylls no nasquen nuyl temps...* Segueix l'índex al verso d'aquest foli, el següent i l'anvers del foli tercer. Al verso d'aquest foli i en tot el següent van receptes escrites de la mateixa mà del còdex al que en resulten addicions; porten les rúbriques : *Noble piment als nafrats. Aci comenzen les virtus de la herba de tuniç.*

Foli I : *Aci comence lo libre lo | qual es apelat tresor de | pobres. compilat | de papa iohan | En | nom | de la santa e | no departida trinitat. la | qual crea totes coses. les | quals coses no son deus. e | les quals sengles coses dotá de propies vertutz | del qual tota saviesa es donada als savis. | e sciencia als sabents...* Al f. CXLVIII acaba el text uniforme, que té per última rúbrica : *Pillules*, i termina així : *...entro aci lo trabayll de la fi es acabat | d'aqui avant senyor deus Jhesuchrist qui es | verdadera salut de totes coses qui do | nes a mi ton servent volentat de trebayl | lar en aquesta obra e poder dacabar a la tua | honra e al profit cominal e majorment | al profit dels teus pobres. Tu senyor Jhesuchrist | guarda aquest libre dels falsaris e adresa a | quells que*

aqui demanen feelment en aquest | remeys de salut e illlumina aquels en la co | nexenza de les coses. mas aquels. qui aci de | manaran alguna cosa no dreturera es | cureeyx, lo qual ab deu pare e ab lo sant | esperit vius e regnes per lo segle dels segles | Amen. Explicit liber. El revers del foli conté una altra recepta de lletra trescentista diferent de la del còdex. Segueixen sis folis en paper amb diverses receptes, cap d'elles posterior al segle xvi; el tercer d'aquests folis és amb el revers en blanc, i el quart també en blanc.

Aquest curiosíssim manuscrit, en el foli que antecedeix a tot el llibre, va escrit que havia pertangut a la llibreria del Convent de Santa Caterina de Barcelona. En 1892, el present còdex començà a ésser publicat per la *Revista Catalana*, la qual féu una selecció dels capítols que estampà, suprimint tots els que tractaven de matèries poc decents. N'arribaren a sortir 64 planes. En temps antic el *Tresor de pobres* fou molt vulgaritzat : se'n feren diverses traduccions més o menys completes. En coneixem una de castellana, impresa, que fa autor del Receptari a l'Arnau de Vilanova. El nostre text dóna paternitat al Receptari, i l'atribueix al papa Joan, que deu ésser el xxi més conegut amb el nom de Petrus Hispanus.

Del manuscrit que ens ocupa en parlà el senyor Massó i Torrents en el vol. ii de *Revista de Bibliografia Catalana*, pàgs. 238 a 239.

192. — *SUMMA ARTIS GRAMMATICAE*

Manuscrit en paper, 69 folis, de 145 × 95 mm., caixa de 95 × 68, i unes 28 ratlles per pàgina; escriptura gòtica notarial senzilla, amb tocs de groc; presenta ornada la primera plana amb inicial i escut d'armes escaquejat fusejat d'or i vermell; hi ha, a més, dissenyat, un corn de caça. En el conjunt de tal plana intervenen encara els colors morat, blau i groc. Aquest primer foli és en pergamí.

Simple coberta de pergamí.

Segle xv.

N.º 7604 de l'inventari, i cxxi del Villanueva. És de la Catedral vigatana.

El present manual gramatical, amb tot i anar redactat en llatí té molts dels seus exemples en llengua catalana. És un exemple més per demostrar com en tot temps la canònica ausetana posava la deguda cura en els estudis gramaticals. L'inventari del 1368 parla d'*un libre de prescia major de pergamins entich*. El llibre de què fa referència el dit inventari no és pas el que motiva les presents ratlles, del qual solament podria ésser indici d'origen l'escut de la seva primera plana que correspon al de la Casa de Centelles. El primer foli, que és en pergamí, comença: *Suppositum | et appossitum in quod debent convenire in tribus in quibus in numero et in persona...* Segueix sense interrupció fins al verso del f. 69, les darreres paraules del qual són : *...secundo quod requiritur in oposicione | dico quod in generali requiruntur tria | scilicet propietas inquantum...* El còdex queda aquí truncat.

193. — *PAPIAS SIVE ELEMENTARIUM DOCTRINAE ERUDIMENTUM*

Manuscrit en pergamí ras, de 292 folis, de 43 × 30 cm., text quasi sempre a dos corondells, de 42 ratlles i caixa de 28 × 19; lletra formada excel·lent, en negre i vermell, amb majúscules de cal-

ligrafia i caplletres al principi de cada agrupació alfabètica, aquestes de molta grandària, sempre en blau i vermell.

Relligadura de posts, en altre temps cobertes d'albadina.

Principis del segle XIV.

N.º 7602 de l'inventari, i XI del catàleg Villanueva; procedeix de l'Arxiu Capitular de Vic.

Foli 1 : *Incipit prologus elementarius doc | -trine erudimentum* (L'escriptor deixà sense omplir la inicial i la primera paraula del còdex que aniria ricament ornamentada)... *imere debui si potu | issem, potui si me | voluntati chistus sue | gratia pondus adhibuisset | earumdem quas novi ut ea | -rum disciplinis...* En el f. 2 acaba el pròleg i comença el text : *Incipit elementarium doctrine erudimentum* (L'escriptor deixà sense escriure la inicial i primeres paraules) *...gentibus ideo pius est litterarum quod ipsa nas- | -cendeus vocem prima aperiat...* La darrera paraula del llibre va al f. 272 i és *zoziam signa.* Segueix la deprecació de l'autor : *Infinitas benedictionis gra | -tias iam deo patri referi | mus, qui per coheternum | filium suum in sancti spiritus gratia | nostrum opus ex multis et | diversis texturis elaboratum | atque contextum licet per multorum | annorum curricula ad | finem tamen usque perduximus...* En el segon corondell comença un capbreu d'art gramatical que s'inicia : (restà sense escriure la inicial i primera paraula) *...ex arte gramatica vobis competentes regulas dare aut impo | -ni. Sed quia multorum maximeque ipsius | prisciani...* Aquest tractat acaba al verso del f. 276. Foli 277 : *Incipiunt regula de primis silabis | cognos cendis. Primum de a ante b. | Regula explendescit, qua | silaba prima pates-cit...*; fins al f. 279 tot va ocupat per uns versos gramaticals sovint amb glossa interlineal. Al f. 280 nous versos gramaticals amb glossa marginal i interlineal, arribant fins al f. 285. En aquest foli comencen noves regles expressades en vers, les quals van intercalades de comentaris, i acaben al verso del f. 292, on hi ha les dues ratlles d'acabament que diuen : *Seria matèria circa tempus locumque | pluribus ista modis inde notare solet.*

Hem titulat el present volum amb el nom de Papies, ja que aquest és el nom que es troba escrit en la tapa posterior del volum. Els inventaris escrits de la nostra Catedral distingeixen perfectament entre el *Catholicon* (que seria el diccionari de Joan Genovense de Balbis de l'ordre de predicadors) del *Papias*, que de totes maneres és un altre diccionari llatí, però divers d'aquell. Així l'inventari del 1368 i també es veu en el del 1435, essent especial que en catalogar els llibres de la nostra Catedral, Jaume Villanueva no notés la diferència dels dos textos quan li bastava comparar-los entre si, valent-se també de l'incunable del Catholicon que hi havia a la mateixa llibreria Episcopal, imprès a València el 1491.

Res no consta en aquest volum que estem tractant referent a la seva entrada a la llibreria capitular. Ja hem indicat que hi era el 1368; i ara afegirem que és gran la semblança que hi ha entre el present manuscrit i el de les antiguitats judaiques de Flavi Josefo. Consta que en morir el 1278 el canonge vigatà Pere sa Era, llegà a la Catedral, entre altres llibres, *papiam*.

194. — *CATHOLICON IOANNIS IANUENSIS DE BALBIS*

Manuscrit en pergamí ras, avitel·lat; 322 folis, de 40 × 27 cm.; dos corondells, 70 ratlles, caràcter gòtic, en negre i vermell, majúscules en aquest color i en blau, caplletres i grans inicials en iguals tonalitats i imbricacions i trets en vermell, blau i morat; caixa d'uns 30 × 19 cm.

Relligadura de posts encuirades negres.

Primera meitat del segle XIV.

Inventari n.º 7526, i XII del Villanueva, procedint de la Catedral de Vic.

El còdex pròpiament comença al f. 13; de manera que el que conté els ff. 1 i següents fins al 6 inclusiu, és repetició del que ve més endavant, o sigui la introducció a la cinquena part del *Catholicon* i part del diccionari pertanyent a la lletra *A*, fins al mot *Alcion, alcionis*. El f. 7 fins al 10 resulta contenir un curt diccionari de noms bíblics dels quals es dóna interpretació. Els ff. 11 i 12 porten una sèrie de mots referents a la lletra *Q*.

Foli 13 : Comença amb la rúbrica : *Incipit liber dictus Catholicon universalis in quo tractatur | de significationibus et de viationibus pro rationibus et exposicio | -nibus ethimologia et construccionibus diccionum.* Immediatament ve el text : *Prosodia quedam pars grama | -tice nuncupatur. partes siquidem gra | matice sunt quatuor : ortholo | phia. Ethimologia. Diasintes | -tica et Prosodia. Ortogra | phia dicitur ab orthos...* La segona part, que tracta d'*Accentum*, comença en el f. 17. La tercera part, que dóna preceptes sobre etimologia, té principi en el f. 24. La quarta part, *de vitiis et figuris*, té principi al verso del f. 49. La cinquena, que es dirigeix a preceptuar sobre *diccionibus* i *de ordine alphabeti* comença al verso del f. 56. El f. 57 s'encapçala per la lletra *A* el diccionari, que segueix sense interrupció fins al revers del f. 318. Aquí a la primera columna hi ha el colofó : *Inmensas Omnipotenti Deo patri et | filio et spiritu sancto graciarum referimus acciones. | qui nostrum catholicon ex multis et diversis | doctorum texturis elaboratum atque contex | -tum. licet per multa annorum curricula. in Millessimo | cclxxxvj. Anno domini. Nonis Marcii at fi | -nem usque per duxit. pro quo hoc solum michi | admodum necesarium a vobis humiliter depos-co | fratres et domini mei. in quantum peccatores fratres mei. | inquantum justi domini mei. quamvis pro me peccatore phi | -localo tamen ad Deum preces porrigere vos velitis. | ut vestrarum precum interventu. omnium a deo precepta | venia peccatorum ad terram apris-cam. ad terram elisiam | impetra lesionem positam ad paradissii videlicet gaudia | una vobis-cum valeam pervenire. ubi regnat examusim dominus noster Jesus Christus dei filius benedictus. | in cuius nomine flectitur omne genu celestium, terrestrium | et infernorum. Cui et honor et gloria manitudo et | magnificentia virtus et potestas regnum et | imperium in secula seculorum amen | finito libro sit laus et gloria Cristo. Amen. | qui scribsit scribat et semper cum domino vivat.* El segon corondell està en blanc.

Foli 319 : Segueixen tres folis escrits d'altra mà, els quals porten un curt tractat de versificació llatina. Com que els darrers folis del còdex estan faltats de la part superior a causa d'una humitat soferta pel volum, és impossible de transcriure el començament d'aquesta obreta didàctica. Els primers mots que són llegibles són:

...ab y diotis sepiissime arguuntur. Idcirco ego | Guillermus ereuig beneficiatus in eclesia elnensi oriundus de sa-horra confluentis benevolo | corde optimo zelo ductus ad reverentiam domini | nostri Jesu-christi humani generis redemptoris et | virginis marie matris eius et ad laudem beate | eulaliae martiris et virginis illibate, nec non | ad honorem reverendi in Cristi patris domini nostri | Domini Gocii tituli sancti prisci presbiteri Cardinalis, | eidem supponens corrigendum presens opusculum | sub compendio compilavi. Ut qui vix antea | ad hanc scientiam attingebant ad ipsam hoc | opusculo mediante pulsa prorsus difidentia | que plerosque ab hac scientia segregat et avertit | accedere non pavescant. Lingua autem quis emu | -lat non me pugnat. Quinymo tam difusa dificilem necesariam-que scientiam sub tali brevis | -simo compendio se gaudeat invenisse que sequitur | in hunc modum. De versibus componendis. | Primo igitur nota quod sex pedes | sunt versificandi hoc est dactilus | Spondeus, Trocheus, Jambus Tribacus et | Anapestus... Termina al verso del f. 321, amb les paraules: *hec autem decem impedimenta in iis | duobus versibus continentur | equivoca vertit coniungit sincopa querit | Compositum reffert proponit barbarus inter | et hec de scientia accentus dicta sufficiant.* El f. 322 i la guarda posterior del llibre són folis defectuosos del cos del *Catholicon*, pertanyents a la lletra *G.*

A la guarda anterior del còdex hi ha anotat el nom de l'autor del *Catholicon*: *Frater Iohannes Januensis de Balbis de ordine fratrum predicatorum presentis operis compilator.* Efectivament, tothom admet que el *Catholicon* del manuscrit és degut al genovès fra Joan de Balbi, de l'Ordre Dominicana, de qui el còdex no dóna el nom, per més que dóna la data de la conclusió de l'obra gramatical, 1286.

El full blanc que va en la part anterior del llibre exposa el nom del possessor i del donador del volum : *iste liber es de Manumissoire | domini bernardi de fenestres quondam archidiaconus | vicensi. Et assignatus et datus | ecclesie vicensi pro lxxx. libris pro | legato quod dictus defunctus fecit | dicte ecclesie in suo ultimo testamento.* El *Martirologi D* en el necrologi a VI idus d'agost porta la següent anotació (f. XLVII): *anno domini mccclxx. Primo obiit Bernardus de fenestris archidiaconus qui dimissit iste ecclesie Catholicon.* Atesa la data del lliurament del present còdex, no és d'estranyar que no figuri en l'inventari del 1368.

La circumstància que el tractadet sobre mètrica llatina, compost per Guillem Erevig, beneficiat d'Elna, fou escrit en els mateixos plecs que formen part del *Catolicon*, podria indicar que un i altre tractats foren escrits no lluny del Rosselló i potser en terra ben catalana.

195. — *CATHOLICON SIVE DICTIONARIUM LATINUM*

Manuscrit en pergamí i paper, a fulls intercalats, CCCXCIII folis, 28 × 21 cm., dos corondells i 46 ratlles, amb caixa de 19 × 13; lletra gòtica notarial en negre, amb inicial de cada agrupació alfabètica en blau, morat i vermell, d'obra cal·ligràfica. El primer foli és ornat per un miniador amb inicial i orla, en ric conjunt d'or i colors.

Relligadura de posts i camussa, amb adob de llom de cuir negre.
Segle xv (anys 1463 i 1464).
Inventariat amb el n.º 7601, i amb el LXXV pel Villanueva.

El present diccionari llatí, que no és pas ni el *Papias* ni el *Catholicon* del Genoense, figura en la Catedral vigatana des de per allà l'any 1510, trobant-se'l en l'inventari d'aquest temps assenyalat amb les paraules : *un libre de post apellat catholicon.*

Comença amb un pròleg que s'inicia amb les paraules : *Cum | in codice e | -thimologia | arum yso- | -dori libris | papie ugu | cionis et ca | -tholicon de vocabulorum expositione | solum tractantibus quos vidi sepius | et perlegi imprimo plurima...* Més avall en el mateix pròleg diu : *...ego Johannes in unum corpus redigere | (cogitare) haec et illa quod et feci ut brevius potui | gratia opitulante divina...* En el segon corondell comença el diccionari amb les paraules : *A ideo in omnibus | gentibus prima | est litterarum quia | ipsa prior vocem valescentibus aperiat...* Acaba en el f. CCCXCIII: essent la darrera paraula : *Zucarium zucarii vel zucaria | zucariae id est sucre | Finito libro sit laus et gloria christo | Jacobus sulla presbiter Canonicus | trempi urgellensis diocesis vocatur | qui scribit benedicatur. Et | detur sibi pro pena vita eter | -na. Et fuit scriptum in domo | Rectoriae de bitulona partim | in annis mccccIxiij. et lxiiij. Deo gratias.*

196.—*SANCTI ISIDORI ETYMOLOGIARUM LIBRI*

Manuscrit en pergamí; 186 folis, de 274 × 205 mm. — mútil al final — d'unes 36 línies, a ratlla seguida en cada plana; lletra gòtica força regular; colors negre i vermell; caplletres de poca pretensió, amb imbricacions i trets; caixa de 21 × 15 cm. Alguns folis deixen veure resquícies de signatures convenients al relligador.
Enquadernació pergamí, moderna.
Primera meitat del segle XIII.
N.º 7502 de l'inventari. Procedeix de l'Arxiu Capitular de Vic, i porta el n.º LXXIX en el catàleg del Villanueva.

El foli primer diu : *Incipit prologus beati isidori ad braulionem episcopum de libro ethimologiarum. | Domini meo et dei servo braulioni episcopo. isidorus. omni desiderio desideravi | nunc uidere aciem tuam...* Al foli 3 : *Incipit prephatio totius libro. Domino meo et dei seruo | braulioni episcopo ysidorus. En tibi sicut pollicitus sum misi | opus de origine quorumdan rerum...* La darrera ratlla del verso del f. 186, amb què s'interromp el volum, diu : *diadema nimbum capitulus et mitra. Diadema est ornamentum capitis matronarum...*

El volum no porta pas cap mena d'indicacions que permetin filiar-l'hi. És un de tants, i no hi ha res que faci considerar-lo d'escriptor professional català. Tot el manuscrit és de magnífica conservació i sense res que indiqui haver estat gaire manossejat. Els ff. 39 v.º, 31, 31 v.º, 32, 32 v.º, 33, 33 v.º i 34 porten curioses figures

geomètriques al·lusives al text, en el qual no manquen pas els corresponents mots escrits en l'alfabet grec.

Els ff. 1 i 2 porten, a guisa d'introducció, tres cartes del Sant Bisbe hispalenc, i una de Sant Brauli, que resulten ésser les designades amb les xifres x, xi, xiii i xii en la *Patrologia Latina del Migne*; vol. LXXXIII, cols. 909 a 914. El text de les *Etimologies* pròpiament comença en el f. 3 del manuscrit, i arriba fins a més de la meitat del llibre XIX, o sigui al principi del cap. XXXI de l'edició Migne, vol. LXXXII, cols. 73 a 693. El còdex ofereix variants de text; d'entre les que val a fer notar, en el llibre cinquè, la cronologia imperial bizantina, que es fa arribar a Basili II i Constantí VIII, o sigui pels anys de 989. En el f. 141, l'escriptor deixà mitja plana en blanc, no pas per deficiència de text, sinó probablement a fi de dibuixar-hi la figura del món, que restà sols en projecte.

Sols podem dir, del volum estudiat, que es troba inclòs en els inventaris de la Seu vigatana, des de mitjans de la catorzena centúria.

197. — *P. VERGILII MARONIS BUCOLICA GEORGICON AENEIDOS*

Manuscrit de pergamí; a dos corondells; escrit en lletra romànica carolíngia; en negre i vermell, les dues primeres obres i sols emprant el negre en l'Eneida; 88 + v folis; una gran inicial ornada, al començament del text. Folis de 30 × 26 cm., caixa de 24 × 22. Bona part del volum està ple de notes marginals i interliniars, quasi tan antigues com el còdex, la majoria. L'escriptura delata almenys la intervenció de tres amanuenses.

Enquadernació de pergamí, la qual data d'uns cent anys.

Segle XI.

Inventariat amb el n.º 7517, i catalogat pel Villanueva amb el LIII. Llibre de tipus català.

Foli 1, estigué en blanc la primera plana; però fou aprofitada al segle XIII per anotar-hi una aplega d'aforismes llatins. Al verso : *Virgilius. Liber de artibus versificatus* (tot en lletra del XV segle). Comença el text : *Latine activum uel imitativum | Dramaticon. I. miticon. Grece. | Titire tu patule recubans | sub tegmine fagi...* Segueixen les deu èglogues, en l'ordre generalment seguit en les edicions estampades, com és la Goveanica, de Lyon, del 1544, *apud Sebastianum Gryphium...* Foli 8 : *Publii Maronis Virgilii. Bucholica. Explicit.*

Seguidament : *Incipit Georgi | corum Liber | Primus | Quid faciat letas segetes...* Els altres tres llibres comencen en els ff. 12, 16 i 20 v.º. Aquests tres llibres porten al començament uns quants versos llatins de pròleg, que no figuren pas en la referida edició estampada. Al f. 25 : *Explicit liber Georgicorum.*

Al f. 25 : *Versiculi ouidii Nasonis super | xij. libros. | Primus habet libicam ueniant ut troes in urbem...* Segueixen altres 11 versets. *Item alii...* Foli 25 v.º: *Aeneas primo libicis appellitur horis...** 10 altres versets. *Versus Virgilii contra Caesarem | Nocte pluit tota redeunt spectacula mane | Diuisum imperium cum ioue cesa habes | Hos ego uersiculos feci tuli et honorem | Sic uux non uobis mellificatis*

* Goran, pàg. 483.

apes | Sic uos non uobis fergis uellera oues | Incipit liber Aeneidos. | Arma virumque | cano. troie qui primus ab oris... No hi ha els quatre versets d'introducció. Els llibres segon al desè tenen principi respectivament als ff. 31 v.º, 37 v.º, 43 v.º, 49, 56, 63, 69 v.º, 75 v.º i 82. Des del f. 79 el còdex es fa incomplet, i arriba a presentar sols llegible un corondell per pàgina. Al verso del f. 88 resta truncat, i el darrer verset diu : *Rhebe diu res si qua diu mortalibus ulla est...*, o sigui als 47 versets abans de rematar el llibre desè. Tots els llibres, en llur començament, exceptuant el desè i el primer, porten uns deu versets de pròleg, que no figuren pas en la precitada edició estampada.

El volum enquadernat acaba en el f. 88, però hi havem aplegat cinc folis del manuscrit que ens ocupa, els quals ens vingueren a mà en un recó de l'Arxiu Catedralici vigatà. Els quatre primers formen en el text virgilià, del llibre XII i darrer de l'Eneida, donant un text seguit, que comença en el verset : *Caesariem leua turbati corripit hostis...* i s'interromp en el *...Non ut tela tamen non ut contenderet arcum...* o siguin els versets 362 i els 614 que segueixen. L'altre foli, que és solter, porta els darrers vuit versets amb què finex el llibre XII i tot el famós poema llatí, començant per *Ille oculis postquam seui monimenta doloris...* i ultimant-se amb *...Vitaque cum gemitu fugit indigneta sub umbris. | E. virgilii maronis xij. explicit. ouidius.*

Seguidament : *Versus primi libri aeneidos. | Ille ego quicondam gracili modulatus auena...* Tres altres versets del pròleg del primer llibre enedíac, finint *...nunc orrentia martis | arma virumque cano. reliqua.*

Vénen deu versets solters, els quals porten màximes de Palladius, Asclepiades, Eusteni, Pompeyà, Maximià, Vital, Basili, Assinti, Vovià, Eufeni; i en parelles de versets els epitafis de Virgili dictats per Asclepiades, Eusteni (diu Asclepiades), Pompeyà, Meximià, Vital, Basili, Assintí, Vovià, Eufeni, Julià, Hilasi, Palladi, Vital, Araty Basili, que es poden cotejar amb l'edició goveanica, pàgs. 471 i 472.

Acaba la plana amb *Versus de iuvene et de apro et de serpente*, que corresponen als quatre primers de la plana 473.

Al verso del mateix foli : *Epita | phium Dio | genis | Dic canis hic cuius tumulus canis hoc canis inquid...* Cinc versets més, el darrer dels quals *...Haec fuerant cinico : sed putat haec nimia.* Termina el manuscrit amb vint ratlles d'indicacions crítico-didàctiques referents a l'Eneida. Comencen : *Titulus est aenisnon diriuatiuum eb aenea...* Fineix : *...Narratione. Vrbs antiqua.*

L'existència del present volum en la biblioteca canonical vigatana demostra que, al temps de ferro de la reconquesta, no s'havien pas abandonat del tot els estudis clàssics en la nostra terra. Les moltes anotacions que acompanyen els versos virgilians són d'això la millor confirmació, la qual cosa demostra com les obres del gran mantuà no restaven pas com a cosa morta ni eren tingudes únicament com a inútil curiositat dels temps de la vellura. El còdex que motiva les presents ratlles tenia a la biblioteca capitular vigatana un germà en l'*Horatii opera omnia; manuscriptum*

saeculi XI, cum variis notis marginalibus; que fou vist pel Villanueva i, per tant, inclòs en el catàleg redactat en 1806, donant-li el número d'ordre LII, còdex que és un dels pocs que des d'aleshores s'han perdut.

L'inventari del *Liber Quotidià*, de l'any 1435, al·ludeix a les obres aquestes, parlant de *liber oracii incipiens Oracius flaconus, item liber incipiens Titire tu patule recubans*. L'inventari del 1368 parla d'altres obres demostratives d'afició a les belles lletres, tals com un *liber Sedulii et Catonis*, altre de *Presciá mayor*, i finalment *altro de pergami de arte versificandi*.

198. — *DEUS PREMIUM MERITORUM PECCATORUMQUE DAMNATOR*

Manuscrit en pergamí, 15 folis, de 126 × 94 mm., text a uns 21 versets a ratlla tirada per plana; escrit en negre i tocs i unes escasses i senzilles inicials en vermell. Incomplet. Lletra gòtica francesa.

Simple relligadura moderna en pergamí.

Segle XIII-XIV.

N.º 7067 de l'inventari. Adquirit.

Es tracta d'una espècie de poema moral, escrit en versos lleonins, en els quals no hi falta la violència del consonant, generalment buscada dividint el verset en dos hemistiquis, però en algun moment buscant la força del consonant al final del vers que consona amb el següent, poema que sembla dedicat a cantar el premi de la virtut i la punició eterna del pecat. El manuscrit té planes quasi il·legibles i fragments del tot incoordinables; no es pot dir si el començament, que presenta el f. 1, dóna principi i el títol de la composició. En el primer vers sembla llegir-s'hi el mot *Cartula*, que donaria el primer mot de la composició. Del tercer vers poden interpretar-se les primeres paraules : *Dultia sunt animae solatia quae...* El vers 11 comença amb majúscula de relativament gran grandària, i s'inicia amb la paraula: *Nox*. El segon vers del f. 6 torna a portar grossa inicial, i s'inicien els següents versos:

«*Pauper amabilis et venerabilis et benedictus*
Dives inutilis et miserabilis et maledictus
Qui bona negligit et male diligit intret abyssum
Nulla pecunia nulla potentia liberavit ipsum
Inremeabilis insaciabilis illaborabo
Hic cruciamina pro sua crimina pro innuere
Vix miserabilis evaquae flebilis et subiere, etc.»

En el f. 10 torna a haver-hi inicial de començament de composició, i comença pel vers:

«*In re terrena nihil est talium nisi pena*
In re terrena labor inveniet atque cirena
In re terrena nec lex nec venia nec vena
In re terrena sanctorum meus aliena

A re terrena proveniunt multa venena
Pro re terrena procul est homo luce serena
Pro re terrena manus ense truncat egena
Pro re terrena dives versatur arena
De re terrena cum sit sibi plena erunma
De re terrena cum sit sibi gloria plena
De re terrena tua meus non sit agena
Exitus ostendit quo nisi de gloria tendit»

El verso del mateix foli torna a portar inicial:

«Iherusalem cinis fragilis dum corpore vivis
Integer et sospes transit peregrinus et ospes
Dum peregrinaris nolo terrena sequaris
Effuges res viles christi fortissime miles
Effuge jucundi laqueos et retia mundi
Non celum queret qui terra totus adheret, etc.»

La darrera plana del f. 15 porta els següents versos:

«Ebrius et plenus vento sit mentis egenus
Ille facit fraudem domino qui vult sibi laudem
Si quis laudatur memento deus hic operatur
Exitus hostendit quo mundi gloria tendit
Non metuendo tamen qui nescit metuenda
Qui tamen esse bonus non tamen esse malus
Esse bonus propia nusquam minui properatis
Ergo cito propia nam cito mors properat
Namque cano fenum si es fenius, gloria carnis
Preterit omnis homo preterit omne suum
Sola manet virtus sola faciet esse beatus
Cetera pretereunt despice que pereunt
Me misero quid agam porto sub pectore plagam
Plagam peccatorum fettentis et inveterati
Tamquam si portem sub eodem pectore mortem
Quam quociens lavi quociens ampliavi
A corruptela tociens est rupta medela
Mille ligaturas ad mortem nil valituras
Semper rupta curis sempernis ulla salutis
Sic totus horis mea merest plenus doloris»

Aquí resulta definitivament truncat el manuscrit.

199. — *POEMATA MORALIA DUO. FABULAE AESOPICAE GORICI*

Manuscrit en pergamí, sense principi ni acabament; consta en l'actualitat de 38 folis, de 178 × 129 mil·límetres, escrit en lletra gòtica rodona i presentant de 28 a 30 ratlles de versos llatins; text en negre amb calderons i caplletres vermelles, de vegades amb ornat en blau i trets en morat.

Antiga relligadura de posts nues.

Segle XIV.

Inventari n.º 7038. Adquirit.

Foli 1 : No porta pas el principi del poema; comença pels versets : *Fluxa dolosa tumens hoc monuere nefas. | hanc miserando deus redimens mundans reparansque | sanguine fontes sacris sanat adornat ali | bisus vita decus pro fletum morte pudore |* sic *redemptor homini compatiente Deo...* Segueixen sempre en vers llatí les estrofes d'un poema exortant a ben obrar, témer l'infern i menysprear el món. Foli 3 : Acaba aquesta primera composició : *dulcis amice vale quod agis male sit veniale.* Al marge de la ratlla 9 es llegeix : *incipiunt xv. signa secundum augustinum* començant una composició amb els versos : *Coevi totalis finis fiet generalis | Omnibus rebus terquinis ante diebus | Atque dies erit unus dans mundi cernere fumus | ...* Acaba amb l'explicació del judici final en el verso del mateix foli amb les frases : *Custos magne pecunie est custos ydolatrie | Adorat namque ydolum qui diu servat obolum | Ista assumant propia augustini eloquia | Factus fine pia te laudo virgo maria.* Més tard s'hi notà : *Finito libro sit laus gloria christo.*

El f. 4 tindria en un principi el recto en blanc, havent estat aprofitat en el segle XIV per afegir-hi un comentari als mots amb què comença el text del revers del mateix foli. Aquest comentari sembla ésser el del lector qui explicaria el text en alguna càtedra; comentant el primer vers diu : *Incipit esopus garici stramine doctus. Debetur scire quod iste garicus qui fecit istum librum seu esopum quod habemus pre manibus exponendum erat magnus clericus et ut accueret ingenium suum incepit opus istud et sic pro causa eficiens habuimus librum causae iniciales fuerunt fabulae...* L'autor dóna indicacions sobre quina cosa són les faules, la raó d'aquestes i les condicions que han de tenir. Foli 4 v.º : Comença el text del fabulista Garicus amb una introducció de dotze versos, dels quals el primer diu : *Ut jubet et prossit conatur pagina presens.* Al marge hi ha la nota *Esopus fuit quidem vir et invenit plures fabulas ut fuit alter qui vocabatur garicus et ille garicus composuit istum librum de fabulis esopi.* A la col·lecció hi ha les faules següents : *De gallo et iaspice; de lupo et agno; de mure et rana; de cane et ove; de cane et carne; de ove et capra; et juventa et leone; de femina et fine; de lupo et grue; de duabus caniculis; de homine et col·lubre; de asello et apro; de duobus muribus; de vulpe et aquila; de aquila et testudinacis; de vulpe et corvo cum casseo; de leone et apro et tauro et asel.lo; de catulo et assino; de leone et de cohorte murum; de miluo que precatur matrem suam; de lino et habigus; de atacatera que voluit dominum; de ranis que quesierunt dominum; de columbis que voluerunt regem; de fure et cane; de lupo et succula; de terra que peperit murem; de lupo et capris;*

de cane que amisit leporem de sauce; de leporibus que fugiebant; de capra que comendavit edum ovili; de rustico et serpente; de cervo et ove cum lupo; de musca et calvo; de vulpe et sicconia; de lupo que invenit caput; de graculo qui fixit se pavonem; de mula et mulione, de musca et formica; de lupo et vulpe; de viro et mustela que cepit eam : de rana et bove; de leone que pastor traxit spinam de pede; de leone et equo; de equo et asino; de quadrupedibus cum avibus; de filomena cum ancipite; de lupo et vulpe; de servo et fonte; de milite et uxore cujusdam mortui; de muliere despiciente juvenes; de patre et filio; de serpente et lima; de lupis et canibus cum ovibus; de securi et luco; de cane et lupo; de membris incusantibus corpus; de simia et vulpe; de assello et histitore; de servo et bovibus; de judeo et servo regis; de sive et domicello. Al final del f. 22 v.º acaba aquesta darrera faula, que té 92 versos, i ve en el manuscrit completada la pàgina amb els versos : *Explicit esopus garici semine tectus | scriptori libri succurrat gratia christi | Finito libro sit laus et gloria christi.*

Al f. 23 comença una nova composició mètrica, o sigui un poema dedicat a Tobias. Comença : *Exagio veteri virtutum semina morum | plantula insticie pullulat ampla seges | Lot decus hospicii et paciencia iob, salomonem...* El poema segueix fins al verso del f. 38, on queda interromput. Els seus darrers versos són : *Thobiam raguel flagitat, ista petit | Ne tua sollicitat fateor disgresio gaudens | quo presente fui disgrediente queror | Hoc precor...*

Quasi tots els versos del volum porten en les interlínies unes lletres, les primeres de l'alfabet, que semblen haver servit per l'anàlisi gramatical del text. També hi ha mots explicatius i notes marginals de dificilíssima lectura, sovint esborrades.

200. — *LIBRE QUE FEU DAUDE DE PRADES, CANONGE DE MAGALONA*

Manuscrit en paper, 64 folis, de 27 × 10 cm., escriptura notarial a versos en un sol corondell, en negre, i rúbriques, inicials en vermell i blau, més ornada que les altres la que va al principi del pròleg del poema de cetreria provençal.

Relligadura de pergamí, setcentista.

Segle XIV.

N.º 7616 de l'inventari; propietat del Capítol Catedral vigatà.

Foli I : *Lo prolech del comensament del libre | que feu daude de prades | Daude de praudes no soblida | pus que sens e cor lenvida | que fassa un bon solats...* Al verso del foli hi ha la rúbrica : *De quantes maneres son austor.* Foli II, hi ha la rúbrica: *Conexensa de faysó daustors.* i al verso diu : *Detriansa de cama d'austor.* Acaba el poema, que té darrera rúbrica : *Lo prolech de la fenida del romans.* Al verso del f. LXIII hi ha els quatre darrers versos, que són:

«Perso nom fay nulla pazor
Be sat badoch mal diador
Ffat mal dizen git amondan
Que ajen cortesam coman
Finito libro rendatur gloria christo.»

Amb lletra posterior hi va el lema cavalleresc : *Couyent soffrir*, i al dessota *Jachme molles*. Més avall encara es posa grollerament dibuixat un escut de creus, que porta als costats les paraules : *Ces de mossen — Guilem Ramon | de cruylles — de caldes*. Al f. LXIV van dibuixats amb poca perfecció uns personatges aguantant estors.

A l'inventari del castell de Gerundella, del 1321, es parla *de unum librum de pergameno qui loquitur de ocellis*.

201. — *INVENTARIUM LIBRORUM BIBLIOTHECAE VATICANAE TEMPORE CALIXTI PAPAE III*

Manuscrit en paper, d'uns 29 × 22 cm.; no tot escrit de la mateixa mà; lletra corrent negre; constitueix un manual d'anotacions, més que fascicle curosament reglat, en els seus 76 folis.
Coberta feta aprofitant un senzill pergamí curial de Nicolau V, any 1454.
Segle XV (anys 1455 a 1458).
N.º 7587 de l'inventari; Villanueva LXXI. És de la Seu vigatana.

A la coberta va el títol : *Inventarium librorum grecorum | et latinorum papae Calistii | actum per me Cosma papae | procurator camerae apostolicae*. El f. 1 conté el rebut que féu Francesc d'Arezzo de llibres que havia rebuts en dipòsit, en 1455 i 1457. Foli 2, en blanc. Foli 3 : Comenca l'inventari amb la : *Opera sancti Grisóstomi*. Foli 5 : *Opera Sancti Basilii*. Foli 6 : *Opera sancti Gregorii*. Foli 7: *Opera Metaphrastes*. Foli 8 : Obres de diversos autors. Foli 16 v.º : *Libri gramatices*. Foli 18 : *Libri mathematices*, el verso en blanc. Foli 19 : Nota de llibres lliurats al cardenal Ruthe. Foli 20 : Una altra nota de llibres lliurats al mateix cardenal. Foli 21 : Nota de llibres lliurats al cardenal de Nicea. Folis 21 v.º a 24 v.º, en blanc. Foli 25 : Rebut de llibres en 1457 al bisbe de Bassano, segellat pel receptor. Folis 25 v.º a 26 v.º, en blanc. Foli 27 : Tres notes en català, dues d'elles referents a breviaris i l'altra a la regla de 26 lliures, de cànons. Foli 27 v.º, en blanc. Foli 28 : *Sequntur libri sanctissimi nostri Calisti III qui sunt in quadam tabula magna et quoedam caxiam (?) | in quo custoditur argentum et isti quidem libri sunt positi et situati ut sequitur et primo | secundum illi juris...* La llista arriba a 193 números. Foli 33 : *Sequntur textuales juris civilis et canonicis*. Conté deu números. A la mateixa plana : *Incipiunt textuales juris canonici*. Són quatre números. Foli 33 v.º : *Sequntur quidam diversarum materiarum libri positi supra quodam retano posito | sub quidam tabula in qua sunt libri juris ut supra continetur*. Són 29 títols. Foli 34 v.º : *Sequntur quidam libri positi juxta tabulam in qua sunt positi libri qui quidem libri isti | sunt positi supra quodam cetano parvum multum novo cum panna viridi coloris | intus et ex canapo |* Conté 7 llibres. Foli 35, en blanc. Foli 36: *Inventarium librorum bibliotece domini nostri | papa Calisti Tertii reperti tempore obitus bone memoriae | domini Nicolai Predecessoris et per me Cosma de Montesserrato ejusdem | sanctissimi domini nostro datario et Confessori factum, scriptum et ordinatum |*

quod inceptum fuit xvj. | *aprilis anno Primo sui* | *pontificatus* | *Libri repositi in primo armario a destra versus fenestram.* Foli 40 : *In primo armario.* Foli 40 v.º : *In primo.* Foli 41, quasi tot en blanc. Foli 42 : *Libri repositi in secundo armario* | *Beati Augustini.* Foli 46 : *Libri repositi in secundo armario adhuc* | *Beati Geronimi.* Foli 47 : *Libri beati Gregorii*, al verso : *Beati Ambrosii.* Foli 48 : *Libri repositi in tertio armario* | *Beate Thoma.* Foli 51 : *Libri Alberti Magni.* Foli 51 v.º : *Libri diversorum.* Foli 52 : *Libri magistri sententiarum in quarto armario.* Foli 53 v.º: *Libri Alexandri de Alis.* Foli 54 : *Libri Bonaventurae.* Foli 54 v.º : *Libri doctoris optimis.* Foli 56 v.º : *Libri repositi in quinto armario.* Foli 61 v.º : *Libri repositi in sexto armario.* Foli 64 v.º, en blanc. Foli 65 : Nota de 6 volums; el verso és en blanc. Foli 66 : *Libri repositi in primo armario a sinistra versus fenestram.** Foli 71 v.º, en blanc. Foli 72 : *Libri repositi in secundo armario a sinistra.* Foli 75: Nota en català referent als llibres que per ordre del Papa li foren portats a la cambra papal. Són 19 volums, quasi tots de Dret.

El present curiosíssim inventari de la Biblioteca papal a mitjans del segle XV, vingué a la nostra Catedral amb motiu d'haver estat nomenat bisbe de Vic, el confessor del papa Calixte III, Cosme de Montserrat.

* Des del f. 36 fins al 66, la llista de llibres ajuntats en l'inventari s'acosta en números rodons a la xifra de 820.

APÈNDIX

El present catàleg dels manuscrits del Museu Episcopal de Vich fou redactat per mossèn Josep Gudiol i Cunill en l'any 1921, i, presentat al concurs de Museus de l'Institut d'Estudis Catalans, l'any següent, 1922, hi obtingué el premi.

El *Butlletí de la Biblioteca de Catalunya* que s'encarregà de l'estampa va acollir en les seves planes del volum VI, aparescut en 1925, la introducció i la primera part del catàleg, i, en el volum VII següent, sortit en 1932, hi continuà dues parts més. Les proves d'impremta d'aquestes parts estampades foren encara revisades pel seu autor.

Mossèn Gudiol morí, a 10 d'abril del 1931, quan encara mancava publicar la resta del catàleg i, per tant, sense poder revisar-la. En donar-la ara a l'estampa ens ha estat feta la comanda d'aquesta revisió que hem procurat d'acomplir amb el mateix esperit que hi posà el seu autor en redactar-la quan col·laboràvem amb ell de senzill amanuense en l'època que féu l'estudi dels manuscrits.

Després de feta la redacció del catàleg per mossèn Gudiol, en 1921, s'han introduït algunes notables modificacions en el fons de manuscrits exposats al Museu Episcopal. Els 118 còdices pertanyents al Capítol Catedral de Vich, que hi figuraven des dels inicis del Museu, en foren retirats en 1923 per a retornar-los a l'Arxiu Capitular. Amb una minva tan considerable, mossèn Gudiol dedicà cada anyada un interès especial a adquirir els manuscrits que li vinguessin a mà per tal d'acréixer el fons del Museu reduït a uns 82 manuscrits. Així, poc a poc aconseguí augmentar el nombre, fins al punt que avui, aquest fons compta amb 31 manuscrits més, tots d'ingrés posterior a la redacció del catàleg en el qual calia incloure'ls-hi. D'aquests 31, vuit d'ells hi foren incorporats per mossèn Gudiol en revisar les proves de la part del catàleg, imprès en el volum VII del BUTLLETÍ DE LA BIBLIOTECA DE CATALUNYA; en ells seguí la numeració general a partir del darrer manuscrit catalogat, o sigui a seguir des del n.º 201, i els intercalà en l'indret que els corresponia per matèria, sense desarticular la numeració general del catàleg, al capdavall de la plana. Així, el n.º 201 (per error diu 202) ve després del n.º 44; el 202 i el 203 (erròniament diu 203 i 204), després del n.º 61; el 204, després del 85; el 205 i 206, després del 89; el 207, després del 130, i el 208, després del 134.

Els 23 manuscrits restants, d'adquisició posterior al catàleg, segurament haurien estat intercalats de manera idèntica per l'autor en l'estampació de la part que restava. Entre els papers de mossèn Gudiol hi havia unes notes molt incompletes que en feien endevinar l'intent. Havem preferit donar notícia d'aquests manuscrits, sense interpolació amb els altres i per separat, tot conservant la continuï-

tat de la numeració general a partir del n.º 209. Per aquestes notícies hem seguit fidelment el mètode emprat per mossèn Gudiol en la catalogació, i per emmotllar-nos més a la seva manera, hem procurat aprofitar les descripcions fetes per mossèn Gudiol en incloure'ls a l'inventari del Museu. Així, amb ells quedarà completa la catalogació del notable fons de manuscrits que es conserven a Vich, entre l'Arxiu Capitular i el Museu Episcopal.

EDUARD JUNYENT, prev.

209. — *MISSALE PARVUM DIOCESIS ELNENSIS*

Manuscrit en pergamí avitel·lat, de C folis, mútil al final i mancat dels quatre primers folis; lletra francesa en vermell i negre, i amb inicials d'aquests colors i blau; conté tres belles miniatures en or i colors en els ff. XLIX, LIX i XCII v.º. Planes a ratlla tirada de 17 ratlles en caixa de 175 × 110 mm. en fulla de 270 × 190 mm.

Relligadura moderna en mitja pasta.

Segle XIV.

N.º 8027 de l'inventari.

Comença en el f. V amb paraules pertanyents a l'oració secreta de la IV Dominica d'Advent; segueix el propi de temps que acaba amb les misses de Trinitat, Dedicació d'església, Aniversari de la dedicació, Reconciliació d'església violada, dedicació d'altar i de commemoració dels sants *in quorum honore altare consecratur.* Foli LXXXII, Misses de difunts, entre les quals hi ha : *Pro eo qui penitentiam petiit et antequam sacerdos veniret obmutuit; Missa pro cuius anima dubitatur; Missa generalis viuorum seu defunctorum; Pro vivis et defunctis; Pro salute vivorum et defunctorum.* Foli XCII : Comença el santoral per la missa de sant Esteve, fins al f. C, en el verso del qual el còdice s'interromp en les paraules corresponents a la secreta de la missa de santa Àgata.

Les tres miniatures corresponen a les diades de Pasqua de Resurrecció, Ascensió i festivitat de sant Esteve, amb històries al·lusives.

210. — *ANTIPHONARIUM MISSAE*

Manuscrit a grans fulles de pergamí, de CCLXXX folis, de 520 × 360 mm., escrit a sis ratlles per plana composta de text i notació en pentagrama, en el qual hi ha una ratlla vermella. Inicials en blau, vermell i morat, ornades d'imbricacions i rasgueigs, diferenciant-se unes d'altres segons la importància de la festa a què donen principi. Lletra gòtica, almenys de tres mans.

Relligadura de posts cobertes de pergamí, llom de cuiro negre reforçat per tires de cuiro antigament vermell. Tanques fetes de llautó i tres grans claus de bronze a cada banda.

Segona meitat del segle XV.

N.º 8272 de l'inventari.

Aquest Cantoral conté el propi de temps, des de la III Dominica d'Advent fins a la XXII després de Pentecostès. S'inicia amb la paraula ... *telvia v. disposui testamentum electis meis...* Al verso del mateix foli ve : *In festo sancti Antonii viannensii*, amb missa i benediccions. Segueix fins al f. XIII v.º amb la rúbrica Domini-

ca IV, i el volum continua sense interrupció fins el f. CCLXXX, en el verso del qual s'inicia la *Dominica XXII post pentecosten*, fins que s'interromp a les paraules *Si iniquitates observaveris Domine, Domine quis sustinebit.*

211. — *ANTIPHONARIUM DOMINICALIUM SANCTORALIUM*

Manuscrit en pergamí, compost en l'actualitat de 65 folis, de 350 × 250 mm. Formats en pentagrames, amb inicials i caplletres, moltes d'elles policromades i de gran dimensió. Al principi duu l'epígraf : *In nomine domini nostri hiesu christi. Incipit Liber Antiphonarium Dominicalium Sanctoralium Ville Cubellorum.*

Relligadura de posts de fusta moderna.

Segle XVI.

N.º 8468 de l'inventari.

212. — *CONSUETA DE L'ESGLÉSIA I MONESTIR DE SANT JOAN DE LES ABADESSES*

Manuscrit en paper, de mida en quart de 220 × 150 mm., mancat dels 36 primers folis i mútil al final, que conté dels folis numerats 37 fins al 307; escrit a un corondell, de caixa 135 × 85 mm., a ratlla tirada amb tinta negra, deixant en blanc el lloc de les inicials i amb indicacions en vermelló.

Relligadura en mitja pasta moderna.

Segle XV.

N.º 8530 de l'inventari.

Comença el text al f. 37 amb les paraules : *Duo ceroferarii eant ad ferendum cereos accensos...* que corresponen al principi de la missa, de la qual hi ha, a continuació, totes les rúbriques junt amb les referents a les hores menors. Al f. 66 v.º segueixen les rúbriques referents als diumenges i festivitats del cicle litúrgic, i a continuació prossegueix el propi de temps fins al f. 307 v.º, en què el manuscrit s'interromp en les rúbriques de la Dominica infraoctava de Corpus.

213. — *DEVOCIONARI*

Manuscrit en paper en octau; conté 77 folis numerats, més 45 en blanc, de 155 × 103 mm. Escrit en tinta negra de diversos caràcters i mans, la major part de finals del segle XVI i l'altra part de principis del següent.

Relligadura en pergamí flexible.

Finals segle XVI.

N.º 8256 de l'inventari.

Pertenesqué a una religiosa dominica del convent de Santa Clara de Vich, una de les fundadores de la casa. Dins al f. 1 : *Es de Sor Helena Fàbregues Roquer i ara de Sor Olimpia*, 1570. Foli 2 : *Aviso de renovar la professión.* Del f. 3-8 en blanc. Foli 9 : *Ocho reglas que sirven para guiar la vida del religioso...* Foli 21: *Lamentación de Nuestra Señora.* Foli 24 : *Romance de la Cruz.* Foli 26 : *Canto spiritual Stramps*, en català. Foli 28 v.º : *Forma de honesta vida*, tractadet, en català, extret de les obres de Sant Bernat. Foli 33 v.º : Comença un petit tractat en castellà d'exercici de meditacions. Foli 53 : *Regla para una religiosa.* Foli 63:

Siguense algunos... Foli 67 : *Breu examen de conciència.* Foli 70 v.º : *Oración a la Virgen.* Foli 71 : el *Veni Creator*, en castellà. Foli 72 : *Modo de renovar la profesión.* Foli 73 : Segueixen unes preguntes de catecisme. Foli 76 : Versos espirituals.

214. — *MISCELLANEA*

Manuscrit en paper, incomplert, en octau, de 150 × 104 mm. Consta de 58 folis sense numerar, escrit per diverses mans en tinta negra.
Sense relligar.
Segle XVI.
N.º 8648 de l'inventari.

En els 33 primers folis conté vàries notes sobre qüestions gramaticals, i en els següents segueixen : *Compendi de lo que se ha de dir a los qui estan per a morir; segueixense les propietats de la missa.* Després ve un sumari d'indulgències estacionals distribuït pel calendari. Finalment es troben recopilades les ordinacions i constitucions de la confraria del Roser, en les que resta truncat el manuscrit.

215. — *TRACTATUS DISTINCTIONUM PRIMI LIBRI DECRETI GRATIANI*

Manuscrit en pergamí, de 75 folis, de 425 × 262 mm., a dos corondells, de 85 ratlles en caixa de 335 × 195 mm., lletra negra amb inicials imbricades en vermell i blau i amb profusió de calderons en els mateixos colors. Al començ de quiscuna de les distincions hi ha una petita inicial de miniador amb colors.
Relligadura moderna en mitja pasta.
Segle XIV.
N.º 7415 de l'inventari.

Manca el f. I, que contindria el títol, introducció i la part del comentari a la primera distinció. Foli 2 : S'inicia amb els mots : *litem tamquam per actorem et per frenum tamquam per ministrum in dic...* La darrera distinció continguda és la CI, de la qual sols hi han sis ratlles a la terminació del manuscrit, amb les paraules: *In gracia principis nisi addatur a praginos quod | est causa quia nonnisi causa cognita dari solet | Hactenus et ut facile videtur | Explicit tractatus distinctionum.*

216. — *CONSTITUTIONES INNOCENTII IV ET GREGORII X*

Manuscrit en pergamí, de 30 folis, de 360 × 220 mm., escrit a dos corondells i dos tipus de lletra, negra gòtic francesa en caixa de 300 × 200 mm., en nombre desigual de ratlles. Al principi de la doble agrupació de Constitucions hi han dues lletres de miniaturista amb policromia i or, essent en vermelló i blaus les caplletres i calderons, i en vermell els títols de capítols.
Relligadura moderna a mitja pasta.
Segle XIV.
N.º 7414 de l'inventari.

Després d'un full de guarda sense numerar, comencen les Constitucions del papa Innocenci IV, promulgades a Lyó en 1245 : *Innocentius IIII De Rescriptis*

Rubrica | Cum in multis | iuris arti | culis infi | nitas repro | betur periudicium | duximus sta | tuendum, ut | per generalem | clausulam... El text va acompanyat de la Glosa i acaba en el primer corondell del f. 16 *...sive iuribus | parcium derogari | expliciunt novelle | decretales Deo gracias.*

En el segon corondell s'inicia el text de les Constitucions promulgades a Lyó en 1274 : *Gregorius | Episcopus Ser | vus servo | rum Dei | dilectis | filiis universitati magistrorum et scholarium bononensium...* que acaba al f. 30 v.º *...beneficium obtinuerit | Datum dugduni Kalendis No | vembris pontificatus | nostri anno tercio Explicit.* Segueixen dos folis de guardes, en res pertanyents al volum.

El Mansi, en la seva col·lecció de Concilis dóna el text d'aquestes Constitucions al vol. XIII, col. 651-674, i vol. XIV, col. 81-102.

217. — *DYNUS DE ROSSONIS IN REGULIS IURIS BONIFATII VIII*

Manuscrit en pergamí, de 41 folis, de 355 × 255 mm., escrit a dos corondells en caixa de 255 × 185 mm., amb lletra negra i caplletres i calderons en blau, morat i vermell : lletra gòtica formada, amb algunes indicacions marginals de lletra usual.

Relligadura de posts amb llom de badana.

Segle XIV.

N.º 7805 de l'inventari.

Comença al f. 1 : *Praemissis cassibus singularibus et eorum | determinatione in precedentibus titu | lis singulariter intellecta...* i acaba al verso del f. 41 ... *tur ad limitationem racionis et non eius ff. d. 2.ª l. cum | propria C. dulcissimus et distintione III l nunc capite ultimo. Dinus | Explicit Deo gracias. Amen.*

218. — *EXTRAVAGANTES IOHANNIS XXII CUM COMMENTO*

Manuscrit en pergamí, de 22 folis, de 350 × 240 mm., a dos corondells en caixa de 240 × 180 mm., de 42 ratlles. Gran inicial en el primer foli policromada i daurada, títols en vermell, caplletres amb imbricacions i rasgueigs en vermell blau i morat. Tots els folis tenen els marges absolutament ocupats per comentaris de càtedra, escrits en menuda lletra usual, a diferència del text que és en lletra gòtica formada.

Relligadura moderna a mitja pasta.

Segle XIV.

N.º 7806 de l'inventari.

Comença el text : *Johannes episcopus servus servorum Dei. Dilectis | filiis doctoribus et scholaribus universitatis | bononie commorantibus. Salutem | et apostolicam benediccionem. Quoniam similia | iuris sanctorum quamcumque perpensso di | gesta concilio...* En la segona columna del mateix foli hi ha la data de la promulgació papal a Avinyó a les calendes de novembre de l'any segon del pontificat, que correspon al 1317, començant l'encapçalament del papa Climent V, seguint la primera rúbrica : *De sanctissima trinitate et fide catholica...* El text acaba en el f. 21 al primer corondell *...Sicut in premisis cassibus solempnis | ordo iudiciarius*

in toto vel in parte non condi | centibus partibus observetur non enim propter hoc | processus irritus nec eciam irritantibus Explicit. El comentari segueix fins al segon corondell del verso del propi foli. El f. 22 és en blanc.

219. — *BERNARDI COMPOSTELLANI QUESTIONES ET SOLUTIONES DE APPARATU DECRETI. DYNI DE ROSSONIS DE REGULIS IURIS IN VI LIBRO DECRETALIUM.*

Manuscrit en pergamí, de 86 folis, de 395 × 225 mm., a dos corondells, que en el primer tractat mideixen 309 × 172 mm., amb unes 76 ratlles, i en el segon, 282 × 163 mm., amb 72 ratlles. Lletra gòtica francesa amb senzilles caplletres en blau i vermell, de millors caràcters en el primer tractat.

Relligadura de posts de fusta cobertes d'aluda verda i reforçades modernament amb llom de badana.

Segle XIV.

N.º 7413 de l'inventari.

Foli 1 : S'inicia el tractat del Compostel·là amb les paraules : *Hactenus ut loquar cum senecta meas ignoran | cias ignoravi. Nunc autem ad opus descendens | quod prius superficialiter*; en el segon corondell comença la part del llibre *De constitutionibus.* Foli 3 v.º : *De rescriptis.* Foli 21 : *De consuetudine.* Foli 24 : *De postulatione.* Foli 36 : *De electione.* Acaba el llibre al f. 52, que es presenta tallat, donant un sol corondell, i acaba amb els mots : *si ius publicum | tangitur renuntiare non potest.* Segueixen quatre ratlles de comentari de lletres diverses i una notació : *Istud compostellanus detur l. solid. tat ad minus.*

Foli 53 : Comença el segon tractat : *Premissis cassibus singularibus et eorum de | terminatione in precedentibus titulis singulariter intellectis.* Al verso del foli hi ha la *Regula prima*, i la regla 88 al recto del f. 86 en què acaba el tractat al segon corondell del verso. Hi segueix el colofó : *Explicit liber apparatus domini di | gni iurisperiti de regulis iuris liber VI anno Do | mini MCCCL die sabbati post in | ventione sancte crucis. Benedictus deus. Deo gratias. Alleluia.* Segueix encara una notació donant la llista de les regles anteriorment exposades. En la part posterior del volum hi ha un paper enganxat amb lletra del segle XV que diu : *Compostellanus.*

220. — *CONFESSIONALE. CONSTITUTIONES SINODALES VICENSES*

Manuscrit en paper de 66 folis, en quart, de 220 × 155 mm., escrit a ratlla tirada en caixa de 175 × 122 mm., obra de diverses mans, executada en negre i vermell en alguns punts; manca de començament i d'acabament, així com dels ff. 6, 12 i 61.

Relligadura en mitja pasta moderna.

Segle XIV.

N.º 7839 de l'inventari.

Dels ff. 1-17 v.º conté un Confessional sobretot dedicat a un examen de consciència, al qual segueixen unes addicions al f. 17 v.º-18. Al verso d'aquest darrer vénen les sinodals del bisbe Ramon d'Anglesola, any 1270. Foli 21 v.º : Idem del

bisbe Ramon de Mur, any 1252. Foli 23 : Del bisbe Ramon d'Anglesola, any 1270. Foli 27 : *Littera cardinalis Egidii*, 1251. Foli 28 : *Decreta episcopi Berengarii*. Foli 29 : *Decreta annorum*, 1296, 1307, 1251, 1270. Foli 34 : Articles de fe, sagraments, bones obres i set pecats capitals. Foli 31 : *Decretum concilii lateranensis*. Foli 41 : Sinodals dels bisbes Galceran Sacosta, Ramon de Bellvís, Berenguer Sacosta i Bernat de Mur, dels anys 1251 al 1340. S'interromp al f. 66 v.º.

221. — *CONSTITUTIONES SINODALES VICENSES*

Manuscrit en paper en quart, de 220 × 140 mm. Consta de 64 folis, escrits a ratlla tirada en caixa de 150 × 100 mm.; obra de dues mans, en lletra corrent negra i amb rúbriques vermelles. Està mancat del f. 1 i són mutilats els 2 i 3.

Relligadura en pergamí senzill, en el que hi ha un instrument de l'any 1346.

Segle xv.

N.º 7976 de l'inventari.

La primera rúbrica llegible diu : *Quod quilibet tenetur semel in anno confiteri et communicare*. Més enllà vénen al f. 30, les sinodals del bisbe Galceran Sacosta de l'any 1348 i de 1357. Foli 36 v.º : Les Constitucions del 1417 autoritzades pel bisbe Alfons de Tous. Foli 40 v.º : Sinodals del bisbe Jordi d'Ornós, del 1433, amb les quals acaba el manuscrit mutilat. Aquesta darrera part, des del f. 40 v.º és deguda a altra mà, i sense rúbriques de color.

222. — *LLIBRE DELS SENYALS DISTINTIUS DELS PARAIRES DE VIC*

Manuscrit en paper, de 101 folis, de 310 × 210 mm., obra de diverses mans i de distints caràcters de lletra.

Relligadura en pergamí flexible.

Segle xvi.

N.º 8028 de l'inventari.

El manuscrit conté les certificacions que els prohoms del gremi de paraires de Vic feien a l'adjudicar la marca distintiva de les obres de cada un dels allistats des dels anys 1519-1569. Resulta força curiós pels senzills dissenys de les marques. Conté també altres documents referents a la mateixa confraria.

223. — *VIDA DEL MÀRTIR SANT EUDALD*

Manuscrit en paper en octau, amb lletra d'un sol corondell marginat, de 324 pàgines, de 158 × 108 mm., en caixa de 125 × 75 mm. que conté 22 ratlles, en tinta negrosa.

Relligadura en pergamí.

Any 1671.

N.º 8421 de l'inventari.

Comença a la pàgina 1 : *Vida admirable | Ilustrada de virtudes | Vida milagrosa | Adornada de gloriosos echos | Vida sancta | Canonizada por Grande | Del mar-*

tyr Ripollés | San Eudaldo | Por el Dr. Juan Bautista Tar | res vecino de la ciudad de Vique | Dedicase al Iltre. y Reverendi | simo fray don Gaspar de Casa | mitjana y de Eril meritisimo Abad | del real monasterio de monjes | Benitos de la Villa de Ripoll.

Pàg. 2 : *Aprobación*, en blanc. Pàg. 3 : Versos del doctor Francesc Poquí, catedràtic de la Universitat de Vic. *Decima* junt amb altre de Josep Tarrés, clergue, i de sor Maria Tarrés i Fontanelles, a llur pare i autor del llibre. Pàg. 5 : Dedicatòria de l'autor a l'abat de Ripoll, datada a 5 de juny del 1670. Pàg. 10 : Pròleg al *pio lector*. Pàg. 13 : Comença la narració de la *Vida y milagros de San Eudaldo*, que fineix a la pàg. 297, en el paràgraf 204. Pàg. 298 : Conté un índex onomàstic que acaba a la pàg. 323. A la plana següent es llegeix : *Die 4 Ibris. 1671.*

Sembla que aquest llibre fou compost amb motiu de la traslació de les relíquies de sant Eudald a la nova arqueta de plata, feta en 1670, puix es descriuen les solemnitats que durant tres dies foren celebrades a Ripoll els dies 10, 11 i 12 de maig del precitat any. El manuscrit suggereix la idea d'ésser l'original enllestit per a la impremta.

224. — *PRIMERA PART DE LA HISTÒRIA GENERAL DE CATALUNYA PER ANTONI VILADAMOR*

Manuscrit en paper; 191 folis de 305 × 211 mm., a ratlla tirada, en caixa de 250 × 140 mm., escrit en bona lletra de la primera meitat del segle XVII.

Relligadura en pergamí flexible.

Any 1595.

N.º 7465 de l'inventari. Havia pertangut a la col·lecció deixada pel senyor Jeroni Pujades amb el n.º 9 que consta en la coberta.

Després dels tres primers folis en blanc ve el títol al f. 4 : *Primera Part de la historia General | de Cathaluña, en la qual se contenen les vides dels | Reys y Emperadors que la gobernaren des del Diluvi general fins a ques perdé ab tot lo restant de | España en temps del Rey don Rodrigo | Ahont també estan continuades las vidas y fets notables | dels Papas, ab lo discurs de la predicatio Apostolicha | y lo stat de la iglesia christiana; des de que nostre senyor | jesuchrist nasqué fins al temps de dita per | dició | Composta y ordenada per Antoni Viladamor secretari | de sa Magestat y son Archiver en la corona de | Aragó | Dirigida a la Illustrissima Congregatio dels tres staments de Cathaluña; convocats per la Magestat del Rey D. Phelip nostre Sr. en las Corts de Montso en lo añ de MDLXXXXV.* Foli 5 : Dedicatòria a les Corts. Folis 9-10 : En blanc. Foli 11 : *Al lector.* Foli 13 : Comença el text del capítol I i fineix el volum en el capítol CXXXII. Foli 187 : Segueixen quatre folis en blanc

Vegi's per aquest manuscrit la *Revista de Bibliografia Catalana*, any II, n.º 5 juliol-desembre del 1902, pàgs. 251-252.

225. — *SELVA HISTORIAL*

Manuscrit en paper de 129 folis de 295 × 208 mm., escrit de diferents mans i seguit des del foli 130-163 d'un opúscol imprès.

Relligadura en pergamí flexible.

Primera meitat del segle XVII.

N.º 7466 de l'inventari. És de la Biblioteca Episcopal. Fou el vol. VII dels manuscrits del doctor Jeroni Pujadas.

El volum conté varis tractats. Foli 1 : En blanc. Foli 2 : El títol *Selva historial.* Foli 3 : *Chronica y primera | fundació del monastir de S. | Pere | Copiada e treta per mi Hieronim Pujadas, en | los sagrats Canons Doctor Ciutadà de Barcelona | de un llibre manuscripto, que als 6 de febrer | añ de nostre senyor 1599, me presta la molt Reverent | Señora Abbadesa de dit Monastir y Convent*; segueix el text que acaba al f. 8.

Foli 9 : En blanc. Foli 10 : *Sermo Olibae Episcopi in natali Beati Narcisi Confesso | ris et martiris Christi, ac Gerunde Episcopi | Hieronimo Pujades Decretorum Doctori | accomodatus pro Proceres eius | Confratrie* |, que conté nou lliçons fins al f. 15. En el verso d'aquest : *Passio sancti Felicis martyris...* fins al f. 19, on acaba amb l'himne i prosa de sant Feliu.

Després d'alguns folis en blanc, comença amb lletra diversa de la de Pujades, al f. 23 una carta de Felipe de Payvezino datada a Roma a 25 de desembre del 1579. Foli 41 : *De la Guerra de Granada*; des de la mitja primera plana del f. 43 fins a la cinquena ratlla del verso del 77 el manuscrit és de lletra diversa de la de Pujades, qui començà i prosseguí el tractat fins a l'acabament al f. 94 v.º. Aquest tractat és còpia d'un altre manuscrit contenint l'obra de don Diego de Mendoça sobre la guerra dels morescs, donant una de les versions més pures del text que figura en el vol. XXI de la *Biblioteca de Autores Españoles*, de Ribadeneyra, pàgines 68-121; el manuscrit no hi està dividit en llibres com en aquell i va seguit d'un apèndix als ff. 95-96.

En el f. 98 fins al darrer hi va el darrer tractat : *Illustrations | dels Comtats de Rosselló y Cerdaña y Conflent de Francesc Conte | Notari de | la Vila de Illa,* en lletra manuscrita de Jeroni Pujadas.

226. — *CICERO DE PROPRIETATIBUS TERMINORUM*

Manuscrit en paper : 22 folis de 210 × 156 mm., d'unes 35 ratlles tirades en caixa de 162 × 103 mm., escrit en lletra corrent gòtica alemanya, en tinta negra i vermella.

Relligadura moderna en mig pergamí.

Segle XV.

N.º 7300 de l'inventari.

Aquest manuscrit formava part d'un conjunt d'obres atribuïdes a Ciceró, resultant els tractats 47 i 48 que serien els darrers del volum; això ve confirmat pel fet que la foliació comença al f. 422 i acaba al 443, que va escrit per una sola cara.

Foli 422 : *Cicero de propietatibus terminorum et primo de natura* | *Inter polliceri et promittere hoc interest*. El volum està desordenat de fulls, de manera que del f. 423 passa al 428, i aquests folis que manquen revénen després del 437.

El tractat 48 comença al verso del f. 427, després de les tres ratlles darreres del tractat anterior. S'inicia amb les paraules : *De A littera.* | *Cicero de proprietabus terminorum juxta ordinem* | *alphabeti*... Acaba al f. 442, en el qual segueixen dues planes escrites en alemany. Les dues obres que conté el volum semblen ésser dels apòcrifs ciceronians.

227. — *GRAMÀTICA LLATÍ-CATALANA*

Manuscrit en paper, de 103 × 75 mm., contenint LXVI folis numerats, escrits en negre, vermell i groc.

Relligadura en pergamí flexible.

Principis del segle XVI.

N.º 7978 de l'inventari. Procedent del monestir de l'Estany.

Conté un tractat gramatical llatí català, amb les explicacions en llatí. Els ff. I-IV són incomplets; foli V, comença : *indebita rectitudinem quod iuravero*... termina al f. LVIII. Segueixen alguns folis en blanc i amb anotacions diverses. Al f. LXVI segueixen dues oracions fatilleres en català.

228. — *VIDA DE SENT JAUME APOSTOL. CRONOLOGIA PASQUAL. BESTIARI*

Manuscrit en paper, de 300 × 220 mm., format solament per nou folis, numerats de 129 a 137, amb numeració que sembla del segle XVI. Va escrit a ratlla tirada en caixa de 250 × 210 mm., solament en tinta negra. De defectuosa conservació i il·legible en molts punts.

Sense relligar.

Pels volts de l'any 1354.

N.º 8531 de l'inventari.

El primer f. 129 porta el text de la vida de sant Jaume, que acaba al f. 131 v.º. És el text de la versió catalana de la Llegenda Aurea del Voràgine, com es troba comparant-lo amb l'edició de Lyó del 1554, estampada per Jaume Crozet (f. 77-f. 78 v.º).

Des de l'anvers del f. 131 fins al 133 es contenen les indicacions pasquals des de l'any 1354 fins al 1389.

En el f. 133 v.º fins al 137 v.º conté part d'un bestiari català que parla de : la formiga, abella, gall, aranya, ca, vibra, símia, oranda, àguila, lo volp, perdiu, corp, leo, mostela, calandri, serena, arpis i ongre.

229. — *FRAGMENT D'UN BESTIARI*

Tres folis en paper, en quart, de 200 × 135 mm., escrits en negre a un corondell, en caixa de 155 × 100 mm. Els folis van numerats LXXI, LXXVII i LXXVIII.

Sense relligar.
Segle XV.
N.° 8532 de l'inventari.

El foli assenyalat de LXXI comença amb el final del paràgraf corresponent a l'àguila i segueix amb el pertocant al cavall que sembla incomplet. El f. LXXVII s'inicia amb el final de l'aplicació mística corresponent a una bèstia de difícil identificació; segueix l'explicació relativa al papagai i el començ del paràgraf pertocant a la perdiu. El f. LXXVIII continua la part corresponent a la perdiu, que acaba al verso del mateix foli, on hi ha un text que té per principi : *Si comensa com pots apendre cosell ab deu si fas aquestes coses de alcun enteres que vengua a la persona. A persona qui age desfici prenne ffell de vadell ab let de fembre...* i acaba : *A mal de vomit pren mores gregues seques e sien picades.*

230. — *POESIES DEL RECTOR DE VALLFOGONA*

Manuscrit en paper, de tamany en quart, conté 268 pàgines i un foli de guarda en blanc, de 205 × 155 mm.; escrit amb bona lletra de tinta negrosa a un corondell, excepte les darreres des de la pàg. 255 que van a dos corondells.
Relligadura en pergamí flexible.
Segle XVII.
N.° 8422 de l'inventari del Museu.

L'aplega de poesies contingudes són les del doctor Vicenç Garcia, fet famós amb el nom de Rector de Vallfogona. El manuscrit és posterior a la data de la seva mort, ocorreguda en 1623 i molt anterior a l'estampa de les composicions del cèlebre rector, feta en 1703. La darrera composició que comença a la pàg. 255, no sembla deguda a aquest poeta.

En la primera fulla de guarda consta manuscrit l'ex-libris de mossèn Josep Comas i la data 1692, d'escriptura certament posterior a la del volum.

231. — *ALCORAN*

Manuscrit en àrab, escrit en paper amb lletra negre i senyals en vermell i amb dues faixes ornamentals al començ, colorides en negre, vermell, verd i or, a més de vàries rodelles decoratives disseminades pel text, que, segons sembla, indiquen el començament de les sures. Consta de 113 folis, dels quals els 13 primers estan foradats i pot ésser ratats, de 205 × 145 mm.; cada plana conté 15 ratlles en caixa de 160 × 105 mm.
Relligadura en tapa flexible feta de lli i folrada exteriorment de badana estampada i gaufrada, amb motius geomètrics d'ornamentació.
Segle XV.
N.° 8218 de l'inventari.

Cinc-cents pseudònims catalans, per JOAN GIVANEL I MAS.

En matèria de Bibliografia ens manca molt a fer, i una de les obres que no es deuen deixar per a més avant és un *Diccionari de Pseudònims Catalans.*

A l'estranger hi ha treballs importants referents a la identificació de pseudònims, i les obres de Melzi,[1] Weller,[2] Stonehill[3] i Barbier[4] ens demostren que no és un estudi inútil, com creuen molts, el fer aplecs d'aquesta faisó. D'espanyols hi ha l'assaig de Maxiriarth,[5] el qual, encara que de poques pàgines, és un bon començament. A Catalunya no s'ha fet cap treball per l'estil, i això que solament d'escriptors del segle XIX que han sortit al públic donant un nom adoptat en lloc del seu, podrien recollir-se'n alguns milers.[6] Això ho he vist confirmat quan en fer la *Bibliografia de la Premsa Catalana*[7] he vist un sens fi d'articles publicats en revistes i periò-

1. *Dizionario di opere anonime o pseudonime in supplemento a quello di Gaetano Melzi, compilato da Giambattista Passano* (Ancona, Morelli, 1887).

2. *Lexicon pseudonymorum ... von Emil Weller* (Regensburg, Copenrath, 1886).

3. *Anonyma and pseudonyma by Ch. A. Stonehill ... A. Block and H. Winthrop Stonehill* (London Stonehill, 1926).

4. *Dictionnaire des ouvrages anonymes par Ant.-Alex. Barbier ... suite ... de supercheries littéraires dévoilees par J.-M. Querard* (Paris, Daffis, 1872-79).

5. *Unos cuantos seudónimos de escritores españoles con sus correspondientes nombres verdaderos* (Madrid, Sucs. de Rivadeneyra, 1904). El nom de Maxiriarth encobreix el del fill de Joan Eugenio Hartzembusch.

6. Els cinc-cents pseudònims que formen l'adjunta llista són una petita mostra del nombre que hom obtindria si es fes un acurat i extens catàleg. Dic això, perquè dels autors que esmento no tinc la pretensió d'haver anotat tots els pseudònims que usaren. N'és una bona prova del que dic, que d'en Josep Herp, ultra els esmentats, tinc els següents, usats per ell : *A. de C., Arnau de Castellbrú, Ernesto Cardoner, F., Fénix, Grijo, Huch de Bages, J. Ervilla, J. Ll., Mohamet Ismael, Plácido Sabañón, Ramón Ortiga, Solimán Ibrahim* i *Tió d'Infern*; de Manuel Marinel·lo, els de *Amable Severo, Cadmium, Carbó, Floc, Romanille* i *Un barcelonés*, i així podria esmentar-ne d'altres.

També haig de fer present que amb tot i haver despullat un bon nombre de periòdics, no hi són tots els que hi haurien d'ésser, i encara dels que esmento no he anotat tots els pseudònims que hi figuren.

7. *Institució Patxot. — Bibliografia Catalana-Premsa* (Barcelona, Altés, 1931).

dics, signats molts d'ells amb pseudònims bona part dels quals avui ja resulta més que difícil de poder assenyalar a qui pertanyen.[1]

És cert que els llibres de Torres Amat[2] i Elias de Molins,[3] així com algunes obres de Bibliografia, poden servir de molt per al coneixement dels nostres pseudònims, i les hem tingut ben en compte, però el cert és que no tenim cap llibre on s'acobli un bon nombre de pseudònims catalans, i en contra del que molts es pensen el dreçar un tal índex és obra útil, més per al dia de demà que per a avui. El creure que aqueixa tasca és obra de poc lluïment i d'utilitat migrada, ha fet que molts que podrien haver donat material considerable per a un treball així no hagin fet res i hagin deixat aquesta tasca per als altres.[4] Què costaria als periodistes de fer un article cada cinc anys on es donés nota dels pseudònims usats pels redactors i col·laboradors de la publicació on escriuen? Això faria que al cap d'uns quants lustres tindríem una important eina de treball per a l'historiador.

Diu un refrany, que «de mica en mica s'omple la pica», i una cosa per l'estil vaig a fer donant una llista de cinc-cents pseudònims d'autors catalans.[5]

Seguint Barbier, que considera com pseudònim l'ús de les inicials d'un autor, en la meva llista n'he inclòs algunes, car crec que en realitat l'autor ha opinat que no volia donar clarament el seu nom, i això ha de considerar-se com un pseudònim. Cal

1. El 1868 va sortir de la impremta barcelonina de la Vídua i fills de Gaspar, un apropòsit en un acte i en vers, que porta per títol *Un joch de cartas*, i l'autor és A. F. C. Aquestes inicials tant poden pertànyer a Antoni Ferrer i Codina com a Antoni Feliu i Codina; en la llarga llista d'obres del primer no figura per a res el títol abans esmentat, i ell mateix m'havia dit que no era obra seva; el segon signava els seus articles i treballs literaris amb el pseudònim d'*Antonet Serra*. L'obra esmentada no pertany a cap dels dos autors, correspon a A. Fàbrega i Carbonell.

2. *Memorias para ayudar a formar un Diccionario crítico de los Escritores Catalanes* (Barcelona, Verdaguer, 1836). També hem utilitzat el treball de Corminas, *Suplemento á las Memorias ...* (Burgos, Arnaiz, 1849).

3. *Diccionario biográfico y bibliográfico de escritores y artistas catalanes del siglo XIX* (Barcelona, Giró, 1889).

4. Podem esmentar el cas de Josep Roca i Roca, a qui havíem indicat la idea que publiqués uns quants articles donant a conèixer molts dels pseudònims catalans que sabia; opinem que ningú com ell podia fer un treball així, car amb mig segle de vida periodística en coneixia en gran nombre.

5. Algú potser assenyali que Didac Rùiz, Màrius Aguilar i Miquel Duran i Tortajada no són nascuts a Catalunya; a això, haig de fer observar que els pseudònims que transcric, pertanyents als dits escriptors, són trets de periòdics barcelonins, i encara més, de treballs en català, i si en la premsa periòdica de Catalunya hagués vist els dels valencians Miquel Duran i Tortajada *(Eugenio)*, Constantí Llombart *(Carmelo Navarro Llombart)*, Vicenç Boix *(El trovador del Turia)*, Vicenç Clérigues *(Bolonio)*, Josep M.ª Bonilla *(Nap i Col)*, Josep Bernat Baldoví *(Una musa de set arrobas... i micha* i *El Sueco)*, Josep Navarro Cabanes *(El Velluter)*, Teodor Llorente *(Juan de Antaño)* i Sever Guastavino *(Novitaguas)*; els dels mallorquins Miquel Alcover i Sureda *(Ignotus)*, R. Orfila *(R. Lafior)*, Miquel Bibiloni i Corró *(Un pagès de Andraitx)*, Francesc Camps i Mercadal *(Francesc d'Albranca)*, Antoni M.ª Alcover *(Dikètimo, Jordi des Recó* i *Revenjoli)* i Miquel Ferrà *(Alanis* i *Alanis de la Lluna)*, i els dels rossellonesos J. Badoa *(Joan de la Sanyal)*, Josep Bonafont *(Pastorellet de la vall d'Arles)*, Justí Peprats *(Pau Farriol de Ceret)*, Esteve Falguere *(L'Estebenot)*, Juli Cornovol *(Lo refilaire de Carença)*, Esteve Casaponce *(Mir i Nontoquis)* i Albert Saisset *(Oun tal)*, els hauria copiat.

advertir que quan el pseudònim l'hem vist en la portada d'un llibre o en un periòdic, ho hem assenyalat, però això no vol dir que aquell nom no figuri també en altres publicacions. A més a més, hem cregut útil de donar una llista de les publicacions periòdiques consultades per a fer més senzilla la seva comprensió al llegidor.*

Les indicacions bibliogràfiques dels periòdics esmentats en el nostre índex les reduïm al lloc i any de publicació, per a distingir-los així dels llibres, dels quals donem igualment l'impressor.

A. — Vegeu : J. R. A. M., P. A. U. i R. A. A.
A. A. i E. — Andreu Amat. *Pendencias entre sogra y nora.* (Barcelona, Albert, 1848.)
A. B. — Joan i Lluís Viladot. *Una bomba.* (Manresa, *Sant Josep*, 1915.)
ABATE ALCINO. — Carles Bosc i Mata. (Elías de Molins, *Diccionario.*)
A. B. C. — Eduard Toda i Güell. *La Renaixensa.* (Barcelona, 1886.)
ABEN ABULEMA. — Joan Cortada i Sala. *Diario de Barcelona.* (Barcelona, 1838.)
ABRAHAM ZACUTH. — Josep M.ª Barberà i Canturri. *Lo prodigi del sigle.* (Tarragona, Puigrubí i Arús, 1868.)
A. B. T. — Antoni Bulbena i Tosell. (Traductor de Cervantes. *Don Quixot de la Manxa.* Barcelona, Giró, 1893.)
Abulema. — Vegeu : Aben Abulema.
A. DE R. — Joan Sauret Garcia. *Pla i Muntanya.* (Balaguer, 1928.)
ADOFONT. — Armando Font. *La Esquella de la Torratxa.* (Barcelona, 1886.)
AGNA DE VALLDAURA. — Joaquima Santamaria Ventura. *La Barretina.* (Barcelona, 1894.)
Aguilar, Marius. — Vegeu : Paradox.
AGUILETA. — F. Martí Aguilar. *La Esquella de la Torratxa.* (Barcelona, 1896.)
Aguiló i Fuster, Marian. — Vegeu : Jordi.
Agulló i Vidal, Ferran. — Vegeu : Pol.
Aicart, Agustí. — Vegeu : A. Tracia.
Aiguera. — Vegeu : Serafí d'Aiguera.
AIXELLETA. — Ramon Raventós. *La Esquella de la Torratxa.* (Barcelona, 1915.)
AJAX. — Alfons Maseras i Galtés. *La Veu de Catalunya.* (Barcelona, 1916-17.)
Aladern. — Vegeu : Josep Aladern.
Albaflor. — Vegeu : J. d'Albaflor.

* Publicacions periòdiques esmentades : Badalona : *La Antorcha del Progreso, La República, Lo Rossinyol* i *La Trompeta.* — Balaguer : *Pla i Muntanya.* — Banyoles : *Vida Banyolina.* — Barcelona : *Las Afueras de Barcelona, El Angel del Hogar, El Angel Exterminador, Anís de Frare, L'Arc de Sant Martí, L'Ase, L'Avenç, La Barretina, La Campana de Gràcia, La Campana de la Unió, Catalana, Catalònia, La Cigala, El Correo Catalán, Cu-cut!, De tots colors, Diario de Barcelona, El Diluvio, La Esquella de la Torratxa, La Fantasma Groga, El Gall, Lo Gay Saber, L'Horitzó, La Hormiga de Oro, Joventut, Justícia Social, Margot, El Matí, Mondial Humor, El Mundo Ilustrado, La Noche, Lo Noy de la Mare, Lo Nunci, L'Olla, Papitu, En Patufet, Pèl & Ploma, La Perdiu ab Salsa, La Piula, Lo Poble Català, Lo Porró, Lo Pregoner, La Pubilla, La Publicidad, La Publicitat, Quaderns d'Estudi, Renaixement, La Renaixensa, La Revista, Lo Romanso de Barcelona, La Rondalla del Dijous, Lo Teatro Català, En Titella, La Tramontana, La Tribuna, La Tronada, Un Tros de Paper, La Tuies, La Vanguardia, La Vespa, La Veu de Catalunya* i *La Veu Punxaguda*, i els almanacs de *L'Ase, La Esquella de la Torratxa, La Gresca, L'Olla* i *Lo Xanguet.* — Bellpuig : *La Colmena* i *Lo Pla d'Urgell.* — Buenos Aires : *Ressorgiment.* — Caracas : *La Opinión Nacional.* — Espluga de Francolí: *El Francolí.* — Granollers : *El Congost, La Gralla* i *El Narro.* — Lleida : *La Comarca de Lleida* i *La Pua.* — Madrid : *El Globo* i *La Opinión.* — Manresa : *Patria.* — Mèxic : *Brancas Catalanas.* — Molins de Rei: *Festa.* — New-York : *La Llumanera de New-York.* — Palamós : *La Senyera.* — Reus : *La Democracia Cristiana* i *Revista del Centre de Lectura.* — Ripoll : *El Catllar de Ripoll, El Gall de Ripoll, El Jueves, Lo Pirineu Català, El Puigmal* i *Ripoll.* — Santiago de Xile : *Germanor.* — Tarragona : *La Veu de Tarragona.* — Terrassa : *La Comarca del Vallès.* — Tortosa : *El Semanario de Tortosa.* — Vic : *Gazeta Montanyesa.*

Albert, Caterina. — Vegeu : Víctor Català.

ALBERT CABESTANY. — Carles Riba i Bracons. (Trad. de Saint Pierre, *Pau i Virgínia*. Barcelona, *Edit. Catalana*, s. a.)

ALBERT DEL ROS. — J. Vila Riera. *Un devot del P. Kneipp*. (Barcelona, Xurigué, 1896.)

Alcántara. — Vegeu : Miguel Alcántara.

Alcino. — Vegeu : Abate Alcino.

ALDEANO OBSERVADOR, El. — Manuel Fillol i Germán. (Elías de Molins, *Diccionario*.)

ALEGRET. — Baldomer Gili Roig. *La Esquella de la Torratxa*. (Barcelona, 1905.)

Alemany. — Vegeu : Xavier Alemany.

ALEX. — Jordi Margarit Parera. *Germanor*. (Santiago de Xile, 1934.)

Alfonso, Manuel. — Vegeu : Carles Arró i Arró, Claudi Comabella i Marcel Mata.

ALI-BEN-NOAB-TUN. — Antoni Bulbena i Tosell. *Romancer popular catalá*. (Barcelona, *La Catalana*, 1900.)

ALI-BEY. — Eduard Toda i Güell. *El Globo*. (Madrid, 1884-87.)

ALI-BEY EL ABBASSI. — Domenech Badia Leblich. (Elías de Molins. *Diccionario*.)

ALIDÉ. — Gracieta B. de Llorens. *Ressorgiment*. (Buenos Aires. 1916-25.)

A. LLIMONER. — Manuel Marinel·lo. *Nit de dol*. (Barcelona, Alsina, 1895.)

Almeric, Lluís. — Vegeu : Clovis Eimeric.

Alsina i Clos, Simon. — Vegeu : Anton dels Ases i Simonet.

Altadill, Antonio. — Vegeu : Antonio de Padua.

Altes Gurena, Francisco. — Vegeu : Francisco Selta Runega.

Altozanos. — Vegeu : Augusto de Altozanos.

ALTRE, L'. — Pius Anfrés i Alsina. *La Gralla*. (Granollers, 1928.)

A. M. — Jaume Massó i Torrents. *L'Avenç*. (Barcelona, 1883.)

AMANIEL BROQUIL. — Josep Burgas. *L'Olla*. (Barcelona, 1897-98.)

A. MARCH. — Juli F. Guibernau. *La Esquella de la Torratxa*. (Barcelona, 1905.)

AMARIL·LIS. — Josep M.ª Girona. *L'Horitzó*. (Barcelona, 1921-22.)

Amat, Andreu. — Vegeu : A. A. i E.

Amat, Felix. — Vegeu : Macario Padua Melato.

Amell. — Vegeu : Josep Amell i Saura.

Amic, Josep. — Vegeu : Amichatis.

AMICHATIS. — Josep Amic. *Amalia*. (Barcelona, Albacar, 1919.)

ANDALUS DEL CLOT. — Rossend Arus i Arderiu. *La Esquella de la Torratxa*. (Barcelona, 1879.)

ANDRESILLO. — Andreu Sola Vidal. *La Esquella de la Torratxa*. (Barcelona, 1880.)

Anfrés i Alsina, Pius. — Vegeu : L'Altre.

ANGELET. — Manuel Angelon. *Un Tros de Paper*. (Barcelona, 1865-66.)

ANGEL GUERRA. — Gaietá Soler. (Arranjament de Shakespeare, *Hamlet*; Barcelona, Altés, 1898.)

Angelon, Manuel M.ª. — Vegeu : Angelet, Joan Rafec, La orfaneta de Menargues i Tres de secas.

Anglada, Francisco. — Vegeu : Genis Domingo i Raventós.

Anglada, Pau. — Vegeu : Pau Facil.

Anibaly. — Vegeu : Antonio Anibaly.

ANTON DELS ASES. — Simon Alsina i Clos. *La Gresca, almanach per l'any 1898*. (Barcelona.)

ANTON DEL SINGLOT. — Antoni Portabella. *L'Olla*. (Barcelona, 1897-98.)

ANTONET DEL CORRAL. — Antón Gibert. *Prou enredos!* (Barcelona, *L'Escut Catalá*, 1895.)

ANTONET SERRA. — Antoni Feliu i Codina. *La Rambla*. (Barcelona, 1867.)

ANTON GATUELLAS. — Pere Renom Riera. *La República*. (Badalona, 1903-08.)

Antonio. — Vegeu : P. Antonio.

ANTONIO ANIBALY. — Francesc Baylina. (Elías de Molins, *Diccionario*.)

ANTONIO DE PADUA. — Antoni Altadill. (Elías de Molins, *Diccionario*.)

ANTONIO FILOPOLITA. — Ramon Ll. de Dou i de Bassols. (Elías de Molins, *Diccionario*.)

ANTONI TALLANDER. — Antoni Bulbena i Tosell. *Breus observacions ab motiu del Primer Congrés de la Llengua Catalana*. (Barcelona, Badia, 1906.)

Antunes. — Vegeu : Pedro Antunes.

Anyell. — Vegeu : Jordi Anyell.

APA. — Feliu Elias. *La Publicitat*. (Barcelona, 1926.)

APOL DE MONTPARNÀS. — Joan B. Rodés. *L'Avenç*. (Barcelona, 1924.)

ARACNÉ. — Ramon Reñé López. *La colmena*. (Bellpuig, 1917-19.)

Aragó, Ricard. — Vegeu : Ivon l'Escop.

Aragones, Francesc. — Vegeu : Filósofo arrinconado.

Arbreda, Ricard. — Vegeu : Xena.

ARCS I VOLTA. — Joan Vilar i Costa. *La Veu de Catalunya*. (Barcelona, 1933.)

Ardués. — Vegeu : Lluís Ardués.
Argemí. — Vegeu : Miquel Argemí.
ARGOS. — A. Ollé i Pinell. *Pla i Muntanya.* (Balaguer, 1925.)
A. RIBA ROS. — J. Moliné Brasés. (Traductor de Feydeau, *Cuida't de l'Amelia.* Barcelona, Gabañach, s. a.)
Aribau, Bonaventura C. — Vegeu : Ubariso.
ARIEL. — J. Sauret i Garcia. *Pla i Muntanya.* (Barcelona, 1925.)
ARMENGOL DE MONTSECH. — Silvino Thos i Codina. *Jochs Florals de Barcelona.* (Barcelona, 1867.)
Armenter, Sebastià. — Vegeu : Tytirs.
Arnau. — Vegeu : Esteve Arnau.
ARNAU BELLCAIRE. — Cesar August Jordana. (Trad. de Molière, *El metge per força*; Barcelona, 1928. *Col·lecció Popular Barcino*, XXXIV.)
Arpa. — Vegeu : Martinet de l'Arpa.
Arquer, Josep. — Vegeu : Cigarro de calé.
Arumí, J. — Vegeu : Tanmalipic Teming.
Arus i Arderiu, Rossend. — Vegeu : Andalus del Clot, Pau Pi Pla i R. A. A.
Asmarats, Josep. — Vegeu : J. Staramsa i Staramsa.
A. TRACIA. — Agustí Aicart. *Diario de Barcelona.* (Barcelona, 1829.)
ATXA. — Joan Oller i Rabassa. *De tots colors* (1910-1913).
AUGUSTO DE ALTOZANOS. — Francesc Pujols. *El nuevo Pascual o la prostitución.* (Barcelona, 1906.)
Aulés, Eduard. — Vegeu : Bonaventura Gatell.
AURELIO DE RIVEMAR. — Salvador Llanas i Rabasa. (Elías de Molins, *Diccionario.*)
Arró. — Vegeu : Carles Arró i Arró.
Arthur. — Vegeu : Fra Arthur.
Artigayre. — Vegeu : Quim Artigayre.
Ases. — Vegeu : Anton dels Ases.
A. VENDRELLENC, UN. — Valentí Carné. *Esclats.* (Vendrell, Ramón, 1933.)
AVI RIERA, L'. — J. Vila Riera. *La Esquella de la Torratxa.* (Barcelona, 1905.)
A. W. — Tomas Padró. *La Esquella de la Torratxa.* (Barcelona, 1874.)

B. — Vegeu : A. B., A. B. C., A. B. T., J. B., J. B. P. i L. B.
BACHILLER CANTACLARO, EL. — Ramon López Soler. (Maxiriarth. *Unos cuantos seudónimos.*)
BACHILLER DE VILAFRANCA, EL. — Gaietà Vidal i Valenciano. *El Mundo Ilustrado.* (Barcelona, 1880.)
BACHILLER SANGUIJUELA, EL. — Francesc Pelai Briz. (Elías de Molins. *Diccionario.*)
Badaire. — Vegeu : Juan Badaire.
Badalona. — Vegeu : Japet de Badalona.
Badia, Domènec. — Vegeu : Ali-Bey el Abbassi.
Badias Puyal, V. — Vegeu : Vicens Ferrer.
Badoc. — Vegeu : Joan Badoc.
Balaguer, Víctor. — Vegeu : Un joven catalan, Julia, i Lo trovador de Montserrat.
Barbany, Josep. — Vegeu : Pepet del Carril.
Barberá i Canturri, Josep M.ª — Vegeu: Abraham Zacuth.
Barcelona. — Vegeu : Joan Barcelona.
Barrera i Escudero, Jaume. — Vegeu: Friend, Jorge Miranda, Kronorrim i Quirze d'Oliva.
Baucells Prat, J. — Vegeu : J. B. P.
Basagaña, J. — Vegeu : God.
Bastinos, Julian. — Vegeu : Julian.
Baylina, Francesc. — Vegeu : Antonio Anibaly.
B. de Llorens, Gracieta. — Vegeu : Alidé.
Bedos, F. — Vegeu : Viriato.
BELLAFILA. — Josep Carner. *La Veu de Catalunya.* (Barcelona, 1926.) *La Publicitat.* (Barcelona, 1933.)
Bellcaire. — Vegeu : Arnau Bellcaire.
Bellmunt. — Vegeu : Domènec de Bellmunt.
Bellver. — Vegeu : Maria de Bellver.
BENJAMIN. — Joan Cortada i Sala. (Elías de Molins, *Diccionario.*)
BERENGUER D'ESPUNY. — Eugeni Mata. *Revista Ateneo.* (Reus, 1865.)
BERENGUER LEAL. — Joan Illas i Vidal. (Elías de Molins, *Diccionario.*)
Bergós i Dejuan, Joan. — Vegeu : Llaut i Un trampat de la ronda.
BERN. — Ramon Casanova. *La Veu Comarcal.* (Ripoll, 1914.)
BERNAT DE SALADEURES. — Josep M.ª de Macià i d'Espona. *Gazeta Montanyesa.* (Vic, 1908.)
BERNAT MONTSIÁ. — Cesar A. Jordana. *Els catalans jutjats pels altres.* (Col·lecció Popular Barcino, XXVII.)
BERNAT SERRADELL. — Josep Gudiol i Cunill. *Gazeta Montanyesa.* (Vic, 1908.)
Bernis, Josep M.ª. — Vegeu : R. O. Ch.
Bertran i Bellet, J. — Vegeu : Hip.
Bertran i Pijoan, Lluís. — Vegeu : Sirius.
BILLY. — Guillem Peres. *La Rondalla del Dijous.* (Barcelona, 1909.)
Bisbe. — Vegeu : Fructuoso Bisbe i Vidal.
BLAI MÁRFEGAS. — Eduard Vidal Valen-

ciano. *Un Tros de Paper.* (Barcelona, 1865-66.)
Blanc i Romaní, Josep. — Vegeu : Josep Negre i Farigola, Pepet Negre i Farigola.
Blas. — Vegeu : Gil Blas.
Bofarull, Prósper de. — Vegeu : Felix Fluralbo.
Bofarull i Brocá, Antoni de. — Vegeu : Coblejador de Moncada, Fray Estanislao Timora.
Bofill i Matas, Jaume. — Vegeu : Guerau de Liost.
BOIXOMPIFAIG. — Francisco Llenas. *La Fantasma Groga.* (Barcelona, 1874.)
Bolós, Ramon M.ª de. — Vegeu : Jordi de Foix, Ramon Despuig, R. de Mirabal i R. de Moncada.
BON. — Ramon Bonet. *La Esquella de la Torratxa.* (Barcelona, 1908.)
Bonafé. — Vegeu : Matias Bonafé.
Bonaplata. — Vegeu : D. Bonaplata Alentorn.
BONAVENTURA GATELL. — Eduard Aulés. *Un Tros de Paper.* (Barcelona, 1865-66.)
Bonet, Ramon. — Vegeu : Bon.
Bonet i Clará, Francesc X. — Vegeu : Fra-Llatins.
Bonfill, Xavier. — Vegeu : Jordi Catalá.
Bordas, Lluis. — Vegeu : Un sadrobsiul.
Bordas Muns, Lluis. — Vegeu : L. B.
Borra. — Vegeu : Mn. Borra i Mossèn Borra.
Borrajas. — Vegeu : Licenciado Borrajas.
Bosc i Mata, Carles. — Vegeu : Abate Alcino.
Botey, Enric. — Vegeu : Tobye.
Briz, Francesc Pelai. — Vegeu : Bachiller Sanguijuela, F. P. B., Joan Nebot i Casas, Pere Ramon Vidal i Lo trovador del Montseny.
Broquil. — Vegeu : Amaniel Broquil.
Brugada, Adolf. — Vegeu : Signor Pipino.
Brunet. — Vegeu : Laura Brunet.
Brunet, Manuel. — Vegeu : J. M. de Pedralbes.
Bulbena i Tosell, Antoni. — Vegeu : A. B. T., Ali-Ben-Noab-Tun, Antoni Tallander, Mossen Borra.
Bunyegas. — Vegeu : Pau Bunyegas.
Burgas, Josep. — Vegeu : Amaniel Broquil, Fra Noi, L. L. L., Maiet, P. Valbuena, Rata sabia i Xarau.
Busquets i Punset, Antoni. — Vegeu : Follet, Jordi d'Usó.
Byron. — Vegeu : Sir Byron.
C. — Vegeu : C. C., J. C. G. i M. C. C.
CA... — Angel Rabadà (?). *La Veu de Tarragona.* (Tarragona, 1922-23.)
Cabeça, Josep. — Vegeu : Jacobi d'Elmur.
Cabeçaran, Joan. — Vegeu : Joan Inquiet.
Cabestany. — Vegeu : Albert Cabestany.
Cabot, Benvingut. — Vegeu : Mn. Borra.
Calvet, Agustí. — Vegeu : Gaziel.
Camándula. — Vegeu : Dimas Camándula.
CAMELIA. — Josepa M.ª Farnés. (Maxiriarth. *Unos cuantos seudónimos.*)
CAMPANER, Lo. — Bartomeu Carcassona. *La Campana de la Unió.* (Barcelona, 1878.)
Campins, Antoni. — Vegeu : Teofrasto.
Campins, Xavier. — Vegeu : Piricles.
Canal. — Vegeu : Josep del Canal.
CANÇONER DE VILATORT. — Francisco Muns. *Jochs Florals de Barcelona.* (Barcelona, 1870.)
CANDOR SALOMÉ. — Miquel Sitjes Comas. *Festa.* (Molins de Rei, 1917.)
Canigó. — Vegeu : Víctor Canigó.
Cantaclaro. — Vegeu : Bachiller Cantaclaro.
Cantallut. — Vegeu : Roch Cantallut.
Cantonada. — Vegeu : Sever de la Cantonada.
CANTOR DE EGARA. — Pere A. Ventalló. (Elías de Molins. *Diccionario.*)
CANTOR DEL TER, Lo. — Albert de Quintana. (Elías de Molins, *Diccionario.*)
Canyameras, Ferran. — Vegeu : Ferran d'Egara.
Capmany i Montpalau, Antonio de. — Vegeu : Ramon Miguel Palacio.
Carbó, Daniel. — Vegeu : Correcuita.
Carcassona, Bartomeu. — Vegeu : Campaner, Pablo Pi i Rosa Pic de Aldawala.
CARDINA. — Joaquim Delclòs i Balvei. *La Veu de Tarragona.* (Tarragona, 1922-23.)
Cardona, Miquel. — Vegeu : Quelus.
CARLES ARRÓ I ARRÓ. — Manuel Alfonso. *Joventut.* (Barcelona, 1904.)
CARLES PONS DE GINEBREDA. — Frederic Soler i Hubert. *Jochs Florals de Barcelona.* (Barcelona, 1876.)
Carné, Valentí. — Vegeu : A. Vendrellenc.
Carner, Josep. — Vegeu : Bellafila, Cecili Gasòliba, J. d'Albaflor, Joan Sitjar, Oleguer Recó, Pere de Maldar i Sever de la Cantonada.
Carreras, Enric. — Vegeu : Enric.
Carreras, Lluis. — Vegeu : Manrique de Lara.

Carril. — Vegeu : Pepet del Carril.
Carrovè, Domènec. — Vegeu : Finet.
Cartejano. — Joaquim Roca i Cornet. (Elías de Molins, *Diccionario*.)
Cartrons. — Vegeu : Doctor Cartrons.
Casanova. — Vegeu : Jordi Casanova.
Casas i Vila, Joan. — Vegeu : Joan Misteri.
Casals, R. — Vegeu : R. Slasac.
Casanova, Ramon. — Vegeu : Bern.
Cassador. — Vegeu : Just Cassador.
Catalá. — Vegeu : Jordi Catalá i Víctor Catalá.
Catalan celoso, El. — Rafel Llinás. (Maxiriarth, *Unos cuantos pseudónimos españoles*.)
Cavaler Vall-Seca, El. — Miquel Melendres i Rué. *La Veu de Tarragona*. (Tarragona, 1922-23.)
Caviró Milvesig. — Camil Vives Roig. (Trad. de Molière, *Un policia model*; Barcelona, *La Ibèrica*, 1924.)
C. C. — Conrat Colomer. *Un mal tanto*. (Barcelona, Manero, 1871.)
C. C. y E. V. V. — Conrat Colomer i Eduart Vidal i Valenciano. *Las Campanetas*. (Barcelona, *Archivo Central*, 1873.)
Cecili Gasòliba. — Josep Carner. (Traductor de Maeterlinck, *La vida de les abelles*; Barcelona, *Bib. Literaria*, 1929.)
Cerdá, Clotilde. — Vegeu : Esmeralda Cervantes.
Cervantes. — Vegeu : Esmeralda Cervantes.
C. Gramanet. — Pere Renom Riera. *La República*. (Badalona, 1903-08.)
C. Gumá. — Juli F. Guibernau. *Lo marquès de Carquinyoli*. (Barcelona, Lopez, 1893.)
Charles. — Vegeu : King Charles.
Chía, Juliá de. — Vegeu : El Novelero.
Chiron. Joan Llongueras. — *Infimes cròniques d'alta civilitat*. (Terrassa, J. Horta, 1911.)
Cigarro de calé. — Josep Arquer. *La Trompeta*. (Badalona, 1886-87.)
Cintio. — Joaquim Roca i Cornet. (Elías de Molins, *Diccionario*.)
Civera i Sormaní, Joaquim. — Vegeu : Joan Muntaner.
Claro. — Vegeu : Doctor Claro.
Claucellas i Montaner, Joan. — Vegeu : Escocés.
Claudi Comabella. — Manuel Alfonso. *Joventut*. (Barcelona, 1903.)
Clot. — Vegeu : Andalus del Clot.
Clovis Eimeric. — Lluis Almeric. *Publia i Licini o Barcelona cristiana*. (Barcelona, Edit. Clovis, s. a.)
Co de Triola, J. — Vegeu : Passavolant.
Coblejador de Moncada, Lo. — Antoni de Bofarull i Brocà. (Elías de Molins. *Diccionario*.)
Coca i Vallmajor, Eduard. — Vegeu : K. O. K.
Colibrí. — Joan Tomas Salvany. (Elías de Molins, *Diccionario*.)
Coll i Vehí, Josep. — Vegeu : Garibay i Yo Faringhea.
Collell, Jaume. — Vegeu : Un estudiant de Teologia.
Colomer, Conrat. — Vegeu : C. C.
Colomer i Preses, Francesc M. — Vegeu: Rèmol-Oc.
Comabella. — Vegeu : Claudi Comabella.
Comas i Costa, Miquel. — Vegeu : M. C. C.
Coromina, S. — Vegeu : O. Marcino.
Corral. — Vegeu : Antonet del Corral.
Correcuita. — Daniel Carbó. *Historia del F. C. Barcelona*. (Barcelona, Costa, 1924.)
Corredisses. — Josep Elies Juncosa. *La Veu de Catalunya*. (Barcelona, 1907.)
Cortada i Sala, Joan. — Vegeu : Aben Abulema, Benjamin, Juan y José.
Cortejano. — Vegeu : Inarco Cortejano.
Costa, Josep. — Vegeu : Picarol.
Costa Bonafont, Joan. — Vegeu : J. Montabliz.
Costa i Garriga, Josep. — Vegeu : J. C. i G.
Covert-Spring. — Vegeu : J. Andrew de Covert-Spring.
C. R. — Vegeu : G. S. i C. R.
Criptobul. — Lluis Nicolau d'Olwer. *La Publicitat*. (Barcelona, 1924.)
Cristofol. — Joan Uson. *En Titella*. (Barcelona, 1913-14.)
Critias. — Antoni Vilá. *La Publicitat*. (Barcelona, 1929.)
Crospis. — Ramon Padró. *Lo Nunci*. (Barcelona, 1877-78.)
Curioso barcelonés, Un. — Jaume Oliver Castañet. (Maxiriarth. *Unos cuantos...*)

D. — Vegeu : J. D. i T. D. F.
Dalmases Gil, Felip. — Vegeu : Fra Arthur.
Damians. — Vegeu : Domingo Damians.
Damià Pujol. — Carles Riba. (Trad. de Bedier, *El romanç de Tristany i Isolda*. Barcelona, *Edit. Catalana*, s. a.)
Danés, Joan. — Vegeu : Josep Terenyines.
Dausa. — Vegeu : Miquel Dausa.
David Jordi. — Josep M.ª Lopez Picó. *La Revista*. (Barcelona, 1922.)
D. Bonaplata Alentorn. — Enric Martí

Giol (Trad. de Valabrègue & Hennequin, *Carolina & C.ª*. Barcelona, Bonavía, 1910.)
DE LA PLATEA, EL. — Miquel Utrillo. *Pel & Ploma*. (Barcelona, 1899-1903.)
Delclòs i Balvei, Joaquim. — Vegeu : Cardina.
DEL GALLINER, EL. — Miquel Utrillo. *Pel & Ploma*. (Barcelona, 1899-1903.)
DEMONFIEL. — Josepa M.ª Farnés. (Maxiriarth. *Unos cuantos seudónimos.)*
Dern, Josep. — Vegeu : Leyandro.
Despuig. — Vegeu : Ramon Despuig.
Deztany. — Vegeu : Lluis Deztany.
Díaz. — Vegeu : Francisco Díaz.
DIMAS CAMÁNDULA. — Pere Felip Monlau. *Arte de robar, explicado en beneficio de los que no son ladrones*. (Valencia, Cervera, 1844.)
DIMONI. — Miquel Palau. *Galeria de tipus. Excursionistes*. (Barcelona, Nogues, 1925.)
DIMONI GROS, EL. — Josep Llunas. *La Tramontana*. (Barcelona, 1881-96.)
DOCTOR CARTRONS. — Joan Giró. *La Trompeta*. (Badalona, 1886-87.)
DOCTOR CLARO (a) P. ANTONIO. — Manuel Manaut. *La protección y el libre cambio*. (Barcelona, Ramírez, 1862.)
DOCTOR HISTOGENES MICOLINI. — Joan Giné i Partagás. *La familia de los Onkos*. (Barcelona, *La Academia*, 1888.)
DOCTOR REFILANDO. — Joan de la C. Ferrer i Sala. (Elias de Molins, *Diccionario.)*
DOMÈNEC DE BELLMUNT. — Domènec Pallerola. *La Publicitat*. (Barcelona, 1927.)
Domenys. — Vegeu : Jaume dels Domenys.
DOMINGO DAMIANS. — Joan Molas i Casas. *Lo Romanso de Barcelona*. (Barcelona, 1880.)
DOS GATS DELS FRARES. — Eduart Vidal i Conrat Roure. *Antany y enguany*. (Barcelona, *El Porvenir*, 1865.)
Dou i de Bassols, Ramon Llatzer de. — Vegeu : Antonio Filopolita.
Draper, Joan. — Vegeu : Kronorrim.
DR. LAKANAL. — Josepa M.ª Farnés. (Maxiriarth. *Unos cuantos seudónimos.)*
Duran i Tortajada, Miquel. — Vegeu : Martí Martell.

E. — Vegeu : V. E. M.
Egara. — Vegeu : Cantor de Egara i Ferran de Egara.
EGO SUM. — Francesc Rossell. *L'Olla*. (Barcelona, 1897-98.)
Eimerich. — Vegeu : Clovis Eimerich.
ELEME. — Lluís Millá. *Bird, el pequeño saltimbanqui*. (Barcelona, Costa, s. a.)
Elias, Feliu. — Vegeu : Apa, Joan Sacs.
Elias Juncosa, Josep. — Vegeu : Corredisses.
Elmur. — Vegeu : Jacobi d'Elmur.
ENRIC. — Enric Carreras. *Almanach de l'Ase per l'any 1868*. (Barcelona, 1867.)
ENRIC XARAU. — Pere Manaut. *La Esquella de la Torratxa*. (Barcelona, 1882.)
E. O. MORALINTO. — Pere Felip Monlau. *El libro de los libros*. (Barcelona, Boet i C.ª, 1840.)
E. PARES I GRAS. — Rossend Serra i Pagès. *El Puigmal*. (Ripoll, 1907.)
Erill. — Vegeu : Roger d'Erill.
ESCARDOT, L'. — Carme Karr. *Joventut*. (Barcelona, 1902.)
ESCOCÉS. — Joan Claucellas Montaner. *El Congost*. (Granollers, 1886-904.)
Escop, L'. — Vegeu : Ivon L'Escop.
Escriu, Marian. — Vegeu : M. Riusec.
Esgarriat. — Vegeu : Patrici Esgarriat.
ESMERALDA CERVANTES. — Clotilde Cerdá. *El Angel del Hogar*. (Barcelona, 1885.)
ESPATEC. — Rafel Nogueras Oller. *La Esquella de la Torratxa*. (Barcelona, 1912.)
Espuny. — Vegeu : Berenguer d'Espuny.
Esteve, Martí. — Vegeu : Marc Ferrer.
ESTEVE ARNAU. — Pompeu Fabra. *L'Avenç*. (Barcelona, 1893.)
Estorc i Massegur, Victoriá. — Vegeu : V. E. M.
Estorch i Siquès, Pau. — Vegeu : Lo Tamboriner, lo Tamboriner del Fluviá i T. D. F.
ESTUDIANT DE L'ENTUSIASME, L'. — Didac Ruiz. *La Esquella de la Torratxa*. (Barcelona, 1911.)
ESTUDIANT DE TEOLOGIA, UN. — Jaume Collell. *Nou Fra Anselm*. (Vic, Anglada, 1879.)
EVELIO DEL MONTE. — Josepa Pujol de Collado. (Elias de Molins. *Diccionario.)*
E. V. V. — Eduart Vidal i Valenciano. *Un mal tanto*. (Barcelona, Mañero, 1871.)

F. — Vegeu : J. F., J. F. Gavires, J. F. Q., P. F. W. i P. F. Walnom.
Fabra, Pompeu. — Vegeu : Esteve Arnau.
Fabregat, Rafel. — Vegeu : Raf.
Facil. — Vegeu : Pau Facil.
FADRI DE MUNTANYA, UN. — Jascinto Verdaguer. *Jochs Florals de Barcelona*. (Barcelona, 1866.)
FANTASTICH. — Juli F. Guibernau. *La Esquella de la Torratxa*. (Barcelona, 1883.)
Faraudo i Saint-Germain, Lluis. — Vegeu :

Lluis Deztany i Un pantagruelista català.

Farell, Domènec. — Vegeu : Friend.

FARFARELLO. — Rafel Marquina. *La Esquella de la Torratxa*. (Barcelona, 1916.)

Farnés, Josepa M.ª — Vegeu : Camelia, Demonfiel, Dr. Lakanal, Miguel Alcántara, Roman i Sorel.

Farriols. — Vegeu : Papitu Farriols.

FAVENCIO. — Lluís C. Viada i Lluch. *El Semanario de Tortosa*. (Tortosa, 1881.)

FELIPE JOSÉ TORROBA. — Agustí Letamendi. (Elías de Molins. *Diccionario.)*

FELIPE LONDERO. — Pere Felip Monlau. (Elías de Molins, *Diccionario.)*

FELIPE ROCA I LAVEDRA. — Pere Felip Monlau. *El amigo del forastero en Barcelona y sus cercanías*. (Barcelona, Rubió, 1831.)

FELIPE ROPAVEJERO. — Pere Felip Monlau. *Novísimo cajon de sastre*. (Barcelona, Rubió, 1831.)

FELIP PALMA. — Palmira Ventós i Cullell. *Joventut*. (Barcelona, 1903.)

Feliu i Codina, Anton. — Vegeu : Antonet Serra

Feliu i Codina, Josep. — Vegeu : Josep Serra, Sanall i Serra, i Sistachs.

FELIX FLURALBO. — Prósper de Bofarull. *Reflexiones sobre los perjuicios que ocasionaría á algunas provincias de España...* (Barcelona, Torner, 1821.)

FERRAN D'EGARA. — Ferran Canyameras. *La Tralla*. (Barcelona, 1924.)

Ferre, Josep. — Vegeu : J. F. Q., i Queri.

Ferré i Gendre, Joan. — Vegeu : Jofegen.

Ferrer. — Vegeu : Marc Ferrer i Vicens Ferrer.

Ferrer, Joan. — Vegeu : Fructuoso Bisbe i Vidal.

Ferrer, Josep. — Vegeu : J. F.

Ferrer i Busqué, J. — Vegeu : J. F. Gavires.

Ferrer i Ferrer, Anton. — Vegeu : Japet de l'orga.

Ferrer i Sala, Joan de la C. — Vegeu : Doctor Refilando.

Fibló. — Vegeu : Vespasiá Fibló.

FILAMON. — Joan Masriera. *La Veu Punxaguda*. (Barcelona, 1922-24.)

Fillol i German, Manuel. — Vegeu : El Aldeano Observador i El filosofo moderno.

Filopolita. — Vegeu : Antonio Filopolita.

FILÓSOFO ARRINCONADO. — Francesc Aragonés. (Torres Amat, *Diccionario*. Suplement.)

FILÓSOFO MODERNO. — Manuel Fillol i Germán. (Elías de Molins, *Diccionario.*)

FINET. — Doménec Carrové. *Pla i Muntanya*. (Balaguer, 1925.)

Fiscal. — Vegeu : Jordi Fiscal.

FLAMA. — Joaquim Folch i Torres. *La Veu de Catalunya*. (Barcelona, 1911.)

Fluralbo. — Vegeu : Félix Fluralbo.

Fluviá. — Vegeu : Tamboriner del Fluviá.

FLUVIOLER DEL TER, LO. — Andreu Pastells i Taberner. *Poesías jocosas, satíricas, serias, morales y sagradas*. (Girona, Torres-Corominas, 1868.)

FLY. — Alfons Maseras i Galtés. *La Veu de Catalunya* i *La Publicidad*. (Barcelona, 1914-20.)

Foix. — Vegeu : Jordi de Foix.

Folch i Torres, Joaquim. — Vegeu : Flama.

Folch i Torres, Josep M.ª. — Vegeu : Jim-Fit.

Folch i Torres, Manuel. — Vegeu : Llexiu.

Folguera, Joaquim. — Vegeu : Marc Ferrer.

FOLLET. — Antoni Busquets i Punset. *El Pirineu Catalá*. (Ripoll, 1911) i Josep Herp. *La Esquella de la Torratxa*. (Barcelona, 1887.)

Font, Armand. — Vegeu : Adofont.

Fontcuberta, Andreu de. — Vegeu J. Andrew de Covert-Spring.

Forestan. — Vegeu : Frederic Lluís de la Forestan.

Forn, Josep. — Vegeu : Kronorrim.

F. P. B. — Francesc Pelai Briz. *Lo Gay Saber*. (Barcelona, 1868.) Francisco Pons i Barris. *¡Prou pinxos!* (Manresa, *Sant Josep*, 1900.)

F. R. A. — Francisco Renart Arús. *El sastre y el asistente ó sea las bodas cambiadas*. (Barcelona, Roca, s. a.)

FRA ARTHUR. — Felip Dalmases Gil. *Anis de Frare*. (Barcelona, 1896-97.)

FRA FELIU PIU DE SANCT GUIU. — Pompeu Gener. *Los cent conçeyls del Conceyl de Cent*. (Barcelona, Llordachs, 1899.)

FRA LLATINS. — Francesc X. Bonet i Clara. *La Senyera*. (Palamós, 1898.)

FRANCISCO DIAZ. — Emili Pi i Molist. (Maxiriarth. *Unos cuantos seudónimos.)*

FRANCISCO SELTA RUNEGA. — Francisco Altes Gurena. (Elías de Molins, *Diccionario.)*

Franco, Enric. — Vegeu : Pau Rosella.

FRA NOI. — Josep Burgas. *La Esquella de la Torratxa*. (Barcelona, 1913.)

FRAY ESTANISLAO TIMORA. — Antoni de Bofarull i Brocá. (Elías de Molins, *Diccionario.)*

FREDERICH LLUÍS DE LA FORESTAN. —

Pompeu Gener. *Concells, màximes e veritats dictades...* (Montpeller, Est. *Felibrenco*, 1881.)

FREDERIC MAS OLIVA. — Joan Pinós i Marsell. *Pla i Muntanya.* (Balaguer, 1926.)

FRIEND. — Aquest pseudònim que hem vist en el diari barceloní *El Correo Catalán* (1924), l'usaven els següents redactors : El diumenge, Joan Soler; el dimarts, Jaume Barrera; el dimecres, Joan B. Roca; el dijous, Domènec Farell; el divendres, R. Nogueras i Oller, i el dissabte, Joan Gutièrrez Gili.

Frosach. — Vegeu : Julio Frosach i Charles.

FRUCTUOSO BISBE I VIDAL. — Joan Ferrer. (Maxiriarth. *Unos cuantos seudónimos...)*

F. T. M. — Francisco Terricabris i Merobes. *Lo castell de Finestras.* (Ripoll, Bonet, 1890.)

G. Vegeu : J. G. G. i R. G.

GABINO GAVIOTA. — Lluis Millà. *Las Afueras de Barcelona.* (Barcelona, 1887.)

Gaiolà, Lluis. — Vegeu : Suil.

GAL. — J. Prat. *El Gall de Ripoll.* (Ripoll, 1916.)

Galera. — Vegeu : R. de la Galera.

Galés i Martínez, Manuel. — Vegeu : Montseny.

GALLET. — J. Salvans. *El Gal! de Ripoll.* (Ripoll, 1916.)

Galtés. — Vegeu : M. Galtés.

GARIBAY. — Josep Coll i Vehí. (Elías de Molins, *Diccionario.)*

Garriga i Grau, Joan. — Vegeu : J. G. G.

Garrofa. — Vegeu : Pau Garrofa.

Gasòliba. — Vegeu : Cecili Gasòliba.

Gatell. — Vegeu : Bonaventura Gatell i P. Gatell.

Gatuellas. — Vegeu : Anton Gatuellas.

Gatuellas, J. — Vegeu : J. Salluetag.

Gaviota. — Vegeu : Gabino Gaviota.

Gavires. — Vegeu : J. F. Gavires.

GAYTER DEL LLOBREGAT, LO. — Joaquim Rubió i Ors. *Poesías.* (Barcelona, Rubió, 1841.)

GAZIEL. — Agustí Calvet. *La Vanguardia.* (Barcelona, 1915-34.)

Gener, Pompeu. — Vegeu : Fra Feliu Piu de Sanct Guiu i Frederich Lluís de la Forestan.

Genís Aguilar, Martí. — Vegeu : Virgilius.

GENIS DOMINGO REVENTÓS. — Francisco Anglada. *Jochs Florals de Barcelona.* (Barcelona, 1862.)

GESTUS. — Josep Verdú. *La Fantasma Groga.* (Barcelona, 1847).

Gibert, Anton. — Vegeu : Antonet del Corral.

GIL BLAS. — Francisco Salvá. (Elías de Molins, *Diccionario.)*

Gili Roig, Baldomer. — Vegeu : Alegret.

Giné i Partagás, Joan. — Vegeu : Doctor Histogenes Micolini i El licenciado Ingrasias.

GIOR. — Joan Roig. *Pla i Muntanya.* (Balaguer, 1926.)

Giralt. — Vegeu : Jaume Giralt.

Girbal, Enric Claudi. — Vegeu : Trovador d'Onyar.

Giró, Joan. — Vegeu : Doctor Cartrons.

Girona, Josep M.ª — Vegeu : Amarillis i Joan de Rodas.

Givanel Mas, Joan. — Vegeu : Ipolit.

GOD. — J. Basagaña. *El Gall de Ripoll.* (Ripoll, 1916.)

Gonzalez. — Vegeu : Melitón Gonzalez.

GRABIEL NYAPUS. — Josep Ll. Pellicer. *Lo Xanguet.* (Barcelona, Ramírez, 1864.)

Gramanet. — Vegeu : C. Gramanet.

Granger, Josep. — Vegeu : Kronorrim.

Gros, Ramon. — Vegeu R. G.

G. S. — Gaietà Soler. (Arranjament de Shakespeare, *Hamlet.* Barcelona, Altés, 1898.)

G. S. i C. R. — Gonzal Serraclara i Conrat Roure. (Roure, *Recuerdos de mi larga vida.* Barcelona, Bib. *El Diluvio*, 1925-27; II, 190.)

GUAITA, EL. — Eugeni D'Ors i Rovira. *Quaderns d'Estudi.* (Barcelona, 1915-19.)

Guarro, Jaume. — Vegeu : Xarric.

Gudiol i Cunill, Josep. — Vegeu : Bernat Serradell i Just Cassador.

Güell i Mercader, Josep. — Vegeu : Hortensio.

GUERAU DE LIOST. — Jaume Bofill i Matas. *La montanya d'amethystes.* (Barcelona, Viader, 1908.)

Guerra. — Vegeu : Angel Guerra.

GUIA JOAN, EL. — Joan Laguia Lliteras. *La Mainada.* (Barcelona, 1921-23.)

Guibernau, Juli F. — Vegeu : A. March, C. Gumá, Fantástich i Matias Bonafé.

GUITARRER DE MONGAT, LO. — Ferran de Sagarra i de Siscar. *La Vespa.* (Barcelona, 1882.)

Gumá. — Vegeu : C. Gumá.

Gustavo. — Vegeu : Soledad Gustavo.

GUTIERREZ DE LA PEÑA. — Ferran Patxot. (Elías de Molins, *Diccionario.)*

Gutièrrez Gili, Joan. — Vegeu : Friend.

Herp, Josep. — Vegeu : Follet, Kiku Kamamilla, Rhama-Shama, Martinet de l'Arpa i Xavier Alemany.

HILARIO PIPIRITAÑA. — Pere Felip Monlau. *Las mil y una barbaridades.* (Madrid, Galiano, 1857.)

HIP. — J. Bertran i Bellet. *La Esquella de la Torratxa.* (Barcelona, 1915.)

Horta. — Vegeu : Manuel de l'Horta.

HORTENSIO — Josep Güell i Mercader. *La Opinion Nacional.* (Caracas, 1878.)

H. VOLTAIRE. — Rossend Pons. *L'Olla.* (Barcelona, 1897-98.)

IDA. — Pere Inglada. *La Esquella de la Torratxa.* (Barcelona, 1904.)

Illas i Vidal, Joan. — Vegeu : Berenguer Leal.

INARCO CORTEJANO. — Joaquim Roca i Cornet. (Maxiriarth. *Unos cuantos seudónimos.)*

Inglada, Pere. — Vegeu : Ida.

INGLES, L'. — Francisco Pons. *Un tros de Paper.* (Barcelona, 1865.)

Ingrasias. — Vegeu : Licenciado Ingrasias.

I. P. — Ignaci Petit i Riera. *Un Tros de Paper.* (Barcelona, 1865.)

IPOLIT. — Joan Givanel Mas. *La Piula.* (Barcelona, 1916.)

Ivori. — Vegeu : Joan d'Ivori.

ISIDRO LLAURADÓ. — Eduard Vidal i Valenciano. *Dos milions.* (Barcelona, Manero, 1872.)

IVON L'ESCOP. — Ricard Aragó. *Catalunya.* (Barcelona, Masó germans, 1920.)

J. — J. G. Junceda. *Mondial Humor.* (Barcelona, 1912) i Xavier Parés. *La Lucha.* (Badalona, 1905-07.)

JACOBI D'ELMUR. — Josep Cabeça. *El Francolí.* (Espluga de Francolí, 1922-25.)

JACOBO XINGA. — Frederic Olivé. *La Cigala.* (Barcelona, 1890-91.)

J. ANDREW DE COVERT-SPRING. — Andreu de Fontcuberta. (Elías de Molins, *Diccionario.)*

JAPET DE BADALONA. — Josep Parés. *Lo senyó Mitja Cerilla.* (Barcelona, Eudalt Puig, 1865.)

JAPET DE L'ORGA. — Anton Ferrer i Ferrer. *La Esquella de la Torratxa.* (Barcelona, 1891.)

JAUME DELS DOMENYS. — Alfons Maseras i Galtés. (Trad. de Benoit, *Ayelle.* Barcelona, *Bib. Literaria*, s. a.).

JAUME GIRALT. — Frederic Soler i Hubert. *Un Tros de Paper.* (Barcelona, 1865-66.)

J. B. P. — J. Baucells Prat. *Brots.* (Barcelona, *La Acadèmica*, 1888.)

J. C. i G. — Josep Costa i Garriga. *Lo allotjat.* (Vic, *Sant Josep*, 1888.)

J. D. — Inicials del pseudònim «J. dels Domenys», usat per Alfons Maseras. *La Revista.* (Barcelona, 1922.)

J. D'ALBAFLOR. — Josep Carner. (Trad. de Bennet, *El preu de l'amor.* Barcelona, *Edit. Catalana*, s. a.)

JEP DE JESPUS. — Josep Serra i Constansó. *La Perdiu ab Salsa.* (Barcelona, 1902.)

JERONI MARVA. — Artur Martorell i Emili Vallés. *Curs pràctic de Gramàtica Catalana.* (Barcelona, *Edit. Barcino*, 1932.)

JERONI MASGORET. — Joan Pinós i Marsell. *Pla i Muntanya.* (Balaguer, 1926.)

Jespus. — Vegeu : Jep de Jespus.

J. F. — Josep Ferrer. *Geroni y lo mágich improvisat.* (Barcelona, Tauló, 1859.)

J. F. GAVIRES. — J. Ferrer i Busqué. *La Esquella de la Torratxa.* (Barcelona, 1887.)

J. F. Q. — Josep Ferre (a) Queri. *Un sarau de carnaval.* (Reus, Grau, s. a.)

J. G. G. — Joan Garriga Grau. *La Antorcha del Progreso.* (Badalona, 1894.)

JIM-FIT. — Josep M.ª Folch i Torres. *En Patufet.* (Barcelona, 1920.)

J. LL. — Josep Llovera. *L'Ase.* (Barcelona, 1867.)

J. M. DE PEDRALBES. — Manuel Brunet. *La Veu de Catalunya.* (Barcelona, 1912.)

J. MONTABLIZ. — Joan Costa Bonafont. *Vida amarga.* (Barcelona, Santpere, 1903.)

J. M. T. — Jaume Massó i Torrents. *L'Avenç.* (Barcelona, 1882.)

Joan. — Vegeu : El Guia Joan.

JOAN BADOC. — Pere Renom Riera. *La República.* (Badalona, 1903-09.)

JOAN BARCELONA. — Joan Valls Almirall. *La moto n.° 13.* (Barcelona, *Omega*, 1924.)

JOAN DE RODAS. — Josep M.ª Girona. *L'Horitzó.* (Barcelona, 1921-22.)

JOAN D'IVORI. — Joan Vila (Pau Bertran i Bros. *Rondallaire català*; Barcelona, Giró, 1909.)

JOAN INQUIET. — Josep Cabeçarán. *Pla i Montanya.* (Balaguer, 1928.)

JOAN MISTERI. — Joan Casas i Vila. — *La Tuies.* (Barcelona, 1923-24.)

JOAN MUNTANER. — Joaquim Civera i Sormani. *Patria.* (Manresa, 1928.)

JOAN NEBOT I CASAS. — Francesc Pelai Briz. *Jochs Florals de Barcelona.* (Barcelona, 1873.)

JOAN RAFEC. — Manuel M.ª Angelon. *La Campana de Gracia*. (Barcelona, 1874.)
JOAN SACS. — Feliu Elias. *La Publicitat*. (Barcelona, 1927.)
JOAN SITJAR. — Josep Carner. (Trad. d'Erckmann Chatrian. *L'amic Fritz*. Barcelona, *Edit. Catalana*, s. a.)
JOFEGEN. — Joan Ferré i Gendre. *La pau turbada*. (Tortosa, Foguet i Sales, 1899.)
Jomtob. — Vegeu : Natanael Jomtob.
JOPONO. — Josep Poc Noguer. *La Hormiga de Oro*. (Barcelona, 1922.)
Jordana, Cesar A. — Vegeu : Arnau Bellcaire, Bernat Montsiá.
JORDI. — Marian· Aguiló i Fuster. *Jochs Florals de Barcelona*. (Barcelona, 1864.)
JORDI. — Vegeu : David Jordi.
JORDI ANYELL. — Joan Bergós i Dejuan. *La Comarca de Lleida*. (Lleida, 1900-06.)
JORDI CASANOVA. — Alfons Maseras. *El Poble Català*. (Barcelona, 1916.)
JORDI CATALÀ. — Xavier Bonfill. *Niu Artístic*. (Barcelona, 1918-19.)
JORDI DE FOIX. — Ramon M.ª de Bolós. *El Matí* (Barcelona, 1933.)
JORDI DE PERACAMPS. — Santiago Rusiñol. *La dona del Sr. Josep falta a l'home*. (Barcelona, Bonavía i Durán, 1915.)
JORDI D'USÓ. — Antoni Busquets i Punset. *Joventut*. (Barcelona, 1900.)
JORDI FISCAL. — Basili Puig. *El Catllar de Ripoll*. (Ripoll, 1923.)
JORDI MARC. — Carles Riba. *La Veu de Catalunya*. (Barcelona, 1922.)
JORGE MIRANDA. — Jaume Barrera i Escudero. *El Correo Catalán*. (Barcelona, 1924.)
Jornet. — Vegeu : L. Jornet.
José. — Vegeu : Juan y José.
JOSEP ALADERN. — Cosme Vidal. *Monolech d'un empressari*. (Alcover, *La Saura*, 1895.)
JOSEP AMELL I SAURA. — Frederic Soler i Hubert. *A la vora del mar*. (Barcelona, Espasa germans i Salvat, 1876.)
JOSEP DEL CANAL. — Llorenç Valero. *Las bodas de D. Carlos*. (Barcelona, Vendrell, 1901.)
JOSEP NEGRE I FARIGOLA. — Josep Blanc i Romaní. *Un compromís necessari*. (Barcelona, Collazos, 1902.)
JOSEP SERRA. — Josep Feliu i Codina. *Almanach de L'Ase per l'any 1868*. (Barcelona, 1867.)
JOSEP SESPLUGUES. — Joan Pinós i Marsell. *Pla i Muntanya*. (Balaguer, 1927.)
JOSEP TERENYINES. — Joan Danes. *El Pirineu Català*, Ripoll, 1911.
JOSEP TIMAR. — Josep Martí. *La Pubilla*. (Barcelona, 1867.)
JOSUÉ. — Isidre Nonell. *Papitu*. (Barcelona, 1908-09.)
JOVEN CATALAN, UN. — Víctor Balaguer. *Pepin el jorobado*. (Barcelona, Oliveras, 1838.)
J. R. A. M. — Josep Recoder. *Glorias teresianas de Cataluña*. (Barcelona, *La Hormiga de Oro*, 1888.)
J. R. O. — Joaquim Rubió i Ors. *Roudor de Llobregat*. (Barcelona, Rubió, 1842.)
J. R. R. — Josep Roca i Roca. *Lo Gay Saber*. (Barcelona. 1868.)
J. SALLUETAG. — J. Gatuellas. *La Esquella de la Torratxa*. (Barcelona, 1892.)
J. S. G. — Joan Sauret Garcia. *Pla i Muntanya*. (Balaguer, 1927.)
J. STARAMSA. — Josep Asmarats. *La Esquella de la Torratxa*. (Barcelona, 1892.)
JUAN BADAIRE. — Pere Renom Riera. (*La República*, Badalona, 1903-09.)
JUAN DE SIENA. — Joan Puig i Ferrater. *La Tribuna*. (Barcelona, 1923.)
JUANICO CARTUJANO. — Joaquim Roca i Cornet. (Elías de Molins, *Diccionario*.)
JUAN REGALTERA. — Joan Perelló i Ortega. (Elías de Molins, *Diccionario*.)
JUAN Y JOSÉ. — Joan Cortada i Josep Manjarrés. *El libro verde de Barcelona*. (Barcelona, Gorchs, 1848.)
JULIA. — Victor Balaguer. (Elias de Molins. *Diccionario*.)
JULIAN. — Julia Bastinos. *La Esquella de la Torratxa*. (Barcelona. 1888.)
JULIO FROSACH I CHARLES. — Lluis Roca i Florejacs. *Jochs Florals de Barcelona*. (Barcelona, 1864.)
Julivert. — Vegeu : Valentí Julivert.
J. VALINAU. — Joan Vila. (Maxiriarth, *Unos cuantos pseudónimos españoles*.)
Junceda, J. G. — Vegeu : J.
Junoy, Tomás. — Vegeu : Lo paripatetich solitari.
JUST CASSADOR. — Josep Gudiol i Cunill. *Gazeta Montanyesa*. (Vic, 1908.)

K. — Joan Sauret Garcia. *Pla i Muntanya*. (Balaguer, 1926.) Vegeu : P. K.
Kamamilla. — Vegeu : Kiku Kamamilla.
Karr, Carme. — Vegeu : L'Escardot, i Xenia.
KATUFOL. — Modest Urgell. *Qui sap?* (Barcelona, *Edit. Catalana*, s. a.)
KIKU KAMAMILLA. — Josep Herp. *Alma-*

nach de La Esquella de la Torratxa pera l'any 1907. (Barcelona, 1906.)
KING CHARLES. — Eduard Toda i Güell. *La Renaixensa.* (Barcelona, 1883.)
K. O. K. — Eduard Coca i Vallmajor. *Cucut.* (Barcelona, 1904.)
KOKI. — Ramon Padro. *Lo Noy de la Mare.* (Barcelona, 1865-67.)
KRONORRIM. — Aquest pseudònim l'han usat, indistintament, els següents redactors del diari barceloní *El Correo Catalán* (1916) : Jaume Barrera, Josep Granger, Josep Forn i Joan Draper.

Labarta, Francesc. — Vegeu : Lata.
Laguia i Lliteras, Joan. — Vegeu : El guia Joan.
Lakanal. — Vegeu : Dr. Lakanal.
LAMPILLO. — Joaquim Roca i Cornet. (Elías de Molins, *Diccionario.*)
Lanacap. — Vegeu : Norma Lanacap.
Lara. — Vegeu : Manrique de Lara.
Lasarte, Manuel. — Pere Pau Pi.
Lasserra. — Vegeu : V. de Lasserra.
LATA. — Francesc Labarta. *Margot.* (Barcelona, 1916-17.)
LAURA BRUNET. — Joan Sanxo Farrerons. *La Tuies.* (Barcelona, 1923-24.)
LAUS TIBI CROSPIS. — Frederic Rahola i Tremols. *La Campana de Gracia.* (Barcelona, 1875.)
L. B. — Lluís Bordas Muns. *Curso de temas para ejercitarse en la lengua castellana, o sea, ensayo sobre la traducción del catalán al castellano.* (Barcelona, Mayol, 1928.)
Leal. — Vegeu : Berenguer Leal.
Letamendi, Agustí. — Vegeu : Felipe José Torroba.
LEYANDRO. — Josep Dern. *La Esquella de la Torratxa.* (Barcelona, 1882.)
LICENCIADO BORRAJAS, EL. — Jaume Tió i Noé. (Elías de Molins. *Diccionario.*)
LICENCIADO INGRASIAS, EL. — Joan Giné i Partagas. *Un viaje a Cerebrópolis.* (Barcelona, Ramírez, 1884.)
LINUS. — Pere Sanahuja. *Pla i Muntanya.* (Balaguer, 1926.)
Liost. — Vegeu : Guerau de Liost.
L. JORNET. — Frederic Muntadas. (Elías de Molins, *Diccionario.*)
Ll. — Vegeu : J. Ll.
Llatins. — Vegeu : Fra Llatins.
LLAM-BROCHS o LLAMP-BROCHS. — Sixte Rebordosa. *Don Cuan Tanorio.* (Manresa, Comercio, 1896.)

Llanas, Albert de S. — Vegeu : Robert Sanall, R. S., i Sanall i Serra.
Llanas i Rabassa, Salvador. — Vegeu : Aurelio de Rivemar.
Llaó i Martí, Maria. — Vegeu : Montserratina.
Llauné. — Vegeu : Pep Llauné.
Llauradó. — Vegeu : Isidro Llauradó.
LLAUT. — Joan Bergos i Dejuan. *La Pua.* (Lleida, 1895.)
Llenas, Francisco. — Vegeu : Boixompifaig.
LLEÓ. — Ferran Valls i Taberner. *La Veu de Catalunya.* (Barcelona, 1924.)
LLEXIU. — Manuel Folch i Torres. *Cu-cut!* (Barcelona, 1904.)
Llibre, Lluis. — Vegeu : Ll. Ll.
Llimoner. — Vegeu : A. Llimoner.
Llinás, Rafael. — Vegeu : Catalan celoso.
L. L. L. — Josep Burgas. *La Esquella de la Torratxa.* (Barcelona, 1917.)
Ll. Ll. — Lluis Llibre. *La gran rifada.* (Barcelona, Pujol i C.ª, 1898.)
Llobet, Eudalt. — Vegeu : Nanu.
Llobregat. — Vegeu : Gayter del Llobregat.
Llongueras, Joan. — Vegeu : Chiron.
Llonsa. — Vegeu : Nofre Llonsa.
Llord. — Vegeu : Pere Llord.
Llovera, Josep. — Vegeu : J. Ll.
LLUIS ARDUÉS. — Lluis Sendra Puig. *Un pas de comedia.* (Barcelona, Campins, 1873.)
LLUÍS DE MONTSIÀ. — Joan Torner i Balaguer. *La Veu de Tarragona.* (Tarragona, 1922-23.)
LLUÍS DE TARRACO. — Lluís Mallafré. *La Veu de Tarragona.* (Tarragona, 1922-23.)
LLUIS DEZTANY. — Lluis Faraudo i Saint-Germain. (Trad. de Rabelais, *Gargantua.* Barcelona, 1929.)
LLUIS NOGUÉ. — Josep Nogue i Roca. *Tant tens, tant vals.* (Barcelona, Imp. *Lo Teatro Regional,* 1899.)
LLUIS PUIGDALT. — Frederic Passarell. *Las Modas.* (Barcelona, Jepús, 1866.)
Llunas, Josep. — Vegeu : El dimoni gros.
LOHAN. — Eduard Toda i Güell. *La Opinión* (Madrid, 1886.)
Londero. — Vegeu : Felipe Londero.
Lonuma. — Vegeu : Pedro Lonuma i Caro.
López Picó, Josep M.ª — Vegeu : David Jordi i Marc Ferrer.
Lopez i Soler, Ramon. — Vegeu : Bachiller Cantaclaro.

M. — Vegeu : A. M., J. M. T., M. M. i P. M.
MACARIO PADUA MELATÓ. — Felix Amat.

Observaciones pacificas sobre la potestad eclesiástica (Barcelona, Plá, 1817-1822.)
Macià i d'Espona, Josep M.ª de. — Vegeu: Bernat de Saladeures.
MAIET O MAYET. — Josep Burgas. *La Esquella de la Torratxa*. (Barcelona, 1891.)
Maldar. — Vegeu : Pere de Maldar.
Mallafré, Lluís. — Vegeu : Lluís de Tarraco.
Manaut, Manuel. — Vegeu : Doctor Claros (a) P. Antonio.
Manaut, Pere. — Vegeu : Enric Xarau.
MANUEL DE L'HORTA. — Manuel Sala. *Cançoneries* (Sant Feliu de Guixols, Viader, 1925.)
Manjarrés, Josep. — Vegeu : Juan y José.
MANRIQUE DE LARA. — Lluís Carreras. (*Diario de Barcelona*, 1864, p. 9187.)
MANUEL ORTIZ DE LA VEGA. — Ferran Patxot. (Elías de Molins. *Diccionario*.)
Mañé, Teresa. — Vegeu : Soledad Gustavo.
MARCEL MATA. — Manuel Alfonso. *Joventut*. (Barcelona, 1906.)
MARC FERRER. — L'usaren, indistintament, Martí Esteve, Josep M.ª López Picó i Joaquim Folguera. *La Revista*. (Barcelona, 1917.)
Marc. — Vegeu : Jordi Marc.
Márfegas. — Vegeu : Blai Márfegas.
Margarit i Parera, Jordi. — Vegeu : Alex.
March. — Vegeu : A. March.
Marcino. — Vegeu : O. Marcino.
MARIA DE BELLVER. — Maria del Pilar Maspons i Labros. *Jochs Florals de Barcelona*. (Barcelona, 1875.)
Marinel·lo, Manuel. — Vegeu : A. Llimoner.
Marquina, Rafael. — Vegeu : Farfarello.
MARRAMAU. — E. Sunyol. *La Esquella de la Torratxa*. (Barcelona, 1894.)
Martell. — Vegeu : Martí Martell.
Martí, Josep. — Vegeu : Josep Timar, Martinet i Osej Atmir.
Martí, Oriol. — Vegeu : Tres ingenios ignorados.
Martí Aguilar, J. — Vegeu : Aguileta.
Martí i Giol, Enric. — Vegeu : D. Bonaplata Alentorn.
MARTÍ MARTELL. — Miquel Duran i Tortajada. *La Veu de Catalunya*. (Barcelona, 1929.)
MARTINET. — Josep Martí. *Almanach de l'Ase per l'any 1868*. (Barcelona, 1867.)
MARTINET DE L'ARPA. — Josep Herp. *La Vespa*. (Barcelona, 1883.)
MARTIN RICART. — Arístides Mestres. (Elías de Molins, *Diccionario*.)
Martorell, Artur. — Vegeu : Jeroni Marvá.
Marull, Francesc. — Vegeu : Valentí Julivert.
Marvá. — Vegeu : Jeroni Marvá.
Mas. — Vegeu : Frederic Mas Oliva.
Maseras i Galtés, Alfons. — Vegeu : Ajax, Fly, Jaume dels Domenys, J. D., Jordi Casanova, M. Galtés, Omega, Ulisses i Zenon.
Masgoret. — Vegeu : Jeroni Masgoret.
Maspons, M.ª del Pilar. — Vegeu : Maria de Bellver.
Masriera, Joan. — Vegeu : Filamon.
Masso i Torrents, Jaume. — Vegeu : A. M., J. M. T., P. Riu i Caballé i P. Ventós.
Mata. — Vegeu : Marcel Mata.
Mata, Eugeni. — Vegeu : Berenguer d'Espuny.
MATIAS BONAFÉ. — Juli F. Guibernau. *La Esquella de la Torratxa*. (Barcelona, 1893.)
Matalasser. — Vegeu : Pere Matalasser.
M. C. C. — Miquel Comas Costa. *Lo Bordegás*. (Barcelona. Henrich i C.ª, 1891.)
Melendres i Rué, Miquel. — Vegeu : Cavaler Vall-Seca.
MELITÓN GONZALEZ. — Pau Parellada. *La cantina*. (Madrid, Fiscowich, 1896.)
Menargues. — Vegeu : Orfaneta de Menargues.
Mestres, Arístides. — Vegeu : Martín Ricart i Miquelet.
METSJAUSTINCH. — Narcís Oller. *La blusa*. (Barcelona, *La Ilustració Catalana*, 1894.)
M. GALTÉS. — Alfons Maseras i Galtés. *Messidor*. (Barcelona, 1918-19.)
Micolini. — Vegeu : Doctor Histógenes Micolini
MICOMICÓ, UN. — Abdó Terradas. *Lo rey Micomicó*. (Barcelona, Berdeguer, 1838.)
MIGUEL ALCÁNTARA. — Josepa M.ª Farnés. (Maxiriarth. *Unos cuantos seudónimos*.)
MILIU. — Emili Pasqual Monturiol. *El Gall*. (Barcelona, 1912.)
Millà, Lluis. — Vegeu : Eleme, Gabino Gaviota i Nofre Llonsa.
Millàs i Vallicrosa, Josep M.ª. — Vegeu: Pau de Selva.
MINGO. — Josep Moreno. *El Puigmal*. (Ripoll, 1907.)
MIQUEL ARGEMÍ. — Marian Serra i Esturí. *Gazeta Montanyesa*. (Vic, 1908.)
MIQUEL DAUSA. — Marian Serra i Esturí. *Gazeta Montanyesa*. (Vic, 1908.)
MIQUELET. — Arístides Mestres. (Elías de Molins, *Diccionario*.)

Miquel i Planas. — Vegeu : Miquel Servet i M. R. de las Planas.

Miquel Servet (a) Raves. — Ramon Miquel i Planas. *Joventut.* (Barcelona, 1904.)

Miquetas. — Ferran de Sagarra i de Siscar. *La Barretina.* (Barcelona, 1894.)

Mirabal. — Vegeu : R. de Mirabal.

Miracle, Josep. — Vegeu : Rutamor.

Miró, Josep. — Vegeu : Tulp.

Misteri. — Vegeu : Joan Misteri.

M. M. — Manuel Milà i Fontanals. *Algunos estudios literarios.* (Barcelona, Verdaguer, 1838.)

M. M. M. — Santiago Rossinyol. *L'Avenç.* (Barcelona, 1882.)

Mn. Borra. — Benvingut Cabot. *L'Arc de Sant Martí.* (Barcelona, 1921-23.)

Modolell, P. — Vegeu : P. M.

Molas i Casas, Joan. — Vegeu : Domingo Damians.

Moliné i Brasés, J. — Vegeu : A. Riba Ros.

Moncada. — Vegeu : Coblejador de Moncada i R. de Moncada.

Mongat. — Vegeu : Lo Guitarrer de Mongat.

Moni. — Ramon Reventós. *La Esquella de la Torratxa.* (Barcelona, 1913.)

Monlau, Pere Felip. — Vegeu : Dimas Camandula, E. O. Mora'into, Felipe Londero, Felipe Roca i Lavedra, Felipe Ropavejero, Hilario Pipiritaña, M. S. F., O. U. A., Pedro Lonuma y Caro, P. F.W. P. F. Walnom i Romualdo Paronce.

Montabliz. — Vegeu : J. Montabliz.

Montagut, B. — Vegeu : Pau Rosés.

Monte. — Vegeu : Evelio del Monte.

Montoliu, Manuel de. — Vegeu : Roger d'Erill.

Montparnàs. — Vegeu : Apol de Montparnàs.

Montsech. — Vegeu : Armengol de Montsech.

Montseny. — Vegeu : Lo Trovador del Montseny.

Montseny. — Manuel Galés i Martínez. *La Veu de Tarragona.* (Tarragona, 1922-23.)

Montserrat. — Vegeu : Lo Trovador de Montserrat.

Montserratina. — Maria Llaó Martí. *El Llamp.* (Gandesa, 1921-22.)

Montsià. — Vegeu : Bernat Montsià i Lluís de Montsià.

Moragas, Rafel. — Vegeu : Olaiz, Pangloss.

Morató Grau, Josep. — Vegeu : Virolet.

Moralinto. — Vegeu : E. O. Moralinto.

Moreno, Josep. — Vegeu : Mingo.

Mossèn Borra. — Antoni Bulbena i Tosell. *Quatre règles de gramàtica catalana.* (Barcelona, *La Catalana,* 1900.)

M. R. de las Planas. — Ramon Miquel i Planas. *La Esquella de la Torratxa.* (Barcelona, 1892.)

M. Riusec. — Marian Escriu. *Lo Teatro Catalá.* (Barcelona, 1890-95.)

M. S. F. — Pere Felip Monlau. (Elías de Molins, *Diccionario.*)

Muns, Francisco. — Vegeu : Cançoner de Vilatort.

Muntadas, Frederic. — Vegeu : L. Jornet.

Mustafá Xiulets de Fustablanca. — Ramon de Sagarra i de Siscar. *La Barretina.* (Barcelona, 1893.)

Muntaner. — Vegeu : Joan Muntaner.

Myself. — Carles Soldevila i Zubiburu. *L'home ben educat.* (Col·lecció Popular Barcino, vii.)

Nanu. — Eudalt Llobet. *El Pirineu Catalá.* (Ripoll, 1911.)

Natanael Jomtob. — Antoni Puigblanc. *La Inquisición sin máscara.* (Cádiz, Niel, 1811.)

Nebot. — Vegeu : Joan Nebot i Casas.

Negre. — Vegeu : Josep Negre i Farigola i Pepet Negre i Farigola.

Nicolau d'Olwer, Lluís. — Vegeu : Criptobul.

Niubó, Ramon. — Vegeu : Pau Garrofa.

Noe. — Isidre Nonell. *Papitu.* (Barcelona, 1908-09.)

Nofre Llonsa. — Lluís Millà. *Versos estrafalaris.* (Barcelona, Borrás, s. a)

Nogué. — Vegeu : Lluís Nogué.

Nogué i Roca, Josep. — Vegeu : Lluís Nogué.

Nogueras Oller, Rafel. — Vegeu : Espatec i Friend.

Noi. — Vegeu : Fra Noi.

Nolla i Aliu, Joaquim. — Vegeu : P. A. U.

Nonell, Isidre. — Vegeu : Josué i Noé.

Norma Lanacap. — Ramon Palanca. *La Llumanera de Nova York.* (Nova York, 1875.)

Novelero, El. — Juliá de Chia. (Elías de Molins, *Diccionario.*)

Nyap o Nyapus. — Josep Lluís Pellicer. (Serafí Pitarra, *Singlots Poetichs.* Barcelona, López, 1864-67.)

O. — Vegeu : K. O. K.; P. del O. i R. O. Ch.

Olaiz. — Rafel Moragas. *La Tribuna.* (Barcelona, 1921-24.)

Oleguer Recó. — Josep Carner. *La Esquella de la Torratxa.* (Barcelona, 1917.)

Olivé, Frederic. — Vegeu : Jacobo Xinga.
Oliver i Castañet, Jaume. — Vegeu : Un curioso barcelonés.
Ollé i Pinell, A. — Vegeu : Argos.
Oller. — Vegeu : Simon Oller.
Oller, Narcís. — Vegeu : Metsjaustinch.
Oller i Rabassa, Joan. — Vegeu : Atxa i Vox Populi.
O. MARCINO. — S. Coromina. *Vida Banyolina*. (Banyoles, 1922-25.)
Ombra. — Vegeu : Simon de l'Ombra.
OMEGA. — Alfons Maseras. *La Publicidad*. (Barcelona, 1922.)
Onyar. — Vegeu : Trovador d'Onyar.
ORFANETA DE MENARGUES, LA. — Manuel M.ª Angelón. *Un Tros de Paper*. (Barcelona, 1865.)
Orga. — Vegeu : Japet de l'Orga.
Ors i Rovira, Eugeni d'. — Vegeu : El Guaita i Xenius.
Ortiz. — Vegeu : Manuel Ortiz de la Vega.
OSAKA. — Francesc Tomas i Estrucs. (Elías de Molins, *Diccionario*.)
OSEJ-ATMIR. — Josep Martí. *La Pubilla*. (Barcelona, 1867-68.)
O. U. A. — Pere Felip Monlau. *Lo que es un curandero*. (Barcelona, Charta, 1830.)

P. — Vegeu : F. P. B. i I. P.
PABLO PI. — Bartomeu Carcassona. *La agencia internacional*. (Barcelona, Sierra, 1868.)
Padró, Ramon. — Vegeu : Crospis i Koki.
Padró, Tomás. — Vegeu : A. W. i Rissotto.
Padua. — Vegeu : Antonio de Padua i Macario Padua Melato.
PAL. — Emili Pasqual Monturiol. *El Gall*. (Barcelona, 1912.)
Palacio. — Vegeu : Ramon Miguel Palacio.
Palanca, Ramon. — Vegeu : Norma Lanacap.
Palau, Miquel. — Vegeu : Dimoni.
Palet. — Vegeu : Roch Palet de Riera.
Pallerola, Domènec. — Vegeu : Domènec de Bellmunt.
Palma. — Vegeu : Felip Palma.
PANGLOSS. — Rafel Moragas. *La Publicidad*. (Barcelona, 1906-1911) i *La Noche*. (Barcelona, 1924.)
PANTAGRUELISTA CATALÀ, UN. — Lluis Faraudo i Saint Germain. (Rabelais, *Pronostich Pantagrueli*. Barcelona, Serra germans i Russell, 1909.)
P. Antonio. — Vegeu : Doctor Claros (a.) P. Antonio.

PAPEIS POQUEIS. — Josep Poc Noguer. *La Campana de Gracia*. (Barcelona, 1901.)
PAPITU FARRIOLS. — Santiago Vinardell. *La Esquella de la Torratxa*. (Barcelona, 1916.)
PARADOX. — Marius Aguilar. *La Esquella de la Torratxa*. (Barcelona, 1909.)
Parellada, Pau. — Vegeu : Melitón Gonzalez.
Parés. — Vegeu : E. Parés i Gras.
Parés, Josep. — Vegeu : Japet de Badalona.
Parés, Xavier. — Vegeu : J.
PARIPATETICH SOLITARI, LO. — Tomas Junoy. (Elías de Molins. *Diccionario*.)
Paronce. — Vegeu : Romualdo Paronce.
Pasqual Monturiol, Emili. — Vegeu : Miliu i Pal.
Passarell, Frederic. — Vegeu : Lluis Puigdalt.
PASSAVOLANT. — J. Co de Triola. *La Veu de Catalunya*. (Barcelona, 1907.)
Pastells i Taberner, Andreu. — Vegeu : Lo Fluvioler del Ter.
PATRICI ESGARRIAT. — Pere Renom Riera. *La República*. (Badalona, 1903-09.)
Patxot, Ferran. — Vegeu : Gutierrez de la Peña i Manuel Ortiz de la Peña.
P. A. U. — Joaquim Nolla Aliu. *La Esquella de la Torratxa*. (Barcelona, 1884.)
PAU BUNYEGAS. — Conrat Roure. *Un fi de festa*. (Barcelona, Jepús, 1871.)
PAU DE SELVA. — Josep M.ª Millàs i Vallicrosa. *Amoroses*. (Barcelona, *Occitània*, 1929.)
PAU FACIL. — Pau Anglada. *Un home discret*. (Santa Coloma de Farnés, Arts Gràfiques, 1927.)
PAU GARROFA. — Ramon Niubó. *El Rossinyol*. (Badalona, 1903-05.)
PAU PI PLA. — Rossend Arús i Arderiu. *La Llumanera de Nova York*. (Nova York, 1874.)
PAU ROSELLA. — Enric Franco. *La Gresca, almanac per l'any* 1878. (Barcelona.)
PAU ROSES. — B. Montagut. *Vetlla Trista*. (Barcelona, C. Vives, *1878*.)
P. DEL O. — Josep Roca i Roca. *La Esquella de la Torratxa*. (Barcelona, 1881.)
Pebre. — Vegeu : Salvi Pebre.
Pedralbes. — Vegeu : J. M. de Pedralbes.
PEDRO ANTUNES. — Rafel Puig i Valls. (Elías de Molins, *Diccionario*.)
PEDRO LONUMA Y CARO. — Pere Felip Monlau. *Compendio de la vida de Napoleón Bonaparte*. (Barcelona, Verdaguer, 1831.)
PEDRO RAVES. — Pere Serra Postius. (Torres Amat. *Diccionario*.)

Pellicer, Josep Ll. — Vegeu : Grabiel Nyapus, P. Gatell, Nyap i Nyapus.
PEPET DEL CARRIL. — Josep Barbany. *La Cigala*. (Barcelona, 1890-91.)
PEPET NEGRE Y FARIGOLA. — Josep Blanc i Romani. *La Esquella de la Torratxa*. (Barcelona, 1882.)
PEP LLAUNÉ. — Josep Ponsá. *La Esquella de la Torratxa*. (Barcelona, 1905.)
Peracamps. — Vegeu : Jordi de Peracamps.
PERE DE MALDAR. — Josep Carner. *Jochs Florals de Barcelona*. (Barcelona, 1901.)
Perelló i Ortega, Joan. — Vegeu : Juan Regaltera, Roch Palet de Riera i Simon de l'Ombra.
PERE LLORD. — Eduard Toda i Güell. *Revista del Centre de Lectura*. (Reus, 1928.)
PERE MATALASSER. — Pere Poblador. *La Campana de la Unio*. (Barcelona, 1878.) *La Campana de Gracia*. (Barcelona, 21 juliol 1888; n.° 1000.)
PERE PAU PI. — Manuel de Lasarte. *Un Tros de Paper*. (Barcelona, 1865-66.)
PERE PI I PARERA. — Frederic Soler i Hubert. *Jochs Florals de Barcelona*. (Barcelona, 1877.)
PERE RAMON VIDAL. — Francesc Pelai Briz. *Jochs Florals de Barcelona*. (Barcelona, 1876.)
Perés, Guillem. — Vegeu : Billy.
Perés, Ramon D. — Vegeu : Spleen.
Petit i Riera, Ignaci. — Vegeu : I. P.
P. F. W. — Pere Felip Monlau. *El premio de la integridad o el colono virtuoso*. (Barcelona, Torner, s. a.)
P. F. WALNOM. — Pere Felip Monlau. *Una tertulia a la dernière*. (Barcelona, Torner, 1828.)
P. GATELL. — Josep Ll. Pellicer. *Almanach de La Esquella de la Torratxa pera l'any 1899*. (Barcelona, 1898.)
PHILEMON. — Francisco Tomas i Estruc. (Elías de Molins. *Diccionario*.)
PI. — Vegeu : Pablo Pi, Pau Pi Pla, Pau Pi Parera i Pere Pau Pi.
Pi i Molist, Emili. — Vegeu : Francisco Diaz.
PIC. — Vegeu : Rosa Pic de Aldawala.
PICAROL. — Josep Costa. *La Esquella de la Torratxa*. (Barcelona, 1903.)
Pinos i Marsell, Joan. — Vegeu : Frederic Mas Oliva, Jeroni Masgoret i Josep Sesplugues.
PINZELL. — Miquel Utrillo. *Pel & Ploma*. (Barcelona, 1899-1903.)

Pipino. — Vegeu : Signor Pipino.
Pipiritaña. — Vegeu : Hilario Pipiritaña.
Piquet i Piera, Jaume. — Un que ho va veurer.
PIRICLES. — Xavier Campins. *La Veu Punxaguda*. (Barcelona, 1922-24.)
Pitarra. — Vegeu : Serafí Pitarra.
Piu de Sanct Guiu. — Vegeu : Fra Feliu Piu de Sanct Guiu.
P. K. — Josep Roca i Roca. *La Campana de Gracia*. (Barcelona, 1875.)
Planas. — Vegeu : M. R. de las Planas.
P. M. — P. Modolell. *Un Maginet*. (Barcelona, Bofarull, 1899.)
Poblador, Pere. — Vegeu : Pere Matalasser i Perico Matalasser.
Poc Noguer, Josep. — Vegeu : Jonopo i Papeis Poqueis.
POL. — Ferran Agulló i Vidal. *La Veu de Catalunya*. (Barcelona, 1901.)
Pons. — Vegeu : Carles Pons de Ginebreda.
Pons, Francisco. Vegeu : L'Inglés.
Pons, Rossend. — Vegeu : H. Voltaire i R. Snop.
Pons i Barris, Francisco. — Vegeu : F. P. i B.
Ponsá, Josep. — Vegeu : Pep Llauné.
Portabella, Antoni. — Vegeu : Anton del Singlot.
P. RIU I CABALLÉ. — Jaume Massó i Torrents. *L'Avenç*. (Barcelona, 893).
Puig, Basili. — Vegeu — Jordi Fiscal.
Puig i Cassanyas, J. — Vegeu : Sir Byron.
Puig i Ferrater, Joan. — Vegeu : Juan de Siena.
Puig i Valls, Rafel. — Vegeu : Pedro Antunes.
Puigblanc, Antoni. — Vegeu : Natanael Jomtob.
Puigdalt. — Vegeu : Lluis Puigdalt.
Pujol. — Vegeu : Damiá Pujol.
Pujol de Collado, Josepa. — Vegeu : Evelio del Monte.
Pujolá i Vallès, Frederic. — Vegeu : Rafel Valles i Roderic.
Pujols, Francesc. — Vegeu : Augusto de Altozanos.
Prat, J. — Vegeu : Gal.
P. VALBUENA. — Josep Burgas. *La resurrección de Don Quijote*. (Barcelona, López, 1905.)
P. VENTÓS. — Jaume Massó i Torrents. *L'Avenç*. (Barcelona, 1890.)

QUE HO VA VEURER, UN. — Jaume Piquet i Piera. *Lo curandero de Sans*. (Barcelona, Tasso, s. a.)

QUERI. — Josep Ferre. *Dialech... entre una criada... y un soldat de tropa.* (Reus, Grau, s. a.)
QUELUS. — Miquel Cardona. *Cla i Català.* (Barcelona, 1925.)
QUIM ARTIGAYRE. — Joaquim Vilardebó. *Almanac de La Esquella de la Torratxa per a l'any 1890.* (Barcelona, 1889.)
Quintana, Albert de. — Vegeu : Lo Cantor del Ter.
QUIRZE D'OLIVA. — Jaume Barrera i Escudero. *El Correo Catalán.* (Barcelona, 1905.)

R. — Vegeu : A. de R., F. R. A, G. S. i C. R., J. R. A. M., J. R. O., J. R. R., M. R. de las Planas i Ramonet R.
R. A. A. — Rossend Arús i Arderiu. *La Llucia dels cabells de plata.* (Barcelona, Fiol, 1871.)
Rabadà, Angel. — Vegeu : Ca...
RAF. — Rafel Fabregat. *El Diluvio.* (Barcelona, 1933.)
Rafec. — Vegeu : Joan Rafec.
RAFEL VALLES I RODERIC. — L'usaren, indistintament, Lluis Via i Rafel, F. Pujolá i Valles i Jeroni Zanné i Rodríguez. *Joventut.* (Barcelona, 1904.)
Ragón, Baltasar. — Vegeu : R. de la Galera.
Rahola i Tremols, Frederic. — Vegeu : Laus tibi crosquis.
RAMON DESPUIG. — Ramon M. de Bolós. *El Matí.* (Barcelona, 1933.)
RAMONET, R. — Ramon Ramon Vidales. *La Esquella de la Torratxa.* (Barcelona, 1886.)
RAMON MIGUEL PALACIO. — Antoni de Capmany i Montpalau. *Discurso económico político en defensa del trabajo de los menestrales.* (Madrid, Sancha, 1788.)
Ramon Vidales, Ramon. — Vegeu : Ramonet R.
RATA SABIA. — Usat indistintament per Josep Roca i Roca i Josep Burgas. *La Esquella de la Torratxa.* (Barcelona, 1903.)
Rauric, Salvador. — Vegeu : Salvatore.
Raventós, Ramon. — Vegeu : Aixelleta.
Raves. — Vegeu : Pedro Raves.
Raves. — Vegeu : Miquel Servet (a) Raves.
R. DE LA GALERA. — Baltasar Ragón. *La Comarca del Vallés.* (Terrassa, 1916.)
R. DE MIRABAL. — Ramon M.ª de Bolós. *El Matí.* (Barcelona, 1932.)
R. DE MONCADA. — Ramon M.ª de Bolós. *El Matí.* (Barcelona, 1933.)
Rebordosa, Sixte. — Vegeu : Llambrochs.
Recó. — Vegeu : Oleguer Recó.
Recoder, Josep. — Vegeu : J. R. A. M.
Refilando. — Vegeu : Doctor Refilando.
Regaltera. — Vegeu : Juan Regaltera.
RÈMOL-OC. — Francesc M. Colomer i Preses. *El devot del Sant Crist d'Igualada.* (Igualada, 1933.)
Renart i Arús, Francisco. — Vegeu : F. R. A.
Renom Riera, Pere. — Vegeu : Anton Gatuellas, C. Gramanet, Joan Badoc, Juan Badaire, Patrici Esgarriat, Roch Cantallut i Spatarrant.
Reñé i Lopez, Ramon. — Vegeu : Aracné.
Reventós. — Vegeu : Genís Domingo Reventós.
Reventós, Ramon. — Vegeu : Aixelleta i Moni.
R. G. — Ramon Gros. *Un mosquit d'arbre.* (Barcelona, Puig, 1866.)
RHAMA SHAMA. — Josep Herp. *La Esquella de la Torratxa.* (Barcelona, 1907.)
Riba. — Vegeu : A. Riba Ros.
Riba i Bracons, Carles. — Vegeu : Albert Cabestany, Damià Pujol i Jordi Marc.
RICARDET. — Carles M.ª Ricart. *Almanach de l'Ase per l'any 1868.* (Barcelona, 1867.)
Ricart. — Vegeu : Martín Ricart.
Ricart, Carles M.ª. — Vegeu : Ricardet.
RISSOTO. — Tomás Padró. *Lo Xanguet.* (Barcelona, 1868.)
Riu. — Vegeu : P. Riu i Caballé.
Riusec. — Vegeu : M. Riusec.
Rivemar. — Vegeu : Aurelio de Rivemar.
Robert, Robert. — Vegeu : X.
ROBERT SANALL. — Albert de S. Llanas. *Un Tros de Paper.* (Barcelona, 1865-66.)
Roca. — Vegeu : Felipe Roca i Lavedra.
Roca, Joan B. — Vegeu : Friend.
Roca, Teresa. — Vegeu : Yvette.
Roca i Cornet, Joaquim. — Vegeu : Cartejano, Cintio, Inarco Cortejano, Juanico i Lampillo.
Roca i Florejachs, Lluis. — Vegeu : Julio Frosach i Charles.
Roca i Roca, Josep. — Vegeu : J. R. i R., P. del O., P. K. i Rata Sabia.
R. O. CH. — Josep M.ª Bernis. *Lo Porró.* (Barcelona, 1888.)
ROCH CANTALLUT. — Pere Renom Riera. *La República.* (Badalona, 1903-09.)
ROCH PALET DE RIERA. — Joan Perelló i Ortega. (Elías de Molins, *Diccionario.*)
Rodas. — Vegeu : Joan de Rodas.
Rodés, Joan B. — Vegeu : Apol de Montparnàs.

Rodon, Pau. — Vegeu : Sinembargo.
ROGER D'ERILL. — Manuel de Montoliu. *Catalonia*. (Barcelona, 1900.)
Roig, Joan. — Vegeu : Gior.
Roig i Ribas, Salvador. — Vegeu : Victor Canigó.
ROMÁN. — Josepa M.ª Farnés. (Maxiriart. *Unos cuantos seudónimos.*)
Romaní, Joan. — Vegeu : Rumanill.
ROMUALDO PARONCE. — Pere Felip Monlau. *Manual del escribiente*. (Barcelona, Rubió, 1831.)
Ropavejero. — Vegeu : Felipe Ropavejero.
Ros. — Vegeu : Albert de Ros.
ROSA PIC DE ALDAWALA. — Bartomeu Carcassona. *Gent de barri*. (Barcelona, Manero, 1877.)
Rosella. — Vegeu : Pau Rosella.
Rosés. — Vegeu : Pau Rosés.
Rossell, Francesc. — Vegeu : Ego sum i Serafí d'Aiguera.
Rossinyol, Santiago. — Vegeu : Jordi de Peracamps, M. M. M. i Xarau.
Roure, Conrat. — Vegeu : Dos gats dels frares, G. S. y C. R. i Pau Bunyegas.
Rovira i Virgili, Antoni. — Vegeu : Wifret.
R. S. — Inicials de *Robert Sanall*, pseudònim usat per Albert de S. Llanas. *Un Tros de Paper*. (Barcelona, 1865-66.)
R. SLASAC. — R. Casals. *Renaixement*. (Barcelona, 1910-11.)
R. SNOP. — Rossend Pons. *La Esquella de la Torratxa*. (Barcelona, 1898.)
Rubió i Ors, Joaquim. — Vegeu : J. R. O. i Lo gayter de Llobregat.
Ruiz, Dídac. — Vegeu : Estudiant de l'Entusiasme.
RUMANILL. — Joan Romaní. *La Veu de Tarragona*. (Tarragona, 1922-23.)
RUTAMOR. — Josep Miracle. *L'Horitzó*. (Barcelona, 1921-22.)

S. — Vegeu : G. S., G. S. i C. R., J. S. G., M. S. F. i R. S.
Sacs. — Vegeu : Joan Sacs.
SADROBSIUL, UN. — Lluís Bordas. (Maxiriarth. *Unos cuantos seudónimos.*)
Sagarra i de Siscar, Ferran de. — Vegeu: Lo guitarrer de Mongat, Miquetas, Mustafá Xiulets de Fustablanca, Set ciencias, Vespasiá Fibló i Vespertinet.
Sala, Manuel. — Vegeu : Manel de l'horta.
Saladeures. — Vegeu : Bernat de Saladeures.
Salluetag. — Vegeu : J. Salluetag.
Salvá, Francisco. — Vegeu : Gil Blas.
Salvans, J. — Vegeu : Gallet.
SALVATORE. — Salvador Rauric. *La Veu de Catalunya*. (Barcelona, 1922.)
SALVI PEBRE. — Josep Serra Constansó. *Almanach de l'Olla*. (Barcelona, 1899.)
Sanahuja, Pere. — Vegeu : Linus.
Sanall. — Vegeu : Robert Sanall.
SANALL Y SERRA. — Albert Llanas i Josep Feliu i Codina. *En Joanet y En Lluisset*. (Barcelona, Nacente, 1884.)
SANDOVAL. — Francesc Tomas i Estruc. (Elías de Molins. *Diccionario.)*
Sanguijuela. — Vegeu : Bachiller Sanguijuela.
Santamaria, Joaquima. — Vegeu : Agna de Valldaura.
Sanxo Farrerons, Joan. — Vegeu : Laura Brunet.
SARRACENO, LO. — Josep M.ª Torres. *Un Tros de Paper*. (Barcelona, 1865-66.)
Sauret i Garcia, Joan. — Vegeu : A. de R., Ariel, J. S. G., K., i Sig.
Selta. — Vegeu : Francisco Selta Runega.
Selva. — Vegeu : Pau de Selva.
Sendra i Puig, Lluis. — Vegeu : Lluis Ardués.
SERAFÍ D'AIGUERA. — Francesc Rossell. *L'Olla*. (Barcelona, 1897-98.)
SERAFÍ PITARRA. — Frederic Soler i Hubert. *Donya Guadalupe*. (Barcelona, Jepús, 1870.)
Serra. — Vegeu : Antonet Serra, Josep Serra i Sanall i Serra.
Serra i Boldú, Valeri. — Vegeu : Valsebol.
Serra i Constansó, Josep. — Vegeu : Jep de Jespus i Salvi Pebre.
Serra i Esturí, Marian. — Vegeu : Miquel Argemí i Miquel Dausa.
Serra i Pagès, Rossend. — Vegeu : E. Pares i Gras i Sierra Labrador.
Serra i Postius, Pere. — Vegeu : Pedro Raves.
Serraclara, Gonçal. — Vegeu : G. S. y C. R.
Serradell. — Vegeu : Bernat Serradell.
Servet. — Vegeu : Miquel Servet (a) Raves.
Sesplugues. — Vegeu : Josep Sesplugues.
SET CIENCIAS. — Ferran de Sagarra i de Siscar. *La Barretina*. (Barcelona, 1894.)
SEVER DE LA CANTONADA. — Josep Carner. *La Fustots*. (Barcelona, Henrich i C.ª, s. a.)
Shama. — Vegeu : Rhama Shama.
Siena. — Vegeu : Juan de Siena.
SIERRA LABRADOR. — Rossend Serra i Pages. *El Jueves*. (Ripoll, 1887.)
SIG. — Joan Sauret i Garcia. *Pla i Muntanya*. (Balaguer, 1928.)

SIGNOR PIPINO. — Adolf Brugada. *La Esquella de la Torratxa.* (Barcelona, 1879.)

SIMON DE L'OMBRA. — Joan Perelló i Ortega. *La pedra filosofal.* (Barcelona, Jepús, 1873.)

SIMONET. — Simón Alsina i Clos. *Almanach de l'Ase per l'any 1868.* (Barcelona, 1867.)

SIMON OLLER. — Frederic Soler i Hubert. *Un Tros de Paper.* (Barcelona, 1865-66.)

SINEMBARGO. — Pau Rodon. *La Trompeta.* (Badalona, 1886-87.)

Singlot. — Vegeu : Anton del Singlot.

SIR BYRON. — J. Puig i Cassanyas. *La Esquella de la Torratxa.* (Barcelona, 1883.)

SIRIUS. — Lluis Bertran i Pijoan. *La democracia cristiana.* (Reus, 1904.)

SISTACHS. — Josep Feliu i Codina. *Un Tros de Paper.* (Barcelona, 1866.)

Sitjar. — Vegeu : Joan Sitjar.

Sitjes i Comas, Miquel. — Vegeu : Candor Salomé.

Slasac. — Vegeu : R. Slasac.

Snop. — Vegeu : R. Snop.

Sola i Vidal, Andreu. — Vegeu : Andresillo.

Soldevila i Zubiburu, Carles. — Vegeu: Myselff.

SOLEDAD GUSTAVO. — Teresa Mañé. *La Tronada.* (Barcelona, 1886.)

Soler, Gaietà. — Vegeu : Angel Guerra i G. S.

Soler, Joan. — Vegeu : Friend.

Soler i Hubert, Frederic. — Vegeu : Carles Pons de Ginebreda, Jaume Giralt, Josep Amell i Saura, Pere Pi i Parera, Serafí Pitarra i Simón Oller.

SOREL. — Josepa M.ª Farnés. (Maxiriarth. *Unos cuantos seudónimos.*)

SPATARRANT. — Pere Renom Riera. *La República.* (Badalona, 1903-09.)

SPLEEN. — Ramon D. Perés. *L'Avens.* (Barcelona, 1882.)

STARAMSA. — Josep Asmarats. *Lo Pregoner.* (Barcelona, 1892.)

SUIL. — Lluis Gaiolá. *Ripoll.* (Ripoll, 1913.)

Sunyol, E. — Vegeu : Marramau.

Surinyac Senties, Ramon. — Vegeu : Suri Senti.

SURI SENTI. — Ramon Surinyac Senties. *La Esquella de la Torratxa.* (Barcelona, 1897.)

T. — Vegeu : F. T. M.

Tallander. — Vegeu : Antoni Tallander.

TAMBORINER, LO. — Pau Estorc i Siqués. *Amor de Pare.* (Barcelona, Saurí, 1866.)

TAMBORINER DEL FLUVIÀ, LO. — Pau Estorc i Siqués. *Becerolas catalanas y castellanas.* (Barcelona, H. de la V. Pal, 1857.)

TANMALIPIC TEMING. — J. Arumí. *La Esquella de la Torratxa.* (Barcelona, 1884.)

Tarraco. — Vegeu : Lluís de Tarraco.

T. D. F. — Aquestes inicials corresponen al pseudònim *Tamboriner del Fluvia,* usat per Pau Estorch i Siqués. *Una juguesca.* (Barcelona, Saurí, 1866.)

TEOFRASTO. — Antoni Campins. *La Veu Punxaguda.* (Barcelona, 1922-24.)

Ter. — Vegeu : Cantor del Ter.

Terenyines. — Vegeu : Josep Terenyines.

Terradas, Abdó. — Vegeu : Un micomicó.

Terricabris i Merobes, Francisco. — Vegeu: F. T. M.

Thos i Codina, Silvini. — Vegeu : Armengol de Montsech.

Timar. — Vegeu : Josep Timar.

Timora. — Vegeu : Fray Estanislao Timora.

TINILLO. — Agustí Urgellés de Tovar. (Elías de Molins, *Diccionario.)*

Tintorer, Emili. — Vegeu : Tres ingenios ignorados.

Tió i Noé, Jaume. — Vegeu : El Licenciado Borrajas.

TOBYE. — Enric Botey. *Brancas Catalanas.* (Méjic, 1906.)

Toda i Guell, Eduard.—Vegeu : A. B. C., Ali-Bey, King Charles, Lohan i Pere Llord.

Tomas i Estruc, Francesc. — Vegeu : Osaka, Philemon i Sandoval.

Torner i Balaguer, Joan. — Vegeu : Lluís de Montsià.

Tomás Salvany, Joan. — Vegeu : Colibrí.

Torres, Josep M.ª — Vegeu : Lo Sarraceno.

Torroba. — Vegeu : Felipe José Torroba.

TREMPAT DE LA RONDA, UN. — Joan Bergós, *La Pua.* (Lleida, 1895.)

TRES DE SECAS. — Manuel M.ª Angelon. *La Campana de Gracia.* (Barcelona, 1874.)

TRES INGENIOS IGNORADOS. — Emili Tintorer, Lluis Via i Oriol Martí. *Marta y Maria o la muerte de Maceo.* (Barcelona, Altés, 1898.)

TROVADOR DEL MONTSENY, LO. — Francesc Pelai Briz. *Lo Gay Saber.* (Barcelona, 1868.)

TROVADOR DE MONTSERRAT, LO. — Victor Balaguer. *Jocs Florals de Barcelona.* (Barcelona, 1864.)

TROVADOR D'ONYAR, LO. — Enric Claudi Girbal. *Poesías catalanas.* (La Bisbal, Torres, 1862.)

TULP. — Josep Miro. *La Esquella de la Torratxa.* (Barcelona, 1907.)

TYTIRS. — Sebastia Armenter. *Pla i Muntanya.* (Balaguer, 1927.)

U. — Vegeu : O. U. A.
Ubariso. — Bonaventura C. Aribau. (Elías de Molins, *Diccionario.)*
Ulisses. — Alfons Maseras i Galtés. *Justicia Social*. (Barcelona, 1931.)
Urgell, Modest. — Vegeu : Katufol.
Urgellés de Tovar, Agustí. — Vegeu : Tinillo.
Usó. — Vegeu : Jordi d'Usó.
Uson, Joan. — Vegeu : Cristofol.
Utrillo, Miquel. — Vegeu : El de la platea, El del galliner i Pinzell.

V. — Vegeu : E. V. V.
Valbuena. — Vegeu : P. Valbuena.
Valentí Julivert. — Francesc Marull. *Al vol*. (Barcelona, Ramirez i C.ª, 1877.)
Valero, Llorens. — Vegeu : Joseph del Canal.
Valinau. — Vegeu : J. Valinau.
Valldaura. — Vegeu : Agna de Valldaura.
Valles. — Vegeu : Rafel Valles i Roderic.
Vallés, Emili. — Vegeu : Jeroni Marvá.
Valls i Almirall, Joan. — Vegeu : Joan Barcelona.
Valls i Taberner, Ferran. — Vegeu : Lleó.
Vall-Seca. — Vegeu : Cavaler Vall-Seca.
Valsebol. — Valeri Serra i Boldú. *Lo Pla d'Urgell*. (Bellpuig, 1912.)
V. de Lasserra. — Eduard Vidal Riba. *Excursions curtes*. (Barcelona, *L'Avenç*, 1919.)
Vela. — Vegeu : Victor Vela del Camino.
V. E. M. — Victoriá Estorc Massegur. *Política, sin competencia económica, es liquidación*. (Barcelona, *Elziviriana*, 1912.)
Vendrellenc. — Vegeu : A. Vendrellenc.
Ventalló, Pere A. — Vegeu : Cantor de Egara.
Ventós. — Vegeu : P. Ventós.
Ventós i Cullell, Palmira. — Vegeu : Felip Palma.
Verdaguer, Jascinto. — Vegeu : Un fadrí de muntanya.
Verdú, Josep. — Vegeu : Gestus.
Vespasiá Fibló. — Ferran de Sagarra i de Siscar. *La Vespa*. (Barcelona, 1882.)
Vespertinet. — Ferran de Sagarra i de Siscar. *La Vespa*. (Barcelona, 1882.)
Via i Rafel, Lluis. — Vegeu : Rafel Valles i Roderic i Tres ingenios ignorados.
Viada i Lluch, Lluís C. — Vegeu : Favencio.
Vicens Ferrer. — V. Badias Puyal. *La timba* (Sant Martí de Provensals, Torrents, 1894.)
Victor Canigó. — Salvador Roig Ribas. *Animes retudes*. (Vilafranca del Penedes, Alegret, 1910.)
Victor Catalá. — Caterina Albert. *Joventut*. (Barcelona, 1904.)
Victor Vela del Camino. — Gaietá Vidal i Valenciano. (Maxiriarth. *Unos cuantos seudonimos españoles.)*
Vidal. — Vegeu : Pere Ramon Vidal.
Vidal, Cosme. — Vegeu : Josep Aladern.
Vidal i Riba, Eduard. — Vegeu : V. de Lasserra.
Vidal i Valenciano, Eduard. — Vegeu : Blai Márfegas, Dos gats dels frares, E. V. V., Isidro Llauradó.
Vidal i Valenciano, Gaietà. — Vegeu : El Bachiller de Vilafranca i Victor Vela del Camino.
Vilá, Antoni. — Vegeu : Critias.
Vila, Joan. — Vegeu : Joan d'Ivori.
Vila, Joan. — Vegeu : J. Vilanau.
Vila Riera, J. — Vegeu : Albert del Ros i Avi Riera.
Viladot, Joan i Lluis. — Vegeu : A. B.
Vilafranca. — Vegeu : Bachiller de Vilafranca.
Vilar i Costa, Joan. — Vegeu : Arcs i Volta.
Vilardebó, Joaquim. — Vegeu : Quim Artigayre.
Vilatort. — Vegeu : Cançoner de Vilatort.
Vinardell, Santiago. — Vegeu : Papitu Farriols.
Virgilius. — Martí Genís Aguilar. *Jochs Florals de Barcelona*. (Barcelona, 1900.)
Viriato. — F. Bedos. *La Esquella de la Torratxa*. (Barcelona, 1888.)
Virolet. — Josep Morató Grau. *Cu-cut!* (Bárcelona, 1904.)
Vives i Roig, Camil. — Vegeu : Caviró Milvesig.
Voltaire. — Vegeu : H. Voltaire.
Vox Populi. — Joan Oller i Rabassa. *Catalana*. (1918-25.)

W. — Vegeu : A. W. i P. F. W.
Walnom. — Vegeu : P. F. Walnom.
Wifret. — Antoni Rovira Virgili. *La Esquella de la Torratxa*. (Barcelona, 1909.)

X. — Robert Robert. *Un Tros de Paper*. (Barcelona, 1865-66.)
Xarau. — Santiago Rossinyol i Josep Burgas. *La Esquella de la Torratxa*. (Barcelona, 1908.)
Xarau. — Vegeu : Enric Xarau.
Xarric. — Jaume Guarro. *Del teatre del mon*. (Barcelona, 1915.)
Xavier Alemany. — Josep Herp. *Almanach*

Catàleg dels llibres manuscrits de la Biblioteca del Monestir de Sant Cugat del Vallès existents a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, per Francesc X. Miquel Rosell, prev.

PRÒLEG

I. — *Importància jurídica i cultural del monestir de Sant Cugat.* — El fons documental del monestir de Sant Cugat, que es conserva al nostre Arxiu de la Corona d'Aragó, consta de llibres manuscrits, impresos i documentació d'arxiu. Els primers, en nombre d'un centenar, són objecte de descripció en el present catàleg. Els segons pugen també a un centenar amb escreix,[1] una cinquantena dels quals són incunables i els restants gòtics força interessants. El fons d'arxiu, emplaçat a la nostra secció de «Monacals» consta de pergamins, quaderns i lligalls. Els pergamins, igual com els manuscrits i impresos, pervingueren directament del monestir, en compliment de la R. O. del 20 de novembre del 1822; la resta, de la Delegació d'Hisenda a manament de la R. O. del 9 de gener del 1918, fora d'un petit lot de documents que figura entre els papers del secretariat de la Congregació benedictina claustral tarraconense i cesaraugustana que lliurà l'erudit abat Joan de Çafont, del monestir de Sant Pere de la Portella i Sant Pau de Barcelona, degut a la R. O. del 24 de febrer del 1845. Els quaderns porten la cota provisional de «Monacals» des del número 1142 fins a 1492 i, com és del cas, són llibres capbreus, d'entrades i sortides, d'alous, de caixa, de plets, de visites, d'infermeria, de les pavordies, *nomina monachorum*, etc. La part de lligalls, que en bona part són plets, escriptures i testaments, puja a una quarantena.

Aquest volum documental demostra a bastament la importància jurídica i cultural del cenobi de Sant Cugat. Una lleugera lectura de la butlla del papa Silvestre II (l'immortal Gerbert,[2] qui segurament el visità en el seu llarg romaniatge per Catalunya),

1. Cfr. E. González Hurtebise, *Guía histórico-descriptiva del Archivo de la Corona de Aragón* (Madrid, 1920), pp. 194-9, on ressenya els quaranta-nou incunables que posseeix el nostre arxiu, la provinença dels quals és de la llibreria del monestir de Sant Cugat, tret dels n.os 15, 19, 20, 25, 26, 32, 36 42, 46 i 47. Hi falta, en canvi, el *Comento di Cristoforo Landino florentino sopra la Comedia di Dante Alighieri poeta* (Venècia, 1491), que figura en un inventari vell.

2. Cfr. *Est. Univ. Cat.* (Barcelona, 1910), IV : Ll. Nicolau d'Olwer, *Gerbert (Silvestre II) y la cultura catalana del segle x*, pp. 332-51.

confirmant-lo en les seves possessions, dóna idea de la seva importància jurídica ja en aquella reculada època, als inicis de l'onzena centúria; possessions acrescudes per posteriors donacions i privilegis papals, comtals i reials, fins a estendre's la seva jurisdicció damunt dels monestirs de Sant Llorenç del Munt, Sant Pau del Camp, Santa Cecília de Montserrat, Sant Salvador de Breda i diferents priorats regulars, dependint, en canvi, ell solament i directa de la Santa Seu.* N'hi ha prou amb fullejar les mil dues-centes setanta escriptures del Cartoral o els llibres d'arxiu de les seves quatre pavordies, major, del Penedès, Llobregat i Palau.

De la seva importància cultural dóna idea l'antiguitat i varietat dels fons de la llibreria, tant en manuscrits com en impresos. Fixant-nos només que en els manuscrits, veiem que se'n conserven des del segle XIè, i no d'abans, per haver estat destruït el monestir pels alarbs a mitjans de la octava centúria i per segona vegada a les acaballes de la desena. Malgrat aquests contratemps, totes les branques del saber medieval hi són representades, des dels llibres de dret, que per cert hi són nombrosos com en tot cenobi d'aquella època, donat el seu caràcter feudal i de privilegi, fins als profans *libri artium*. La Bíblia, amb pròlegs de sant Jeroni i sant Isidor ordinàriament, hi és representada amb diversos textos, un d'ells del segle XI.è; la Patrística per sant Jeroni i sant Agustí més que cap altre i amb un seguit d'homiliaris, alguns d'ells molt interessants per llurs peces de difícil identificació; la Litúrgia, per molts manuscrits que aclareixen força la nostrada; l'Apologètica, pel rar exemplar de l'obra de fra Bernat Oliver *Contra perfidiam iudeorum*; la Mística, per un Regla de sant Benet d'un text molt pur i un *Smeragdus*, llibres de lectura espiritual dels monjos al matí i capvesprada respectivament, ambdós del segle XI.è; l'Hagiografia, ultra les restes d'un sermonari del segle XIII.è, hi figura amb la *passio* de sant Sever, les vides de sant Hilari, sant Aleix, sants Víctor i Severí i el Martirologi d'Adó del segle XI.è. La Filosofia es basteix damunt l'obra d'Aristòtelis, del qual es conserva un text molt truncat de la *Metafísica*, uns comentaris sobre els tres llibres *de anima* i el de *generatione et corruptione*, un *curriculus philosophicus* comentant l'*Organon*, encara que tardà, i dues Summes *de anima*, una d'elles, per cert molt interessant, erròniament atribuïda a sant Tomàs d'Aquino. Els debats filosòfico-teològics de les escoles trescentistes s'hi reflecten en la literatura quodlibètica de llurs caps de brot sant Tomàs, Jean Quidort, Godefroy de Fontaines, Durand de Saint Pourçain, Hervé de Nédellec, Bernard d'Auvèrnia i Bernard de Trilla, la fi del tercer quodlibet del qual hi manca, detall que enrobusteix la creença, gairebé general, que mai no arribà a escriure's. De Dret hi ha les clàssiques col·leccions canòniques, un *Novellarum Juliani Epitome*, un molt important *liber canonum* del segle XII.è, i un recull de monografies sobre matèries jurídiques de capdavanters de l'escola bolonyesa quatrecentista, tals com Bartolo de Sassoferrato, Baldo degli Ubaldi, Angelo Baldeschi, Guillaume de Cun, Ludovico Pontano,

* Cfr. C. BARRAQUER, *Las casas de religiosos en Cataluña* (Barcelona, 1906), I, pp. 103-34. — Id., *Rev. de Arch. Bibl. y Mus.*, XXX, (Madrid 1914.) : F. DURAN, *Las relaciones jurídicas del mon. de S. C. del Vallès*, pp. 32-45 i 229-42.

Bartolommeo de Brescia, Ugolino di Presbitero, Matteo de Mattesillani, etc., i sobretot, un seguit de debats i qüestions pertocants al dret català per jurisperits nostrats, tals com Pere Tarré, Guillem Prepòsit, Jaume i Jeroni de Vallseca, Jaume Callís, Jaume de Far, Francesc Basset, Bertrand de Ceva, Jaume de Montjuic, Jaume Marquilles, Joan Sucarrats autor del recull, etc. També hi ha un llarg al·legat a favor de Benet XIII, *per quemdam doctorem*, que bé podria ésser d'ell mateix o del seu confident el cardenal Martí de Salvà. La Retòrica hi té dues gramàtiques, el *Catholicon*, les *Summa dictaminis* de Riccardo di Pofi, de Lorenzo di Aquilèia, etc. les obres mestres dels tres clàssics latino-hispànics Lucà i els dos Sèneques, i el manuscrit floralesc les *Leis d'amors*. La nostra llengua vernacle hi és a bastament representada. Hi tenim dos Eiximeniç, Canals, Nicolau de Pachs, Jafuda Bonsenyor, les belles novel·letes *Visió de Tundal*, *Mascaron*, la *Filla del rei d'Hongria*, i traduïdes al català la *Phiammeta*, la *Somme Lorenç*, les *Meditationes vitae Christi* del pseudo Bonaventura, el *Solacium ludi schaccorum* de Jacques de Cessoles, etc. Com a peces de valor artístic sobresurten els manuscrits 21, 24 i 47, amb miniatures romàniques i els missals gòtics números 14 i 29, el penúltim dels quals és d'una riquesa i art exquisit.

Entre els impresos, veiem en abundó les obres de Sant Agustí, Sant Gregori i Sant Ambròs; entre els clàssics llatins, Ciceró, Salusti, Plini, Plutarc, Ovidi; entre els catalans, Eiximeniç, Roiç de Corella, Lull, Arnau de Vilanova (si bé les obres d'aquests dos darrers són en llatí); entre els castellans, Juan de Mena i Alfonso de la Torre; entre els italians, Petrarca i un comentari dissortadament perdut sobre Dante. Digna corona d'aquesta cultura és l'establiment d'una impremta en el mateix monestir, en les premses de la qual sabem que s'edità l'incunable conegut amb el nom d'*Abat Isaac*,[1] per fra Bernat de Boyl, el cèlebre company de viatge de Colom.

II. *Catàlegs*.[2] — Catàleg antic, dissortadament cap no en tenim. Al foli primer del Cartoral de Sant Cugat hi ha enganxat damunt d'un altre en blanc un document de 1344, pel qual fra Eimeric de Rubio fa donació d'un lot bastant nombrós de llibres propis a l'almoina del monestir, amb la condició que després del seu traspàs siguin venuts; és, però, una veritable llàstima que estigui tan deteriorat, essent il·legibles els noms de la sèrie de llibres que lliurà, i sembla fins i tot, que per tal de fer reviure l'escriptura s'han emprat reactius amb tan poc encert, que l'han desmillorada. Descomptada, doncs, aquesta llista de manuscrits, sols coneixem quatre inventaris tardans : el primer, és el del P. Caresmar;[3] el segon, el del P. Villanueva;[4] el tercer, no publicat, és el del lliurament dels manuscrits al nostre arxiu l'any 1822;

1. Cfr. HAEBLER, *Paleografía ibérica del siglo xv* (La Haya, 1902), p. 12.
2. Com a treball de síntesi, si bé de caràcter general, de catàlegs i inventaris publicats de l'Arxiu de la Corona d'Aragó i, per tant, també del fons del monestir de Sant Cugat, cfr. R. BEER, *Handschriftenschätze Spaniens*. (Wien, 1894), pp. 60-5.
3. Cfr. B. DE MOXÓ Y DE FRANCOLÍ. *Memorias históricas de S. Cucufate del Valles...* (Barcelona, 1790), cap. XVIII, pp. 106 i ss.
4. Cfr. *Viaje literario a las iglesias de España* (Madrid, 1851), XIX, pp. 28-30.

i el quart, és el de llur lliurament definitiu l'any 1835. Pertocant al primer (Ap. I), que en tots sentits és el més important, per tal de constatar l'existència o la desaparició d'ells d'ençà del P. Caresmar, en publico un extracte numerant els manuscrits. Fet el recompte, es veu que, si fa no fa, posseïm el doble dels manuscrits inventariats; i, en canvi, trobem a faltar els n.s 2, *De restitutione usurarum*, fr. Gerardi de Senis; 7, *Smeragdus*, en el qual hi havia les *Acta S. Eulaliae barch.*; 9, *Episcopologium barchinonense*; 13, *Martirologium aliud romanum*; 17, *Declarationes Card. Sac. Concil. Trident. Interpretum*; 44, *Repertorium Decissionum Antonii Augustini*; 39, *Psalterium pervetustum*; 44, *Instrucció a la perfecció cristiana i religiosa*. El n.º 11, *Constitutiones Cataloniae*..., que té la cèlebre miniatura a plana sencera de les Corts de Lleida, no és manuscrit, sinó incunable.[1] Totes les aparences externes vénen a confirmar que els números 8 i 18, 3 i 32, 5 i 52 no són dos exemplars diferents, sinó el mateix inscrit dues vegades. Alguns manuscrits, que abans formaven una sola unitat bibliogràfica, són ara repartits entre dos còdexs, tals el 3 (avui n.s 44 i 45), 33 (avui 42 i 43) i 51 (avui 54 i 58); i a l'invers, dos s'han relligat en un, com és ara el 48 i 50 (avui 55); tot això sense comptar que alguns manuscrits contenen actualment alguns tractats més dels que ressenya l'inventari. Tenint present el que s'ha dit, veiem que ni el P. Caresmar ni el P. Villanueva citen els següents manuscrits que foren lliurats al nostre arxiu, on es conserven : n.s 3, 4, 5, 6, 14, 18, 20, 23, 24, 25, 29, 32, 33, 38, 41, 48, 49, 51, 52, 56, 82, 83, 84, 86, 87, 89 i 91.

Sembla que podria ésser una explicació de l'actual escreix de manuscrits damunt els de l'antic inventari el que diu C. Barraquer[2] en afirmar que «*este catálogo de Moxó no abarca todos los códices de S. C. sinó sólo los de dicho monasterio originales de AA. catalanes, como muy categoricamente lo reza el epigrafe del párrafo y lo da a entender la nota (e) puesta al pié de la página*». Malauradament no és així. Una lectura de l'inventari tan sols pel damunt palesament ho confirma, a més que ni el títol ni la nota al·ludida diuen semblant cosa. Que el P. Caresmar no inventariaria tots els còdexs, sembla evident, puix que el mateix Moxó,[3] sols en unes dècades posterior, cita com a existent a la Biblioteca del monestir de Sant Cugat el manuscrit de les *Leis d'amors* no esmentat per aquell. S'ha dit també, del que per cert se n'ha fet ressò l'erudit arxiver Carini,[4] que els còdexs de Sant Cugat, que es conserven al nostre arxiu, pugen a 244. Sembla que la notícia data de Milà i Fontanals, el qual assegura[5] que P. de Bofarull, en el memorial que envià al govern, en cessar a la direcció de l'Arxiu, en la relació de treballs portats a cap per ell, digué que havia salvat de la crema del monestir de Sant Cugat dos-cents quaranta-quatre còdexs, de la qual asserció no veig

1. Cfr. E. GONZÀLEZ HURTEBISE, obr. cit., p. 195, nota 8, on hi ha abundant bibliografia sobre el cas.
2. Cfr. obr. cit., I, p. 125.
3. Cfr. obr. cit., p. 14.
4. Cfr. *Gli archivi e le Biblioteche di Spagna in rapporto alla storia d'Italia in generale e di Sicilia in particolare* (Palermo, 1884), p. 28. — També es llegeix a l'*Enciclopèdia Espasa*, LIII, p. 1446.
5. Cfr. M. MILÀ Y FONTANALS, *Noticia de la vida y escritos de D. Próspero de Bofarull y Mascaró* (Barcelona, 1860), pp. 45-6.

altra explicació que considerant-los aplegats amb els llibres de l'arxiu del dit cenobi, existents avui a la secció de *Monacals* del nostre.

Els manuscrits ressenyats pel P. Villanueva els posseïm tots, menys un «*Manipulus curatorum* dedicado por Guidon de Monte Rocherii a Don Raimundo Gaston, obispo de Valencia con fecha de Teruel 1330».

Els inventaris tercer i quart (Ap. II), a base dels quals es feren les dues trameses de manuscrits, són gairebé iguals. Pròsper de Bofarull, aleshores arxiver en cap, a qui Catalunya mai no agrairà prou el seu abrandat zel per l'acreixement i conservació del nostre dipòsit documental primat de Catalunya, a 11 d'octubre del 1821 es dirigí al primer secretari d'Estat pregant-li que se l'autoritzés per traslladar-hi la documentació de vint-i-cinc arxius de monestirs suprimits. Per R. O. de 20 de novembre de 1822 li fou concedida la sol·licitada autorització; degut, però, a les circumstàncies polítiques del moment, no ho pogué realitzar sinó amb molts pocs, i aquests encara la hi lliuraven molt a contracor, i llurs abats i els prelats diocesans no cessaven de reclamar-la fins a obtenir-la de nou per R. O. de 28 d'abril de 1824. P. de Bofarull, amb el pretext de catalogar-los i relligar-los, aconseguí que tant els manuscrits de Sant Cugat com els de Ripoll quedessin dipositats al monestir de Sant Pau del Camp de Barcelona, i retornà a la seva primera destinació solament els que estaven ja enllestits, que sortosament foren pocs. Potser la manca d'alguns manuscrits haguts l'any 22, i no lliurats al nostre arxiu l'any 35, fou deguda a aquest retorn; certament sabem que ho fou de la pèrdua d'un riquíssim Saltiri de Ripoll del segle VIII^è escrit damunt vitela moradenca, amb lletres de plata i caplletres d'or. Gràcies, doncs, a aquesta previsió, els pogué recobrar el mateix dia de la crema dels convents, recolzat en l'emparança del governador civil de Barcelona i ajudat pel seu amic, l'erudit abat electe de Sant Pau, Joan de Çafont. En aquesta segona recollida dels manuscrits n'hi faltaren quatre d'abans, i en canvi en sobrevingueren vuit més, cinc dels quals són d'arxiu, un litúrgic i els altres dos són un *curriculus Logicae* del segle XVI^è i la segona part de la *Crònica* de Pujades, del segle XVIII^è. (Ap. II.)

De manuscrits procedents del monestir de Sant Cugat existents fora del nostre arxiu sols tenim notícia d'un, el *Deccameron* de Boccacio,[1] que per cert és l'única versió catalana coneguda, el qual es troba a Valldemosa a la biblioteca particular de la senyora Mercè Chacon, vídua de Bonsoms, d'on sortirà dintre de poc amb destinació a la de l'*Institut d'Estudis Catalans*; i, si be no figura en cap dels quatre inventaris, sabem, però, que, havent estat escrit l'any 1434, es trobava a 1530 entre els llibres de Gaspar Joan, hereu de Gil Sànchez Muñoz.[2] Corminas[3] cita alguns altres manuscrits, com a provinents del monestir de Sant Cugat, però són del de Ripoll.

1. Ed. damunt aquesta traducció de 1429. Col. *Els nostres clàssics*, I. (Barcelona, 1926); manuscrit publicat ja abans per J. MASSÓ TORRENTS. (Nova York, 1910).
2. Cfr. R. MIQUEL I PLANES, *Bibliofilia* (Barcelona, 1911-4), I, p. 43.
3. Cfr. J. CORMINAS, *Suplemento a las "Memorias para ayudar a formar un diccionario crítico de los escritores catalanes..."* (Burgos, 1849), pp. 300 i ss.

III. *Provinences.* — Com acabem de veure, tots els manuscrits procedeixen directament del monestir de Sant Cugat; podem, però, afegir-hi algunes breus notícies sobre l'*scriptorium* en què foren escrits o llurs primers propietaris. Llàstima que per a escatir aquest extrem no pugui ésser utilitzat el damunt esmentat foli primer del Cartoral del monestir de Sant Cugat. Malgrat això, pels noms isolats que s'hi llegeixen, es veu ben clarament que la major part d'ells eren jurídics; bé podrien pertànyer a aquest estoc els actuals manuscrits de dret, els títols d'alguns dels quals es vesllumen en la dita relació. Deixant de banda aquesta provinença probable, sabem que : *a)* el ms. 34 prové del monestir de Santes Creus; *b)* els mss. 3, 4, 5, 6 i 29, dels *scriptoriums* d'Avinyó; *c)* el ms. 13 probablement del Consistori de Barcelona; *d)* el ms. 16 fou propietat de Gabriel Cogoll, canonge de Vic, qui el comprà a Saragossa; *e)* el ms. 36 ho fou del príncep Luís de la Cerda; *f)* el ms. 22 probabilíssimament del monestir de Sant Llorenç del Munt; *g)* els mss. 18, 59 i 70 certament, el 40, 68, 71, 76, 80 i 88 probablement i potser també el 81 i 83 de la casa Setantí, família noble de Barcelona; els mss. 61, 62 i 66 duen albarans datats al llogarret de Biure, que bé podrien tenir alguna relació amb la suara dita família. No al·lego aquí les raons en què ho fonamento, per estar exposades en la descripció de cadascun d'ells.

IV. *Directrius seguides en la redacció del present catàleg.* — *a)* El fet que el fons del monestir de Sant Cugat estigui tan dispers entre les seccions del nostre arxiu i el perillós que és alterar el *statu quo* de tot dipòsit documental han estat causa que admetés cert estat de coses que altrament no hauria admès. A aquesta norma preestablerta obeeix el criteri adoptat de catalogar tots els manuscrits inventariats l'any 35, tret del manuscrit *Nomina monachorum*, per ésser un tom escaducer d'una sèrie de la secció de *Monacals.* *b)* La numeració amb què se'ls assenyalà el segle passat, a base únicament del format, és un altre fet consumat que he hagut d'admetre; amb tot, no he pogut estar d'alterar-la en tres casos : l'un és amb els actuals mss. 3, 4, 5 i 6, que, tot i formant una sola obra, tenien numeració saltada (abans n.^{s} 8, 4, 5, 7) per l'única raó d'haver estat més o menys retallats els marges en blanc d'alguns d'ells en ésser relligats; el mateix passa amb els n.^{s} 1 i 2 (abans n.^{s} 12, 2); i, per fi, al cèlebre Missal de Sant Cugat, que tenia la signatura Ms. 10 bis, li he donat el n.º 14, per llevar-li el duplicat, i al que tenia aquest número, manuscrit modern, el col·loco al final amb el n.º 91. *c)* He respectat també en la transcripció del text l'ortografia original, tret de les minúscules dels noms propis i separació de mots. *d)* Tipogràficament els títols van en lletra majúscula, els subtítols en versaleta, els textos copiats en cursiva, i la resta en rodona. En xifres romanes, posades al marge, separo les distintes peces de cada manuscrit, i amb les primeres lletres de l'abecedari, llurs subseccions. *e)* Faig avinent en nota a la fi de cada manuscrit, si aquest és ressenyat pels PP. Caresmar i Villanueva. *f)* En les notes bibliogràfiques, totes les quals gairebé he constatat, em limito solament a indicar un repertori

o l'obra que conec més adient, sense traslladar-hi les notícies de manuscrits existents, etc., que fàcilment es poden trobar allí. *g)* Al peu de la descripció de cada manuscrit indico l'edició del text, feta damunt d'ell o d'un altre, si està publicat. *h)* Llur relligadura, fora de comptats casos, que ja anoto, és del segle passat, en pergamí. *i)* Les il·lustracions que acampanyo no són pas les més vistents, que són ja publicades. He procurat que fossin inèdites, mostra d'art ensems que de paleografia nostrada i, dins del possible, de manuscrits datats.

V. *Índexs.* — A la fi del catàleg van els següents : *a)* onomàstic; *b)* sistemàtic; *c)* dels incipit; i *d)* d'aplecs de manuscrits que contenen miniatures, poesies o música.

Sols em resta donar les gràcies a tots els que amb llur ajut m'han alleugerit tan feixuga tasca; als meus companys d'arxiu, que tants de dubtes m'han aclarit i noves aportat i als doctors J. Carreres Artau, P. Bohigues, A. Finck i, especialment, al doctor J. Vives Gatell, director de la Biblioteca Balmes.

ABREVIATURES MÉS USADES

Acta SS. = *Acta Sanctorum.*
Berger. = Berger, S., *Les Préfaces jointes aux libres de la Bible dans les Manuscrits de la Vulgate.* (París, 1902.) (Al costat va el número del pròleg.)
B. H. L. = *Bibliotheca hagyographica latina.* (Bruxellis. 1900-1.)
C. d. i. A. C. A. = Próspero de Bofarull, *Colección de documentos inéditos del Arch. de la Corona de Aragón.* (Barcelona 1847-1910.)
Chevalier. = Chevalier, U., *Repertoire des sources historiques du moyen âge.* (París, 1907.)
H. L. F. = *Histoire littéraire de la France.*
PL. = Migne, *Patrologia latina.*
Quétif. = Quétif et Echard., *Script. ord. pred.* (Lutetiae Parisiis, 1719-21.)
Sac. Bibl. Car. = *Sacrorum Bibliorum iuxta ed. LXX... vet. tit.*, ed. cura J. M. Cari. (Romae, 1788.)
Schulte. = Schulte, *Die Geschichte der Quellen und Litt. des canonischen Rechts.* (Stuttgart, 1875-80.)
Torres Amat. = Torres Amat, F., *Memorias para ayudar a formar un diccionario crítico de los escritores catalanes...* (Barcelona, 1836.)
Vataso. = Vattaso, M., *Initia Patrum.* (Romae, 1906.)

APÈNDIX I

EXTRACTE DE L'INVENTARI DEL P. CARESMAR

1. *Tractatus M. Bernardi Oliverii... contra perfidiam iudeorum.*
2. *Tractatus M. Gerardi de Senis... de restitutione usurarum.*
3. *De exemplis, ni fallor, Thomae de Cantimprato. Alia pars est tractatus Innocentii III de utilitate humanae conditionis... Sequitur alius tractatus de computo kalendarii et de pertinentibus ad illud; videtur esse eiusdem Innocentii III...; in fine adiuncta est epistola... fr. B. de Ladenosa...*
4. *De disciplina claustrali et virtutibus, catalana lingua.*
5. *Liber canonum.*
6. *Epistola B. Eusebii... de morte Sti. Hieronimi... alia Sti. Aug. de magnificentiis et miraculis bti. Hieronimi* etc.
7. *Opus Smeragdi abb. Diadema...*
8. *Sermo Sti. Aug. de conflictu vitiorum et virtutum...*
9. *Episcopologium barcinonense...*
10. *Innocentii IIII super decretales.*
11. *Constitutiones Cataloniae...*
12. *Martyrologium Adonis... Regula Sti. Benedicti...*
13. *Martyrologium aliud romanum...*
14. *Libri canonici... a Genesi usque ad Psalterium.*
15. *Lactantii Firmiani opera.*
16. *Catholicon compilatus a Fr. Joanne Ianuensi de Balbis...*
17. *Declarationes Cardin. Sac. Concil. Trident. Interpretum...*
18. *Sti. Augustini de conflictu vitiorum et virtutum... expositionem Moralium Sti. Gregorii in Iob...*
19. *Diálogo entre un frare y ciutadans... Suspicor esse Francisci Eiximenis.*
20. *Repertorium Decissionum Antonii Augustini...*
21. *Epistolae bti. Hieronimi...*
22. *Lucii Annaei Senecae opera...*
23. *De ortographia...*
24. *Homiliae Sti. Augustini in Evàngelium Ioannis...*
25. *Quinque decretalium libri...*
26. *Summa Confessorum cuius auctor est fr. Joannes...*
27. *Doctrina de dilectione Dei et proximi...*
28. *Epistola D. Bernardi ad sororem, traduhida al catalá per fr. Antoni Canals...*
29. *Missale...*
30. *Comment. in lib. 4 Sententiarum, incerti auctoris.*
31. *Ordinatio divinorum officiorum per annum secundum usum mon. Sancti Cucuphatis...*
32. *Pars selecta Dialogorum Sti. Gregorii Papae. Tractatus de miseria humanae conditionis beati Innocentii papae. Item de computo kalendarii...*

33. *Tractatus de usura, catalana lingua. Item tractatus latine scriptus a Raymundo de Area iurisconsulto : an violaria et censualia sint honesta?...*
34. *Omnes libri a Genesi usque ad Apocalip.*
35. *Liber Tobiae, Judith, Esther et Esdras...*
36. *Evangelium Matthaei...*
37. *Evangelia Lucae et Joannis.*
38. *Epistolae Pauli ad rom.; binae ad corinth...*
39. *Psalterium pervetustum...*
40. *Parabolae Salomonis, Ecclesiasten, Sapientia...*
41. *Collectarium...*
42. *Annaei Marci Lucani cordub. de civili bello romanorum libri X...*
43. *Ordo officii divini de tempore et de sanctis secundum consuetudinem mon. Sti. Cucuphatis a Hyeronimo de Aguilar...*
44. *Instrucció a la perfecció christiana y religiosa. Suspicor esse Eximenis...*
45. *Homiliae Originis in Cantica... cum previis epistolis Hieronimi...*
46. *Tractatus diversorum iurisconsultorum et precipue circa ius et praxim Cataloniae...*
47. *Arithmetica catalana...*
48. *Novellae D. Iustiniani imperat... a quodam viro eloquentissimo...*
49. *Meditacions de la vida de Jesuchrist... Suspicor esse Eximenis.*
50. *Tractatus domini Hugolini de appellatione; item diversi tractatus iuridici sed mutili.*
51. *Summa de spiritu et anima... Ibid. Summa fr. Thomae de Aquino, de anima...*
52. *Liber canonum...*
53. *Propet... Reg... et Machabe...*
54. *De regimine principum edito a fr. Ægidio Romano...*

APÈNDIX II

INVENTARI DELS CÒDEXS DEL MONESTIR DE SANT CUGAT DEL VALLÈS, DIPOSITATS A L'ARXIU GENERAL DE LA CORONA D'ARAGÓ, EN VIRTUT DE REIAL ORDRE DEL 22 DE NOVEMBRE DEL 1822 I TORNATS AL PRIMER A CONSEQÜÈNCIA D'UNA ALTRA DEL 28 D'ABRIL DEL 1824.

78.* *Meditacions de la vida de J. C.* Volum en 8.u; en paper.
87. *Breviarium monasticum.* Volum en 8.u; en pergamí.
88. *De dileccione Dei et proximi = Fingitur Albertanus instruens filium suum Vincentium. Est opus plenum sacra et profana eruditione, scriptum optima littera seculo XIII.* Volum en 8.u; en paper.
85. *Ordo divini officii transcriptum per Hieronimum Aguilar, monacum Sti. Cucuphatis Vallensis 11 agosto 1526.* Volum en 8.u; en paper,
84. *Inscriptiones medii et infimi aevi et Bononiae extantes et alibi.* Volum en 8.u; en paper.
80. *Eusebius de morte divi Hieronimi.* Volum en 8.u; en paper.
81. *Sentencias morales y noticias históricas y curiosas.* Volum en 8.u; en paper.

* Aquesta numeració, posterior al lliurament dels manuscrits i basada en llur format, és la cota que fins ara han tingut.

83. *Miscelánea ascética.* Volum en 8.u; en paper.
82. *Lógica, y al fin una que parece Visión infernal.* Volum en 8.u; en paper.
75. *Questiones super libros de anima.* Volum em 8.u; en paper.
Exemples mistics. Volum en 8.u; en paper.
79. *Collatio, o reflexiones sobre las virtudes y los vicios.* Volum en 8.u; en paper.
70. *Grammatica Jacobi Burgueras.* Volum en 8.u; en paper.
77. *Ordinatio divini officii secundum consuetudinem monasterii Sancti Cucuphatis Vallensis.* Volum en 8.u; en paper.
74. *Sanctum J. C. Evangelium secundum Mattheum: apostillado.* Volum en 8.u; en pergamí.
72. *Carta de S. Bernat a sa germana, traduida al catalá per Antoni Canals sobre las virtudes y vicios.* Volum en 8.u; en paper.
69. *Petri Joannis Nunnensis Valentini in opuscula epistolarum genera.* Volum en 8.u; en paper.
76. *Grammatica G. Arnaldi supra Pricianum minorem.* Volum en 8.u; en pergamí.
86. *Sermones Sanctorum.* Volum en 8.u; en pergamí.
71. *Tratado de Aritmetica.* Volum en 8.u; en paper.
67. *Tractatus asceticus seu de virtutibus.* Volum en 8.u; en paper.
61. *Annotationes in Evangelia.* Volum en 8.u; en paper.
66. *Viridarium consolationis.* Volum en 8.u; en paper.
62. *Annotationes in Epistolas et Evangelia.* Volum en 8.u; en paper.
42. *Tractatus de usuris.* Volum en 4.t; en paper.
44. *De computo kalendarii et de pertinentibus ad illum, pars 8.*a Volum en 4.t; en paper.
37. *Miscelánea en que se encuentran varias noticias relativas a los obispos de Barcelona.* Volum en 4.t; en paper.
40. *Questiones et decissiones iuris.* Volum en 4.t; en paper.
31. *Prosodia sive Catolicon compilatus a fr. Joanne Januensi de Balbis, de ordine Predicatorum.* Volum en 4.t; en paper.
32. *Cartas o historia de Fiameta Romana en catalán.* Volum en foli; en paper.
34. *Liber de regimine principum editus a fr. Egidio de Roma, ordinis heremitarum Sancti Augustini. Scripsit fr. Petrus Erboleti monachus Sanctarum Crucum ex precepto Rdi. in Christo Patris et Domini Fr. Joannis Pinyana, predicti Monasterii Abbatis anno 1433.* Volum en foli; en paper.
43. *Tractatus de contractibus.* Volum en foli; en paper.
45. *Innocentii Papae de miseria humanae conditionis, et Dialogi beati Gregorii Papae.* Volum en foli; en paper.
39. *Explicació de la doctrina cristiana compost per un frare de Predicadors a requesta del rey Felip de Franca en l'any de la encarnatio 1279.* Volum en foli; en paper.
35. *Epistolae et opuscula divi Hieronimi.* Volum en foli; en paper.
41. *Obligacions dels caballers y artistes.* Volum en foli; en paper.
36. *Annei Marci Lucani Cordubensis de bello romanorum in stilo grandicolo metri heroici cum notis.* Volum en foli; en paper.
33. *Rethorica.* Volum en foli; en paper.
19. *Hieronimi epistolae.* Volum en foli; en paper.
23. *Traducción en lengua española de la exposición que compuso en latin S. Gregorio*

Magno sobre los siete salmos penitenciales, escrita en 1707 por un monje benito. Volum en foli; en paper.

13. *Les Lleys d'amor, art de trobar compost per un anònim prohensal en lo segle XIVè en que florí la Gaya ciencia.* Volum en foli; en paper.

11. *Sèneca.* Volum en foli; en paper.

12. *Veteris Testamenti pars prima Hieronimi presbiteri ad Paulin. epis.* Volum en foli; en paper.

Sacra Theologia de restitutione, predestinatione et sacrificio Misse. Volum en 4.t; en paper.

Lascari in logicis de Summulis. Volum en 4.t; en paper.

Arte dialèctica. Volum en 8.u; en paper.

7 i 8. *Questiones iuris Egidii Bellemere sub anno 1457.* Dos volums en foli major; en paper.

4 i 5. *Idem id. escritas en dicho año que parecen continuación de la obra anterior.* Dos volums en foli major; en paper.

2. *Beati Hieronimi presbiteri in libro Salomonis.* Volum en foli major; en paper.

10. *De regiment de princeps.* Volum en foli; en paper i pergamí.

60. *Onomasticon asceticum.* Volum en 8.u; en pergamí.

68. *Albertanus de doctrina dicendi et tacendi.* Volum en 8.u; en pergamí.

64. *Opuscula Teologiae Moralis.* Volum en 8.u; en pergamí.

65. *Preces et orationes.* Volum en 8.u; en pergamí.

63. *Canonum Gratiani Celii.* Volum en 8.u; en pergamí.

59. *Dits o sentencies dels Sants Pares.* Volum en 8.u; en pergamí.

58. *Summa de spiritu et anima.* Volum en 8.u; en pergamí.

57. *Sanctum I. C. Evang. secundum Lucam et secundum Joannem, cum notis marginalibus.* Volum en 4.t; en pergamí.

56. *Liber Epistolarum.* Volum en 4.t; en pergamí.

54. *Bernardus de Trilla ordinis Predicatorum, sobre materias teológicas.* Volum en 4.t; en pergamí.

50. *Lactancii Firmiani divinarum Institutionum, libri septem.* Volum en 4.t; en pergamí.

55. *Justiniani Novellae et variorum opuscula de iure canonico et civili.* Volum en 4.t; en pergamí.

53. *Vita et miracula divi Hyeronimi per Eusebium discipulum.* Volum en 4.t; en pergamí.

52. *Officium defunctorum secundum Ecclesiae Romanae ritum. Ad vesperas.* Volum en 4.t; en pergamí.

51. *Metafísica.* Volum en 4.t; en pergamí.

47. *Liber liturgiae et orationum Ecclesiae.* Volum en 4.t; en pergamí.

38. *Psalterium monasticum.* Volum en 4.t; en pergamí.

46. *Consueta anni 1219, 1220 y 1221, sive liber de consuetudine monasteri Sancti Cucufatis.* Volum en 4.t; en pergamí.

28. *Biblia sacra, escrita con mucho primor.* Volum en foli; en pergamí.

29. *Missale.* Volum en foli; en pergamí.

25 i 30. *Orationes Ecclesiae.* Dos volums en foli; en pergamí.

26. *Magister Sententiarum liber 4.*[us]. Volum en foli; en pergamí.
27. *Esdras, Iudith, Tobias et Ester*. Volum en foli; en pergamí.
24. *Missale per M. P. R. S. anno 1555*. Volum en foli; en pergamí.
22. *Martirologium Romanum*. Volum en foli; en pergamí.
21. *Homilia Sti. Augustini in Evangelium Sti. Joannis*. Volum en foli; en pergamí.
20. *Ritus servandus in divinis oficiis*. Volum en foli; en pergamí.
18. *Vita et miracula divi Hyeronimi*. Volum en foli; en pergamí.
17. *Augustinus de conflicto vitiorum et virtutum*. Volum en foli; en pergamí.
16. *Summa confessorum*. Volum en foli; en pergamí.
15. *Epistola divi Pauli ad Romanos, ad Corinthios 1.ª et 2.ª cum comentariis cujusdam anonimi*. Volum en foli; en pergamí.
10 bis. *Misal escrito con la mayor perfección por Juan Melec pbro. oriundo de Inglaterra*. Volum en foli; en pergamí.
90. *Diadema monachorum*. Volum en 12.u; en pergamí.
Cartoralium monasterii Sti. Cucufatis Vallensis. Volum en foli major; en pergamí.
1 *Gratiani decretum cum notis marginalibus escrito en 1343*. Volum en foli major; en pergamí.
3. *Profet., Regum*. Volum en foli major; en pergamí.
6. *Decretalium Gregorii IX a fr. Raymundo*. Volum en foli major; en pergamí.
9. *Apparatus super decretales Innocentii IV*. Volum en foli major; en pergamí.

Quan a l'any 1835 tornaren a recollir-se aquests còdexs, faltaren els següents:

Exemples mistics. Tom en 8.u; en paper.
Sacra theologia de restitutione, predestinatione et sacrificio Missae. Tom en 4.t; en paper.
Lascari in logicis de Summulis. Tom en 4.t; en paper.
Arte dialèctica. Tom en 8.u; en paper.

I, en canvi, es recolliren de més els que esmentem seguidament:

Nomina monachorum. Tom en foli major; en paper.
Privilegis del mon. de S. C. del Vallès. Tom en foli regular; en pergamí.
14. *Crónica de Catalunya per Pujades (part segona)*. Tom en foli regular; en paper.
Confirmación que hizo Carlos III al mon. de S. C. del Vallés de todos los privilegios concedidos por sus predecesores. Tom en foli regular; en pergamí.
73. *Rituale Sancti Cucuphatis circa an. 1218*. Tom en 4.t menor; en pergamí.
89. *David Rex Israel = idibus februarii 1587. De praeludiis ad Porphyrium*. Tom en 8.u; en paper.
48. *Liber in quo adnotantur dies obitus illustrium et dominorum abbatum et monachorum imperialis monasterii Sti. Cucuphatis Vallen*. Tom en 4.t; en pergamí.
49. *Mortualis diei pia recordatio Summorum Pontificum, Regum praeclarissimorum Hispaniae necnon praedecessorum nostrorum perillustrium dominorum abbatum, monachorum, fratrum et piorum benefactorum huius Imperialis Monasterii Sti. Cucuphatis Vallensis, etc*. Tom en 4.t; en pergamí.

CATÀLEG

1. 2. — [*VETUS TESTAMENTUM*]

Dos volums en paper; caixa de l'escriptura 190 × 285 mm.; dos corondells; els incipit i explicit en vermelló; caplletres en vermelló i atzur amb trets cal·ligràfics en vermelló i morat. Segle XVI.

Vol. I (ms. n.º 1).

263 folis, 265 × 350 mm.; amb numeració romana I-CCLXIII, escapçada, però, en molts folis. Al llom : VETERIS TESTAMENTI. PARS. I.ª *

Els darrers folis estan molt fets malbé per la humitat.

Folis 1 a-3 d. com. *Prol. Epist.* [LII] *S. Hier. ad Paulin. de omnibus divine historie libris. Frater Ambrosius...* (=Berger, 1); ff. 4 a-4 c, Prol. *S. Hier. in Pent. Desiderii mei desideratas...* (=Berger, 2); GENESIS, ff. 4 c-24 d; EXODUS, ff. 24 d-41 c; LEVITICUS, ff. 41 c-53 c; NUMERI, ff. 53 c-70 c; DEUTORONOMIUM, ff. 70 c-87 a.

JOSUE, ff. 87 b-99 b.

LIBER IUDICUM, ff. 99 b-111 d.

RUTH, ff. 111 d-113 c.

LIBRI REGUM, ff. 113 c-14 b, *Prol. S. Hier. Viginti et duas litteras...* (=Berger, 30); ff. 114 b-76 a, Text.

PARALIPOMENON, ff. 176 a-c, *Prol. Tantus ac talis est liber iste apud hebreos...*; ff. 176 c-204 b, Text.

TOBIAS, ff. 204 b-c, *Prol. S. Hier. Mirari non desino...* (=Berger, 45); ff. 204 c-208 d, Text.

IUDITH, f. 208 d, *Prol. S. Hier. Apud hebreos liber Iudith...* (=Berger, 48); ff. 208 d-214 c, Text.

ESTHER, ff. 214 c-d, *Prol. S. Hier. Librum Hester uariis translationibus constat...* (=Berger, 51); ff. 214 c. *Prephat. Rursum in libro Hester alphabetum...* (=Berger, 53); ff. 214 c-20 b, Text.

IOB, ff. 220 b-1 a, *Prol. S. Hier. Ego cogor per singulos diuine Scripture libros...* (=Berger, 55); ff. 221 a-b, *Prephat.* [*S. Hier. iuxta* LXX] *Si aut fiscellam iunco...* (=Berger, 56); ff. 221 b-c, *Arg.* [*ex epist. ad Paulin.*] *Iob exemplar pacientie...* (=Berger, 57); ff. 221 c-32 d, Text.

PSALTERIUM, ff. 233 a-b, *Prol. Eusebius Hyeronimus Sophronio... Scio quosdam putare...* (=Berger, 67); ff. 233 b-c, *Prephat.* [*S. Hier. ad Paulam et Eustoch. virg.*] *Psalterium Rome dudum positus...* (=Berger, 68); ff. 233 c-63 c, Text, que acaba : *in cimbalis iubilacionis omnis spiritus laudet Dominum.*

* Cfr. inventari del P. CARESMAR, n.º 14.

Vol. II (ms. n.º 2).

266 folis, 275 × 390 mm.; amb numeració romana I - CCLXVI.
Al llom : LIB. SALOMONIS. PROPHET[ARUM] MACHABEO[RUM].*

Els folis del principi estan molt fets malbé degut a la humitat.

Al full de guardes, en lletra del segle XIV, hi ha la taula dels llibres que conté.

Folis 1 a-b, *Prol. beati Hier. presb. in libr. Salom... Iungat epistola quos...* (=Berger, 129); ff. 1 b-d, *Al. prol. Tribus nominibus uocatum fuisse...* (=Berger, 130); ff. 1 d-2 a, *Al. prol. Tres libros Salomonis...* (=Berger, 131); PROVERBIA, ff. 2 a-13 a; ECCLESIASTES, ff. 13 a-7 a; CANTICUM CANTICORUM, ff. 17 a-9 b.

LIBER SAPIENTIAE, f. 19 b, *Prol.* [*S. Isid. Etym.*, VII, 30] *Liber Sapientiae apud ebreos...* (Berger, 142); ff. 19 b-27-b, Text.

ECCLESIASTICUS, ff. 27 b-c, *Prol. Jhesu filii Sirach in Ecclesiast. Multorum nobis et magnorum per legem...* (=Sac. Bibl. Car., p. 116); ff. 27 c-8 b, *Capitulatio. Omnis sapientia a domino Deo est. Initium sapientiae timor Domini...* (=Sac. Bibl. Car., pp. 116-8);f. 28 c [Prol.] *Liber Jhesu filii Sirach dicit se...* (Berger, 146); ff. 28 c-50 d, Text.

ISAIAS, ff. 50 d-1 b, *Prol. S. Hier. Nemo cum prophetas uersibus...* (=Berger, 150); ff. 51 b-79 a, Text.

IEREMIAS, ff. 79 a-b, *Prol. S. Hier. Ieremias propheta cui hic prologus...* (=Berger, 155); ff. 79 b-116 c, Text.

BARUCH, f. 116 c, *Prol.* [*Walafridi*]. *Liber iste qui Baruch nomine prenotatur....* (=P. L., 114, *43*); ff. 116 d-21 a, Text.

EZECHIEL, ff. 121 b-c, *Prol.* [*S. Hier.*]. *Ecechiel propheta cum Ioachim...* (=Berger, 162); ff. 121 c-55 a, Text.

DANIEL, ff. 155 a-6 a, *Prol.* [*S. Hier.*] *Danielem prophetam iuxta Septuaginta...* (=Berger, 166); ff. 156 a-70 a, Text.

f. 170 a, *Prol.* [*S. Hier.*] *in XII prophet. Non idem ordo est duodecim...* (=Berger, 170).

OSEAS, ff. 170 b-4 c. Text.

IOEL, ff. 174 c-d, *Prol.* [*ab Jer. presb. editus*]. *Sanctus Ioel apud hebreos...* (=Berger, 180); f. 175 a, *Al. Prol.* [*S. Hier. ex epist. ad Paulin.*] *Ioel filius Fatuel describit...* (=Berger, 179); f. 175 a, *Arg.* [*S. Isid. de ort. et ob.*]. *Ioel de tribu Ruben natus in agro...* (=Sac. Bibl. Car., p. 164); ff. 175 a-76 d, Text.

AMOS, ff. 176 d-7 a, *Prol.* [*S. Hier.*]. *Ocias rex cum Dei religionem...* (=Berger, 184); ff. 177 a-b, *Arg.* [*S. Hier. ex epist. ad Paulin.*]. *Amos pastor et rusticus...* (=Berger, 185); ff. 177 b-81 a, Text.

ABDIAS, ff. 181 a-b, *Prol. Iacob patriarcha fratrem habuit...* (Préfaces de la Bibl. lat. [Dom. de Bruyne]. Namur, 1920. p. 138). f. 181 b, *Arg. Abdias qui interpretatur seruus Domini...* (=Sac. Bibl. Car., p. 167); ff. 181 b-d, Text.

* Cfr. inventari del P. CARESMAR, n.º 40.

IONAS, ff. 182 a-b, *Prol.* [*Haymonis*].* *Sanctum Ionam hebrei affirmant...* (=PL, 117, 127); f. 182 b, *Arg.* [*S. Isid.*] *Ionas qui columba pulcherrima naufragio suo passionem...* (=Sac. Bibl. Car., p. 179); ff. 182 b-3 c, Text.

MICHEAS, ff. 183 c-d, *Prol.* [*S. Hier.*] *Temporibus Ioathe et Achaz...* (=Sac. Bibl. Car., p. 168); f. 183 d, *Arg.* [*S. Hier.*] *Micheas de Morastithen coheres...* (=Sac. Bibl. Car., p. 179); ff. 183 d-6 c, Text.

NAUM, ff. 186 c-7 a, *Prol.* [*S. Hier.*] *Naum prophetam ante aduentum regis asiriorum...* (=Sac. Bibl. Car., p. 169); f. 187 a, *Arg. Naum consolator orbis interpretatur...* (=Sac. Bibl. Car., p. 180); ff. 187 a-8 b, Text.

HABACUC, ff. 188 b-c, *Prol.* [*S. Hier.*] *Abachuc propheta amplexans interpretatur quod vel ex eo quod amabilis...* (=Sac. Bibl. Car., p. 170); f. 188 c, *Arg.* [*S. Hier.*] *Abachuc luctator fortis et rigidus...* (=Sac. Bibl. Car., p. 180); ff. 188 c-90 a, Text.

SOPHONIAS, ff. 190 a-b, *Prol.* [*S. Hier.*] *Tradunt ebrei cuiuscumque prophete pater...* (=Sac. Bibl. Car., p. 171); f. 190 b, *Arg. Sophonias speculator et archanorum.....* (=Sac. Bibl. Car., p. 181); ff. 190 b-1 d, Text.

AGGAEUS, ff. 191 d-2 b, *Prol.* [*S. Hier.*] *Ieremias propheta ob causam periurii Sedecie...* (=Sac. Bibl. Car., p. 172); f. 192 b, *Arg. Aggeus festivus et letus qui seminavit...* (=Sac. Bibl. Car., p. 172); ff. 192 c-3 c, Text.

ZACHARIAS, ff. 193 c-d, *Prol.* [*S. Hier.*] *Secundo anno Darii regis medorum.....* (=Sac. Bibl. Car., p. 172); ff. 193 d-4-a, *Arg. Çacharias memor domini sui multiplex...* (=Sac. Bibl. Car., p. 173); ff. 194 a-9 d, Text.

MALACHIAS, ff. 199 d-200 a, *Prol.* [*S. Hier.*] *Deus per Moysen populo Israel...* (=Sac. Bibl. Car., p. 183); f. 200 a, *Arg. Malachias latine interpretatur angelus...* (=Sac. Bibl. Car. p. 174); ff. 200 a-1 d. Text.

ESDRAS, ff. 201 d-2 c, *Prol.* [*S. Hier.*] *Utrum difficilius sit facere...* (=Berger, 42); ff. 202 c-9 c, *Liber I*; ff. 209 c-19 c, *Liber Nehemiae* (vulgarment conegut pel llibre II d'Esdres); ff. 219 b-29 c, LIBER II (vulgarment el III, no canònic).

MACHABEI, ff. 229 c-d, *Prol.* [*S. Isid.*] *Machabeorum libri licet non habeantur...* (=Berger, 190); f. 229 d, *Arg. Machabei septem fratres ab una matre machabea...* (=Berger, 191); f. 229 d, *Al. prol.* [*S. Isid.*] *Machabeorum libri licet non habeantur...* (Berger, 189), ff. 229 d-66 b, Text dels dos llibres. acaba : *erit gratus hic ergo erit consummatus. Explicit liber Machabeorum secundus.*

3. 4. 5. 6. — *AEGIDIUS BELLEMERE. CONSILIA*

En paper. 255 × 360 mm. (volums 3 i 4, primera part) i 245 × 380 mm. (volums 5 i 6, segona part); sense xifrar; dos corondells; caixa de l'escriptura, 170 × 295 mm. Espais en blanc per a capletres. Notes marginals escasses. Any 1457.

Al llom : QUAESTIONES IURIS.

Volums quelcom fets malbé per la humitat, singularment els primers folis del n.º 3.

* En el manuscrit és atribuït a Sant Jerònim.

Folis 1 a-441 c : Part primera (volums 3, 4).

ff. 1 a-189 d. Vol. 3. com. [*An capellaniatus honoris queratur ignoranti.*] [*S*]*upposita reseruatione generali benefitiorum capellanorum sedis apostolice et quod absens et ignorans per papam sit receptus in capellanum honoris*... acaba enlaire, en la qüestió [*de propagatione gratiarum*] : *satis sit deductum super quod non potest censeri super eadem respectu illorum de.* ff. 190 a-438 d, Vol. 4, continuació de l'anterior, comença : *quorum preiudicio tractaretur et satis iustum etiam uidebatur quod tantus fauor*... acaba en la qüestió [XCVI, *de quadam prouisione facta ecclesie parrochialis*] : *absolui debet etiam nichil probaris.* ff. 438 d-41 c, Taula de matèries i colofó : *Completa est prima pars consiliorum domini Egidii Bellemere*[1] *utriusque iuris doctoris, sacri palacii apostolici causarum Auditoris in Auinion per eum inchoatorum Rome in palacio apostolico, sub anno a natiuitate Domini MCCCCLVII, die uero ueneris XIX mensis augusti, per me Thomam Henrici, alias Fabri clericum Traiectensis dioecesis.*

Folis 1 a-432 c : Part segona (volums 5, 6).

ff. 1 a-190 d, Vol. 5. com. [*An ualida sit electio pontificis ecclesiae uticensis facta a canonicis post substractionem obedientiae papae Benedicti*] [*U*]*acante ecclesia cathedrali uticensi in qua sunt canonici regulares*... acaba enlaire, en la qüestió [*Utrum episcopus de fraude, dolo uel culpa aut de facto seu delicto seu negligentia offitialis teneatur et obligetur ac conueniri possit*] : *fiscalibus duxerit remittendum quod remiserit de propriis facultа*[*tibus*]. ff. 191 a-432 c, Vol. 6, continuació de l'anterior, comença. Les quatre primeres ratlles són il·legibles : *Sed Bertrandus de Dyoceo*[2] *olim cardinalis et episcopus sabiniensis fundatorque ecclesiae sancti Desiderii auinionensis*... acaba en la qüestió *CXXXVI, dubium 2um* : [*an si pendente termino dato ad dandum apostolicos, appellans adeat iudicem*][3] : *summariam et articulos summariatos pro parte domini episcopi in presenti candatos. Sit nomen Domini benedictum. Anno Domini MCCCCLVII.*

D'aquesta segona part cal fer ressaltar les següents qüestions : 1) ff. 48 c-57 d, *Utrum electio romani pontificis celebrata per metum et impressionem maxime notoriam sit ipso iure nulla*... (Mansi, Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio. XXVI, Venetiis. 1779. col. 819 i ss.). 2) ff. 57 d-171 a, [*U*]*erum quia de sede apostolica loquimur aggredior nunc tractatus pro parte domini Benedicti* [*papae XIII*] *per quemdam doctorem*[4] *compositum de quibusdam quae circa sedis apostolicae auctoritatem*

1. Cfr. SCHULTE, II, pp. 274-5.

2. Cfr. EUBEL, *C.*, *Hierarch. cath. med. aevi.*, 2.a ed. (Monasterii, 1913-23), I, p. 17. Veg. *Bertrandus de Deucio.*

3. Al marge inferior hi ha una nota que diu: *Hoc consilium contrafacit pro hiis que disponentur in curiis generalibus principatus Cathalonie.*

4. Qui sigui aquest doctor és cosa inconeguda; sembla, però, que es tracta del mateix que escrigué les *Allegationes pro papa et contra rebellantes per quemdam uenerabilem doctorem*, l'autor de les quals el cardenal Ehrle, fundant-se en l'anàlisi interna, si bé no en la tradició dels manuscrits, creu ésser Benet XIII o el seu fidel conseller el cardenal Martí de Salvà. (Cfr. *Archiv für Litteratur-und Kirchengeschichte des Mittelalters*, (Freiburg im Breisgau 1900). VII, pp. 515-75.

nouiter emerserunt, quem tractatum diuido in quatuor partes. Prima pars factum continet. Secunda pars continet XIII *articulos flagrante disceptatione compositos et responsiones ad illos. Tertia pars continet octo questiones motas Parisiis. Quarta pars continet* XXii *questiones motas hic in Auinione.* Comença el tractat : [*S*]*ciendum quod cum de anno Dni.* MCCCXCIV *die* XVIa *mensis septembris...* f. 78 a, *Et adde que reperies in libro meo allegationum pro parte dni. Benedicti factarum fol.* CXXXVIII *coll. I.ª in fine, § uenio ad secundam partem usque ad fol.* CLXXV, *que propter prolixitatem obmitto...* f. 164 c, *Circa istam primam racionem non placent michi vi* (sic) *dno. condam Martino de Salua*, decretorum egregio professori tunc cardinali pampilonensi, omnia que hic suscribuntur et ordo datus...* f. 171 a, acaba : *et ista sunt dicta sub determinatione et correctione et emendatione domini Benedicti XIII antedicti.* 3) ff. 171 a-8 d, *Factum in quo sequens tractatus fundatur in quo domini cardinales qui subtractionem fecerunt concordasse dicuntur. Uia nouiter. Anno Domini millesimo trecentesimo nonagesimo octauo et die penultima iulii Regnum Francie, consilium* (sic) *habito Parisiis prelatorum et multorum aliorum literatorum, recissit obedientiam domini Benedicti XIII...* acaba : *ante dictam declarationem scientes ueritatem premissorum potuerunt a suo consortio seu communione recedere... et hic finit predictus tractatus. Et hec sunt dicta et scripta sub correctione Ecclesie romane et cuiuslibet melius sentientis, offerens me paratum stare ueritati... Deo gratias. Amen. Quid dicendum breuiter non predicta omnia michi placent nec uidentur michi, salua determinatione Ecclesie, omnes rationes predicte de necessitate inferre uerum, nichilominus non audeo ponere os in celum et ideo absque alia decisione uel remisione totum hoc Ecclesie determinationi relinquo; et addere potes que scripsi dehere in fauorem libro* VIo *in tertia questione, et in tractatibus duobus ibi collocatis, et in c*[*apitulo*] *uno de iniuria in tractatu Repulsarium parte* XI.a *quest.* II.a *et usque ad finem illius tractatus.* (Entre els actuals ff. 180 i 181 n'han estat tallats quatre). 4) ff. 185 b-90 d, *Ex facto mihi tradito oriuntur dubia que sequuntur. Primum dubium.* [*S*]*upposito quod pro parte domine Sibille* [*de Fortià*] *regine relicte quondam Petri* [IV] *regis Aragonum contra partem domine Yolandis* [*Violant de Bar*] *regine relicte quondam Iohannis* [1] *etiam Erragonie regis, coram dicto Iohanne rege tunc uiuente libellus datus fuit...; queritur primo utrum dictus libellus sit mere possessorius uel includat etiam ius proprietatis...* acaba el *dubium* XVIII : *ac metus seu coactio dans causam transactioni prelibate in c*[*apitulo*] *super hoc* etc. (Al f. 188 correspon el lloc del 183 i a l'inrevés) 5) ff. 303 a-b, Butlla sobre els jueus d'Avignó pertocant a llur compareixença davant el tribunal en llurs causes civils i eclesiàstiques: *Clemens* [VII?] *seruus... Etsi iudeorum sit nefanda perfidia utilis tamen est eorum conuersatio... Datum Auinione* VIIIo *martii, pontificatus nostri anno* VIIo [1385?]. 6) ff. 408 a-20 c, *Collegium doctorum universitatis auinionensis absque auctoritate domini episcopi* [*Ægidii Bellemere*] *qui est caput dicte Universitatis... ediderunt certa statuta quorum tenor sequitur in hec uerba... Et primo statuerunt et ordinarunt quod nullus de cetero in bachalaureum assumatur in facultate canonica uel ciuili, nisi sit in quarto anno auditionis...*

* Cfr. *Annal. ecclesiast...* Card. Baron. (Luccae, 1752.) XXVI, pp. 592-3.

(Segueixen els nous estatuts signats el 13 d'agost del 1405, i llur discussió); als ff. 409 b-10 a hi ha la butlla de Bonifaci [VIII] aprovatòria de la fundació de la Universitat : *Bonifacius episcopus seruus... Conditoris omnium immensa benignitas... Datum Anagni kal. iul. pontificatus nostri anno nono* (6 jun. 1303) (Bullar. rom. Augustae Taurinorum. 1859, pp. 168-70); als ff. 410 a-c hi ha la pragmàtica de Carles II, rei de Sicília, en idèntic sentit. *Datum Neapoli MCCC°. 5 mai...*; acaba el plet amb la concòrdia signada a 12 de març de 1406 pel bisbe i doctors, els noms dels quals cita.

7. — *DECRETALES GREGORII IX* [*ET ALIA OPUSCULA IURIDICO-CANONICA.*]

En pergamí 250 × 382 mm. 4 + 282 folis útils; amb numeració aràbiga; dos corondells; caixa de l'escriptura (text i glossa) 220 × 285 mm. La primera paraula de cada tractat està escrita en lletres majúscules, alternant el vermelló i atzur. Notes marginals escapçades per la ganiveta del relligador. Calderons. Segle XIV.

Al llom : DECRETALES DE GREGORIO IX.[1]

Té alguns folis estripats, sense perjudicar, però, el text.

I. JOANNIS ANDREAE [GLOSSA SUPER LECTURAM ARBORIS IOANNIS DE DEO.]

Fulls 1-3 afegits al davant. Comença el text : *Circa lecturam arboris diuersis olim diuersum modum tenentibus Johannes de Deo hispanus...*[2] acaba : *continuo perseuerent per gratiam eius qui est benedictus in secula. Amen Amen. Johannes Andree.*[3] *Explicit lectura arboris consanguinitatis et affinitatis domini Johannis Andree doctoris famosissimi.* Duu als marges nombroses notes.

Ed. *Decretales D. Gregorii Papae IX suae integritati una cum glossis restitutae.* (Romae. [In aedibus Populi Romani], 1582), als tres fulls del final sense numerar.

II. [DECRETALES GREGORII IX CUM GLOSSA ORDINARIA BERNARDI PARMENSIS][4]

Al quart full afegit hi ha la taula de capítols del tres primers llibres.

Folis 1 a-268 d, dedicatòria : *Gregorius episcopus seruus seruorum. Dei dilectis filiis doctoribus et scolaribus uniuersis Bononie...* comença el text : *Rex pacificus pia miseratione disposuit sibi subditos fore pudicos...* acaba : *facere quis homagium compellatur. Hic liber est scriptus, qui scripsit sit benedictus.*

Ibid. comença la glossa : *[G]regorius. In huius libri principio quinque precipue sunt ponenda...* acaba (f. 267 v.°) : *nullam obligationem de facto uel de iure induat. Explicit liber quintus. Qui scripsit sit benedictus.*

Té moltes notes marginals, la major part de les quals van avalades amb el nom de *Ioannes Andreas.*

Edició damunt citada.

1. Cfr. inventari del P. CARESMAR, n.° 25. El P. VILLANUEVA també el cita.
2. Cfr. SCHULTE, II, pp. 94-106.
3. Cfr. Id., id., pp. 205-29.
4. Cfr. Id., id., pp. 114-7.

Fig. 9. — Gracià, Decret. Ms. 8, f. 256 v.

p. 161

Fig. 10. — Gracià, Decret. Ms. 8, f. 294 v.

p. 161

III. [CONSTITUTIONES NOVAE] INNOCENTII [IV] IN CONC. LUGDUNENSI [CUM GLOSSA BERNARDI COMPOSTELANI MINORIS.][1]

Folis 269 a-82 a, comença el text : *De rescriptis. [I]nnocentius in concilio lugdunensi. Cum in multis iuris articulis infinitas reprobetur...* acaba en la constitució *de verborum significatione:... per declarationem huius nolumus aliis defensoribus seu iuribus partium derogari.*

Ibid. comença la glossa : «*Cum in multis... Infinitas*». *Nota quod infinitas in multis reprobatur...* acaba : *contra ipsam declarationem quare non debet ualere. B[ernardus].*

Ed. Mansi, obra cit. XXIII col. 649-74, pertocant als cànons.

Segueixen els afegitons següents fora de text.

IV. HENRICUS [DE SEGUSIA? CASUS IURIDICO-CANONICI.]

Folis 282 a-d. 1) *In capitula tria de adulteris.* a) *Si queritur utrum et quando uxori accusate de adulterio per maritum, et ab eo, lite pendente, carnale debitum exhigenti maritus debitum reddere teneatur...* b) *Si queritur utrum et quando corrumpens uirginem teneatur ipsam ducere in uxorem uel dotare...* c) *Si queritur utrum mulier teneatur restituere peccuniam quam recepit pro carnali opere...* acaba : *sacrilegium comittit quia est res sacra. Henricus.* 2) *Si queritur utrum et quando delicti ad solidum fiat compensatio et mutua compensatione paria delicta tollantur...* acaba : *excipiendi uel replicandi in foro iudiciali siue continsioso. Henricus.* 3) *Isti sunt casus in quibus quis recipiendo ultra sortem committit usuras. Ffeuda, fideiussor pro dote, stipendia cleri...* acaba : *de quo hic lacius per Henrichum.*

8.—[*DECRETUM GRATIANI CUM APPARATU BARTHOLOMMEI BRIXIENSIS.*]

En pergamí 275 × 440 mm., 350 folis útils; amb numeració 1-359, essent repetits els folis 35, 147 i 359, i mancat dels 177-188; dos corondells; caixa de l'escriptura amb comentaris, 250 × 380 mm. Títols i caplletres en vermelló. Miniatures damunt fons d'or. Any 1343. Figs. 9 i 10.

Al llom : GRATIANI DECRETUM.[2]

Ed. *Decretum.* (Ed. Eemilius Frieldberg, Lipsiae, M.DCCC.LXXIX. Corpus Juris Canonici, I.).

Al principi hi ha quatre fulls de guarda. Al revers del primer hi ha l'inici d'un incompletíssim esquema de capítols i distincions jurídiques i una quarteta feta per un perit en Dret; el segon i el tercer, pertanyents a un altre còdex quatrecentista, contenen matèria de dret sobre la tutela de menors d'edat. Els tres fulls tenen alguns talls. El revers del quart conté un índex sumaríssim de les qualitats que ha de tenir el bisbe, segons sant Pau (Epist. ad Titum. cap. I).

Folis 1 a-359 d, comença el Decret : *In nomine domini Jhu. Xristi prima pars inci-*

1. Cfr. SCHULTE, II, pp. 118-20.
2. El P. VILLANUEVA el cita.

pit de iure scripto et non scripto... Humanum genus duobus regitur naturali uidelicet iure et moribus... acaba : *Non potest filius a se facere quidquam nisi quod uiderit patrem facientem. Finito libro sit laus gloria Xristo. Explicit textus decreti die ueneris post Letare Jerusalem* [dominica IV de quaresma, 23 de març] *anno Domini MCCCXLIII. Qui scripsit scribat, semper cum Domino uiuat. Deo gracias. Amen.*

Ibid. Comença la glossa : *Quoniam nouis superuenientibus causis nouis est remedium succurrendum, idcirco ego Bartholomeus Brixiensis*[1] *confidens de magnificentia Creatoris apparatum decretorum duxi in melius reformandum... etiam solutiones interposui que pretermisse fuerant a Iohanne* [*Teutonico*]...[2] HUMANUM GENUS. *Tractaturus Gratianus de iure canonico primo incipit a simplicioribus et dignioribus...* acaba : *sepe solet similis filius esse patri et magistro discipulus. XXXIII. q. I.ª cum beatissimus. Explicit apparatus textus libri decretalium.*

Els dos fulls de guarda del final, parions dels del principi, tracten matèria de dret sobre dots i presenten també alguns retalls.

9. — [*LIBRI DECRETALIUM INNOCENTII PAPAE IV.*]

En pergamí. 233 × 365 mm. 330 folis útils; sense xifrar; dos corondells; caixa de l'escriptura, als voltants de 175 × 285 mm. Títols en vermelló. Caplletres orlades i il·luminades damunt fons d'or. Notes marginals, algunes de les quals han estat retallades en ésser relligats els folis. Segle XIV.

Al llom : INNOCENTII IV P. M. APPARATUS SUPER DECRETALES.[3]

Està quelcom fet malbé per la humitat, principalment a la part superior dels folis i al principi del manuscrit.

Ed. : Venetiis [Bernardinus Stagninus de Tridino.], 1495.

Folis 1 a-330 a : ff. 1 a-b, Prohemi, *Legitur in Ezechiele : uenter tuus comedet...* ff. 1 b-330 a, comença : *De summa Trinitate et fide catholica. Rubrica. Gregorius episcopus seruus seruorum Dei et cetera. Rex pacificus. Firmiter credimus et cetera. De fide teneas quia est quaedam fidei mensura...* acaba : *consuetudo iniqua prescribi non potest ut not*[*atur*] *s*[*upra*] *de consuetudine in prin*[*cipio*]. *Finito libro sit laus et gloria Xristo. Sit michi solamen diuinus spiritus. Amen. Explicit liber quintus Innocentii quarti.*

1. Cfr. FABRICIUS, *Bibl. med. et inf. lat. aetatis*, (Florentiæ-1858.) I, p. 165.
2. Cfr. SCHULTE, I, pp. 172-5.
3. Cfr. inventari del P. CARESMAR, n.º 10.

10. — [*FR. FRANCESC EIXIMENIS. REGIMENT DE PRINCEPS*]

En paper i pergamí (6 × 2). 255 × 350 mm. 262 folis útils, fora del 10 v.º i 47, que són en blanc; sense xifrar; dos corondells; caixa de l'escriptura, 185 × 260 mm. ordinàriament. Títols en vermelló; caplletres de filigrana en vermelló i atzur; espai de tota la primera columna en blanc per a la caplletra inicial del llibre. Segle XV.

Al llom : DE REGIMENT DE PRINCEPS.[1]

Conté solament les quatre primeres parts.

Sobre les edicions, cf. MARTÍ DE BARCELONA, *Fra Francesc Eiximenis*. Barcelona, 1929, p. 28.

Folis 1 a-262 d.—ff. 1 a-b, Dedicatòria al marquès de Villena.—ff. 1 b-10 a, Taula de les vuit parts del llibre; ff. 11 b-262 d, *Lo capitol primer ensenya que lo regiment...* (en grans lletres blaves) [*R*]*egiment excellent e governació passant...* acaba la quarta part: *e tornen al principal proposit ab la gracia de Deu Finito libro sit laus et gloria Xristo. Amen.*

11. — [*SENECAE OPERA.*]

En paper. 245 × 345 mm. 242 folis útils; amb numeració 150-401,[2] saltant erròniament del f. 159 al 170; dos corondells; caixa de l'escriptura, 180 × 255 mm. Títols en vermelló; caplletres en atzur i vermelló amb senzills perfils cal·ligràfics en vermelló i atzur, respectivament; la primera és damunt fons d'or. Miniatura,[3] a plana sencera, al f. 1, que sembla còpia d'un retrat del segle V o VI, d'estil clàssic, representant probablement un dels dos Sèneques. Notes marginals abundoses. Segle XIV.

Al llom : SENECA.[4]

Està en bastant mal estat de conservació, principalment als folis del final, degut a la humitat.

I. [MARCI] ANNAEI SENECAE [PROLOGI ET EXCERPTA «CONTROVERSIARUM»].

Folis 1 b-35 c (amb n.º 150-94). *Incipit liber primus Annei Lucii* (!) *Senecae ad Nouatum Senecam Meli felios declamacionum. Seneca Nouato Senece Meli filiis salutem.* Comença el pròleg de la controvèrsia primera del llibre primer, quasi il·legible : *Exigitis rem magis iocundam...* acaba amb els «excerpta» del llibre X : *bono exemplo dampnatus est proditor, malo inuentus. Explicit liber IX*us (sic) *Annei Lucii Senece declamationum ad Nouatum Senecam Meli filios.* (Conté els prefacis i «excerpta» dels deu llibres menys el prefaci VIII i IX.)

1. El P. VILLANUEVA el cita. — Cfr. *Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans*, (Barcelona. 1909-10.) : J. MASSÓ I TORRENTS, *Les obres de fra Francesc Eiximenis...*, pp. 605-9; i *Estudis franciscans*, juliol-desembre, (Barcelona, 1928.) : P. MARTÍ DE BARCELONA, *Fra Francesc Eiximenis, O. M.*, pp. 459-63.

2. Com es veu per la numeració, falta un important fragment al principi.

3. Per les deixes d'engrut que han romàs al marge del f. 2 es veu que aquesta miniatura estigué enganxada damunt d'aquest fins a ésser traslladada damunt d'un foli en blanc com és ara. Es reproduïda per J. M. BURNAM, *Paleografía ibèrica*. (París, 1912-25), làm. XXXV. — Id. per J. DOMÍNGUEZ BORDONA, *Manuscritos con pinturas.* (Madrid, 1933.) facsímil n.º 36.

4. Cfr. inventari del P. CARESMAR, n.º 22.

Ed. *Annaei Senecae oratorum et rhetorum sententiae divisiones colores.* Adolphus Kiessling. (Lipsiae. [G. Teubneri], 1872.)

II. LUCII ANNAEI SENECAE [OPERA].

Folis 35 c-242 a (a. n. 194 c-258 a). ff. 35 c-99 a. NATURALIUM QUAESTIONUM LIBRI VII. *Incipit primus de questionibus naturalibus Lucii Annei Senece. De diversitate uaporum eleuatorum in altum et de diuersitate figurarum et qualitatum. Quantum inter philosophiam interest Lucilii uirorum optime...* acaba : *quam nunc in summa terra et leui manu querimus.* (Ed. Teubn. Alfred Gercke. Lipsiae, 1907); ff. 99 a-106 b, PROVERBIA. *Incipiunt prouerbia eiusdem. Alienum est omne quicquid optando uenit...* acaba: *quibus hoc diutius propositum est. Expliciunt prouerbia Senece*; ff. 106 b-9 a, DE MORIBUS. *Incipit idem de moribus. Omne peccatum est actio...* acaba : *quicquid libuit licuit. Explicit Seneca de moribus*; ff. 109 a-35 b, DE BENEFITIIS LIBRI SEPTEM. *Incipit liber eiusdem primus de benefitiis. Inter multos ac uarios errores...* acaba : *hoc est magni animi perdere et dare* (Ed. Teubner. Carolus Hosius. Lipsiae, 1914); ff. 135 b-242 a, [DIALOGORUM LIBRI XII.] *Incipit liber primus eiusdem de providentia Dei ad Lucilum. Cum mundus prouidentia regatur quare multa mala bonis uiris accidant. Quesisti a me, Lucili, quod ita si prouidentia...* acaba : *quod fuit futurum que est uadit omnibus saeculis.* Conté els dotze llibres en aquest ordre : *de prouidentia ad Lucilium; de constantia sapientis ad Serenum; de uita beata ad Galionem,* al qual, sense solució de continuïtat i sense nou títol, segueix el [*de otio*]; *de vita beata ad Galionem; de tranquilitate animi ad Serenum; de brevitate vitae ad Paulinum,* al qual, sense solució de continuïtat i sense nou títol, segueix el [*de consolatione ad Polybium*]; *de ira libri tres; de consolatione ad Martiam,* i finalment *de consolatione ad Helviam matrem* (Ed. Teubner. Emil Hermes. Lipsiae, 1905).

12. — [*LIBRI PROPHETARUM, MACHABEORUM ET REGUM*]

En pergamí. 290 × 390 mm. 232 folis útils, fora del 71 v.º, 72 r.º i 73 v.º, que són en blanc; sense xifrar; dos corondells; caixa de l'escriptura, 230 × 337 mm. Títols en vermelló, combinat algunes vegades amb groc o negre. Caplletres policromes en groc, verd i vermelló, amb motius romànics. Notes marginals escapçades per la ganiveta del relligador. Breus notes marginals. Divisió, generalment marginal, en capítols que no corresponen amb els de la Vulgata. Segle XI. Fig. 11.

Al llom : PROPHET. I REGUM.*

En els fulls de guardes, de paper modern, hi ha la taula dels llibres que conté i la transcripció de l'instrument del f. 67 v.º. En un full de guarda de pergamí, del que en resta sols un fragment escrit amb lletra borrosa, de l'època del manuscrit, hi ha escrites tres perícopes de les *Lamentationes Jeremiae* emprades litúrgicament, de segur com a lliçons Són : cap. I, v. 8; cap. II, vv. 1-11, i cap. III, vv. 37-51; a l'encapçalament dels seus versicles no porten les consabudes lletres hebrees.

* Cfr. inventari del P. CARESMAR, n.º 53. — El P. VILLANUEVA també el cita.

Folis 1 a-30 b, ISAIAS : ff. 1 a-b, *Prol. Hier. in lib. Isai. Nemo cum prophetas uersibus...* (Berger, 150); ff. 1 b-d, *Prol. Hysid. Esayas propheta qui interpretatur salus Domini...*; ff. 1 d-2 a, *Item Hysid. de ort. et ob. Esayas filius Amos non illius prophete...* (Berger, 152); ff. 2 a-3 b, *Prephat. Expletis longo uix tempore...* (Berger, 154); ff. 3 b-30 b, Text.

ff. 30 b-66 a, IEREMIAS : f. 30 b-c, *Prol. Hier. in lib. Jerem. Hieremias propheta cui hic prologus scribitur...* (Berger, 155); ff. 30 c-d, *Item prephat. Hysid. Hieremias propheta excelsus...* (Berger, 159); ff. 30 d-1 a, *Arg.* [S. Isid.] *de ob. Hierem. Hieremias ex tribu sacerdotali...* (Berger, 158); ff. 31 a-63 a, Text; ff. 63 a-6 a, *Lamentatio et oratio Hieremiae*, amb notació diastemàtica aquitana. Les lletres hebrees del començament dels versicles porten al costat llurs significats en llatí.

La resta en blanc del f. 66, posteriorment ha estat esmerçada per a copiar-hi : *a)* en lletra de principis del segle XIV, l'encapçalament de la relació d'una visita feta al monestir de Sant Cugat a manament del papa [Inocenci III] per G[uillem[1] 1185-1213.] abat de Sant Salvador de Breda, mestre Vidal *dni. papae subdiachonus*, i A. precentor de l'església ilerdense en temps de l'abat B[erenguer de Santa Oliva.[2] 1205-11] de Sant Cugat; i *b)* en lletra del XIII, la concessió d'indulgència plenària a favor dels qui amb la seva persona o béns contribuïssin a la conquesta de Mallorca comanada per en Jaume I, la qual comença : *Joannes* [Halgrin de Abbatisvilla.[3] O. Clun.] *sabiniensis episcopus, apostolicae sedis legatus, universis Xristi fidelibus per Aragonem et Cataloniam constitutis, salutem in Domino. O altitudo diuitiarum sapientiae et scientiae Dei quam incomprensibilia... Datum Ilerde Kal. aprilis anno Dni.* MCCXX° *nono, et donec ibidem celebratum est concilium a dicto I*[*oanne*] *cardinali et legato Domini papae cum archiepiscopo* [Sparago de Barca, de Tarragona] *et ejusdem suffraganeis.*

ff. 67 a-71 b BARUCH : f. 67 a. *Prol.* [Walafr.] *Liber iste qui Baruch nomine prenotatur...* (PL., 114, *63*); f. 67 a-71 b, Text.

ff. 72 c-3 b. [S. AGUSTINUS, ENARRATIO IN PSALM. 63]; comença : *Exaudi, Deus, orationem meam cum tribulor... Ipsut caput nostrum intueamur. Multi martires talia passi sunt sed nihil sic elucet...* acaba : *a iusticia recedebantur.* (PL., 36, *761-2*).

ff. 74 a-104 a, EZECHIEL : f. 74 a, *Prol. S. Hier. in lib. Ezech. Ezechiel propheta cum Joachim rege Juda...* (Berger, 162); ff. 74 a-c, *Item beati Hisid. prephat.* [de ort. et ob.] *Hezechiel sacerdos filius...* (Berger, 163); ff. 74 d-104 a, Text.

ff. 104 a-17 a, DANIEL : ff. 104 a-d, *Prol. S. Hier. in lib. Dan., Danielem prophetam iuxta septuaginta...* (Berger, 166); ff. 104 d-5 a, *Item beati Hysid. prephat. Daniel qui interpretatur iudicium Dei...* (Berger, 169); ff. 105 a-b, *Prephat.* [S. Isid.] *de ort. et ob. Daniel de tribu Juda...* (Berger, 168); ff. 105 b-17 a, Text. (Al f. 115, a la fi del cap. XV, [XII de la Vulgata] hi ha la consabuda nota : *Hucusque Danihel in hebreo uolumine legimus, cetera que secuntur usque ad finem libri de Theoditionis editione translata sunt.*)

1. Cfr. F. MONTSALVATJE Y FOSSAS, *Los monasterios de la diócesis gerundense,* (Olot. 1904), p. 429.
2. Cfr. J. DE PERAY Y MARCH, *San Cugat del Vallés ...* Segunda edición ... (Barcelona, 1931), pp. 125-6.
3. Cfr. C. EUBEL, *Hierarchia catholica medii aevi.* Editio altera. (Monasterii, 1913), p. 6.

ff. 117 a-21 a, OSEAS : ff. 117 a-b, *Prol. S. Hier. in lib. XII proph. Non idem ordo est duodecim prophetarum...* (Berger, 170); f. 117 b, *Prephat.* [S. Isid.] *Ose propheta qui intelligitur saluans...* (Berger, 175); f. 117 b, *Arg. S. Isid. de ort. et ob. Ose de tribu Isachar ortus...* (Berger, 176); f. 117 b-121 a, Text.

ff. 121 a-122 c, IOEL : ff. 121 a-b, *Prol. Hier. in lib. Johel. Sanctus Johel propheta apud hebreos...* (Berger, 180); f. 121 b, *Item beati Hysid. prephat. Johel propheta qui interpretatur incipiens...* (Berger, 182); f. 121 b, *Prol.* [ex epist. ad Paulin.][1] *Johel filius Phatuel de tribu Ruben...* (Berger, 179); ff. 121 b-2 d, Text.

ff. 122 d-6 c, AMOS : ff. 122 c-3 a, *Prol. S. Hier. in lib. Amos. Ozias rex cum Dei religionem...* (Berger, 184); f. 123 a, *Item beati Hysid. prephat. Amos qui interpretatur bonus...* (Berger, 186); f. 123 b, *Item de ort. et ob. eiusd. proph. Amos pastor et rusticus...* (Berger, 185); ff. 123 b-6 c, Text.

ff. 126 c-7 c, ABDIAS : ff. 126 c-7 a, *Prol. Hier. in lib. Abd. Jacob patriarcha fratrem habuit Esau...* (Sac. Bib. Car., p. 167); f. 127 a, *Prephat. S. Isid. Abdias seruus, id est, Domini inter omnes prophetas...* (PL., 83, *171*); f. 127 a, *Prephat. S. Isid. de ort. et ob. Abdias de terra Sichem...* (PL., 83, *144*); ff. 127 a-c, Text.

ff. 127 c-9 b, IONAS : ff. 127 c-8 a, *Prol.* [Haymonis][2] in lib. Jon. *Sanctum Jonam hebrei filium...* (PL., 117, *127*); f. 128 a, *Prephat.* [S. Isid.] *Jonas qui interpretatur columba tam sermone quam naufragio...* (PL., 83, *171*); f. 128 b. *Prephat.* [S. Isid.] *de ort. et ob. Item, Ionas columba et dolens filius...* (PL., 83, *144*); ff. 128 b-9 b, Text.

ff. 129 c-31 d, MICHEAS : f. 129 c, *Prol. S. Hier. in lib. Mich. Temporibus Ioathe, Achaz et Ezechie...* (Sac. Bib. Car., p. 168); f. 129 c, *Prephat.* [S. Isid.] *Micheas propheta comminatur Samarie...* (PL., 83, *172*); f. 129 c, *Arg.* [S. Hier.] *Micheas de Morasthim coheres Xristi...* (Sac. Bib. Car., p. 179); ff. 129 c-31 d, Text.

ff. 131 d-3 b, NAHUM : f. 131 d-2 b, *Prol. S. Hier. in lib. Naum. Naum propheta ante aduentum regis assiriorum...* (Sac. Bib. Car., p. 169); f. 132 b. *Prephat. Isid. Naum qui est consolator, simulacra...* (PL., 83, *172*); ff. 132 b-3 b, Text.

ff. 133 b-5 a, HABACUC : ff. 133 b-4 a, *Prol. S. Hier. in lib. Abac. Quatuor prophete in duodecim prophetarum uolumine...*; f. 134 a, *Item prephat. Hysid. Abacuch amplexans siue luctator...* (PL., 83, *172*); ff. 134 a-5 a, Text.

ff. 135 a-6 d, SOPHONIAS : ff. 135 a-c, *Prol.* [Hier.] *in lib. Sophon. Tradunt hebrei cuiuscumque prophete...* (Sac. Bibl. Car., p. 171); f. 135 c. *Prol. S. Isid. Sophonias speculator misteriorum Domini...* (PL., 83, *172*); f. 135 c, *Item* [prephat. Isidor.] *de ort. et ob. Sophonias de tribu Symeon...* (PL., 83, *146*); f. 135 c-6 d, Text.

ff. 136 d-138 a, AGGAEUS: f. 136 d-7 b, *Prol. S. Hier. in lib. Agg. Hieremias propheta ob causam periurii...* (Sac. Bib. Car., p. 172); f. 137 b. *Item Hysid. prephat. Ageus qui interpretatur solempnis...* (PL., 83, *173*); ff. 137 b-8 a, Text.

ff. 138 a-143 a, ZACHARIAS : ff. 138 a-b, *Prol. S. Hier. in lib. Zach., Secundo anno*

1. El manuscrit l'atribueix a sant Isidor : *de ort. et ob.*
2. El manuscrit l'atribueix a sant Jerònim.

Darii regis medorum Aggeum et Zachariam prophetasse . (Sac. Bib. Car., 172); f. 138 c-d, *Item beati Hysidori prephat. Zacharias qui nominatur memoria Domini...* (PL., 83, *173*); ff. 138 d-43 a, Text.

ff. 143 b-4 d, MALACHIAS : f. 143 b, *Prol.* [S. Isid. de ort. et ob.][1] *in lib. Malach. Malachias qui interpretatur angelus Domini...* (PL, 83, *174*), f. 143 b-c, *Prephat. Malachias aperte et in finem omnium prophetarum de abiectione Israel...* (Sac. Bib. Car., p. 183); ff. 143 c-4 d, Text.

ff. 144 d-69 d, LIBRI MACHABEORUM : Entre els ff. 144 i 145 hi ha un fragment de pergamí amb el següent prefaci : [S. Isid. Proem.] *Machabeorum libri licet non habeantur...* (Berger, 190). Text. (Al principi de cada un dels dos llibres hi ha la taula de capítols.)

ff. 170 a-232 d, LIBRI REGUM : ff. 170 a-d, *Prol. beati Hier. in lib. Reg. Uiginti duas esse litteras...* (Berger, 30); f. 171 a-b, Taula del llibre I dels Reis. (Igualment hi és al principi dels altres tres llibres); f. 171 b-d, *Epist. S. Isid. de div. lib. utriusq. Test. Plenitudo noui ac ueteris Testamenti...* (Berger, 32); ff. 171 d-232 d, Text. (conté els quatre llibres); acaba enlaire en el cap. XXV, verset 22 del llib. IV : *quem dimiserat Nabugodonosor rex Babilo*[*nis*].

El fet que el llibre dels Reis estigui emplaçat al final en lloc del principi, com li assenyala la Vulgata, sembla obeir senzillament a un error del relligador.

13. — [*GUILLEM MOLINIER.*][2] *LES LEYS D'AMORS.*

En paper. 255 × 350 mm. 151 folis útils, fora dels 6-10 que són en blanc; sense xifrar; dos corondells caixa de l'escriptura, 165 × 255 mm. ordinàriament. Rúbriques en vermelló. Calderons en atzur. Final del segle XIV.

Al llom : LAS LEYS D'AMORS.[3]

Està quelcom fet malbé, degut a la humitat, sobretot a la part inferior dels primers folis.

J. Massó i Torrents[4] sospita que el nostre manuscrit fos «*un dels llibres de l'art que posseia el Consistori de Barcelona*».

Enganxat al full de guarda del principi hi ha un paper escrit amb lletra del segle XIX, que conté una nota sense importància al·lusiva al text, al revers del qual es llegeix : «*Al Rmo. P. Dr. D. Jaime Caresmar... Barcelona.*»

1. El manuscrit l'atribueix a sant Jerònim.
2. És un dels set mantenedors dels Jocs Florals de Tolosa, autor principal, si bé no únic, d'aquesta Preceptiva literària. Cfr. la nota següent.
3. Cfr. Moxó, *Memorias*, p. 14, on és citat com existent el nostre manuscrit en el monestir de Sant Cugat, si bé no figura en l'inventari del P. Caresmar. — El P. VILLANUEVA també el cita. — Cfr. J. ANGLADE, *Bibliothèque Meridionale*, 1.ère sèrie, t. IV, pp. 136 i ss., on es ressenya detalladament el nostre manuscrit.
4. Cfr. *Repertori de l'antiga Lit. cat. La Poesia*, (Barcelona, 1932). I, p. 75;

Ed. Hi ha altres dos manuscrits de la mateixa família, encara que amb notables variants, propietat de l'*Académie des Jeux Floraux de Toulouse* i ambdós publicats per J. Anglade, l'un, en *Bibliothèque Meridionale*, 1ère série, t. XVII-XX, i l'altre, en *édition Gatier-Arnoult*.

Folis 1 a-151 c; ff. 1 a-5 a, Taula de capítols. ff. 11 a-151 c, comença: *Ayssi comensan las leys d amors. Tres cauzas son necessarias totz temps en far obra...* acaba : *en los autres dictats principals dels quals hauem tractat lassus. Deo gracias.*

14. —[*MISSALE ROMANUM.*][1]

En vitel·la. 250 × 355 mm. 488 folis útils, tret dels 13, 328 r.º, 229 v.º, 334 v.º, 335, 445 v.º i 690 que són en blanc; sense xifrar; dos corondells; caixa de l'escriptura, 170 × 240 mm. Títols i rúbriques en vermelló. Caplletres profusament daurades, artísticament miniaturades i amb freqüència ornamentades amb orles de fullatge a mitja o a plana sencera; al començament del cànon hi ha dues miniatures, la del Calvari i la del Senyor en majestat, a plana sencera;[2] de mà de tres miniaturistes, dels quals sols coneixem el bretó Joan Melec. Si bé l'art és francès, moltes de les figures i anexos, sobretot al santoral, són nostrats, motiu pel qual es creu que fou miniaturat ací. S. XIV-XV.

Relligadura moderna de pergamí, amb gofrats i tall daurats.

Al llom : MISSALE ROMANUM.

Folis 1-488 : a) ff. 1-6 KALENDARIUM... XIII kal. iun. *Sti. Baudilii...* VII kal. iun. *Inventio corporis Ste. Fidis in monasterio S*[*ancti*] *C*[*ucuphatis*]...; V non. oct. *Festivitas miraculorum Sti. Jacobi apost...*; VI id. dec. *Conceptio B. Marie...*; b) f. 7 a, PREPARATIO AD MISSAM; c) ff. 7 a-12 c. ORDINARIUM MISSAE (primera part) *Sancti Spiritus adsit nobis gratia.* Antif. *Et introibo* amb el salm 42. *Ego, reus peccator confiteor Deo ... et Sto. Cucuphati ... quecumque peccaui per superbiam, cogitatione, delectatione, consensu et opere et omnibus uitiis et operibus meis multis mea culpa...* Absolucions. *Intercedente sancta Dei Genitrix Maria ... Indulgentiam...* Oracions. *Domine sancte Pater ac piisime Deus ... Conscientias nostras ... Adsit nobis, Domine ... Suscipe confessionem meam unica spes salutis ... Deus qui de indignis ... Ante conspectum divine maiestatis ... Conforta, quesumus Domine, genua ... Si tantum, Domine, reatum ... Summe sacerdos et uere pontifex ... Altissime et piissime Deus ... Himnus angelicus,* del qual duu deu entonacions en neumes. *Munda cor meum ... Dominus sit in corde tuo ... Simbolum.* d) ff. 14 a-318 d, TEMPORALE. comença en la dominica primera d'advent. La vigília de Nadal té dues epístoles. Nadal té tres Misses, i tant a la d'aquesta diada com a la de la Circumcisió, hi ha les oracions de la Mare de Déu. Candelera amb la benedicció de les candeles. Fer. IV *in capite ieiunii* amb la benedicció de la cendra. Pertocant a la Quaresma, duu la Missa sencera en totes les dominiques i fèries. Diumenge de Rams, amb llur benedicció i passió, la qual també

1. Per tal d'abreujar els títols faig avinent que tots els manuscrits litúrgics descrits en aquest catàleg són monacals al servei de la Congregació benedictina del monestir de Sant Cugat del Vallès.

2. Moltes d'aquestes miniatures són reproduïdes i estudiades per mossèn J. GUDIOL, *Els Trescentistes catalans*, Barcelona (s. a.). II, veg. «Vallès», a l'índex; i per M. DOMINGUEZ BORDONA, *Exposición de Códices miniados españoles. Catálogo* (Madrid, 1929), làms. 53 i 54. (*Calvari* i *Magestat*).

Fig. 11. — Lamentatio Hieremie. Ms. 12 f. 63 r.

p. 164

Fig. 12. — S. Augustinus, De conflictu vitiorum. Ms. 17, f. 1 v.

p. 172

es troba a les fèries III i IV següents. El trídium de Setmana Santa és com ara; a la fi de la fèria V es llegeix : *celebrata Missa reseruetur de Eucharistia, id est, de corpore Xristi sine sanguine usque in crastinum*; i a la fi de la VIa diu : *Sacerdos comunicat, sicut mos est, de sancto Xristi corpore in calice nihil dicens : Quo pacto communicent ipse et ceteri fratres et qui communicare uoluerint.* Al Dissabte Sant, a la benedicció del ciri pasqual, afegeix : *et adiungat numerum annorum qui fuerint ipso tempore ita scribens : In passione Domini nostri Jesu Xristi sunt anno numero MCCCLXIX*; finida la benedicció de l'aigua, diu : *et babtizentur qui babtizandi sunt. Finito babtisterio incipiant cantores in choro tractus : Cantemus Domino, gloriose ... Statim accensis lampadibus et ostendentes cereos in manibus et pulsantibus signis cantetur «Kyrie eleison». His dictis, sacerdos accedens ad altare cantet honeste «Krystus Dominus resurrexit» et respondeant omnes : Deo gratias. Gloria in excelsis Deo...* La resta de la Missa és com ara avui, sense ofertori, però; res no anota referent a l'*Agnus Dei*; a la fi hi ha la benedicció del pa. Al dia de Pasqua hi ha la Missa de la diada i la de «*Sancti Sepulcri*». A la vigília de Pentecosta, després de les lliçons, *descendant ad fontes cum litania dicenda sicut in vigilia Pasche*. Al diumenge, dins de l'octava de Pentecosta, *totum officium sicut in die; et ista die non dicimus Missam matutinalem; fer. II dicimus Missam de angelis; fer. III et IV dicimus Missam de Sta. Trinitate.* Durant el temps de Pentecosta du la Missa completa en les vint-i-quatre dominiques; l'epístola i evangeli en les fèries IV. Fineix el dominical amb les Misses de la Santíssima Trinitat i Dedicació de l'Església. e) ff. 318 d-34 b, ORDINARIUM MISSAE (segona part.) Ofertori. *Grata sit tibi, Domine ... Offerimus tibi, Domine, calicem .. Suscipe, Dne. sancte, Pater ... In spiritu humilitatis ... Orate, fratres ... Oratio tua accepta sit ...*[1] *Descendat, quesumus Domine, Spiritus sanctus tuus*[2] ... Prefaci;[3] ultra el comú, hi ha els deu propis amb notació gregoriana. Cànon.[4] *Communicantes et memoriam uenerantes ... Laurentii, Cucuphatis ... Pater noster* amb el seu prefaci i embolisme. *Pax Domini*. El triple *Agnus Dei* amb les mateixes conclusions que avui, abans, però, de *Hec sacrosanta commixtio*[5] ...; *Domine Jesu Xriste qui dixisti* ... i *Domine Jesu Xriste, Fili Dei uiui ... Hic tenens Hostiam cum IIIIor digitis super calicem dicat : Domine non sum dignus ... Corpus Domini nostri Jesu Xristi, quod ego indignus et infelix ... Placeat.* Tot seguit hi ha les tres oracions de la Missa de la troballa del cos de Sant Cugat. f) ff. 336 a-445 b, SANCTORALE.[6] Comença : *in nat. Sti. Stephani ... Sti Felicis in pincis ... in die Purificationis* amb la benedicció de les candeles ... *Ste Eulalie barchin ... Sti. Benedicti abb. ... Sti. Georgii ... Sti. Poncii ...*

1. Forma dels manuscrits capitulars de Girona, n.s 14, 24 i 25.
2. Oració que també es troba als manuscrits capitulars de València, n.s 91 i 92.
3. Són els deu de què parlen les sinodals de Mans del 1247.
4. Com a Missal levantí el cànon segueix el dominical.
5. Ordre d'oracions molt estès en l'antiga província tarragonenca i el *Sarum*. Cfr. missal 59 de la Biblioteca provincial de Tarragona, s. XIII.
6. Per a simplificar la ressenya dels santorals dels còdexs litúrgics, n.s 20, 24, 25, 30, 46, 47, 56, 77, 85 i 87, faig avinent que, si altrament no s'indica, entengui's que contenen els sants citats en aquest que descrivim.

Sti. Medardi ... Storum. Quirici et Julite ... in die Sti. Joannis Bte. amb dues Misses ... *Translatio Sti. Martini ... Translatio Sti. Benedicti ... Starum. Juste et Ruphine ... Sti. Cucuphatis ... Sti. Felicis Gerunde ... Transfiguratio Dni*[1] ... *Sti. Laurentii* amb dues Misses ...*in die Assumptionis B. M. V. ... Sti. Genesii mr. ... Ste. Thecle ... In festo miraculorum. Sti. Jacobi apost ... Sti. Francisci conf. ... Ste. Fidis ... Translatio Ste. Eulalie barch ... Sti. Ermengaudi ... Translatio Sti. Seueri ... Passio ymaginis Dni ... Ste. Eulalie emerit ... Sti. Pauli narb* ... g) ff. 446 a-63 c, COMMUNE SANCTORUM. Té una gran varietat d'introits aplegats un darrera de l'altre, de lliçons i antífones de la Missa, sobretot en el *com. pl. mart.* que compta amb nou introits i vuit lliçons : el *com. un. mart.* amb cinc i set, respectivament; el *com. conf. non pont.* i el *com. virg.* amb quatre i sis. **h)** ff. 463 c-8 b MISSAE VOTIVAE, *in commem. Ste. Trinitatis; in commem. Sti. Spiritus; in adv. Dni.; in commem. Ste. Marie; aliud officium per totum annum; ad gratiam Spiritus Sti. postulandam* (solament les oracions); *in honore storum. angelorum; in commem. Ste. Crucis; in honor. Sti. Cucuph.* (oracions); *in commem. Omnium Sanctorum* (oracions). i) ff. 468 b-78 c, ORATIONES : *pro se ipso* (dues sèries); *pro prelato; pro expetendo abbate; pro prelatis et eorum congregationibus; pro habitatoribus; pro familia cenobi; pro amicis et benefactoribus; pro familiaribus; pro quacumque tribulatione; pro peccatis; pro remisione peccatorum; pro tempestate; ad pluuiam postulandam; pro serenitate; pro aduersitate Eccl.; pro pace; pro rege* (dues sèries); *pro profectione principis et exercitus eius ad pugnam; contra sarracenos; contra inimicos; pro castitate poscenda; pro iter agentibus; pro nauigantibus; pro captiuis; pro vexatis a demonio; pro mortalitate; pro infirmis; pro uiuis et defuntis.* j) ff. 478 c-87 d, MISSAE PRO DEFUNCTIS. f. 488, *Translatio Sti. Jacobi apostoli. Lectio libri Sapientie : Jacobus placuit Domino et translatus est ... Id. pro iter agentibus : In diebus illis : Projectus est Israel cum omnibus* ... acaba : *adducant te reuertentem, ait Dominus omnipotens. Scripsit Johannes Melec*[2] *presbiter oriundus Britanie. Deo gracias.*

15. — [*EPISTOLAE DIVI PAULI AD ROMANOS, AD CORINTHIOS ET AD GALATAS CUM GLOSSIS.*]

En vitel·la. 250 × 340 mm. 75 folis útils, llevat del 14 v.º, que és en blanc; sense xifrar; caixa de l'escriptura amb comentaris 230 × 300 mm. Títols en vermelló. Divisions marginals en capítols. Segle XIV.

Es nota que molts folis han estat quelcom raspats. El f. 62 està retallat pel marge baix.

Al llom : EPISTOLAE D[IVI] PAULI AD ROMANOS, AD CHORINTHIOS Iª ET IIª CUM COMENTARIIS.

I. EPISTOLA AD ROMANOS.

Folis 1-29 : ff. 1-3, Pròleg. [B. Lanfranc.], *Romani sunt qui ex iudeis...* (Berger, 255);

1. Oracions com en el Sacramentari de Vic, ms. XLVIII. Epístola : *Carissimi, dabo operam ... indoctas*, ect. Graduale *Dies sanctificatus*, que és el vers al·leluiàtic de la tercera Missa del dia de Nadal. Evangeli *Assumpsit Jesus Petrum...* Prefaci *Quia per Incarnati...* Comunió : *Uiderunt...* És el de la tercera Missa de Nadal.

2. Cfr. J. GUDIOL, obr. cit., II, p. 325 i ss.

f. 3, Pròleg [Walaf. Strab.], *Romani sunt in partibus Italie...* (Berger, 280 A); ff. 3-29 v.º, Text.

Ibid. Pròleg de la glossa, «*Obsecro ut nouis epistolis*». *Ueteres animam littere mediationis...*;. comença la glossa, «*Paulus seruus Xristi Jesu*». *Materia huius epistole est instructio ad unitatem*.. acaba : *quod supra per IIIIor causas descripsit.*

II. EPISTOLA I.ª ET II.ª AD CORINTHIOS.

Folis 29-52 v.º *Epist. I.ª* : f. 29 v.º, Pròleg [Walafr. Strab.], *Corintii sunt achaici...* (Berger, 280 B); ff. 29 v.º-52 v.º, Text.

Ibid. comença la glossa : «*Paulus*». *Sicut dictum est hec IIIIor epistole sunt de unitate ecclesiae; sunt autem membra influentia et sunt membra recipientia...* acaba : *caritate qua uos diligo diligite uos inuicem amen. Explicit prima epistola ad corinthios.*

ff. 52 v.º-67 v.º *Epist. II.ª* : ff. 52 v.º 3, Pròleg [Primasii], *Post actam penitentiam consolatoriam epistolam scribit eis a Troade per Titum...* (Berger, 280 C); ff. 53-67 v.º, Text.

Ibid. comença la glossa : «*Paulus apostolus*». *In hac epistola et sequenti monet apostolus subditos imitari prelatos...* acaba : *in prosperis illa, in aduersis perfectionis caritatem Dei premonentem optat correctis... Explicit epistola secunda ad corinthios. Deo gratias. Amen.*

III. EPISTOLA AD GALATAS.

Folis 67 v.º-75 : f. 67 v.º, Pròleg [Walafr. Strab.], *Galathe sunt greci. Hii uerbum ueritatis...* (Berger, 280 D); ff. 67 v.º-75, Text.

Ibid. comença la glossa : *Sicut in uno corpore multa membra habemus et membra non eumdem actum habent... Et dico ergo* «*Paulus apostolus*» *non electus uel unitus* «*ab hominibus*», *id est, ab apostolis sicut dicebatur...* acaba : «*Quis nos separabit a caritate Xristi*»... *IIIIor predicte epistole Pauli que referuntur ad unitatem membrorum in corpore Ecclesiae.*

16.—*JOANNES [DE FRIBURGO.][1] SUMMA CONFESSORUM.*

En pergamí. 240 × 335 mm. 311 folis útils; amb numeració romana I-CV començant al f. 3, i sense xifrar la resta; dos corondells; caixa de l'escriptura, 175 × 250 mm. Títols en vermelló. Caplletres il·luminades damunt fons d'or. Notes marginals. Segle XIV.

Al llom : SUMMA CONFESSORUM.[2]

Ed. : (Lugduni [Jacobus Saccon], 1518).

Al foli segon de guarda es llegeix: *Ego Gabriell Cogolls*[3] *ecclesiarum uicensis et urge-*

1. QUTÉIF, I, pp. 523-6.
2. Cfr. inventari del P. CARESMAR, n.º 26.
3. Gabriel Cogolls, canonge de Vic, regalà també dos lots de llibres amb facistol i cadena a la llibreria capitular de Vic.Cfr. *Butll. de la Bibl. de Cat.*, VI : Mn. J. GUDIOL, *Catàleg dels llibres manuscrits anteriors al segle XVIII del Museu episcopal de Vich*, pp. 59 i 67 nota.

llensis canonicus, Caesaraugustae XXI mensis ianuarii anno Domini 1441, emi istam Summam precio CC. I amb lletra moderna : *Dize que Bat. Solvell,*[1] *canónigo de Vich y de Urgel, compró esta Suma en Zaragoza en 21 de enero de 1441 por precio de 200 sueldos. Auctor sic se nominat fr. Joannes lector, de ordine fratrum Predicatorum minimus, alias Magister Joannes vocatur. Titulus libri est Summa Confessorum. Videtur opus doctissimum, antiquos theologos legerat praecipue S. Thomam, quem quia nude fr. Thomam de Aquino nominat puro origine antequam S[anctus] Dr. in sanctorum numerum recenseretur, adeoque ante annum* 132[3].

Folis 1 a-311 b : f. 1 a, *Nota quod lector iste Johannes ante compilationem huius Summe confessorum fecerat tabulam super summam Raymundi et apparatum eius...*; f. 1 a-b, *Incipit prologus fratris Iohannis lectoris in priorem libellum quaestionum casualium. Quoniam dubiorum noua cotidie difficultas emergit...*; f. 1 b-d, *Incipit prologus eiusdem fratris Iohannis lectoris in summa confessorum. Saluti animarum et proximorum utilitati...*; f. 1 d-2 c, Taula de capítols dels quatre llibres; ff. 2 d-265 a, comença el text: *Quoniam inter ecclesiastica crimina symoniaca heresis...* acaba : *recurrere potuerunt eis uidebitur opportunum. Gratias ago Domino nostro Jhesu Xristo qui collectionis mee laborem ad animarum salutem tam de penitentiis quam de matrimoniis hic conclusis cui est honor in secula seculorum. Amen*; ff. 265 a-7 c, *Isti sunt paragraphi Summe fratris Raimundi per numerum secundum quem ut plurimum in hac Summa confessorum eorumdem fit assignatio.* (Segueixen els incipit dels paràgrafs per llibres i capítols.); ff. 267 c-78 a, *Incipiunt statuta Summe Confessorum ex sexto decretalium...* Pròleg: *Ne libri, qui de Summa Confessorum iam scripti erant appositione statutorum...* comença: *De symonia. ti[tulus] primus. In primo ergo libro, titulo 1.º de symonia, in rubricela de iure patronatus, questio LXXXIIII: Quale ius patronatus. Nota quod opinio dicto Hosti[ensi] imposita...* acaba : *complectens contra legis nititur uoluntatem. Explicit compendiosa collectio quorumdam statutorum... Deo gracias*; ff. 278 a-311 b, *Tabula super Summa Confessorum...* acaba : *ieiunium, furtum, matrimonium et in multis aliis locis. Explicit tabula super Summa Confessorum.*

17. — [*SANCTORUM PATRUM OPERA.*]

En pergamí. 160 × 250 mm. 197 folis útils, tret del 1 r.º, que és en blanc; amb numeració, tallada, però, en molts folis en ésser relligat el manuscrit; el f. 5 deu emplaçar-se al lloc del 8, i a l'invers; dos corondells; caixa de l'escriptura, 160 × 250 mm. Títols en vermelló; caplletres romàniques en vermelló, atzur i verd. Notes marginals abundants retallades. Segle XII. Fig. 12.

Al llom : AUGU[STINUS] DE UERTUT[IBUS].[2]

1. Segurament que, degut a aquesta mala traducció de la nota llatina, obeeix la següent del P. CARESMAR (obra i lloc citat) pertocant al nostre manuscrit : *Codex hic emptus fuit... a quodam canonico ausonensi, Salvell uocato.*

2. Cfr. inventari del P. CARESMAR, n.º 18. — Id. P. VILLANUEVA.

I. S. AUGUSTINUS. DE CONFLICTU VITIORUM ATQUE VIRTUTUM.

Folis 1 c-9 b, *Incipit liber beati Augustini de matheria uirtutum de conflictu uitiorum atque uirtutum. Apostolica uox clamat per orbem...* acaba : *in quo si edificationis aliquid reperies hunc legendum et aliis tradere debes.* (PL, 40, *1091-1106.*)

II. S. GREGORIUS. EXCE[R]PTIONES MORALIUM.

Folis 9 c-162 d, *Incipiunt exceptiones Moralium beati Gregorii pape in libro Iob.* Pròleg, *Multi scriptorem libri beati Job unumquemque de prophetis arbitrantur...*; f. 10 d, comença [lib. I, part. 1.ª, cap. VI] : *Uir erat in terra Hus, nomine Iob. Uir sanctus in terra gentili inter iniquos uixisse describitur ut iuxta sponsi preconium...* acaba [lib. XXX, cap. XX] : *ita teneatur rei geste veritas ut non euacuetur rei gerende prophetia. Explicit.*

III. S. IVO. QUID SIGNIFICET CALICIS ELEVATIO UEL EIUSDEM REPOSITIO VEL CONSIGNATIONES SUPER CALICEM.

Folis 162 a-b, *Quid significet...* etc. *Ivo carnotensis ecclesie minister Pontio...* comença : *Quesiuit a paternitate mea prudens diligentia...* acaba enlaire cap a la meitat de la carta : *ex auctoritate uel diuina inspiratione dicere ualuerit.* (PL., 162, *233-4.*)

IV. S. HIERONIMUS. EPISTOLAE.

Folis 162 b-97 d, comença : [Epist. CXXV][1] Ad Rusticum. *Nichil est xristiano felicius...* Conté, a més, les epístoles següents : LVIII, LII, XIV, CXVIII, LIV, *ad Occeanum* (PL., 30, *297-301*), LXVI, CXVII, LXXIX i LXI, acabant enlaire per manca d'un foli: *non est eiusdem hominis et aureos nummos et scripturas.*

18. — [*SANCTORUM PATRUM OPERA.*]

En vitel·la. 230 × 320 mm. 57 folis útils; sense xifrar; dos corondells; caixa de l'escriptura, 153 × 195 mm. Títols en vermelló; caplletres senzilles en vermelló i atzur alternant, menys la primera del manuscrit que està il·luminada damunt fons d'or amb la figura de sant Jerôni; orlada la primera pàgina, en la part inferior de la qual hi ha el blasó de la casa Setantí de Barcelona (fons d'or; una àguila de sabba, al pit de la qual hi ha un escut d'atzur amb un besant de sabba).[2] De finals del segle XV. Fig. 13.

Al llom : VITA ET MIRACULA DIVI HIERONIMI.

I. S. EUSEBIUS. EPISTOLA DE MORTE S. HIERONIMI.

Folis 1 a-28 b, *Incipit epistola beati Eusebii ad Sanctum Damasium episcopum portuensem et ad Theodonium romanorum senatorem de morte gloriosissimi confessoris Ieronimi doctoris eximii. Patri reuerendissimo Damasio...* comença : *Multipharie multisque*

1. La numeració usada en aquesta descripció és l'adoptada per MIGNE en PL. 22, al qual tom es refereix si altrament no s'indica.

2. Cfr. F. DOMÈNECH I ROURA, *Nobiliari general català*, (Barcelona, 1928). III, làm. LXXI. El besant en aquesta obra és d'argent; i originàriament potser també ho fou el del nostre manuscrit, tapat més tard de negre. La casa Setantí fou una família de Barcelona molt destacada, sobretot al segle XV, partidària decisiva del príncep de Viana i del conestable de Portugal, en les cancilleries dels quals exercien càrrecs importants alguns dels seus membres.

modis Deus locutus est hominibus... acaba : *et in futuro gaudia que iam tu possides adipisci. Amen. Amen. Explicit epistola beati Eusebii...* (PL., 22, *239-81.*)

II. S. AUGUSTINUS. EPISTOLA DE MAGNIFICENTIIS S. HIERONIMI.

Folis 28 b-33 b, *Incipit epistola beati Augustini doctoris eximii ad beatum Cirillum, secundum Ierosolimitanum episcopum, de magnificentiis eximii doctoris beati Jeronimi. Gloriossissime xristiane fidei athlete sancte matris Ecclesie lapidis angularis...* acaba: *non enim suo aliqualiter defraudatur desiderio. Explicit epistola uenerabilis doctoris Augustini...* (PL., 22, *281-9.*)

III. S. CIRILLUS. EPISTOLA DE MIRACULIS S. HIERONIMI.

Folis 33 b-57 b, *Incipit epistola beati Cirilli, secundi Ierosolimitani episcopi, ad beatum Augustinum doctorem eximium de miraculis beati Ieronimi doctoris magnifici. Uenerabili uiro episcopo et eximio Augustino... Illius sequi uestigia cuius in terris sanctitas...* acaba : *in tuis orationibus memor esto. Explicit epistola beati Cirilli... Hic anno Xristi* CCCLXXXVI *bibliam de ebreo in latinum transtulit, obitusque pridie kalendis octobris anno eius etatis* LXXXXI *anno uero* CCCCXIX, (PL., 22, *889-326.*)

19. — [*S. HIERONIMUS. EPISTOLAE*]

En paper. 235 × 310 mm. 329 folis útils, tret el 2 v.º, que és en blanc; sense xifrar, estant mal emplaçats els ff. 224-5, que deuen ocupar el lloc dels 164-5 i a l'invers; caixa de l'escriptura 145 × 202 mm. La primera caplletra del manuscrit és pobrement policromada damunt fons d'or; les altres, senzilles, en vermelló o atzur amb trets cal·ligràfics. Notes marginals. Segle XV.

Al llom : HIERONIMI EPISTOLAE.[1]

Folis 1 a-329 d; f. 1 comença, [Libellus fidei Pelagii] *Credimus in Deum Patrem omnipotentem cunctorum...* (PL., 45, *1716.*) Conté, a més, les epístoles següents:[2] n.s XXXV, XXXVI, *Homellia* [1.a et 2.a] *Origenis super Cantica* [canticorum] *translata a beato Iheronimo de greco in latinum* (PL., 23, *1175-95*), XIX, XV, XVI, XVIII; f. 24 d, CI, CII, CIII, CXI, CX, LVI, CV, LXVII, CIV, CXII, CXXVI, CXV, CXVI, CXXXI, CXXXI (bis), CXXXIV, CXLI, CXLIII; f. 60 a, LI, XIV, LVII, LII, LV, la qual acaba en el paràgraf cinquè : *non parcit medicus ut parcat, seuit ut miseratur,* LXII, LXXXIII, LXXXIV, CXXIV; *de vita clericorum* (PL., 30, *297*), LXIX, CXLV, LXXIII, XLVI, XVII; f. 97 c. *Simbolum de fide niceni concilii*[3] (PL., 30, *182*), CXLV, CXXII, XLVII. *Sermó de tribus uirtutibus* (PL., 30, *120*), CXXIX, LXXI, XLVIII, XXII; f. 128 c. *Libellus... aduersus Heluidium de perpetua uirginitate Sancte Marie* (PL., 23, *194-216*), LIII,[4] f. 139 b, [Libri duo] *contra Iovinianum* (PL., 23, *221-52*); f. 184 d, CXVII, LVIII, LXI, CIX, *aduersus Uigilantium* (PL., 23, *354-68*), LXX, LXXIV, LXXII, IV,

1. Cfr. inventari del P. CARESMAR, n.º 45.

2. Les epístoles són xifrades correlativament en el manuscrit fins a la 53 tan sols. La numeració emprada en aquesta descripció és l'adoptada per MIGNE en PL. 22, al qual tom es refereix si altrament no és indicat.

3. En nota marginal es llegeix : *Istud simbolum non est bene conceptum quia non reperitur in libris uerax.*

4. A la fi de la carta es llegeix : *Precedens epistola debet sequi in ordine post illam epistolam que incipit : «Bonus homo de bono thesauro cordis sui»; et erit in ordine epistolarum epistola 60.a*

V, LXXVI, LXVIII, CXLVII, VI, VIII, CXXV, X, VII, IX, XII, II, CXIX; f. 223 d, *ad Ciprianum*. Comença : *Frater carissime Cipriane, scito prenoscens quia si scribatur extrema littera que appellatur myn*... acaba (foli actual 164 d) *meretur premia ita superbia confitentis Dei auxilio deseretur*., XLIX, XCVII : f. 226 c, L, XLV, XI, CXXX, CVII, LXIV, XIII, LIV, LXXIX, CXXIII; f. 261 a, LIX, XL, XXVI, XXV, XLI, XLII, XXVII, XLIV, XLIII, XXXIV, XXXII, XXX, XXVIII, XXIII; f. 271 d, XXIV, *ad Tiras. de morte filie sue* (PL., 30, *287*), CXVIII, XXXIX LX, LXXV, LXXVII, I, CXXVII, LXVI; f. 299 c, *ad Marcellum de honorandis parentibus* (PL., 30, *150*), XXXI, LXXXI, CXXXII, LXV, LXXX, *apologia Rufini ad Anastasium* (PL., 21, *623*). [Liber III[us]] *aduersus Rufinum* (PL., 23, *477-514*.) acaba : f. 329 a, *sit inter nos una fides et illico pax sequetur. Explicit*. f. 329 a-b, Taula de les epístoles contingudes fins al f. 263 per manca del foli següent.

20.—[*ORDINATIO OFFICII DIVINI ET MISSAE SECUNDUM CONSUETUDINEM MONASTERII SANCTI CUCUPHATIS VALLENSIS*.]

En pergamí, 220 × 310 mm. 152 folis útils més tres afegits al capdavall; amb numeració romana I-XXVI i CXXXV-CCXL; dos corondells en el santoral; caixa de l'escriptura, 140 × 190 mm. Epígrafs i rúbriques en vermelló. Escasses notes litúrgiques marginals. Segle XV.

Al llom : RITUS SERUANDUS IN OFFICIIS.

Folis 1-152 (a. n. I-XXVI) : a) f. 1-25 KALENDARIUM-MARTIROLOGIUM del monestir de Sant Cugat. (Falten els ff. XXVII-CXXXIV que contenien el Temporal.) b) ff. 27 a-116 d (a. n. CXXXV-CCXIV), SANCTORALE;[1] c) ff. 117-52 (a. n. CCXXV-CCLV), TONALE HIMNORUM amb notació gregoriana, el qual abarca tot el cicle litúrgic, des del primer dissabte d'advent fins al de la Santíssima Trinitat.

Disseminats per diversos indrets del manuscrit hi ha els següents ACORDS CAPITULARS del cenobi de Sant Cugat. Al f. 26 hi ha els següents : *a)* un, essent abat fr. Pere [Busquets], establint que al dia següent a la festa de Sant Nicolau es celebri un aniversari amb honors d'abat a sufragi de fra Pere de Vilallonga, que fou prepòsit penitencier (1 juny 1352); *b)* altres dos, essent abat fr. Galcerà [Solà], admitint com a germans espirituals als menorets Pere Nicolau (29 març 1308) i Ramon d'Estany (3 abril 1333); *c)* i una ordenació del pavorde de Palau, fr. Jofre Sort, com a vicari de l'abat fr. [Pere] Sort, del mateix cenobi, manant que tots els mongets abans de passar definitivament al cor major serveixin a l'altar durant l'ofici diví, per tal d'ensinistrar-se en les cerimònies (8 maig 1460), ordre que fou revocada, essent abat el suara dit pavorde [Jofre], per haver estat donada en absència de l'abat (29 juliol 1488). Al f. 152 v.º hi ha una ordenació litúrgica del mateix capítol *die lune, qui fuit festum Assumptionis gloriose virginis Dei genitricis Marie* (15 agost 1446), essent abat fr. Pere, establint que tots els dijous de l'any fora de quaresma, d'advent, d'octaves solemnes i de festes de ritu doble, es celebri al monestir Missa del Santíssim Sagra-

1. Cfr. la nota al Santoral del manuscrit n.º 14; no té, però, ni sant Ponç, ni sant Fèlix de Girona; té, en canvi, l'ofici de la Dedicació de l'altar de sant Jaume, de la invenció del cos de de sant Cugat, sant Candi i de la Concepció de la Verge.

ment. Als tres folis afegits al capdavall hi ha : *a)* un acord del concili provincial benedictí presidit per l'abat Olivan, de Sant Joan de la Penya, aprovant el del capítol del monestir de Sant Cugat, per tal que tots els divendres de l'any es resi l'ofici diví i la Missa de Santa Creu, de la Resurrecció tota l'octava de Pasqua, i establint ritu doble per les festes de Santa Agnès, Sant Pere, Sant Fèlix, Degollació de Sant Joan Baptista, de la *Passio imaginis Domini* i del trasllat de Santa Eulàlia (7 maig 1556); *b)* un suplement al calendari litúrgic del dit monestir, en el que, resseguint els mesos de l'any, és indicada la solemnitat d'algunes de llurs festes; i *c)* l'ordinació litúrgica de l'ofici de Corpus.

21. — *S. AUGUSTINUS.* [*HOMILIAE*] *IN EVANGELIUM STI. JOHANNIS.*

En pergamí. 230 × 310 mm. 335 folis útils; sense xifrar; dos corondells; caixa de l'escriptura, 160 × 250 mm. Títols en vermelló. Formosíssimes caplletres[1] policromes en vermelló, atzur, verd i groc, amb motius fantàstics, trets sobretot del bestiari medieval; la mà de dos miniaturistes hi és marcadament destriable, rudimentari l'un, la tècnica del qual és l'ús de grans clapes de color (ff. 1-130), i verament artista l'altre, que dibuixa d'una faisó admirable i dóna a les seves caplletres una sensació alegre i aèria que les separa molt de la pesantor de les anteriors (ff. 130-153); en la primera hi ha la figura de sant Agustí. Segle XII.

Al llom : HOMILIAE S. AUGUST. IN EUANG. JOAN.[2] Fig. 14.

Els darrers folis estan quelcom deteriorats degut a la humitat.

Ed.: PL. 35, *1379-1975*, tret de l'homilia XVIII que és publicada en PL. 38, *688-93*.

Folis 1 a-33 c : ff. 1 a-4 b, Taula de les homílies; ff. 4 b-335 c, *In nomine Ste. Trinitatis. Incipiunt tractatus beati Aur*[*elii*] *Aug*[*ustini*] *Epi*[*scopi*] *in euangelio S*[*an*]*c*[*t*]*o Iohannem* (sic) Primera part, comença : [*Homilia I. In principio erat Uerbum...*] *Intuentes que modo audiuimus ex lectione apostolica quod animalis homo...* acaba : hom. [LV] *proficiendo ambulamus ut peruenire possimus. Amen. Explicit pars prima;* f. 224, Segona part, *Incipit omelia I. Cena Domini secundum Iohannem... Ante diem autem festum Pasche sciens Ihesus... Pascha, fratres, non sicut quidam existimant grecum nomen est....* acaba : [hom. LXIII] *Euangelium suum etiam ipse compelleret meum terminare sermonem.*

22. — [*ADONIS MARTIROLOGIUM; ET ALIORUM SACRORUM SCRIPTORUM OPERA*].

En pergamí. 240 × 302 mm. 177 folis útils; sense xifrar; a ratlla sencera, menys el darrer tractat que és a dos corondells; caixa de l'escriptura, 175 × 232 mm. Títols en vermelló, i caplletres ornamentades també en vermelló. Segle XI. Fig. 15.

Al llom : MARTIROLOGIUM.[3]

1. J. DOMÍNGUEZ BORDONA, en *La Miniatura española*, (Firenze, 1930), I, n.º 45, reprodueix en facsímil les miniatures dels ff. 69 i 100, i en *Manuscritos con pinturas* del mateix autor (Madrid, 1933) el facsímil 37 la del f. 33.
2. Cfr. inventari del P. CARESMAR, n.º 24. El P. VILLANUEVA també el cita.
3. Cfr. inventari del P. CARESMAR, n.º 12. El P. VILLANUEVA també el cita.

Fig. 13. — Eusebius, Epistola de morte S. Hieronimi. Ms. 18, f. 1 r.

p. 173

Fig. 14. — S. Augustinus, Homeliae. Ms. 21, f. 136 v.

p. 176

I. Foli 1 r.º, en lletra molt deteriorada, conté una còpia de l'escriptura de donació de l'església de Santa Maria emplaçada al terme del castell de la vila de Maguer, lloc de la Llacuna, al monestir de Sant Llorenç [del Munt], Santa Maria i Sant Miquel en la persona del seu abat Ogari[1] feta per Ermesendis, comtessa de Barcelona, juntament amb el seu fill Berenguer [Ramon I, el Corb] marquès-comte, per tal que fos restaurada i restablert allí el culte. *Anno* XXV *regni Roberti* [II] *regis, era* LVIIII [any 1021].

II. ADO. MARTIROLOGIUM.

Folis 1 v.º-135 : f. 1 v.º, Pròleg, *Uictores diaboli extitissent martirii sui triumpho pollentes*... acaba : *in prima parte libelli omnium apostolorum festa conscripsimus ut dies uarii non uideantur diuidere quos una dignitas apostolatus in celesti gloria fecit esse sublimes.* f. 2. *In Xristi nomine. Incipit epistola Cromacii et Helyodori episcoporum ad Iheronimum... Cum gloriosossimus Augustus Theodosius*... (PL. 20, *373*). *Scriptum Iheronimi. Cromacio et Helyodoro episcopis... Constat Dominum Deum nostrum omni die*... (PL., 20, *374*); f. 2 v.º, *Incipit breuiarium apostolorum ubi predicauerint. Ortus uel obitus eorum. Symon qui interpretatur Petrus, id est obediens*... (PL., 20, *374*); f. 3, Pròleg d'Adó. *Ado peccator salutem lectori. Ne putes me in hoc opere*... (PL., 123, *143*); f. 3 v.º-4 v.º, *In nomine Domini. Incipit martirologium quo genere uel ritu sancti martires uenerandi sunt. Ex libris sancti Augustini episcopi. Populus xristianus memorias martirum religiosa solempnitate*... (PL., 123, *179-80*). f. 5-135 Martirologi,[2] comença : VIIII *kls. ianuarii. Uigilia Natiuitatis Domini. Eodem die apud Antiochiam*... acaba : X *kls. ianuarii. Rome natalis Ste. Uictorie uirginis... ad ejus tumbam creberrima miracula fiunt, procurante Domino nostro J. C. qui cum P. et S. S. u. et r. in s. s. amen.* (PL., 123, *202-420*). A la fi del martirologi de molts dies segueixen unes notes obituàries relatives a monjos del monestir de Sant Cugat.

III. REGULA STI. BENEDICTI.

Folis 135 v.º-55 : f. 135, v.º *In nomine Domini. Incipit prologus regule patris eximii beatissimi Benedicti. Absculta, o fili, precepta magistri...*; f. 136 v.º-55, *Incipit textus regule. De generibus monachorum. Monachorum quatuor esse genera manifestum est*... acaba : *culmina, Deo protegente, peruenies. Amen. Facientibus hec uita erit eterna. Amen. Explicit regula sanctissimi patris nostri.*

IV. S. CLEMENS, PAPA. [DE SACRAMENTIS CONSERVANDIS.]

Folis155-8 v.º, *Incipit epistola beati Clementis pape urbis Rome, quam misit ad beatum Jacobum fratrem Domini, de ordine clericorum quomodo se agant. Clemens Jacobo karissimo. Quoniam sicut a beato Petro apostolo accepimus, omnium apostolorum principe*...

1. Aquest abat no consta a l'abaciologi de Sant Llorenç del Munt, inserit a l'obra : A. VERGÉS I MIRASSÓ, *Sant Llorens del Munt, son passat, son present i venider* (Barcelona, 1871).
2. Cfr. H. QUENTIN, *Les martyrologes historiques du moyen âge.* (París, 1908,) chap. VII. *Le Martyrologe d'Adon.*

acaba : *Deus te iterum, iterumque incolumem custodiat, amantissime frater. Amen. Explicit.* (PL., 56, *993-6.*)

V. [S. MARTINUS DE BRAGA. DE CORRECTIONE RUSTICORUM.]

Folis 158 v.º-61 v.º, *Incipit sermo sancti Augustini episcopi. Quid sit differentia inter angelos benignos et malos et quomodo oportet homini ut sit bonus. Desideramus, filii karissimi, annuntiare uobis in nomine Domini...* acaba : *et dignos sanctorum angelorum socios in regno suo perficiat, procurante ipso Domino nostro Jhesu Xristo q. c. P.... amen.*

Ed. : C. P. Caspari. *Martin von Bracara's Schrift. De correctione rusticorum,* (Cristiania, 1883), pp. 1 i ss.

VI. [S. GREGORIUS MAGNUS. HOMILIAE PASCHALES.]

Foli 161 v.º. Conté un fragment inicial de les hom. XXIII, XXIV i XXV (Pl. 76, *1182-9*) emprades per a les fèries 2.ª, 4.ª i 5.ª després de Pasqua.

VII. VITA STI. HILARII.

Folis 162 a-3 c, *Idus ianuarii. Incipit uita sancti Ylari episcopi et confessoris. Igitur beatus Ylarius pictauensis urbis episcopus, regionis Aequitanie oriundus...* acaba incomplet [cap. II, paràgraf 10] : *in spectaculo mundi produceret, ubi erat de fide censendum.*

Ed. : *Acta SS.*, II ian., p. 72-3.

VIII. Folis 163 c-4 a, Carta de reconeixement de possessió d'uns masos i terres al terme de Terrassa, a favor del monestir de Sant Llorenç del Munt, de part de Ramon [Berenguer I] conjuntament amb el seu fill Ramon [Berenguer], al·legada en un plet que l'abat Bernat [Aimerich][1] va sostenir contra Joan Gochert, castellà i batlle d'aquella vila. Està datada a *kal. maii* XXIII *regnante Ludouico* [*iuniore*] *rege.* (1 maig 1160.)

IX. [S. GREGORIUS MAGNUS. HOMILIAE IN DOMINICAS POST OCTAVAM PENTHECOSTES.]

Folis 164 a-b, Conté un fragment inicial de les homilies XXXVI, XL i XXXIV. (PL., 76, *1266, 1302, 1246*), emprades per a les tres primeres dominiques.

X. Foli 164 v.º, Còpia de la carta de cessió de les esglésies [de Sant Llorenç, de Santa Maria i de Sant Miquel], situades a la muntanya de Sant Llorenç de Terrassa, feta per Borrell comte de Barcelona, al monestir de Sant Cugat en la persona del seu abat Joan[2] [974-85], i que ara renova el seu fill i successor Ramon [Borrell] juntament amb la seva muller Ermesendis. Retornen ensems, al cenobi, a mans de

1. Cfr. A. VERGÉS I MIRASSÓ, obr. cit., pp. 77-8.

2. Aquest abat fou qui amb onze monjos va morir defensant el monestir de Sant Cugat contra els sarraïns el mateix any que Barcelona queia a poder d'Almançor (any 985). Cfr. J. DE PERAY Y MARCH, *obra cit.*, pp. 108-9.

l'abat Guitard[1] i amb el consentiment del bisbe de Barcelona Adeodat[2] i dels canonges de Santa Creu i Santa Eulària les dues peces d'argent i d'altres que aquell en rebé. [18 maig, 1013].[3]

Segueix un fragment d'homilia per al dia de Corpus. *Dixit Ihesus... Caro mea... Cum enim cibo et potu id appetant homines ut non esuriant...*

XI. [HOMILIAE DE TEMPORE ET DE SANCTIS PER CIRCULUM ANNI.]

Folis 165 a-78 d, *Incipiunt euangelii de toto circuli anni dominicales legendi ad capitulum* : *a)* f. 165 a-73 c, HOMILIAE DE TEMPORE, comencen a en la vigília de Pasqua. *Uespere autem sabbati... Uigilias nobis huius sacratissime noctis...* (PL., 94, *133* hom. I^{II})[4] Conté, a més, les següents : in die sancto Pasch. (PL., 76, *1169*, XXI^{II}); fer. 3.ª (II^{II}); fer. 6.ª (III^{II}); dom. 2.ª (V^{II}); dom. 3.ª (VI^{II}); dom. 4.ª (VII^{II}); dom. post Asc. (X^{II}); in uig. Pent. (XI^{II}); fer. 2.ª p. Pent., *Quomodo qui intuebantur in illum serpentem non peribant morsibus...*; fer. 3.ª, *De illuminato illo qui natus est cecus sermo ad iudeos...*; fer 4.ª, *Magne gracie commendacio nemo uenit nisi tractus...*; fer. 5.ª (LXXII^{III}); fer. 6.ª (PL., 110, *274*, LXVIII); sabb. p. Pent. (PL., 110, *278*, LXX); dom. in oct. Pent. (XII^{II}); dom. 4.ª p. oct. Pent. *Inter ceteras uirtutes quas Dominus...* (Liverani, 402, segons Wattaso); dom. 5.ª, *Descripturus Sanctus Luchas euangelista...* (Liverani, 408, íd); dom. 6.ª, *Textus euangelicus commemorat superius qualiter Dominus inter precepta...*; dom. 7.ª, *Creberrime quippe in euangelio utraque Domini natura...*; dom. 8.ª, *Conditor mundi Dominus preuidens prauam doctrinam hereticorum...*; dom. 9.ª, *Sollerter namque in scripturis sacris attendendum est...*; dom. 11.ª, *Cum enim Dei Filius in essentia diuinitatis esset equalis...*; dom. 12.ª (XIX^{II}); dom. 13.ª, *In capite huius lectionis queritur quare Dominus beatificauit oculos...*; dom. 14.ª, *Domino namque predicante et signa...* (Liverani, 455, íd.); dom. 15.ª, *Diuina lectio supra commemorat qualiter docuerit...*; dom. 17.ª, *Ueniens Dei Filius in orbe...* (Liverani, 473, íd.); dom. 18.ª, *Ab inicio nempe dominice predicacionis scribarum...* (Liverani, 476, íd.); dom. 19.ª, *Jhesu Xristi Domini et Saluatoris nostri miracula sic sunt iuxta litteram...*; dom. 20.ª, *Textum euangelice leccionis, fratres carissimi, uolumus sub breuitate transcurrere ut in finem eius...*; dom. 22.ª, *Usitate res fuit syris et maxime palestinis...* (Liverani, 497, íd.); dom. 23.ª (PL., 118, *733*, CXXXVIII); dom. 24.ª (PL., 118, *736*, CXXXIX); dom. 5.ª ante nat. Dni. *Magna miracula que fecit Dominus noster...*; dom. 4.ª, *Puto res ipsa exigit ut queramus frequenter...* (PG., 56, *834*); in uig. nat. Dni. (PL., 95, *1162*, XVII^{II}); in die nat. Dni. (VII); in oct. nat. Dni. (X); dom. I. p. nat. Dni. (PL., 95, *1179*, XLII^{II}). (Falten alguns folis). Dom. 4.ª de quadr. (XXI) in die Ram.

1. L'abat Guitard fou qui edificà el claustre del monestir de Sant Cugat. Cfr. J. DE PERAY, ob. cit. pp. 112-3.

2. Cfr. S. PUIG Y PUIG, *Episcopologio de la sede barcinonense* (Barcelona, 1929), pp. 101-3.

3. Cfr. J. MAS, *Notes històriques del Bisbat de Barcelona*, IV. *Taula del Cartulari de Sant Cugat del Vallès*. 1.ª part. (Barcelona, 1909), pp. 236-7.

4. La numeració usada en la descripció d'aquest homiliari, és l'adoptada per MIGNE en PL. t. 94 (l'autor del qual és S. Beda), al qual tom es refereix si altra cosa no s'indica. L'exponent dels números indica el llibre del volum.

palm. (xxiii); in cen. Dni. (xxv) in die sancto Parasceven (PL., 39,, *2047*, cxlv appendix); dom. xvi p. Pent. *Miracula Domini et Saluatoris nostri sic sunt in ueritate...* (Liverani, 468, íd.). *b)* ff. 173 d-8 d, HOM. DE SANCTIS. In nat. S. Marchi euang. (PL., 110, *206*, xxxii); in nat. app. Philipp. et Jacob. (PL., 174, *990*, lxxii); in inuent. Ste. Cruc. *Predicante Domino in sinagoga, iudeorum multa turba crediderunt in eum...*; in nat. Sti. Poncii. *Quod in lectione euangelica, f. c., Deus et Saluator noster uitem esse dixit...* in die S. Johan. Bapt. (xiv^{11}); in dedic. eccl. (lxv^{1}); in nat. S. Pet (xvi^{11}); in nat S. Paul. *In superiori loco huius euangelice leccionis, quam audistis, Dominus et Saluator noster diuitias mundi...*; in oct. apost. Petr. et Paul. (xl^{111}); in S. Benedict. (lxxvii^{111}); in Transf. Dni. *Ostensurus gloriam suąm discipulis in montem eos duxit excelsum...*; in nat. S. Laurent. (PL., 110, *432*, cxlviii); in Assumptione Sancte Marie. *Adueniens itaque Conditor mundi pro redempcione...*; in Decoll. S. Johan B. (xx^{11}); in nat. S. Marie. *Sanctus Matheus euangelista sic incipit euangelium : Liber generacionis Jhesu Xristi Filii Dauid. Judei interrogati a Xristo, cuius esse crederent...*; in Exalt. Ste. Cruc. *Cum ergo Dominus lignum portaret crucis, quod in sceptrum sibi conuerteret potestatis...*; in fest. S. Math. apost. (xxii^{1}); in die. OO. SS. *Cum Dominus et Saluator noster circuiret ciuitates et regiones multas predicando...*, in nat. Ste. Cecilie virg. *Inter parabolas a Domino dictas solet querentes multa exercere istaque de decem uirginibus..* ; in nat. S. Clementis epi. *Quis itaque iste homo est qui peregre proficiscitur...* (PL., 76, *1106*, ix in evangelia), in Annunt, Ste. Marie (i): in nat. S. Steph. *Commemorat superius euangelica lectio qualiter Dominus scribas et sapientes...*; in [nat.] S. Johann. (viii); in nat. Innocentium (ix); in Purif. Ste. Marie (xv); in [fest.] S. Greg. *Pensate ergo qualis ad conspectum districti iudicis peruenit, cui non uacat...*; in [fest.] S. Benedict. *Ad hanc itaque lucernam quasi in caliginoso uite huius stadio micante frequenter...* acaba incomplet : *multos ad iustitiam refulgeat iuxta illud Danielis.*

Als folis 1 v.º, 4 v.º i 164 b, hi ha diverses NOTES PERTOCANTS A CONCESSIONS DE PARTICIPACIÓ *in temporalibus et spiritualibus* concedides pels següents abats del monestir de Sant Llorenç del Munt : *a)* per Guillerm a favor de Ramon de Talamancha (27 gener 1215); *b)* per Berenguer a Joan de Buadells (any 12..), a Ferrer de Sanahuja (1 setembre 1235), a Bernat de Tàrrega, abat d'Escarp[1] i als monjos Joan de Tàrrega i Bernat de Gardeny (maig, 122..) i a Ramon de Buada, monjo de Besalú (1 juny, 1249); *c)* per Ramon [de Pausis], a Pere d'Amenys, rector de l'església de Santa Maria d'Ullastrell i a Bernat d'Ortals, rector de l'església de Sant Joan de Matadepera (13 abril 1281), a Pere de Conamina, rector de l'església de Sant Martí de Murea (25 març 1283) i a Guillem del Puig, monjo del monestir de Sant Pau del Camp (9 agost 1283); *d)* per B[ernat de Vallsromanes] a Pere de Solis, monjo del de Santes Creus (27 maig 1292); *e)* per Guillerm [de Sant Martí] a Berenguer, fill de Pere d'Alorda i de Claramunda, sa muller (6 gener 1320); *f)* i per R[amon], abat del monestir de Ripoll, a favor de l'abat Berenguer i del prior Ferrer, ambdós del de Sant Llorenç del Munt (24 desembre 1225).[2]

1. Cfr. C. BARRAGUER, *Obra cit.*, I, pp. 305-8.
2. L'abundància de notes referents al monestir de Sant Llorenç del Munt fa sospitar amb fonament que el nostre manuscrit li pertangué.

23. — [*S. GREGORI, EL GRAN*]. *EXPOSICIÓN DE LOS VII SALMOS PENITENCIALES.*

En paper. 210 × 312 mm. 68 folis útils; amb numeració per pàgines de l'1 al 72, i del 77 al 83, per folis del 73 al 76 i sense xifrar els restants; caixa de l'escriptura, 160 × 300 mm. Any 1707.

Al llom : GREG. MAG. EXPOS. VII PSALM. PENIT.

Folis 1-68 v.º, *In nomine Domini Iesu Christi et Marie eius matris sine labe conceptae. Incipit opus sub die 4 decembris anni 1695. Traducción en lengua española de la exposición que en latín compuso S. Gregorio Magno, primero Pontifice deste nombre, sobre los siete salmos penitenciales. Proemio. Si aquel rey y profeta con propiedad se llamó David, que es lo mismo que mano fuerte...*; f. 1 v.º, comença : *Domine, ne in furore tuo.. Ves quan buen principio, quan affectuoso, quan lleno de gracia...* acaba: *y tranquila la felicidad y dichosa la suavidad y suave la alegria; donde tu Dios vives y reinas c. el P. y S. S. p. l. s. d. l. s. v. amen. Deo gracias. Fin de la explicación de los siete salmos penitenciales traducida la que de ellos hizo en latín el glorioso S. Gregorio el Magno, de mi sagrada religión de S. Benito, acabada a los 28 dias octubre 1707. Cadant autem in laudem, gloriam et honorem solum omnipotentis Dei Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen.*

24. — [*SACRAMENTARIUM*]

En pergamí. 220 × 350 mm. 246 folis útils, fora del 97 r.º, que és en blanc; sense xifrar els folis del calendari i amb numeració romana I-CXCII els altres, si bé s'hi noten les següents falles : un foli sense número entre el IIII-V, entre VII-VIII i entre VIII-IX; els ff. LXXXII-LXXXXII (en el qual plec falta el LXXXIV) es troben relligats entre C-CI; i per fi manquen els dos ff. LXXXXIII i LXXXXIIII, en els quals estarien segurament les miniatures del Calvari i Pantocrator, ja que són les immediates al cànon; sense xifrar des dels ff. 200-46; caixa de l'escriptura 125 × 195 mm. Títols i rúbriques en vermelló. Caplletres[1] romàniques il·luminades sobre fons d'or en les diades més sobresortints, i altres molt abundants policromades amb representacions grotesques bona part d'elles. Poques notes. Segles XIII-XIV.

Al llom : MISSALE.[2]

Al full de guarda del principi hi ha escrita la col·lecta : *et famulos tuos Papam et Philippum Regem nostrum...*

Folis 1-246; a) ff. 1-6, KALENDARIUM... VI non. mai. *Ste. Oliue...* XIII kal. iun. *Sti. Baudilii...* VII kal. aug. *Dedicatio altaris Sti. Cucuphatis...* VIII kal. dec. *Dedicatio eccl. Sti. Cucuphatis et altaris Sti. Michaelis...* VI non. dec. *Conceptio Ste. Dei genitricis*

1. Cfr. S. SANPERE I MIQUEL, *La Pintura mig-eval cat. Els trescentistes*, (Barcelona s. a.), I, cap. II. *Els trescentistes abans de Pedralbes*, pp. 64-84, on, a més de fer una crítica molt acurada de la part artística del manuscrit, mostra fotogravats de les miniatures de més relleu que encapçalen els oficis.—Id. J. DOMÍNGUEZ BORDONA, *La Miniatura española*, (Firenze, 1930), II, facs. 104, i *Manuscritos con pinturas* (ob. cit.) facs. 38. —Id. Antoni AULÈSTIA I PIJOAN. *Historia de Catalunya* (Barcelona, M. Seguí, S. A.), en la qual, al full que hi ha entre les pp. 356-7, hi ha diversos gravats d'inicials del nostre manuscrit.

2. Cfr. inventari del P. CARESMAR, n.º 29.

Marie. folis 7-226; b) ff. 7-12, ORDINARIUM MISSAE (primera part);[1] c) ff. 12 v.º-86 v.º, TEMPORALE,[2] comença a la vigília de Nadal i acaba a la dominica IV d'advent; d) ff. 87-96 v.º ORDINARIUM MISSAE (segona part). *Suscipe, Domine, sancte Pater... In spiritu humilitatis... Orate, fratres...* amb el prec del poble *Oratio tua accepta sit... Ueni sanctificato ...* Prefacis;[3] entre el comú, que és l'últim, i els altres deu propis hi ha la següent oració : *Descendat, quesumus Domine, Spiritus Sanctus tuus...* Cànon... *Communicantes et memoriam uenerantes... Laurentii, Cucuphatis... Agnus Dei... Dne. Jesu Xriste, Fili Dei uiui... Hec sacrosanta commixtio corporis et sanguinis Domini nostri Jesu Xristi fiat michi et omnibus sumentibus salus mentis et corporis et ad uitam capessendam eternam preparatio salutaris. Per eumdem Xristum... Corpus Domini nostri Jesu Xristi quod ego indignus et infelix sumere... Placeat.* (L'última part del cànon està farcida de notes marginals i oracions per tal, d'ajustar la litúrgia antiga a la moderna.) ff. 97 v.º-105, Els prefacis damunt dits i, a més, el de la benedicció dels rams *Qui gloriaris in consilio sanctorum...*, amb notació gregoriana. Id. el *Pater noster* amb el seu prefaci; ff. 105 v.º-106, En lletra posterior, hi ha set sèries d'oracions *pro defunctis* i les de la Missa de la troballa del cos de Sant Cugat; e) ff. 107-70 v.º, SANCTORALE;[4] f) ff. 171-6 v.º, MISSAE VOTIVAE (oracions) *In honore Ste. Trinitatis; ad gratiam Spiritus Sancti postulandam; in honore sanctorum angelorum; in commerat Ste. Trinitatis; in honore Ste. Crucis; in commerat. B. M. V.; id. Sti. Cucuphatis; in commemorat. omnium sanctorum;* g) ff. 176 v.º-90 v.º, ORATIONES VARIAE. *Pro se ipso* (dues sèries). *pro prelato, pro expetendo abbate, pro prelatis et eorum congregatione, pro loco et habitatoribus, pro familia cenobii, pro amicis et benefactoribus, pro familiaribus, pro quacumque tribulatione, pro peccatis, pro remissione peccatorum, pro tempestate, ad pluuiam postulandam, pro serenitate poscenda, pro rege* (dues sèries), *pro profectione principis et exercitus eius ad pugnam, contra sarracenos, contra inimicos, pro castitate poscenda, pro iter agentibus, pro nauigantibus, pro captiuis, pro uexatis a demonio, pro mortalitate hominum, pro infirmis, pro uiuis et defunctis;* h) f. 190 v.º-202, MISSAE DEFUNCTORUM; i) ff. 202 v.º-26, [GRADUALE], sense notació musical. Conté el de les Misses de les diades de més relleu del Senyor (menys la Transfiguració), de la Verge i dels Sants; j) APPENDIX. f. 227, Es un foli afegit amb les oracions de les Misses *in festiuitate miraculorum Sti. Jacobi* i *in festo Sti. Francisci conf.*; ff. 228-44 v.º, afegits al segle XVI, *Orationes dicendae feriatis diebus ad Missam maiorem et in matutinalibus quando pro defunctis non*

1. Des dels salms de preparació per a la Missa fins a l'ofertori és tot igual al manuscrit n.º 14; no hi ha, però, la invocació *Sti. Spiritus adsit nobis gratia*, i les oracions *Domine sancte Pater ac piissime Deus... Si tantum, Domine, reatum... Summe sacerdos et uere pontifex...* i *Altissime et piissime Deus* les quals posteriorment foren transcrites, juntament amb altres, als ff. 245 v.º i 246.

2. És en tot igual al del manuscrit n.º 14; al dissabte sant, però, cal fer la substitució dels anys transcorreguts des de la passió del Senyor, que aquí són «MCCLXXXII».

3. Cfr. els del manuscrit n.º 14, puix són els mateixos.

4. Cfr. la nota al santoral del manuscrit n.º 14; no hi ha, però, ni la festa *miraculorum Sti. Jacobi*, ni *Sti. Francisci conf.*, afegides posteriorment al f. 227. Sant Joan ap. i evang., Sant Joan bapt. i Sant Llorenç tenen les oracions de dues Misses. En nota marginal hi ha l'oració de la festa de la Concepció B. M.

celebratur, quando pro defunctis, in die Sti. Antonii, in festo Pent., in festo Corporis Xristi, Visitationis B. M. ad Elisabeth, de Sta. Juliana et Symproniana, Sti. Candidi, undecim millia uirginum, Ste. Barbare, in Conceptione B. M., in natiuit. Sti. Thome cantuar., in translat. Sti. Jacobi. Colofó d'aquest afegit. *Per m[e] p. i. r. s. Anno* MDLV; f. 245, amb el versicle i oració de Sant Sever i les oracions de la Missa de Sant Antoni; f. 245 v.º-6, *Oratio, quam sacerdos dicat, dum corus dicit officium: Si tantum, Domine, reatum... Summe sacerdos et uere pontifex... Altissime et piissime Deus... Rogo te, Domine, per ipsum sacrosantum... Hec singulariter uictima... Ignosce, Domine, michi peccatori...* Al verso del primer full de guarda hi ha les oracions *ad petendam pluuiam.*

25. — [*COLLECTARIUM - CAPITULARIUM.*]

En pergamí. 230 × 300 mm. 198 folis útils; sense xifrar els vint-i-sis primers i els sis darrers, i amb numeració romana I-CLXVI els altres; dos corondells des del f. 23 v.º; caixa de l'escriptura, 175 × 230 mm. Rúbriques en vermelló. Segle XV.

Al llom : ORATIONS.

Té molts folis adobats.

Folis 1-23. KALENDARIUM-NECROLOGIUM del monestir de Sant Cugat. (El f. 1 falta per haver estat arrencat; del 2 i 3 sols hi ha fragments); ff. 23 c-d, *Forma absolutionis habentibus gratiam a pena et a culpa*; ff. 24-5 [*Ciclus paschalis*], que comprèn des de l'any 1436 fins al 1600; ff. 25 c-6 d, *Orationes in choro dicende.*

ff. 27 a-198 b (a. n. I-CLXVI) : a) f. I-LIX d. TEMPORALE. Comença amb el capítol de la vespra del primer diumenge d'advent i acaba amb l'oració de l'ofici de la Dedicació del Temple, el qual juntament amb el de la SSma. Trinitat, vénen després de la dominica XXIV, p. Pent. ff. LX a-b, *Ad canticum graduum*; ff. LX c-LXII b; *Absolutiones seu benedictiones hiis qui lecturi sunt lectiones ad nocturnos.* (N'hi ha unes 40 d'ordinàries i unes 20 *de beata Maria.*) El v.º del f. LXII ha estat aprofitat per a escriure-hi el capítol i oració de l'ofici *in inventione Sti. Cucuphatis.* b) f. LXIII a-CIX a, SANCTORALE,* comença *in natali Sti. Stephani* i acaba *in nat. Sti. Barnabe.* c) ff. CIX b-CXVI a, COMMUNE SANCTORUM; ff. CXVI a-CXXVIII c, [SUFFRAGIA ET PRECES.] *Ebdomadarii quoquine egredientes de septimana post matutinas laudes dominico die in choro ante altare dicant... suffragia de Sta. Cruce. de Trinitate,* [*Sti. Michaelis, Sti. Johannis bte., SS. Petri et Pauli, Sti. Jacobi, Sti. Cucuphatis, Sti. Stephani, SS. mart. Mauricii, Candidi, Laurentii, Seueri, Felicis et Naboris sub unica conclusione, Sti. Martini, Sti. Nicholai, Sti. Benedicti, Ste. Eulalie,*], *in comm. Omnium Sanctorum; pro fratribus in uia dirigentibus; de itinere redentibus nostre congregationis; pro his qui ex alio monasterio ad hospitandum huc aduenriunt; in receptione episcopi uel abbatis, regis uel principis.* [*Litaniæ sanctorum cum precibus*]; *fer.* VI *post Parasc. post psalterium orationes.* d) ff. CXXVIII b-CXXXIIII c;

* Cfr. la nota posada al peu del santoral del manuscrit n.º 14. Commemora, a més, dignes d'esment, les santes Juliana i Semproniana, patrones de Mataró 27 de juliol), i la Concepció de la V. M.

ORATIONES DIVERSAE : *pro quacumque tribulatione; pro tempestate; ad pluuiam postulandam, pro serenitate; pro loco et habitatoribus eius; pro aduersitate Ecclesie; pro iter agentibus; pro infirmis; pro his qui a demonio uexantur; pro nauigantibus; pro captiuis; contra inimicos hostium nostrorum; pro mortalitate hominum; pro, quod absit, subitanea morte; pro peste animalium cessanda; pro profectione principis et exercitus eius ad pugnam; in tempore belli; contra sarracenos; pro apostolico siue episcopo uel abbate; pro poscenda castitate; pro expetendo abbate; pro rege nostro; pro uiuis et defunctis fidelibus; ad liberandam terram Jerusalem ab oppressione sarracenorum*; ff. CXXXIIII c-CXLI b, *fer. VI in Parascev. Absolutiones.* e) ff. CXLI b-CXLII d, LETANIA PRO FRATRIBUS DEFUNCTIS NOSTRE CONGREGATIONIS; ff. CXLII d-CXLVIII d. OFFICIUM PRO DEFUNCTIS; f) ff. CXLIX a-CLXVI b, OFFICIUM BEATE MARIE PER TOTUM ANNUM. El v.º del f. CLXVI, en lletra molt posterior, conté unes oracions [*pro imperatore et exercitu eius.*] g) APPENDIX. A la fi hi ha un tern de folis afegit, escrit en lletra del segle XVIII, contenint l'ofici de la santa Creu i de la Visitació de la Verge, a la meitat de la qual [*in sexta*] acaba enlaire : *da nobis, quesumus, sacre visitacionis...*

26. — [*PETRUS LOMBARDUS. LIBER IVus SENTENTIARUM.*]

En pergamí. 200 × 300 mm. 60 folis útils; sense xifrar; dos corondells ; caixa de l'escriptura, 150 × 215 mm. Títols en vermelló. La primera caplletra, molt barroerament dibuixada, en vermelló i ocre. Notes marginals. Segle XIV.

Al llom : MAGISTER SENTENTI[ARUM] LIBER IV.[1]

Ed. 2.ª (Quaracchi, 1916-17.)

Folis 1 a-60 b, comença, *Samaritanus enim uulnerato appropians...* acaba : *ad pedes usque, uia duce, perueni[t]. Finis scriptori sit, nunc opus instat honori. Explicit.* Al revers del foli hi ha una espècie d'índex fragmentari de matèries teològiques.

27. — *LIBRI TOBIAE, JUDITH, ESTHER ET ESDRAE DUO* [*CUM GLOSSA ORDINARIA WALAFRIDI STRABO.*]

En vitel·la. 205 × 295 mm. 137 folis útils; sense xifrar; caixa de l'escriptura (text i glossa) 110 × 180 mm. Capitals miniaturades en vermelló, blau i verd. Notes interlineals molt abundants. Divisió en capítols, al marge. Finals del segle XIV. Fig. 16.

Al llom : ESDRAS, JUDITH, TOBIAS (i en tinta) ET ESTHER.[2]

En el primer full de guardes hi ha dos *oremus* a S. Urbà papa Vè.

I. En el segon s'anoten vint-i-sis propietats terapèutiques del romaní.[3] *Hec sunt*

1. Cfr. inventari del P. CARESMAR, n.º 30.
2. Cfr. inventari del P. CARESMAR, n.º 35.
3. El manuscrit ç III, 18, de la Biblioteca de l'Escorial, f. 11r - 12v.º, ressenya aquestes mateixes qualitats curatives del romaní en català, però. cfr. *Bol. de la Acad. de la Hist.*, (Madrid, 1931), jul.-set. Fr. J. ZARCO CUEVAS, *Catálogo de los manuscritos cat. val. gall. y port. de la Bibl. del Escorial*, p. 80.

Fig. 15. — Ado, Martirologium. Ms. 22, f. 3 v.

p. 176

Fig. 16. — Liber Iudith. Ms. 27, f. 22 v.

p. 184

xxti *uirtutes roris marini siue romani, quas habuimus a doctoribus antiquis, quas expertas et ueridicas arbitramur* : 1. *Recipe flores eius et liga in panne lineo et fac bullire in aqua...* acaba : 26. *Item in agro tuo uel uinea tua romaninus plantaueris et munde et honorabiliter custodieris, uinee gaudebunt et maxime adicient incrementum, et te proprium etiam letificabit.*

II. Folis 1-22 TOBIAS : f. 1. Prephat. S. Hier. *Mirari non desino exactionis uestre instantiam...* (Berger., 45); f. 1 v.º, Pròleg. *Rabanus. Mistice per Arphasath superbi exprimuntur quorum conatus...* (PL., 113, 731) ff. 1 v.º-22, Text.

Ibíd., comença la glossa.[1] *Nephtalim. Latitudo de qua latum mandatum tuum nimis...* acaba : *Sepultura Tobie finem mundi designat, quo Dominus noster per diuersas mansiones pro meritorum diuersitate collocantibus.* (PL., 113, 725-32.)

III. Folis 22 v.º-46 v.º JUDITH : f. 22 v.º [Preph. S. Hier. in lib. Jud.] *Apud hebreos liber Iudith inter agiographa...* (Berger., 48.); ff. 22 v.º-46 v.º, Text.

Ibid., comença la glossa : *Egbathis que Medie, prouincie metropolis est...* acaba : *Fleuimus dum recordaremur t[ui] S[ion].* (PL., 113, 731-40.)

IV. Folis 47-63 ESTHER: f. 47. [Preph. S. Hier. in lib. Esth.] *Librum Hester uariis translationibus constat...* (Berger., 51); f. 47 v.º, Pròleg. *Rabanus. Liber Hester, quem hebrei inter agiographa numerant...* (PL., 113, 739); ff. 48-63, comença el text: *In diebus Assueri...* acaba enlaire en el cap. x, 3: *et loquens ea que ad pacem sui seminis pertinerent. Nota. Hec autem que secuntur scripta repperi in editione uulgata que grecorum lingua et litteris continentur et interim post finem libri hoc capitulum ferebatur, quod iuxta consuetudinem nostram obelo et ueru pernotauimus.* Falta el capítol anunciat, i resta en blanc el revers del foli.

Ibid., comença la glossa : *Ibi est regia domus Cyri lapide candido et uaris...* acaba : *quam speciosi pedes euangelizantium p[acem] e[uangelizantium] b[ona] et alibi rogate que ad pacem sunt Jerusalem.* (PL., 113, 739-47.)

V. Folis 63 v.º-137 ESDRAS : ff. 63 c-4 c, Taula dels capítols dels dos llibres d'Esdres, que conté: ff. 64 v.º-137, Text.

Ibíd. la glossa : *Sicut Cyrus, destructo Caldeorum imperio, populum Dei liberauit...* acaba : *memorie se Creatoris et Largitoris omnium bonorum commendat.* (PL., 113, 691-726.)

VI. [PLANTZ DE MADONA SANCTA MARIA].

Foli 137 v.º. comença : *De gran dolor cruzel ab mortal pena...* acaba : *i l armaret al Payre.*[2]

Ed. : M. DE BOFARULL, «Rev. Cat.», (Barcelona. 1892), p. 400.

1. Les glosses de nostre manuscrit discrepen, però, molt de les de MIGNE, pertocant a l'ordre de collocació, extensió, etc.

2. Cfr. J. MASSÓ I TORRENTS, *Repertori de l'antiga Lit. cat. La Poesia*, (Barcelona, 1932). I., p. 265.

28. — [*BIBLIA SACRA*]

En vitel·la. 200 × 300 mm. 558 folis útils, sense xifrar; dos corondells; caixa de l'escriptura, 110 × 200 mm. Títols en vermelló; capitals il·luminades damunt fons d'or amb miniatures romànico-gòtiques. Notes marginals ornamentades amb figures. Segle XIV.

Al llom : BIBLIA SACRA* Fig. 17.

Està mancat de molts folis inicials de l'ibre, que tenien la caplletra miniaturada, l'emplaçament dels quals queda ressenyat en la descripció interna del manuscrit. El P. Caresmar ja feu avinent aquesta manca.

[VETUS TESTAMENTUM.]

Folis 1 a-4 b, *Epist. beati Hier. ad Paul. de omn. diuine hist. lib. Frater Ambrosius michi tua...* (Berger, 1).

Folis 4 b-101 c, PENTATHEUCUM : ff. 4 b-c, *Prol. beati Hier. in Pent. Desiderii mei desideratas...* (Berger, 2); ff. 4 c-30 a, GENESIS; ff. 30 a-50 a, EXODUS; f. 50 a-64 b LEVITICUS; ff. 64 b-83 b, LIBER NUMERORUM. — acaba enlaire (cap. XXXV, 11) per manca d'un foli : *in terra Chanaan dicernite que urbes esse debeant in presidia fugiti[ui]...* ff. 84 a-101 c, DEUTERONOMIUM, comença enlaire (cap. I, 25) : *[te]rra sumentes de fructibus eius...*

ff. 101 c-14 b, JOSUE : ff. 101 c-d, *Prephat. S. Hier. in lib. Jesu Naue et Jud. Tandem, finito Pentatheucho, Moysi...* (Berger, 22); ff. 101 d-14 b, Text.

ff. 114 b-26 d, LIBER JUDICUM : acaba enlaire (cap. XX, 47) : *sederuntque in petra Remnon mensibus IIIIor...*

ff. 127 a-28 b, RUTH : comença enlaire (cap. II, 1) : *[con]sanguineus homo potens et magnarum opum...*

ff. 128 b-96 b, LIBRI REGUM : ff. 128 b-9 b, *Prol.* [galeatus S. Hier.] *in lib. Reg. Uiginti et duas litteras esse apud hebreos...* (Berger, 30); ff. 129 b-96 b, Text. (Conté els quatre llibres.)

ff. 196 b-229 c, PARALIPOMENON : ff. 196 b-d, *Prol.* [S. Hier.] *in lib.* 1 *Paralip. Si Septuaginta interpretum et ut ab eis in grecum...* (Berger, 36). — ff. 196 d-229 c, Text. (Conté els dos llibres.)

ff. 229 c-41 c, ESDRAS : ff. 229 c-d, *Prol.* [S. Hier.] *in lib. Esdr. Utrum difficilius sit facere...* acaba enlaire: *maledicorum cotidie linguis confodiuntur.* (Berger, 42); ff. 230 a-41 c, Text. (Conté els dos primers llibres admesos com a canònics per l'església llatina.) Comença enlaire el llib. I.er (cap. II, 62) : *[quae]sierunt scripturam genealogie sue et non inuenerunt...*

ff. 241 c-7 a, TOBIAS : ff. 241 c-d, *Prol.* [S. Hier.] *in lib. Tob. Mirari non desino exactionis uestre insaniam...* (Berger, 45). ff. 241 d-7 a, Text.

ff. 247 a-54 a, IUDITH : ff. 247 a-b, *Prol.* [S. Hier.] *in lib. Judith. Apud hebreos liber Judith...* (Berger, 48); ff. 247 b-54 a, Text.

* Cfr. inventari del P. CARESMAR, n.º 34.

ff. 254 a-60 c, Esther : ff. 254 a-b, *Prol.* [S. Hier.] *in lib. Esth. Librum Hester uariis translationibus constat*... (Berger, 51); ff. 254 b-60 c, Text.

ff. 260 c-9 d, Iob : ff. 260 c-1 b, *Prol.* [S. Hier.) *in lib. Iob. Cogor per singulos scripture diuine libros*... (Berger, 55); ff. 261 b-c, *Alius prol.* [S. Hier. iuxta lxx]. *Si aut fiscellam iunco texerem*... (Berger, 56); ff. 261 c-9 d, Text — acaba enlaire (cap. xxx, 9) : *nunc in eorum canticum conuersus sum et factus*... Falten els folis que contenien el Saltiri).

ff. 270 a-8 d, Proverbia, comença enlaire, (cap. iii, 11) : *abiicias, nec deficias cum ab eo corriperis*... s'estronca al (cap. xxx, 22) : *per stultum cum satiatus fuerit cibo*...

ff. 279 a-81 d, Ecclesiastes : comença escantonat, (cap. ii, 8) : [*homi*]*num ciphos et urceos in ministerio*... acaba enlaire (cap. xii, 5): *et circuibunt in platea plan*[*gentes*].

ff. 282 a-d, Canticum Canticorum : comença enlaire, (cap. v, 1): *Ueni in hortum meum soror mea*...

ff. 282 d-9 d, Liber Sapientiae : f. 282 d, *Prol.* [S. Isid. Etymol. vii, 30] *in lib. Sap. Liber Sapientie apud iudeos*... (Berger, 142); ff. 282 d-9 d, Text.

ff. 289 d-309 a, Ecclesiasticus : ff. 289 d-90 a, *Prol.* [S. Hier.] *in lib. Eccles. Multorum nobis et magnorum per legem*... (PL., 29, *445*); ff. 290 a-309 a, Text.

ff. 309 b-31 d. Isaias : ff. 309 b-c, *Prol. S. Hier. in Ysai. Nemo cum prophetas uersibus*... (Berger, 150); ff. 309 c-31 d, Text.

ff. 331 d-60 d, Ieremias : ff. 331d-2 a, *Prol.* [S. Hier.] *in Ierem. Ieremias propheta, cui hic prologus scribitur*... (Berger, 155); ff. 332 a-60 d, Text. — Conté també les lamentacions i l'oració.

ff. 360 d-3 d, Baruch : f. 360 d, *Prol.* [Walafr. Strab.] *in lib. Baruch. Liber iste qui in Baruch nomine prenotatur*... (PL., 114, *63*); ff. 360 d-3 d, Text... — acaba enlaire (cap. vi, 70): *dii illorum lignei et inaurati et in*[*argentati*]...

ff. 364 a-87 c, Ezechiel : comença enlaire, (cap. iii, 4): *ad domum Israel et loqueris uerba mea*...

ff. 387 c-98 c, Daniel : ff. 387 c-8 b, *Prol.* [S. Hier.] *in lib. Dan. Danielem prophetam iuxta Septuaginta*... (Berger, 166); ff. 388 b-98 c, Text.

ff. 398 c-402 b, Oseas : ff. 398 c-d, *Prol* [S. Hier.] *in lib XII, prophet. Non idem est ordo duodecim prophetarum*... (Berger, 170); f. 398 d-402 b, Text.

ff. 402 b-3 d, Ioel : ff 402 b-c, *Prol.* [S. Hier.] *in lib. Ioel. Sanctus Ioel apud hebreos*... (Berger, 180); f. 402 c, *Alius prol.* [S. Hier. ex epist. ad Paulin.] *Iohel filius Phatuel describit terram*... (Berger, 179); ff. 402 c-3 d, Text.

ff. 404 a-7 a, Amos : f. 404 a, *Prol.* [S. Hier.] *in Amos. Ozias rex, cum Dei religionem*... (Berger, 184); ff. 404 a-b, *Alius prol.* [S. Isid. de ort. et ob.] *Amos propheta, pastor et rusticus et ruborum*... (Berger, 185); f. 404 b, *Alius prol. Hic Amos propheta non fuit*... (Berger, 187); ff. 404 c-7 a, Text.

ff. 407 a-d, Abdias : ff. 407 a-b, *Prol.* [S. Hier.] *in lib. Abd. Jacob patriarcha fratrem habuit Esau*... (Sac. Bib., Car., p. 167); ff. 407 b-d, Text.

f. 407 d, Ionas : *Prol.* [Haymonis] *in lib. Ion. Sanctum Ionam hebrei filium*...

acaba enlaire : *Nam sicut Deus ad Habraham de impietate sodomo[rum]*. (PL., 117, 127).

ff. 408 a-9 a, Micheas : comença enlaire, (cap. iii, 11) *[Do]minus in medio nostrum. Non uenient super nos mala...*

ff. 409 a-10, Naum : ff. 409 a-c, *Prol.* [S. Hier.] *in lib. Naum. Naum propheta ante aduentum regis assiriorum...* (Sac. Bib. Car., p. 169); ff. 409 c-10 b, Text.

ff. 410 b-411 d, Habacuc : ff. 410 b-11 a, *Prol.* [S. Hier.] *in Abac. Quatuor prophete in xii^im prophetarum uolumine...;* ff. 411 a-d, Text.

ff. 412 a-3 b, Sophonias : ff. 412 a-b, *Prol.* [S. Hier.] *in Sophon. Tradunt hebrei cuiuscumque prophete...* (Sac. Bibl. Car. p. 171); ff. 412 b-3 b, Text.

ff. 413 b-4 b, Aggaeus : ff. 413 b-c, *Prol.* [S. Hier.] *in lib. Agg. Ieremias propheta ob causam periurii...* (Sac. Bib. Car. 172); ff. 413 c-4 b, Text.

ff. 414 b-7 c, Zacharias : ff. 414 b-c, *Prol.* [S. Hier.] *in lib. Zach. Secundo anno Darii regis medorum...* (Sac. Bib. Car. 172); ff. 414 c-7 c, Text.

ff. 417 c-9 a, Malachias : ff. 417 c-d, *Prol.* [S. Hier.] *in lib. Malach. Deus per Moysen populo Israel preceperat...* (Sac. Bib. Car. p. 184); ff. 417 d-9 a, Text.

ff. 419 a-44 d, Libri Machabeorum : ff. 419 a-b, *Prol. in lib. Machab. Domino excellentissimo... Ludouico regi Rabanus...* (Berger, 192); ff. 419 b-d, *Alius prol. Reuerentissimo... Geroldo... Rabanus...* (Berger, 192); f. 419 d, *Alius prol.* [S. Isid.] *Machabeorum libri duo prenotant...* (Berger, 189); ff. 419 d-4 d, Text. (Conté els dos llibres.) Acaba enlaire al llibre ii (cap. xv, 26): *Judas uero et qui cum eo erant, inuocato Deo...*

[Novum Testamentum.]

ff. 445 a-59 b, Euangelium secundum Mattheum : comença enlaire, (cap. i, 23): *[inter]pretatum nobiscum Deus...*

ff. 459 b-67 d, Euangelium secundum Marcum : ff. 459 b-c, *Prol. in March. Marcus euangelista Dei electus...* (Berger, 225); ff. 459 c-67 d, Text — acaba enlaire (cap. xv, 25): *miserunt sortem super eis quisquis tolleret. Erat...*

ff. 468 a-83 d, Euangelium secundum Lucam : comença enlaire, (cap. i, 8): *ante Deum secundum consuetudinem sacerdotii.*

ff. 484 a-95 d, Euangelium secundum Ioannem : ff. 484 a, *Arg. Hic est Iohannes euangelista unus ex discipulis...* (Berger, 236); ff. 484 b-495 d, Text — acaba enlaire, (cap. xx, 17): *et dic eis : ascendo ad Patrem meum...*

ff. 496 a-501 c, Epistola ad Romanos : comença enlaire, (cap. i, 21): *et obscuratum est insipiens cor eorum...*

ff. 501 c-11 c, Epistola I.ª et II.ª ad Corinthios : ff. 501 c-d, *Prol.* [Walafr. Strab.] *in I.am ad Cor. Corinthi sunt achaici et hii similiter ab apostolo...* (Berger, 280 b); ff. 501 d-7 c, Text; f. 507 c, *Prol.* [Primasii Adrumetani] *in IIam ad Cor. Post actam penitentiam consolatoriam...* (Berger, 280 c); ff. 507 c-11 c, Text.

ff. 511 c-2 c, Epistola ad Galatas : f. 511 c, *Prol.* [Walafr. Strab.] *in epist. ad Gal. Galathe sunt grecii. Hii uerbum...* (Berger, 280 d); ff. 511 c-2 c, Text — acaba enlaire (cap. iv, 26): *Ierusalem libera est mater nostra.*

ff. 513 a-d, EPISTOLA AD EPHESIOS : comença enlaire, (cap. II, 2): *[diffi]dencie in quibus et nos omnes*... acaba enlaire (cap. V, 5) *non pertinet sed magis gratiarum actio, hoc enim*...

ff. 514 a-5 a, EPISTOLA AD PHILIPPENSES : comença enlaire, (cap. I, 23): *desiderium habens dissolui et esse cum Xristo.*

ff. 515 a-d, EPISTOLA AD COLOSSENSES : f. 515 a, *Prol. in epist. ad Col. Colocenses et hii sicut laodicenses*... (PL., 114, *610*); ff. 515 a-d, Text — acaba enlaire (cap. II, 23): *et non ad parcendum corpori non in honore ali[quo]*...

ff. 516 a-7 d, EPISTOLA I.ª ET II.ª AD THESSALONICENSES, comença enlaire (cap. II, 9) : *Dei uos testes estis et Deus quam sancte et iuste*...; ff. 516 d-7 a, Prol. [B. Lanfranci] *in epist. II.ªᵐ Thessal. Ad thessalonicenses secundam scribit epistolam*... (PL., 150, *339*); ff. 517 a-c, Text.

ff. 517 c-20 c, EPISTOLA I.ª ET II.ª AD TIMOTHEUM : ff. 517 c-d, *Prol.* [Primasii Adrumetani] *in epist. I.ªᵐ ad Timoth. Tymoteum instruit et docet de ordinatione*... (PL., 68, *659*); ff. 517 d-9 b, Text; f. 519 b, *Prol.* [Primasii Adrumetani.] *in epist. IIªᵐ ad Timotheum. Thimoteo scribit de exortatione*... (PL., 68, *671*); ff. 519 b-20 c, Text.

ff. 520 c-5 c, EPISTOLA AD TITUM : f. 520 c, *Prol.* [Primasii Adrumetanii] *in epist. ad* Tit. *Thitum commonefacit et instruit*... (PL., 68, *679*); ff. 520 c-5 c, Text.

ff. 525 c-42 b, ACTA APOSTOLORUM : f. 525 c, *Prol. in Act. apost. Lucas antiocensis, natione syrus, cuius laus in euangelio canitur*... (Berger, 244); ff. 525 c-42 b, Text.

ff. 542 b-4 b, EPISTOLA CATHOLICA B. JACOBI : ff. 542 b-c, *Prol,* [ep. spur. S. Hier. ad Eustoch.] *Non est ita ordo apud grecos*... (Berger, 290); ff. 542 c-4 b, Text.

ff. 544 b-7 a, EPISTOLAE B. PETRI. Text. (Conté les dues.)

ff. 547 a-9 a, EPISTOLAE B. JOANNIS. Text. (Conté les tres.)

ff. 549 a-50 a, EPISTOLA CATHOLICA B. JUDAE : Text.

ff. 550 a-8 a, APOCALIPSIS B. JOANNIS. Text — acaba : *ueni, Domine Jesu. Gratia Domini nostri Ihu. Xristi cum omnibus nobis. Amen. Explicit.*

Tot seguit, en lletra del segle XV.ᵉ, hi ha l'himne *Ave maris stella*... amb el nom de «*Pere Rouira*» a la fi.

29.—[*MISSALE PARVUM*]

En vitel·la. 210 × 285 mm. 156 folis útils, fora del 91, 92 r.º, 128 v.º i 146 v.º, que són en blanc; sense xifrar; dos corondells; caixa de l'escriptura, 145 × 200 mm. Títols i rúbriques en vermelló. Cinc capitals de filigrana en vermelló i atzur damunt fons d'or; encapçala el cànon la miniatura del Calvari, a plana sencera.[1] Segle XV.

Al llom : MISSALE.[2]

1. La reprodueix en facsímil J. DOMINGUEZ BORDONA, en *La Miniatura española*, II, n.º 109 (Firenze, 1930); i emparenta l'art del nostre missal amb l'esplèndid *Pontificale Hispalense*, de la Biblioteca Colombina (Sevilla) i amb el *Missal* Hh. 73 de la Biblioteca Nacional de Madrid, tots tres, segons ell, miniats al taller d'Avinyó, i àdhuc ajustant-se a un mateix model; conclusió que dedueix de la tècnica basada en la fusió o, millor dit, iuxtaposició d'elements italians i francesos, tret característic d'Avinyó.

2 Cfr. J. B. FERRERES, *Hist. del Mis. rom.*, (Barcelona, 1929,) p. XX, on és breument ressenyat.

Folis 1-156 : a) ff. 1-6, KALENDARIUM... II non. feb. *Ste. Eulal. barch...* XIII kal. iun. *S. Baudilii...* IIII non. oct. *S. Francisci conf...* III non. oct. *Dedicatio eccles. Sti. Petri Rodensis...* IIII non. dec. *Ste. Eulal. emerit* ; b) f. 7 a-9 b, ORDINARIUM MISSAE (primera part): *Orationes dicende quando sacerdos induit se.* Ant. i salm 42. *Ego reus et indignus sacerdos... et uobis, pater, quia peccaui nimis cogitatione, delectatione. consensu, uissu, uerbo et opere et omissione... ideo precor beatam Mariam... Misereatur uestri... Indulgentiam... Deus tu conuersus...* Entre el *Aufer a nobis* i *Oramus te, Domine Deus noster, ut per merita...*, hi ha els dos *oremus* : *Sancti Spiritus, Domine, corda nostra mundet...* i *Exaudi, Domine, supplicum preces... Kyrie... Gloria in excelsis,* amb sis entonacions, *Credo*; c) ff. 9 c-82 d, DOMINICALE. Conté : les dominiques d'advent; diada de Nadal amb tres Misses; Epifania; dom. de Septuagèssima; fer. IV.ª *cinerum* amb la benedicció de la cendra, i el gradual; dominiques de quaresma; tríduum de Setmana Santa com és ara avui, havent-hi la següent rúbrica a la fi de l'ofici del dijous sant : *Agnus Dei dicitur, sed pax non datur. Hodie reseruat sacerdos in loco honesto et conuenienti unam Hostiam consecratam pro die sequenti quo non conficitur, uel etiam plures si necesse fuerint pro infirmis. Sanguinem uero totum sumit. Deinde fratres immediate communicent et post ea completur Missa.* Dominica de Resurrecció amb la prosa actual i l'afegitó : *credendum est magis soli Marie ueraci quam iudeorum turbe fallaci*; fer. II, dom. p. Pasch.: Ascens.; Pent. amb la fer. II; SSma. Trinitat; i Corpus com és ara avui amb la prosa; d) f. 82 d-104 d, ORDINARIUM MISSAE (segona part). *Munda cor meum...* amb el *Jube, Dompne,* etc. *In tuo conspectu... Suscipe, Domine sancte Pater... Dextera Dei Patris... Lauabo.. In spiritu humilitatis... Obsecro uos fratres ut oretis... Descendat, quesumus Domine, Spiritus Sanctus..* Prefacis* amb notació gregoriana. Cànon. *Te igitur... una cum Papa nostro N. et antistite nostro N. et imperatore nostro N et rege nostro N...* Tota la resta igual que el missal romà actual, finint amb el *Placeat.* Acció de gràcies : ant. *Trium puerorum...* amb els salms ordinàriament emprats i els oremus *Deus qui tribus... Actiones nostras... Puro corde credo...* i Evang. S. Joan (I, 1-14); e) f. 105 a-28 b, SANCTORALE. Conté les següents Misses completes : *in die Sti. Stephan.; in oct. Sti. Stephan.; in die Sti. Johann.; Sti. Anthon.; in Purificat. B. M.* amb la benedicció de les candeles; *in Annunt. B. M.; Sti. Johann. bte.; Sti. Petri; Sti. Benedicti; Ste. Marie Magdal.; Sti. Laurent.; in Asumpt. B. M.; in Decollat. Sti. Johann. bte.; in natiuit. B. M.; in fest. Sti. Michael. archang.; in die omnium sanctor.; pro Sto. Cesaro; Ste. Katerin. uirg.; Sti. Nicholai;* f) f. 129 a-36 d, COMMUNE SANCTORUM; g) f. 136 d-43 a, MISSAE VOTIVAE : de la Mare de Déu, de l'Esperit Sant, Santa Creu, SSma. Trinitat i Dedic. de S. Miquel; h) f. 143 a-6 b MISSAE PRO DEFUNCTIS; i) f. 147 a-154 a, MISSAE VOTIVAE : *pro pace; pro rege; contra persecutores Eccl.; pro nauigantibus; tempore sterilitatis terre; pro peste animalium; pro mortalitate;* j) f. 154 a-5 c, ORATIONES VARIAE : *pro temptatione carnis; pro infirmis; pro peccatis; ad postulandam penitentiam; tempore belli; pro necessitate;* ff. 155 c-6 d, Misses de S. Antoni, conf. i de S. Restitut.

* Prefacis com els del manuscrit n.º 14, fora el de Nadal, que és a la diada; en canvi, hi ha el del diumenge de Rams : *Qui gloriaris in consilio sanctorum...*

30. — [*COLLECTARIUM - CAPITULARIUM.*]

En pergamí, 212 × 280 mm. 166 folis útils, tret del 24, 31, 88 i 142, el revers dels quals és en blanc; sense xifrar; dos corondells; caixa de l'escriptura, 165 × 215 mm. Rúbriques en vermelló. Segle XIV.

Al llom : ORATIONES.[1]

El f. 9 i els set darrers estan molt fets malbé per la humitat.

Folis 1-166; a) ff. 1-23. KALENDARIUM-NECROLOGIUM del monestir de Sant Cugat. b) ff. 25 a-86 d, TEMPORALE; ff. 86 c-d, *Ad canticum graduum*; ff. 86 d-7 d, *Absolutiones seu benedictiones*; f. 83, abans en blanc, ha estat emprat per a escriure-hi les capítules i oració de la festivitat del *Corpus Christi*; c) ff. 89 a-136 a, SANCTORALE; d) ff. 137 a-42 b, COMMUNE SANCTORUM; f. 142 v.º en blanc, aprofitat, però, posteriorment per a l'oració i versicle suplicant la humilitat; e) ff. 143 a-6 b, [LITANIAE SANCTORUM] les quals comencen incompletes en *Sta. Eugenia*, per manca d'alguns folis; f) ff. 146 b-52 b, ORATIONES DIVERSAE; ff. 152 c-9 b, *fer* VI *in Parascev*. *Absolutiones;* g) ff. 159 b-60 d, LITANIA PRO FRATRIBUS DEFUNCTIS NOSTRE CONGREGATIONIS; h) ff. 160 d-6 d, OFFICIUM PRO DEFUNCTIS, el qual acaba incomplet en la col·lecta *in anniversario plur. defunct.*

A l'espai en blanc dels ff. 23 v.º i 24, tallat pel mig, hi ha tres acords presos pel capítol del monestir de Sant Cugat : *a)* un, essent abat fr. Pere [Busquets], establint que, el dia següent a la festa de Sant Nicolau, es celebri un aniversari amb honors d'abat a sufragi de fra Pere de Vilallonga, qui fou prepòsit penitencier (1 juny 1352); *b)* i altres dos, essent abat fr. Galcerà [Solà], concedint participació *in spiritualibus* als menorets Pere Nicolau (29 març 1308) i Ramon d'Estany (3 abril 1333).

31. — *FR. JOANNES JANUENSIS DE BALBIS. CATHOLICON.*

En paper. 220 × 282 mm. 359 folis útils, llevat dels 146-48, que són en blanc; amb numeració aràbiga escapçada per la ganiveta del relligador; dos corondells; caixa de l'escriptura, 160 × 210 mm. Títols en vermelló; molts espais en blanc per a caplletres, sobretot al vocabulari. De finals del segle XV.

Al llom : PROSODIA SIVE CATHOLICON.[2]

Molt fet malbé per oxidació de la tinta, principalment al començ i a les acaballes.

Ed. prínceps maguntina. (1460.)

I. Folis 1-539 b : ff. 1-2, Taula dels capítols de cada una de les cinc parts de què consta el llibre; ff. 3 a-b, *Incipit libellus, qui dicitur prosodia uel catholicon, compilatus a fratre Joanne Januensi de Balbis, de ordine predicatorum*[3], *ut dicetur infra in Janua.*

1. Cfr. inventari del P. CARESMAR, n.º 41. Per una descripció més detallada, vegeu la del manuscrit de Sant Cugat, n.º 25, que és una còpia del present, menys mutilat, però. Les santes Juliana i Semproniana, patrones de Mataró, si bé són invocades en la lletania dels sants, no tenen ofici en el santoral del manuscrit que descrivim.
2. Cfr. inventari del P. CARESMAR, n.º 16.
3. Cfr. QUÉTIF. I, pp. 462-3.

Pròleg. *Prosodia quedam pars Gramatice nuncupatur. Partes siquidem Gramatice sunt quatuor...*; ff. 3 b-539 b, comença el text. *Prima ergo pars istius libri, ut dixi, est de ortographia circa quam... Littera est minima pars uocis composite...* acaba : *Zozimus, a, um, uiuax uel uiuidus. Sit laus, Xriste, quia liber explicit iste.* Colofó : *Immensitas omnipotenti Deo Patri sancto gratiarum referimus actiones, qui nostrum Catholicon... in* MCCLXXVI° *anno Dni. nonis martii, ad finem usque perduxit... Hic liber est scriptus, qui scripsit sit benedictus, cum Xristo uitam possit habere suam. Finito libro reddamus gratias Xristo. Penulla scriptoris requiescat fessa laboris, scriptor sum talis demostrat littera qualis, Joannes nuncupatur qui scripsit benedicatur.*

En la cinquena part, ço és, al vocabulari, entre el pròleg i el text hi ha intercalats dos fragments de les dues següents obres:

II. [DE PREPOSITIONIBUS LATINIS].

ff. 138 c-44 a, comença : *Cum prepositionum nature multiplex est dubitatio...* acaba enlaire : *Sequitur de* CON : *confert dat paritatem, colligit, adsociat, pariter magnificat et addit.*

III. [GRECISMUS].

ff. 144 a-5 c, comença enlaire : *Xantus, falsus est troianus...* acaba : *Zorobabel, iste magister de Babilonia in Babilone mortuus est, ubi ut princeps gentis Judee extitit.*

32. — [*GIOVANNI BOCCACIO.*] *PHIAMMETA* en català

En paper. 205 × 288 mm. 150 folis útils; sense numeració; caixa de l'escriptura, 095 × 165 mm. Títols i caplletres amb trets en vermelló. Segle XV.

Al llom : FIAME[TA] ROMA[NA] CATAL[AN][1]

Està en mal estat de conservació degut a l'oxidació de la tinta.

Ed. feta, damunt el nostre manuscrit, per R. Miquel i Planas. *Biblioteca Catalana: La Fiameta de Johan Boccaci...* (Barcelona, 1908.[2])

Folis 1-150 v.º, *Com Ffiameta pregua a totes les dones...* comença : *Sol als miserables crexer de planyer se delit...* acaba : *de las anguoxes de la tua dona Verona.*

33. — [*FORMULARIS*]

En paper. 215 × 285 mm. 58 folis útils; sense xifrar; dos corondells; caixa de l'escriptura, 170 × 235 mm. Espais en blanc per a les caplletres. Segle XIV-XV.

Al llom : RETORICA.[3]

1. Altres manuscrits amb versions catalanes de la *Fiameta* es troben a l'Arxiu de la Catedral de Barcelona i a la Biblioteca Bonsoms a Valldemosa, proprietat de Na Mercè Chacon, vídua de Bonsoms.

2. Cfr. el pròleg d'aquesta edició, on es parla del traductor que, segons Pons Icart, és Pere Rocha natural de Tarragona, opinió no compartida per l'editor.

3. Cfr. *Anuar. Ins. d'Est. Cat.*, (Barcelona, 1911-12) : Z. GARCIA VILLADA, *Formularios de las Bibliotecas y Archivos de Barcelona* (segle X-XV), p. 551.

I. [RICHARDUS DE POFIS].[1] SUMMA DICTAMINIS.

Folis 1 a-3 a, comença : *Nouiciorum studia sibi concupiscentium aperiri dictatoris facultatis*... acaba : *hic gradus nostri opusculi consignatur. Explicit summa dictaminis. Deo gracias.*

II. TRACTATUS DE VARIIS MODIS COMPONENDI EPISTOLAM.

Folis 3-11, comença:

Sanctitati / *Beatitudini* / *Clemencie*	*uestre insinuacione presencium*	*deuotissime referimus* / *reuerencius intimamus* / *flexis genibus manifestamus*	*quatenus et cetera.*

acaba : *Deus trinus et unus... cum gaudio, leticia et honore. Amen. Quot sancti Rome quot sunt miracula Thome... Explicit tractatus de uariis modis componendi epistolam.*

III. SPECULUM DE DIVERSIS DICTAMINIBUS SEU ARENGUIS.

Folis 11 a-22 b, comença : *Ecclesia Dei filios desiderat eruditos, ideo clericus*... Foli 19 c, *Incipit quarta pars et ultima huius speculi de diuersis dictaminibus seu arenguis cum quibusdam litteris intermissis*... acaba : *honoribus et benefitiis retributor. Amen etcetera. Laus tibi, Xriste, quoniam liber explicit iste.*

IV. Folis 22 v.º-5. Contenen, en lletra de la mateixa època, de distint amanuense però, diversos documents pertocant a una causa criminal seguida contra un tal Bernat, de la diòcesi de Barcelona, davant del degà penitencier Berenguer Ferrer, per mitjà del fiscal Guillem Pérez, prevere de Vilafranca, l'any 1370, i emprats ací segurament per tal que servissin de formularis en causes semblants

V. [LAURENTIUS DE AQUILEIA. PRACTICA DICTAMINIS.]

Folis 25 v.º-32 v.º comença:

Sanctissimo / *Beatissimo* / *Clementissimo*	*in Xto. patri ac domino C. diuina prouidencia sacrosante romane Ecclesie...*

acaba en la taula VII, *Ualete Deus eternus... cum gaudio, leticia et honore. Quot sancti Rome... Explicit. Deo gracias. Stephanus Gracilis*[2] *fecit hoc.*

Ed. : *Analect. sacr. tarrac.*, VI (Barcelona, 1930.) : Mn. Sanç Capdevila, *La «Practica dictaminis» de Llorens d'Aquileia en un còdex de Tarragona*, pp. 207-30.

VI. [ARENGAE PRO BACCALAUREANDO, LICENTIANDO ET DOCTORANDO IN DECRETIS.]

Folis 33 a-55 a, comença : *Et lex tua meditatio mea est et cetera* [*S*-]*criptum est: querite et inuenietis, petite et capietis et ideo ab ipso qui omnium gratiarum est dator*... És digne d'ésser remarcat per l'autoritat del dissertant, el discurs encomiàstic, que hi ha al f. 53. *Hec arenga extitit facta per Reuerendissimum in Xto. patrem ac dominum*

1. Cfr. ERNST BATZER, *Zur Kenntnis der Formelsammlung des Richard von Pofi* (Heidelberg, 1910).
2. Per la identitat de lletra d'aquest tractat amb la de la resta del manuscrit, sembla que l'amanuense d'aquest ho és també dels altres.

dominum Petrum de Luna diuina Dei prouidencia diaconum cardinalem ante eius promocionem [1376] *regi Nauarre* [*Carles II, el dolent*] *quando increuit possessionem uille Montispesulani.* Comença : *Illustrissime princeps et domine nobis quam plurimum metuende, quamuis nostri moris conuenienter existat...* acaba l'arenga i el tractat : *nam prompta est ubique uestris iussionibus obedire.* (La capital d'aquesta arenga en vermelló és coronada).

VII. Folis 55 v.º-6 v.º. Contenen, en lletra de la mateixa època, de distint amanuense però, un seguit de fórmules per l'aplicació i aixecament de penes canòniques.

VIII. ARENGAE PRO BACCALAUREANDO IN DECRETIS.
Folis 57-8 v.º, *Arenga...* comença : *Fulget uelut splendor firmamenti. Hec uerba, reuerendi patres et domini, originaliter describuntur...* acaba : *cuius uitis fructus nobis in presenti per gratiam et in futuro concedat per gloriam ipse Dei Filius qui est in seculorum secula benedictus. Amen.* Segueix una estrofa de quatre versos monòrrims, amb rima àdhuc interna, al·lusiva al tema de la darrera arenga. *Uitis ergo habundosa... des nobis superiora. amen.*

Dintre del manuscrit hi ha dos papers solts pertocants al monestir de San Cugat, els quals han estat publicats per Mn. J. Vives en *Analect. sacr. tarr.*, VI. *Notes d'arxius*, p. 304.

34. — *AEGIDIUS ROMANUS. DE REGIMINE PRINCIPUM LIBRI TRES.*

En pergamí i paper (2 × 6). 202 × 284 mm. 235 folis útils; amb numeració 1-234, havent-hi entre el 10 i 11 un full sense xifrar; dos corondells; caixa de l'escriptura, 132 × 208 mm. Títols en vermelló; espais per a caplletres. Calderons. Any 1433.
Al llom : DE REGIMINE PRINCIPUM[1]

Folis 1 a-235 b : f. 1 a-b, Dedicat. [*E*]*x regia ac sanctissima prosapia oriundo suo domino... Philippo primogenito preclarissimi uiri domini Philippi, illustrissimi regis francorum, suus deuotus frater Egidius Romanus...*[2] ff. 1 c-235 b, comença : *Quis sit modus procedendi in regimine principum. Oportet ut latitudo sermonis in unaquaque re...* acaba : *quam Deus ipse suis promisit fidelibus, qui est benedictus in secula seculorum. Amen. Explicit liber de regimine principum, editus a fratre Egidio Romano, ordinis fratrum heremitarum sancti Augustini, quod scripsit frater Petrus Erboleti*[3], *monachus sanctarum Crucum, ex precepto reuerendi in Xto. patris et domini fratris Johannis Pinyana, predicti monasterii abbatis dignissimi, anno* MCCCCXXXIII. *Laus tibi sit, Xriste, quia liber explicit iste. Qui legis ora pro scriptore, cui detur pro pena paradisi*

1. Cfr. inventari del P. CARESMAR, n.º 54. — El P. VILLANUEVA, també el cita.
2. H. L. F. (París 1888), XXX, pp. 384-8.
3. Petrus Erboleti (Pere Erbolet) és també l'amanuense del manuscrit 89 de la Biblioteca Provincial de Tarragona (procedent de Santes Creus), ço és, del *Pugio fidei* de Ramon Martí. Cfr. *Butll. de la Bibl. de Cat.* n.º V. (Barcelona, 1920.) : JOSEPH MARCH, *Un còdex manuscrit del «Pugio» de Ramón Martí*, pp. 195-7.

alma corona. En el full següent de guarda, en lletra posterior, hi ha un sumaríssim índex del contingut dels tres llibres.

35.—[*S. HIERONIMUS. EPISTOLAE ET ALIA OPERA.*]

En paper. 195 × 280 mm. 149 folis útils, llevat dels 64-73, que són en blanc; sense xifrar; caixa de l'escriptura, 115 × 200 mm. Segle XV.
Al llom : EPISTOLAE ET OPUSCULA D. HIERONIMI.[1]

Està en molt mal estat de conservació, a causa de la humitat.

Folis 1-149 v.º : f. 1, Taula de matèries, quasi il·legible i, incompleta per manca del foli següent; f. 2, comença : *Amicis et fratribus in Christo... Inter cetera catholicorum uirorum...* (PL., 30, *316-8. Epist.* LIII); *Epistola beati Iheronimi ad Eudropium consulem. Semper quidem, sed nunc precipue, competenter dicitur uanitas uanitatum... futurorum bonorum participes effici mereamur per gratiam et misericordiam Domini nostri Ihesu Christi;*[2] (PL., 30, *247*, XXXII);[3] (PL., 30, *219*, XXXIII); f. 11. *Tractatus Sancti Iheronimi de episcopatu. Si quis episcopatum desiderat bonum opus non dignitatem, laborem, non delicias desiderat... Sacerdotis enim est scire legem et ad interrogationem respondere de lege. Finis*; f. 13, *Proxime cum Origenis psalterium...* (*Anecd. Mareds.* 3. part 1.ª, 1, segons Wattaso); (PL., 30, *291-7*, XLI); [*de opere Martirologii colligendo*] (PL., 20, *373-4*, V) i [*super eo ipso responsio*] (PL., 20, *374-6*, VI); (CXL);[4] (LXXVI) comença cap a la meitat : *Illum te oculum habere letor, de quo in cantico...*; (LXIII); (LXXXVI); (LXXXVII); (LXXXVIII); (LXXXIX); (PG., 43, *391*); (XC); (PL., 30, 152-67, XII); f. 43 v.º, *Hieronimus de testamento Geruntii... [C]uncto sensus mei afectu uobis uaco etsi nisi loco segregor. Nam et uidem uos mihi uideor et audire...* acaba : *ille imagines, nos requiem prophetarum; Hieronimus ad Cerasiam de uera circuncisione. Superior epistola quam ex me consultatio uestra desprouisit... hodie mecum eris in paradiso. Finis*; f. 73 (X); (CXLV); (CXXXII); (LXXIII); (PL., 18, *77-90*); (PL., 30, *253-6*, XXXIV);[5] (CXXVI); f. 99, Sermons. (PL., 30, *222-6*, XXIV); (PL., 59, *407-10*); (PL., 57, *865-8*); f. 103 v.º, (PL., 23, *107-10*); (PL., 23, *110-62*); f. 131 (CXLVIII); (PL., 45, *1716-8*); (PL., 61, *717-23*);(PL., 30, *227-8*, XXV); (PL., 30, *228-9*, XXVI); f. 143, *Sermo beati Hieronimi de quadragessima.*

1. Cfr. inventari del P. CARESMAR, n.º 21.
2. Tot seguit es llegeix : *Hanc epistolam ex uetusto libro Tholose transcripsi que beato Hyeronimo inscripta erat. Uerum, mea sententia, sua non est putanda. Id enim stilus abunde edocet, qui a beati Hyeronimi grauitate et splendore atque ornatu tantum distat, quantum ortus ab occidente; sed quoniam unusquisque abundat in suo sensu, alius fortasse aliter iudicabit, non inutile arbitratus sum eam scribere, et his qui in operibus beati Hyeronimi delectantur, communem mea opera facere ut si non fructus laboris mei, qui eum librum ex imo terre in lucem eduxi, at saltem laborem ipsum diligentiamque commendent.*
3. Tot seguit es llegeix : *Ego neque hanc puto esse Hieronimi beatissimi.*
4. La numeració emprada en aquesta descripció és l'adoptada per MIGNE, PL. 22, al qual tom cal referir-la, si altrament no s'indica.
5. Tot seguit es llegeix : *Superiorem hunc insulsum tractatum si quis Iheronimi fuisse putat. parum luminis habet. Meo iudicio ausus est graculus inter pauones xrisari.*

Quoniam miles semper exercetur ad prelium... ut digni efficiamur aduentu Pascae et carnis ac sanguinis agni Christi Jhesu; Sermo Sancti Iheron. de Parasceue. Hodie, fratres carissimi, populus Israel et uere homo uidens hoc... quocumque uadit in Christo Jhesu cui est gloria in secula seculorum. Amen; (PL., 57, 905-6, XXVIII); f. 147 v.º (PL., 61, 404-6, XXVI); (XXII), acaba el manuscrit : *adoptati sumus per ipsum Dominum, cui est gloria in secula seculorum. Amen.* (PL., 30, 217-9.)

36. — *M. A. LUCANUS. BELLI CIVILIS LIBRI DECEM.*

En paper. 220 × 282 mm. 168 folis útils, tret del darrer, que és en blanc; amb numeració aràbiga; caixa de l'escriptura, 116 × 180 mm. Epígrafs en vermelló. Numeroses notes marginals i interlineals. Calderons. Segle XIV.

Al llom : LUCANUS.[1]

Folis 1-167 v.º, *Annei Marci Lucani cordubensis de plusquam ciuili bello romanorum in stilo grandiloco metri eroyci... Corduba me genuit, rapuit Nero, prelia dixi...* comença : *Bella per emathios plusquam ciuilia campos...* acaba : *obsedit muris calcantem menia magnum. Explicit liber decimus et ultimus Lucani. Deo gracias. Amen.*

Al f. 168 hi ha una nota gairebé tota esborrada, on es llegeix : *Iste liber est Ludouici Hispaniae.*[2]

37. — [*MISCEL·LÀNEA*]

En paper. 250 × 280 mm. 52 folis útils, tret de l'11 i 30 v.º, que són en blanc; sense numerar; caixa de l'escriptura, 185 × 235 mm. Segle XV.

Al llom : MISCELANEA.

Està molt fet malbé per la humitat.

I. EPISCOPOLOGIUM BARCHINONENSE

Folis 1-5 v.º, *Episcopi barchinon*[*enses.*] *In nomine Domini et Virginis Marie hic incipiunt primi episcopi qui fuerunt Barchinon*[*e*] *post passionem Domini nostri Jesu Xristi in tempore gentilium et gotorum et imperatorum tunc regnantium et xristianos persequentium. Theodosius episcopus barchinon*[*ensis*] *primus obiit* II *kal. iulii anno Domini* XXXIII *in quo tempore erat imperator Octauianus Augustus...* acaba: *Petrus de Planella*[3] *episcopus barchino*[*nensis*]... *anno* MCCCLXXXV.º.

II. Folis 6-8 v.º, Resposta donada pel rey d'Aragó, Joan I, als ambaixadors de Charles VI de França i de la Universitat de París, Simon de Cramaud,[4] etc., en la

1. Cfr. l'inventari del P. CARESMAR, n.º 42.
2. Amb aital renom és conegut Luis de la Cerda, fill d'Alfons, infant de Castella, qui, educat a França, fou nomenat gran almirall d'aquesta nació per Felip VI (1341) en la guerra de successió a Bretanya, i a qui el Papa Clement VI concedí el títol de príncep de les illes Afortunades (Canàries).
3. Cfr. S. PUIG I PUIG, obr. cit. p. 264.
4. Cfr. N. VALOIS, *La France et le grand schisme d'Occident*, (Paris, 1901), III, p. 83.

qüestió del cisma [maig 1396], la qual defuig d'intervenir-hi, per ara i tant, en contra de Benet XIII.

III. COMMONITIO BEATI ANSELMI AD MORTI PROPINQUUM FRATREM.

Foli 8 v.º, *Commonitio* etc. *Et debet interrogari et sic respondere. Interroga. Frater letaris quod in fide xristiana moriaris. Respondeat frater. Etiam. Gaudeas quod morieris in habitu religionis*... acaba : *deinde dicat ter : in manus tuas Domine etc. conuentu idipsum respondente. Securus moritur cui hec dicuntur ante mortem, nec uidebit mortem in eternum. Dirupisti Domine uincula mea et tibi sacrificabo etc. Crisostomus. Hic uersus a quibusdam tante uirtutis creditur ut omnia peccata dimittantur, si in fine trina confessio dicatur.* (PL., 158, *685-7*.)

IV. [SIMBOLUM ATHANASIANUM.]

Foli 9 v.º, comença : *Quicumque uult saluus esse ante omnia*... acaba : *firmiterque crediderit saluus esse non poterit. Gloria Patri*... (PG., 28, *1582*).

V. [INVOCATIO IN ARTICULO MORTIS FACIENDA.]

Foli 9 v.º, comença : *Benedictio Dei Patris cum angelis suis sit super me et custodiat me. Amen. Benedictio Jesu Xristi cum omnibus apostolis*... acaba : *lunam et stellas quas tu fundasti. Jhesus et Mater sua custodiat me. Amen.*

VI. [ROBERTUS EPISC. LINCOLN. SALUTATIO ANGELICA.]

Foli 10. Com a pròleg, conta que un cardenal composà aquesta oració, a la qual Madona Santa Maria vinculà la promesa que, qui la resés, no moriria sense confessar els seus pecats. Tot seguit narra un miracle realitzat amb el seu familiar, el qual, havent estat robat i decapitat, no morí fins que va poder realitzar-ho.

Comença : *Aue Dei Genitrix et immaculata, Uirgo celi gaudium toti mundo nata*... (U. CHEVALIER, *Repert. Hymn.*, n.º 1761.) És una prosa acròstica en estrofes de quatre versos trocaics monòrrims, dividits en dos hemistiquis de 7 × 6 síl·labes, plans d'accent en cinquena i dotzena.

VII. FR. [BERNAT OLIVER.] TRACTATUS CONTRA PERFIDIAM IUDEORUM.*

Folis 12-18 v.º, *Incipit tractatus magistri Bernardi Oliuarii, fratrum eremitarum ordinis sancti Augustini, contra perfidiam iudeorum. [A]mbulabunt ut ceci quia Domino peccauerunt*... acaba incomplet (cap. VII) : *loquetur in nomine meo audire nolunt, ego ultor existam. Istud autem non potest*...

VIII. [ORDINATIO PETRI II ARAGONUM ASSIGNANS POENAS CIVILES, PRAETER ECCLESIASTICAS, CONTRA INFRACTORES PRIVILEGII CLERICALIS «CANONIS».]

* Cfr. inventari del P. CARESMAR, n.º 1, on diu que sols hi havia el final de l'obra; en canvi, el P. VILLANUEVA diu que sols hi veié el principi, com és ara. — Cfr. Greg. SAN-TIAGO DE VELA, *Ensayo de una bibliografía ibero-americana de la orden de S. Agustín*, (Madrid, 1922), VI, pp. 74-88, on es donen interessants noves sobre el nostre manuscrit i la raresa de l'obra.

Foli 19, Conté tres parts : *a)* La primera, de la qual sols queda el fragment del final, priva d'actes i contractes legítims als que romanen en excomunicació, més d'un any; *b)* la segona, per la qual sabem que les dites ordenacions van dirigides a l'arquebisbe de Tarragona Ramon [de Rocaberti], va *contra iniacentes in clericos manus uiolentas uel eos captos tenentes;* i *c)* la tercera imposa penes pecuniàries i corporals *contra interfectores clericorum. Datum Ilerde* XII *kal. aprilis* (21 març) *per manum Ferrarii notarii nostri, anno dominice incarnationis* MCCCX.[1] *Sig✠num Petri Dei gratia regis Aragonum et comitis Barcinonensis. Gullielmi, Aduersone episcopus. Signum Petri* [*de Cirach*]*, Barcinonensis episcopi, Abbas Sti. Johannis. Signum Guilelmi Durfortis.*

IX. [BULLAE APOSTOLICAE GREGORI IX, CLEMENTIS VI ET BENEDICTI XII.]

Folis 19 v.º-23 : *a)* ff. 19 v.º-20, Butlla de Gregori [IX] confirmant l'anterior ordenació de Pere II d'Aragó. *Confirmatio domini pape. Gregorius episcopus, seruus... Archiepiscopo Tarraconensi et suffraganeis eius, salutem... Cum a nobis petatur quod iustum est... Cum itaque sicut referentibus uobis accepimus sic in partibus uestris inquietas.. Datum Lateran.* v *kal. februarii pontificatus nostri anno* IIII.º [28 gener 1231]. *Originalia predictarum constitucionis et confirmacionis ipsius tenet bullata dominus prepositus Terracone.*[2] *b)* ff. 20 v.º-1 v.º, Id. de Clement VI establint un any jubilar cada cinquanta, *Clemens papa VI mutauit annum iubilei de anno* c.º *ad quinquagesimum. Clemens episcopus seruus... Saluator mundi in humanum genus...* (Nota de l'amanuense.) *Hic non est data, sed absque dubio secundum premissa ante annum Domini* MCCCL *fuit quod premittitur ordinatum. c)* ff. 21 v.º-3, Id. de Benet [XII] sobre la visió beatífica. *Declaratio super uisione animarum iustorum. Benedictus episcopus seruus... Benedictus Deus in donis suis... Datum Auinione* IIII *kal. februarii pontificatus nostri anno secundo.* [29 gener 1336.] (Ed. *Bullarium rom.* Lutetiae Taurinorum, 1859, pp. 345-7.)

X. [S. BONAVENTURA.] ORATIO [AD JESUMCHRISTUM].

Foli 23, *Oratio infrascripta de uerbis beati Bernardi dicitur in principio horarum...* comença : *Transfige Domine, dulcissime Jhesu, medullas anime mee...* (Ed. *Breviarium rom.* Turonibus, 1921, p. 288.)

XI. [S. BERNARDUS (?)][3] HIMNUS REGRATIANDO DEO DE BENEFITIIS.

Folis 24-5, *Ymnus regraciando Deo de beneficiis siue de principalioribus usque ad diem iudicii...* comença : *Ad beate Trinitatis simplicisque deitatis...* (U. CHEVALIER, *Rep.*

1. Aquesta data evidentment te una C de més, per error del copista, com es dedueix de la coexistència dels signants.

2. Efectivament, existeix en l'armari de les butlles apostòliques de l'arxiu de la catedral de Tarragona amb el n.º 21. Segons el catàleg dels pergamins de dita Séu, que Sanç Capdevila redactà, avui en premsa, portarà la cota moderna n.º 448.

3. Cfr. *Journal des Savants* (Paris, 1882) : B. HAURÉAU, *Sur les poèmes latins attribués a Saint Bernard,* p. 405, on és citat un manuscrit de Reicheneau, que atribueix aquest himne a Sant Bernat.

himn., n.º 92.) Està compost de sis dímetres trocaics, el primer, segon, quart i cinquè dels quals són acatalèctics, plans d'accent en tercera i setena síl·laba; i catalèctics el tercer i sisè amb rimat *aabccb*. Segueix l'oremus : *Omnipotens sempiterne Deus qui dedisti famulis tuis*... l'antífona : *O crux splendidior cunctis astris*... i l'oremus : *Domine Deus et homo, tuorum gloria electorum*...

XII. [PASSIO] STI. SEVERI.

Folis 26-30, *Incipit istoria Sancti Seueri episcopi et martiris barchinonensis. Beatus Seuerus nomen suum a parentibus traxit. Hic habuit parentes xristianos*... acaba : *sine dubio procul consequitnr absque mora. Explicit istoria sancti Seueri martiris et episcopi barchinonensis, cuius precibus et meritis adiuuemur. Amen.*

XIII. [URBANUS V (?)] VERSUS CONTINENTES PROPRIETATES «AGNUS DEI».

Foli 30. *Uersus* etc. comença : *Balsamus et munda cera cum crismatis unda*...

Ed. *Butlletí de la Biblioteca de Catalunya*, IV (Barcelona, 1917). : Mn. Manuel Beti, *Notícies de dos mss. de l'arxiu de la arxiprestal de Morella*, p. 63.

XIV. [SENTENTIAE ET ORDINATIONES RAIMUNDI [D'ESCALES] EPISCOPI.

Folis 31-47 : *a)* ff. 31-42, essent bisbe d'Elna [1377-87]. Comença : *Quia constat nobis Raymundo Dei et apostolice sedis episcopo elnensi*... Conté : Sentència arbitral sobre una donació feta a Berenguer Laureta per Antònia, filla i hereva universal de Guillerm Terreny, batlle d'Elna i del terme de Palasol. Sentència sobre validesa matrimonial entre Bernat de Ponths i Ramona, filla de Guillem Bernat de Cinenachs, de la jurisdicció de Bastida. Id. sobre un plet sostingut entre Pere Miquel i Joan Batet amb motiu d'una llàntia que devia cremar davant de l'altar de Sant Miguel de l'església de Santa Maria d'Argelès. Id. contra Antoni Blanch, beneficiat de l'església d'Elna, i Galarda, muller de Jaume Donera. Id. a favor d'Antoni Massellar, capellà de Palasol, sobre la possessió d'un benefici. Id. declarant innocent a Bernat Domènec, ebdomadari de la Col·legiata de Sant Joan de Perpinyà. Id. sobre el mercat d'Elna, al qual acuden molts forasters *causa uendendi linum, panneum lineum, ollas sotulares, oleum, laneam, frumentum*, etc. Id. contra Jaume Casenoves, del monestir de Sant Cugat, famós lladre, el qual fou condemnat a romandre un diumenge a la porta de la Catedral d'Elna, un altre a la de l'església de Sant Joan de Perpinyà, a cinquanta dies de presó i la resta de la seva vida al monestir de Sant Cugat, sense que aparegui, però, mai més en públic, per tal d'evitar l'escàndol. Id. a favor de Tomàs Come, sobre la provisió d'un benefici a l'església de Sant Miquel de Lots, diòcesi d'Elna. Id. sobre pagament de deutes per Samuel Çaragossa, jutge de Perpinyà, amb béns de fra Ramon Colomer, segons sentència d'Arnau Duran. Id. condemnant Jordi Ponç a satisfer uns censals anuals a la comunitat de preveres de Sant Miquel d'Elna. Id. a favor de Pere Cerdà, fill de Joan, procurador de la vila de Perpinyà, presentat per a un benefici de l'església de Sant Andreu de La Bajol (dos instruments). Id. sobre construcció i reparació de murs pels terratinents d'Elna. Id. contra Gregori Morer, batxiller

in utroque, del lloc d'Insula, sobre restitució de censals i altres emoluments. Id. en idèntic sentit contra Pere Joan Ferrer, del lloc d'Estueri. Id. a favor de Joan Espertin, clergue de Perpinyà, adjudicant-li el benefici fundat per Guillem Martí en l'església de Perpinyà, per al que fou presentat per Guillem Gros i Ramon Adroner, cònsols del lloc de Pesillà (dos instruments). Id. a favor de Bartomeu Querot, prevere, presentat per a un benefici en l'església d'Elna, per Marc Laurador. Sentència arbitral fallant un plet entre Guillem Roger i Ramon d'Artà. *Apostoli refutatorii* per al cabilde d'Elna. *Forma apostolorum quibusdam Perpiniani clericis concessorum* (el document el dirigeix Ramon, bisbe d'Elna, al seu primat Joan [Roger], arquebisbe de Narbona). Forma d'apel·lació al Papa.

b) ff. 42-7, essent bisbe de Barcelona [1387-98] : Dues ordenacions referents a la unió de cinquanta-sis esglésies parroquials a la mensa capitular de Barcelona, (any 1391)[1] ço és: *de porcione domini episcopi in distribucionibus fiendis de capellaniis unitis* i *super presentacionibus et collacionibus ecclesiarum quarum capellanie fuerunt unite capitulo*. (S'hi citen el nom i cognoms de tots els capitulars i de les parròquies.) Apel·lació del baró Arnau davant del bisbe de Barcelona, sobre la vigència legal del privilegi clerical, dit del *forum*, quan el clergue és mullerat. f. 46 (il·legible). Apel·lació feta per Pere Gibert, procurador, en nom de Ramon, bisbe de Barcelona, davant d'Arnau, subveguer de Vilafranca «*sobre la subvenció e aiuda, la quall lo dit senyor (rei) resident a Barcelona demana als castells, uiles e lochs de prelats per rahó del benauenturat passatge de Sardenya*», la qual ordenació reial fou comunicada per carta del subveguer als homes dels llocs de Vila-rotunda (Vilarrodona) i de Monte Macello, (Montmell). Vilafranca, 16 maig 1393.

La major part d'aquests instruments no poden ésser llegits íntegrament, perquè l'escriptura és borrosa, degut a la humitat.

XV. [FORMULARI.]

Foli 47 v.º : a) *Verba procuratoris quando matrimonium contrahitur inter absentes*. Pren com a model la fórmula emprada per al matrimoni contret, mitjançant procurador, entre Matheu,[2] comte de Foix, i Joana, filla de Joan I rei d'Aragó, i de Martha d'Armagnac. (Segueixen folis il·legibles.) b) *Responsio facta cuidam appellationi* c) *Quaestio quaedam satis dubia* (es tracta de l'execució d'una gràcia apostòlica). d) *Super sententia lata inter homines castri de Rippis et de la Gealtrude siue de Cubellis* (Són tres instruments pertocants a una sentència donada pel batlle del castell de Ribes en un plet de competència entre els seus homes i els de La Geltrú o de Cubelles). acaba incomplet : *quare in dubio presumitur ignorantia et ita absoluitur illud*.

1. Cfr. *Arch. Catedral. Barch. III. scrin. 2 tit. Priuil. Pont.*, n.º 3 (segons S. PUIG, ob. cit., p. 273.)
2. Cfr. J. MIRET, *El vizcondado de Castellbò*, (Barcelona, 1900), p. 268.

Fig. 17. — Bíblia. Ms. 28, f. 5 r.

p. 186

Fig. 18. — Suma de Fra Llorenç. Ms. 39, f. 132 r.

p. 201

38.—[*PSALTERIUM BREVIARII*]

En pergamí. 200 × 282 mm. 116 folis útils; sense xifrar; és noten llacunes entre els folis 1-2, 38-39, 40-41, 75-76, 83-84, 94-95, 108-109, 109-110. Hi ha igualment un gran trasbalsament de fulls; el 30 deu emplaçar-se entre els actuals 39-40, el 111 deu col·locar-se davant del 110, i el 115 davant del 114. Caixa de l'escriptura, 230 × 250 mm. Títols en vermelló. Set caplletres dibuixades a la ploma, en atzur, vermelló i morat. Segle XV.

Al llom : PSALTERIUM MONASTICUM.

L'escriptura de molts folis és borrosa, degut a la humitat.

Folis 1-116 v.º : ff. 1-97 v.º, comença amb el saltiri de dominica : *Beatus uir.....*; i acaba amb el de dissabte : *Laudate Dominum in sanctis eius...*; ff. 97 v.º-104 v.º, *Cantica* : d'Isaias, d'Ananias, els de Moisès, d'Abacuc, dels tres joves, de Maria, de Sacarias, de Simeó i *Te Deum;* ff. 104 v.º-109, *Litaniae sanctorum... Ste. Cucuphas, Ste. Seuere..... Ste. Pontii, Ste. Felix... Ste. Genesi... Ste. Juste, Ste. Pastor... Ste. Orate, Ste. Trophime... Ste. Benedicte Pater... Ste. Cesari... Sta. Eulalia... Sta. Fides... Sta. Tecla...*; ff. 109-116 v.º, *Cantica a)* segons el temps : in adv. *Ecce Dominus Deus in fortitudine ueniet..... Cantate Dno. canticum nouum... Hec dicit Dominus Deus Redemptor Israel...*; in nat. Dni. *Populus qui ambulabat in tenebris... Letare Jerusalem et diem festum agite... Urbs fortitudinis nostre Sion...* in XL.ª : *Deducant oculi mei lacrimas... Recordare, Domine... Tollam uos de gentibus...*; in sto. Pasche. *Quis est iste qui uenit de Edom... Uenite et reuertamur ad Dominum... Expecta me, dicit Dominus... b)* segons els Sants : in nat. apost. et pl. mart. *Uos sancti Domini uocabimini... Reddet Deus mercedem laborum.. Fulgebunt iusti...*; in nat. un. mr. *Beatus uir qui in sapientia morabitur... Benedictus uir qui confidit in Domino... Beatus uir qui inuentus est sine macula...*; in nat. uirg. *Audite me diuini fructus et quasi rosa plantata... Gaudens gaudebo in Domino... Non iuraberis ultra...* acaba : *donec ponat Jerusalem laudem in terra.*

39.—[*SOMME LORENS*]* en català.

En paper. 200 × 275 mm. 144 folis útils, tret del 132 v.º, que és en blanc; sense xifrar; dos corondells; caixa de l'escriptura, 140 × 200 mm. Calderons. Segle XV. Fig. 18.

Al llom : EXPLICACIÓN DE LA DOCTRINA CRISTIANA.

Folis 1 a-132 a, comença : *Lo primer manament que Deus dona a Moyses...* acaba : *aci finare ma materia a la gloria de nostre Senyor, quin sia loat e seruit e honrat, qui us aport tots a uida perdurable. Amen. Beneit sia lo precios nom... Aquest libre feu un frare dels preycadors a raquesta del rey Felip* [*III*] *de Fransa en l any de la incarnacio de nostre Senyor MCCLXXIXº. Deo gracias. Amen. Ffinito libro, sit laus et gloria Xristo. A*[*men*]. *MCCCII.* (?)

* Cfr. J. Th. WELTER, *L'exemplum dans la litt. rel. et didac. du moyen age* (París-Toulouse, 1927), p. 169. — Id. QUÉTIF, I, pp. 386-7. — Per als altres quatre manuscrits existents, cfr. *Butlletí de la Biblioteca de Catalunya*, I (Barcelona, 1914) : J. MASSÓ I TORRENTS, *Catàleg dels manuscrits catalans de la Bibl. capitular de Barcelona*, pp. 152-3. — El P. VILLANUEVA el cita i diu que està escrit en llemosí.

II. [RECULL D'EXEMPLES MORALS]

Folis 133-44 v.º, a) *Exemple d'aquells qui an deuocio en lo cors de Jhesu Xrist.* (Conta com a un malalt, al qual la malaltia no li permitia combregar, un sacerdot li va posar la Sagrada Forma sobre el ventre, i aquest, obrint-se, l'endinsà.) b) *Exemple d aquells qui fan lo senyal de la creu que no poden esser sobrats per l'anemich.* (Conta com un servent, que volia ésser ric, fou portat a un palau encantat, i en ésser-li exigida pel rei l'apostassia de la fe en el misteri de la Santíssima Trinitat com a condició prèvia, en lloc d'apostatar, la confessà, i desaparegut el castell, es va trobar salvat i sol en un camp.) c) *Pulchrum exemplum.* (Conta com un home tenia tres amics : un, al que estimava més que a ell, a l'altre igual i al tercer menys. L'amistat amb aquest darrer fou el que li va valer ésser acusat davant del rei. Aquests amics, diu a la fi, els tenen tots els homes: el primer representa la muller i els fills que l'acompanyen fins al cementiri; el segon, les riqueses amb les quals és comprada la mortalla, i el tercer, són les bones obres que ens defensen davant de Déu.) d) *Bell exemple d un hom qui fou malalt.* (Conta com havent mort un home, la seva ànima fou portada a contemplar el purgatori, infern i cel, i havent retornat a informar el cos, feta renúncia dels seus béns, es retirà a un monestir prop del qual passava una sèquia, en la qual es ficava tots els dies, matí i tarda, com a record de què havia d'ésser enterrat i per tal de passar el purgatori aquí en vida). e) *Exemple d'un cavaller qui era de maluada vida.* (Conta com un cavaller, saltejador de camins, manà als seus criats que raptessin un religiós que passava prop del seu castell. Menat a presència del senyor, li pregà que aplegués allí llurs servents, entre els quals hi havia el cuiner, qui, en veure el religiós, li tremolà de tal mena el cap, que es va veure obligat a confessar ésser el diable, que feia catorze anys que estava al servei del cavaller per tal d'ofegar-lo, cosa que no arribà a consumar perquè aquest, si bé de mala vida, tots els dies, en aixecar-se, saludava la Verge.) f) *Exemple d'un cavaller que era hom fort, bo e honrat.* (Conta com havent-se hom retirat a un monestir, assigna-ren-li un mestre per tal d'ensenyar-li de llegir i escriure, el qual tan solament va poder aprendre aquests mots : *«Aue Maria gratia plena»* que repetia tot el dia interiorment. Mort que fou, va néixer en el seu sepulcre un lliri amb arrels a la boca del difunt, i a les fulles del qual estaven escrites aquelles tres paraules.) g) *Exemple de un monjo.* (Conta com un monjo, trobant-se greument malalt, en visió anticipada va assistir al seu judici i, malgrat pesar més els seus pecats que les bones obres, invocant Déu, un àngel posà una gota de sang de Jesucrist sobre aquestes i pesaren més.

Segueix una exposició 1) de com pot ésser demanada una mercè, ço és, en persona, per missatge, per carta o per senyal; totes les quals maneres foren practicades per Jesucrist amb tal de convertir els homes; 2) sobre els sis contraris que hauran els pecadors el dia del judici, ço és : Nostre Senyor, l'infern, els pecats, els diables, la consciència i el món; 3) sobre el verset: *Fili Dauid miserere mei, quia filia mea*, etc.; comença : *Diu Sant Bernat que ab gracia de Deu tota res pot hom fer...* acaba : *sino que la justicia de Deu cauria sobre ells*; 4) sobre l'homilia de la segona dominica de quaresma : *Sequitur alias partes.*

Miserere mei, Domine, fili Dauid, etc. *Diu sant Joant que moltes uegades demana hom moltes coses e no les pot hom hauer...* acaba : *qui dona final sentencia a aquesta es per satisfaccio de obra*; 5) *Materia que pot seruir a cascun capellà nouell*; comença : *Querite Dominum dum inuenire potest. Ista materia est communis et applicabilis in quolibet tempore anni pro uiuis et mortuis. Diu donchs lo propheta Ysayes que cercar Deu hom deu mentre hom lo pot trobar...* acaba : *e axi fasam ho en guisa que estia ab nos.*

h) *Exemple de un caualler qui fou enamorat de una donzella.* (Conta com un cavaller s'enamorà d'una donzella i, degut a que aquesta li exigí que per casar-se amb ell havia d'ésser ric, occí un ric mercader i el robà. En preguntar-li la donzella com havia adquirit el diner, confessà el delicte. Li manà llavors que vetllés el cadàver, del qual, a mitja nit, sortí una veu demanant a Déu venjança. El cel li respongué que seria feta als tres anys, en aquell mateix dia. Varen casar-se, i als tres anys, en tal dia, oblidant la profecia, celebraren un banquet amb joglars, etc., i al punt s'ensorrà el castell.) i) *Exemple de una monia.* (Conta que en un monestir de Roma va morir una verge casta de cos, però no de boca, la qual fou sebollida a l'església. El sagristà, estant en oració, la vegé, en visió, nua davant de l'altar, i al dia següent va aparèixer el sepulcre de marbre cremat i tot fumat pel mig, per demostrar que la castedat ha d'ésser completa i no parcial.) j) (Conta com una regina es va enamorar d'un formós jove, diaca, la qual el va cridar per declarar-li el seu amor. Ell li preguntà què hi havia al seu esguard que més l'enamorés, i ella li digué que tot el seu cos, sobretot, però, la boca. Aquest aleshores es tallà els llavis i els hi donà, i així sortí de la presència de la regina, essent guarit la nit següent per la Verge amb un bàlsam celestial. Avui l'Església l'anomena «*Sent Johan bocha d'or*». k) *Exemple d'un sent hermita.* (Conta com un sant ermità morí destrossat pels óssos, el qual fet presenciat per un amic fou causa de que es desesperés i desconfiés de Déu, qui li envià un àngel per tal de dir-li que els seus judicis eren inescrutables i que aquell sant ermità havia mort així, perquè passés el purgatori en aquesta vida.) l) *Exemple molt bell d una santa verge.* (Conta que, preguntada una monja com era que feia tan gran penitència, respongué que el seu pare, després d'una vida austera, morí en un dia de gran nevada i no pogué ésser enterrat fins al cap de quatre dies, ja malolent; i en canvi, la seva mare, després d'una vida llicenciosa, morí en olor de santedat i fou enterrada amb gran honor; una nit, però, un àngel li mostrà, en visió, el cel on estava el seu pare, el qual li encarregà que, per a poder ajuntar-se amb ell al paradís, havia de fer penitència en vida, i després li presentà l'infern, on va veure la seva mare, la qual li recomanà bona vida perquè no fos tan infortunada com ella.)

40.—*JOAN DE SOCARRATS. REPERTORIUM* [*IURIDICUM.*]

En paper. 207 × 275 mm. 8 + CCLI folis útils, llevat del 8, LI v.º, LV, CV v.º i CXXXVII, que són en blanc; sense xifrar els vuit primers i amb numeració romana I-CCLI els altres, tallada, però, per la ganiveta del relligador, en molts d'ells; caixa de l'escriptura, 150 × 190 mm. Notes marginals. Segona meitat del segle XV.

Al llom : QUAESTIONES ET DECISSIONES IURIS.*

* Cfr. inventari del P. CARESMAR, n.º 46.

Al marge superior del primer foli hi ha una nota, si be escapsada, on es llegeix: *qui hoc repertorium fecit doctor Johannes Socarrats.*[1]

I. [QUAESTIONES MOTAE IN AUDIENTIA GUBERNATORIS GENERALIS CATHALAUNIAE.]

Folis 1-7, Hi ha una vintena de debats[2] sobre diferents matèries, en els quals intervenen ordinàriament els advocats catalans Gerard Gordiola, Joan Ramon Ferrer,[3] Pere Clariana i, sobretot, Tomàs Mieras[4] i Joan de Socarrats, sota la presidència de Joan May, o bé de Gaspar Vilana, durant els anys 1467-90.

Als folis 2-3 v.º hi ha intercalada la taula de matèries del cos del manuscrit.

II. [QUAESTIONES VARIAE ATTINGENTES IUS CATHALAUNICUM.]

Folis I-XII. (El foli primer està relligat de cap per avall.) *Quis dicatur proditor. De pena prodicionis. Qualiter puniantur frangentes homagium. Les coses e actes seguents deu e es tengut es pertany de fer al loctinent de batlle general.* (Cita deu casos a què s'estén la seva jurisdicció.) *Computacio dotis*, en català. (Versa sobre una qüestió de bens de na Bartomeua, muller que fou de n'Antoni Primea, de la vila de Blanes, resolta a 15 de setembre del 1434, per Pere de Colomer, jutge del viscomtat de Cabrera.) *De castello ad cuius iurisdictionem pertineat.* (Alguns dels seus paràgrafs van avalats amb els noms de Ramon Ballester,[5] Pere Terrer[6] i Jeroni de Vallseca). *De empara* (El primer dels paràgrafs va avalat amb el nom de Jaume Callís[7] i el segon amb el de Guillem de Vallseca.)[8] *In localibus Barchin. que fuerunt extense via in rubrica : ne quis ab interlocutoria valeat appellare sed reclamare. Item statuimus et ordinamus quod iudex, propositis dilatoriis super uerbo «reclamare».* (a la fi, diu : *Jaume de Far*).[9] *De prescripcione.* (Alguns dels seus paràgrafs són autoritzats per Jaume de Montjuïc.)[10] *Maridatge. Nota de uestibus factis per uirum mulieri, soluto matrimonio, an debeant esse uiri uel mulieris. — Secuntur quedam regule generales in materia staturorum collecte ex dictis domini Baldi*[11] (degli Ubaldi). *Qualiter iurantes enormiter de Deo, Virgine Maria ac de aliis sanctis puniantur* (Guillem de Vallseca autoritza un dels seus paràgrafs). *In usatico «de intestatis»* [*quaestio dispu-*

1. Cfr. *Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans* (Barcelona, 1909-10) : GUILLEM DE BROCÀ, *Juristes i jurisconsults catalans dels segles* XIV-XVII, p. 497. — Corrobora l'atribució d'aquesta col·lecció jurídica a Joan de Socarrats, com autor, la subscripció dels lletrats que intervingueren en el debat *milites torqueri possunt* del f. 1 : «*et erant de consilio Johannes Mai... et ego Johannes de Socarrats*» i el colofó del f. CLXXXVI.
2. El segon debat del f. 3 v.º versa sobre un plet entre Lluís Setantí i Pere Grau. Cal anotar aquesta al·lusió a la casa Setantí, per si fos aprofitable per a determinar la procedència del manuscrit.
3. Cfr. TORRES AMAT. p. 246.
4. Cfr. *Anuari* cit., 1909-10, pp. 494-5.
5. Cfr. TORRES AMAT. p. 84.
6. Cfr. *Anuari* cit., (1909-10,) pp. 490 i 498.
7. Cfr. *Anuari* cit., (1909-10,) pp. 491-4.
8. Cfr. *Anuari* cit., (1909-10,(p. 498.
9. Cfr. *Anuari* cit., (1909-10,) Jaume de Far o Desfar, p. 487.
10. Cfr. *Anuari* cit., (1909-10,) pp. 487-8.
11. Cfr. CHEVALIER, col. 414.

tata : quando uir facit augmentum uxori cum pacto quod reuertatur infanti uel infantibus ex ipsis genitis, et relictis tribus filiis et uno herede instituto, an pertinendum augmentum dicto heredi an dictis tribus filiis.] (Els paràgrafs van avalats amb el nom de Jaume de Montjuïc i Pere Çarovira.)

III. MATTHEUS DE MATASSALANIS. TRACTATUS DE CARCERE.

Folis XII v.º-XV v.º, *Incipit tractatus de carcere. Quia precepta sunt inuenta ne pauperes molestiis afficiantur... Explicit tractatus de carcere secundum Matheum de Mathassalanis* (Matteo Matesillani)[1], *utriusque iuris doctoris.*

IV. ANGELUS DE PERUSIO. REPETITIO L. «NEMO CARCEREM». C. DE EXHACTORIBUS TRIBUTORUM LIBRO X.º

Folis XVI-XX v.º, comença : *Debitor fischalis in solucione cessaris non carceratur nec torquetur...* acaba : *Ffuit repetita per dominum Angelum de Perusio* (Angelo Baldeschi)[2] MCCCLXVII.

V. GULLIELMUS [DE CUMO]. TRACTATUS DE SECURITATE.

Folis XX v.º-XXV. comença : *De materia securitatis. Hic congrue potest tangi materia securitatis. Et primo queritur quid sit securitas ne ignoretur... Respondeo securitas est legitimum presidium quod alicui iuste timenti... Explicit materia securitatis que notatur per Guillielmum de Cugno* (Guillaume de Cun).[3]

VI. BARTOLUS [DE SAXOFERRATO]. DE CLERICIS NON TENENTIBUS SOLUERE GABELAM PER SECULARES IMPOSITAM.

Folis XXV-XXVI, comença : *Si aliqua possessio existimata et alienata...* acaba : *Hec Bartolus.* (Bartolo de Sassoferrato).[4]

VII. JOANNES ANDREAS. QUALITER CLERICUS PERDAT PRIUILEGIUM.

Folis XXVI-XXVII, comença : *Quia sepissime contingit dubitari de clericis delinquentibus... Explicit tractatus Johannis Andree*[5] *qualiter clericus perdat priuilegium.*

VIII. Folis XXVII-XXXI : Capítols concordats entre el rei Alfons V d'Aragó i el braç eclesiàstic a les corts de Sant Cugat (10 desembre 1419), en els quals es confirmen els aprovats pel rei Martí a les de Barcelona (a 20 de març de 1409) i convinguts d'abans entre la seva muller Elionor i el senyor Bertran [de Cosnaco], cardenal de Commenge, «*sobre alguns greuges que a l'esglesia e persones ecclesiàstiques se preten esser fetes per officials reyals, specialment sobre la ocupació de les temporalitats*».

1. Cfr. CHEVALIER, col. 3131.
2. Cfr. CHEVALIER, col. 413.
3. Cfr. CHEVALIER, col. 1943.
4. Cfr. CHEVALIER, col. 452.
5. Cfr. SCHULTE, II, pp. 205-29.

IX. COMMISSIO PER ILLUSTRISSIMUM DOMINUM REGEM PETRUM [IV ARAGONUM] SUPER GRAUAMINIBUS PER OFFICIALES REGIOS ECCLESIE FACTIS ET IN CONSILIO PROUINCIALI [TARRACHONENSI] EXPOSITIS ET DE EORUM REUOCACIONE. — CONCORDIA SUPER QUIBUSDAM GRAVAMINIBUS ECCLESIE.

Fou feta entre el comissari del rei, Bernat Olzinelles i l'arquebisbe de Tarragona [Pere Clasquerin]. (Tarragona, 9 gener 1364].

X. BULLA APOSTOLICA [GREGORII XI] CONTRA BANNIENTES SEU RELEGANTES AUT PROSCRIBENTES CLERICOS ET PERSONAS ECCLESIASTICAS.

Foli XXXIV. Aquesta butlla en reprodueix una altra d'Urbà V. : *Gregorius episcopus... tenore quarumdam litterarum, felicis recordacionis, Urbani pape quinti predecessoris nostri, ipsius predecessoris rescriptum... annotari fecimus que talis est : Urbanus episcopus... quare sicut displicent accepimus nonnulli diuersarum partium principes...* acaba : *per litteras apostolicas non facientes plenam mencionem.*

XI. [GLOSSAE SUPER QUIBUSDAM CONSTITUTIONIBUS.]

Folis XXXV-XXXVI v.º, a). Glossa *super constitutione «quod officiales teneantur tenere tabulam»*, comença : *Sed an iudices tabule possint cognoscere de debitis...* a la fi va avalada per : *sapientes Barchin.*

b) Id. *in constitutione «Hac nostra»*, comença : *In uerbo «omnia bona». Mulier, seruata solempnitate constitucionis...*

c) *Queritur an priuilegium constitucionis transeat ad heredes*, comença : *Priuilegium enim istud quod habet mulier...* (Alguns dels seus paràgrafs van autoritzats *per aliquos doctores Gerundae*, per Jaume Calliç o bé *per doctores practicos Cathaloniae.*)

XII BAR[TOLUS DE SAXOFERRATO] MATERIA QUAESTIONUM

Folis XXXVII-XLIV v º, comença : *Super materia questionum uidendum est quid sit questio et que persone questionari seu torqueri possunt... Explicit materia questionum secundum Bar[tolum de Saxoferrato.]*

XIII. BAR[TOLUS DE SAXOFERRATO] TRACTATUS APPELLATIONUM.

Folis XLIV v.º-XLIX, *Incipit tractatus appellacionum per dominum Bar[tolum]. Quia multa ac diuersa tempora circa appellaciones sunt statuta...* acaba : *ut melius promptum sit studentibus. Deo gracias.*

XIV. BAR[TOLUS DE SAXOFERRATO]. R[UBRICA] DE IURISDICCIONE. L[EX] «IMPERIUM» REPETITA PER DOMINUM BAR[TOLUM].

Folis XLIX v.º-LI, *Imperium. Jurisdiccio diuiditur in imperium et iurisdiccionem. Et imperium diuiditur in merum et mixtum...* s'estronca (?) en : *imperium maximum est habere potestatem.*

XV. BAR[TOLUS DE SAXOFERRATO]. REPETITA PER DOMINUM BAR[TOLUM DE SAXOFERRATO] L. EXPULSOS.

Foli LV, comença : [*E*]*xpulsos. Hec l*[*ex*] *est multum notabilis et hoc dicit. Uenditor non tenetur defendere emptorem a uiolencia*... acaba : *Bar*[*tolus*] *doctor.*

XVI. GULLIELMUS DE [CUMO] MATERIA MUNERUM.

Folis LV v.º-LXVI v.º. comença : [*C*]*irca istam materiam munerum quero primo quid sit munus. Et dic quod munus est quod cogimur subire... Explicit materia munerum secundum G*[*ullielmum*] *de Cugno et credo quod cadit secundum allegationes hic positas C. de porcioribus ad munera nominanda L.* 1.ª *lib.* X*º*.

XVII. Folis LXVI v.º-LXVII, *Quero an aliquis rex in terra baronis possit concedere consulatum baronie... Quero an baro possit concedere consulatum in terra sua*... a la fi : *Petrus Jacobi vidi supra.*

XVIII. MATTHEUS DE MATASSALANIS. TRACTATUS ELECTIONIS OPPINIONUM.[1]

Folis LXVII-LXVIII, *In Xristi nomine amen. Incipit quidam tractarellus super eleccione oppinionis uerioris inter oppi*[*niones*] *doc*[*torum*]... *Cum oppiniones sunt super aliquo, inter doctores et glossatores dubitatur que sit uerior et que sit tenenda... Explicit tractatus eleccionis oppinionum per dominum Matheum de Mathasalanis. Deo gracias.*

XIX. LUDOUICUS DE [ROMA]. NOTABILIA.

Folis LXVIII-LXX v.º, *Incipiunt notabilia per Ludouicum de Romadata.* (Ludovico Pontano.)[2] *Nota singularem doctrinam*... acaba : *quia fragilitas humana non excusatur ab hiis misis*...

XX. MATTHEUS DE MATASSALANIS. NOTABILIA.

Folis LXX v.º-CI, comença : [*P*]*rimo nota quod in causis breuioribus si iudex sit... Expliciunt notabilia data per dominum Matheum de Matassalanis in castro sancti Plebis et sancti Petri tempore quo Bononie uigebant mortalitates. Deo laus et honor. Amen.* Conté 202 «*notabilia*», amb numeració marginal.

XXI. ANGELUS DE PERUSIO. TRACTATUS INVENTARII.

Folis CI-CV, *Sequitur tractatus inuentarii per dominum Angelum de Perusio*... comença : *Hec uerba stipulacionis. Nota primo regulam negatiuam quod iure antiguo heres non tenebatur ad legata*... acaba incomplet : *et sic dicta uocacio sit ad eorum comodum non incomodum*...

XXII. GULLIELMUS DE VALLESICHA. AN HEREDES MARITI POSSINT OBICERE UXORI QUE PER ADULTERIUM AMISIT DOTEM.

Folis CIX-CX v.º, comença : *Sciendum est quod quando uxor comittit adulterium et maritus eam non accusat*... acaba : *Gullielmus de Uallesicha* (Guillem de Vallseca).

1. Es troba també aquest tractat en el ms. 63 de l'arxiu de la Seu de Barcelona.
2. Cfr. SCHULTE, II, p. 395. En el text es llegeix *Ludovicus de Romadata.*

XXIII. BAR[TOLUS DE SAXOFERRATO]. CONTRARIETATES.
Folis CXI-CXVI v.º, comença : *An per illa uerba «nolo adire» inducatur repudiacio...* acaba : *Et hic est finis istius operis et sunt centum numero Bar[toli] contrarietates.*

XXIV. BALDUS [DE PERUSIO]. ALIQUA SINGULARIA DICTA ET GLOSSA IURIS CANONICI.
Folis CXVI v.º-CXX, comença : *Sequuntur aliqua,* etc. *secundum dominum Baldum. Quero racione delicti mariti si ipsi sunt ablata bona...* acaba : *sacros canones imitari... Deo gracias.*

XXV. ARTICULI QUANDO EXCIPITUR CONTRA DICTA TESTIUM.
Folis CXX-CXXI, comença : *Articuli,* etc. *Excipiendo et eis melioribus uiis...* acaba: *uideantur sufficere in predictis.*

XXVI. PETITIO IN CAUSA BENEFITIALI.
Folis CXXI-CXXII, comença : *In presentia uestri Reverendissimi in Xto. patris et domini etc. et uestre solite iusticie...* acaba : *ad presens dictus Ticius saluo iure etc.* (És un model d'instància per tal de sol·licitar un benefici eclesiàstic, que a hom pertoca de dret.)

XXVII. BARTOLUS DE SAXOFERRATO. EXPOSITIONES UOCABULORUM.
Folis CXXII-CXXV v.º, comença per *Auspicia* i acaba en *Tegere.* (És un petit vocabulari jurídic alfabetitzat).

XXVIII. BAR[TOLUS DE SAXOFERRATO.] REPETITIO L. SI SOCIETATEM. § ARBITRORUM. DIGEST: «PRO SOCIO».
Folis CXXVI v.º-CXXXI, comença : *Si Societatem. § arbitror. Hec lex posita est in titulo Digest. «pro socio» quam repetiit Bar[tolus]. Et primo ponit thema et quomodo prout facta est...* a la fi : *Repetita fuit per dominum Bartolum de Saxoferrato, utriusque iuris doctorem famosissimum.*

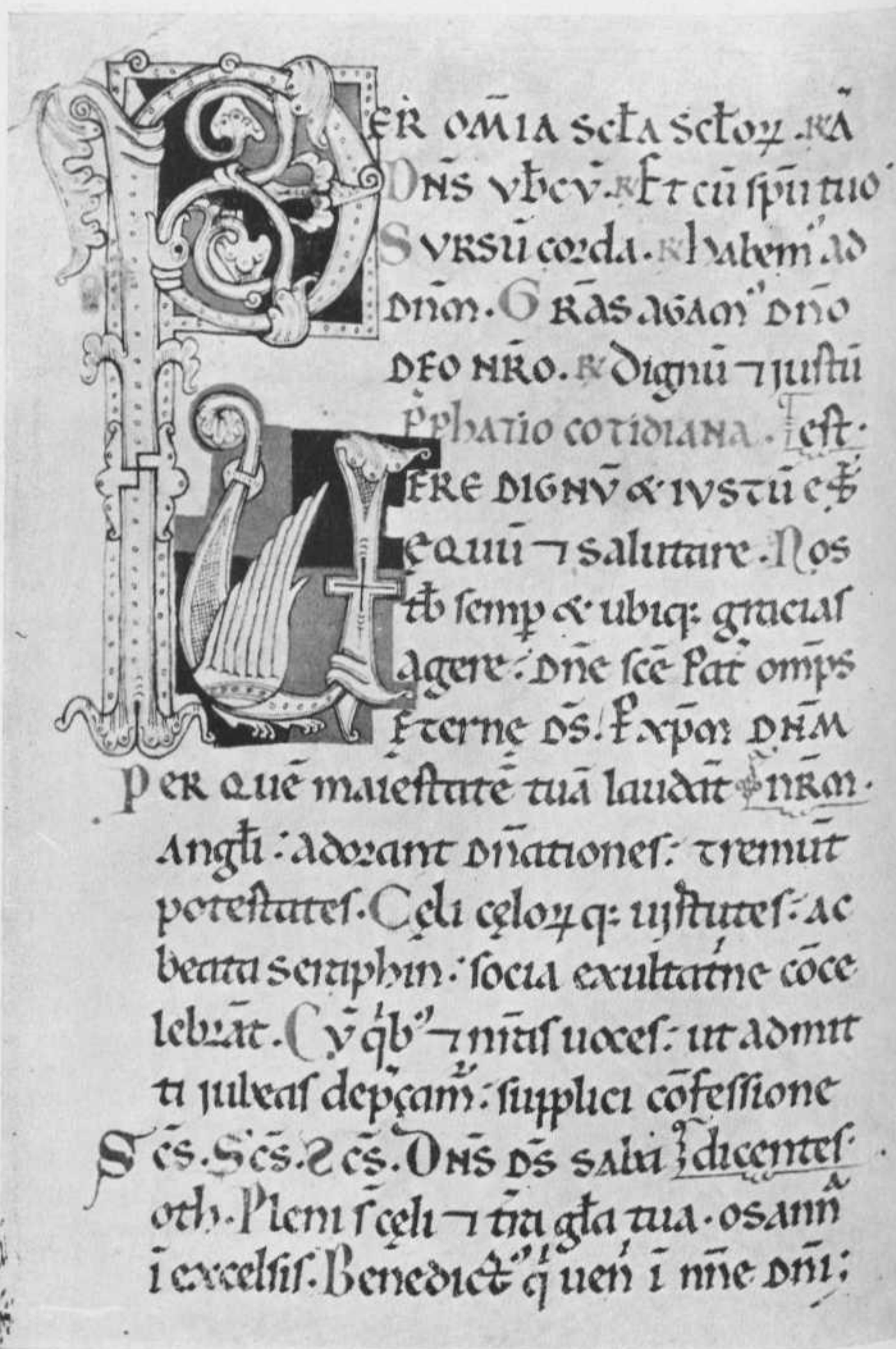
XXIX. BARTOLUS DE SAXOFERRATO. REPETITIO L. GENERALITER DE NON NUMERATA PECUNIA.
Folis CXXXI-CXXXII v.º, comença : *Generaliter,* etc. *Contra confessionem propriam in scriptis factam ex causa de preterito...* a la fi : *Hec sufficiant. Amen. Bartolus de Saxoferrato.*

XXX. [QUAE REQUIRANTUR AD HOC UT DICATUR CASTRUM TERMINATUM ET QUIS POTEST CASTRUM EDIFICARE ET DE IURIBUS IPSIUS.]
Folis CXXXIII-CXXXVI v.º, comença : *Dominus castri de Montecatheno (Montcada) uendidit cui Plagamans castrum de Sancto Marciali...* al f. CXXXV : *et fuimus certi iurisperiti consiliarios electi inter quos ego fui... in ciuitate Barchin. anno* MCCCLXXXX... acaba: *et sic seruatur de consuetudine que non tenentur contribuere.*

Fig. 19. — Sacramentarium. Ms. 47, f. 69 v.

p. 221

PER OMIA SCLA SCLOR. R. AMEN.
DNS VOBCV. R. ET CU SPU TUO.
SVRSU CORDA. R. habem ad
DNM. GRAS AGAM DNO
DEO NRO. R. Dignu et iustu
Ephatio cotidiana. Est.
VERE DIGNV ET IVSTU EST
EQUU et salutare. Nos
tibi semp et ubiq: gratias
agere: Dne sce Pat omps
eterne ds. Expcit DNM.
Per que maiestate tua laudant nra.
Angli: adorant dnationes: tremunt
potestates. Celi celorumq: uirtutes: ac
beata seraphin: socia exultatne coce
lebrat. Cu qb et nras uoces: ut admit
ti iubeas depcam: supplici cofessione
Scs. Scs. Scs. Dns ds sabaoth dicentes.
Pleni s celi et tra gla tua. osanna
i excelsis. Benedict q uen i nne dni.

Fig. 20. — Sacramentarium. Ms. 47, f. 69 r.

XXXI. GLOSSA SUPER CONST. «IMPUBERIBUS» ET «NE SUPER LAUDIMIO».

Folis CXXXVIII-CXL. Alguns paràgrafs de la primera glossa van autoritzats amb els noms d'Eimeric de la Via, Guillem Domenge (o Domènec)[1] Jaume Callis, etc., i algunes parts de la segona amb els de Jaume de Montjuïc, Jaume Callis, Bernat de Lunes,[2] etc.

XXXII. [JAUME CALLIS.] SUPER QUARTO DUBIO LUCIDARII PROCESSUS SONI EMISSI (sometent.)

Folis CXL V.º-CXLI V.º, comença : *Super quarto dubio* etc. *domini de Callicio. Quero ubi debet mitti sonus de viaffora*... acaba : *suum territorium per consilium domini regis in ciuitate Barchin.*

XXXIII. [ORDINATIO JACOBI II] DE LITIBUS ABREUIANDIS.

Folis CXLI V.º-CXLIII V.º Aquesta ordenació consta de dotze disposicions; i fou donada a petició del conseller de la ciutat de Barcelona, Guillem Lull, juntament amb els lletrats Ramon Ricart i Bertrand de Ceva. *Osca, XIX kal. set.* (14 agost), *1307*.

XXXIV. PROVISIO PAPALIS [GREGORII IX] CONTRA TONSURATOS CONIUGATOS.

Foli CXLIIII : Provisió papal pertocant als tonsurats a la infantesa, els quals havent renunciat el clergat més tard, volen soplujar-se sota la immunitat eclesiàstica. Comença : *Gregorius episcopus... episcopo barchin.* [Berenguer de Palou]... *Ex parte karissimi in Xto. fili nostri illustris regis Aragonum* [Jaume I], *fuit propositum coram nobis, quod nonnulli homines terre sue prima tonsura et minoribus ordinibus, quos in puericia susceperant, de relictis legitime ducunt uxores... Datum Lateran.* XV *kal. may pontificatus nostri anno quinto* (17 abril 1231).

XXXV. PRACMATICA [JOANNIS I, REGIS ARAGONUM] CONTRA TONSURATOS UTENTES ARTIBUS MECANICIS.

Folis CXLIIII-CXLV : Aquesta pragmàtica, signada a Barcelona a 12 d'agost del 1387, confirma una altra de Pere [IV d'Aragó], datada a Barcelona a 6 de març del 1374, la qual, ensems, al·ludeix a una tercera de Jaume I i a l'ordenació del papa Gregori [IX] suara esmentada.

XXXVI. BARTOLUS DE SAXOFERRATO. REPETICIO L. CREDITORES. C. DE PIGNORIBUS.

Folis CXLV V.º-CLV, comença : *Hec lex est bona et utilis et habet materiam cotidianam... Hec lex diuiditur in duas partes, primo ponitur quid potest facere creditor...* a la fi : *Reppetita est per dominum Bartholum de Saxoferrato, utriusque iuris doctorem excellentissimum.*

XXXVII. BARTOLUS DE SAXOFERRATO. TRACTATUS DE PRESUMPTIONIBUS IN IURE.

1. Cfr. *Anuari* cit., (1909-10,) p. 486.
2. Cfr. *Anuari* cit., (1909-10,) p. 487.

Folis CLV-CLXIII v.º *Incipit tractatus*, etc. *Quicumque. Hec lex inducitur ad questionem. Emphiteota qui probat se annis proximis preteritis exsoluisse...* a la fi : *Explicit breuis tractatus de presumpcionibus compositus per dominum Bartolum.*

XXXVIII. IN QUIBUS CASIBUS SUFFICIT UNUS TESTIS.

Folis CLXIII v.º-CLXIIII. Són citats breument deu casos en els quals és suficient un sol testimoni.

XXXIX. BARTOLUS DE SAXOFERRATO. AUTHENTICA «EX CAUSA». [Còd. Just. lib. VI, tít. XXVIII.]

Folis CLXIIII-CLXXI, comença : «*Ex causa.*» *Difficilis materia huius authentice in textu codicis breuis...* acaba : *de iure codicilli non habes hic alia. Deo gracias. Bartholus.*

XL. BARTOLUS DE SAXOFERRATO. L. EDITA. C. DE EDENDO [Còd. Just. lib. II, tít. I.]

Folis CLXXI-CLXXVI v.º, comença : «*Edita.*» *Ista lex situata est in titulo «de edendo» Codicis et in presenti lex repetita utilissima...* a la fi : *Reppetita per me Bartholum de Saxoferratum, parusinum ciuem, legum doctorem.*

XLI. BARTOLUS DE SAXOFERRATO. REPETITA L. SOLAM. C. DE TESTIBUS. [Còd. Just. lib. IV, tít. XX.]

Folis CLXXVI v.º-CLXXVII, comença : *Sequitur reppetita... per Bartholum. Dictum testis sine iuramento nullus est momenti...* acaba : *preuidere non potuit breuitate temporis.*

XLII. BARTOLUS DE SAXOFERRATO. QUI SINT REBELLES.

Folis CLXXVIII-CLXXXVI : És una glossa a una ordenació d'Enric VII de Luxemburg, emperador de Romans, feta a l'any 1312. L'ordenació comença així : *Quoniam super est ad audienciam nostram deductum... Datum Pisis IIII non. april. regni nostri anno* v.º, *imperii uero primo.* Comença la glossa : *Hec rubrica est et materialiter posita...* a la fi : *Scripta fuit hec constitucio per me Florum de Friguano in officio ad ciuilia exercentem pistorii annis Domini currentibus* MCCCLXXXIII *die prima may. Completa fuit, Deo gracias, a me et per me Johannem de Socarratis, iurisperiti, die quarta aprilis anno a nat. Dni.* MCCCCLXIII *in ciuitate uicensi.*

Ed. : *Volumen Justiniani sollertissime reuolutum...* (Parisiis. 1615,) ff. CCCXVII-CCCXX.

XLIII. CONSILIA ALIQUORUM DOCTORUM.

Folis CLXXXVI-CLXXXXIII v.º, *Secuntur consilia aliquorum doctorum et primo consilium* : a) *Angeli de Perusio. An per solam confessionem accusati uel inquisiti, qui fuerit confessus omnia et singula in inquisicione contenta uera esse, sit probatum eum esse publicum et famosum latronem.** *Bononie*, 1394. b) *Petri de Ancharrano* (Pietro di Anca-

* Gairebé tots els títols els he pres del marge o bé de dintre el cos del consell.

rano)[1] *De eodem et eadem materia de qua supra. Bononie*, 1394. c) *Francischi de Rampo de Bononia.* id., id., d) *Baldi de Perusio. Utrum si reperitur processus contra Petrum de Marchiano, nec apparet nisi de uno Petro de Marchiano, presumatur esse ille postquam reperiatur in processu de scriptis et postea condempnatus.* e) *Bartolini de Corna*[z]*zano. Utrum ex furto facto per filium competit alteri fratri post mortem prioris actio furti contra fratrem furem.* f) *Baldi* [*de Perusio*]. *Si ex uno ictu seu ex una percusione inferuntur plura vulnera, an debeant imponi tot pene quot sunt uulnera, aut autem solum una pena, considerata una percusione.* g) *Qua pena debeant puniri illi qui expediunt falsam monetam et hi qui sunt factores siue fabricatores false monete.* h) *Jacobi de Arena*[2] *Utrum debeat puniri de falso qui requisiuit notarium ut conficeret falsum instrumentum, non confecit.* i) *Baldi de Perusio. De inquisicione facta de beneno.* j) *Federici de Senis* (Fredericco Petrucci).[3] *De quibus relictis debeatur quarta diocesano.* k) *Lelii de Amellia. Utrum fratres minores, de relictis eis uel eorum ecclesiis, teneantur soluere canonicani porcionem.*

XLIV. [QUAESTIONES UARIAE].

Folis CLXXXXIII v.º-CCVI v.º *Questio* : a) *Martini Silli*[mani][4] *Qui dicantur inimici capitales seu que dicantur inimicicie capitales et que dicantur atrocissima iniuria seu atrox conicium.* b) *Gui*[*donis*] *de Suza*[*ra*].[5] 1) *Quis debeat probare inimiciciam an affirmans an negans.* 2) *Aurea questio. Si aliquis est condempnatus in C. «soluendis intra x dies» sub pena quarti et appellauit, et in causa appellacionis subcumbuit, si dicta C. «soluendis intra decem dies» numeranda a die secunda sentencie, an euitet penam quarti.* 3) *Utrum maleficium commissum de sero dicatur commissum de die uel de nocte, ut sit locus statuto disponente quod maleficia commissa de nocte debeant duplicari.* 4) *Utrum pax facta sacerdoti recipienti uice et nomine uulnerantis ualeat.* c) *Joannis Faxiolli. Utrum producció pacis facta per socium competentem prossit alteri socio contumaci, cum ambo pacem fecissent et hoc ut sit locus, statuto disponente quod qui habuit pacem non puniatur.* d) *Ricar*[*di*] *Malumbra* (Riccardo Malombra)[6] *An aliquis uideatur confiteri crimen de quo fecit pacem.* e) *Gui*[*donis*] *de Suza*[*ra*]. 1) *Si quis occidatur a pluribus et nescitur cuius ictu, unum est necessarium quod ictus cuiuslibet contempletur.* 2) *Si amici uulnerati et uulnerantis sunt in discordia in eligendo medicum, an eleccio spectet ad iudicem uel quem.* 3) *Si sit sentencia lata contra Ticium quoniam ex eius uulneribus uulneratus decesserit, cum hoc refferat unus medicus, an ueniat retractanda, si alii duo medici refferant mortuum ex uulneribus aliorum.* 4) *Utrum in maleficiis possit procedi diebus feriatis.* 5) *Utrum si fideiussores de representando aliquem, contra quem proceditur de malefficio et de soluendo condempnacionem, sint*

1. Cfr. SCHULTE, pp. cit., II, p. 278-82.
2. Cfr. ERN. LANGLOIS en *Mél. archéol-hist. éc. franç.* (Rome, 1884), IV, pp. 53-6.
3. Cfr. CHEVALIER, col. 3608.
4. Cfr. CHEVALIER, col. 4254.
5. Cfr. CHEVALIER, col. 2014.
6. Cfr. CHEVALIER, col. 2974.

liberati, si principalis banniatur. 6) *An percucientes aliquem in confinibus platee habeantur perinde ac si percussissent in platea.* 7) *Quis teneatur ad emmendacionem domus destructe ne ignis accensus transiret ad alias domus uicinas.* 8) *Utrum per penam statuti impositam pro delicto, tollatur pena de iure communi imposita pro eodem delicto.* f) *Martini Silli-*[*mani*]. *An notarius teneatur sumere instrumentum ex inabreuiatura, causa celata, quam ipse notarius attestatur et manu propria scripsit se cancellasse de uoluntate precium.* g) *Angeli de Perusio. An germanus substitutus ad hereditatem testatoris pro parte aliqua admittatur. Questio disputata Bononie per dominum Angelum de Perusio, legum doctorem eximium, ab eodem in scolis data in scriptis die* VI *feb,* 1491. h) *Francisci Pagin.* [*Quaestiunculae uariae.*]

XLV. THOMAS DE PIPERATA. TRACTATUS DE FAMA.

Folis CCVII-CCXII v.º, comença : *Quoniam circa famam indicium argumentorum, presumpciones, multas dubitaciones oriri contingit... Explicit tractatus de fama compositus per egregium legum doctorem, Thomam de Piperato* (Tommasso Piperata)* *de Bononia.*

XLVI. ALBERTUS PAPIENSIS. TRACTATUS DE ET SUPER CONSILIIS HABENDIS PER OFFICIALES ET ASSESSORES ET DE PRATICHA IPSORUM CONCILIORUM HABENDORUM.

Folis CCXIII v.º-CCXVI v.º, comença : *Quoniam questiones sepe de facto occurrunt primo sciendum est quo ordine procedendum sit per assessores ad concilium habendum...* a la fi : *Et hec circa prefatas materias breuitatis causa sufficiant. Deo gracias. Amen. Albertus Papiensis, decretorum doctor.*

XLVII. BARTOLUS DE SAXOFERRATO. REPETITIO L. DE ETATE. DIGEST. DE MINORIBUS.

Folis CCXVII-CCXXIII, comença : *Sequitur repeticio... Ea que pariunt preiudicium magis sunt cum plena cause cognicione...* a la fi : *Reppetita per dominum Bartolum de Saxoferrato, legum doctorem, cuius anima requiescat in pace. Amen.*

XLVIII. BARTOLUS DE SAXOFERRATO. REPETITIO L. SI PLURES. DIGEST: DE EXERCITORIA.

Folis CCXXIII-CCXXVIII v.º, comença : *Sequitur repeticio... Iste* § *habet tres partes, prima loquitur quando plures magistri insunt propositi simpliciter...* a la fi : *Reppetita per me Bartolum de Saxoferrato in felici ciuitate Perusii anno Dni.* MCCCXLIII *die* XX *mensis nouembris.*

XLIX. BARTOLUS DE SAXOFERRATO. DE DIGNITATIBUS.

Folis CCXXVIII v.º-CCXXXVIII : *De dignitatibus. Rubrica. Explicit liber* XI*us*. *Incipit liber* XII*us* *de dignitatibus...* comença : *Si ut proponitis lex prima de dignitatibus libro* XIIº *nobilitas militis que habetur ex progenie... Explicit tractatus de dignitatibus*

* Cfr. FANTUZZI, *Scritt. Bologn.* (1789), VII, pp. 43-6.

compositus per excellentissimum legum doctorem, dominum Bartolum de Saxoferrato, cuius anima in pace requiescat. Amen.

Ed. : *Lectura Domini Bartoli super tribus libris C[odicis] una cum additionibus Domini Angeli de Perusio, apostillisque Domini Alexandri Imolensis...* (Lugduni. [apud Nicolaum de Benedictis]. 1505) pp. 34 v.º-37.

L. [QUAESTIONES VARIAE ATTINGENTES IUS CATHALAUNICUM].

Folis CCXXXVIII-CCXLVIII v.º, a) *Questio singularis* [*Utrum per contractationem rei furatae possit quis puniri*]. a la fi : *et ita consuluit Johannes de Linyiano* (Giovanni de Legnano)[1], *non obstante oppinione Bar[toli] et Bartholomei de Saliceto* (Bartolommeo Saliceti)[2] *et collegii bonon.* b) *An donacio absenti facta ualeat. An donator teneatur de euiccione. An donatarius teneatur ad honera donantis.* c) Diversos capítols de les corts de Barcelona de l'any 1380, promulgats per Pere IV d'Aragó a favor del braç militar, per tal que cap jutge pugui inquirir contra algun home de paratge per mer ofici, sense prossecució de part. d) *Gullielmi Prepositi* (Guillem Despabort, Pabort o Prepòsit).[3] *De iurisdiccione regia* [*in Cathal.*] *in hominibus baronum et ecclesiarum et de guerra et de fortaliciis sine muris et recolitis.* e) *Petri Tirreni. Miles non potest torqueri etiamsi sint indicia contra ipsum, nec eciam propter indicia potest absolui uel condempnari.* (*Barcelona* 1388). f) *Gullielmi Prepositi. An in Cathalonia de rebus feudalibus debeatur legitima.* g) *Jacobi de Munillis* (Jaume de Monells).[4] *Miles, sacerdos uel clericus non possunt legare adultere.* h) *Jacobi de Vallesicha* (Jaume de Vallseca).[5] *An filius in uita patris possit renunciare legitime et eius supplemento.* i) *Bertrandi de Ceva.*[6] *Utrum ecclesia seu clerici teneantur seruare consuetudines seu constituciones Cathalonie.* j) *Gullielmi de Montelau[c]* (Guillem de Montelauc, Montllor o Monlau).[7] *et Francisci Basseti* (Francesc Basset).[8] *Utrum oficialis dispensare possit in casu paupertatis.* k) *Sperantis in Deo Cardona* (Esperaendeu Cardona).[9] *An in re emphiteotica possit fieri empara realis.* l) *Jacobi de Faro. An ille qui officium habet dicatur pauper*, etc. ll) *Johannis de Lyano et Raimundi de Area* (Ramon d'Area).[10] *An ob ius suum tuendum, sit licitum dicere contra alterum uerba coniiciosa et oppropriosa.* m) *Jacobi Marquilles.*[11] *Paces propter iniurias uerbales non rumpuntur.* (Pren peu d'una querella suscitada entre Fran-

1. Cfr. CHEVALIER, col. 2431.
2. Cfr. CHEVALIER, col. 449.
3. Cfr. *Anuari* cit., (1909-10,) p. 493.
4. Cfr. *Anuari* cit., (1909-10,) p. 487.
5. Cfr. *Anuari* cit., (1909-10,) p. 490.
6. Cfr. *Anuari* cit., (1909-10,) p. 490.
7. Cfr. TORRES AMAT, p. 431.
8. Cfr. *Anuari* cit., (1911-12,) «Pere Baçet (1365 ? - 1430)», per F. Martorell i F. Valls Taberner, pp. 577-656.
9. Cfr. *Anuari* cit., (1909-10,) p. 493.
10. Cfr. *Anuari* cit. (1909-10), p. 483.
11. Cfr. *Anuari* cit., (1909-10), p. 494.

cesc Venrell, jurat i Jaume Rolff, ambdós veïns de la villa de Granollers.) n) *Johannis Sobirats.* [*De dote.*]

LI. BARTOLUS [DE SAXOFERRATO]. CONSILIA

Folis CCXLVIII-CCXLIX : Són dos «*consilia*», el primer dels quals versa sobre pagament de gabelles a la plaça de Canet; i l'altre sobre llegats.

LII. ANGELUS [DE PERUSIO.] DICTA.

Folis CCXLIX-CCL : Versen sobre les següents qüestions : a) *Actiones ciuiles quesite ex prouissione defuncti etiam per liberos primi gradus restituende ueniunt.* b) *De iurisdiccione plenissima cum imperio in ciuitate uel in toto territorio.* c) *Amissio rei est causa et fundamentum allegantis.* d) [*De heredibus debitoris.*]

LIII. *Forma bouatici quod dominus Rex* [Jaume I] *constituit per totam Cathaloniam de Sincha usque ad Salses.*

Foli CCLI : És un capítol de corts, datat a Monçó, *VIII kal. iul.* [24 juny] 1217, escrit per fr. Jaume Rocha Crespo, monjo de Sant Cugat, el qual, però, no és l'amanuense del còdex.

41. — [*FR. JACQUES DE CESSOLES.*[1] *DE MORIBUS HOMINUM ET DE OFICIIS NOBILIUM*][2] en català.

En paper. 207 × 272 mm. 28 folis útils; amb numeració romana del XIII al LV; hi falten, però, els folis XXIII-XXVI, XXVIII-XXXII, XXXV-XXXVIII i LII-LIII; dos corondells; caixa de l'escriptura, 145 × 195 mm. Caplletres senzilles i calderons en vermelló i atzur alternant. Primera meitat del segle XV.

Al llom : OBLIGACIONES DE LOS CAVALLEROS Y ARTISTAS.

Quelcom fet malbé per la humitat.

Ed. en català : *a)* la tipogràfica de J. Brunet (Barcelona, 1900), feta damunt el ms. L. 2 de la Biblioteca Nacional de Madrid i amb gravats de l'edició de Caxton, del 1855; i *b)* la de Manuel Bofarull (Barcelona, 1902), damunt el manuscrit de la catedral de Girona, de la mateixa família que el nostre, per l'edició de la qual han estat emprats els tres darrers folis del nostre manuscrit, que manquen en aquell.

Folis 1-28 v.º (a. n. XIII-LV), Comença encetat, cap a la meitat del tractat 2.n, capítol «*dels orfils*»:[3] *e discordia e desamor de maiors a menors. Car los maiors posen carrech als menors...* s'estronca cap a la fi del tractat 4.t, capítol «*del epilech e ajusta-*

1. Cfr. QUÉTIF, I, p. 471; II, p. 818; Id. H. L. F., XXV (París, 1898), pp. 9-41.

2. Cfr. J. PALUZIE, *Primer ensayo de Bibliog. esp. del ajedrez.* (Barcelona, 1912.)—Id. J.-Th. WELTER, *L'Exemplum dans la litt. relig. et didact. du moyen âge,* (París-Toulouse, 1927), pp. 351-54 «Le solacium ludi Schaccorum».

3. La divisió en capítols emprada en la descripció interna del manuscrit ès la de l'edició de M. BOFARULL, puix que el nostre manuscrit en fretura.

ment de tot lo libre sots breus paraules» : *per la forma del dit joch mana al dit philosoff que li dixes sots pena de mort perque.*

Les quatre llacunes damunt esmentades, són compreses entre els ff. 9-10, 11-12, 23-24 i 26-27 i contenen les matèries següents : *a)* des del final del capítol «*dels cauallers*» fins a la meitat del «*dels rochs*» : *per orde la administració del ben publich als... opressio que sostenie la dita ciutat;* *b)* des del final del capítol «*dels rochs*» fins a la fi també del capítol «*dels lauradors*», del tractat 3.r : *oppressió que sostenie la dita ciutat. Encara diu lo dit Valerius..., cridantli vill pamfich lo dit Juli Cesar pres se;* *c)* des de finals del capítol «*dels metges e dels speciers*» fins a principis del capítol «*dels ribalts e dels desgastadors*»: *com hagen ansia de sos malalts... ho acaben de guastar per tal que quant hagen acabat;* *d)* des de finals del capítol «*del taulell*» del tractat 4.t fins als començaments del capítol «*del moviment dels caballers*» : *e los staments qui son en lo mon aixi de grans com de pochs... torna en aquell camp mes dona testimoni.*

42.—[*QUAESTIONES MOTAE SUPER CONTRACTIBUS USURARIIS.*]

En pergamí i paper ($2^2 \times 5^2 + 2^2 \times 7^4 + 3$). 205 × 275 mm. 49 folis útils; dos corondells; sense xifrar; caixa de l'escriptura, 150 × 200 mm. Caplletres senzillíssimes d'atzur i vermelló, amb trets cal·ligràfics. Calderons. Segle XIV.

Al llom : TRAT[ADO] DE USURA.*

I. [TRACTAT D'USURA.]

Folis 1 a-14 d : f. 1 a, Pròleg : *Jhesuxrist princeps e Senyor sobiranament fra[n]ch e liberal...* acaba : *tractarem açi breument de la dita usura temporal sots l'ord[r]e quis segueix en lo tractat seguent*, f. 1 a, Taula dels vint-i-vuit capítols de què consta l'obra: f. 1 c, comença el text : [*Lo primer capitol expon la primera part de la definició de usura*]. *Primerament donchs hauem a veure que es usura, e concorden los doctors en aquesta sentencia, ço es, que usura es tot guany temporal lo qual l om qui presta ateny...* acaba enlaire en el cap. XIV [*Lo* XIIII*e* *prova que nengu per prestech puxa cobrar lo seu*] : *e diu aqui que prestech cosa es quaix spiritual e per tal.* (És un bon tractat medieval de doctrina sobre la usura. Els quatre primers capítols aclaran la definició que en dóna; del cinquè al setè esbrina els fonaments de la seva il·licitud; el vuitè porta set casos en què hom pot rebre ultra capítol, en concepte de préstec; el novè posa un cas duptós del feu; el desè altre dels censals morts; l'onzè tracta de la justificació dels violaris; del dotzè al vint-i-cinquè mou la matèria dels mogubells (mohatra), dels que en destria set espècies; el vint-i-sisè exposa les penes en què incorren els usurers; i els vint-i-setè i vint-i-vuitè tracten de la restitució de les usures.)

II. [QUAESTIO DISPUTATA INTER FR. BERNARDUM DE PODIO CERCOSO ET RAIMUNDUM DE AREA DE LICITUDINE CONTRACTUS EMPTIONIS ET VENDITIONIS CUM CONDITIONE REVENDITIONIS.]

* Cfr. inventari del P. CARESMAR, n.º 33, on ens assabenta que formava una unitat bibliogràfica amb el manuscrit següent.

ff. 15 a-47 d, comença enlaire : *quo uendidit ita quod emptor de necessitate habet reddere uenditori et uendere pro eodem precio uenditori pro quo emerat ipsum censum quandocumque uelit uenditor usque ad certum tempus. Tertium est quod maius pretium datur pro ipso censu*...; f. 15 b, *His uissis seu premissis queritur : utrum contractus emptionis sit licitus quo quis emit predictum censuale cum predicta conditione dans minus pretium quam datur quando uenditur sine predicta conditione, dando tamen maius pretium*.....; f. 22 c, *salua uestri Reuerentia, uerum non est... quia in pluribus locis Cathalonie tale censuale mortuum uenditur*...; f. 23 a, *Dominus Raymundus de Area*[1] *arguit hic contra fratrem Bernardum de Podio Cercoso*[2] (Bernat de Puigcercós). *Reuerende pater et domine. Declaratio infrascripta erit responsio ad predicta quoniam declaro intentionem meam fuisse predictum contractum fecisse in fraudem mutui*...; f. 23 d, *Hic frater Bernardus de Podio Cercoso respondet domino Raymundo de Area. Reuerende domine : ad ea que nouiter respondistis respondeo et dico quod pro ea que primo dicitis omnino confirmatis intentionem meam*...; f. 27 a, *Allegationes pro et contra iuris canonici et ciuilis. Utrum uiolaria et censualia sint licita. Si ciuis dicat quod emptio in qua obligantur persone includat peccatum ex hoc quod persone obligantur ad soluendum, potest argui multipliciter contra eos. Primo sic certum est quod tres sunt actiones*...; f. 37 b, *Allegationes iuris factas per uenerabilem Raymundum de Area, quondam iurisperitum Minorise* (Manresa), *super uenditionibus uiolariorum que fiunt cum instrumento gratie et ad uitam duarum personarum per Cathalonie principatum, per quas probatur ipsas uenditiones fore usurarias ut in fauorem usurarum factas fore, ut ex sequentibus apparebit. Titius uendidit Cayo per septem mille so l[idos]*...; f. 41 a, *Secuntur alie allegationes multum pulcre super contractibus censualium. Titius pecuniam indigebat et quia eam mutuo non inuenit, uendidit super posessione, fundo uel domo*...; f. 42 c, *Pulcriores allegationes super contractibus censualium. Quoniam in Cathalonia ab uniuersitatibus et quoque a singularibus sepe uenduntur redditus*..... acaba : *michi enim sufficit de natura contractus quia nec plus ponitur in questione. Huius autem oppinionis uidetur expresse fuisse dominus Guido [Terreni]*,[3] *bone memorie, maioricensis episcopus et post elnensis, magister celebris in Theologia, in determinatione quarumdam questionum sibi missarum per felicis recordationis dominum Johannem, papam XXII. Et hec dicta sufficiant allatis, plures causa breuitatis omissi, quilibet poterit supplere ad libitum.* Acaba amb la butlla de Martí V. [extrav. com. llib. III, tít. V, cap. I] declarant que els tals contractes no són usurers : *Martinus episcopus seruus... Regiminis universalis... Datum [Romae] ut supra. [sexto nonas iulii pontificatus nostri anno VIII]*, (2 jul. 1425)[4] P[etrus] de Aneruside (?).

1. Cfr. G. M.ª de BROCÀ, *Historia del Derecho de Cataluña*... (Barcelona, 1918), p. 388, on es fa al·lusió a una part d'aquest tractat, recolzant-se en el que diu d'ell, si bé no molt ajustadament, TORRES AMAT, obra citada, p. 47.
2. Cfr. J. M. POU Y MARTÍ, *Visionarios, beguinos y fratricelos catalanes (siglos XIII - XV)* (Vich, 1930) p. 529.
3. Cfr. B. M.ª XIBERTA, *Guiu Terrena, carmelita de Perpinyà.* (Barcelona, 1932.)
4. Tant les *Decretales Gregorii Papae IX*, com BROCÀ, obr. cit., p. 370, li assignen l'any 1420.

43.—[*TRACTATUS DE CONTRACTIBUS.*]

En paper i pergamí (6 × 3). 205 × 275 mm. 27 folis útils; sense xifrar; caixa de l'escriptura, 155 × 195. Espais per a caplletres. Segle XV.

Al llom : TRACT[ATUS] DE CONTRAC[TIBUS].[1]

Està quelcom fet malbé, degut a la humitat.

I. JOANNES GERSON [JEAN CHARLIER. OPUSCULUM DE CONTRACTIBUS].

Folis 1-19 c, Prohemi. *Qui uolunt diuites fieri incidunt...* comença la primera part : *[C]ontractuum bonitatem aut maliciam...*; f. 12 c, fi de la segona part : *in hac parte soluit ad raciones fortes tractatus intitulati contra censualistam. [C]omposuit hoc opusculum Lugduni Johannes de Jarsonis, cancellarius parisiensis, anno MCCCCXX.º mense ianuarii ad instanciam quorumdam hominum Dei...* acaba la tercera part : *quam humano iure dampnatam. Explicit. Deo gracias.*

Ed. : *Prima pars Joannis Gersonis...* [apud Jo. Paruum et Franc. Regnault], (Parrhysiis 1521), ff. CXCVI v.º-CCII.

II. HENRICUS [TOTTING DE OITA.] TRACTATUS DE CONTRACTIBUS CENSUALIUM.

Folis 19 c-27 d, *Incipit tractatus de contractibus censualium editus a magistro Enrico de Hoyta,*[2] *sacre theologie professore, compilatus circa annum Domini MCCCXC in studio bononiensi. Rimittitur tabellion hic arenga prohemialis, quam premissit recipiens pro themate illud: Diligite iusticiam qui iudicatis terram.* Prohemi : *In presenti tractatu hunc ordinem seruabimus ut secundum uiam...* comença el text : *Capitulum primum. [U]trum constitui redditus peccuniarum uel aliarum rerum, scilicet bladi, uini et huiusmodi in re aliqua uel persona, licitum sit et expediens in republica...* acaba enlaire (en el *dubium quartum*) : *de qua proueniunt redditus. Item uix ista parte adduci possunt omnes raciones quas...*

Ed. : *Tractatus de contractibus reddituum annuorum.* (Parisiis, 1506).[3]

44.— [*VÀRIA*].

En paper. 200 × 275 mm. 22 folis útils; sense xifrar; caixa de l'escriptura, 140 × 215 mm. Rúbriques en vermelló. Caplletres en vermelló i atzur amb trets cal·ligràfics. Calderons. Notes marginals, moltes de les quals han estat retallades, en ésser relligat el volum. Segle XIV.

Al llom : DE COM[PUTO] KAL[ENDARII].[4]

1. Cfr. inventari del P. CARESMAR, n.º 33. — Id. la nota del manuscrit anterior.
2. TORRES AMAT, obr. cit., p. 306, llegí Horta en lloc de Hoita, i aquest error ha passat fins a G. Maria de BROCÀ, p. 390, motiu pel qual el creuen català, essent com és alemany. Cfr. VILLIERS, C. de *Bibl. carmel...*, (Romae, 1927), I, col. 624-5. — Cfr. *Aschbach Gesch. der Wiener Universitat*, I, (Wien, 1865), p. 402-7, on es ressenyen les seves obres.
3. Segons H. HURTER, *Nomenclator litterarius* (Œniponte, 1906), II, col. 712-3.
4. Cfr. inventari del P. CARESMAR, n.º 3, segons el qual aquest manuscrit formava una sola unitat bibliogràfica amb el manuscrit n.º 45. Igualment es dedueix del n.º 32 de l'esmentat inventari, on talment sembla que està repetida la inscripció.

I. [GUILLELMUS DURANDI. RATIONALE DIVINORUM OFFICIORUM]. VIII[a] PARS. DE COMPUTO KALENDARII.

Folis 1-17 v.º, *Incipit VIII[a] pars de compoto kalendarii et de pertinentibus ad illud. Quoniam, sicut ait beatus Augustinus, sacerdotes compotum scire tenentur...* acaba : *pro penis meis deuotas orationes effundant. Amen.*

Ed. : Lugduni [Stephan. Baland], 1508.

II. LITTERA PULCRA MISSA PER QUEMDAM FRATREM B[ERNARDUM] DE LADERNOSA DOMINO EPISCOPO BARCHINONENSI [GUILLEM DE TORRELLES].[1]

Folis 17 v.º-22, *Littera pulcra*, etc. comença : *Omnis finis, omnis labor cuiuslibet xristiani regnum Dei est ... fuit concordatum quod pro mulieribus publice peccantibus penitentiam agere cupientibus emeretur infra civitatem Barchin. una domus qualis est in ciuitate Ualentie ... processi ad emptionem et edificationem dicte domus, uenditis prius per me Decretalibus et Clementinis, Innocentio et Petro de Bracho[2] et quibusdam aliis lecturis et libris ...* acaba : *Dominus uos conseruet ut obtatis et obto scriptis ... deuotus uester frater B[ernardus] de Ladernosa se ipsum et si quid poterit oratio peccatoris.*

En el revers del darrer foli de guarda hi ha l'encapçalament de la fórmula general per a concessió d'indulgències a una capella. *Ecclesia pulcra posita in quadam indulgentia plurimorum episcoporum.* comença : *Salutem in Domino sempiternam. Pia mater ecclesia de animarum salute sollicita...* A la mateixa pàgina, i amb lletra molt posterior, es llegeix : «*St. Cugat*».

45. — [*OPUSCULA PATRISTICA.*]

En paper. 204 × 265 mm. 57 folis útils; sense xifrar; dos corondells; caixa de l'escriptura, 150 × 202 mm. Títols en vermelló. Segle XIV.

Al llom : INNOC[ENTIUS] PAP[A] DE MISE[RIA] HUMA[NA].[3]

I. S. GREGORIUS MAGNUS. EXCERPTA EXEMPLORUM E LIBRO «DIALOGORUM».

Folis 1 a-26 a, *Iste liber est in quadam parte, cuiusdam partis exemplorum conten-*

1. En TORRES I AMAT, obra citada, p. 345, es llegeix : «Ladernosa (Fr. Benito). Carta al obispo de Barcelona Bernardo (!) por haber edificado la casa de las Arrepentidas.» Com que el manuscrit no declara el nom del bisbe de Barcelona, i, ensems, S. PUIG I PUIG, en el *Episcopologio de la sede Barcinonense* (Barcelona, 1929), p. 259, diu que Guillem de Torrelles, bisbe de Barcelona [1361-9], va afavorir la fundació del monestir de Santa Maria Magdalena per a dones arrepentides, és de creure que es tracta d'aquest bisbe. La qual cosa concorda amb la notícia que es troba en les *Rúbriques de Bruniquer. Ceremonial* (Barcelona, 1914), III, p. 71, on es llegeix que : «a 25 de novembre 1365 lo Conceil de Cent deliberá donar per amor de Déu 500 lliures jaqueses per lo edificament del monestir de Sta. Maria Magdalena de les dones de penitencia», i en la p. 72 es diu que : «l'any 1372 se fundá a Barcelona lo monastir de Monjas Agustinas de Sta. Magdalena, trobant-se bisbe de Barcelona Don Pedro de Panella, y antes era casa y aculliment de donas arrepentidas...»

2. Es refereix segurament al seu *Repertorium iuris canonici*, de la qual obra es conserva un exemplar entre els manuscrits de Ripoll (ms. n.º 20). Cfr. — SCHULTE, II, p. 262.

3. Cfr. inventari del P. CARESMAR, n.º 3, segons el qual formava una unitat bibliogràfica amb el ms. n.º 44.

torum in libro Dialogorum beati Gregorii pape inferius contentorum. Et alia pars huius libri est de miseria humane conditionis prout habetur in tractatu beati Innocentii pape. Comença : *Fuit quidam sanctus pater ad quem multi defluebant propter gratiam quam habebat in exortationibus et confessionibus...* acaba : *et post conualescentiam ipsi respuunt et nolunt attendere quod promiserunt.*

II. INNOCENTIUS III. LIBER DE MISERIA HUMANAE CONDITIONIS.

Folis 26 a-57 a, Dedicatòria-pròleg : *Domino patri carissimo Petro, Dei gratia portuensi episcopo Lotarius ... Modicum otii ...* comença : *Quare de uulua matris mee egresus sum...* acaba el llibre III : *et cauma, sulphur et ignis ardens in secula seculorum.*

Ed. : P. L. 217, *701-46.*

III. [DIATRIBA] CONTRA SAPIENTES.

Folis 57 a-b, *Contra sapientes qui semper faciunt malum. Ante omnia sapientes sunt ut faciant mala, bona autem nesciunt...* acaba : *simplicissimi dissimulatores et malignissimi proditores.*

IV. [ROBERTUS EPISCOPUS LINCOLN.] DE EXPOSITIONE SALUTATIONIS BEATAE MARIAE

Folis 57 b-d, *De expositione...* comença : *Aue Dei genitrix, immaculata Uirgo, celi gaudium, toto mundo nata...* acaba incomplet : *et in matris utero te sanctificauit.*[1] Es una prosa acròstica.

46.—*[FR. PERE FERRER.] LIBER DE CONSUETUDINIBUS MONASTERII SANCTI CUCUPHATIS.*

En pergamí. 185 × 265 mm. 191 folis útils, llevat del 45 v.º, que és en blanc; els tres primers, de pròleg i taula, són sense xifrar; els quaranta-quatre primers del text duen numeració romana, si bé defectuosa; aràbiga posterior fins al f. 148, i sense xifrar la resta. Hi ha cosits fragments de pergamí entre els folis 16-17, 25-26, 26-27 i 99-100. Dos corondells; caixa de l'escriptura, 120 × 180 mm. Rúbriques de vermelló. Any 1219-21.[2]

1. CHEVALIER, *Repert. himn.* (Louvain, 1892), n.º 1761.

2. A la secció de «Monacals» del nostre arxiu, i amb número provisional 1219, hi ha un manuscrit, el títol del qual és : *Copia de un tractat de consuetuts del imperial monestir de S. C. del Valles compost per Fra Pere Ferrer en los anys 1219, 1220 y 1221 y copiat per fra Antich de Vilalba en lo any de gracia de 1564, essent abat lo Molt Iltre. Sr. R.n fra Luis de Ceruelló,* el qual és un resum addicionat, però a bastament extens i fidel, del còdex que ressenyem. Al f. 80 del suara dit manuscrit 1219 se'n cita un altre de l'abat Sort. Sortosament en tenim una còpia a la mateixa secció de «Monacals», que du el número provisional 1214, el títol del qual és : *Noticia de las obligacions del Sor. abat, monjos i dependents del Monestir de S. C. del Valles*; al f. 36, darrer del manuscrit, amb lletra moderna, hi ha les següents : «*notas que lo Dr. fr. Gaspar Sala, abat ha fet sobre lo llibre present del abat Sort. — En lo present Monestir no s troban sino dos llibres que tractan ex professo de las obligacions que tenen lo Sor. abad officials y monjos, tant en orde al govern espiritual quant al temporal, tant dintre com fora de la iglesia. El primer llibre és antiquíssim, de pergamí, intitulat "De consuetudinibus Monasterii Sancti Cucuphatis" en lo qual molt per menut se tracte de totas las consuetuts que obserua lo present Monestir en aquell temps.*

Al llom : CONSUETUDINES MONASTERII SANCTI CUCUPHATIS AN. 1219, 1220, 1221.[1]

Els ff. 87 i 100 estan desligats.

Folis 1-191 v.º : a) f. 1 a-b. Pròleg-dedicatòria. *Incipit prologus in libro de consuetudinibus monasterii Sancti Cucuphatis. Reuerendo patri et domino R[aimundo de Banyeres]*[2] *Dei gratia monasterii Sancti Cucuphatis abbati eiusdemque loci conuenti uenerando Petrus Ferrarius, infimus monachorum, cum deuotione salutem et utriusque uite felicitatem. Nuper, domine uenerande, uestris conspectibus, de quadam consuetidune...*; f. 1 b-3 c, Taula de capítols de les tres parts de què consta la consueta, mancada, però, del darrer foli; f. 4 a-45 b, comença encetada la primera part del text [cap. I *de monacho nouiter ordinando*] *ea capillos comburat sacrista uel mittat eos in piscinam...*; f. 46 a-145-d, Segona part, *Incipit secunda pars huius libri agens de ordine ecclesiastico. De officio ferie secunde. Dictum est superius de die dominico ... nunc autem dicendum est qualiter diebus feriatis...*; f. 84 a, *feria IIª de inicio Quadragessime ... post primam ponat libraterius duo tapeta magna in capitulo et adducat omnia uolumina librorum tam magna quam minima et adiuuent eum diachoni et ceteri iuniores et precipue magistri de scola ... ad mandatum domini abbatis uel prioris surgat libraterius et stet ad letrilium et incipiet legere sic : In nomine Domini. Incipiet inuentarium librorum in armario Sancti Cucuphatis repertorium. Anno Dni. nostri Iesu Xristi MCCXXI feria IIª post inicium Quadragessime, residente domino Raymundo Dei gracia Sancti Cucuphatis abbate in capitulo, inuenta sunt uolumina librorum in armario quorum nomina sunt hec...* (Seguien tres corondells en blanc destinats a transcriure-hi l'inventari, emprats posteriorment per a l'*officium in solemnitate Beate Marie infra annum.* A les acaballes d'aquesta segona part, a l'últim corondell que era en blanc, hi ha escrites, amb lletra quelcom posterior, unes instruccions per tal de determinar la data de la Pasqua) f. 146 a-51-d, Tercera part, comença també escrostonada [en el cap. I, *Qualiter debet abbatis eleccio celebrari*] : *poterit sicut sibi placuerit ministrare...* acaba enlaire [en el cap. de *officio cellarii de uino*] que per cert, és gairebé il·legible. (La primera part s'ocupa de la vida ordinària dels monjos, de la qual els tres capítols pertocants al règim d'alimentació, per l'abundància de noms medievals de menjars, herbes, etc. que s'hi citen, filològicament resulten força interessants. La segona s'ocupa de la litúrgia del monestir en tots els temps i festes anyals. La tercera fa pels càrrecs de la comunitat.) *b)* f. 152-57 v.º KALENDARIUM,[3] al marge en blanc del qual hi ha notes obi-

tant en la iglesia, claustro y regular observancia, quant en lo refector, celler, aliments y las demes cosas temporals; pero, totas estas consuetuts se acabaren, perquè vivia lo Monestir en comú y ab una observancia molt apretada. — Lo segon llibre es lo present que s diu del Abat Sort, en lo qual estan contengudas las obligacions que tenen dintre y fora de la iglesia tant lo Sor. Abat y officials quant los demes religiosos, professos novicis i criats del Monestir.»

1. El P. VILLANUEVA el cita i en diu : «libro excelente para la historia de los ritos monásticos de España en los años 1221, que es cuando lo concluyó.»

2. Cfr. J. DE PERAY, obr. cit., pp. 128-9.

3. Cfr. la nota del manuscrit de Sant Cugat n.º 14 referent al santoral; no marca, però, la festa de la Concepció B. M. V.

tuàries i de costums del cenobi; *c)* f. 158-91 v.º (TONALE] *Incipit liber de diuersitate sonorum in toto circulo anni.* És escrit amb notació aquitana damunt ratlla vermella i groga, als primers folis del qual es distingeixen quatre ratlles en sec.

47. — [*SACRAMENTARIUM.*][1]

En pergamí. 177 × 265 mm. 160 folis ,més 2 fragments de pergamí cosits entre els folis 12-13 i 124-125, tots útils, tret del 2 v.º i del 6; els folis 1-6, 15-18, 120 i 157-160 són quatre afegitons; sense xifrar; caixa de l'escriptura, 105 × 170 mm. Rúbriques en vermelló. Capitals romàniques dibuixades a la ploma damunt quarters blaus i vermells; a l'encapçalament del cànon hi ha una miniatura del Calvari, també romànica, a plana sencera, quelcom despintada. Segle XIII. Figs. 19 i 20.

Res al llom; a les cobertes de dins, però, diu : *Liber Liturgiae et orationum Ecclesiae*, en lletra del segle passat. Relligadura moderna de pell, amb gofrats, per a la qual han estat aprofitades les tapes antigues, ja molt deteriorades.

La part superior dels folis està rosegada, sense que el rosec, però, hagi malmés el text. Mossèn J. Gudiol[2] el nomena *Missal de l'altar de la Verge del monastir de S. C.*, recolzant-se segurament en el fet d'encloure diversos instruments pertocants al dit altar.

I. El foli 1 es coneix que estigué enganxat directament damunt les cobertes; al revers, en lletra del segle XV, hi ha : *Benediccio panis. Benedic, Domine, creaturam istam panis...* (Franz. *Die Kirchlichen benediktionem im mittelalter* (Freiburg, 1909), II, p. 659; al f. 2, en lletra del mateix segle, hi ha les tres oracions de la Missa de la Purificació de la Verge; al f. 3, en lletra també del mateix temps, hi ha la Missa del Corpus.

II. ff. 3 v.º-4. Tres instruments pertocants a l'altar de Santa Maria del monestir de Sant Cugat : a) una escriptura original en què l'abat Arnau de Palou[3] fa entrega al dit altar de la vinya de Caminells, ultra la peça de terra de l'altra part del torrent, cap al mas de Berenguer Bou, deixa testamentària de Bernat Gomar. Li cedeix, ensems, l'abat tres quarteres de blat que anualment percep de dita vinya, per tal que es celebri un aniversari anual per la seva ànima quan hagi traspassat, i vivent ell, pels monjos de la Congregació; prometent comprar un *honor* que renti la dita quantitat. Li assigna, mentrestant, *omnes caseos Albiniane et Caldarii.* XIII kal. iun (19 juny) 1230. b) còpia contemporània d'una escriptura de fundació en què l'abat Pere d'Amenys[4] assigna al dit altar la dècima de Ripollet que compraren a Guillem Xathmar i a Bernat Canals, l'*honor* de S. Feliu de la villa de Milans que compraren a Pere de Montcalb, unes cases del carrer de Sant Pere a Barcelona que compraren a Ramon de Cabaza, i l'*honor* del mas d'Aleran, parròquia de Valldoreix, i del mas de Maturio, parròquia de Sant Feliu de Milans, que compraren a Bernat de Canals, per tal que a les diades de Nadal, Pasqua i Sant Cugat cremi un ciri al mig del

1. Es un sacramentari força interessant, en el qual fins i tot les oracions comunes més conegudes ofereixen abundoses variants en el text i en les conclusions.
2. Cfr. revista, *Museum*, (Barcelona, 1912,) n.º 12, «San Cucufate del Vallés», p. 459.
3 i 4. Cfr. J. DE PERAY, ob. cit., p. 129.

cor durant la Missa Major, i en aquestes festes i moltes d'altres, entre quines s'hi compta l'Assumpta, cremin a la nit dos ciris junt a la reixa de Sant Cugat i es serveixi al refectori un petit extraordinari. III non. feb. (3 feb.) 1234; *c)* còpia contemporània de l'acta de consagració del dit altar pel bisbe Arnau de Gurb[1] de Barcelona, a precs de l'abat Pere de Torrella i del monjo sagristà, Pere de Bonastre. IIII kal. feb. (29 gener) 1274. En ella es citen les relíquies col·locades a l'ara, *quorum reliquie in eodem altari in alia consecratione posite fuerant*,[2] i els noms dels monjos i persones que hi assistiren.

III. ff. 5-10; f. 5, *Regula de cursu lune. Regulares cum epactis ad inueniendam lunam in kalendario. Epacte.* Taula en la qual *prime littere subsequentis regule notant tantum Pasche ultimum mensem*; ff. 7-10, KALENDARIUM... *non. feb. Ste. Asiate virg. et mr...*; V *id. sept. Dedicatio altaris B. M...*; V *non. dec. Conceptio Ste. Marie.* Al marge inferior dels folis del calendari hi ha les següents regles : *Regule bisextorum. Regule cum concurrentibus ad inueniendam feriam in kalendis. Regula de embolismis et de communibus annis.* [*Ciclus magnus paschalis*] que va des de l'any 988 a 1492. [*Tabella temporaria festorum mobilium*]. [*Ciclus decemnouenalis aurei numeri*];

IV. ff. 10 v.º-14, ANTIPHONARIUM de les Misses de la Purificació, Sant Cugat i Dedicació de l'església, amb notació aquitana; hi ha també llurs epístoles i evangelis, si bé sense notació. La resta en blanc del darrer foli ha estat emprada, a la mateixa època, per a escriure-hi les oracions de les Misses de Sant Tomàs cantuar., del trasllat de Sant Jaume a Galícia i de la Concepció B. M. V.

V. ff. 15-18, Tres instruments pertocants al *mas de les comes*, emplaçat a la parròquia de Sant Esteve de Ripollet, propietat de l'altar de Santa Maria del monestir de San Cugat : *a)* còpia, de l'època, de l'escriptura de compra del dit mas amb ses possessions per vint-i-cinc maravedís, nou alfonsins i cinc sous, per l'abat Ramon de Banyeres en nom del convent i el monjo Rotland en nom de l'altar de Santa Maria d'una part i per Eimeric de Cerdanyola amb sa muller de part altre. kal. iul. (1 jul.) 1221; *b)* còpia, de l'època, de l'escriptura de donació de l'*alodi de les comes* feta per Guillem de Canals al seu nebot Guillem de Cerdanyola. kal. ian. an. XXVI regn. Leudovico [iuniore?] (1 gener 1163); *c)* escriptura original en què l'abat Ramon de Banyeres fa entrega del dit mas amb ses possessions a l'altar en la persona del seu capellà Rotland. non. iul (7 jul.) 1221. La resta en blanc del darrer foli l'ocupa part de la Missa del *Corpus Christi*, del segle XV.

VI. Folis 19-156 : a) ff. 19-24 v.º, comença el Sacramentari : ORDINARIUM MISSAE (primera part). *Ante conspectum diuine Maiestatis... Deus qui de indignis dignos... Oratio quam sacerdos dicat dum chorus dicit officium* : *Si tantum, Domine, reatum ... Oratio Sancti*

1. Cfr. S. PUIG, *Episcopologio...*, pp. 206-213.
2. En el cartoral de Sant Cugat, f. 393, hi ha una interessant relació d'unes dues-centes relíquies, que, pocs anys abans de la consagració d'aquest altar, portà de Roma Pere d'Amenys, entre les quals són citades moltes de les que es posaren a l'ara consagrada.

Augustini episcopi dum repetitur et alleluia canitur : Summe sacerdos et uere Pontifex ... Rex uirtutum amator castitatis ... Rogo te, Domine, per ipsum ... Oratio super euangelium : Munda cor meum ... Benedictio super leuita : Dominus sit in corde tuo ... Oratio quando spanditur corporale : In tuo conspectu, quesumus Domine ... Oratio ad mixtum : Ex latere Xristi sanguis et aqua ... Oratio super hostia : Grata sit, Domine, hec oblatio ... Oratio super calicem imponendum : Offerimus tibi, Domine, hec munera ... Gloria in excelsis ... Symbolum ... Hec oratio dicatur supplicando postquam habuerit incensatum : In sipiritu humilitatis ... Quando se uertit ad populum : Orate, fratres, pro me peccatore ad Dominum, ut meum sacrificium uestrumque notum sit Deo acceptum. Responditur a circumstantibus : Suscipiat, omnipotens Deus, sacrificium de manibus tuis et dimittat tibi omnia peccata tua. b) ff. 24 v.º-66 v.º, TEMPORALE, comença a la vigília de Nadal, en la qual es prescriu que a la Missa no es resi més d'una oració, i sense *Gloria*. En la diada de Nadal du les oracions de les tres Misses *in nocte, de luce* i *ad maiorem*, i, a més, les de la Mare de Déu. En la festa de la Circumcisió hi ha també una segona Missa de la Mare de Déu. Segueix normalment l'Epifania amb les dominiques següents i tot el temps de quaresma. *Fer V, in cena Dni. non dicitur Kirie eleison nec flectamus genua ... Prephatio non dicitur nisi ipsa que in cotidianis diebus dicitur super diptica ... Agnus Dei non dicitur sed pax ab omnibus acceptatur* ... a la fi diu : *Tunc sacerdos corpus Domini quod reseruauit honeste recondat usque in crastinum*... Fer. VI : *...deinde abbas et ministri tantum communicent.* In vig. Pasch ..., *Pax Domini dicitur sed non Agnus. In die sancto Pasch.*, a més de la Missa de la diada, hi ha la *Missa Sti. Sepulchri. In vig. Pent. ...per omnia sic agat ut ordinatum est in uig. Pasch.* Segueixen les dominiques I-XXV Pent. i les d'Adv., acabant amb la Missa de la Santíssima Trinitat. La resta en blanc del foli ha estat emprat per a escriure-hi l'evangeli *Stabant autem iuxta crucem*...; c) ff. 67-75, ORDINARIUM MISSAE (segona part). Els deu prefacis;[1] havent-hi abans del comú, que és el darrer, la següent oració. *Hec oratio dicatur post omnes secretas : Descendat, quesumus Domine, Spiritus tuus sanctus*... Cànon. *Communicantes ... Laurentii, Cucuphatis* ... (Hi ha el comú, de Nadal, Epifania, Dijous Sant, Pasqua, Ascensió i Pentecosta)... Tot segueix normal fins a l'*Agnus Dei ... Hec sacrosanta commixtio* ... abans de la sumpció hi ha solament l'oració : *Corpus Domini mei Jesu Xristi quod accepi ... Placeat* ... En el blanc sobrant del foli han estat escrites les oracions *pro patre et matre defunctis*; d) ff. 76-119, SANCTORALE,[2] amb la Missa doblada per Sant Joan apòstol, Sant Joan Baptista i Sant Llorenç;f e) f. 119-22 v.º, MISSAE VOTIVAE, *in dedicat. eccl.* (dues sèries d'oracions); (al f. 120 afegit, hi ha les oracions de la Missa de Tots Sants, i al seu verso, l'evangeli de la vigília de Nadal), *in honore Sancti Spiritus, in commemoratione angelorum, Ste. Crucis, Ste. Marie in adv.* i *per totum annum in comemor. Sti. Cucuphat., in honore omnium sanctorum*; f) ff. 122-130, ORATIONE VARIÆ : *pro loco et habitatoribus, pro familia cenobii, pro amicis, pro quacumque tribulatione, pro pre-*

1. Cfr. la nota als prefacis del manuscrit n.º 14.
2. Cfr. la nota al santoral del manuscrit n.º 14; no té, però, les Misses de Sta. Just. et Rufin., de la est. *miracul. sti. Jacobi*, ni, com és obvi, la de St. Francesc.

latis, propria sacerdotis, pro rege nostro, pro poscenda castitate, pro aduersitate Eccl., pro familiaribus amicis, pro peccatis, pro tempestate, ad pluuiam postulandam, pro serenitate, pro profectione principis et exercitus eius ad pugnam, contra sarracenos, pro pace, pro iter agentibus, pro nauigantibus, pro his qui a demonio uexantur, pro infirmis, contra inimicos, pro uiuis et mortuis, pro uiuis et defunctis; g) ff. 130-7 v.º, MISSAE PRO DEFUNCTIS : *in die obitus, pro trigenario, in anniuersarium, pro defunctis cotidie* (tres sèries d'oracions), *pro sacerdotibus, pro omnibus fidelibus, pro episcopis, pro episcopo, pro laico, in unius defuncti, pro femuris, pro his qui in cimiterio iacent, pro uiuis et defunctis. Incipiunt euangelia defunctorum : Omne quod dat michi Pater ... Dixit Martha ad Dominum Iesum ... Amen, amen dico vobis quia qui uerbum meum audit ... Sicut Pater suscitat mortuos ... Amen amen dico uobis, nisi manducaueritis ...*; h) ff. 137 v.º-56, ANTIPHONARUM, amb notació aquitana damunt ratlla vermella, de les Misses de l'Anunciació, de Nadal, de l'Epifania, de Pasqua, de l'Ascenció, de Pentecosta, de la Santíssima Trinitat, de Santa Maria, de l'Assumpció de la Mare de Déu, altre de Santa Maria, de Tots Sants, de Sant Miquel i de Santa Creu. A continuació hi ha, en lletra de l'època, l'evangeli : *Ascendens Dominus Jhesus in Jherosolimam...* i el *Exurgens Maria abiit in montana...* acaba el ms.: *et exultauit spiritus meus in Deo salutari meo.*

VII. f. 156 v.º. Còpia de l'acta de la primera consagració de l'altar de Santa Maria, del monestir de Sant Cugat, feta per l'abat Berenguer,[1] bisbe de Barcelona. *Anno nat. Dni.* MXCVIIII, *indit.* VII[a] *die nat. Genitricis Dei* (8 set. 1099).

VIII. Ibid. EFEMÈRIDES, *Anno ab incarn. Dni. MLXXXII Raimundus comes barchin. interfectus est; anno MC capta est Ierosolima a latinis; anno MCVIIII uenerunt moabite Barchin;. anno MCXXXI obiit Raymundus, comes, nobilis triumphator Maiorice; anno MCXXXIIII obiit Ildefonsus rex Aragonie; anno MCXXXVII obiit Olegarius tarrachonensis archiep.; anno MCXLVII capta est Almeria; anno MCXLVIII capta est Dertosa; anno MCXLIX capta est Ilerda et Fraga; anno MCLIII capta est Siurana.*

IX. ff. 157-8, (afegitó amb lletra de començaments del segle XV). Missa de Santa Fe, preces litúrgiques, *oremus* a Sant Sebastià per tal que lliuri de pesta, i l'absolució pels difunts.

X. ff. 158 v.º-9, *a)* en lletra del segle XIV hi ha un petit inventari dels llibres litúrgics que pertanyien segurament a l'altar de Santa Maria del monestir de Sant Cugat; *b)* una còpia de l'escriptura de fundació d'una Missa perpètua al dit altar, feta pel *uenerabilis* Durfort en temps de l'abat Guillem d'Avinyó.[2] *An. ab incarn. Dni.* MCLXXXII. VI *kal. aug. Era* MCCXX (26 jul. 1182).

XI. f. 159 v.º, EFEMÈRIDES. Després de repetir les suara dites, afegeix una genealogia de les dinasties carolíngia i capètida, que va des de Carlemany fins a Felip II l'August [1180-1223]; la qual fita ve a datar el manuscrit.

1. Cfr. J. DE PERAY, ob. cit., p. 115. *Berenguer Folch*, descendent dels comtes de Barcelona, fou a la vegada abat de Sant Cugat i bisbe de Barcelona. — Id. S. PUIG., ob. cit., pp. 135-6, on es llegeix que el seu pontificat s'inaugurà l'any 1100.

2. Cfr. J. DE PERAY, ob. cit., p. 123-5.

XII. Ibid., ENSALM A S. COSME I DAMIÁ. *Cosme et Damiano ambo son fraire germano, germa e fraire dedombrideut son sanglexaire. Dix comes Estopa: redde ista sanguine de isto homine N[ostro] R[aimundo] B[erengario] C[omite], non isca gota. A. Aue Maria. C. gratia plena. L. Dominus tecum. A[men].*

XIII. f. 160, OFFICIUM OMNIUM DEFUNCTORUM, el qual acaba després de l'ofertori.

48.—[*NECROLOGIUM CENOBII SANCTI CUCUPHATIS VALLENSIS.*]

En pergamí. 184 × 255 mm. 39 folis útils; sense xifrar; caixa de l'escriptura, 150 × 215 mm. Els noms dels mesos i el santoral són en vermelló. Segle XVII, amb afegidures que arriben a la meitat del XVIII. Res al llom. Relligadura de pell vermella damunt de fusta, amb gofrats.

La majoria dels plecs estan deslligats. El f. 23 està adobat.

Per full de guarda ha estat emprat un foli d'un cantoral del segle XV, on hi ha escrit el títol del manuscrit : *Liber in quo adnotantur dies obitus illustrissimorum et dominorum abbatum et monachorum imperialis monasterii sancti Cucuphatis Vallensis.*

Folis 1-39, Després d'una breu nota sobre el temps i mode com s'ha de llegir l'obituari, comença : *Januarius A. Circumcisio Domini. Obiit Bernardus monachus, Guilia faemina et fr. Andreas Torrent, sacrista minor...* acaba : *A.* 31 [*decembris*] *Siluestri Papae et confess. Obiit. ... frater Christophorus Bonauentura de Gualbes, sacrista Sti. Pauli de Campo, antea dispensarius maior huius Monasterii 1670.* No porta res de nou que no sigui al manuscrit següent n.º 49.

Pertocant al santoral del calendari, el qual no du el manuscrit 49, noti's el següent : *8 jan., Raymundi de Penyafort conf.; 15 mart., Matronae v. et m.; 20 mart., Joachimi conf.; 21 mart., Benedicti abb.; 23 April., Georgii mart.; 7mai, Inventio corporis Sti. Candidi; 19 mai, Pudentiae virg.; 2 jul., Uisitatio B. M. V.* amb oct.; *11 jul., Translatio Sti. Benedicti abb.* amb oct.; *25 jul., Festiuitas Sti. Cucuphatis; 27 jul., Juliane et Simproniane virg. et mart.; 5 aug. Dedicatio Ste. Marie ad Niues; 6 aug., Transfiguratio Domini; 15 aug., Assumptio B. M. V.* amb oct.; *6 oct., Fidei virg. et mart.* amb oct.; *23 oct., Translatio Ste. Eulalie virg. et mr.; 6 nov., Seueri epi. et mr.* amb oct.; *24 nov. Dedicatio ecclesie Sti Cucuphatis Uallensis,* amb *oct.; 8 dec. Conceptio B. M. V.*

49.—[*NECROLOGIUM CENOBII SANCTI CUCUPHATIS VALLENSIS.*]*

En pergamí, 180 × 250 mm. 184 folis útils, si bé que la major part són solament encetats; el verso del f. 1 és en blanc; sense xifrar. Senzills trets cal·ligràfics en negre, orlant el nom del mes a l'encapçalament de cada foli. Any 1778.

Res al llom. Relligadura de pell amb gofrats i tall daurat.

Folis 1-148 v.º : f. 1, títol: *1778 : Mortualis diei pia recordatio Summorum Pontificum Regumque praeclarissimorum Hispaniae, nec non praedecessorum nostrorum peril-*

* Aquest manuscrit copia i completa l'obituari anterior (ms. n.º 48), sense encloure, però, el santoral. Cfr. J. DE PERAY, ob. cit., per a ampliació de notícies històriques sobre personatges i fets esmentats.

lustrium dominorum abbatum, monachorum, fratrum et piorum benefactorum huius imperialis monasterii Sancti Cucuphatis; f. 2, comença : *Januarius. D[ies] I. Obierunt: Bernardus monachus, Guilia faemina et fr. Andreas Torrent, sacrista minor huius monasterii...* acaba : *December. D[ies] 31. Ob[ierunt] Raymundus monachus et alter Raymundus monachus. Sicardis deuota et fr. Cristophorus Bonauentura de Gualbes, sacrista Sancti Pauli de Campo et antea dispensarius maior huius monasterii anno 1670.*

A remarcar : *28 jan. Obiit anno 814 Carolus Magnus Imperator egregius qui circa annum 785, diuino nutu fretus et reportata a saracenis uictoria, ad grati sui animi testimonium, hoc Octauiani Augusti Castrum in praesens cenobium ad honorem Sti. Cucuphatis, martiris, consecrari mandauit et opulenter dotauit. — 2 mart. Lotharius, serenissimus Francorum rex, qui, pia captus petitione nostri dignissimi abbatis Odo, huius cenobii priuilegia praedecessorum suorum prefato monasterio iam concessa, necnon a paganorum furore alia permulta combusta, anno 988 sui diuturni Imperii regalitatis suo decreto confirmare mandauit. — 26 mart. fr. Gregorius de Montero et Alos † 1815 abbas,* el qual portà l'aigua a l'hort del monestir i del qui fa un gran elogi. — *31 mai 1410 obiit Martinus, primus rex Aragonum, qui priuilegia per praedecessores suos huic cenobio concessa, suo regio, anno 1405, confirmauit.—24 iun 1797. Eustachius de Azara et de Perera, abbas,* el qual féu aplanar l'hort del monestir i refermar els murs. — *28 iun. Joannes, huius mon. abbas et omnis congregatio huius monasterii* (onze monjos. els noms dels quals porta) *qui interfecti sunt a saracenis tempore illius captiuitatis quando cuncti fideles christiani in ciuitate Barchin. in ipsius ciuitatis clade, anno reparationis nostre 986, occissi fuerunt et alii quamplurimi familiares nostri. — 18 iul. Obiit Joannes, Pontifex Summus XVIII, qui monasterii huius priuilegia per Siluestrem II, dignissimum praedecessorem suum, confirmata, ampliori diplomate*[1] *anno 1008*[2] *roborauit. — 27 iul. Jacobus [I] Rex Aragonum qui, priuilegia ... huic cenobio concessa, 1233 suo regali magnopere solidauit. — 29 iul. Urbanus II Summus Pontifex qui, indulta huic monasterio anno 1098 ... amplius confirmauit.*[3] *— 13 sept. Obiit Ferdinandus de Cardona et de Anglazola, magnus Almirantus † 1571. — 5 dec. fr. Bonauentura de Gayolà et de Uilossa*[4] *abbas,* ex-professor de Moral de la Universitat de Cervera, el qual féu restaurar el temple del monestir de Sant Cugat. † 1782. — *8 dec. Rdus. Mauritius Renalias, presbiter, Benefitiatus Cathedralis barchinonensis,* el qual pagà les reixes del presbiteri. — *13 dec. Calixtus papa II qui priulegia ... huic cenobio pie concessa, anno 1120 confirmare existimauit. — 16 dec. Arnaldus laycus qui composuit tabernaculum altaris Sti. Cucufatis. — 25 dec. Raymundus de Viure, abbas*[5] *dignissimus huius monasterii, qui a nefaris hominibus, dum in choro horis matutinis operam dabat, occissus fuit anno Christi 1351.*

1. Cfr. A. MILLARES, *Documentos pontificios en papiros de archivos catalanes,* Primera part. (Madrid, 1918), pp. 193-238, on dóna la transcripció d'aquestes dues butlles i en fa història. Aquests dos papirus restaurats acuradament al laboratori de la Biblioteca Vaticana per Hugo Ibscher en 1927, es troben al nostre arxiu.
2. Al manuscrit es llegeix 1003.
3. Cfr. J. DE PERAY, ob. cit., doc. IX de l'Append., pp. 210-2.
4. Cfr. J. DE PERAY, *Ob. cit.,* pp. 177-80.
5. Cfr. J. DE PERAY, *La mort del abat Biure,* [Barcelona, 1908.]

50. —[*FIRMIANUS LACTANTIUS. DIVINARUM INSTITUTIONUM LIBRI VII.*]

En vitel·la. 180 × 255 mm. 218 folis útils; sense xifrar; caixa de l'escriptura, 115 × 185 mm. Rúbriques en vermelló. Set caplletres miniaturades a l'estil renaixent; l'única artística, però, és la primera, essent les altres tan sols una barroera lletra daurada damunt una clapa colorida. Notes marginals. El text presenta algunes petites llacunes en blanc. Segle XV.

Al llom : LACTANTII FIRMIANI DIUINARUM INSTITUTIONUM LIBRI VII.[1]

Folis 1-218 v.º; f. 1, Taula del llibre primer. ff. 1 v.º-2, Pròleg, *De his libris dici potest aliquid eos habere...*; f. 2 v.º-218 v.º comença : *Magno et excellenti ingenio uiri cum se doctrine penitus dedissent...* acaba : *premium virtutum quod ipse promisit, a Domino consequamur. Deo gracias.* (P. L. 6, *111-822.*)

51. —[*ARISTOTELES. METAPHISICA.*]

En pergamí. 173 × 255. 40 folis útils; sense xifrar; dos corondells; caixa de l'escriptura, 110 × 160 mm. Caplletres senzillíssimes en vermelló i atzur. Calderons. Segle XIV.

Al llom : METAPHISICA.

El darrer foli està molt deteriorat.

Folis 1 a-40 d, comença enlaire [en el llib. IV, lect. 2.ª, paràgraf b] : *Idem enim unus homo et homo et ens homo et homo et non diuersum aliquid ostenditur...* acaba també enlaire [en el llibre XI, lect. 3.º, paràgraf *b*] : *ad medicationem scientia reducitur aliqualiter...*

52. —[*LIBER HORARUM.*]

En pergamí. 180 × 250 mm. 29 folis útils; sense xifrar; dos corondells; caixa de l'escriptura, 120×141 mm. Epígrafs en vermelló. Caplletres senzilles en vermelló, atzur i morat, amb trets cal·ligràfics. Conté sols un fragment del manuscrit. Segle XV.

Al llom : OFFCIIUM DEFUNCTORUM.

El full de guardes conté varis pensaments sobre la mort, en lletra del segle XVI. Folis 1 a-29 a ff.; 1 a-21 d, *Officium defunctorum* (vesp. mat. i laud.); ff. 22 a-27 c, *Septem psalmi penitentiales*; ff. 27 c-29 a, [*Litaniae sanctorum et preces*]. A la resta en blanc del f. 29 hi ha estat escrit, al segle XVI, el següent fragment : *Diu Sant Bernat en un llibre de dotze graus de humilitat.*[2] : *Homo solicite querit cibum, uestitum, requiem et omnes carnis necessitates...* acaba : *et que sunt Dei Deo, et ideo maledictus es a Deo et ab eo confunderis.*

1. Cfr. inventari del P. CARESMAR, n.º 15. El P. VILLANUEVA també el cita; i, recolzant-se segurament en la bella lletra itàlica i en la faiçó de ses caplletres, afegeix que està escrit per un amanuense estranger.

2. En aquesta obra de sant Bernat, no hi és pas.

53. — [*OPUSCULA PATRISTICA.*]

En pergamí. 190 × 248 mm. 48 folis útils; sense xifrar; caixa de l'escriptura, 130 × 170 mm. Títols en vermelló. La primera caplletra il·luminada damunt fons d'or; les altres senzilles en vermelló o atzur, amb trets cal·ligràfics. De finals del segle XIV; menys els tres darrers folis que són del XV.

Al llom : VITA ET MIRA[CULA] D. HIERON[IMI].*

I. S. EUSEBIUS. EPISTOLA DE MORTE S. HIERONIMI.

Folis 1-19, *Incipit epistola beati Eusebi ad beatum Damasium, portuensem episcopum, et ad Theodonium, romanorum senatorem, de morte beati Ieronimi confessoris et doctoris eximii. Patri reuerendissimo Damasio... Multipharie multisque modis olim Deus locutus...* acaba : *et in futuro gaudia, que iam tu possides, adipisci. Explicit epistola beati Eusebii ...* (P. L. 22, *239-81*).

II. S. AUGUSTINUS. EPISTOLA DE MAGNIFICENTIIS S. HIERONIMI.

Folis 19 v.º-23, *Incipit epistola uenerabilis doctoris Augustini beati ad beatum Cirillum, secundum Iherosolomitanum pontificem, de magnificentiis et miraculis beati Jeronimi. Gloriosissimi xristiane fidei athlete, sancte matris ecclesie lapidis angularis...* acaba: *Non enim suo aliqualiter defraudatur desiderio. Explicit epistola uenerabilis doctoris Augustini...* (PL. 22, 281-9).

III. S. CIRILLUS. EPISTOLA DE MIRACULIS S. HIERONIMI.

Folis 23-38, *Incipit epistola Sancti Cirilli, Iherosolomitani episcopi, ad beatum Augustinum, doctorem eximium, de miraculis beati Ieronimi, doctoris eximii. Uenerabili uiro episcoporum eximio Augustino ... Illius sequi uestigia, cuius in terris sanctitas..* acaba: *in tuis orationibus memor esto. Explicit. Deo gracias. Amen. Explicit epistola sancti Cirilli...* (PL. 22, *289-326*.)

IV. [S. AMBROSIUS.] LIBER DE CONFLICTU VITIORUM ET VIRTUTUM.

Folis 38 v.º-43, *Incipit liber de conflictu uitiorum et uirtutum. Apostolica uox clamat per orbem...* acaba : *et aliis tradere debes.*

V. S. AUGUSTINUS. SERMO DE CONTINENTIA ET SUSTINENTIA.

Folis 43 v.º-5 v.º, *Sermo Sancti Augustini de continencia et sustinencia. Duo sunt que in hac uita ueluti laboriosa...* acaba : *ad quam patriam nos perducere dignetur Ihesus Xristus, dominus noster ... Amen.* (PL. 38, *235-41*.)

VI. S. BERNARDUS (?) SERMO DE OFFICIO SACERDOTALI.

Foli 46. *Sermo beati Bernardi de officio sacerdotali. Ueneranda sacerdotum dignitas in quorum manibus...* acaba : *et manus, que intinguntur sanguine Xristi, poluantur sanguine peccati.* (Ed. *Analecta sacra tarraconensia*, VIII fasc I, Barcelona. 1932. J. Vives, *Un nou sermó de S. Bernat*, pp. 135-9.)

* Cfr. inventari del P. CARESMAR, n.º 6.

VII. [PROSA DE OFFITIO SACERDOTALI.]

Folis 46 v.º-7 v.º, comenca : *O uiri mirabiles sacerdotes Dei, precones Altissimi lucerneque Dei...* acaba : *ut cum exueritis clamidem carnalem induat uos Dominus stolam eternalem. Amen.* Consta de disset estrofes de quatre versos trocaics rítmics, dividits en dos hemistiquis, esdrúixol d'accent el primer en cinquena síl·laba, i pla el segon. (Ed. *Analect. sacr. tarrac.*, ibid.)

S. HONORATUS (?). EPISTOLA AD PRAELATOS.

Foli 48. *Epistola beati Honorati ad prelatos. Eris itaque principibus ad correctionem, plebibus ad eruditionem...* acaba : *penitentibus misericordem, inflexibilem obstinatis.*

Acaba el manuscrit amb aquest pensament de Sant Hilari : *Ylarius. Proprium est ecclesie ut tunc uincat cum affligitur; tunc intelligat cum arguitur; tunc secura sit cum sola relinquitur; tunc obtineat cum superata uidetur.* (Ed. *Analec. sacr. tarrac.*, ibid.)

54. —[*LITTERATURA QUODLIBETICA.*]

En pergamí. 185 × 245 mm. 72 folis útils, més un de guarda i altre d'índex, al començament; numeració retallada; dos corondells; caixa de l'escriptura, 150 × 205 mm.; lletra de dos amanuenses. Segle XIV.

Al llom : QUODLIBET FR. B. DE TRILIA.][1]

El primer full de guarda ha estat emprat, al mateix segle, per a encabir-hi notes a les tres qüestions següents : a) *Nota quod difficile est nos scire : primo posteriorum et causa est, quia omnis sciencia procedit ex propiis principiis...* b) *Nota quod aliquid potest negari octo modis : uno modo actualiter, ut de quolibet esse uel non esse et cetera non est uerum; secundo uirtualiter...* c) *scire est res perceptas cognoscere : deficiente sensu, deficit sciencia, primo quod ista auctoritas intelligitur sic quod, deficiente sensu, deficit sciencia per illum sensum adquisita...* En el segon hi ha la taula de les qüestions tractades en els tres *quodlibets* de fra Bernat de Trilla, que són vint-i-tres al primer, vint-i-dos al segon i cinc al tercer, els enunciats de les quals convenen exactament amb els publicats pel P. Glorieux. en *La litterature quodlibetique, de 1260 a 1320* (Lille, 1925), pp. 101-104.

I. Folis 1 a-d. [S. THOMAS DE AQUINO (?) DE INTELLECTU ET INTELLIGIBILI],[2] comença : *Sciendum quod ratione eius quod est intelligere, est quod sit intelligens...* acaba: *difficiles ad cognoscendum nobis quam etiam universalissima.*

Ed. *Praeclarissima opuscula Sancti Thomae de Aquino de concordantiis dictorum in quibus aliquibus videbatur ipsum se ipsi contradicere...* Uenetiis [Lichtenstein], 1497. sing. 0[1].

1. Cfr. inventari del P. CARESMAR, n.º 51, on es dóna a entendre que formava una unitat bibliogràfica amb el ms. 58.

2. Cfr. M. GRABMANN, *Die Werke des hl. Thomas. Bäeumkers Beitrage*, XXII, 1-2 (Munster, 1931), p. 357, on impugna l'atribució d'aquest opuscle a Sant Tomàs; en canvi, PELSTER, en *Philos. Jahrb.*, 36 (1923), p. 42 i ss., el creu autèntic. Pertocant a manuscrits existents del nostre text, em diu el doctor Geyer, que sols es coneixen el de la Bibl. Nac. de París, n.º 14,548, i el de Bordeaux, n.º 131.

II. [S. THOMAS DE AQUINO.] *a)* Folis 2 a-c, QUOMODO ELEMENTA SINT IN MIXTO, comença : *Dubium apud multos esse solet quomodo,* etc. *Uidetur autem quibusdam quod qualitatibus actiuis et passiuis...* acaba : *saluatur enim uirtus eorum*; ff. 2 c-3 c, DE MOTU CORDIS, comença : *Quoniam igitur omne quod mouetur necesse est ut habeat motorem...* acaba : *calefecit et infrigidatur cor. Et hec de motu cordis ad presens dicta sufficiant. Explicit;* ff. 3 c-4 c, DE OPERATIONIBUS ET ACTIONIBUS OCCULTIS [NATURAE]. comença: *Quoniam de quibusdam naturalibus corporibus quedam naturales operationes apparent...* acaba : *utpote ex principiis intrinsecis procedentes. Que hec de operationibus et actionibus occultis ad presens dicta sufficiant. Explicit.*

III. DURANDUS [A STO. PORTIANO].[1] a) Folis 4 d-6 a, UTRUM POTENTIAE ANIMAE SINT IDEM QUOD ESSENTIA ANIMAE, comença : *Queritur utrum* etc. *uel aliquid additum et uidetur quod sint idem, primo quia partes uestigii non dicunt aliquid realiter differens a re...* acaba : *per quam agit, sicut forma substantialis est post actus, per quam existit. Hec Durantus in primo §. distinctione tertia;* b) ff. 6 a-d, UTRUM MEMORIA INTELLECTIVA, INTELLECTUS ET VOLUNTAS DIFFERANT INTER SE VEL SINT IDEM, comença : *Queritur utrum* etc. *et asseritur quod realiter differant quia in illis quatuor unum oritur ex altero...* acaba : *pertinere ad eamdem potentiam quam intelligere et velle. Hec Durantis in primo §. distinctione tertia;* c) ff. 6 d-7 d, UTRUM VERITAS SIT IN REBUS VEL IN ANIMO, comença : *Queritur utrum* etc. *et uidetur quod sit in rebus extra animam quia, ut dicit Augustinus, libro solito...* acaba : *ad naturam quam habet qualiscumque sit illa. Hec Durantus* (Durand de St. Pourçain)[2] *primo § distinctione.*

IV. Folis 7 d-9 d, UTRUM CHARITAS POSSIT AUGERI. comença : *Queritur utrum* etc. *et uidetur quod non, quia omne quod mouetur uel augetur quocumque motu uariatur, sed caritas...* acaba : *solum attenditur pars et totum, quo posito, sine aliis ponitur.* Segueix un espai en blanc.

V. HAERUEUS [NATALIS]. Folis 10 a-2 b, UTRUM REPUGNET FIDEI PONERE ALIQUOD COMPLEXUM ESSE CREATUM ET CUM HOC ESSE NECCESARIUM, comença : *Queritur utrum* etc. *et uidetur quod sic, quia repugnat ponere aliquod incomplexum esse creatum et cum hoc necessarium...* acaba : *absolute non habet causam et sic patet determinatio questionis. Hec Erueus* (Hervé de Nèdellec)[3] *in quolibet maiori.*

VI. IOANNES PARISIENSIS. Folis 12 c-3 d, UTRUM RELATIO SIT IN DEO SECUNDUM SUUM PROPRIUM GENUS RELATIONIS, comença : *Queritur utrum* etc. *et uidetur quod non, quia id quod secundum propriam rationem et naturam est accidens...* acaba:

1. Cfr. P. MANDONET et J. DESTREZ, *Bibliographie Thomiste* (Le Salchoir. Kain, 1921), p. XIII. — Id. A. PELZER, *Bibliothecae Apostolicae Vaticanae... Codices Vaticani latini.* Tom. II, *Pars prior (et Appendix). Codices 679-1134* (Bibl. Vat., 1931-3) per a bibliografia general dels autors dels quodlibets.

2. Cfr. *Miscellanea Francesco Ehrle...* (Roma, 1924). : Joseph KOCH, *Die Jahre 1312-1317 im Leben des Durandus de Sancto Portiano.* O. P. I., pp. 265-306.

3. Cfr. P. GLORIEUX et J. DESTREZ, op. cit. *Hervé Nèdellech,* Quod. I, quaest. 10, p. 201. — *H. L. F.*, XXXIV, pp. 308-351.

per id quod est formale, non per id quod est materiale. Hec secundum fratrem Joannem Parisiensem (Jean Quidort)[1] *magistrum in theologia.*

VII. BERNARDUS DE CLAROMONTE. Folis 13 d-4 c, a) UTRUM EQUALITAS PONAT ALIQUID IN DIVINIS, comença : *Queritur utrum* etc. *et uidetur quod sic. Quicquid est in Deo et creaturis perfectius est in Deo, sed equalitas ponitur in creaturis, ergo...* acaba : *quare in creaturis equalitas est positiua, in diuinis autem non. Hoc secundum fratrem Bernardum de Claromonte* (Bernard de Clermont)[2] *magistrum in theologia, ordinis predicatorum.* b) ff. 14 c-5 b, UTRUM IN DIVINIS EQUALITAS SIT RELATIO REALIS, comença : *Queritur utrum* etc. *et uidetur quod sic, quia habet idem fundamentum et terminum...* acaba : *sicut actio et passio in eodem motu. Hec secundum fratrem B[ernardum] de Claromonte, ordinis predicatorum.* c) ff. 15 c-6 d, UTRUM RELATIO SIT IDEM QUOD ESSENTIA, comença: *Queritur utrum* etc. *et uidetur quod non, quia, si essent idem, tenerent ubi essent essentia et relatio, quod non est uerum, quia essentia est in Patre in quo non est filiatio, ergo...* acaba : *non ponit aliquid sed ad aliquid, ideo non sequitur personas esse compositas.* d) ff. 16 d-7 a, UTRUM RELATIO IDEM SIT QUOD PERSONA, comença : *Queritur utrum* etc. *Respondeo hic sunt quinque articuli. Primo dicimus quod persona plus importat quam relatio...* acaba : *sed per terminos differentes ad quos dicuntur*; e) ff. 17 a-9 d, UTRUM ISTE RELATIONES DOMINUS CREATOR SINT REALES, comença : *Queritur utrum* etc. *et uidetur quod sic, quia relatio denominans substantiam est reale...* acaba : *ergo Deus realiter est dominus uel creator, quia creatum dependet ab eo realiter. Hec frater B[ernardus] de Claromonte, ordinis predicatorum.*

VIII. ff. 19 d-26 c, UTRUM SUPPOSITUM ADDAT ALIQUID AD SUAM NATURAM, comença : *Queritur utrum* etc. *et uidetur quod sic, quia illa que diferunt numero et conueniunt in natura specifica...* acaba : *et hoc non potest esse nisi quantitas, ut ostensum est. Hec B[ernardus] de Claromonte contra Godofredum* [*de Fontibus.*] (Godefroy de Fontaines)[3]

IX. HAERUEUS [NATALIS]. Folis 26 c-8 b, a) UTRUM ESSE ET ESSENTIA REALITER DIFFERANT IN CREATIS, comença : *Queritur utrum* etc. *et uidetur quod sic. Nulla enim res est in potentia et in actu reali eiusdem per idem re, sed creatura est in potentia per essentiam suam...* acaba : *secundum quod fiat essentia sua in se. Hec Arueus;* ff. 28 b-31 a, UTRUM TERMINI NATURALES PONANT ALIQUID IN DIUINIS, comença : b) *Queritur utrum* etc. *et uidetur quod sic, quia ille qui negat de Deo illud quod nihil ponit in Deo, non dicit aliquid contra uirtutem...* acaba : *non dicit directe priuationem multitudinis sed priuationem diuisionis. Hec Arueus.*

X. BERNARDUS DE TRILIA. Folis 31 c-72 b : a) Quodlibet 1um ff. 31 c-50 b, comença: *Quesitum fuit de duobus, scilicet de Deo et creatura; de Deo querebantur tria, unum pertinens ad scientiam ... Quantum ad primum, querebatur utrum Deus sciat mala aut tantum*

1. Cfr. M. GRABMANN, *Studien zu Johannes Quidort von Paris. O. P.* (München, 1922).
2. Cfr. *H. L. F.*, XXV, pp. 201-209. — QUÉTIF, *Bernardus de Alvernia*, I, pp. 492-3. He atribuït les quaest. c) i d) a Bernat de Clermont, per ésser d'aquest les immediatament anteriors i posteriors, i una mateixa la matèria i estil de totes elles; ¿són d'ell, però?
3. Cfr. A. PELZER, *Godefroid de Fontaines et ses manuscrits* pp. 365-88 i 491-532.

bona et uidetur quod nesciat mala. Omnis cognitio est per assimilationem, sed Deus qui est ipsa bonitas per essentiam... acaba : *de quo requiritur dicere, ueritatem non lesit. Explicit primum quodlibet fratris Bernardi de Trilia* (Bernard de Trilla),[1] *ordinis predicatorum. Deo gratias.* b) Quodl. 2um, ff. 50 b-68 a, comença : *Quesitum fuit de Deo et de creatura, de Deo querebantur tria ... De pertinentibus ad potentiam querebantur tria. Primo utrum Deus possit uno instanti creare omne creabile, et uidetur quod sic, dicitur enim in Ecclessiastico...* acaba : *in claritatem glorie, quam habemus in patria. Explicit secundum quodlibet fratris Bernardi de Trilia. Deo gratias.* c) Quodl. 3um, ff. 68 a-72 b, comença: *Quesitum fuit de Deo et de creaturis. De Deo querebantur quatuor, unum pertinens ad potentiam, alterum pertinens ad sapienciam, tertium pertinens ad personam, quartum pertinens ad actionem propriam. Primum querebatur utrum Deus possit equm idem numero mortuum suscitare, et uidetur quod non, quia secundum Philosophum in secundo de generatione, ea quorum substantia corrumpitur...* acaba en la qüestiò cinquena : *in causis autem que non habent ordinem ad inuicem hoc non contingit. Explicit primum et secundum et tertium quolibet fratris B[ernardi] de Trilia, ordinis fratrum predicatorum, magistri in theologia, parysinus. Deo gratias.*

55. — [*TRACTATUS IURIDICI.*]

En pergamí 160 × 245 mm. 147 folis útils, tret del 49, 58 v.º, 66 v.º, 89 v.º, 90, 91 i 96, que són en blanc; sense xifrar; dos corondells, fora de les peces V, VI i VII, que són a ratlla sencera; caixa de l'escriptura molt variada, puix que el manuscrit és una col·lecció factícia de tractats de dret escrits per diversos amanuenses. Títols i senzilles caplletres en vermelló. Notes marginals. Segles XIII i XIV.

Al llom : JUSTINIANI NOUELLAE ET UARIORUM OPUSCULA DE IURE CANONICO ET CIUILI.[2]

Com a fulls de guarda foren emprats dos pergamins de la mateixa època, el primer dels quals dóna manta notícia sobre els llocs on predicaren i data del traspàs d'alguns deixebles dels apòstols; i l'altre té uns cercles en vermelló, amb breus notes incompletes, que segurament havien d'utilitzar-se, per a la formació d'un esquema cronològic dels primers segles de l'Esglèsia.

I. [JULIANI NOVELLARUM EPITOME][3]

Folis 1 a-26 b, *Liber nouellarum Justiniani continens quamdam expositionem legum et quasdam questiones iuris : et est Sancti Cucuphatis.* Al marge es llegeix : «*Liber autenticorum translatus fuit de greco in latinum de uerbo in uerbum; liber nouellarum de sententia ad sententiam.*» comença : *In nomine Domini. Incipit liber nouellarum domini*

1. Cfr. *Gregorianum*, II (1921) : G. S. ANDRÉ, *Les quolibeta de Bernard de Trilia*, pp. 226-65, on es publiquen diversos fragments, segons el ms. Vat. Borgh. 156. Sobre la probable pèrdua i troballes del final del tercer quodl., cfr. *Revue des Scienc. phil. et theol.*, XVI, (1928) : P. GLORIEUX, *Une mémoire justificative de Bernard de Trilla*, pp. 405-26, i XVIII, (1929), pp. 23-58.

2. Cfr. inventari del P. CARESMAR, n.º 48 i 50, puix que les Novel·les es veu que formaven llibre apart.

1. Cfr. P. NOAILLES, *Les collections de Novelles de l'empereur Justinien. La collection grecque de 168 novelles*, (Paris, 1914). — Id., *Origine et formation sous Justinien*, (Paris, 1912.)

Justiniani imperatoris de greco in latinum translatus a quodam uiro eloquentissimo et censore ciuitatis constantinopolitane. De heredibus et falcidia. In digestis et in constitutionibus didicimus parentibus quidem et liberis... acaba : *Celsitudo uestra effectui emancipari obseruarique precipiat. Finit. Explicit liber nouellarum domini Justiniani imperatoris semper augusti.*

Ed. : *Iuliani antecessoris constantinopolitani nouellarum Iustiniani imperatoris epitome.* (s. l. s. i. s. a.)

II. [TRACTATUS DE REGULIS IURIS].

Folis 27 a-43 b, Prol. *Uniuersus tractatus ueteris sapientie legum in pandectis continetur ... Tractatui, igitur, de significationibus uerborum tractatus de regulis iuris subiungitur in quo totum uolumen pandectarum consumatur. In primis autem quid sit regula ostenditur, deinde per totum tractatum regule subponuntur.* comença : *Regula est q[uae] rem q[uae] est b[reuiter] et cetera. Ista definitio secundum uocem assignata est, sed significans...* acaba : *Pretor habet honoris possessionem loco heredis, id est ille, cui pretor dat honoris possessionem, habetur pro herede siue experiatur siue conueniatur.*

La resta del foli està ocupada amb l'exposició i resolució d'un cas canònic mogut amb motiu de la visita d'un bisbe, el qual havent estat promogut a arquebisbe, visitava llurs esglésies i monestirs amb un sèquit més rumbós i amb major nombre de cavalleries que abans; es donà el cas, però, que un dels monestirs visitats tenia privilegi papal de no haver d'atendre sinó a vint persones. Vet ací el dubte que aclareix.

III. [DE INCERTITUDINE FACTI VEL IURIS IN IUDICIIS].

Folis 44 a-8 d, *Hic locus frequens in iudiciis est prenecessarius maxime quociens super incerto disputetur. Incertum autem consistit circa factum intrinsecum, puta uoluntatem, uel consensum et circa iuris ... nunc singula ordine prosequamur. Cum incertitudo uersetur circa facti essentiam qui deest, uel non esse factum...* acaba : *Episcopus. Ibi enim dicitur quod seruus reuocatur in seruitutem, nisi pateat condicioni apposite a manumissore. Item require titulum illum : Multa prohibentur.*

IV. [CASSUS CANONICI].

Folis 50 a-66 a, comenca el primer cas *: Prelatus non potest delinquentes subditos corrigere si in similare delictum corruit : Quamdam uxorem lapsam in adulterium maritus de adulterio accusauit...* Aquesta part del manuscrit és un seguit de cinc peces de diferent amanuense i distint sistema d'enquadrament dels casos, sense unió interna entre elles a no ésser la matèria canònica sobre que versen.

V. BARTHOLOMMEUS [BRIXIENSIS. SUPER DECRETO GRATIANI].

Folis 67-89, comença : *Secundum Bartolomeum* (Bartolommeo de Brescia).* *Humanum genus duobus regitur, naturali scilicet iure et moribus; et sciendum est quod ius naturale duobus modis potest hic accipi, et primo id est large...* acaba : *iste non prescripserat, ideo*

* Cfr. CHEVALIER, col. 443.

non poterat se tueri circa iura communia, cum priuilegium non haberet uel consuetudine generali defenderetur.

VI. [NOTULAE SUPER PRACTICA IUICIALI.]

Folis 92-3, comença : *Si quis uocatus ad iudicium conueniendus lege cor. de siccariis et detractat uenire citatus trinis edictis...* acaba : *postea appellare poterit, id est, quinque diebus transactis.*

VII. DE ACTIONUM VARIETATE ET EARUM VITA SEU LONCITUDINE.

Folis 93 v.º-5 v.º, Pròl. *De actionum*, etc. *quanto scilicet tempore unaquaeque ualeat perdurare, et multe diuersitates in legibus constitute sunt, que lectoris animum sui multiplicitate fatigare noscuntur ... Quapropter, ut hec difficultas a nobis procul recedat, earum diuersitates et quanto tempore uniuscuiusque uita extendatur, prout possumus, presenti opusculo colligere studuimus, ut quod per plures libros et multa capitula legis sparsum, hic collectum adunatimque ualeat inueniri.* Comença : *Sciendum quod actiones alie sunt ciuiles, alie criminales, alie publice, alie priuate, alie ad heredes transeunt, alie non, alie sunt perpetue, alie temporales. Ciuiles sunt que peccuniarie dicuntur, que penam tantum de rebus...* acaba : *que sic incipit : Super annuali exceptione que in ytalicis contractibus oriuntur.*

VIII. [CASSUS CANONICI.]

Folis 97 a-137 c, El primer foli formava part d'una col·lecció de casos jurídics a resoldre, bona part dels quals es suposa que ocorregueren a Bolònia. Els ff. 98 a-136 c en formen una sola pessa, la qual és encetada amb el següent: *De eo qui, preter uoluntatem domini sui, ordinatus est quia rreductus est in seruitutem : queritur si possit matrimonium contrahere...* acaba : *isti de speciali concessione spiritualem.* Els ff. 137 a-c són una altra afegidura, on és exposat el cas canònic, de dret consuetudinari, en què es suposa que un abat, pel sol fet de celebrar en una església baptismal, es quedava amb les ofertes, recolzant-se en la *consuetudinis auctoritas, silencii taciturnitas, iuris abrenuntiatio et longi temporis prescriptio.*

IX. HUGOLINUS [DE PRESBITERO. TRACTATUS VARII.]

Folis 138 a-45 a; ff. 138 a-9 b, a) *Incipit tractatus domini Hugolini* (Ugolino di Presbitero)* *de appellatione. Appellationis usus quam sit frequens, quam necessarius, nemo est qui ignoret...* acaba : *et mirum est quomodo bonus Alexander tertius dormitauit. Explicit tractatus appellationis.* ff. 139 b-40 a, b) TRACTATUS DE RECUSSATIONE JUDICII. *Incipit tractatus domini Hugolini de recussatione iudicii ... Quia suscepti et inimici iudices esse non debent, et ideo ad presens inquisiturus circa recussacionis tema propositum...* acaba: *delegatus est ab eodem, cui est sociandus et sentenciando partem facit. Explicit;* ff. 140 a-5 a, c) TRACTATUS DE TESTIBUS. *Incipit de testibus secundum Hugolinum. Lecturi capitulum de testibus ad euidenciam dicendorum et utilitatem omnium circa testes et dicta tes-*

* Cfr. CHEVALIER, col. 3815.

tium disputantium... acaba : *Si quid uiderat deesse circa testium maximum thema, quis non facile reprehendat, sed lector diligens benigne supleat, detraat ubi opus fuerit ordinandum et emendandum.*

XII. [BERNARDUS PAPIENSIS.[1] DE SPONSALIBUS].

Folis 145 v.º-7, *In nomine Domini. Quia ordo clericorum dignior est cetu laicorum, nec incongrue, postquam tractavimus de causis clericorum, tractare obimus de causis laicorum, que ad ecclesiasticum iudicium spectant, puta de matrimonio. Sed quoniam sponsalia matrimonium precedant, et de sponsalibus primo tractemus. Uideamus igitur quid sint sponsalia, qua etate contrahi possunt, quid sit matrimonium, quid ipsum faciat, quid ipsum impediat.* Comença : *Sponsalia sunt futurarum promissio nuptiarum, dicta a sponsando, id est, a promittendo; sit autem huius promissio...* a) *de desponsatione in genere...* b) *puberum...* c) *impuberum...* acaba : *Maxima nupsit Petro clam et occulte.*

Ed. : *Bernardus Papiensis. Summa decretalium.* (Ratisbone, 1860.) IV, tít. 1-3, pp. 130-43.

56. — [*LECTIONARIUM.*]

En pergamí. 173 × 245 mm. 133 folis útils, tret del 131 v.º, que és en blanc; amb numeració romana I-CXXXI. El f. 128 està mal emplaçat, corresponent-li d'estar al 130; caixa de l'escriptura, 120 × 200 mm. Títols en vermelló. Notes marginals retallades. De finals del segle XIV.

Al llom : LIBER EP[ISTO]LARUM.

Folis I-CXXX : ff. I-CI. a) *Temporale,* comença amb l'epístola de la dominica primera d'advent : *Lectio epistole ad rom. Fratres, scientes quod hora est iam nos de sompno surgere...* acaba amb la de la *fer. VI post. dom. V ante nat. Domini.* La Missa de la vigília i cadascuna de les tres de Nadal i fèries II^na^, III^ra^ i IV^ta^ de Setmana Santa tenen dues epístoles. Hi sol haver les lliçons a totes les dominiques i fèries IV^ta^ i VI^ta^, tret de quaresma i setmana de Pascua que hi són tots els dies. b) ff. CI-CXXIV v.º SANCTORALE,[2] comença amb la festa de Sant Esteve i acaba amb la de Sant Tomàs. Les de Sant Joan apòstol i Sant Joan evangelista tenen dues epístoles. c) ff. CXXIV v.º-CXXV v.º COMMUNE SANCTORUM. Sols conté les lliçons *in nat. plur. uirg.* i *in nat. continentum.* d) CXXV v.º-CXXX. MISSAE VOTIVAE : *ad sponsationes benedicendas, in dedic. eccl.* (dues epístoles) *de pluuia, pro iter agentibus, pro infirmis, pro se ipso, in honore Ste. Marie, Ste. Crucis, Ste. Trinitatis, Sti. Michaelis, in agenda defunctorum* (cinc epístoles) i *in sab. in XII lect. p. Pent.*

Foli CXXX v.º Aquest foli, damunt el qual es coneix que estigué enganxat el següent, conté una constitució eclesiàstica contra les arts màgiques, escrita en lletra del segle XIV.è. Comença : *Ammoneant fideles sacerdotes populos ut nouerint magicas artes*

1. Cfr. SCHULTE, I, pp. 175 i ss.

2. Cfr. la nota al santoral del manuscrit n.º 14; no té, però, les festes de Sant Medard, dels trasllats de Sant Martí i de Sant Benet, de la Transfiguració, de Santa Tecla, dels miracles de Sant Jaume i la festa de Sant Francesc.

incantationesque ... Quod si quis hec exercuerit clericus degradetur, laicus anatematizetur... acaba : *in quo uiuimus, mouemur et sumus. Sed ipsum quoque obseruatoribus scribit beatus Augustinus in libro Enchiridion.*

Els tres folis darrers hi són afegits. El primer, en lletra del segle XVI, conté la lliçó per la festa del trasllat de Sant Jaume. També s'hi llegeix la següent nota : *Diumenge a 16 de juny de 1585 vingué lo* [rei Felip II][1] *a esta santa casa y lo princep y la infanta dona Isabel* (posteriorment fou escrit : *sante*) Els altres dos, escrits al segle XV, contenen les epístoles del *Corpus Christi*, de la Visitació de la Verge i la del comú de conf. no pontífexs. *Fratres : Spectaculum facti sumus mundo...*

57. — [*SANCTUM EVANGELIUM SECUNDUM LUCAM ET SECUNDUM IOANNEM, CUM GLOSSA ORDINARIA WALAFRIDI STRABO.*]

En pergamí. 160 × 233 mm. 185 folis; sense xifrar; caixa de l'escriptura en el primer evangeli, 131 × 159 mm. amb les glosses, i 050 × 159 mm. sense elles; en el segon evangeli, 140 × 185 mm. amb les glosses, i 055 × 185 mm. sense elles. Caplletres senzilles en vermelló fins al f. 89. Al marge del primer evangeli és anotada la divisió en capítols; el segon és sense divisions. Notes marginals. Segle XIII-XIV.

Al llom : SANCTUM EUANGELIUM SECUNDUM LUCAM [i en tinta] ET SECUNDUM JOANNEM.[2]

Al primer full de guarda hi ha la següent recomanació a la prudència amb el parlar : a) *Si sapiens fore uis sex serua que tibi mando : quod loqueris et ubi, quomodo, qualiter, cui, quando. Uirtutem primam puto compescere linguam, proximus ille Deo qui scit ratione tacere;* b) la següent recepta per a fer gelatina de peix : *Cola piscium, que fit ex fissicis quorumdam piscium, sic preparatur. Primo ut bene mallietur, postea ut mollificetur in aqua per duas horas posita, exprimetur bene aquam in manu, exinde teretur bene in morterio donec fiet alba ualde, post distemperetur cum aqua secundum quod tibi uidetur supra ignem calefaciendo, et sic poteris colare cum ea que volueris cum fuerit recens, nam alia die nichil ualet, tantum ualet sine igne.* Al verso hi ha escrit el pròleg de l'evangeli de Sant Lluc : *Lucas sirus natione et antiochensis...* (Berger, 230). A continuació i al revers del següent hi ha uns comentaris *a)* sobre l'Eucaristia : *Hoc quod uidetis in altare Dei, etiam transacta noocribe, uidistis...*; *b)* sobre la Penitència: *Sicut olim Deus misit aquas diluuii in penitentiam...*; i *c)* sobre l'Eucaristia : *Sicut caro Xristi, quam assumpsit in utero uirginali, verum corpus est...*

I. EVANGELIUM LUCAE.

Folis 1-130. Text.

Ibid. comença la glossa[3] : *Ambrosius. Uitulus sacerdotalis est. Per uitulum ergo hoc euangelium figuratur...* acaba : *non in uictimarum sanguine, sed in laude Dei et benedictione concludit.* (P. L. 114, 243-356.)

1. Cfr. J. BALTRUSATIS, *Les chapiteaux de Sant Cugat del Vallès* (París, 1931), pròl., p. 6.
2. Cfr. inventari del P. Caresmar, n.º 37.
3. Les glosses dels dos evangelis del nostre manuscrit discrepen, però, força de les de MIGNE, pertocant a l'ordre de col·locació, extensió, etc.

II. EVANGELIUM JOANNIS.

Folis 131-185, Pròleg : *Hic est Joannes euangelista, unus ex discipulis Dei, qui uirgo electus a Deo est...* (Berger, 236.) ff. 131-185, Text.

Ibid. comença la glossa : *Contra eos qui propter naturalem Xristi natiuitatem...* acaba *uirgo est Joannes, conuenit future uite ubi neque nubent neque nubentur.* (P. L. 114, 356-425.)

El f. 185 v.º conté els deu manaments i fa una distribució dels llibres sants amb tal d'ésser llegits a les diverses èpoques de l'any.

58. — [*SUMMAE DE ANIMA.*]

En pergamí. 175 × 233 mm. 25 folis útils; amb numeració aràbiga el primer tractat i sense xifrar els altres; caixa de l'escriptura, 132 × 178 mm. Títols, capiletrres i calderons en vermelló. Segle XIV. Al llom : SUMMA DE SPIRITU].[1]

I. [ALCHER.] SUMMA DE SPIRITU ET ANIMA.

Al revers del full de guarda hi ha la taula de capítols.

Folis 1 a-12 c., Pròl. *Quoniam dictum est mihi ut me ipsum cognoscam...* comença: *Quid sit animus siue anima et quare anima uidet uisibilia per corpus inuisibilia per se. Animus est substancia quedam racionis particeps...* acaba [al principi del cap. XXXIV] : *De anime discretionibus. Anima pro diuersis actibus diuersa nomina sortitur. Cum uero uiuificat corpus anima dicitur, cum uult animus dicitur, cum scit mens dicitur, cum recolit memoria dicitur, cum rectum iudicat ratio dicitur, cum spirat spiritus dicitur, cum sentit sensus dicitur, cum discernit intellectus appellatur.*[2] (PL. 40, 779-803.)

II. SUMMA DE ANIMA.[3]

Folis 13 a-21 v.º, *Incipit summa fratris Thome de Aquino* (!) *de anima. Sicut uult Agazel in sua metaphisica, anima est quedam cartula breuis continens summam omnium que sunt in mundo...* acaba : *ut autem ea, que dicta sunt diffuse, facilius memorie commendentur, dictarum potentiarum summam recolligimus, ut hic uides.* A continuació va l'esquema següent:

1. Cfr. CARESMAR, n.º 51.

2. Com es veu, acaba com el manuscrit *medardensis* i el *Vat.* MIGNE publica aquest tractat, si bé amb moltes variants, entre les obres de Sant Agustí, al qual fou atribuït per molt de temps. — Cfr. M. DE WULF, *Histoire de la Philosophie med.* (Louvain, 1924), pp. 174-5.

3. Solament es coneixen altres dos manuscrits d'aquest tractat : un anònim a la Bibliothèque National de Paris, (manuscrit llatí n.º 16160, f. 129), segons em comunica el Dr. L. Bertalot; i un altre a la de München, que el Dr. Geyer consultà fa poc.

Potentiarum anime rationalis quedam sunt sibi et aliis animalibus communes:

- sibi uegetabili et sensibili
  - principales
    - generatiua
    - augmentatiua
    - nutritiua
  - deseruientes
    - atractiua
    - retentiua
    - digestiua
    - expulsiua
- sibi et sensibili tantum
  - apprehensiue
    - de foris : uisus, auditus olfactus, tactus.
    - de intus : sensus prius imaginatio, estimatiua fantasia, memoria, appetitus.
  - motiue
    - imperans motum irascibilis, concupiscibilis sensualitas uel sensualis appetitus.
  - effectiue motum
    - uires infuse neruis et musculis de quarum numero iure esse uis que a Dam[ascio (?)]* dicitur pulsualis.
- sibi proprie que mens dicuntur quarum quedam sunt necessaria:
  - ad apprehendendum
    - intellectus agens qui facit species apprehensibiles, possibilis qui species apprehendit, comprehendit et diuidit uel sciendi gratia tantum et dicitur speculatiuus qui talibus compositionibus assentit, uel sine inquisitione et dicitur intellectus principiorum, cum inquisitione et dicitur intellectus conclusionum, et conclusum dicitur scientia, uel operandi gratia et dicitur practicus qui et talibus compositionibus assentit, uel sine collatione et dicitur synderesis, uel cum collatione circa ius diuinum et dicitur ratio superior, uel circa humanum et sic ratio inferior, et conclusum ex hiis dicitur conscientia. Uterque autem istorum tam speculatiuus quam practicus uel tenens species tantum in habitu et dicitur memoria, uel considerat eas actu et dicitur intelligentia.
  - [ad movendum]
    - Quedam autem ad mouendum, sicut uoluntas quam Dam[ascius] uocat liberum arbitrium et animarum intellectiuum et ipsa secundum quosdam aliquando imperat ardua et dicitur irascibilis humana; aliquando diligit delectabilia intellectualia et dicitur concupiscibilis humana secundum eos.

Explicit tractatus fratis Thome de Aquino (!) de Anima.

* C. E. Ruelle, *Le philosophe Damascius. Etude sur la vie et ses ouvrages...* (Paris, 1861).

III. [DE SENSU ET SENSATO].

Folis 22 a-25 b, *Multum est necessarium omni homini quod aliquam artem habeat, per quam uilium et prauorum sciat uitare consortium et sciat societates eligere studiosas. Sicut enim docet Philosophus in primo Politicorum, sicut perfectum optimum aliud est homo...*; f. 22 b, *Quoniam autem supra diximus reprehensibiles esse eos qui de anima docent et de corpore nihil determinant, et ideo quedam ultra dicemus de corporibus animatis. Subtiliter enim de hiis in libris de plantis et animalibus determinabimus. Deus, igitur, quoniam manifestum erit ex hiis que dicemus, quod impossibile quod aliquid simplicium corporum sit corpus...* acaba : *et tunc est sapor salicus uel magis acuto, et tunc est ponticus sapor.* (Cita Aristòtil i Avicena.)

59.—[*LLIBRE D'EXEMPLES DE SANTS PARES.*]

En pergamí 170 × 225 cm. 95 folis útils, sense xifrar; caixa de l'escriptura, 100 × 150 mm. Epígrafs en vermelló; caplletres en vermelló i atzur o bé morat. Calderons. Segle XIV.

Al llom : DE DICTIS PATRUM.[1]

Està en molt bon estat de conservació, llevat d'uns quants folis del mig que tenen la lletra borrosa.

Al full de guarda del començament hi ha enganxat un paper, on es llegeix : «*de dictis et sententiis Patrum. Está en llengua catalana vertida de la llatina que está en el "de vitis Patrum". Está també en castellá en Sanctoro.*[2] *Era de Eularia Setanti,*[3] *casa que tingué gran maneig en la ciutat. Apar escrit en lo sigle XIV.*» Tot seguit diu : «*Esta letra es del P. Caresmar. Manuel de Bofarull.*» Els dos fulls següents, que també són de guarda, contenen manta sentència de Sants Pares, sobretot de Sant Bernat, entremig de les quals es llegeix : *Aquest es lo libre dels Sants Pares y es de la senyora Satanti viuda. Li a costat vint y set sous.* Al verso del primer, per la deixa d'engrut que encara hi ha, sembla que hi estigué adherit un altre foli, el qual arrancat, ha deixat al descobert unes ratlles. en català. que tracten de la vida monàstica.

Folis 1-95, Prol. *No es nengun dupte lo mon esser sostengut per merits dels quals en aquest llibre lurs doctrines son escrites...*[4] f. 1, comença : *Estant Sent Erseni en Roma, en la cort del Emperador, feu oració a Déu aixi : Senyor, mostra m la via per la qual me puya saluar...* acaba : *ço es, amor de Deu, la qual cosa es sobra tots los bens. Ffinito libro sit laus, gloria Xristo. Amen. Qui scripsit scribat, semper cum Domino uiuat. Amen.*

1. Sembla ésser el n.º 4 de l'inventari del P. CARESMAR.

2. Confrontada l'obra de J. BASILIO SANCTORO, *Prado espiritual...*, i de JUAN DE CASIANO, *Col·lationes Patrum*, si bé tenen nombrosos exemples comuns, no són pas la mateixa obra. B. H. L., p. 943, després d'intentar una classificació per a agrupar els manuscrits i impresos fonamentats en les *Vitae Patrum*, palesament declara que, així i tot, són moltes les obres que cauen fora de la dita classificació, malgrat ésser totes fetes espigolant-hi.

3. Cfr. TORRES AMAT, ob. cit., p. 602.

4. És traducció literal del pròleg del llib. III, *De vitis Patrum. Uerba seniorum*, per Rufí d'Aquileia, (PL. 73, 741).

El recto del primer full de guarda del final, en lletra posterior, conté diversos versets del saltiri, el començament dels quals és sempre la paraula *Miserere*; i el verso del segon, uns pensaments morals.

60. —[*FR. ARNOLDUS LEODIENSIS. ALPHABETUM NARRATIONUM.*]*

En pergamí. 160 × 233 mm. 87 folis útils; sense xifrar; dos corondells; caixa de l'escriptura, 130 × 178 mm. Caplletres senzilles en vermelló. Any 1308.
Al llom : ANOMAS[TICON] ASCÈTI[CUM].

Està en bon estat de conservació, tret del pròleg i colofó, la lletra dels quals és molt esborrada, i sembla fins i tot que aquest deteriorament és degut a un emprament defectuós de reactius per tal de poder-los llegir.

Folis 1 a-87 c : f. 1 a, Pròl. *Antiquorum patrum exemplo didici nonnullos ad virtutes...*; ff. 1 b-86 c, comença : *Abbatis. Abbas non debet esse nimis rigidus. Anselmus quidam abbas...* acaba : *Zelotipa est mulier de marito habita modica occasione. Supra de uxore II;* ff. 86 c-7 b. Registre de noms; f. 87 c, colofó il·legible, *Finis hinc venit... anno Domini MCCCVIII.*

(Continuarà.)

* Cfr. J. Th. WELTER, *L'Exemplum dans la Littérature religieuse et didactique du moyen âge* (Paris-Toulouse, 1927), II, pp. 304-319, on, ultra diverses notícies que es donen sobre l'autor, fonts, manuscrits, etc., es publiquen íntegres el pròleg i el colofó.

Fig. 21. — Eiximenis, Liber pastoralis, f. 1
(Ms. Vària, 261 de la Bib. R. de Torí)

p. 241

Dos còdexs catalans a la Biblioteca Reial de Torí,

per Miquel Batllori, S. I.

Naturalment, la Reial Biblioteca de Torí és d'allò més abundosa en tot l'esguardant principalment a la història de la Casa de Savoia i dels seus estats, però, no res menys, sota el títol de *Vària*, conté un no menyspreable fons de manuscrits de tota mena, entre els quals se n'hi troben dos d'autors catalans, l'un d'ells de singular importància per tractar-se d'una obra italiana escrita d'un català amb ortografia catalana. Essent ambdós còdexs — pel que ens ha llegut de veure — ignorats fins ara pels nostres bibliòfils,[1] ens ha semblat adient fer-los conèixer, tot i que les recerques que ens dugueren a aquella llibreria es referien a temps molt més propers.

I

Eiximenis, Francesc : Liber pastoralis.

Cota : Vària, 261.

Volum de 309 × 202 mm., relligat en pasta. Al llom : *Ximenes* | *M. S.*[2] A la contracoberta hi ha dues etiquetes, la primera de les quals fa : *R. Biblioteca-Torino* | *N.º 14509* | *D. C.*; i l'altra : *Ex Bibliotheca* | *Regis* | *Karoli Alberti*, amb la creu de Savoia. Un full de guarda al començament i un altre a la fi. 116 folis de paper escrits a ratlla seguida i numerats, per bé que la nova relligadura ha fet desaparèixer en algunes pàgines la numeració. Caplletres pintades alternativament amb tinta blava i roja. Lletra molt clara del segle xv, que creuríem francesa. (Fig. 21). Manca la data.

Ni En Massó i Torrents, en el seu estudi *Les obres de Fra Francesch Eximeniç (1340?-1409)*,[3] ni el P. Martí de Barcelona en *Nous manuscrits de Francesc Eixi-*

1. El meu benvolgut amic Joan M.ª Bertini publicà no fa gaire, al *Boletín de la Academia de la Historia* (98 [1931] 770-794), amb el títol *Codici spagnuoli in Torino*, un estudi sobre alguns manuscrits espanyols de la Biblioteca Reial; els dos, però, que ara descrivim, no hi són compresos.

2. En un full solter, separat del catàleg, es llegeix aquesta pintoresca nota : «*Lavoro del celebre cardinale Francesco Ximenes, che fu primo ministro di Spagna sotto Massimiliano I, scritto quando era frate francescano, cioè tra il 14... ed il 14... — Questo codice è quindi contemporaneo all'Autore, e forse è copia da lui stesso fatta eseguire* (!!).»

3. *Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans*, 3 (1909-1910), 588-692.

menis,[1] esmenten aquest còdex torinès, cosa la qual és perfectament explicable per no tenir la Reial Biblioteca de Torí publicats els catàlegs de manuscrits.

La provinença del nostre és desconeguda. La contracoberta duu l'ex-libris del rei Carles Albert, però d'això sol res no pot un hom deduir, perquè fou ell qui ordenà la llibreria pairal i l'enriquí curosament amb noves adquisicions, de manera que no hi ha cap mitjà de distingir el fons primitiu de la Casa Savoia de l'afegit més tard. La manca de catàlegs antics fa impossible tot aclariment.

Amb tot i això, el mateix còdex dóna dos indicis prou aprofitables : n'és un la falsa grafia del cognom del menoret català, *Eximenecç*, igual a la del còdex londinenc descrit per En Bohigas,[2] i semblant a la de l'ambrosià reportat per En Massó; l'altre és el tipus de lletra, que diríem francès i no pas italià. Serà avinent recordar ací que l'únic manuscrit de l'Eiximenis que es conserva a la Biblioteca Nacional Universitària de Torí és precisament una versió francesa del *Llibre dels Angels*, i que l'altre exemplar de la mateixa obra abrusat l'any 1904, era també francès,[3] la qual llengua fou des de l'Edat mitjana fins a temps ben moderns la familiar del casal de Savoia i d'una bona part del poble de Torí.

Per tal de facilitar l'aclariment de la seva filiació, en transcrivim el pròleg i l'epíleg, tot donant en nota les variants que presenta el text copiat per En Massó i Torrents, sense indicació de procedència.

Foli 1 : Rubrice pastoralis sequentis. | Et primo prologus libri. | De statu clericali capitulum primum, etc.

Foli 4 : Incipit Pastorale Magistri Francisci Eximenecç. | [Grossa caplletra que reproduïm en fotocòpia.] Reuerendissimo in Xpo. | Patri et Domino H|ugoni, diuina prouidentia | Episcopo Valentino, Frater Franciscus Eximenecç | ordinis fratrum minorum, humilis eius seruus | et filius, se ipsum totum cum omni reuerencia ueri pontificis et sum | mi Jhu. Xpi. et in eius gloria tociusque ecclesiastice dignitatis. Re | uerendissime pater et domine, feruor uestre benignissime caritatis, quo cu | pitis dignitatem episcopalem ac Xpi. cleri patefieri toto mundo, ut Cri | stus et in eo altius honoretur, me saepius impulit ut, iuxta mei | imperitiam, tractatum aliquem conderem, qui predicta, saltem ut | cumque describeret, et statum episcopalem ac cleri cunctis fidelibus di | gnum magna reuerencia demonstraret. Vester etiam venerabilis ser | uitor dominus Michael de Miraculo, Rector de Penaguila, ex parte vestra | me

3. *domino Domino Hugoni.* — 4. *digna Dei gratia Episcopo.* — 6. *eius humilis servus.* — 8. *summi Jhesu et in gloria totius ecclesiasticæ.* — 9. *excellentissime caritatis.* — 11. *etiam in eo.* — 12. *per dictam saltem virtutem.* — 15. *servitor Michael.*

1. *Estudis franciscans*, 36 (1925), 449-452.
2. *El repertori de manuscrits catalans. Missió a Anglaterra*, als *Estudis Universitaris Catalans*, 12 (1927), 443-444.
3. Vegeu el nostre estudi sobre *Els manuscrits d'autors catalans medievals servats a la Biblioteca Nacional Torinesa*, a *Analecta Sacra Tarraconensia*, 9 (1933), 253-273, còdexs 1 i 14; el primer d'aquests manuscrits l'havien citat de passada RODOLF RENIER (recensió a BERNARDÍ PEYRON, *Codices italici manu exarati qui in Bibliotheca Taurinensis Athenaei ante diem xxvi ianuarii mcmiv asservabantur*, Torí, 1904; al *Giornale storico della letteratura italiana*, 44 (1904), 417) i ARTUR FARINELLI (*La biblioteca del Santillana e l'umanesimo italo-ispanico*; *Italia e Spagna*, I, Torí, 1929, p. 420, n. 2).

ad hoc opus peragendum tanta instantia sollicitauit, quam ab inc | eptis non ualui quantumlibet resilire, licet infirmus et senex. Quod igitur | hic magnitudo sapiencie a Domino uobis date sanum inuenerit, | Spiritui Sancto attribuatur, a quo omne uerum procedit; quod autem corrigen | dum apparuerit, uestre prouidencie ac Sancte Romane Ecclesie | submittatur. Processus autem huius libri, pater reuerendissime, sequen | ti serie declaratur. Habet enim tractatus iste iiij^or^ partes principales. Pri | ma agit in generali de clero, siue de statu uel religione clericali | quantum sit exaltata. Secunda de dignitate episcopali in se conside | rata. Tercia de officio pastorali ad oues applicato. Quarta de eius | premio supernaturali et gloria parata.

Els 277 capítols del llibre van numerats tots seguits. De vegades es troben xifres escrites, part amb numeració aràbiga i part amb numeració romana, com és ara : *c. 3vj.*

Foli 116 v. : De fine libri et de iterata presentatione eidem Domino Valentino. c.clxxvij. | Expleto itaque libro pastorali presenti per | misericordiam Redemptoris, non restat nisi redire ad | patrem cuius contemplatione est factus, videlicet ad uos, Reuerendissimum | patrem et dominum Dominum Hogonem, Sancte Valentine Ecc | lesie Antistitem Reuerendissimum. Ad uestram igitur paternitatem red | eo et predictum opus offero et presento, ut premissum est, | corrigendum. Supplicans humiliter omnibus qui hoc legent, | quod orent perpetuo pro anima uestra, quia uestro nutu et pre | cepto factum est : etiam et pro me orare dignentur, qui | in eius ordinatione cordialiter laboraui. Hoc igitur | opus transeat in perpetuam uestri memoriam, quia hunc | cibum preparatis (sic) et escam omnibus prelatis Ecclesie, presentibus | et futuris. Quibus humiliter supplico ut religiosos | mendicantes, quos adiutores habeant precipuos im pre | dicatione euangelica et im procuranda animarum salute, | habeant recommendatos, specialiter fratres minores, de quorum | consortio ego sum, licet immeritus totus, a domino tamen sui | magna clementia a pueritia uocatus. Cui humiliter supplico ut uos, patrem reuerendissimum dirigat et sal | uet et (sic) consueta misericordia, que etiam nos omnes ad eius | regiam maiestatem contuendam feliciter in fine (sic) | perducat amen. Amen. Finis. | Laus Deo. Explicit Pastoralis.*

2

Besalú, Lluís de : Deli ucelli di rapina.

Cota : Vària, 150.

Volum de 309 × 214 mm., relligat en pasta. Al llom : *Besalù Luigi | Degli ucelli | M. S.* A la contracoberta, dues etiquetes; la primera diu : *R. Biblioteca-*

— 16. *tanta importunitate.* — 19. *omne rectum.* — 22. *habet enim liber quatuor.*
2. *completo itaque.* — 5. *sacræ Valentiæ Ecclesiæ.* — 8. *qui hic legent.*

* En notar les variants del text que dóna En Massó i Torrents, hem prescindit d'aquelles divergències que són mers lapsus de l'eruditíssim bibliògraf. Aqnets manuscrit torinès coincideix eu quasi tots els passatges amb el del British Museum, Add. 17365, a què ens hem referit més amunt.

Torino | *N.º 14481* | *S. M.*; i la segona : *Ex Bibliotheca* | *Regis* | *Victori* (sic) *Emmanuelis*. Un full de guarda al començament i tres a la fi. 178 folis de paper sense numerar, escrits a ratlla plena; el primer i els sis darrers són blancs. El foli [172] és l'únic numerat modernament amb llapis, però, per errada, diu : *fol. 170*. Lletra del segle XV.

Qui és aquest Lluís de Besalú? Poques dades n'hem pogut arreplegar.[1] Primerament, del mateix còdex se'n desprèn la seva procedència hispànica, puix l'adreça fa : *Al Ill.mo Principe Galeazo Maria, Duca de Milano quinto, d'Ispania Luisse Besalu Deli ucelli di rapina legie felicemente.* A més, la seva nacionalitat catalana es prova : 1.r pel seu cognom, car ultra d'ésser *Besalú* el nom d'una vila catalana, per les estretes relacions que tenen la toponomàsia i l'antroponomàsia devingué també un llinatge, existent avui encara a Canet d'Adri i a Sant Andreu del Terri.[2] 2.n Per les qualitats intrínseques del seu llibre de falconeria : en efecte, el llenguatge és extremadament dur i forçat, del tot diferent de la prosa italiana contemporània, àdhuc de la més vulgar; i fins aquesta mateixa vulgaritat de l'obra d'En Besalú demostra que l'autor no és italià, car tot resulta aigualit i deixatat, ple d'anacoluts i de repeticions innecessàries, però sense cap expressió ni modisme netament italians, de manera que es podria traduir mot per mot a qualsevol llengua sense cap dificultat. Això prova només que Besalú no era italià, però els freqüents catalanismes i principalment l'ortografia del text ens asseguren de tot en tot que era català : el so *ñ* no ve gairebé mai representat per la grafia *gn*, sinó per la característica *ny* catalana o bé per *gny*, mescla estranya de les dues; la *x* substitueix de vegades els nexes *sc* i *sci;* al final de síl·laba tot sovint es troba *ch* per *c*, etc. 3.r Pel que ens diu el mateix Besalú en diferents passatges : al foli [56] confessa que havia estat falconer d'Alfons el Magnànim : «Diro come al tempo mio nela çita de Nepoli, siando in una çerta isola per nome chiamata Schia [Ischia] propincha a la dita çita xxx. miglie, segnyoregiando in quello tempo Re Alfonso, Re de Aragona, al quale serenisimo li foro aportate çerti falconi nidasi montanari gentili, le quele ogni anno erano solite fare lagro e nido, le quale per conçitudine cada anno erano presentate al dito Re...»;[3] i encara al foli [56 v.] fa : «Anchora

1. ULYSSE CHEVALIER, en el seu *Répertoire des sources historiques du Moyen Age*, I (París, 1905), p. 595, diu : «Besalu Louis, ascétique ital. (Milan, 1498). Copinger. Suppl. to Hain (1898), II, I, 1011.» La cita completa de W. A. COPINGER, *Supplement to Hain's Repertorium bibliographicum*, part II, vol. I (Londres, 1898), p. 111, núm. 1011, fa així : «Besalù (Ludovicus). Il nome de questo libro e intitulato Spechio de anima. [Edited by G. P. Ferraro.] Mediolani, G. C. Signerre, fratres, 1498, fol. Goth. C. s. B. M. 555. d. 21; 555. d. 47.» Ací hi deu haver hagut alguna confusió; altrament no s'explicaria que el *Gesamtkatalog der Wiegendrucke* (IV, Leipzig, 1930) no digui ni un mot d'aquest incunable. Tampoc no en diuen res MAZZUCHELLI (*Gli scrittori d'Italia*, vol. II, part. II, Brèscia, 1760), HAIN (*Repertorium bibliographicum*, vol. I, part. I, París, 1826) ni REICHLING (*Appendices ad Hainii-Copingeri Repertorium bibliographicum*, Munic, 1905). Per altra banda, és impossible d'identificar un falconer amb un autor ascètic.

2. ANTONI M.ª ALCOVER i FRANCESC DE BORJA MOLL, *Diccionari català-valencià-balear*.

3. Les cèdules de la reial tresoreria esmenten el cas de portar En Pere Serra des de Catalunya tres-cents falcons alhora (CAMILLO MINIERI RICCIO, *Alcuni fatti di Alfonso I di Aragona dal 15 aprile 1437 al 31 maggio 1458* a l'*Archivio storico per le provincie napoletane*, 6 [1881], 251).

nel tempo del Marchese Nicolo de Cotrone nela prouinzia de Calabria acade como....»[1]

Resulta, doncs, cert que En Lluís de Besalú era català i falconer d'Alfons de Nàpols a la fastuosa cort del qual tot anava a l'engròs; el seu servei per les caceres estava compost al novembre del 1455 per onze falconers majors, nou caps-falconers, noranta-vuit falconers, dos caçadors majors, dos sots-caçadors i noranta-set caçadors;[2] un d'aquests seria, doncs, l'autor del còdex torinès. Quan passaria a Milà? Ací em permeto de fer una conjectura : el 20 d'octubre del 1446 el rei Alfons trametia a Milà per afers polítics En Joan d'Alessandro (tal vegada Alexandre), oficial de la seva falconeria[3] : no podria ésser que En Besalú l'acompanyés i romangués definitivament a la ciutat lombarda?

Allà va escriure la seva obra *Deli ucelli di rapina* entre els anys 1458 i 1476: la primera data la dóna el passatge transcrit, en què parla del Magnànim com si fos ja difunt; la segona és la de la mort del Duc Galeazzo Maria Sforza, a qui va adreçada. El motiu que el va empènyer a escriure-la sembla que fou el desig d'ensenyar als falconers milanesos l'art de la falconeria, tant florent a Nàpols : en tota la introducció es nota un ingenu punt de vanitat, que arrenca punyents mots d'infantil ironia contra els qui es creien que n'eren mestres i ni tan sols sabien portar el falcó al puny.

Les fonts esmentades en el curs del tractat són l'obra de Guillem, falconer de Roger de Sicília; una altra atribuïda a un llegendari rei de Capadòcia, Dangus de nom;[4] el *Tractatus de arte uenandi cum auibus* de l'emperador Frederic II[5], i els escrits de Sant Albert el Gran.

Desconeixem també quan passà aquest manuscrit a la Reial Biblioteca,[6] per bé que una nota marginal posada al foli [35], que diu : *Viandes propres pour les gerfaux*, deixa suposar que al començament del segle XVII, època d'aquella nota, seria ja a Torí, on es parlava ordinàriament aquesta llengua.

1. Aquest cas no deu ésser probablement contemporani d'En Lluís de Besalú, car en temps d'Alfons IV el marquès de Cotrone no es deia Nicolau, sinó Joan de Ventimiglia, personatge turbulent que fou dues vegades arrestat pel rei i a la fi expulsat de Nàpols. Sobre ell vegeu l'esmentat estudi de MINIERI RICCIO, p. 6, i NICOLA BARONE, *Le cedole di tesoreria dell'archivio di Stato di Napoli* a l'*Archivio storico per le provincie napoletane*, 9 (1884), 12.

2. MINIERI RICCIO, article citat, p. 251.

3. Ibid., p. 250.

4. Vegeu GIULIO BERTONI, article *Falconeria* de l'*Enciclopedia Italiana*, vol. XIV (1932), p. 739.

5. Vegeu G. H. HASKINS, *The «De arte uenandi cum auibus» of the Emperor Frederik II* a *The English historical review* 1921. Sobre els tractats de falconeria i de caça en general vegeu R. SOUHART, *Bibliographie générale des ouvrages sur la chasse, la vénerie et la fauconnerie, publiés ou composés depuis le XV siècle jusqu'à ce jour en français, latin, allemand, anglais, espagnol, italien, etc.* (París, 1886), on no ve ressenyada l'obra d'En Besalú. Malgrat d'haver En Besalú escrit la seva obra a Milà, ni l'Ambrosiana ni la Nacional de Brera en serven cap exemplar. A l'Ambrosiana hi ha tres obres de falconeria (D. 11 Inf. n. 1 — A. 43 Inf. n. 3 — i Z. 175. Sup.) que no tenen, però, cap relació amb el còdex de Torí.

6. Els nostres escorcolls a l'Arxiu d'Estat de Torí han resultat inútils; a la secció 2.ª, *Tesoreria di Savoia*, 17, ff. 207-215, i 84, f. 451, es troben diferents notes llibresques dels anys 1434 i 39, anteriors, doncs, a En Besalú; a la *Tesoreria di Piemonte* hi ha una àpoca de dos-cents florins a favor del secretari ducal Serra, per haver ordenat bé la biblioteca (25, f. 146), i, a més a més, una llista de llibres comprats a Milà l'any 1545 (35, ff. 217 v. i 218), però enlloc surt el nostre llibre de falconeria.

Vista la importància — històrica i filològica, si més no — del susdit còdex, en copiem l'extensa introducció, i a la seguida donem la llista dels capítols.

Foli [2] : Al Ill.mo Principe Galeazo | Maria, Duca de Milano | Quinto, | d Ispania Luisse Besalu Deli ucelli de rapina | legie (sic) felicemente.

Soleno, Ill.mo principe, la piu parte dele m | iserri mortali a uoy, Ill.mi et poten-
tissime | Segnyori, oro e argento et altre preciosse e uarie obgliuamente (sic) dare et
oferire, gli quale, o per comodo propio, o per | jactura de altruy, o per altre diuerze
respechti e necessita | a questo se conducono. Io inuero, considerando quale do | no
obgligatamente dare potesse piu degnyo e che piu sa | tisfacese ala degnyita uostra e
[2. v.] che senza iniuria o jachtura || dela umana condecione se exercite, me ha parzo conuini |
entissimo per achture (sic) il mio rude ingienyo e deffinire e de | clarare la deuer-
cita dele generaçione e nature deli ucelli | di rapina e de ogny loro bisognyo et amas-
tramento, dele | quale la Ill.ma S.ria Vra. e li principe pari uostre soleno | speso pi-
gliare piacere e solazo; non che io dica questo perche | ala S.ria V.ra ogny minimo se-
creto li sia oculto, che per el suo | acutissimo ingienyo e dochtrina e per la probata
speriencia | gli e nutisimo, ma solo per mostrare la fede e servitute mia, | perbenche
la debilta del mio ingenyo se stenda a tanta exce | llente arte dela atendita opera, ex-
planando e jodicando | certamente essere utile si per la atmiranda dochtrina ne |
lopera interclusa, la quale ajungiera ala Ill.ma S.ria V.ra | majore dilecto nele uigilie
dela caza, conoxendo de quela | esere dochtissimo, spero che tale exemplo, e tale
opera e sin | gulare degnyta de questa dochtrina asendera a molty utyle | ingienyo,
pregando V.ra Sig.ria e qual se uoglia lectore che no me | uogliano stimare nel nu-
mero dele arogante, se io per cumune | solazo dela zoçieta umana ho preso ardire
de componere | la presente uirtu de questa opera, recogliendo breuemente | quanto
ho posuto. Como che justamente merita deli antichi li | bri e de quello che per la
sperienҫa ho uiduto; desiderando | sempre de inprendere ho inuisticato le comenda-
[3] tisime opere | per dare forma a la presente opera, per la qual cosa auendo || deligen-
temente e con bono exaninimo (?), o considerato a cuy | redrizasse queste mey uigi-
lie, in niuno altro con rajone che ala | Ill.ma S.ria V.ra, si che el sogecto de lopera al
mio judicio e mate | ria egregia, si esiamdio perche tratando de tale opera, si como |
al parere mio merita questo la V.ra S.ria, la quale per confo | rte animo ciascheduna
operacione de fortuna gloriosamente | a soperato, adoncha se conuiene esa sola a ni-
xuno altro degnyo | sino at esa perfata Ill.ma S.ria, perbenche io conoscha poco | acu-
ximemto de uirtute per lopera mia, quella nela presençia | uostra, quando che sara
nele grande piaceri dele uergenti | sime cure de beneficare le seruitore uostre, prego
se interponga la | recordanҫa de mi, de alcuna utile speranza, e che non li despiaza |
questa opera, quale molte anni e mese me sognyo inginyato a | cumulare, a sequitare
el rigimento e dochtrina deli rapaczi ucelli, dele | quale se tratara seconda la necesita,
non senza autorita deli antichi | philosophi che prima for spirimentatori, auendo scrito
con sapi | entissimo ordine, declarando dela deuercita de molte openio | ne, le quale
regieno questa excelente dochtrina, crexe | ndo lanimo a quelli che sequitano con de-
siderato amo | re el piacere e solazo deli ucelli. Ma perche questa doch | trina esendo
trasmutata (ta) et spenta dela sua anticha | e natural forma, per causa deli diforme
[3 v.] et inzatiabile | e uarie apetite e alienda del justo amastramento, conside || rando el

principio del anticho tempo che primeramente fo | excercitata dali excelente philosphi e signyori, al presente | e piu tosto spenta, tenendo la cumune generacione li ucelli | con tale studio che con miserabile et infelice uita le miseri | ucelli sono exercitate, aproximandole con ueloce tem | po ala repentina morte, et a quelli non sano dare bisog | nyando aiuto. Io dico che ho facto como quelloro che, | essendo desiderossi dela uirtute e del ualore dele orientale e | preciose geme, e recercando de quelle el piu alto e majore | prezo, cosi ho fato io recogliendo de questa excelente do | ctrina el suo fiore, la quale spero che ala Ill.ma S.ria V.ra | e de molte altre sara felicemente receuta, trouando una | sensityua de fede del uostro seruitore, con uno ardentisi | mo desiderio de quella uedere sempre felice, pregando che | questo mio libro sia intitulato libro de piaceri e de dochtri | na deli ucelli, nel quale, se falo alcuno se trouera in luy, pre | go la Ill.ma S.ria V.ra e la societa umana e la dolce carita | de quilloro che legirano, che senza mio odio o uero infa | mia, con deligente studio li piaza demendarlo; fine ad o | ra de ogny sua justa e discreta corecione me contenta | ro, laxando ponito a mi el mio erore. ‖

Modestimamente (sic) e con ogny mio ingienyo adatar | me che a cusi glorioso [4] e alto principe intendo e | ssere grato, e saró piu breue che a la degnyta de lopera | se apartenga, e a la grandeza de tanta dochtrina, contem | plando nela mente quanto che sia marauigliosa cosa che | lo umano e natural ingienyo abia constrecto at ama | stramento e sogitudine le uolante ucelli, e a tanta obe | diençia apreso del servicio e delitacione dela umana | generacione. Questo al presente pare che sia cosa natu | rare (sic) per lanticha speriencia; ma o moderna o uero anti | cha, penza bene se e da marauigliare e che piu | sia stato gracia deuina che naturale. Adoncha consideran | do la deuercita quanto che siano uarie, dele qual cosse | scriuiremo distintamente comenzando del prençipio dele generacione e de quante speçie sono de falconi, e dela | propia natura, et in che modo sono deferente luna genera | cione del altra, et queste tratando con naturale ragione. | Depoy sequitaremo dela forma e figura deli corpi e de la ua | rieta deli collori deli piomagi, e la causa donde procede tale | uarieta; per li quale intendimente judicaray como che nat | ura a ordenato essere apte e disposti piu a sequitare il suo | uolo contro duna caza, che de un altra, per el quale ordine | tu, mastro falconero, saperay desernere lucello che abia a pre | uenire nel perfecto stato del tuo dilecto, secondo che tu aueray ‖ la inclinacione. Adoncha saperay cer- [4 v.] tamente como che questo se | comprende per li segny dele propia desposicione e forma del corpo, | secondo che sarano le generacione dele caze, cusi uoleno esere | exercitate et amastrati, perche sono de quelli che se diletano del uollare ala riuera; et altri sono che sequitano el uollare de getto contra grue | boscarde e oche et de altre generacione de ucelli corpolente; et | altri sono che sequitano de caxare contra de ucelli che sono | de sforzato uolo nel albera del celo, como che sono ayroni, | nibi et aluchi et de altre diuerce generacione de ucelli ueloce | et ayrey. E dapoy sequitaremo del ordine dela sua domisti | cazione, e del suo amastramento, e del modo e ordine del paxere, | e dela natura e condecione deli cibi che deueno paxere esi uce | lli, e dela cantita e mesura, çibandole con ordine, secondo che sara | nno li tempi, et poy in che modo se uorano incarnare contra | deli ucelli dela sua caza, e dela solicitute e studio de mantenerli | sani, e del regimento dele sue porgadure, e dela conoxença | dele infermitate, como e per quante uarie modi le miseri | ucelli peruueneno

a morte. E da poy trataremo dela conoxe | nça dele collori deli sterchi, quale che
mostrarano la sanita | del ucello, ouero che mostrarano che lo ucello non sara sano, |
o che dite sterchi sarano duri, ouero molli, o digesti, oue | ro indigesti, per le quele
intendimente saperay lordene dela | sua medicaçione, e con molte altre uarie ordine
[5] che sono ne ‖ sesarie al suo amastramento, e poy de la forma che se deue tenere
dela | forma dela muta che al tempo deueno fare esi ucelli, e poy al tem | po meti-
care e refrenare quando che ano desiderio dela proçrea | cione a uolere generare loua.
Questo io non scriuo per quelli che | sano piu de mi e ṡono piu periti de mi, ma per
quelli che sono | desiderosi a sapere exerçitare questa excelente dochtrina, | la quale
studiando con solicitute peruenerano nela conox | ença dela natura deli ucelli e del
rigimento de quellj.

E perche sono molti minime (sic) homine dela umana genera | cione le quale se di-
lechtano de sequitare questa excellente | arte, e de caxare con falconi, e astori, e spar-
ueri, e sinurli (?), impe | ro le teneno senza studio ne rigimento, siando prencipio
e ra | dice e causa de ogni suo male, e caxano senza temperanza ne ragio | ne, ama-
zando li miseri ucelli, facendo de quelli arte di mortalità, | e credeno che sieno prin-
cipio e origine de questa dilitisima arte, | e questo piu tosto procede da ignyorancia
che de perfeta speri | encia. Adoncha considerando como che questi ucelli non | ano
stinto de natura che posano domandare quello che allo | ro sia necessario quando
a loro acade alcuno bisogny[o] e ne | ssesita, in questo sara de nessesario che tu,
maestro falconero o | uero mellatore naturalmente conprende la natura sua, e che ‖
[5 v.] nela tua dochtrina sie solicito per potere peruenire al fine del opera | mediante la
mezanita dela solicitude tua, non perdendo la fatticha che le | cosse che sono achciden-
tale fa che siano naturale e perfete. Inpero dico | como che diuerze uolte, auendo
amastrato generalmente lo tuo ucello | in tutte quelle cose che sono nela generalita
como del ordine primo | dela domesticaçione, obceruando el rigimento dela dieta
quando | tu lo tempre, e dayli fame senza darli causa che non prende al | cuno uicio,
ma secondo uole e comanda lordene dela ragione de | sponendo la propia[1] natura,
perche quella naturalmente | adopera la sua potentia germinando uarie e diuerze cosse
che so | no contrarie del opera del maestro. E da poy dela generacio | ne dele paze
e dele trayne che dite ucelli ano de bisognyo per | el suo amastramento. Inpero
con cio sia cossa como che alcu | na uolta queste sopra scrite cose la magior parte
e el piu dele | uolte soleno auere contrarieta nel propio efecto del suo fine, | cusi
lopera che tu aueray fata auendoti afaticato te retornera | senza alcuno fruto, del
quale fine esendo imperfecto tu saperay | che aueray perduto el tempo. Adoncha
sara de nessesario con | solicitute e naturale ingienyo, adoperando la perfeta doch |
trina, sara conuinientisimo che tu faze con piaceueleza che | quello [che] amastre-
ray peruenga in quello stato che se posa auere | de luy piacere, aspetando del tempo
e dela tua faticha bona cetreria e laude, con perfeto fine. Con cio sia cosa che de
[6] queste cose | che io abia ascrito tu saperay certamente como che nixuno an ‖ ticho
philosopho ne alcuy abia may potuto amastrare li[2] ucelli rapace | sempre in uno
perfect modo e ordine, ne che quelli abia potuto fare | sempre boni ne per longueza
de tempo ne per breuita ne per or | dine de dochtrina, per la quale uarieta nixuno

1. Segueix, tatxat, *la propia* una altra vegada.
2. No es veu bé si de primer hi havia escrit *le*, que hom substituí per *li*, o al revés.

che sequita que | sta arte se potra rechtamente chiamare maestro, per causa che que | sta arte e dochtrina e de grande uentura, e lomo che sequita que | sta arte uole essere auenturato, et questo procede perche el piu | dele uolte laministracione che tu fay con li toy ucelli excerçitando | le contra deli ucelli dela sua rapina e caza, le opere esendo | coregite de contrario achcidente fano uariatto lo efecto e la jor | nata, intendendo como che uno jorno tuto quello che aueray | adoperato sequitando per ordene la caza con lo tuo ucello te enter | uenera bene, et laltro jorno ogni cosa che adopera lo maestro li in | teruenera el contrario e con triste fine; la casone donde procede tale | uarieta sapie, como che lomo non po trouare tanto manifestamente el secreto | de la natura ne per studio ne per antiche libri, per le | quale tu posi saperne la uerita dela propia natura de esi ucelli, | perche, como tu say, sono ucelli del ayro e ne lo ayro uiueno e | se nutrixeno, e cusi amano sopra ogni altro beneficio, per la | qual consideracione la sua propieta e natura ey ayrea, | per la qual cosa saria faticha ala umana generacione potere | comprendere quello che li ucelli ano in uolunta quando | che se retrobano nela liberta e alteza del ayro et quello | che uano sequitando atinpiendo el suo natural stinto ‖ e desiderio, e cusi alcuna uolta receueno e desdeny (dal) | dele opere male coregite del ignyorante maestro, fugino ab[o]mi | nando el uolto del omo, la quale operacione per consideracione | naturale e per la longa speriencia sepo comprendere la loro | natura, perche, como tu say, molte sono le fantasie che uene | no ali ucelli, adempiendo lanimo suo per la potentia e alteza | del ayro, derompendo la forma dela dochtrina del maestro. Inpero | io dicho como che li boni e solicite maestri che ano ingenyo naturale adoperando el justo amastramento fano perfetissima | dochtrina, inpero perche al presente tempo questa excelente arte | e peruenuta in tanto misero e uile stato, perche le excelente Segnyore ne fano poca stima : credo che questo sia procedutto | per la auaricia, e per la abondancia de quelli se stimano e se re | putano siano perfecti falconieri e maestre piu che neli pasati | tempi che non li era tanta abondancia, ma rari e pochi erano. | Questo ey quello che causa che el merito e la fama deli boni ua | endeclinando de tempo in tempo, et igualmente sedeno lei gnyorante con li boni, e cusi questa excelente arte e doch | trina e uenuta in tanta abondancia e liberta del regimento | deli ignyorante, che uano perdendo el jorno como che fa | quello ucello che se chiama perde el jorno, tenendo che questa | openione deli altre siano reputati che la dochtrina de questa | arte siano loro che labiano prencipiata, e a mala pena sa | no aportare dite ucelli in pugnyo, e tale de loro ne porta, e ‖ prende del suo patrone e signyore soldo, che non sa se esso ucello | sia cornachia o uero poyana. Nondimeno sequitaremo de capi | tulo in capitulo la dochtrina del primo regimento che antichamente | fo dali caldey excercitata e dele antiche egipçi, dele quale dapoy co | n destancia de tempo fo traducta in Perçia, e dapoy in Capedoçia. | La quale arte Re Dangus, Re de Capedoçia fo quello che primo | fo maestro e piu la sperimentase, e de luy ultimamente fu traduta in Grecia; | col tempo (tras) trascorendo fo per lo oniuerzal mondo | al seruiçio deli Ill.^{me} principe. Adoncha como che io abia scritto la deferencia deli boni, como che non ano satisfacione de me | rito sicomo che neli tempi antichi erano remunerati, dele | qual cosse nel tempo presente se ne fa poca stima, questo secondo | el mio proponimento sia interuenucto che li principe nel tempo | presente non cusi naturalmente como che ja antichamente se di | litauano con

[6 v.] [7]

majore studio, dela quale dochtrina ed arte loro pro | pi principi erano li maestri che excercitauano e dauano | opera al studio de questa arte, inparando la dochtrina a quelli | che erano degny e fameliare apresso de loro per special gra | çia e dono. Ma nel presente tempo questa arte noy ey piu | excelente, non ciando remunerata del suo justo premio | a quelli che sono periti dela anticha sperientia e dochtri | na. Ma la abondancia dele ingyorante ochcidendo e gu | astando et inparando li ucelli copiose deuiçii e de tristi costu | mi : quelli sono che aconxequixeno la remuneracione deli ‖
[7 v.] premi e merito; non bastando questo, anchora alcuna uolta toglieno li | ucelli excelente dele mane del bono maestro e danole per a | bondancia di apetite a quelli che aportare ne regiere ne ama | strare non le sano, e uoleno che per satisfare el suo apitito ta | li ignyorante in una sola note inpare el fine de questa doch | trina e che lo matino sia fato bono e perfetto falconero, secon | do como che enterue del naximento del fongo, che naxe in | una nocte, germinando questo la propia uirtu e natura dela | terra, e lo matino e bono e maturo; ma conçiderando como | che questa dochtrina patesce non uolendo che destançia de tempo | sia el suo fine, perche uole grande solicitu, e mancando lope | ra de quella non se fa niente : anchora uole el tempo e la tampera | noza e con amore e paçiençia coregita, questo sempre sia el suo | gouerno et esserne nutisimo per auerne longa spiriençia. Ancho | ra dico como che sono molti excellente Segnyori che nel tem | po pigliano gli piaceri dele cazeuen[u]te dal dilecto, metendo | da parte lopera dela ragione, per el quale desiderio dano fatícha | e afanno ale miseri ucelli, stentandole a quello che la sua na | tura non po sostenire per la debilta, per forma che ogni bono | prencipio torna triste fine, e li maestri falconeri non pono exsequire lopera dela dochtrina, ma quelli che per aportare li ucelli | in una sola note se reputano el matino essere falconeri e maes | tre. Adoncha sara conuentisimo (sic) tengano triste ucelli e | male amastrati, e con triste
[8] costume, sencza perfecione ne ‖ bontade, auendo el fine con molto magiore despiacere che piacere. | Adoncha auendo io recolta questa oppera per quelli [che] se dilita | rano, la quale naturalmente sara prencipio e forma de suaue | piacere, la quale opera sara acompanyata da molti nobilisi | me philosophi e maestre per lo amore e fede del Ill.^me^ principe Galeazo Maria, e de quelli [che] se dilitarano de inprendere e uole | re sapere afaytare le dite ucelli, la quale arte si e una deli arte ma | chaniche acompagnyata de ingienyo e soliczitute, la quale e de | nessesario sia sempre con lo maestro falconero esere ui | gilante ed industrioso sopra tuti le altre cosse questa arte uole | esere sequitata. Adoncha sara de bisognyo in questa pre | sente opera tratare dela generacione e natura piu nobi | le che deli altre ucelli che non sono de tanta nobilta, dela | quale opera el Re Dangus scriue al Re Graciano, Re de Galicia, et dice como che laquilla e el piu nobile e princi | pale ucello del ayro, e deli rapaçi ucelli regina.

No hi ha cap índex ni al començament ni a la fi del llibre; per això donem la llista dels capítols tal i com es troben dintre el text, on estan escrits amb tinta roja.

[8] Capitulo primo del primo libro inco | menza dela generaçione dele aquile | nobile.
[10] La seconda uirtute del aquila gintile | capitulo primo.

[101 v.] Capitulo sexto del quinto libro del ordine | e modo del incarnare.

[102 v.] Capitulo septimo et ultimo del quinto | libro del ordine e modo del incarnare.

[103] Capitulo octauo del falcone girifalco incomenza | del ordine del amastramento del quinto libro.

[109] Capitulo nono del quinto libro del ordine | del incarnare del girifalco.

[110] Capitulo primo del quinto libro | del falcone peregrino comenza del incarnare.

[124] Capitulo secondo del quinto libro | del falcone montanaro nidazo.

[134] Capitulo primo del quinto libro | incomenza dela generacione deli | falconi laneri del ordine del incarnare.

[136 v.] Capitulo secondo del falcone la | nero de amastramento.

[139] Capitulo terzo del lanero de amastramento.

[142] Capitulo quarto del lanero dito barba | resco dito tunicengo de amastrame | nto incomenza.

[143] Capitulo ultimo dela generacione e finimento | deli falconi et incomenza perche uno falcone e | piu animoso uno del altro e cusi incomenza e se | quita deli altre generacione de ucelli rapaci.

[151 v.] Capitulo primo como se dispone la genera | cione del sparueri del amastramento.

[159] Capitulo secondo del amastramento | deli astorij incomenza.

No hi ha colofó ni èxplicit.

Profecies de Merlí. Altres profecies contingudes en manuscrits catalans, per PERE BOHIGAS.

LA circumstància d'haver trobat en el ms. 271 de la BIBLIOTECA DE CATALUNYA diverses profecies, entre les quals unes de Merlí, ens ha mogut a completar un article sobre aquesta matèria que publicàrem ja fa anys en aquest mateix BUTLLETÍ.[1]

Els textos que avui afegim al nostre precedent assaig procedeixen, en llur major part, del ja esmentat ms. 271 de la BIBLIOTECA DE CATALUNYA. Aquest còdex, copiat per diverses mans, que es poden datar en els primers anys del segle XV, està format per dues parts principals : la primera està constituïda gairebé íntegrament per decretals i epístoles de papes; la segona, per opuscles diversos, que són detallats en la nota.[2] Les profecies han estat copiades entremig d'aquestes obres, i totes elles, excepte la que en el present article duu el n.º 1, ho han estat pels mateixos escrivents dels textos que constitueixen la part fonamental del còdex.

El contingut del ms. 271 de la BIBLIOTECA DE CATALUNYA fa suposar que fou compilat per a ús particular d'un jurista. Aquesta opinió es reforça amb el fet de no tenir aquest manuscrit ornamentació de cap mena, ni en rúbriques ni caplletres.

1. *Profecies catalanes dels segles XIV i XV. Assaig bibliogràfic.* (BUTLLETÍ DE LA BIBLIOTECA DE CATALUNYA, VI, pp. 24-49).

2. El ms. 271 té les següents característiques : 295 × 220 mm. Paper de diverses marques : ocell, arc, doble cercle, muntanya i creu, cap de bou, peix, lletra A, lletra M i creu, tisores, cercle i creu. 158 folis, amb foliació moderna en llapis. Foliació antiga d'I a XLVIII, des del foli 114. Relligadura moderna de pergamí, amb aquest teixell : «Decretales Pontificias y Escritos del Rabino Samuel. 1334». En la primera part del manuscrit, intercal·lats entre mig de les Decretals, hi ha els següents textos : Fols. 5-14 : Autoritats de diversos Sants Pares (Gregori, Jeroni, Isidor, Ambròs, Agustí, etc.). Fols. 15-17 : *Lamentatio beati Bernardi de passione Domini.* Fols. 24-26 v. : Tractat sobre Dret successori. Al final hi ha aquesta subscripció : «Pax Brixiensis» (Bartholomaeus Brixiensis?). Fols. 26 v.-31 r. : Epístola del Preste Joan de les Indies. Fol. 101 : *Disputaciones anni jubilei.* Fols. 111-113 v. : *Declaracio super extravagantem exsecrabilis.* En la segona part, que, com hem dit, duu foliació pròpia antiga, hi ha els següents textos Fol. 114 : *Epistola Rabi Samuelis de adventu Messie ad Rabi Ysach.* Fol. 140 v. : Resposta de Rabí Isaac, en català. Fols. 145-152 : Diverses Profecies. Fols. 153-158 : *Bíblia Parva* de Sant Pere Pasqual. Manquen tres folis al començament d'aquest text i tres folis al final.

Quant a la seva història, sabem que formà part de la biblioteca de Gaspar Sànchez Muñoz, gràcies a una recepta autògrafa d'aquest personatge, que hi ha al f. 37.[1]

A les profecies del ms. 271 hem afegit la notícia de profecies d'altres manuscrits, i unes addicions als nostres precedents treballs sobre profecies en les obres d'Eiximenis.

De tots els textos que avui donem a conèixer, els més interessants són, sens dubte, els del ms. 271. Aquest conté en primer lloc unes profecies de Merlí, que es troben al final del *Baladro del Sabio Merlin*, imprès a Sevilla el 1535. La nostra versió dóna molta llum sobre la naturalesa i origen del text castellà. La resta de profecies del ms. 271 té ja un altre caràcter : n'hi ha una de Rocatallada o Peratallada, i les altres, que no ens ha estat possible d'identificar, s'assemblen molt a les d'aquest visionari llenguadocià. Totes elles són obres anteriors al Gran Cisma d'Occident, però d'igual manera que en les visions de Rocatallada o en les de l'infant Pere, la imminència d'aquest esdeveniment hi és pressentida, com en la profecia que duu el n.º 3 del present article. La idea fonamental, que inspira totes aquestes profecies, és la reforma de l'Església, especialment de la vida i dels costums de la clerecia, reforma que, d'acord amb les doctrines de Joachim de Fiore, havia d'ésser realitzada per un papa angèlic, després que un monarca occidental — Antecrist de les parts d'Occident o Antecrist místic — hauria perseguit l'Església i destruït els mals eclesiàstics.

Les profecies de Merlí són una altra cosa. Així com les anteriors volen ésser en llur majoria interpretacions de les profecies bíbliques, especialment de l'Apocalipsi, i s'esforcen per desxifrar llurs secrets i per a fer-ne aplicació a llur època, les profecies de Merlí ofereixen un marcat caràcter sibil·lí, i es valen de símbols animals, possibles d'identificar quan es tracta de fets consumats, però obscuríssims quan es refereixen a l'esdevenidor. Aquests dos tipus de profecia, però, es barregen sovint. En tenim un exemple, en les profecies de Merlí, que publiquem en el n.º 6, les quals, després d'haver parlat, amb interessada parcialitat, de fets polítics del temps, i especialment de les lluites internes de Castella, usant l'acostumada simbologia zoològica, retreuen els tòpics, tan cars als joaquimistes, del passatge a Ultramar, conversió dels infidels, etc. Aquesta barreja d'elements es troba, també, en l'obra de visionaris, com l'infant Pere.

Si afegim les profecies que ara fem conèixer a les analitzades en el nostre precedent article del BUTLLETÍ, ens adonarem de l'abundosa producció d'aquest gènere que hi ha hagut a Catalunya.[2]

1. És una «Recepta que me dio a mi, Gaspar Sanchez Munyoç, la mejessa de Ternes, en el anyo de mil y quinientos y veynte y tres», per curar el *mal de aferecia* a les criatures.

2. La influència dels espirituals, visionaris i pseudo-profetes a Catalunya ha estat estudiada pel P. J. POU I MARTÍ en la sèrie d'articles *Visionarios, beguinos y fraticelos catalanes*, publicada en *Archivo Ibero-Americano*, vols. XI, XII, XIV, XV, XVIII-XXIV, XXVI; reimpresa en volum a part en 1930. Citarem sempre aquest volum.

La seva importància la palesen aquests fets : que al nostre país hem tingut dues figures de gran relleu en el moviment espiritual, com són Arnau de Vilanova i l'infant Pere d'Aragó; que les obres de Rocatallada foren traduïdes al català;[1] que es féu una refundició compendiada de la *Summa concordiae veteris et novi Testamenti*, de Joachim, de la qual es conserva una traducció catalana fragmentària;[2] i que sense aquesta producció d'obres extenses, inèdites gairebé en llur totalitat, es troben profecies com el *Ve mundo in centum annis*, el *Cedrus alta Libani*[3] i l'*Obscuratum est aurum*, del n.º 4 del present treball, que preocuparen molts esperits durant llarg temps, com es demostra pels multiplicats comentaris de què foren objecte. En tenim un cas típic en la profecia *Ve mundo in centum annis*, publicada íntegra pel P. Pou,[4] la qual apareix primerament en *De mysterio Cimbalorum*, d'Arnau de Vilanova;[5] és interpretada per l'infant Pere en la seva exposició de la visió *Cedrus alta Libani*;[6] és comentada per l'anònim autor d'una al·legació a favor d'Urbà VI,[7] i, finalment, és interpretada per Eiximenis en el *Primer del Crestià*.[8]

Aquest nombre de comentaristes d'un text profètic demostra que era difícil de desenganyar-se als esperits predisposats a aquestes preocupacions. El fracàs d'un comentari en feia sorgir un altre que aplicava les profecies a una data més llunyana. Era sobretot en moments de crisi profunda, com el Gran Cisma, o les guerres civils de Castella, quan les profecies guanyaven terreny i els comentaristes es multiplicaven. Aquestes brotades de visionaris foren magníficament jutjades per Eiximenis en uns capítols del *Segon del Crestià*, que més endavant extractarem.

Del valor literari d'aquestes obres val més no parlar-ne. Llur interès és purament històric, car ens documenten sobre preocupacions fortament sentides en els darrers segles de l'Edat mitjana, i ens conserven l'obra escrita d'alguns homes que influïren considerablement en llur època. A més, aquestes obres, producte, en la major part de casos, d'esperits poc equànims o de falsaris, van lligades a esdeveniments massa importants perquè puguin ésser del tot negligides. Més amunt ens hem referit a crisis com el Gran Cisma i les guerres civils de Castella, reflectides en

1. Vegeu BUTLLETÍ DE LA BIBLIOTECA DE CATALUNYA, VI, pp. 28-30.
2. Id. íd., pp. 26-28.
3. Id. íd., p. 30.
4. *Visionarios*, pp. 54-55.
5. Vegeu POU, *Lloc esmentat*.
6. Vegeu *Estudios Franciscanos*, XV, pp. 62-65. És interessant l'enumeració de profecies que fa l'infant Pere en aquesta obra : «*Profecies de Merlí, del abat de Joachim, del frare Iohan de Rupecisa, de Ve mundo in centum annis*, de la *Hermita de Lamposa* e d'altres...»
7. Vegeu BUTLLETÍ DE LA BIBLIOTECA DE CATALUNYA, VI, pp. 33-35. Es troba aquest esment en el f. 44 del ms. II-LI-I de la Biblioteca de Palau, a Madrid. En el mateix foli s'esmenta, també, atribuint-la a Ciril, la profecia *Obscuratum est aurum*. No hem pogut verificar aquests passatges en el manuscrit 15 de la Biblioteca del Palau, a Barcelona, molt més complet que el de Madrid.
8. Vegeu *Prediccions i Profecies en les obres de Fra Francesc Eiximenis*, dins *Franciscalia*, 1928, p. 28.

les profecies. Podem recordar, també, ara, la part que aquestes tingueren en la consumació d'una tragèdia nostra, en la fi del Comte d'Urgell. El ressò d'aquestes obres el trobem, així mateix, en escriptors catalans, com Eiximenis, i en la literatura castellana han inspirat un dels més impressionants capítols de la *Crònica*, de Pero López de Ayala. Si les profecies, doncs, estan mancades de valor intrínsec, tenen, en canvi, interès com a document d'època, i permeten d'il·lustrar, així mateix, alguns fets d'ordre literari.

Dividim aquest treball en dues parts. En la primera, donem a conèixer algunes profecies contingudes, principalment, en manuscrits catalans dels segles XIV i XV, i publiquem les que tenen més interès. En la segona part fem algunes addicions al nostre article *Profecies catalanes dels segles XIV i XV*. En les nostres transcripcions hem regularitzat l'ús d'aquestes lletres : *u* i *v*; *i* i *j*. Hem regularitzat també les majúscules i la puntuació, i quan ho hem cregut necessari, hem fet precedir els textos d'alguns comentaris.

I. — PROFECIES CONTINGUDES EN MANUSCRITS CATALANS.

1. Lletres en vers creuades entre Frederic II, emperador d'Alemanya, i el papa Innocenci IV

(BIBLIOTECA DE CATALUNYA, ms. 271, f. 8.) Copiades per una mà del segle XV en un tros de pàgina que havia restat en blanc.

«*Litera per Fredericum misa pape Innocencio IIII.*

Frede, fremit mundo; *de*, dipremit alta profundo,
Ri, fera rimatur; *cus*, cuspide cuncta rimatur.[1]
Roma diu titubans, multis erroribus aucta,
Orbis tocius dessinet esse caput.
Astra dicunt, fata clamant aviumque volatus
Quod tocius ego malleus orbis ero.

Responsa misa per papam Frederico.

Niteris in casum Petri submergere navem.
Fluctuat, sed nunquam mergitur illa navis.
Roma nescit ruere, sed eam scio semper habere
Mundi primatum, sic firmant docmata patrum.
Astra silent, fata tacent, peccata loquntur
Quod tua vita brevis, morsque perhennis erit.»

1. Ms. : «limatur».

Sobre aquests versos vegeu HOLDER-EGGER, *Italienische Prophetieen des 13 Jahrhunderts*, *Neues Archiv*, 30, pp. 335-349; 33, pp. 106-109. El text del nostre manuscrit ofereix importants variants, comparat amb les nombroses versions analitzades per Holder-Egger. Cap d'aquestes conté els dos primers versos de la lletra de Frederic, excepció feta de la del manuscrit Harl. 3724 del Museu Britànic, que els posa després de la resposta del papa.

2. Profecia de fra Joan de Rocatallada, feta l'any 1356 [1]

(BIBLIOTECA DE CATALUNYA, ms. 276, f. 110.) «*Responsio sequens facta est per illum fratrem minorem, qui tenetur captus per dominum papam, ad quendam valentem hominem, qui scripserat sibi quantum guerre durarent, ex eo quod ille minor intromitisse interpetrari* (!) *prophetias sacras.*»

Comença : «Vos misistis ad me hanc cedulam, salvo honore vestro, ad maximam blasphemiam Dei, quia solus Deus potest ista que continentur hic scire. Ego autem sum vnus vilis ac abhomjnabilis peccator et que dico de capite meo, nec ut propheta, sed tamen per intelligenciam prophetiarum...»

Rocatallada prediu grans guerres i un canvi complet en l'estat del món. La tirania regnarà pertot i els nobles seran destruïts per les comunitats; els infidels invadiran els regnes dels llatins; la duresa del flagell anglès s'agreujarà. Sobre l'Església, diu que els eclesiàstics seran espoliats. «Curia romana fugiet ab ac civitate pecatrice Avinione et non erit ibi ubi nunc est antequam compleantur vj. anni, ab isto anno presenti millesimo ccclvj.»[2] Després de tantes tribulacions vindrà una era de pau amb un Sant Pare, que farà tornar el món a la vida evangèlica i convertirà els infidels. Aquesta pau durarà mil anys. Passat aquest temps sobrevindran altres calamitats al món, les quals seran ja les darreres. La profecia acaba (f. 110 v.) : «Et ad quod devolvatur eorum hereditas ne curent quia qui acquirit non possidebit, et qui possidet, quod possidet non retinebit, quia Roca Fortune jam venit ad casum.» A continuació hi ha aquesta rúbrica : *Profecia Ezechielis prophete circa medium.* El que segueix a aquest epígraf, però, no és la profecia, sinó una decretal.

3. Profecia per a l'any 1372

(BIBLIOTECA DE CATALUNYA, ms. 276, f. 145.) «Reverende et precarissime Domine, vestris cupiens obedire mandatis, quedam vestre dileccioni scribo que superficialiter didici... Nempe, mi Domine illustrissime, dominum regem natum in mense septembris anno Domini mcccxix...[3] et sic cauculando, anno mccclxxij. complebitur

1. Publicada per BROWN, *Fasciculus rerum expetendarum*. Appèndix, p. 494.
2. Urbà V tornà a Roma en maig del 1367. Al cap de dos anys, però, retornà a Avinyó, on morí poc després.
3. Llacuna en el manuscrit.

etas dicti domini lij. annorum,[1] de quo, Domine, volunt quidam moderni verificari oracula quedam que sic se habent. Ecclesie malleator usque ad terminum sue etatis lij. annorum debet pati...» Anuncia greus trastorns a Espanya i a Itàlia, entre els anys 1368 i 1372. En aquest interval, morirà el «papa modernus» i serà elegit el reformador. Els mals eclesiàstics elegiran un antipapa, «qui verum papam incarcerabit, set jussu Christi evadet et abscondet se per iij. annos cum dimidio in montibus Piraneis, habens secum duos socios cardinales.[2] In hoc enim intervallo morientur omnes tam legitimi quam spurii filii regis Castelle, sic quod de genere ipsorum nullus est de cetero regnaturus.[3] Potencia enim minuetur ffranchorum et, pro dolor! domini regis nostri, sed cum postea reformabit, in melius optinebit enim monarchum et bestiam destruet africanam, scilicet macometicum. Plura dicunt de hoc anno que teneo penes me ex causa».

4. Prophetia inventa in electione pape Gregorii XI[4]

(BIBLIOTECA DE CATALUNYA, ms. 276, f. 145 v.) El text que segueix és una glossa de la profecia *Obscuratum est aurum*, que transcriu sencera al començament. Parla de Bonifaci VIII i dels seus successors i anuncia la reforma de l'Església a la mort de Gregori XI. Aquesta profecia és, per tant, anterior al Gran Cisma.

«*Obscuratum*[5] *est aurum, mutatus est color obtimus, rubigo te consumet, dulce principium invenisti set finem tribulantem. Ve primum abiit et ecce ve secundum! Fugiamus a facie ejus. Clama in fortitudine quia jam incipiunt ultimi cruciatus. Ha ha! Ubi est Luciffer? Quo abierunt stelle? Curramus et non aspiciamus retro, quia ab Aquilone pendetur omne malum. Obsecro, domine, mitte quem missurus es. Fflores rubei aquam rubeam vel odoriferam distillabunt.*

Obscuratum est aurum, etc. Nota quod ista prophetia recte tendit ad summos pontifices et ad Ecclesiam sanctam Dei. Aurum, ut Apostolus testatur, caritas est, et si caritas est hodie obscurata et omnino ab ecclesiasticis separata, recognosce, frater, si beneficium vis obtinere in curia : karitatem repelle, set defer tumulum florenorum. Nullus est hodie, qui ex karitate recta in Ecclesia benefficium obtineat ullo modo. Ergo leve est obscuratum aurum, id est, caritas bona ecclesiastica. Que[6] fuerunt oblata Ecclesie ad pauperes sustentandos, hodie ad gentes meretrices et superbiam vane glorie, multos scutiferos ribaldos, equos, lapides preciosos, pannos delicatos, incluvias preciosorum aborum et vina dulcissima habendo et fruendo.[7] De talibus con-

1. Pere III de Catalunya nasqué en 5 de setembre del 1319; en 1372 havia, doncs, complert 52 anys.

2. Entre els anys 1368 i 1372 regiren l'Església Urbà V, mort en 1370, i Gregori XI, mort en 28 de març del 1378. El Gran Cisma es declarà en 20 de setembre d'aquest any, amb l'elecció de Climent VII a Fundi.

3. Pere I de Castella fou mort en 23 de març del 1369 pel seu germanastre Enric de Trastamara, que el succeí en el reialme.

4. Ms. : «V».

5. Ms. : «Obscurum». Cf. en el comentari : «Obscuratum».

6. Ms. : «qui».

7. Sembla que hi hagi una llacuna en el manuscrit.

servat eos et eorum familias cruendorum. — Sequitur : *Mutatus est color obtimus.* Bene est mutatus color auri citrini in colore nigro. Color citrinus sunt opera caritatis et virtutes evangelicas; nigrus color, abominabilia peccata et orrenda, que faciunt animam et corpus hominum totam nigram. — *Rubigo*[1] *te consumet.* Per istam (f. 146) diccionem *rubigo* intellige peccata mortalia et signanter avariciam, que consumit caritatem omnino sicut rubigo o *rovel* consumit metalla. — Sequitur : *Dulcem principium invenisti.* Certe, audivi a fidedigno quod nunquam fuit tam celeriter in concordiam nullus papa electus sicut iste, de quo fuit magnum gaudium inter eos. *Set finem tribulationem.* Hoc est, magnum mare. Quia in horoscopo[2] dicit[ur] Bonifacius papa VIII, qui Celestinum sanctisimum papam, quia[3] eum cum magna astucia fecit ad papatum et ad Petri Kathedram resignare,[4] vocatur bestia finitiva, et hoc merito, quia licet fecisset optimas decretales et librum sextum,[5] tamen bestialiter vixit et semper in peccato mortali, ut in sua cronica recitat[ur], quia ipse injuste et machinando fecit resignante (!) papatui sanctissimus Celestinus.[6] Item deposuit duos cardinales de la Colona a cardinalatu.[7] Item voluit subjugare regem Ffrancie et alios reges ispanos, qui sunt ab omni dominio excepti siu[e] dominacioni (!), et quod facerent ei homagium et tributum.[8] Item bellavit, sanguinem efundendo sepe et sepius contra colonenses,[9] et hec fuit causa de sua capcione et condicio de sua morte, quam capcionem fecit Gill[erm]us de Nogereto, senescalcus regis ffranchorum.[10] Et ista bestia finitiva habebit septem capita, ut in Apocalipsi hoc lacius continetur, qui Bonifacius papa trpu (?) portatur huius bestie Appochalipsis, et ista vij. capita erunt vij. pontifices, qui erunt vel fuerunt inter ipsum Bonifacium et ultimum papam, qui finitiva(m) [bestia] vocatur, quia in illo finietur tota malicia clericorum, ipsum moriendo, efundendo suum sanguinem, ut jam dixi. Computemus ergo firmiter : Benedictus XI papa, de ordine predicatorum, successit Bonifacio inmediate;[11] et isti Benedicto successit Clemens V[12]

1. Ms. : «rubeo».

2. Sobre l'*Horoscopus*, veg. GRUNDMANN, *Liber de Flore, Historisches Jahrbuch,* 49 (1929), pp. 37, 41. El *Liber de Flore* parla dels papes i fou escrit poc abans de 1305. No hem pogut consultar l'article de GRUNDMANN, *Die Papstprophetien des Mittelalters, Archiv für Kulturgeschichte,* 10 (1928, 107 ss.

3. Ms. : «quin».

4. Celestí V renuncià el papat en 13 de desembre del 1294. Bonifaci VIII fou elegit en 24 de desembre del mateix any i coronat en 23 de gener del 1295.

5. Bonifaci VIII féu compilar el llibre VI de les Decretals.

6. Els espirituals propagaren rumors sobre coaccions exercides per Bonifaci VIII damunt de Celestí V, perquè renunciés al Papat.

7. Bonifaci VIII, en 10 de maig del 1297, privà de llurs dignitats els cardenals Jaume i Pere Colonna, en torn dels quals s'havien agrupat els enemics del papa.

8. Bonifaci VIII defensà amb gran tenacitat el principi de la doble sobirania espiritual i temporal del papa damunt de tots els prínceps del món. Tingué greus diferències amb el rei de França, perquè prohibí als eclesiàstics d'aquest país que paguessin tributs al rei sense autorització.

9. Els cardenals desposseïts Jaume i Pere Colonna es sublevaren contra Bonifaci VIII. Aquest arrasà totes llurs fortaleses i destruí i sembrà de sal Palestrina, fortalesa dels Colonna, que resistí fins a la fi.

10. Guillem de Nogaret s emparà de Bonifaci VIII el 7 de setembre del 1303, a Anagni.

11. Benet XI fou elegit en 22 d'octubre del 1303.

12. Elegit en 5 de juny del 1305.

et (f. 146 v.) sunt duo pape; et Clementi successit Johannes XXII,[1] et sunt iij; et Johanni successit Benedictus XII,[2] monachus albus, et sunt iiij;[3] et Benedicto XII[4] successit Clemens VI,[5] monachus nigrus, et sunt quinque; et Clementi VI successit Innocencius VI[6] et sunt VI; et Innocenti VI successit Urbanus,[7] et sunt vij. Ecce vij. capita bestie finitive Bonifacii. Iste Gregorius[8] est cauda bestie et debet mori per manus cujusdam strani vel forte Antechristi, et hoc nullatenus falli potest, et in isto finiet malicia tota ecclesiasticorum. Et post mortem istius Gregorii, sanctus papa reparator eligetur et reformabit totum orbem, tam infideles quam sismaticos, qui predictus reformator hodie est in carcere inclusus et tribulacionibus involutus, set finem tribulacionem (!) habebit. Sequitur[9] in prophetia : *Ve primum habit.* Primum *ve* fuit Bonifacius papa supradictus. Sequitur : *Et ecce secundum ve.* Secundum *ve* est ipse papa, qui multa mala pertractabit in Ecclesia, et signanter secundum posse[t] destruere[10] evangelicam paupertatem et vitam Christi et apostolorum. Sequitur : *Fugiamus a facie ejus,* [id est], istius pape. Hoc dicitur sanctis hominibus ut fugiant in speluncis, ut in evangelio habetur, et accedamus ad Deum et ad sanctum reformatorem, qui cito veniet. Sequitur : *Clama in fortitudine quia jam incipiunt ultimi cruciatus,* scilicet istius pape persequcio mortis, et forte jam tractat et incipit dictus papa occasiones contra principes, qui eum morte crudelissime cruentabunt, et hoc est ultimus cruciatus bestie finitive. Sequitur : *Ha ha!* Verba sunt doloris et plantus. *Ubi est Luciffer? Quo abierunt stelle?* Stelle, id est, sancti homines, religiosi quam layci, qui timore tue tirannie et crudelitatis in locis abditis sunt absconsi. Sequitur : *Curramus et non respiciamus retro.* Hoc est consilium quod dat fidelibus ut currant ad dominum Deum,[11] consuendo (!) peccata, penitenciam faciendo, et retro non aspiciamus ad peccata que fecimus (f. 147), sicut canis, qui ea que vomet iterum comedit, et non aspiciamus retro ad mala que iste papa faciet et eciam perpetrabit. Sequitur : *Quia ab Aquilone pendetur omne malum,* Ysaye prophete. Certum est quod malleator ecclesiasticorum ad imperium elevabitur. Sequitur : *Obsecro, Domine, mitte quem missurus es.* Verba sunt exortanda ad Dominum, quod cito mitat supradictum reformatorem, qui totas malicias discipabit, et judeos, grecos, tartaros et sarracenos omnes convertet ad unum pastorem et ad unum ovile, totum seculum reformabit. Sequitur : *Fflores rubei,* hoc est opera caritatis et virtutes evangelicas. Sequitur : *aquam rubeam,* doctrinam sanctam et catholicam, tam verbo quam exemplo peccatoribus hostendendo. *Hodoriferam,* cum

1. Elegit en 7 d'agost del 1316.
2. Ms. : «VI». En la interlínia, per una altra mà : «alias XII». Benet XII fou elegit en 16 de desembre del 1334.
3. «Et sunt iiii», en la interlínia.
4. Ms. : «VI».
5. Elegit en 7 de maig del 1342.
6. Ms. : «XI». Elegit en 18 de desembre del 1352.
7. Urbà V, elegit en 28 de setembre del 1362.
8. Gregori XI, elegit en 30 de desembre del 1370.
9. Ms. : «si quod».
10. Ms. : «destruet».
11. Ms. : «dendum».

devota oracione, ut in Appochalipsi, odor incensus est oratio sanctorum. Sequitur, *distillabunt* : Papa reformabunt et sui sequaces peccatoribus orbis hujus, exemplo docendo et verba eciam predicando.»

5 i 6. Visió i profecies de Merlí

Entre els textos profètics que conté el ms. 271, n'hi ha dos que són traduccions de textos espanyols : la *Visió* i unes *Profecies de Merlí*.

La *Visió* ens relata que un dissabte, a 12 d'abril del 1322 (sic), essent a Sevilla el rei Alfons X de Castella, se li aparegué un àngel anunciant-li la rebel·lió del seu fill Sanç. Déu ha volgut castigar així l'orgull d'Alfons, per haver dit que si hagués estat present a l'obra de la creació, el món hauria estat fet sense moltes tares. Aquesta sentència fou revelada primerament a un frare agustí, que estava a Molina, el qual la comunicà al seu prior, i aquest a l'infant Manuel, germà del rei. El rei no féu cas de la predicció, i per tal motiu se li aparegué l'àngel anunciant-li que la sentència ja era complida. Déu, però, no deixarà impune la rebel·lió de Sanç, per la qual cosa confirma la maledicció que el seu pare, Alfons, proferí contra d'ell, i l'estén damunt dels seus descendents fins a la quarta generació. D'ací endavant s'extingirà la branca del casal regnant a Castella i pujarà un rei, ple de bondat i noblesa, que repararà els danys ocasionats pels seus antecessors. Com es veu, aquesta visió es refereix a l'adveniment de la casa de Trastamara al tron de Castella.

Les *Profecies de Merlí* s'expressen en un llenguatge més obscur. Estant Merlí rentant-se les mans i la cara en una font, prop de la ciutat de Londres, volgué saber algunes coses que havien d'esdevenir a diverses parts del món, i principalment a Espanya, fins l'any 1377 de l'Encarnació. El començ de la profecia es refereix a Alfons X, «noble rey sabedor en moltes coses, fill del sant no publicat», contra el qual s'aixecarà «la sua forma e costella e carn de la sua carn». «En lo quart grau del enclos» vindrà el gran Lleó — Alfons XI de Castella —, en temps del qual pertorbarà la pau la «Lleona parda paridora com a truga», i s'aixecarà «lo gran Javalí» — el Soldà del Marroc —, acompanyat de molts porcs, que seran vençuts pel Gran Lleó. Aquest morirà l'any 1349 de l'Encarnació. Vindrà després d'ell «lo quint Pullí Luxuriós, ase de maldat, cumplit de tota crueltat» — Pere I —, qui, durant dotze anys aterroritzarà tota la terra, a partir de l'any de l'Encarnació del 1353. S'aixecarà contra ell un «Pullí Leo pareros e adormit» — Enric II —, agullonat per «lo gran cavaller religiós». El Pollí Lleó foragitarà i castigarà el «Pollí, Ase de malvestat», i regnarà amb gran benaurança. Els símbols que vénen després d'aquests són ja molt més obscurs. De les parts d'Occident «una onza de la ala nexera», i regnarà en gran pau amb el Pollí Lleó. Traspassarà els Alps, les muntanyes de Lombardia i els Pirineus, i viurà deu anys més que cap altre del seu llinatge «del temps a ensa de la incarnacio de Jhesuchrist m[cc]clv. anys». Després és anunciada

«la enclosa en la cova dels cunils del linatge dels franchs», els quals farien molt mala fi si no fos per un matrimoni que farà l'Església. La profecia acaba pronosticant una era de pau.

Com es pot veure, la part més important d'aquesta profecia de Merlí es refereix als descendents d'Alfons X, de Castella, i d'una manera especial a Alfons XI, i a l'extinció de la seva dinastia amb la mort de Pere el Cruel. Fins a l'adveniment d'Enric de Trastamara, la major part de símbols d'aquestes profecies són fàcils de desxifrar. En canvi, les prediccions relatives a aquest regnat ja són molt més inintel·ligibles. El final de les profecies és el tòpic de sempre : la pau i la benaurança que regnaran en la terra a l'adveniment d'un excel·lent rei, en aquest cas Enric de Trastamara. Les notes que acompanyen el text permetran de veure millor el fonament de les nostres identificacions.

Fins ara, només coneixíem aquestes profecies a través d'una refundició que fou publicada al final del *Baladro del Sabio Merlin*, imprès a Sevilla en 1535.[1] Entwistle[2] estudià aquest text i hi descobrí dos nuclis principals : les profecies de *Maestre Antonio*, i les que Merlí féu al palau del rei Artur. Les primeres, segons Entwistle, s'interessaven principalment per la figura d'Alfons XI de Castella, i al·ludien a fets del seu regnat, des de la seva minoritat fins a la batalla del Salado (1312-1340). Les profecies de Merlí al palau del rei Artur, de fort esperit antidinàstic, es referien als successors d'Alfons X, i a l'extinció de la seva línia directa a la mort de Pere el Cruel. A aquestes profecies s'incorporaren altres dades sobre fets posteriors, fins el temps dels Reis Catòlics.

Les profecies que publiquem avui permeten de descobrir més elements de les *Profecias del Baladro*, i donen noves clarícies sobre llur composició. Els components que n'hem pogut identificar són : 1. Profecies de Merlí al Palau del rei Artur El preàmbul d'aquest text sembla que sigui el primer paràgraf de les profecies del *Baladro*. 2. Profecies de Merlí prop de la ciutat de Londres. El *Baladro* les intercala a continuació del preàmbul anterior. Amb això tenim dos preàmbuls, el primer del tot innecessari, en una mateixa obra. 3. *Visió*. És el text contingut en el manuscrit 271, el qual és interpolat dintre de les anteriors profecies. L'interpolador ha suprimit algunes frases, per tal de poder fer millor la soldadura, i ha posat tota la *Visió* en temps futur. 4. Profecies de *Maestre Antonio*. Merlí revela a aquest personatge algunes coses que deuen esdevenir a Espanya. Aquestes profecies, imitació de les que Merlí fa a *Mestre Antoine*, en *Les Prophecies de Merlin* publicades per Lucy Allen Paton,[3] acaben a la p. 158, col. 1, l. 38, de l'edició Bonilla del

1. Reimprès per A. BONILLA SAN MARTÍN, *Libros de Caballerías*, I. (*Nueva Biblioteca de Autores Españoles*, VI, pp. 155-162.) Cf. BOHIGAS, *Los textos españoles y gallego-portugueses de la Demanda del Santo Grial*, p. 38.

2. *The Arthurian Legend in the Literatures of spanish Peninsula*, pp. 54-60, 175-181.

3. *Les Prophecies de Merlin, edited from ms. 593 in the Biblicthèque Municipale of Rennes*. New York-London, 1926, 2 vols.

Baladro. A continuació, sense cap indicació del compilador, es tornen a reprendre les *Profecies de Merlí* consignades en el n.º 2, que nosaltres publiquem ara, en traducció catalana. Aquest text, en el *Baladro*, acaba en la p. 159, col. 2, l. 36, de l'edició esmentada, i va seguit d'altres profecies de Merlí.

Totes aquestes obres són d'imitació. Les *Profecies de Merlí*, que publiquem, són del mateix gènere que les profecies de Merlí llatines, compostes per Godofred de Monmouth.[1] Aquesta obra tingué moltíssims imitadors, i a Espanya en tingué més d'un, com ho demostren el fet de la pluralitat d'elements refosos en les profecies del *Baladro*, i la profecia de Merlí, que interpreta el canceller Pero López de Ayala en el cap. 3 de l'any 20 de la seva *Crónica del Rey D.. Pedro.*

La *Visió* té ja un altre caràcter. L'aparició, que fingeix, i el seu estil fan pensar una mica en l'obra dels visionaris del tipus de fra Joan de Rocatallada, autor que també fou conegut al centre d'Espanya.[2] Conegué la *Visió* l'autor de la Crònica de Pere el Cerimoniós, el qual l'atribueix a Ferran IV de Castella i la veu confirmada en la mort de Pere el Cruel.[3]

Sobre la data de les profecies del *Baladro* ha escrit Entwistle[4] : «A Don Joan

1. Sobre el caràcter de les profecies de Merlí de Godofred de Monmouth, model d'altres profecies posteriors atribuïdes a Merlí, vegeu FARAL, *La légende arthurienne. Etudes et documents. Première Partie : Les plus anciens textes*, II, p. 49 ss.

2. Hi ha una traducció espanyola del *Vademecum in tribulatione* amb nombrosos lleonesismes, en el ms. 2-G-5 de la Biblioteca de Palau, a Madrid, al f. 237 v. Aquest manuscrit conté, també, fragments dels textos espanyols del Graal. Vegeu-ne la descripció en PIETSCH, *Modern Philology*, XVIII, pp. 147-56, 591-96; MOLDENHAUER, *Die Legende von Barlaam und Josaphat auf der Iberischen Halbinsel*, p. 12 ss. ENTWISTLE (*loc. cit.*, p. 60, n.º 2) esmenta aquests versos de Villasandino (*Canc. de Baena*, n.º 109):

«Del fuerte león suso contenido
Dise el Merlín concuerda Fray Juan...»

Aquest *Fray Juan* fou identificat per K. PIETSCH (*Mod. Phil.*, XVIII, 596) amb Joan de Rocatallada. Entwistle l'identifica amb Joan Vivas, nom del traductor hispànic de la *Demanda*, que surt al cap. 52 de l'última part d'aquesta obra, on diu que no vol descobrir secrets, que només atenyen la santa Església. «Mas quien esto quisiere bien saber trabajese de ver el libro de latín; aquel libro les fara llanamente entender e saber las grandes cosas del sancto Grial; que nos [non?] devimos allanar las poridades de sancta yglesia, ni yo, Joannes Bivas, no vos dire ende mas de lo que vos el dize [Robert de Boron], ca so frayle e no quiero mentir.» Al nostre entendre, però, no es tracta ací de profecies, sinó de fingits misteris religiosos, que, per tal com afectaven l'Església, el pseudo Robert de Boron no volgué traduir de llatí al francès, perquè no fossin coneguts pels llecs.

3. *Crònica de Pere III*, cap. VI (Ed. A. DE BOFARULL, p. 323). El cronista català suposa que qui blasmà l'obra de la creació fou Ferran IV de Castella. En càstig d'aquesta presumpció, Déu, per mitjà d'una visió, li anuncia la mort en el terme de vint dies, i l'extinció del seu regne a la quarta generació. L'error del nostre cronista és evident. De Ferran IV de Castella a Pere el Cruel no hi ha quatre generacions, sinó tres. És possible que l'autor de la crònica de Pere III hagi combinat dues llegendes independents : la de l'emplaçament de Ferran IV, que ja surt en la crònica particular d'aquest rei, cap. 20 (*Bibl. Autores Esp.*, vol. 66, p. 169), i la de la maledicció divina sobre la descendència d'Alfons X, objecte de la *Visió*, que ara publiquem.

4. *Ob. cit.*, p. 181.

Manuel, tal vegada, a algun partidari d'Alfons XI, o al propi *Maestre Antonio*, a un contemporani d'Ayala, i a escriptors posteriors des del regnat de Joan II fins al de Carles V, atribuïm redaccions de les *Profecies*.» Pel que fa als dos textos que publiquem, són posteriors al 22 de març del 1369, data de la mort de Pere I de Castella, i anteriors a 1377. En aquest any l'infant fra Pere d'Aragó, escrigué l'exposició de la visió *Cedrus alta Libani*, on són citades i comentades les *Profecies de Merlí*, que donem a conèixer.[1] Això explica la claredat de les al·lusions d'aquesta obra, quan es refereixen a fets anteriors a l'assassinat de Pere I, i llur obscuretat quan parlen de fets posteriors a aquest.

D'altra part, la vida de les *Profecies de Merlí* no acabà amb la tragèdia de Montiel. En el segle xv, *Gutierre Díez de Gámez* pogué escriure al seu pupil Pedro Niño[2] : «E si bien paras mientes, como viene rey nuevo, luego facen Merlin nuevo: dicen que aquel Rey ha de pasar la mar, e destroir toda la morisma, e ganar la Casa sancta, e ser Emperador; e despues vemos que se face como a Dios place.» Un dels reis més afavorits per aquests pseudo-profetes fou Ferran el Catòlic.[3]

Per a la fixació del text, les profecies del *Baladro* no ens han estat gaire útils. Amb el seu ajut, però, hem pogut corregir alguna errada del text català, i puntuar alguns passatges. En nota hem donat les principals variants castellanes, especialment les que poden aclarir els textos que publiquem, o que ens revelen discrepàncies fonamentals. La col·lació de totes les variants del text castellà només hauria estat possible reproduint senceres les profecies del *Baladro*.

VISIÓ[4]

(BIBLIOTECA DE CATALUNYA, ns. 271, f. 147.) «[D]isapte a xij. de Abril, era de mccccxxij. anys,[5] a ora de tercia, en la ciutat de Cibiiia, el rey don Alfonso havia oyda missa e entra en la sua cambra a fer oracio a una ymage de Santa Maria, segons que ·u havia acustumat de lonch temps. E el stant en sa oracio, vench soptosament una gran resplandor de claredat, la qual semblava resplandor de foch, e en la sobredita resplendor aparech una cara d'angell molt bella, e mantinent que ·l rey asso vehe, fo molt spahordit e dix : "Conjur-te de part de Nostre Senyor Jhesuchrist que ·m digues quina cosa est, si est sperit bo o mal" (f. 147 v.). E l'angel li dix : "No hages

1. Diu l'infant Pere : «Aquesta visió *(Cedrus alta Libani)* concorda ab la prophecia del abat Joachim, qui diu que la secta malvada dels infels sera del tot delida l'an de m.ccc.lxxxx per lo Leo spanyol, ço es lo dit rey Enric. *De lxxvij, que ara comtam*, tro a xc. ha xiij anys...» (*Estudios Franciscanos*, xv, p. 64).

2. *Crónica de Don Pedro Niño*, ed. Llaguno, p. 29.

3. Vegeu BUTLLETÍ DE LA BIBLIOTECA DE CATALUNYA, VI, pp. 47-48.

4. Cf. *Baladro*, ed. BONILLA, p. 156, col. 1, l. 28. D'ara endavant citarem aquesta obra amb la sigla B.

5. Alfons X de Castella morí en 1284.

temor, car misatge so cert, qui vench a tu segons que ara veuras. Tu saps molt be que aytal die com vuy, en aquesta ciutat, en la tua taula, comensist a dir blastomia. E diguist que si tu fosses stat ab Deu lo Pare com forma lo mon e totes les coses qui en ell son, que moltes minves s'i feren les quals no s'i foren fetes, la qual cosa desplac molt a Deu lo Pare, e ·n hac molt gran fellonia. E per aquesta rao, l'alt Senyor dona mantinent sentencia contra tu, [qui] axi desconeguist ell, qui ·t feu e ·t crea e ·t dona honrament, que axi fos desconexent aquel que de tu exira e devallaria, e que fosses baxat e levat del honrament [e] stament que tenies, e que axi acabasses tos dies; la qual sentencia dada, fou tantost revelada a un frare agusti, qui stava en Molina, en sa cella, studiant un sermo que havia a fer en l'endema. E aquest frare dix-ho en confessio a son prior, e lo prior dix-ho en continent al infant don Manuell son germa. E l'infant don Manuell, axi com aquel qui ·t[1] amava axi com si mateix, vench en vij. dies de Molina a aquesta ciutat, requeri ·t si havies dita aytal raho, e tu diguist que la havies dita e encara que la dehies, d'on rehebe don Manuell gran pesar, e afronta ·t que ·t partises de la dita rao e que ·n demanasses a Deu perdo, e tu no ·u presist res. E per tal que conegues que ·l poder de Deu spira e no als,[2] la sentencia es complida e acabada contra tu, e passaran totes les que ell dara per tots los segles dels setgles.

Semblantment, per so com tu donest la tua malediccio a don Sanxo, ton fill, per la desonor e deseretament que ·t feu, sapies per cert que l'alt Senyor la ha confermada e atorgada a ells e a tots los qui de ell devallaran, con (f. 148) mes hira mes, e aço mateix a tot lo seu senyoriu; en manera que temps vendra que aquells que en ell seran, volran molts que ·s obris la terra e que ·ls deglutis en si, lo qual durara fins en la iiij. generacio [qu]e[3] devallara de ton fil don Sanxo, car d'aqui avant no hi aura del arbre de la sua linea qui[4] haja beneficii en aquesta senyoria. E sera la gent en molt gran cuyta e en molt gran treball, en guisa que no ·s sabra aconsellar ne ·s sabra quals carreres prenga, la qual cosa rehebran per los teus peccats, e semblantment mes complidament per la errada e peccat que ton fill e los altres del regne feren contra tu. E en aso,[5] l'alt Senyor enviar-los ha de part de Orient salvacio del noble rey e senyor ydoneu e acabat e fundat en justicia e en totes bondats e noblees que a rey pertangen, e sera nobla aci e al poble en tal manera que tots los vius qui son e qui seran, e los ossos dels finats[6] que jaen en los seminteris loaran Deu per la sua venguda e per la sua bondat, e treballara molt per complir lo fallit, e per aço acomplir sera molt acorregut del alt Senyor, car ell ho merexera molt. En tal manera sera que los seus pobles oblidaran tots los seus treballs passats, jatssesia que plagaran[7] ans de asso a gran minva. Axi mateix, sapies per sert que per la oracio que fasist continuament a la gloriosa Mare de Deu apres que haguist xvij. anys estro al die de vuy, prega molt affectuosament al alt Senyor, son fill, per tu, que ·t tragues de la vida envergonyada e tre-

1. Ms. : «qui l». B : «que te».
2. B : «e porque conozcas el poderio de Dios, que es muy grande».
3. B : «que descendira».
4. Ms. : «que».
5. B : «E aquesto passado».
6. B : «e los huessos de los romanos».
7. B : «que llegaran».

ballosa en que vius. E l'alt Senyor, per prechs de la gloriosa Mare (f. 148 v.) sua, te per bo que de vuy fins en xxx. dies complits partesqua la tua anima del teu cors, e se ·n vaga a purgatori hon es bona speransa, e apres com l'alt Senyor tendra per be, ira a la gloria perdurable, per la qual nuncha haura fi."

E aquestes paraules dites, parti ·s d'aqui l'angel e no parla pus. E lo rey romas una gran pessa espaordit, e leva ·s d'alli hon stava a gran cuyta, e obri la porta de la almoxana o cambra,[1] e troba fora de la cambra sos iiij. capellans, los quals continuament eren ab ell, e james no ·l desemparaven, e havia gran consolacio ab ells en sos trebails e en recitar ses errors. E feu-los pendre tinta e paper, e feu-los scriure tantost totes les sobre dites coses, segons que l'angell ho havia dit. E en tots los xxx. dies, cascuna setmana confessava e combregava de iij. en iij. dies; exceptats los diemenges, no menja en tots los xxx. dies per cascun die sino iij. bocins de pa, e no bevia en cascun die sino una veu d'ayga, e conforma sos testaments e feu sos marmessos, e al terme dels xxx. jorns complits isque de aquest mon, segons que l'angel li dix e ·u sabe per prechs de la gloriosa.»

DE MERLÍ[2]

(BIBLIOTECA DE CATALUNYA, ms. 271, f. 148 v.) «[E]n la Gran Bretanya, prop de la ciutat de Londres, en una forest, lavant-me les mans e la cara en una font que nexia ves Orient, pensant en qual manera per sabuderia de mon pare[3] e per atorgament del alt poderos [senyor][4] que ·l enderrocha del cel fins al pus jussa abis d'infern, havia trobats en alguns fets dells que eren per venir en algunes partides del mon, e assenyaladament en Spanya la grassa, entro la era de mccclxxvij. anys[5] (f. 149) de la incarnacio de Jhesuchrist, e menbrant-me atersadament[6] com era molt nobla terra e nobles regnes aquesta Spanya e(n)[7] la partida pus abondosa, comense·m a pensar e a cogitar de saber algunes coses de aquelles que en ella havien esdevenir. E d'aqui avant, confiant-me mes ab lo Senyor poderos e sabedor de tot so que fo e sera mes que altre, que ab lo serp e catiu e desfeyt per a tots temps, havent d'el per sa merce lo pus cert, los que en lo temps foren nats e vius hauran per sert les paraules de la mia bocha, mes certes de sabuderia de mayor de les coses que son e seran que de algun altre.[8]

Con en esguart de tota Espanya, que es la mellor partida e noblea e flor de tot

1. B : «la puerta de la camara».
2. Cf. *Baladro*, ed. BONILLA, p. 155, col. 2, l. 37.
3. Ms. : «mõyure». B : «mi padre».
4. B : «alto señor».
5. B : «mill e quatrocientos y sessenta y siete».
6. B : «apartadamente».
7. B : «e».
8. B : «de mi boca, por gran sabiduria del mayor señor de todas las que me dio mas que a otro alguno».

l'als, un noble rey sabedor en moltes coses, fill del sant no publicat, mas en sa vida e en sos fets tant e mes com aquell, lo qual mes e mellor canonitzat sera dels senyors tots e avius,[1] per sos peccats sera enclos e tancat e apartat en la nobla ciutat dels pals, assignada e fundada sobre aygua, e abondada[2] de tots bens, e poblada de la gran Roma, e sera desconegut e cruelment apartat e despoderat e robat de la sua forma e costella e carn de la sua carn. E los seus brams e crits sonaran per forma de pintura o fama dolorosa,[3] axi com de leho plegat o nafrat en les carretes dels bretans (sic) e en les corrents dels franchs e dels pagans en les corretes (sic) veynables e a ell entorn stans.[4] E encara lo seu jemech e crit plagara e pervenra al gran toro vermel, lo qual molt en aquell temps sera apoderat per la fe catholica, e no li acorreran ne tornara a ell negun sino un, lo qual no sera de la sua fe, que a ell se ajustara, e no li tindra prou lo seu ajustament.[5] Axi morra en gran cuyta, desemparat (f. 149 v.) sera de tots los seus, e mes del seu linatge, e alguns creen que faran lo mellor e faran lo piyor, e mayorment aquells qui mes lo deurian tembra e honrar, per lo qual la noblea e lo gran poder e bona fama del comanador major d'Espanya vendra a punt de perdre ·s de un en altre.[6]

En lo quart grau del enclos o tencat vendra lo gran [Leó][7] ab forsa de gran coratge, sino de la sua nexensa,[8] e tolra e voira tolra e levar avant la noblea de la sua rayl ab agudea de coratge. La Leona Parda,[9] paridora com a truga, comensara a esser rayl de avorriment als publicans,[10] mas les sues grans bausies lo ·y faran soffrir, car resemblara al sant no publica(n)t en alguns de sos fets. Temut e loat e preat sera d'aquells qui oyran la sua nomenada, molts la comensaran veure ab pler de sos feyts. Nobla sera la sua vista, sens ira[11] molt avorrible se governaran ses gents, molt honrades e apreades seran en les terres per les quals iran, gran altea mantendran, conqueridor sera dels

1. B : «mas en su vida y en sus fechos redemira el su engendrado».
2. Ms. : «abandonada». B : «abondada».
3. B : «por forma de blasfemia. Su fama sonara dolorosa...»
4. B : «como de leon llagado en las tierras de los francos y de los paganos; y en las tierras llegadas al derredor de sus reynos.»
5. B : «e no le acorrera ni tornara por el, y le terna fe».
6. B : «e mas del que lo mas devia temer e honrar».Ací B interpola la *Visió* que hem publicat més amunt, i algunes profecies de Maestre Antonio. La *Profecia de Merlí* torna a ésser represa en la p. 158, col. 1, l. 38.

Alfons X de Castella fou desposseït del reialme, a instigació del seu fill Sanç IV, en una junta de prelats i nobles tinguda a Valladolid en abril del 1282. Alfons X es refugià a Sevilla, i féu una aliança amb el soldà del Marroc, els exèrcits del qual arribaren fins a Toledo. Més tard vingué l'auxili del rei de França, que Alfons havia demanat. Alfons morí en 4 d'abril del 1284. «Se ha dicho con notorio error que don Alfonso se vió reducido al solo apoyo de su ciudad de Sevilla; esto no es exacto, pues aun en los momentos de mayor defección contó siempre con Murcia y su reino, amén de muchas poblaciones de poca importancia...» (BALLESTEROS, *Historia de España*, III, p. 25).

7. B : «Verna el gran Leon en el tercero grado...» Al·lusió a Alfons XI de Castella, la quarta generació d'Alfons X.
8. B : «E con fuerça del coraçon del gran signo de su nasciencia...»
9. B : «e querra levar la nobleza de su rayz con la acucia de la Lova Parda...»
10. B : «a los pueblos».
11. Ms. : «ab». B : «sin ira».

grans porchs javallins.[1] En lo seu temps se levara[2] lo gran Javalli,[3] capdell de la sua gent, e apparra en la gran lacuna[4] per forsa del gran Javalli. L'alt senyor li consintra per son crebant que passara sobre maderes la gran lacuna, acompanyat[5] de molts porchs; sens compta sera la sua nomenada. Gran roydo e crebant ab diverses fargadures faran en les camyanerals (sic).[6] Un de la sua costella, lo mes preat de la neula rabiosa e offegadora, apparra sobr'ell, prop de la aygua, e ·l coratge rabios lo gitara sobr'ell. Lo gran Javalli ab rabia menassara a tot crestianissma,[7] e apres d'aço recordara lo gran Leo ab gran roydo d'ell. Ell ira acompanyat de companya de tres corones, la una ab ell, car molt sera ajustat a ell per moltes maneres travades (f. 150); cercador o cassador sera dels mons Piraneus, prop la Penya del Venado,[8] so es servo o corso, lo qual corra mes que lebra ni cavall. Atrobara lo gran Javalli, acompanyat de molts porchs, e fer ha cremar les tendes. Malament lo ·n foragitara, enbolcar-lo ha en la sanch dels seus porchs, molts sens compta romandran desbaratats.[9] La fortalea del gran Leo crexera l'anomenada del seu treball, moltes seran les despulles, molt honrada sera en les majors partides del mon. Tota la sua gent menjara gran erguil[10] e gran abundament de superbia, car les gens cuydaran haver de tot en tot pau e assesegua-ment de folgansa e abondament de tots bens, e ·n lo millor fallira,[11] car (d)altrament no pora esser per so que ·s complesquen les coses sobredites. La sua durada sera fins al compta de millar cccxlix. anys de la incarnacio de Ihesuchrist que ·l macara e ·ll se ·n portara[12] mort rabiosa prop de la pena alta de la gran lacuna o bassa.[13] e gran

Lo complidor del sobredit sera lo quint Pulli Luxurios,[14] ase de maldat, complit de tota crueltat. Los seus vuyls, lo seu coratge e les sues entramenes seran abundades de luxuria, tota sa terra com a enemiga robara e reguar-la ha ab sanch de molts. La sua lengua semblant amenara de serp enverinada, la agudea del seu coratge sera aytal com d'espines veres enverinades, traversadores de tot coratge, que en aquel temps

1. Al·lusió als exèrcits del soldà del Marroc.
2. B : «se levantara». Ms. : «salvara».
3. El soldà del Marroc Abulhasan.
4. El mar.
5. Ms. : «acompanyada».
6. B : «E fara sus enforcaduras fasta los cañaberales».
7. B : «todo el christianismo quebrantado sera tres vezes...»
8. B : «Peña del Venado, que corre...»
9. Abulhasan, soldà del Marroc, envià en 1339 el seu fill Abdelmèlic a Espanya, el qual fou desbaratat i mort. Poc després, Abulhasan sitià Tarifa. L'esquadra aragonesa i la portuguesa s'uniren a la castellana, que fou desfeta per una tempesta. En 29 d'octubre del 1340, Alfons XI de Castella i el seu sogre Alfons IV de Portugal arriben plegats a la *Peña del Ciervo*. Al dia següent tingué lloc la batalla amb els sarraïns. El rei portuguès vencé el rei de Granada. Alfons XI lliurà la batalla contra el soldà del Marroc en els guals per al pas del Salado, el vencé i s'emparà de la seva tenda i del seu harem.
10. B : «menearan gran orgullo».
11. B : «E quando las gentes cuydaran venir en paz y en sosiego e abondamiento de folgura, fallecerles ha lo mejor».
12. B : «que lo atrapara».
13. Alfons XI de Castella morí en 1349, en el setge de Gibraltar.
14. Pere I de Castella, dit el Cruel.

sera ab veri mortal sompni espantos.[1] Sens compte seran sos fets avorribles als que ·u hoyran, e mes als que ·u veuran; destrouidor sera de les raylls de la sua noblea[2] ab fets cruels, los quals ans de nos nunqua foren ne fins aquell temps hauran estat. Lo Cabro Luxurios lo apostatera[3] al comensament ab molta de malvestat, penedir-se volra e no pora (f. 150 v.), fallira en lo millor, honrada sera la sua sepultura, de molta d'ombra d'espan(y) acordat sera en la nobla terra.[4] Moltes ligades seran desligades e deshonrades,[5] e aço durara del temps de mccclij.[6] anys de la incarnacio de Jhesuchrist[7] fins al xij[8] any a avant, que ·s lavara en aquel compta un Pulli Leo pareros e adormit ab grans plagues. Lo seu agullo sera lo gran cavaller religios,[9] molt sforsat e savi en tot be e fer l'a volar sobre les portes medianes.[10] Lo seu volament no fara ombra negra mas clara com a crestall, car fill sera dels clars cristals, lo menor de raho mes clar que ·l mayor. Lo cristall ab crueltat sera abatut stranyament del Pulli Ase de maldat. Lo Polli Leo ab les flors del croat[11] e agudea del gran cavaller religios, ab açot fort cruell compost e ligat ab fills de justicia e de veritat, castigara e foragitara fortment al Polli Ase de malvestat fins que no apparegua.[12] Gitar-lo ha de la sua cova, ras de la sua lana. Maravellat sere si li romandra coha, ni orellas. Ajudes meravellosas haura lo Polli Leo, no ·s sabra d'on,[13] per que ira crexent la sua lana fins a la cima. Corona preciosa haura mes que neguns dels altres passats, soterrara e dessoterrara los morts ab regiment abundos de la sua noblea, reverdeyera e florira los camps e arbres que l'ase de maldat ab lo seu bram verinos seguats e scorxats haura. Los que ·l[14] hauran servit ab franch cor e ab clar e ab clara e nobla justicia seran abundats de tots bens, folgan(s)-se sens temor. Auran...[15] Per la pietat e noblea d'ell molts deseretats ab pahor rabiosa tornaran sens temor al seu repos, les tres corones se abra-

1. B : «atrauesaderas de todo coraçon, que la su vida sera en este tienpo con venino mortal espantoso fin.»
2. B : «Destruydor sera de las tres setas».
3. B : «lo emporna».
4. B : «muchedumbre de espanto sera en la noble tierra».
5. B : «E muchas mugeres ahontadas seran».
6. B : «mil e trezientos e setenta e ocho».
7. La primera revolta dels germanastres de Pere el Crudel, amb Enric de Trastamara al cap, tingué lloc en 1354. En 1358 esclatà la guerra entre Castella i Aragó. En 1359, Enric de Trastamara invadí Castella, aliat amb Pere III de Catalunya. En 1363 es féu la pau, però en 1364 i 1365 torna a haver-hi guerres entre Aragó i Castella. A finals del 1365 passaren a Catalunya les companyies blanques de Bertrand Du Guesclin, per a ajudar Enric de Trastamara. En 22 de març del 1369, Pere I fou assassinat per son germà.
8. B : «onzeno».
9. Pere el Cerimoniós?
10. B : «sobre todas las partidas de España».
11. B : «con gran esfuerço del noble cavallero cruzado».
12. B : «fasta que parecera».
13. Enric de Trastamara fou ajudat per Pere III de Catalunya i per les Companyies blanques.
14. Ms. : «quals». B : «E todos los que lealmente lo serviran».
15. Sembla que manqui una ratlla. B : «sin miedo ninguno. E Dios los acrescentara en todo e los amara. E nunca los desampara, e a sus cuytas e necessidades los acorrera; por suyo siempre le ternan; e por la piedad e nobleza...»

saran[1] ab ell ab assa[sse]guament[2] e jermandat durabla, en tal manera que trencharan les claus[3] dels grans (f. 151) porchs javallins, e d'els n'i haura que seran foragitats per a tots temps, e d'els n'i haura que arrancaran moltes de les sedes royes de les sues squenes e les li enviaran ab molt gran humilitat, enbolcades en molt gran pahor. Mercurii e Jupiter e Mars renovellaran les sues hosts contra los infells.[4]

En les sprees de Occident,[5] una Onza de la ala nexera del undat en bolc[6] e de la deserada[7] Onza per miracle e linea dreta de justicia e folgansa. E regnara en pau ab lo Polli Leo,[8] per ella no perdra son preu, ans cobrara l'anomenada d'el. Trespasara les Alpes, so es les muntanyes de Lombardia, e los munts Pireneus, albanam (sic) copdiciara son exalsament,[9] no ·s tindra per piyor qui ·l haura per senyor, e los antichs renovaran les sues maxellas. Plaer sera als jovencels hoir les sues paraules dels fets passats, lo seu nom durara per tots temps, los seus viuran per tots temps, temprat sera en tots sos fets, car haura maravellos enteniment, e viura x. anys mes que negun altra dels passats, e son linatge dels temps a ensa de la incarnacio de Jhesuchrist m[cc]clv (sic) anys.[10]

E devant sobrevindra la enclosa en la cova dels cuniis del linatge dels franchs gemegan e udulan ab doloroses lagremes e ab citola e ab tamboret ronc fara so doloros per lo passat, en tal manera que trespasara les asprees que sonara son so fins al cap de la gran Alemanya, puyara per exir defora dintre tots los cruels. Mala seria la sua exida, mas la Esgleya la retendra per matrimoni molt profitos, que la castara (f. 151 v.). Grans bens e profits meravelloses s'esdevendran per ell a tot crestianissma, molt mes s'estendra la fe catholica, los que vius e nats seran en aquell temps estaran axi com a homens levats de sompni per les grans maravelles que veuran, e diran : "que es asso, que es allo". Per lonch temps sera gran lo seu assesaguament en so que deu esdevenir, tant que les coses lexades en les carreres no ·s perdran ans les cobraran lurs senyors.»

Explicit de Merlino

1. B : «le abraçaran».
2. B : «assosiego».
3. B : «los colmillos».
4. Tot això sembla la predicció d'una aliança d'Aragó, Castella i Portugal per a vèncer els moros. Aquesta aliança, però, no s'efectuà.
5. B : «En las estrechuras de España de las partes de Oriente».
6. B : «del mudado enbuelto della».
7. B : «desechada».
8. B : «ca el Leon Pollino».
9. B : «E la cobrada della traspassara los montes Perineos, e las alturas alabaran e codiciaran su advenimiento».
10. B : «mill y trezientos e cincuenta e cinco años». Enric II de Castella morí en 29 de maig del 1379.

Ací cessa la coincidència del *Baladro* (p. 159, col. 2, l. 36) amb les nostres profecies. Les profecies del *Baladro* continuen encara fins la p. 162.

7. Aliud apud Merlinum

Anuncia la destrucció del poder sarraí i la conversió dels infidels. Un monarca espanyol, *Leo hispanus*, serà l'executor d'aquests grans fets. A continuació hi ha una predicció atribuïda a Joachim, que fixa per a la dita conversió la data del 1388.

Aquesta predicció fou coneguda per l'infant Pere d'Aragó, el qual la comenta en la seva exposició de la visió *Cedrus alta Libani*. Segons ell, l'Infant monarca al·ludit per la profecia era Enric II de Castella, i la data posada per a la realització de la conversió dels infidels era 1390. L'infant Pere trobava una diferència de tres anys entre aquesta data i la del 1387 que donaven els seus càlculs basats en la visió *Cedrus alta Libani*. La data del 1388 que, segons el nostre manuscrit, assenyala la profecia de Pseudo-Joachim per a la susdita conversió, disminueix aquesta diferència, a la qual, d'altra part, l'infant Pere treia importància.

(BIBLIOTECA DE CATALUNYA, ms. 271, f. 151 v.) «Leo surgit ispanus, qui olim vel actenus dormire dicebatur de genere regis accalorum (sic). Post felicem coronacionem suam cum domino se presingit (?). Terminum domus antique requirit Didonis, in vulgo barberorum victorie figit temptorium perpetuale. Populus fidelis stupescit. Reges et principes orbis terrarum mirantur in preda. Leo rugiet yspanus. Rugitus eius perveniet ad portas Sion. Nova gaudet Caldea submersa. Gaudet Summus Pontifex. In rugitu et preda Leonis vulgo barbarorum bullit submersus. Paganorum multitudo surgit in inpetu contra Leonem. Vulgo submergitur barbarorum. Impetus eorum nigrescit. Mare paganorum sanguine litatur lupina. Contra Leonem insurgit yspanum iterum machometica pravitas. Iterum valle deserte sanguine lactantur filiorum domus antique Didonis. Christianorum multitudo Leoni occurrit in heremo (f. 152). Bona episcopatus antiqui Mediolani hoste confusso vestigia sequitur Leonis hyspani, in pristino statu convertentur, christiano augusto gaudet decore. Iterum Leo surgit yspanus, domus antiqua Didonis sub rugitu cadit Leonis. Ruit iterum impetus barbarorum, pupilla occulorum suorum cecata manet. Iterum multitudo innumerabilis paganorum contra Leonem insurgunt yspanum. Omnes devorat fides leonica atque potestas. Occurrunt Leoni christianorum turbe copiose, gaudet filia Sion in victoria et fide Leonis vulgus barbarorum. Iterum submergitur moametam (sic). Ibidem ruit maligna potestas. Leo yspanus dracho eficiter devorat Salsugmen (sic). Domus filiorum antiqua Didonis et eternum eius denudat in fortitudine et brachio potenter. Item bullit mare barbarorum, natat in sanguine barbarorum. Leo coronatur yspanus. Ibidem ympetus paganorum nigrescit. Facta est domus Didonis domus consolacionis eterne. Conversa est ad Deum patrem omnipotentem et Filium eius unicum dominum nostrum Ihesum Christum, qui passus est pro salute generis, etc.

Merlinus. Dicit enim Iohatzim abbas secundum verbum profeticum Merlini, quod anno mccclxxxviij. incarnacionis Domini archa diabolica barbarorum suo toto termino et summo denudato Leonis yspani, id est domus Didonis antiqua, facta innumerabili sanguinis effusione filiorum ipsius fiet archa federis domino. Cantabunt

filii qui remanserunt de barbara nacionis (sic) in canticis Sion, et evangelium (f. 152 v.) Domini predicabitur ibidem secure, nec erit ultra generacio barbarorum. Regnabit enim Leo yspanus more unquam paterno in domo Didonis, que vocatur archa federis domino toto tempore vice suo, etc.[1]

[V]eniet in ajutorium Leonis yspani fidelissimus imperator P. nomine, filius regis Ffrancie, qui in terra Salsuginis propter peccata populorum extitit incarceratus,[2] quem dominus Emeffe (sic) dimissa miraculose tamen exivit a vinculis verecundus, etc. Gaudebit cum eo fidelissimus terra promissionis, etc.»

8. **Merlinus**

No hem sabut identificar la profecia que segueix, ni tampoc desxifrar els seus símbols. Algunes al·lusions, però, com el *Gallus*, ens fan sospitar que aquesta profecia es refereix a França. Deliberadament ens abstenim de fer hipòtesis sobre l'Innocent empresonat que ací s'esmenta i sobre la pedra solidíssima en la qual serà afermat. El present text està mancat de final, per raó de la falta de tres folis en el manuscrit.

(BIBLIOTECA DE CATALUNYA, ms. 271, f. 153 v.) «[N]ardus plorat antiqua et lacrime eius sanguine venit (sic). Impetus eius marcessit. Asinus acriter aures suas contra dominum Vitalem, quam divina magestas sibi eliguit a die sue renovacionis, et qui elati sunt contra Virum Innocentem. Rabies buscinat asinina. Cadit eorum cogitatio perversa. Inclinatum est eorum potencia vel eorum...[3] Facta est solitudo perversa. Fraus et iniquitas deletur. Portas requirunt alienas, nec est qui recipiat eos. Arbor bona et inclita, quam radicitus temptat discipare atque contendunt, plantata manet, et radices eius per [i]ntenciones manent in eternum. Beatus qui ambularet Viro Innocenti.

Gallus prestat aures suas suis proditoribus et emulis reprobatis ad ultimum obdurabit verecundis, quia undique Gallus flactuabit (sic). Potencia divina Virum fovet et liberat Innocentem. Solidatus est in petra fortissima vir carceratus injuste...»

1. Cf. l'infant Pere d'Aragó, en *Estudis Franciscans*, xv, p. 64 : «Aquesta visio *(Cedrus alta Libani)* concorda ab la prophecia del abat Joachim, qui diu que la secta malvada dels infels sera del tot delida l'an de m.ccc.lxxxx, per lo Leo spanyol, ço es lo dit rey Enric... així que entre la visió aquesta e la prophecia de Joachim no ha diversitat sino de iij. anys e pot esser la concordia de les paraules com un sia l'esperit de Deu en la boca dels prophetas, que Joachim parle del comensament de la conquesta dels infeels, la qual viu e acapda en sperit, com diu que alli sera preycat l'avangeli eternalment...»

2. No sabem identificar aquest emperador, fill del rei de França. El seu nom hauria d'ésser Felip, i en el temps en què la profecia pot haver estat feta no hi ha hagut cap personatge d'aquest nom, fill d'un rei de França, que hagi estat empresonat. L'únic Felip que hem trobat, emparentat de lluny amb el rei de França que hagi sofert un captiveri, és Felip d'Artois, comte d'Eu, fill de Joan d'Artois i d'Isabel de Melun. Fou captivat en una peregrinació a Terra Santa, i desllurat gràcies a la intervenció de Boucicaut en 1389. Seguí Lluís II de Borbó a Tunísia en 1390, i prengué part a la croada de Nicòpolis, en la qual fou fet presoner i morí.

3. Sembla que hi hagi una llacuna en el manuscrit. D'altra part la defectuositat de la còpia fa sumament difícil la puntuació d'aquest text.

9. Fragment d'una profecia sobre la reforma de l'Església

Es troba en un full de paper, entrat recentment a la BIBLIOTECA DE CATALUNYA, el qual encara no duu signatura. La lletra sembla dels primers anys del segle XV. En una cara hi ha el final de la profecia de santa Hildegard. En l'altra cara, a un costat de la part superior, hi ha aquest títol : «*Del primer papa reformador de la santa Sgleya e perseguidor de la pompa de tot peccador e amador de pobrea.*» La frase que hi ha a l'altre costat de la pàgina no es pot llegir sencera per manca de paper. Només poden llegir-se'n les següents paraules : «*Hic* (?) *loquitur de summis Pontifi*[*cibus*] ..... [*se*]*cundum oros*[*co*]*p*[*u*]*m.*»[1] Segueix un blanc, reservat per a una miniatura que restà sense fer. En el marge hi ha aquesta indicació per al miniaturista: «*I. bell palau ab I. papa quj sta de djns*». Cap al final del foli comença la profecia:

«Sit nomen Domini benedictum, qui posuit te solis horoscopum in solio suo sacro in medio planetarum. Posuit quidem carbunculum lapidem preciosum paupertatis eximie humilitatis, quem Dominus conservavit angelica custodia. Custodi nos, sedens in solio glorioso. Pedes eius super nudum lapidem requiescent et sol predictus exaltari incipiet in ariete, quod fiet post exaltacionem predictam, ut plenius declarabitur. Nam in eius exaltacione arida himitabuntur et mons superius humiliabitur. De ore signi arietis, ubi sol exaltabitur, mellis examen orietur et profluet de corde ipsius rosa redolens rutibunda. De labiis ipsius lilium preciosum, de aspectu eius...»

Ací acaba el foli i s'interromp la profecia.

10. Versos sobre l'Antecrist

(Barcelona, Bibl. Univ., ms. 20-4-19, f. 47 v.)[2] Lletra del segle XV. Són onze versos. Comencen:

«Cum fuerint anni completi mille ducenti
Et nonaginta post partum Virginis alme
Tunc Antichristus nascetur demone plenus...»

Acaben:

«Cum fuerint anni completi mille trecenti
Ter denes quinque post partum Virginis alme
Tunc Antichristi testabunt docmata falsa.
Quingentos denes cum bis centum minus uno
Annos dic ab Adam donec Verbum caro factum.»

1. Vsg. p. 259, n. 3.
2. Aquest manuscrit conté : F. 1 : *Tractatus de adventu Antichristi.* F. 47 v., a continuació dels versos de què parlem en el text : *Revelationes Beati Methodii.* F. 50 v. : *Prosperi Aquitanici quorundam capitulorum sibi falso impositorum catholica confutatio.* F. 54 v. : *Liber Prosperi de predestinatione vel ut quidam dicunt Augustini contra pelagianos de predestinatione.* F. 59 v. : *Aurelii Agustini de tri-*

11. Aquesto e lo godisio venuto de Boluga

(Barcelona, Bibl. Univ., ms. 20-3-12, f. 56.)[1] Lletra de finals del segle XV: Comença : «A li any mccccIxxxvj. Roma papa generabit...»

Anuncia fams, persecucions de l'Església i el rei que recobrarà Jerusalem. Al final de la profecia hi ha aquesta nota, relativa a Ferran el Catòlic : «Aquesto uno signo estato a la magestate de Rey en ferando, ell quale esta visto per lo quevellari que sono supra li pecore e qu'o vista supra la montanya de santo Angelo esta fato.»

12. Profecies contingudes en un manuscrit de Cuixà

La descripció d'aquest còdex per fra Guillem Costa es troba en el ms. 372 del fons Baluze, de la Biblioteca Nacional de París. N'ha donat notícia Mn. Pujol, en el BUTLLETÍ DE LA BIBLIOTECA DE CATALUNYA, vol. VI, p. 340.

Costa només dóna les següents dades del còdex : «Volumen manuscriptum, in papyro, forme majori exaratum, *littera antiquissima insertum*, 44 folia.»

Conté els següents textos profètics:

Fol. XXXIX : «*Quedam verba Cipriani de finali tempore mundi hujus.*» (És dubtós el caràcter profètic d'aquest text.)

Fol. XXXIX : «*Prophetia inventa in civitate Janue de rebus futuris.*» Comença: «Prophetia subscripta, fuit inventa in civitate Janue, anno Domini mcclxv. in festo Sancti Thome Apostoli, qui fuit missa domino Nicolao Alberici et domino Jacobo Papie civibus Janue. Cujus auctor et nuncius ignoratur...»

Fol. XLI : «*De quadam Sibilla nomine Erithea.*»

Fol. XLI : «*Quedam vaticinia posita per Joachim*».

Fol. XLI : «*Verba cujusdam Sibille possita per Joachim.*»

Fol. XLII : «*Signa dierum Judicii per versus deducta, inventa per divum Hieronymum legentem libros hebreorum.*» Pujol reprodueix unes estrofes d'aquests versos, transcrites per Costa. Creiem que es tracta d'una versificació dels *Quinze senyals del judici*, atribuïts a sant Jeroni.

plici habitaculo. F. 62 v. : *Augustini de facultatibus Ecclesie.* F. 66 v. : *Augustini de agone christiano.* F. 74 : *Extractatio Aurelii Doctoris Augustini in libro de vita.* F. 82 v. : *De cognitione vere vite Augustini.* F. 87 v. : *Augustini ... De assumptione beate Virginis Marie in corpore et anima liber.* F. 91: *De Sibillis.*

1. Aquest manuscrit conté : F. 1 : *Historia Apolonii regis Tirii.* F. 6 : *De assumptione beate Marie,* i altres narracions per l'estil. F. 10 v. : Notes computístiques. F. 13 : *Chronicon Rivipullense.* F. 43 : Constitucions sinodals. F. 59 : Lletra, en català, d'un frare predicador, resident a Bolònia, al seu pare, sobre la manera de bon viure. Aquest darrer text és escrit per una mà de principis del s. XVI. Els altres ho són per una mà del s. XIV, amb addicions de mans posteriors.

Fol. XLIV : «*Quedam littera missa Imperatori Sigismundo, Romanorum Imperatori et semper Augusto.*» Algunes paraules de l'incipit poden fer pensar que aquest text tingui caràcter profètic. «Noverit sublimitas vestrae gloriosissime magestatis quod in patria Egypti surrexit vir quidam innumerabilia miracula faciens, qui natus est de populo judeorum, de tribu Juda, et (ms. : "ut") dicitur se rectorem Israel; ad quem cum duobus aliis militibus et quinque philosophis in anni scientia eruditis, per dominum soldanum fuit missus...» Acaba : «Scriptum in Mecha die xviij. Augusti, militi semper vestre Auguste Magestatis infimis Fredericus delz Ingunis.»

13. Profecia sobre la guerra de Granada

(València, Bibl. Univ., ms. 92-4-18, f. 134.) Vegeu Massó, *Revista de Bibliografia Catalana*, vol. VI, p. 221. Lletra del segle XVI.

Aquesta profecia comprèn el f. 134 i part del f. 135. Massó n'ha reproduït els primers versos. S'aixecarà una àguila, que espantarà la gent de la terra de Granada. Un lleó entrarà en aquesta ciutat.

«ha ora de mig dia | en divendres verament.»

La serp volarà

«tro en la estreta gola | qui sa apella Gibaltar.»

Tothom voldrà ésser batejat i passar a Barbaria per exalçar la Creu.

14. Prophetia Sanctii abbatis de Fonfreda, in Hispania, circa successionem antiquorum regum Hispanie

(Besançon, col. Chiflet, ms. 20, f. 3; segles XVI-XVII.) Vegeu *Catalogue général des Manuscrits des Bibliothèques publiques de France. Départ.*, XXXIII. Besançon, vol. II, p. 450.

II. — ADDICIONS A PROFECIES CATALANES DELS SEGLES XIV I XV. ASSAIG BIBLIOGRÀFIC

A) Addició al n.º 17. Profecia atribuïda a Eiximenis

En el nostre precedent article del BUTLLETÍ comentàvem una lletra de Joan I a mossèn Pere d'Artés, planyent-se d'una profecia que, segons havia sentit dir, havia fet Francesc Eiximenis. Aquest presentà excuses al rei, i en uns capítols del *Dotzè del Crestià* atacà durament el contingut de les profecies que circulaven.

En un article posterior[1] analitzàrem el que diu Eiximenis sobre profecies, a través de la seva extensa obra. Aquest treball ens portà a la següent conclusió: «Que Eiximenis, malgrat dubtar en certs moments de la certitud de les profecies que corrien en la seva època i d'haver arribat a temps a desenganyar-se'n en part, se sentí influenciat tota la vida pel sistema de Joachim de Fiore, posat en circulació, més o menys reelaborat i barrejat amb profecies apocalíptiques, pels franciscans exaltats.» En aquest mateix estudi fèiem notar la contradicció que hi ha entre el cap. 466 del *Dotzè* i els caps. 467-473. En el primer, Eiximenis exposa la profecia que anunciava, entre altres coses, la caiguda de totes les monarquies del món, menys la de França, vers l'any 1400, i sobre això formula aquest judici dubitatiu : «*Si així serà o no, Déus ho sap e yo no ·u sé ..... Ben sé que aquests moltes coses han dites en aquesta matèria que no són axí vengudes de fet, les quals call de present.*» En canvi, en el cap. 473, referint-se a les mateixes profecies, afirma resoltament que «*a mon juy, no són de neguna creença, ans contenen moltes fatuïtats, monçonegues, falsies e oradures*». Demostràvem en el nostre article, que mentre el cap. 466 i la resta del *Dotzè* havien estat escrits en 1385 i 1386, els caps. 467-473 ho havien estat en 1391. La causa que pogué motivar la interpolació d'aquests capítols en el *Dotzè* la trobàrem en l'esmentada lletra del rei Joan, de 17 de novembre del 1391, acusant fra Francesc Eiximenis, «qui a vegades s'entremet del art de astronomia», d'haver fet una profecia sobre la caiguda de totes les monarquies, menys la de França, vers l'any 1400.

En el nostre estudi de *Franciscalia* no poguérem prendre en consideració uns passatges del *Segon del Crestià*, que parlen de visions i profecies. Avui, utilitzant unes fotocòpies del ms. 1791 de la Biblioteca Nacional de Madrid, que conté aquest tractat, donarem a conèixer nous judicis d'Eiximenis sobre aquesta matèria, i completarem així els nostres treballs anteriors. Recordarem, abans de tot, que el *Segon del Crestià* fou escrit pels anys 1381 i 1382.[2]

Aquesta obra tracta de temptació. Entre les formes de temptació de què es val el diable hi ha la d'aparèixer-se sota la imatge de santedat. Entren en aquesta espècie de temptació les falses visions i revelacions, l'estudi de les quals emplena els caps. 53-77 del *Segon del Crestià*. En aquests capítols, Eiximenis dóna consells per a distingir els veritables dels falsos profetes. Els primers són persones humils i de gran santedat, que han menyspreat el món. Els altres són homes superbiosos i presumptuosos, entre els quals inclou Eiximenis (cap. 56):

«Alcuns miserables homens e desvergonyats que lo demoni te axi subjugats per ligam de presumpcio propria, que publicament ..... dien que han sovin visions celestials e que veen sent Pere e sent Paul e aytal sant e santa sovin, o que han visitacio ange-

1. *Prediccions i Profecies en les obres de Fra Francesc Eiximenis.* (*Franciscalia*, Barcelona, Editorial Franciscana, 1928, pp. 23-38.)

2. Vegeu IVARS, *Archivo Ibero-Americano*, XIX, 1923, p. 367.

lical o sentiments axi alts que quant lus venen no's poran moure de gran pessa ni poran parlar, o si parlen lavors parlaran soptosament paraules propheticas, axi que appar que Deus lus mogua la lengua. Hoc encara pujen a tanta de oradura que dien que sovin veen Jhesuchrist qui ·ls diu grans secrets e misteris dels temps esdevenidors e de les coses amagades del mon, e si a vegades venen a menys d'aço que propheten, tantost tenen la glosa apparellada, dient que Nostro Senyor ho entenia axi a fer com revela a ells, empero que per causa novella ha mudada la sentencia, axi com feu de fet Ezechias, que no contrastant que Ysayes li havia declarada o denunciada la mort de part de Deu, empero per la oracio que ·l dit Ezechies feu Nostre Senyor revoca la sentencia.»

Més endavant, Eiximenis reprèn la ignorància de la Sagrada Escriptura, la presumpció, la temeritat i el zel exagerat d'aquests falsos profetes, i el retrat que en fa és d'una exactitud admirable. Aquests falsos visionaris — diu — es mostren (cap. 61):

«Devots, e speritual s, e contemplatius e zeladors de veritat, e a vegades se mostren homens de penitencia e fort humils, e per aytals volen esser reputats e 'y fan lur poder aytant com poden, e per tal quant lo demoni veu en ells gran rayll de erguyll e gran appetit de haver honor incline ·[l]s aytant con pot a lur propria reputacio e a menyspreu dells altres, e per confermar-los en lur propria reputacio sovin lus fa moltes falsses illusions e appericions, car a vaguades lus apparra en sompnis en semblança de Jhesuchrist o de qualque gran sant, e ·ls dira paraules per les quals lus dara a entendra que Deus los ha per persones fort cares e fort eletas sobre totes les altres, e que ·ls enten a pujar en gran stament per raparacio del mon, o del regna o de la ciutat aytal o aytal, o de la religio o del stament en que son, axi que tots temps lur consciencia roman a la ffi plena de superbia e de gran estimacio de si matexa. A veguades, en vigilia, lus dara grans alteracions, majorment en lus oracions, que sintran grans delits e grans arrapaments e escalfaments de cor e mudaments de si mateixs. Hoc encara, a major confirmacio d'aquesta decepcio, lo demoni formara qualque veu en l'ayre, parlant ab ells en persona de Jhesuchrist, o d'angell, o de qualque sant; a vaguades los moura del loch hon son, o ·ls fara formar ab lur lengua paraules aytals com se volra, o fara que girant al libre trobaran paraula qui lus respondra a aço que ells cogiten, o a aço que ells volran saber, e tot aço penssaran que vingue per special electio lur e per singular amor que Deus lus ha. E per aquesta manera lo demoni fa que la presumptio lur e erguyll e reputatio de si mateixs creix en lur cor, qui aporta ab si gran menyspreu dels altres, car (f. 53 d.) pensen que com los altres no hajen aytals sentiments com ells los cuyden haver de Deu, e per conseguent no ·n son dignes, ans son no res. E penssen, encara, que si los altres no ·ls consenten a totas lurs follies e folles fantasias, que ·u fan per ignorancia o per multitut de peccats qui es en ells, d'un lus venen per consequencia dreta tots aquests mals : primerament que aquests son los pus presumptuosos homens qui al mon sien, e apres los pus capitosos en totes lurs oppinions, en tant que negun entaniment ni neguna scriptura no es bastant a gitar-los de lurs fantasias e oradures, sino solament lo coltell de Deu.»

Podríem encara extractar més frases d'Eiximenis, que són una crítica dura contra falsos profetes i visionaris. En un lloc, els tracta d'hipòcrites i de falsaris (cap. 62) : «Quant volen recomptar lurs visions e oradures, qui no son sino ficcions del demoni e monçonegues, per tal que tot hom hi don ffe, cobren-se ab capa de molta ypocrisia, car recompten lus visions e sompnis ab grans lagrimes e sospirs.» En un altre lloc (cap. 57), els tracta de pomposos, d'irreverents a senyoria, de murmuradors i de golafres. En el cap. 66 hi ha una al·lusió a l'infant Pere d'Aragó. Diu Eiximenis, que en el seu temps, «en Avinyo, vivent papa Urba quint de sancta memoria, vench j. notable hom de fort gran estament, lo qual no vull nomenar, car es viu encara, e de part de Deu aquest gran hom li proposa alscunes altes revelacions, qui manaven al dit papa fer alscunes coses fort grans e ardues. E de present lo dit papa li respos molt prudentment que si lo dit denunciant, segons lo conseyll ecclesiastich, li dava senyal de veritat (f. 55 c.) per ver miracle sobre ço que li havia proposat, o provava ço que deia per la sancta scriptura, que ell faria ço que li denunciava, e que ell hi obeyria volenter; en altra manera que no ·n faria res. E com lo denunciant no fos bastant a provar ses revelacions per una guisa ni per altra, per tal lo dit Pare Sant menysprea tots sos dits, ni volch que se'n faes pus mencio.»[1] Abans (cap. 58), Eiximenis ja havia advertit que per a evitar l'error causat per falsos visionaris, manava l'Església «en aquests temps en que ara som, a negun no sia creegut qui digua que Deus lo trameta, o que ell ha a denunciar alcuna cosa de part de Deu, si donchs no prova ço que diu per miracle, axi com feu Moyses davant Pharao».

Llegint tot això, hom podria creure que Eiximenis estava guarit de profecies. Ja hem dit, però, que les profecies el preocuparen tota la vida. Si relacionem els passatges del *Segon del Crestià*, que ací hem extractat, amb els d'altres obres eiximenianes, que hem comentat en el nostre article esmentat, veurem que, malgrat la crítica acerba que Eiximenis fa de pseudo-profetes i visionaris, el contingut de llurs obres no deixà de preocupar-lo mai. Unes vegades, com en el *Primer del Crestià*, creu que aquestes prediccions són de pròxim compliment; altres vegades, com en el *Dotzè*, es manifesta escèptic respecte d'elles, i fins — mogut probablement per un afer personal, com ho és la repulsa de l'infant Joan — les impugna durament. En una de les seves darreres obres, en la *Vida de Jesucrist*, Eiximenis torna a exposar la coneguda teoria de les set edats del món, tan grata als visionaris, per bé que sense fer-ne aplicació a la seva època.

La natural bonhomia d'Eiximenis i el seu sentit pràctic, el feien tot el contrari d'un rebel o d'un fanàtic, que és el que foren molts dels visionaris i exaltats que ell criticà. Però si aquelles qualitats preservaren Eiximenis de capficar-se massa en perills que alguns, i fins ell mateix en certs moments, creien pròxims, i si impregnaren la seva obra d'un sa optimisme, la seva credulitat el portà a prendre's

1. Cf. IVARS, *Archivo Ibero-Americano*, XIX, 367; POU I MARTÍ, *Visionarios*, p. 383, n. 1.

seriosament coses molt semblants a les que censurava, com alguns escrits d'Arnau de Vilanova,[1] que ell tenia per un sant home; les revelacions propagades a nom de Metodi,[2] de Ciril i de Joachim de Fiore,[3] i les obres de visionaris com Rocatallada i altres que no coneixem, etc.[4] Això demostra en Eiximenis un contagi d'aquestes doctrines, que no desentonen pas massa dins del conjunt bigarrat i pintoresc de la seva obra.

B) **Addició al n.º 22**

Manuscrit de Carpentras, n.º 336, ff. 156-183.

Aquests folis contenen els caps. 21-31 del tractat V, i el tractat VI del llibre X de la *Vida de Jesucrist,* d'Eiximenis. Férem ja aquesta identificació en el nostre article *Prediccions i profecies en les obres de Fra Francesc Eiximenis,* p. 14, n. 48.

1. Vegeu *Primer del Crestià,* cap. 69 (BIBLIOTECA DE CATALUNYA, ms. 456. f. 57 c) : «Sapies que de Vilanova, qui es vila en lo regne de Valencia, fon natural hun gran e assenyalat metge qui 's appellava mestre Arnau de Vilanova, qui fon hom illuminat de diversses sciencies, qui menyspresava lo mon fort e ana vestit fort simplament, ne james volch pendre muller e anava tostemps cavalcant en un ase, no avia casa ni alberch, era de la terça regle de sant Fransesch, hom fort famos en saviesa natural, en gran sciencia e en virtuosa vida, e hom ab gran zel e fort fervent ha incitar tota criatura de servir Deu».

2. En el cap. 66 del *Segon,* Eiximenis esmenta, entre els que han parlat amb esperit de profecia Sant Benet, Sant Metodi, màrtir, i Sant Francesc.

3. Veg. *Primer del Crestià,* cap. 32 (BIBLIOTECA DE CATALUNYA, ms. 456, f. 29 d). Eiximenis parla de persones catòliques, que sense malícia han sostingnt alguna doctrina herètica, i cita «Joatxim, abat florentí, car lo libell heretical que feu contra lo Mestre de les Sentencies es dampnat per lo consili general... empero, ja per axo lo dit consili no dampna les altres obres sues, ans son agudes en lo mon en gran reverència per alguns. E no contrestant la dita dampnació de son libell, la dita decretal l'escusa aquí mateix».

4. En el cap. 69 diu Eiximenis : «Lo terç punt es que ja per axo que aci dich contra aquests falssaris, no enten a condempnar los sancts doctors e molt notable clergue theolech, qui sobre les santes scriptures scrivent o preicant, o exponent o ligent, o disputant piadosament e ab molta reverencia, expondran qualque cosa sdevenidora, no dient res temerariament, mas que axi poria esser, car en aço no ha neguna specia de mal, e poria valer en diverssos casos». No cal dir que Rocatallada i altres com ell, que Eiximenis de vegades utilitza, no s'assemblen gens a aquests teòlegs prudents.

Die Londoner St. Martial-Conductushandschrift, per

Hans Spanke.

Der Einleitungsband der monumentalen Ausgabe der Las Huelgas-Musikhandschrift von Mos. Higini Anglès hat, vom national-spanischen Gesichtspunkte aus gesehen, das Verdienst der redlichsten und gründlichsten Bemühung um die Herausstellung des spezifischen Anteils Iberiens an der Entwicklung der auf der Pyrenäenhalbinsel im Mittelalter niedergeschriebenen und gesungenen Musik. Doppelt verdienstlich und aussichtsreich war dieser Versuch deshalb, weil der Verfasser daneben der für die internationale Forschung besonders interessanten Verflechtung dieser Musik mit der gleichzeitigen und früheren Musik der andern Völker eine Beachtung widmete, die dank den für diesen Punkt bestehenden Vorarbeiten eigentlich und begreiflicherweise noch mehr Erfolg hatte. Aber auch hier bleibt noch viel Arbeit zu leisten; teils von der spanischen Seite aus (und diesen Arbeitsteil hat Anglès durch seine Ausgabe und Angabe der Quellen bedeutend erleichtert), teils aber auch hinsichtlich der auswärtigen Quellen. Für die zweite der in Betracht kommenden Perioden, die unter den Künstlern Leoninus und Perotinus an der Notre Dame-Kathedrale in Paris entstandene Vokalmusik, sind wir dank den meisterlichen Arbeiten von Fr. Ludwig und J. Handschin in den Grundzügen im Bilde; und die vor kurzem erschienene Faksimile-Ausgabe der älteren Wolfenbütteler Handschrift (St. Andrews University Publications No. XXX, Oxford University Press 1931) wird hoffentlich weiteren Arbeiten einen mächtigen Ansporn geben. — Die ältere Periode hingegen, die weiter südlich in Frankreich im Kloster St. Martial in Limoges ihr Zentrum hatte, hat bisher, abgesehen von kurzer Behandlung in Sammelwerken, und einigen wegweisenden Skizzen Handschins, keine umfassende Behandlung erfahren. Und auch ihre von Fr. Ludwig schon vor langen Jahren hervorgehobenen Beziehungen zur iberischen Musik bedürfen noch mehrseitiger Aufhellung; schade, dass Peter Wagner in seiner Ausgabe der *Gesänge der Jakobusliturgie zu Santiago de Compostela* (Freiburg-Schweiz, 1931) diesen Beziehungen so wenig nachgegangen ist. Einiges darüber schrieb ich in der *Zeitschrift für französische Sprache und Literatur* LIV S. 399 ff., im zweiten Teil meiner St. Martialstudien.*

* Weitere Literatur giebt H. Anglès im ersten Band der Ausgabe des Huelgas-Codex.

Der erste Teil des genannten Artikels hatte den Zweck, die noch fehlende Uebersicht über den Inhalt der vier Handschriften zu bieten, die teils wegen ihres Alters, teils wegen ihres Inhalts als Hauptquellen der frühesten Conductusmusik anzusprechen sind. Drei von ihnen befinden sich in Paris : BN lat. 1139, 3549 und 3719, eine in London : Brit. Mus. Add. 36881. Für die letztere auf einen gedruckten Katalog angewiesen, vermochte ich weder hinsichtlich des Bestandes noch der musikhistorischen Bedeutung dieser Handschrift etwas Sicheres und Abschliessendes zu bringen. Dank der Liebenswürdigkeit der Göttinger Universitätsbibliothek, die mir eine aus dem Nachlass W. Meyer stammende Photographie der Handschrift für einige Zeit überliess, bin ich nun in der Lage, das Versäumte nachzuholen. Dies Unternehmen rechtfertigt sich durch die teilweise überraschenden Ergebnisse, die es zeitigt : hier sei nur darauf hingewiesen, dass mehrere bisher als einstimmig betrachtete Stücke der ältesten Quelle, Paris BN lat. 1139, sich als tatsächlich zweistimmige herausstellen, ferner dass wir über das Alter und die Verbreitung des lateinischen Rondeaus neue Kunde erhalten. Gerade für die Geschichte der Musik Spaniens, wo die Tanzliederformen eine bedeutende Rolle spielen, ist der letztere Punkt von einigem Interesse.

Die Handschrift stammt aus dem 12. Jahrhundert und besteht aus drei Lagen zu je acht Blättern, nachträglich angeheftet ist eine Lage aus drei Blättern, kleineren Formates und von einer Hand des 13. Jahrhunderts geschrieben. Auch ihr Inhalt, die Marienklage *Planctus ante nescia*, ist entschieden jünger als derjenige der drei ersten Fascikel. Die Neumierung von fol. 1-24 steht auf derselben Stufe wie die der Schwesterhandschriften Paris 3549 und 3719 : die Seite ist vor der Beschriftung ihrer ganzen Länge nach mit eingeritzten Linien versehen, die so eng zusammen stehen, dass einzelne Abschnitte von ihnen für Notensysteme verwendet werden konnten. Eine ältere Stufe verkörpert, sei hier bemerkt, die Neumierung der Hs. Paris 1139 : auch hier eingeritzte Linien, aber so weiten Abstandes, dass jedesmal durch eine Melodie nur *eine* Linie führt (statt vier oder fünf). Die jüngste Neumierungsweise zeigt der angeheftete Marienplanctus : regelrechte Systeme zu je vier Linien, durchbrochen von breiteren Zwischenräumen, die durch den Text ausgefüllt werden. Als Schlüsselbuchstaben werden auf fol. 1-24′ c und f (zusammen) verwandt, gelegentlich auch g.

Eigentlich besteht die Londoner Sammlung aus zwei selbständigen Teilen, ähnlich wie Paris 1139; vgl. darüber *Zts. für franz. Sprache u. Literatur* LIV, S. 391. Der erste Teil umfasst zwei Lagen und ist am Ende verstümmelt, was sehr zu bedauern ist; denn die Lücke setzt (nach fol. 16′) mitten in den Rondeaus ein. Die Anordnung der beiden Teile ist insofern ähnlich, als beide mit zweistimmigen Stücken beginnen, um mit einstimmigen Kompositionen einfachsten Gepräges zu schliessen.

Die nunmehr folgende Inhaltsangabe beschränkt sich, um Raum zu ersparen, auf die Mitteilung des Vorkommens der einzelnen Stücke in den sonstigen St. Martialhandschriften und ihres Druckortes in den *Analecta hymnica*. Alles Uebrige ist in meinen St. Martialstudien (erster Teil) ersichtlich. Des Weiteren wird hier angegeben, was sich aus der Ueberlieferungsgestalt unserer Handschrift an neuen Dingen ergiebt.

ERSTER TEIL

ERSTE GRUPPE, ZWEISTIMMIGE KOMPOSITIONEN ENTHALTEND

1. f. 1. *Per letalis pomi pastum.* — Unicum. — Sequenz[1] jüngeren Stiles. — Unediert, den Text s. im Anhang.

Man könnte angesichts der Form des Stückes die Verwendung als liturgische Sequenz als möglich erachten; doch die Gestalt der Melodie, die auch in der Unterstimme über das in eigentlichen Sequenzen statthafte Mass hinaus melismiert ist, spricht gegen diese Annahme. Der Text und Schlussreim des letzten Versikels legt die Möglichkeit nahe, dass darauf ein *Benedicamus Domino* folgte.

2. f. 2'. *Omnis curet homo.* — A B C.[2] — *Anal.* xx Nr. 43. — Die von mir l. c. mitgeteilte sequenzenartige Gliederung bestätigt sich hier dadurch, dass die melodische Abschnitte, die doppelt auftreten, nur einmal neumiert sind. In der zweiten Strophe (der *Analecta*) ist Vers 1 nach Vers 2, und 3 nach 4 zu setzen; auch Hs. A hat diese Reihenfolge. Die Unterstimme ist, abgesehen von Kleinigkeiten, der in A gleich.

Der nach Dreves jeder Strophe folgende Refrain Est verbum caro factum steht in unserer Fassung nur einmal, nach der ersten Strophe. Einzigartig ist, dass hier der musikalische Sequenzenbau in die Strophenkörper eines regelrechten Strophenliedes eindringt, zumal eines solchen, das offenbar aus einer unsicher zwischen antikisierenden und neuen Formen schwankenden Periode stammt. Durch seine Stellung in A (mag auch eine entsprechende Rubrik fehlen) und das letzte Wort «benedicatur» ist der tropische Charakter des Stückes gesichert; zugleich deutet das Abweichen von der strengen Formel «Domino» darauf hin, dass schon gegen 1100 der Benedicamustropus auf seinem Wege zum strophischen Conductus hin ein langes Stück Weges zurückgelegt hatte. — Ueber das bisher noch ungeklärte Alter des Benedicamustropus bezw. der frühesten Quellen kann ich nunmehr mitteilen : die anscheinend älteste Sammlung solcher Tropen ist in der Hs. Paris BN lat. 887, nach Blume aus St. Martin (Limoges) stammend, erhalten; die Stücke sind teils in Prosa, teils mit Reimen, aber in keinem Falle strophisch. Alter der Handschrift: Anfang des 11. Jahrhunderts.

3. f. 2'. *Noster cetus psallat letus.* — A C. — *Anal.* xx Nr. 144 (lies Str. III, 3 manens statt parens, IV 4 corruit statt voluit). — Dieser fünfstrophige Benedicamustropus, dessen Notation in A den Eindruck eines durchkomponierten Liedes macht, ist in Wirklichkeit eine Strophensequenz, und zwar auch in Hs. A. Dieselbe hat in A zum ersten Halbversikel jeder Strophe die erste, zum zweiten Halbversikel die zweite Stimme der beiden melodisch gleichen Halbversikel. Die Londoner Hs. hat die beiden Melodien der Hs. A in den einzelnen Strophen nur einmal, zum ersten Halbversikel, übereinandergesetzt.

Es ist hier am Platze, eine Uebersicht über die zweistimmigen (teils nicht als solche erkannten) Stücke der ältesten St. Martialconductusquelle, Hs. 1139, zu geben.[3]

1. Der Ausdruck Sequenz bezieht sich nur auf die Form, nicht auf die liturgische Bestimmung.
2. Bedeutung der Abkürzungen : A=Paris BN lat. 1139, B=BN lat. 3549, C=BN lat. 3719.
3. Angaben über die Bibliographie der Stücke enthalten meine *St. Martialstudien.*

1. Der kunstvoll gebaute und komponierte *Versus Bernart Errisa* : Lux rediit (f. 36), dessen zwei Strophen mit verschiedenen Melodien versehen sind. 2. Der Refrain von Annus novus (f. 36'), schon von Raillard als zweistimmig erkannt;[1] auch hier sind die beiden Stimmen auf die beiden ersten Strophen verteilt. 3. Der Versus Virgine nato (f. 39'). 4. Der Tropus Jubilemus (f. 41).[2] 5. Der Stephansbenedicamustropus Letamini plebs hodie fidelis. Geht man für die Bestimmung des Strophenumfangs von der Melodie aus (wie ich St. Martialstudien 293 tat), so ergiebt sich eine vierzeilige Strophe: A B C D; legt man dagegen das Textliche zu Grunde, so ergiebt sich nach den Reimen eine zweizeilige Strophe : aa bb cc etc.; man könnte annehmen, dass die beiden Melodieteile C D die zweite Stimme darstellen, die mit den Teilen A B zusammen erklang.[3] 6. Der Ben. — Tropus Catholicorum concio; die Zweistimmigkeit wird durch die Londoner Hs. bestätigt. Näheres s. unten S. 6. 7. Die nachgetragene Lektion f. 44'; der Anfang hat zwei Systeme übereinander, nachher wechseln syllabische und reich melismierte Teile. 8. Der Versus Resonemus hoc natali (f. 50'); Oberstimme in der zweiten Strophe. 9. Der Tropus Letabundi jubilemus (f. 58). 10. Der Tropus Prima mundi; hier die Zweistimmigkeit durch die Londoner Fassung bestätigt. 11. Der Tropus Stirps Jesse; die zweite Stimme hat einen eigenen Text, nämlich das liturgische Benedicamus domino. 12. Auf das vorige Stück in der Hs. (f. 61) folgend : der Tropus Noster cetus; die Zweistimmigkeit wird wieder durch die Londoner Fassung bekräftigt. 13. Der späte Nachtrag Mira lege miro modo. — Es sei bemerkt, dass obige Aufzählung eine Bestätigung bezw. Nachprüfung durch die Musikwissenschaft verlangt, in dem Sinne einer Untersuchung über das Verhältnis der beiden mutmasslichen Stimmen zu einander. Aber schon heute lässt sich übersehen, dass gegen 1100 in Südfrankreich mehrstimmige Vokalmusik in einem bisher nicht beachteten Umfange gepflegt wurde. Es ist nicht ausgeschlossen, dass von sonstigen in der ältesten Quelle (1139) nur einstimmig, aber in den drei jüngeren Hss. zweistimmig erhaltenen Conductus noch weitere schon ursprünglich zweistimmig waren; positive Aussagen hierüber wären jedoch äusserst bedenklich.

4. f. 4. *Per partum virginis.* — B C. — *Anal.* xx 86. — An Varr. ergänze : II 7 *laudanda* und *miranda* vertauscht; II 9 *clementia* statt *potentia.* — Der in B nur einstimmige Teil fehlt hier.

Dem im Inneren sequenzenartigen Bau der Textstrophe folgt die Melodie nicht. Erwähnt sei, dass der letzte Vers der ersten Strophe (Ut propheta docuit) die (in C isolierte) dritte Strophe des Conductus Res nova principium einleitet.

5. f. 5'. *Veri solis radius.* — B C. — *Anal.* xx 13. — Reihenfolge der Strophen, verglichen mit den Analecta : 1 2 3 4 7 6 5 8 9 10 11; der (ähnlich in C hervortretende) Sequenzencharakter der Melodie ergiebt sich daraus, dass auf eine notierte jedesmal eine unnotierte Strophe folgt.

1. Freilich ist die Annahme Raillards, man habe zur ersten Strophe nur die *eine* Stimme, zur zweiten die *andere*, und zu den folgenden Strophen *beide* Stimmen zugleich gesungen, nunmehr nicht mehr aufrechtzuerhalten.

2. Hier zeigt sich, dass man auch in der frühen St. Martial-Periode die später allgemein übliche Art der Notation zweistimmiger Lieder kannte : denn die beiden Melodien stehen übereinander, dazwischen eine Trennungslinie.

3. Diesen Fall möchte ich mit einem starken Fragezeichen versehen, denn die beiden Gruppen AB und CD sind einander melodisch so ähnlich, dass man die Divergenzen auch auf nachlässige Schreibung zurückführen könnte.

Die Reihenfolge der Strophen in unserer Hs. ist der in den Analecta bevorzugten vorzuziehen. An Lesarten von Lond. seien hier nachgetragen : 1, 4 ventrem statt matris; 8, 5 celitus statt sedulus.

6. f. 7'. *O primus homo corruit.* — Auch in B. — *Anal.* xx 153; Varianten unserer Hs. : 1, 1 *O primus*; 2, 1 *O nihil*; 3, 3-4 *Naturam non destruit divinam corporea*; 7, 1 *Redde Christo perfide.* 7, 3-4 stehen vor 7, 1-2. — Das Lied ist nicht durchkomponiert, wie sich aus der Notation von Hs. B zu ergeben schien, sondern hat Sequenzenform : Strophe 1 gleich 2; 3 gleich 4; 5 gleich 6; 7, 1-2 gleich 3-4.

Die Strophen 5-7 haben im Gegensatz zu den ersten Strophen in der Grundstimme eine syllabische Melodie; auch im textlichen Strophenbau stechen sie von jenen ab.

7. f. 8. *Divinum stillant desuper.* — Da die Initiale ziemlich klein geraten ist, wurde das Lied bisher nicht als selbständiges Stück erkannt. Es ist ein zweistrophiges Refrainlied mit dem Textbau : a_{11} a a a B_8 B B. — Text s. im Anhang. — Mel. nur zur ersten Strophe. Die Melodie ist ohne Wiederholungen; die zweitletzte Silbe hat ein langes Melisma.

8. f. 8'. *Lux refulget de supernis edita.* — Auch in C. — Unedierter Weihnachtsconductus; Text s. im Anhang. — Metrisch-musikalischer Bau ergiebt sich aus dem Abdruck.

Formal stellt das Lied eine Miniatursequenz dar (AA BB C); hinsichtlich der Melodie verdient Erwähnung, dass die Unterstimme syllabisch ist, mit Ausnahme eines längeren Melismas auf der zweitletzten Silbe von 2a, 2b und 3.

9. f. 9' *Vellus rore celesti maduit.* — Einstrophiger Weihnachtsconductus. — Auch in C. — Text s. im Anhang; Mel. ohne Wiederholungen.

10. f. 10. *Gaudia debita.* — Auch in C. — Unedierter Benedicamustropus; Text s. im Anhang.

11. f. 10'. *Rex omnia tenens imperio.* — Auch in C. — Benedicamustropus. — Von den 10 Zehnsilbnern ist der zweite ohne Noten, hat also wohl die Melodie des ersten; sonst keine mus. Wiederholungen.

12. f. 11. *Dulci dignum melodia.* — Unedierter Benedicamustropus in Sequenzenform; Text s. im Anhang.

Wie öfters in freien (aber gelegentlich auch in liturgischen) Sequenzen findet sich hier Differenzierung der Halbversikel durch Verlängerung des zweiten Teiles, in 1b und 6b, das zweite mal durch Anfügung von DOMINO.

13. f. 11'. *Oi Dex quam brevis est.* — Sonst nur in A. — Danach Anal. 45b, 89. — Die von mir l. c. S. 291 geäusserte Annahme, dass die Strophe nur halb so lang sei wie Dreves sie ansetzte, findet hier durch die Melodie ihre Bestätigung; dieselbe stimmt in der Unterstimme mit dem Fragment in A überein. Lies 1, 6 vel statt ut; 2, 6 es statt est; die beiden letzten (Dreves'schen) Strophen fehlen hier.

Das Lied wurde, wohl weil es in einer Zeilenmitte beginnt, von den bisherigen Bearbeitern des Codex übersehen; stilistisch ist interessant der Beginn mit einem volkssprachlichen Ausruf : Oi dex! — Man fühlt sich lebhaft an Anfänge altfranzösischer Tanzrefrains erinnert, wie Dex, E Dex, Aimi Dex, Eu eu Dex. Sollte man das Lied, das durch sein Vorkommen in A auf den Anfang des 12. Jahrhunderts festgelegt wird, mit zur Datierung einer frühen, sonst nur in Spuren erkennbaren volkssprachlichen Tanzlyrik verwenden können?

14. f. 12. *Congaudet hodie celestis curia.* — Unedierter vierstrophiger Benedicamustropus; Text s. im Anhang. — Die Melodie (Bau : A B C) ist, im Gegensatz zu den vorigen Stücken, in beiden Stimmen streng syllabisch; Str. 2-4 ohne Melodie.

15. *Patris ingeniti filius.* — Sonst nur in A. — Dreistrophiger Benedicamustropus. — Text s. im Anhang. — Melodie, nur zur ersten Strophe, in der Unterstimme identisch mit der in A. Interessant ist, dass der Schreiber den musikalischen Bau (AABB) als sequenzenartig auffasste, indem er zum zweiten A und B die Noten fortliess.

Die kürzlich von Fr. Gennrich (ohne dass er — wohl aus Versehen — auf meine vorhergehende, ihm bekannte Bearbeitung in den St. Martialstudien S. 299 hinwies) herausgegebene Transskription der Melodie zeigt, wenn man unsere bessere, da mit Schlüssel versehene Fassung heranzieht, wie gefährlich es ist, Melodien aus der Hs. 1139 in moderne Noten zu übertragen : der erste Teil des Liedes ist an mehreren Stellen zu korrigieren, im zweiten Teil allerdings hat die ältere Hs. einige offenbar selbständig abweichende Züge. Es wäre an der Zeit, durch eine systematische Vergleichung der ältesten und der jüngeren Musiküberlieferung der St. Martialconductushss. festzustellen, ob es überhaupt angängig ist, Melodien aus 1139 zu übertragen. Die Versuchung dazu — man denke nur an den Sponsus — ist gross, und ihr sind Forscher wie Coussemaker und Fr. Ludwig gefolgt; aber andere bedeutende Musikhistoriker sind entgegengesetzter Ansicht. Mir scheint es, wenn ich als Nichtfachmann eine Ansicht äussern darf, unmöglich zu sein, in der Hs. 1139 die Höhe der einzelnen Töne durch Vergleichung ihres Abstandes von der geritzten Mittellinie festzustellen.

16. f. 12'. *Cantu miro summa laude.* — Auch in C. — Text *Anal.* 21, 125 nach C und Cambridge University Libr. Ff. I 17; Varr. unserer Hs. : 2, 5 *morbis*, 3, 3 *revixit*, 5, 1 *Ille parens* (so auch die übrigen Hss.; Lesart der Anal. irrig), 5, 3-6 fehlen; Strophe 4 und 5 auch hier umgestellt. — Das Lied ist eine Strophensequenz; wie in C, fehlen auch hier die Noten zu den zweiten Strophenhälften.

17. f. 13'. *Prima mundi seducta subole.* — Sonst nur in A. — Text s. im Anhang. — Es zeigt sich, dass auch A die beiden Stimmen hat; zu Str. I die Unterstimme, zu Str. II die Oberstimme. Es ist mit Sicherheit anzunehmen, dass auch der in A diesem Liede vorangehende Conductus, «*Letabundi jubilemus*», dessen Notation ähnlich aussieht (vgl. *St. Martialstudien* S. 298), in Wirklichkeit zweistimmig ist.

Beachte die textliche Verbindung der Strophen, vorgenommen durch Einleitung von Str. 2ff. mit den letzten Worten der Vorstrophe. In Str. 7 wird dieses Zurückgreifen noch verstärkt, indem der erste Vers sich eng an den Wortlaut des 2. Verses der vorigen Strophe anschliesst. Aehnliches findet sich im frühportugiesischen Frauenlied, aber auch in Volksliedern anderer Völker und Perioden. Jedenfalls ist die Erscheinung als eminent volksliedhaft zu bezeichnen.

18. f. 13'. *Catholicorum concio.* — Sonst nur in A. — Text s. im Anhang. — Wiederum hat auch A beide Stimmen, diesmal allerdings die Oberstimme zur *ersten* Strophe und die Unterstimme zu den folgenden Strophen. Die Unterstimmen sind in beiden Hss. identisch, die Oberstimme ist in A etwas verschieden, und noch reicher melismiert. Die letzte Strophe fehlt in der Londoner Handschrift.

19. f. 13'. *Gregis pastor Titirus.* — *Anal.* XX 133, nach der Moosburger Hs.;[1] ebendort die Melodie, im Anhang als Nr. XVIII. Die Melodie unserer Hs. mit dem Text der ersten Strophe bringt Besseler[2] in seiner Musik des Mittelalters und der Renaissance S. 104. Die Londoner Textfassung ist vollständiger und besser als die deutsche und wird deshalb unten im Anhang abgedruckt; durch die letzte Strophe entpuppt sich das Lied als Benedicamustropus.

1. Näheres über diese interessante Handschrift s. *Zeitschrift für rom. Phil.* L 582 ff.
2. In dem grossartig ausgestatteten Sammelwerke Handbuch der Musikwissenschaft herausg. von E. Bücken, *Akademische Verlagsgesellschaft Athenaion.* Wildpark-Potsdam. (o. J.)

Die Londoner Fassung des Tityrusliedes ist vollständiger und ursprünglicher als die des Moosburger Graduales : der selbstgewählte «Dominus» der Subdiakonen an ihrem Spezialfeste* wird hier nicht als Bischof (Moosb. 1, 3 : noster est episcopus), sondern mit Fug als Pastor bezeichnet; denn die «Asini» brauchen einen *Eselshirten*, und dieser bezieht seinen Eigennamen von einer Figur der Eklogen Vergils. An die Freigebigkeit des Tityrus appelliert der Refrain, aber auch die 4. und die 5. Strophe. Mit andern Weihnachtsconductus teilt das Lied die Abwandlung eines Wortes (hier : Tityrus) in den verschiedenen Casus, indem jeder Strophe ein Casus zufällt. Die letzte Strophe, auf Domino auslaufend, macht wahrscheinlich, dass dieser Sang, ähnlich wie das zweite Eselslied (Orientis partibus, Anal xx S. 217) einmal ein Teil eines Narrenofficiums gewesen ist. Die Bezeichnung Tityrus für einen Narrenbischof scheint weitverbreitet gewesen zu sein : Herr Professor Heraeus weist mich liebenswürdiger Weise auf die eigenartige Unterschrift der Pariser Handschrift des Waltharius hin : Expl. lib. Tifridi episcopi crassi de civitate nulla. Mag Tifridi verderbt oder echt sein, ein Anklang ist zweifellos vorhanden. Uebrigens fand ich für die von mir vor einiger Zeit aufgestellte Gleichung asini : subdiaconi die erwünschte Bestätigung. Eine Urkundensammlung des Klosters St. Josaphat in Chartres (Paris BN lat. 10102, f. 43) bezeugt eine Schenkung des Goslenus an das Kloster, eine Dotation, die nach der Datierung der benachbarten Urkunden (das Schriftstück selbst ist ohne Datum) gegen 1150 stattgefunden haben muss. Als Zeugen für den Akt werden mehrere Mitglieder des Klosters angeführt, verschiedenen Kategorien angehörig, vom Prepositus bis zum Janitor, auch ein Organista (Fulcaudus) ist dabei. Ueber den Eigennamen sind jedesmal die Berufsarten in kleiner alter Schrift angegeben; ein Landricus wird so als Asinus charakterisiert. Also die Bezeichnung war schon gegen 1150 so landläufig, dass ein Aktenstück sie in vollem Ernste gebrauchte.

ZWEITE GRUPPE DES ERSTEN TEILES : einstimmige Stücke

20. f. 14. *Sanctus Qui Deus est vere.* — A B. — *Anal.* XLVII 266. — Sanctustropus.

21. f. 14'. *Sanctus Fons vivus vite.* — B C. — *Anal.* XLVII 258. — Sanctustropus.

22. f. 15. *Sanctus Cuncta creans genito.* — Auch in B. — *Anal.* XLVII 281. — Sanctustropus.

23. Ib. *Clangat hodie vox nostra melodum.* — Mit dem in den *Anal.* XL 132 nach einer englischen Hs. des 15. Jahrhunderts gedruckten, aber offenbar viel älteren sequenzenartig gebauten Sanctustropus gleichen Anfangs hat dieses Stück nur die beiden ersten Verse gemeinsam; den Text s. im Anhang. — Centoartig.

Von dem sequenzenartigen Bau dieses bunt zusammengewürfelten Textes gibt unsere Druckanordnung eine Vorstellung.

24. f. 15'. *Sicut gramen floridum.* — Einstrophiger Weihnachtsconductus mit syllabischer Melodie. — Unediert, Text s. im Anhang.

25. Ib. *Sollempnia presentia.* — Auf St. Johannes Baptista. — Unediert; Text s. im Anhang.

Die Melodie des (mutmasslichen) Refrains greift auf das Ende des Strophengrundstocks zurück.

* Ueber das Bakelfest der Subdiakonen vgl. meine Studie «Zu den Gedichten Walthers von Châtillon» in *Volkstum und Kultur der Romanen* IV (1931), S. 206.

26. f. 16. *Festa dies hodie colitur.* — Unediert; Text s. im Anhang.

Die Melodie dieses eigenartigen Benedicamustropus ist im allgemeinen syllabisch; nur Verse 19-21 sind reich melismiert, ebenso das abschliessende DOMINO. Repetitionen finden sich nur am Anfang : 1=2, 3=4. Mit seinem teilweise sinnlosen Text und den musikalischen Ausdrücken erinnert das Stück an einige andere, teilweise jüngere Musikantenlieder.* Die Verse 22-26 sind mit ihrem Inhalt so isoliert, dass man eine Anspielung vermuten möchte; sollte an Abälard gedacht sein?

27. f. 16'. *Ave mater salvatoris.* — Unediertes Rondeau; Text s. im Anhang.

Dieses Stück bedeutet nicht nur einen Zuwachs zu der von mir in der *Zts. für frz. Sprache und Literatur* LIII (1929) aufgezählten und untersuchten Literatur der lateinischen Rondeaus, sondern giebt auch neuen Aufschluss über die Verbreitung und das Alter dieser Dichtungsart. Meine in der genannten Abhandlung mehrfach angedeutete Vermutung, dass das Rondeau ein erheblich höheres Alter habe als sich nach den damals bekannten direkten Quellen übersehen liess findet hier eine willkommene Bestätigung. Im übrigen ähnelt unser Stück textlich und musikalisch den in Hss. der Notre Dame-Schule überlieferten Rondeaus auf ein Haar; die Melodie des ersten Verses ist sogar mit der eines jener Stücke (Decet vox letitie, Flor. Laur. Plut. XXIX 1 f. 463) identisch. Man dürfte annehmen, dass die Rondeaus der Notre Dame-Ueberlieferung nicht (oder nur zum Teil) in Paris entstanden sind, sondern zur Zeit, als der Hauptinhalt der N. D. — Hss. in Paris komponiert wurde, schon längst dem Repertorium der ausserliturgischen Chormusik französischer Hauptkirchen angehörten.

28. Ib. *Virga Jesse floruit.* — Die zwei ersten Verse eines sonst unbekannten Rondeaus. — Schluss der Lage, nach der eine Lücke vorhanden ist. Ich möchte annehmen, dass diese nur *eine* Lage umfasst hat, denn es scheint, dass man gern Sammlungen ausserliturgischer Musik mit Rondeaus schliessen liess; vgl. dazu die Stellung der Rondeaus in der Florentiner Handschrift.

Durch Stil, Versbau und Melodie (A A) kennzeichnen sich diese beiden Verse als Anfang eines Rondeaus. Die Sammlung von *Rotundelli*, deren Anfang wir hier vor uns haben, begann also mit Weihnachtsliedern, anders als die des Laurentianus (Osterlieder). — Am Ende der verlorenen Lage begann, wieder mit zweistimmigen Kompositionen, der zweite Hauptteil.

ZWEITER TEIL

Erste Gruppe, zweistimmige Komposition enenthaltend.

29. f. 17. ... *populis dies ista. Hanc prophete priscis a seculis.* — Ende des ersten und Anfang des zweiten Halbversikels der Epiphaniesequenz Decorata tribus miraculis. Der zweite Teil hat also in der ausgefallenen Lage (bezw. der letzten Lage des ausgefallenen Teiles) begonnen. — *Anal.* XL 9. — Das Bruchstück umfasst nur die beiden ersten Halbversikel. — Varr. zu den *Analecta* : 2b, 1 *Secum servans*, 2b, 3 *totus deus et totus hominem.* — Das Lied ist eine Strophensequenz mit dem Bau (der Halbversikel) : a_{10} a a b_8.

* Vgl. z. B. das von P. WAGNER in *Zts. für Musikw.* XII S. 67 mit Melodie publizierte Lied Audi chorum organicum. — Auch in früheren Perioden des Mittelalters stossen wir auf Texte, die ihren Zweck, komponiert zu werden, an der Stirn tragen und auch sonst deutlich verraten, dass ihre Verfasser weniger Dichter als Musiker waren. Es wäre lohnend, diesem Typ einmal zusammenfassend nachzugehen.

30. f. 17'. *Orienti oriens.* — Auch in B C. — Gleiche Melodie, ohne Repetitionen, zu allen drei Strophen. — *Anal.* XLVb, 37; Varr. unserer Hs. : 2, 1 *Actor*, 2, 3 *Ac magis*; 2, 6 *Unus trium munere*; 3, 3 *In mirra humilitas*; 3, 4 *Et mortis*.

31. f. 18' *Delictis hominis.* — Die vier Strophen dieses unedierten Conductus (Text s. im Anhang) haben verschiedene, teils äusserst reich ausgezierte Singweisen.

Man beachte die eigenartige Verschränkung der Reimwörter. Aehnliches findet sich in der volkssprachlichen Lyrik des Mittelalters, aber in noch kunstvollerer Ausführung.

32. f. 19'. *De monte lapis scinditur.* — Durchkomponiert, ebenfalls sehr melismatisch. — Unediert; Text s. im Anhang.

33. f. 20'. *Chorus noster recolat.* — Im musikalischen Stil des vorigen Liedes. Anscheinend auf St. Nicolaus. — Unediert; Text s. im Anhang.

34. f. 21. *Quam felix cubiculum.* — Weihnachtsfestkreis. Aehnlich den letzten Stücken. — Text s. im Anhang.

35. f. 21'. *Res iocosa quod hec rosa.* — Sechs 15 Silbner (mit Binnenreimen), von denen nur die ersten vier eine (sehr melismatische) Melodie haben. — Unediert; Text s. unten.

In Vers 2 ist *viro* Ablativ von *virus*, nach Stellung und Sinn parallel zu succo im ersten Vers. Vgl. dazu ein von mir im Speculum V (1930) S. 433 publiziertes weltliches Lied, das ebenfalls in einer St. Martialhs. erhalten ist : «virum viro nosti»; s. ferner ib. VII (1932) S. 377.

36. f. 22. *Ora pro nobis sancte Nicolae.* — Ueber der sehr einfachen, offenbar liturgischen Unterstimme steht ein äusserst reich gegliederter Diskant.

37. f. 22'. *Ad honorem sempiterni regis.* — Ein Benedicamustropus, mit (abgesehen vom Schluss) fast syllabischer Unterstimme und reich melismatischem Diskant. Unediert, Text s. unten. In Vers 6 hat die Hs. eine Abbreviatur, die eher *quem* bedeutet. — Pfingsten.

Zweite Gruppe, mit einstimmigen Texten

38. f. 23. *Regi nato gloria.* — Fünfstrophiger Conductus auf Innocentes, mit gleicher Melodie zu den beiden ersten Strophen. — Bau der Einzelstrophe : 7 7 7 3', musikalisch : A A B C. — Den Text s. im Anhang.

Ich gestehe, dass mir der (in dem Codex deutlich geschriebene) Text teilweise unverständlich ist. Die beiden Korrekturen 4, 1 furere statt Hs. funere und 4, 2 scelus statt celus genügen kaum, um alle Unklarheit zu beseitigen.

39. f. 23. *Letetur orbis hodie.* — Tropus zum *Benedicamus* und zum *Deo gratias*, bestehend aus je 6 Achtsilbnern (Reim aabb etc.), und den nach den einzelnen Versen abwechselnd eingeschobenen Binnenrefrains Fulget dies und Fulget dies ista. Die Melodie ist nicht aufgezeichnet, vielleicht weil sie allzu bekannt war. Text s. unten.

Die beiden alternierenden Einschiebsel Fulget dies und Fulget dies ista lassen sich in Hymnen bezw. Conductus verschiedener Länder feststellen. In Worcester verwandte man sie auf Pfingsten und am Feste des Hl. Wulstan (vgl. Paléographie musicale XII (1922) S. 49); in Santiago sang man sie in einem Benedicamus S. Jacobi

(Text u. Melodie s. bei P. Wagner, *Die Gesänge der Jakobsliturgie zu Santiago de Compostela*, 1931, S. 93); in Sens zum Hymnus Jam lucis orto sidere, ebenso in der Notre Dame-Kirche; die Melodien der Refrains in Sens und Santiago sind identisch.

40. f. 23'. *Dum annua recolitur.* — Unnotierter Conductus ad lectorem, bestehend aus zehn 8+6' — Silbnern. — Text s. im Anhang.

41. f. 23'. *Triplicia sollempnia.* — Benedicamustropus, an Versart und Verszahl dem vorigen Stücke gleich, also wohl mit gleicher Melodie versehen; Noten fehlen auch hier. Den Text s. unten.

42. f. 23'. *Gaudet chorus celestis hodie.* Tropus zum *Benedicamus* und zum *Deo gratias*, bestehend aus je 8 Zehnsilbnern. Melodie nur zu Vers 1-4, wobei 1-2 gleich 3-4 sind; also hatten die folgenden Verspaare jedenfalls die gleiche Melodie. — Text s. im Anhang.

43. f. 24. *Benedicamus Angelus sedens.* — Auch in A, mit gleicher Melodie. — Näheres s. *St-Martialstudien* S. 395.

44. f. 24. *Eya pueri voce precelsa.* — Tropus zum Benedicamus und zum Deo gratias, ältesten Stils. — Text s. unten.

Den Rücken von f. 24 füllt ein Prosanachtrag späterer Hand, benedictiones enthaltend, darunter eine «*ad occulorum incommoditatem*».

43 u. 44. Während der erste dieser beiden Benedicamustropen ältesten Stiles für die beiden Teile (Bened. u. Deo gratias) in Text und Musik genaue Kongruenz aufweist, ist beim zweiten der Deo gr. — Tropus textlich länger und musikalisch eine Erweiterung des Ben. — Teiles.

Texte

1. (f. 1)

1a. Per letalis pomi pastum
tractum Deus protoplastum
videns in interitum,

b. Quo sanaret suum plasma,
sese fecit cataplasma
carnis sumens aditum.

2a. Sic misticum viaticum paratur,

b. Quo toxicum pracmaticum cassatur.

3. Eya,
nostra vicit vicia
data gratis gratia.

4a. Carne tecta deitate
restituta libertate
exulavit servitus.

b. Jus amisit versupellis
veritati pro duellis
contra spem depositus.

5a. Spem salutis insperatam
spes et salus inplens natam
nascens nobis contulit.

b. Rubus flammam, virga nucem,
spina rosam, virgo lucem
incorrupta protulit.

6a. Lux descendit in profundum
venientem in hunc mundum
lux illustrans hominem.

b. Lux lucentem creans stellam
virginalem intrat cellam,
matrem fecit virginem.

7a. Per hanc matrem victa fraude
laudet patrem dignum laude
chorus choro, timpano:

b. Innovata vetustate,
reparata novitate
psallat corde, organo!

2. (f. 8)

1. Divinum stillant desuper celi rorem,
Ab alto nubes depluunt conditorem,
Fecunda terra germine profert florem,
Protulit virgo filium preter morem,
(Refrain) Fit nostrum luctus gaudium,
Amarum mel absincium,
Dat nox obscura radium.

2. Suscepit carnem deitas nam sublatam,
Maiestatem humilitas non elata,
Virtutem fert infirmitas roborata,
Mortis formam eternitas morte strata.
Fit nostrum luctus (etc.)

3. (f. 8')

1a. Lux refulget de supernis
edita,

b. Adest dies a prophetis
indita.

2a. Gaudeat ecclesia,
resonemus inclita preconia,

b. Vocis cum armonia
resonantes clara natalicia!

3. Emanuel, Emanuhel,
Cuius nomen claruit in Israhel!

4. (f. 9')

Vellus rore celesti maduit,
Dum puelle venter intumuit;
Ros celestis : ros sancti Spiritus,
Vellus : venter rigatus celitus.
Gaudeamus!

5. (f. 10)

Gaudia debita temporis orbita reddidit orbi; Mel. : A
Quod vetus intulit, alter Adam tulit editus orbi. B
Nos igitur, cuius colitur natalis in orbe, C
Benedicamus domino! D

6. (f. 11)

1a. Dulci dignum melodia
laudes attollamus,

b. Novi festi novo cantu
festum recolamus!
Eya, salus est vicina!

2a. Flos ascendit de stirpe Jessea,

b. Verbum carnis vestitur trabea.

3a. Prophetarum complens vaticinia,

b. Deus homo nascitur de filia.

4a. Virgo Deum pariens
Eve luctum reppulit,
dampnat visus cecitatem.

b. Carnem sumens deitas
vitam nobis intulit
et admissam claritatem.

5. Mundo redit hodie
verus sol iusticie,

6a. Cuius ortu caro micat.

b. Corus ergo benedicat
Domino!

7. (f. 12)

1. Congaudet hodie celestis curia,
Quod homo perditus erit in gloria,
Nato de virgine qui regit omnia.

2. Natus ex utero Marie virginis
Factus est particeps nostre propaginis,
Deus est et homo et factor hominis.

3. Miratur super hoc carnis humanitas,
Quod, si descendere voluit deitas,
Non fuit meritum, sed sola pietas.

4. Exultans itaque cordis in jubilo
Causa leticie canentis termino
Benedicat chorus celorum domino.

8. (f. 12)

1. Patris ingeniti filius
Venit ethereis sedibus,
Secrete fit rei nuncius
Puelle Gabriel angelus
Dicens : »O domina,
Aveto, Maria,
Cuius sum vernula,
Defero nuncia.

2. Ecce concipies utero,
Filium paries domino:
Sedebit Davidis solio
Regnabit, sed sine termino.»
His verbis credula
Conjugis nescia
Superna gratia
Virgo fit gravida.

3. Partus est hodie terminus,
Quo mundi conditor dominus
Humanis se subdens legibus
Factus est hominis filius.
Servus cum domino
Mixtus inmerito
Tuo perpetuo
Benedic domino!

Zur Textherstellung wurde auch die (im allgemeinen bessere) Fassung von A herangezogen. — Varianten : 2, 1 concipiet Lond.; 2, 2 pariet Lond.; 2, 3 David in Lond.; 2, 6 conjungit Lond.; 3, 2 mundi creator A; 3, 6 istius inm. Lond.; 3, 7 evo (statt tuo) Lond.; 3, 8 benedicat Lond.

9. (f. 13')

1. Prima mundi seducta subole
Turbati sunt paradisicole
Fraude nota.

2. Fraude nota Adam condoluit,
Eva quoque, que scelus monuit,
Fit commota.

3. Fit commota planxitque nimium
Que seduxit et se et socium
Adam Eva.

4. Adam Eva mali convivio
Imposuit longo exilio
Uxor seva.

5. Uxor seva decepit hominem
Fraude, sed fraus per sanctam virginem
Est adempta.

6. Est adempta pleps diabolica:
Ergo plaudat voce magnifica
Pleps redempta!

7. Plebs redemta plaudat magnifice,
Benedicat nato deifice
Ex Maria!

8. Ex Maria natus est dominus,
Cuius regni non erit terminus,
Et gratias.

Nr. 9 hat in A zwei Strophen mehr : 7 und 8; dieselben sind in L anscheinend deshalb fortgelassen, weil der für den unnotierten Text (Str. 2ff) freigelassene Raum nicht reichte. — Varr. : 3, 2 *et se socium* A; 4, 3 und 5, 1 eva (statt seva) A; 5, 3 und 6, 1 adepta A; 8, 3 wirkt sonderbar; vielleicht wurde der Vers dem Schluss eines andern, verbreiteteren Benedicamustropus der Hs. A (f. 61' : *Congaudeat turba fidelium*) nachgebildet, wo es heisst : *Reges intrant, regem repperiunt, — Cui aurum, thus, myrrham offerunt — Et gratias.*

10. (f. 13')

1. Catholicorum concio
Summo summo summo cum gaudio

2. In hoc sacro sollempnio
Solvat solvat solvat laudes Deo.

3. Puro corde et animo
Bene benedicamus domino!

4. Laudifluas atque pias
Deo Deo dicamus gratias!

11. (f. 13')

1. Gregis pastor Titirus,
Asinorum dominus,
Pastor est et asinus.
(Refr.) Eya eya eya
Vocat nos ad varia
Titirus cibaria.

2. Ad onorem Titiri
Festa colunt baculi
Satrape et satiri.
Eya (etc.).

3. Laudes demus Titiro
Cum melodis organo
Resonante timpano.
Eya (etc.).

4. Veneremur Titirum,
Qui nos propter baculum
Invitat ad epulum.
EYA (etc.).

5. Digna laude congrua
Deduc nos ad pascua
Titire melliflua.
EYA (etc.):

6. De pastore Titiro
Gratulans hec concio
Benedicat domino!
EYA (etc.).

12. (f. 15)

Clangat hodie vox nostra
melodum symphonia,

Instant annua jam quia
preclara sollempnia.

Ex quo cadit primus Adam
malignusque Laviatan,

Ex quo flagello leserat
et carcere ligaverat,

Aurea virga
Prime matris Eve florens rosa
processit Maria.

O Judei miseri,
vos legis adulteri,

Diu onoriferi,
festinate fieri

Nobiscum liberi
a jugo veteri
et a falce inferi.

13. (f. 15')

Sicut gramen floridum
Germinavit lilium,
Sic Maria Dominum,
Proprium filium filia lactavit,
Qui supernus artifex Adam primum plasmavit.
Oritur ut lucifer inter astra etherea perpulcra ut luna.

14. (f. 15′)

1. Sollempnia
presentia
con nimia
leticia
ecclesia
extollat precursoris.
(Refr. ?) EN NATALICIA
SUMMI BAPTIZATORIS.

2. Dum ostias
egregias
Zacarias
offert pias
ut Abias
in templo creatoris.
(EN NATALICIA etc.)

15. (f. 16)

Festa dies hodie colitur,
Hec in honore dies agitur.
Laudibus intonat ecclesia
Dans sua carmina voce pia.
Chorus ovans clericorum
Suavitatem sonorum
Jam modulatur,
Alter alteri cantator,
Alter est organizator,
Cui sociatur
Dulcis sonorum
Cantus organorum,
Prose decorum
Carmen et innorum
Multiplicantur
Et recitantur.
Flagrascit ultra omnia balsama
Pigmenta et timiamata.
Adsit obsequio
Tali convivio
Cura prelatorum.
Et nos moderni pariter
Regnum queramus fortiter,
Ex quo descendit angelus,
Qui visus est hominibus
Et factus est diabolus
Per superbiam.
Letemur ergo clerici
Necnon simul et laici;
Benedicamus socii
Domino!

16. (f. 16')

1. Ave mater salvatoris,
NOSTRI TERMINUS DOLORIS,
Virga Jesse, cuius floris
Mater es et filia.
NOSTRI TERMINUS DOLORIS
CONFERT NOBIS GAUDIA.

2. Moyses ardentem foris
N(OSTRI) T(ERMINUS) D(OLORIS)
Vidit rubum, sed ardoris
Non passus incendia.
N(OSTRI) T(ERMINUS) D(OLORIS)
(CONFERT NOBIS GAUDIA).

3. Angelici verbum oris
N(OSTRI) TER(MINUS) D(OLORIS)
De supernis missum oris
Te replevit gratia.
N(OSTRI) TER(MINUS) D(OLORIS)
CON(FERT) N(OBIS) GAU(DIA).

Handschrift 3, 1 angelicis.

17. (f. 16') Fragment

Virga Jesse floruit,
VIRGO DEUM GENUIT ...

18. (f. 18')

1. Delictis hominis
Subintrat virginem,
In aula virginis
Assumit hominem
Regis potentia.

2. Non fit introitus
Per viri cohitum;
Non facit cohitus
Talem introitum,
Sed virtus regia.

3. Hic mortis poculum
Gustat pro populo,
A morte populum
Solvit hoc poculo
Pietas nimia.

4. O Christus moriens
Nobis compatitur,
Nos salvat paciens,
Nam eius moritur
Morte mors noxia.

19. (f. 19')

1. De monte lapis scinditur,
Nec tamen interponitur
Manus adiutorium.

2. De terra fons exoritur,
De nata pater nascitur
Et creator omnium.

3. O palliatus tegmine
hominis in numine
Deus sine semine
Natus est de virgine.

20. (f. 20')

Chorus noster recolat sancti viri festum,
Dissonando consonans pellat omne mestum;
Diligendo et tenendo quicquid est honestum.
Eya, fidelis eclesia deo plaudat auctori,
Qui tot signa tribuit facere pastori.

21. (f. 21)

Quam felix cubiculum,
In quo fiunt nupcie,
In quo dedit osculum
Sponse sponsus hodie,
Nec ibi periculum
Fuit pudicicie,
Sed vis sancti Spiritus.

22. (f. 21')

Res jocosa, quod hec rosa sine succo floruit;
Novum mirum: virgo virum sine viro genuit.
Hec est luna, de qua deus verus sol emicuit,
Hec est una, per quam reus suscitari meruit.
Hec est mater, per quam pater deus suis profuit,
Hac de matre deo patre deus nasci voluit.

23. (f. 22')

Ad honorem sempiterni regis
Vox resultet leta sui gregis;
Creatorem laudet creatura
Diem festum mente colens pura.
Fulget dies clara et insignis,
Quam serenus serenavit ignis:
Paraclitus veniens de celis.
Benedicat ergo pleps fidelis
Domino!

24. (f. 23)

1. Regi nato gloria,
Cuius ad imperia
Genu curvant omnia,
Sit semper,

2. Pro quo culpe nescia
Innocentum milia
Herodis amencia
Ceduntur.

3. Dic, vesana rabies,
Quivis arma facies
In infantum acies
Armares?

4. Tuto potes furere,
Quivis scelus exere:
Hec etas resistere
Non valet.

5. Nil agis, rex impie,
Nil agunt sevicie:
Celi cives patrie
Scribuntur.

25. (f. 23)

Letetur orbis hodie, FULGET DIES,
Sancto repletus flamine; FULGET DIES ISTA,
Psallat omnis ecclesia, FULGET DIES,
Pro tanti festi gaudia. FULGIT DIES ISTA,
Nos quoque cum tripudio, FULGET DIES,
Benedicamus domino! FULGET DIES ISTA,
Veni, veni, Paraclite, FULGET DIES,
Veni redemptor inclite, FULGET DIES ISTA,
Corda nostra purifica, FULGET DIES,
Tui amoris gratia, FULGET DIES ISTA,
Ut cum triumpho debitas, FULGET DIES,
Reddamus *Deo gratias*. FULGET DIES ISTA.

26. (f. 23')

Dum annua recolitur dies redempcionis,
Fit juventus alacrior exicio predonis.
Flos oritur in Bethleem de virga castitatis,
Deletum est cirographum nostre mortalitatis.
Exorruit nequissimus pondus divinitatis,
Sensit Deum, quem texerat vestis humanitatis.
Repertus est hic prodigus, qui perierat natus,
Exortus est ab exule in filio mutatus;
Jam filius congaudeat suo reparatori,
Suadeat et jubeat benedici lectori.

27. (f. 23')

Triplicia sollempnia dies refert sollempnis,
Quam actibus triplicibus sacravit rex perhennis:
In regio misterio sub uno tres notantur,
Cum in tribus muneribus tres unum venerantur.
Vim regie potencie cepit rex hic explere,

Cum ydrias ad nuptias vino fecit rubere.
Lux luminis et fluminis fons verus babtizatur,*
Quem spiritus divinitus et vox patris testatur.
Lex igitur jam clauditur sub qua perieramus,
Jam domino de termino legis benedicamus!

28. (f. 23')

1. Gaudet chorus celestis hodie
Nobis Christo nato de virgine;
Lumen verum de vero lumine,
Qui nos purgat ab omni crimine,
Factor celi descendens solio:
Mirandum est, Deus est et homo.
Pleps fidelis ore dulcissimo
Benedicat celorum domino!

2. Sicut stella proferens radium
Sic et virgo peperit filium.
Pastoribus nunciat angelus
Quod in terris natus est dominus.
In Belleem tres magi veniunt,
Cui aurum, thus, mirram offerunt.
Unde Deo virginis castitas
Et nos omnes reddamus gratias!

29. (f. 24)

Eya, pueri, voce precelsa benedicamus regi magno olim nato Domino.
Deo leti canamus cuncti gratias, eo quod regit astra, polum et arva nunc et in secula, alleluia.

NACHTRAG

Einige Stücke unserer kleinen Sammlung sind, wie mir nach Drucklegung dieser Studie auffiel, auch enthalten in den von J. Jakob Werner in den *Nachrichten der Göttinger Gesellschaft der Wissenschaften* 1908 veröffentlichten *Poetischen Versuchen eines Basler Klerikers aus dem Ende des 13. Jahrhunderts*, nach der Handschrift Basel, Universitätsbibliothek, D. IV. 4.

«Delictis hominis» (London, f. 18') steht auch in Basel f. 72'; die Londoner Fassung ist besser und bestätigt hübsch einige geschickte Korrekturen Werners. Erwähnung verdienen folgende Varianten : IV, 3 solum (von W. verbessert zu solvit) statt salvat;

* 27, Vers 7 : Hs. babtizatus (falsche Abkürzung).

IV, 4 nuncius (von W. Meyer verbessert zu nunc eius) statt nam eius; IV, 5 mors morte. Als 5. und 6. Strophe findet sich in der Basler Handschrift:

5. Parit hec filium
Patris consilio;
Patris consilium
Erat cum filio
Sine distancia.

6. Hec orbis oculum
Parit miraculo;
Vere miraculum:
Hoc enim oculo
Relucent omnia.

«Res iocosa» (London, f. 21') steht in Basel f. 72', vor «Delictis», aber durch einige andere kurze Stücke davon getrennt. Die beiden Fassungen sind textlich gleich, nur hat die Basler Hs. zwei Verse mehr:

Hac medela de tutela nostra sors non timuit;
In ruina medicina nobis hec consuluit.

Die beiden Verse sind zweifellos echt und fehlen in der Londoner Handschrift nur deshalb, weil der Schreiber für die zweite Strophe nicht mehr genügend Platz hatte; er konnte nur die zwei ersten Verse dieser Strophe aufzeichnen.

In der Basler Fassung bilden die beiden Liedchen Teile einer Folge von kurzen Stücken, die von Werner als «Weihnachtssprüche» bezeichnet werden : wohl kaum mit Recht, denn die Londoner Handschrift zeigt, dass es sich um *gesungene* Poesien handelt.

Schliesslich sei zu «Regi nato gloria» (f. 23) noch nachgetragen, dass dieses Lied metrisch (7a 7a 7a 2b') genau mit dem Benedicamus-Tropus «Ad cantum letitie» (gedr. *Anal. hymnica* 20, Nr. 69) übereinstimmt; die Melodien sind, so weit die Ueberlieferung Auskunft gibt, verschieden. Die Verbreitung dieses Tropus war weit grösser als sich aus den Angaben der Analecta erschliessen lässt; man vergleiche den äusserst wertvollen Aufsatz des Schweizerischen Musikforschers Handschin *Angelomontana polyphonica*, im *Schweizerischen Jahrbuch für Musikwissenschaft 1928*, S. 93.

Fig. 22.—Londres, Brit. Museum, Add. 36881, f. 11'-12.

La música del Ms. de Londres, Brit. Museum Add. 36881, per Higini Anglès

Com a complement al bell estudi de H. Spanke, vagin les següents ratlles, on donem una mostra de la música monòdica i polífona del manuscrit esmentat. H. Spanke és conegut arreu pels seus meravellosos estudis sobre mètrica i poesia llatina medieval; amb les seves troballes, quant a l'origen i evolució de les formes poètiques amb text vulgar, ha obert camins novells i ha trasbalsat moltes de les teories que els romanistes tenien per definitives.

Com a coneixedor que és de la poesia llatina de Saint-Martial de Limoges — el centre del qual tant va aprendre el monestir de Ripoll — no cal dir com H. Spanke coneix ben de prop la poesia ripollesa i tota llei de literatura medieval peninsular.[1] És grossa honor per a nosaltres el poder encabir ací la seva descripció crítica del contingut del còdex de Londres. Aquest article és una continuació dels seus lluminosos estudis sobre la poesia llatina de St. Martial «St. Martialstudien» publicats a la *Zeitschrift für französische Sprache und Literatur* del 1930, 1931 i 1932. En la descripció dels manuscrits medievals Spanke sap ajuntar la crítica severa amb l'anàlisi literari i musical de cada una de les peces. Les remarques que fa, àdhuc quant a la música, són de molt preu, i demostren que el musicòleg sovint pot aprendre molt del romanista.

* * *

Hom sap com els dos centres de cultura forta del Migdia de França foren els monestirs de St. Pierre de Moissac i St. Martial de Limoges. Si el primer es distingí ja al segle x principalment en la qüestió dels himnes i de les seqüències, el segon va tenir una florida encara més esplendent en les seqüències, conductus, tropus i tota mena de literatura llatina, florida que li perdurà almenys fins al segle xii. No cal dir, com aquesta florida literària va dur conjuntament una florida musical ben generosa. S'escau, però,

1. Vegeu especialment *Neuphilologische Mitteilungen*, xxxiii, 1932, on estudia la poesia profana de Ripoll. Així mateix, el 1930, havia parlat de les danses del *Llibre Vermell* de Montserrat. Als «St. Martial-Studien», ii, de la *Zeitscrift für französische Sprache und Literatur* del 1931, 399 ss. estudia la poesia del Calixtinus de Compostela. Al *Volkstum und Kultur der Romanen*, iii (1930), 258 ss. refuta la teoria de J. Ribera sobre l'origen aràbic de les Cantigas i de la poesia i la música dels trobadors provençals, francesos i alemanys.

que als segles XI i XII, al costat de la monodia es feia de moda la música a veus, i que el centre clàssic d'Europa per a la polifonia de finals del segle XI i començament del XII fou precisament el monestir de St. Martial.

El repertori de música a veus de la primera meitat del segle XII es conserva en els manuscrits lat. 1139, 3549 i 3719 de la B. N. de París, en el Pseudo-Calixtinus de la catedral de Santiago de Compostela i en el còdex de Londres, Br. Museum Add. 36881.[1] Donat que els tres manuscrits de París provenen de St. Martial, fou el gran Ludwig qui en estudiar la polifonia d'aquests còdexs va suposar que el de Londres provenia també de St. Martial.[2] Aquesta suposició ha estat admesa com a cosa certa, i la hipòtesi de Ludwig no ha estat contradita fins ara.

Però és que, tanmateix, el còdex de Londres prové també de St. Martial? És prematur encara el poder negar-ho rodonament; malgrat això, tenim fonaments per a dubtar que la hipòtesi de Ludwig sigui certa. Per dissort, en escriure A. Hughes Hughes el seu formós *Catalogue of Manuscript Music* del Brit. Museum no va resar mot sobre la provinença del manuscrit en qüestió, ni sobre l'època de l'adquisició pel Brit. Museum. Essent així, cal cercar altres camins que puguin orientar-nos en aquesta matèria.

Hans Spanke va enviar-nos l'esmentat estudi l'any 1933; llavors tingué encara la gentilesa de fer-nos a mà una còpia fotogràfica íntegra del manuscrit de Londres. Fou aquest mateix any que tinguérem ocasió de consultar i estudiar personalment a Londres el còdex del Brit. Museum. Al primer cop de vista, aquest manuscrit ens féu l'efecte de com si ens trobéssim davant d'un còdex provinent de Catalunya. Més tard, amb les fotografies esmentades a la mà poguérem encara comparar bé la forma externa i el contingut intern del manuscrit londinenc amb els tres de París que certament provenen de St. Martial, manuscrits que havíem pogut estudiar ja en anys anteriors.

En comparar de visu els quatre còdexs, ens sobtà tot seguit encara més el de Londres per la semblança que la seva grafia i el color de les lletres guarda amb els manuscrits del nostre país. Així com els tres de París són *Collectanea* copiats per diferents mans, el de Lo és simplement un quadern — de format molt petit — que sols conté música. Pel seu format s'adiu al lat. 3719 de París, quant a la grafia, però se n'allunya del tot. De primer antuvi sembla que els folis 45 i ss. d'aquest duguin grafia semblant al de Lo. Ben mirat, en canvi, resulta que es diferencia força. Com el de Lo duu caplletres vermelles i línia vermella; el de París escriu ratlles llargues ——— ———; el de Lo, les escriu ---- o ———. Les notes del de París no són quasi quadrades ni lligades com el de Lo, sinó que són ben destacades. Quant a les claus, ambdós empren la *g*, *c* i *f*. Algunes vegades, en comptes d'escriure el text de les estrofes II, IV, etc., al costat, com fa sovint el Lo i el 3549 de París, copia de bell nou la música; altres vegades escriu també el text al marge.

1. El manuscrit més preat pel fet de presentar les peces copiades damunt de pautat musical i de dur una ratlla divisòria que acobla bé els grups melòdics del discant amb les notes respectives del cantus és el de Compostela. Al costat d'aquest cal recordar el tractat d'Organum de la Biblioteca Vaticana de Roma, Ottoboni, 3025, estudiat per R. FICKER al *Kirchenmusicalisches Jahrbuch* del 1932.

2. Vegeu *Handbuch der Musikgeschichte* de Guido ADLER, segona edició, 177.

Així mateix passa que el 3549 de París, des del f. 149 i ss., ja s'adiu més amb el de Lo; malgrat això, quant a la grafia musical, se'n separa força. Les caplletres vermelles són diferents del de Lo; la línia vermella és tirada de cap a cap de ratlla; per claus escriu també *g*, *c* i *f*, i copia el text de les estrofes II, IV, etc., al marge o al mig. Les notes — les que formen grup, s'entén — són també totalment deslligades una de l'altra; en canvi, com ja hem dit, el de Lo les duu lligades. Resta el manuscrit lat. 1139, però aquest duu una grafia que no s'assembla mica amb els altres manuscrits citats.

L'any 1933, en exposar de paraula el nostre dubte sobre la provinença del manuscrit de Lo a l'il·lustre J. Hadschin — l'especialista en la música a veus del repertori de St. Martial — ens va respondre que des d'anys, ell tampoc ja no creia en la tal provinença. I és que si ens fixem en la mateixa mena de tractar el discant resulta que bo i polint sovint la tal melodia, el còdex de Lo arriba amb una mena de discant que sovint s'allunya del de St. Martial. El mateix cant de la veu fonamental, bo i restant quasi sempre substancialment el mateix, algunes vegades és ben altre i fins es presenta més simple, com si en fos més antic.

Si, doncs, el còdex de Lo no prové de St. Martial, d'on pot provenir? Diferents vegades hem parlat sobre el lloc privilegiat que ocupaven els monestirs catalans per trobar-se voltats per una banda amb la cultura musical aràbiga i peninsular, i d'altra amb la dels monestirs de França. Així veiem com el monestir de Ripoll tingué molt aviat intercanvi cultural amb el de Fleury-sur-Loire, el centre de música a veus francès — anterior al de St. Martial — que tan va influir en la música a veus de l'escola anglesa de Winchester, i es va relacionar amb St. Martial. Aquests fets i altres que comentem en altre indret,* palesen bé com els monestirs catalans conegueren de bona hora el fet de la música a veus. El mateix fet que a la catedral de Tarragona tinguessin el Lucas magnus organista, en temps de la producció de música a veus del repertori de St. Martial i del de Compostela, caldrà tenir-lo ben en compte quan hom vulgui aclarir bé aquesta qüestió. Al present, volem encara anar més enllà. Si atenem que Sant Miquel de Cuixà servia de lligam entre els monestirs de França i els de Catalunya, i que el còdex de Lo duu grafia literària i musical que tan s'adiu amb la catalana, no seria exposat l'insinuar si el tal manuscrit podria provenir d'un monestir fronterer amb el país de França, com podria ésser el mateix de Sant Miquel de Cuixà, per exemple. És clar que de Cuixà tenim poca cosa coneguda fins ara, i que els seus còdexs varen desaparèixer amb la crema d'aquell monestir; però per detalls que van apareixent ça i lla, resulta cosa certa que el tal monestir, regentat un dia pel gran Guarinus del segle X, i més tard per l'abat Oliva de Ripoll, tingué una importància forta, àdhuc en l'aspecte literari i musical.

Malgrat tot, si un dia s'aclaria bé que el manuscrit de Lo no prové de St. Martial, la tesi de Spanke que considera el fons literari d'aquest manuscrit com una pro-

* Vegeu «La musique aux Xe et XIe siècles. L'école de Ripoll» a *La Catalogne à l'Époque Romane* (París, 1932), 157 ss. També *La Música a Catalunya fins al segle* XIII (Barcelona, 1935).

ducció o com una derivació del monestir de St. Martial, tindria la mateixa força. Cal només fixar-se en el contingut del manuscrit de Lo, per veure com tot ell s'adiu i sovint repeteix el mateix dels còdexs de St. Martial.

* * *

L'erudit J. Handschin fa anys que prepara un estudi detallat sobre la música a veus de l'escola de St. Martial; encara que així sigui, no serà pas sobrer que per tal de situar una mica la música del Lo, a continuació donem alguns exemples transcrits d'aquest còdex. Del repertori musical a veus de l'escola de St. Martial si deixem de banda alguns exemples editats per Ludwig i pel mateix Handschin, i l'edició que féu Peter Wagner del Codex Calixtinus de Compostela, del qual nosaltres ja havíem donat també mostres anteriorment a *Huelgas*, poca cosa es coneix encara.* Cal dir d'una vegada, que malgrat la diastematia clara i les claus que duu el manuscrit de Lo, sovint es presenten dificultats de lectura melòdica; això fa que no sabem si alguna vegada la nostra lectura haurà de patir-ne retocs amb els dies. Sigui com sigui, amb la transcripció d'aquestes peces, les afirmacions que Spanke fa en el seu estudi esdevindran encara més interessants. Quant al text, si una peça duu la mateixa música a totes les estrofes, ens limitem a reproduir el de la primera estrofa. Per l'ordre de les composicions seguim el del manuscrit, tal com ha fet Spanke.

1, f. 1. *Per letalis pomi pastum.* — Pel fet que la melodia, àdhuc la del cantus, es presenta sovint melismàtica, Spanke no creu que aquesta peça sigui tanmateix una seqüència i admet la possibilitat que sigui un tropus de Benedicamus. Donat que sovint hom troba seqüències que duen passatges ben melismàtics, per la part musical, nosaltres no trobaríem cap dificultat perquè no pugui tractar-se ací d'una seqüència; fins fa l'efecte que la melodia de la veu inferior fou adornada una mica en afegir-hi el discant.

Quant a la nostra transcripció, cal remarcar que el més senzill i segur és transcriure aquesta mena de discant florit amb notació quadrada com de cant gregorià; és això que féu sempre Peter Wagner, per citar només l'únic gregorianista de vàlua que es va dedicar especialment en aquesta mena de música; procediment que fou seguit per altres gregorianistes que sols ocasionalment editaren algun exemple del discant primitiu. Per donar, però, una idea aproximada de com creiem que s'han de cantar composicions així, en la present transcripció adoptem la negra per a la nota simple, la corxera per a les lligadures i la quadrada per a les notes de valor indefinit. Excepcionalment, pel bon cant, transcrivim una lligadura binària o ternària d'una veu donada, amb dues negres o dues corxeres i una negra respectivament. Cal remarcar,

* Ultra la literatura musical assenyalada a *Huelgas*, I, sobre els estudis de LUDWIG, HANDSCHIN i WAGNER, vegeu P. WAGNER, *Die Gesänge der Jacobusliturgie zu Santiago de Compostela aus dem sog. Codex Calixtinus* (Freiburg de Suïssa, 1931), on transcriu totes les composicions musicals del còdex de Compostela.

que en el manuscrit Lo, sovint es fa difícil el distingir clarament entre la forma del neume *pes* i la del *quilisma*. A l'estrofa IV, per exemple, mot *deitate*, el transcrivim com a quilisma; així mateix a l'estrofa VI, mot «*venien*tem» i «*in* hunc mundum», etcètera, etc.

1a. Per le - ta - lis po - mi pa - stum tra -
1b. Quo sa - na ret su - um pla - sma, se -

ctum De - us pro - to - pla - stum vi - dens in in - te - ri - tum.
se fe - cit ca - ta - pla - sma car - nis su - mens a - di - tum.

2a. Sic mi - sti - cum vi - a - ti - cum pa - ra - tur.
2b. Quo to - xi - cum pracma - ti - cum cas - sa - tur.

3. E - ya, no - stra vi - cit vi - ci - a da - tagra - tis gra - ti - a.

4a. Car - ne te - cta de - i - ta - te
4b. Jus a - mi - sit ver - su - pel - lis

re - sti - tu - ta li - ber - ta - te ex - u - la - vit ser - vi - tus.
ve - ri - ta - ti pro du - el - lis con - tra spem de - po - si - tus.

5a. Spem sa - lu - tis in spe - ra - tam spes et sa - lus in plens na - tam
5b. Rubus flammam, virga nu - cem, spi - na ro - sam, vir - go lu - cem

na - scens no - bis con - tu - lit. 6a. Lux de - scen - dit in pro - fun - dum ve -
in - cor - rup - ta pro - tu - lit. 6b. Lux lu - cen - tem cre - ans stellam vir -

ni - en - tem in hunc mun - dum lux il - lu -
gi - na - lem in - trat cel - lam, ma - trem fe -

- strans ho - - - mi - nem.
- cit vir - - - gi - nem.

7a. Per hane ma - trem vi - cta frau - de lau - dat
7b. In - no - va - ta ve - tu - sta - te, re - pa -

pa - trem dignum lau - da chorus choro, tim - -
ra - ta no - vi - ta - te psallat chorde, or - -

- - - - pa - no.
- - - ga - no!

2, f. 2'. *Omnis curet homo.* — Segons Spanke es tracta d'un tropus de Benedicamus en forma d'un conductus estròfic. L'assenyalament que fa del còdex lat. 887 de París com a Tropari més vell dels que duen tropus de Benedicamus — començament del segle XI — és molt interessant. Mss. A i C* a una veu; el B i el Lo a dues. El cantus fonamentalment és igual en tots els manuscrits. El discant del B s'allunya molt del de Lo. Com a aclariment de la diferència de discant, transcrivim el començament del B, on pot veure's que el cantus del Lo canta el melisme del discant del B.

Londres, Br. Mus. Add. 36881, f. 2'.

O - mnis cu - ret ho - mo pro - me - re can -

Paris, B. N. laf. 3549, f. 26'

O - mnis cu - ret ho - mo pro - me - re can -

* Seguint Spanke, adoptem ací les sigles A, B i C per als Mss. de París lat. 1139, 3549 i 3719, respectivament; Lo per al còdex de Londres.

ti - ca. Sunt com - ple - ta mo - do - di - cta

ti - ca. Sunt com - ple - ta mo - do di - cta
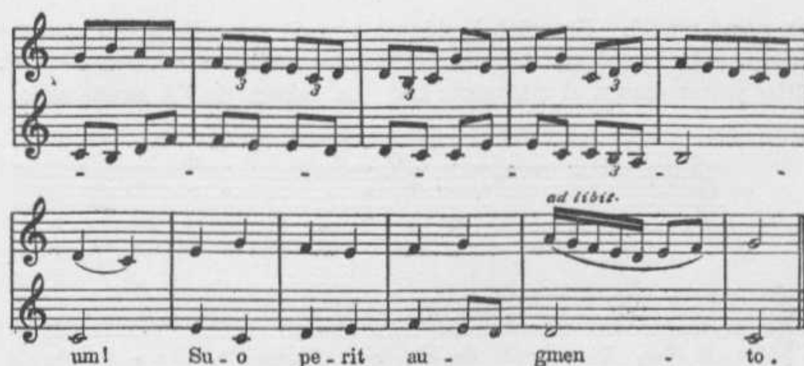
pro - phe - ti - - - - ca.

pro - phe - ti - - - - ca.
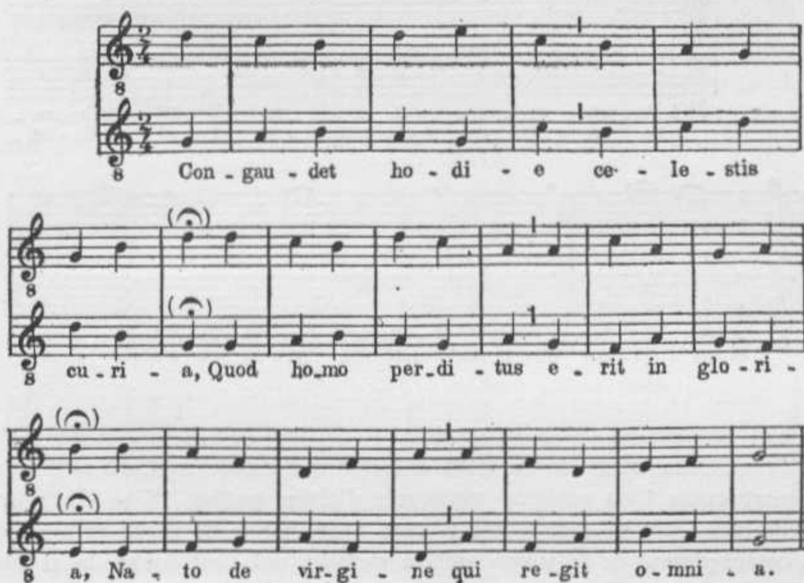
13, f. 11'. *Oi Dex quam bonus est.* — Fora del A, que copia la música només en alguns dels mots de l'estrofa III, sols és conegut pel Lo. Pel fet de dur els mots inicials que recorden els vells refranys de dansa francesa, i per trobar-se en el A— ací, però, sense els mots en vulgar —, Spanke pregunta, amb raó, si ens trobem davant la deixalla d'una dansa lírica en vulgar dels antics. La veu del cantus assenyala bé una melodia popular amb ritme de dansa.

3

Oi Dex quam bre - vis est vi - ta mor - ta - li -

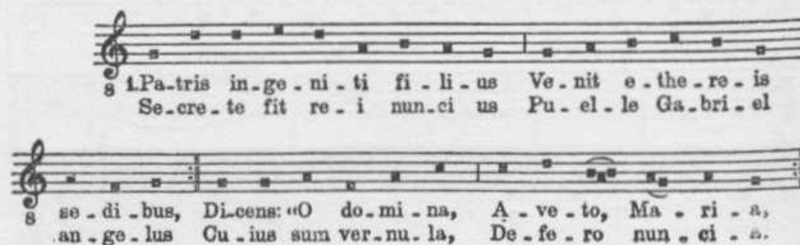

14, f. 12. *Congaudet hodie celestis curia.* — Lo és l'únic manuscrit que el copia. Cal fixar-se en les belles melodies que sabien trobar aquells monjos per a la veu del discant. El present discant totalment sil·làbic n'és un bon exemple.
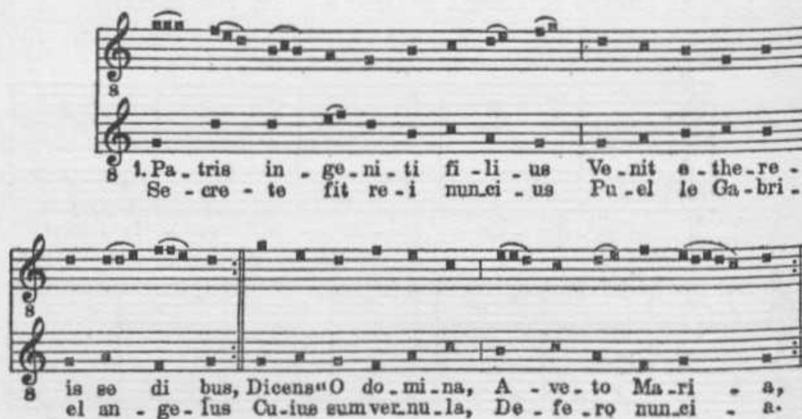

15, f. 12. *Patris ingeniti filius.* — És un altre Benedicamus amb tropus. El A el duu a una veu, i ultra la I estrofa, anota els ℣℣. 1-2 de la II, i els darrers de la III. A continuació transcrivim la música d'ambdós manuscrits. F. Gennrich, *Grundriss einer Formenlehre des mittelalterlichen Liedes* (Halle, 1932), 210, transcriu la versió
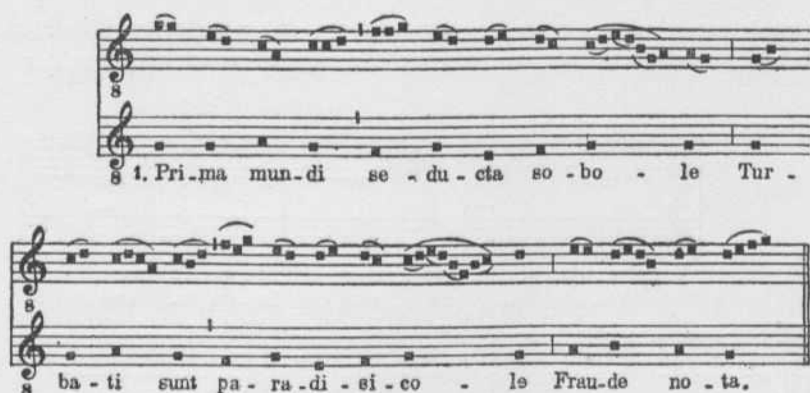
del A amb ritme modal. Gennrich la dóna a una 2ª més alta; però el manuscrit, en les repeticions, aclareix bé que la peça comença i acaba en *sol*, un VII modus gregorià. Així ho palesa encara el manuscrit Lo. La música de l'A canta així:
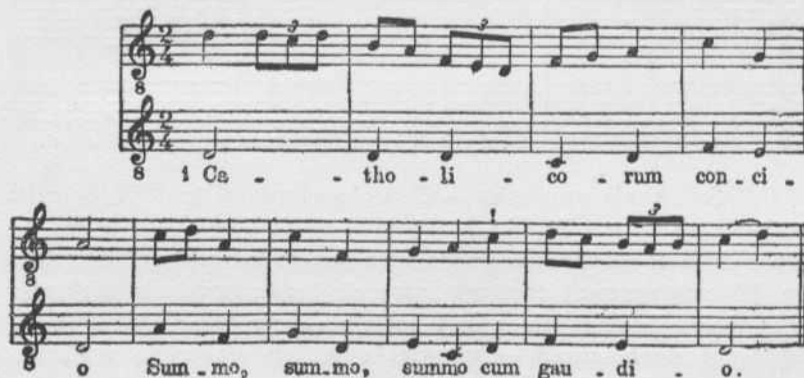

La versió del Lo és com segueix:

17, f. 13'. *Prima mundi seducta sobole.* — Spanke es fixa que aquesta forma estròfica de repetir uns mots de l'estrofa anterior a l'estrofa següent es troba ja a la literatura portuguesa i en cançons medievals d'altres pobles. S'ha fixat també que aquesta composició arriba escrita per a dues veus. Ben mirat, té raó. Les estrofes I, III, IV i començament de la V van amb la melodia del cant donat, la II duu el discant. El discant del A no té res a veure amb el de Lo. A continuació donem la versió d'aquest que canta igual a totes les estrofes.

18, f. 13'. *Catholicorum concio.* — És ja conegut pel *Còdex Musical de Las Huelgas.* A *Huelgas*, I, 141, parlem d'aquesta composició que Huelgas dóna a dues veus amb el discant diferent a cada una de les tres estrofes. Cal rectificar ço que allí afirmàrem : A i Lo la copien a dues veus, no a una, com allí dèiem. És ben curiós això que passa en aquests manuscrits : en aquesta peça el A duu també el discant a la I estrofa i el cantus a la II. És difícil de poder transcriure justament la melodia del discant del A. A continuació donem la versió del Lo on es copia la música només a la I estrofa.

19, f. 13'. *Gregis pastor Tityrus.* — La melodia del Graduale de Moosburg del 1360 que dóna Dreves, *Analecta hymnica*, XX, 254, és totalment diferent. H. Besseler, *Die Musik des Mittelalters und der Renaissance*, 104, transcriu sols la veu fonamental del Lo; això fa que la seva versió pugui ésser simplement amb ritme binari. No entenem perquè tan sovint els musicòlegs moderns empren un ♯ per al *fa* en els modus VII i VIII dels antics. N'hi ha prou a mirar el repertori de melodies gregoria-

nes, a les quals tan s'adiuen aquestes composicions del repertori polifònic de la primera meitat del segle XII, per veure com tanmateix canten més bonic amb el *fa* natural.

1. Gre - gis pa - stor Ti - ty - rus,
A - si - no - rum Do - mi - nus,
Pa - stor est et a - si - nus ℟ *E - y -*
a, e - y - a, e - y - a! Vo - cat
nos ad va - ri - a · Ti - ty - rus ci - ba - ri - a.

25, f. 15'. *Sollempnia presentia.* — Es troba només al Lo. Té un caire especial pel fet d'acabar amb un ℟. Spanke pregunta si tanmateix aquest ℟. no s'hauria de repetir al final de la II estrofa. A continuació donem íntegrament la música del Lo. El recitatiu del començament contrasta amb els incisos musicals següents. Pel fet d'acabar a la tònica l'incís final de la II estrofa — que tan s'adiu amb el cant del *Christus* del Passio romà actual* —, no sembla pas que reclami la repetició del ℟. de l'estrofa; més aviat fa l'efecte que el text d'aquesta composició arriba incomplet i que ací es copia només la música de la I estrofa seguida d'un ℟. que s'ha de repetir a cada estrofa, i de la música de la darrera estrofa, la qual, sense ℟. clou bé tota la peça. Sembla encara assenyalar-ho el color mateix del ℟. que musicalment no acaba, sinó que exigeix una continuació melòdica que faci cloure la frase musical que del contrari restava enlaire.

* Vegeu *Officium Majoris Hebdomadae et Octavae Paschae. Editio typica Vaticana* (Romae, 1922).

Sol - lemp - ni - a pre - sen - ci - a con ni - xi - a

le - ti - ci - a ec - de - si - a ex - tol - lat pre - cur - so - ris.

(R/?) *En na - ta - li - ci - a Sum - mi Bap - ti - za - to - ris.*

Dum o - sti - as e - gre - gi - as Za - ca - ri - as of -

fert pi - as ut A - bi - as in tem - plo cre - a - to - ris.

27, f. 16'. *Ave mater salvatoris.* — Spanke havia defensat ja, l'any 1929, que la forma Rondeau era més antiga del que fins llavors hom creia, i n'adduïa exemples. En el present estudi aporta un novell exemple que il·lustra molt aquesta qüestió. Es tracta d'una composició del repertori de St. Martial que puja almenys de cinquanta a setanta anys al repertori de Notre-Dame de París. Es per això que fixant-se en aquest Rondeau, Spanke suggereix la idea de la possibilitat que el model del rondeau llatí de Notre-Dame sigui emprat ja al repertori de St. Martial.[1] Com pot veure's, la tonada d'aquest conductus s'adiu a la melodia tradicional de les Litaniae Lauretanae.[2]

A - ve ma - ter sal - va - to - ris, *No - stri ter - mi - nus do -*

lo - ris, Vir - ga Jes - se, cu - ius flo - ris Ma - ter es et fi - li -

a. *No - stri ter - mi - nus do - lo - ris Con - fert no - bis gau - di - a.*

1. F. Gennrich no vol admetre aquesta teoria de Spanke sobre el model llatí primitiu del Rondeau; cf. el seu *Grundriss einer Formenlehre*, 61 ss., i la recensió que li féu el mateix Spanke al *Literaturblatt für germ. und roman. Philologie* del 1934, 104 i ss.
2. Cf. *Liber Usualis Missae et Officii* (Desclée n.º 780), p. 1562 ss. També P. Wagner, *Einführung in die gregorianischen Melodien*, III, 263.

35, f. 21'. *Res jocosa quod hec rosa.* — Conductus a dues veus, musicalment conegut sols pel Lo. A continuació transcrivim integralment la música. En els versos *Hec est luna* i *Hec est una* resten alguns dubtes quant a la transcripció melòdica dels mots *emicuit* i *suscitari*. El mansucrit resta por clar i més aviat sembla que hi conté errades.

Res io - co - sa, quod hec ro - sa si - ne

suc-co flo - ru - it; No - vum mi - rum: vi - ro vi - rum si -

ne vi - ro ge - nu - - - - -

- - - it. Hec est lu-na, de qua De-us ve-rus sol

e - mi - cu - it, Hec est u - na, per quam re-us sus-ci-ta - ri me -

ru - - - - it.

Testaments de l'impressor Joan Rosenbach i de la seva primera muller, per de Vilanova Rosselló.

Les recerques als arxius notarials s'han acreditat com a especialment fruitoses per a estudiar la història de la nostra impremta. Serrano Morales, Sanpere i Miquel, més darrerament D. Duran Sanpere, han pogut portar contribucions de gran novetat per a la tipografia incunable catalana, gràcies a documents trets dels protocols notarials. Nosaltres fa temps que treballem en els de Barcelona, i entre les notícies de tota mena que amb gran abundor hi hem anat recollint, ens han semblat especialment dignes d'interès les que fan referència a llibres i a impressors. Avui donem al públic dos documents inèdits de gran valor per a conèixer la vida de Joan Rosenbach, el notable impressor de Catalunya i València, no sols durant el segle xv, sinó també ben entrat el xvi. Sobre la biografia seva s'han plantejat prous dubtes perquè valgui la pena de comentar lleugerament les dades que ens donen.

El primer document és el testament de la seva primera muller Isabel Rexach, fet a Barcelona el 12 de desembre del 1520, trobant-se ella greument malalta. Degué trigar encara bastant a morir, ja que la publicació del testament no va ésser feta fins al 1.r de març del 1521. Ella era filla de Barcelona, i son pare, ja difunt, era carnisser. No es parla de fills, en el testament.

El segon document és el testament del mateix Rosenbach, estès també estant ell malalt, el 5 de setembre del 1530. La mort degué ésser immediata, ja que el testament fou publicat el dia 7 del mateix mes. No es parla tampoc de fills i és nomenada hereva la segona muller del testador, Ursula. Es l'Ursula Carreras, vídua, amb la qual el nostre impressor s'havia casat el 25 de maig del 1521, molts pocs mesos després de morta la seva primera muller, segons document extractat per Mossèn J. Mas (*Butlletí de la Biblioteca de Catalunya*, IV, 37). Entre les deixes cal remarcar la que fa al monestir de Montserrat : el testador no havia oblidat l'estada que com a estampador hi havia fet. El Pere Rossell esmentat com a marmessor devia ésser el mateix Rossell que apareix en l'apel·lació interposada en 1507 a Tarragona contra Rosenbach (*Rev. de Bibliografia Catalana*, V, 231).

El darrer llibre que sabíem imprès d'En Rosenbach era l'*Ordinarium Tarraco-*

nense, el colofó del qual és datat el 7 de febrer del 1530. Ara podem datar exactament el moment que hagueren de cessar les seves activitats tipogràfiques. Hi ha encara dos punts sobre els quals els documents que publiquem porten informació i que volem subratllar : són els referents a l'origen de l'impressor i a la seva condició d'home casat.

En els colofons s'anomena d'ordinari alemany, però en uns pocs d'ells diu concretament que era de Heidelberg. Aquest nom, però, era fàcil d'ésser mal transcrit en les còpies notarials, tal com veiem en el testament que publiquem, en el qual es llegeix que era natural d'*Alsberch*, i afegeix que és del bisbat de Speyer, de la terra de l'Emperador. (Sanpere i Miquel, *Rev. de Bib. Cat.*, v, 121, en un altre document del mateix arxiu de protocols de Barcelona cregué llegir de Stambach, però ens inclinaríem a creure que en quest cas la deformació del nom no fou únicament deguda a l'escrivent del notari, desorientat en la transcripció d'un nom de fonètica exòtica.) També apareix ortografiat en diferents formes el nom de l'estampador : ara el trobem pronunciat a la catalana : *Rossanbach*; en altres documents és escrit *Rosbach* (*Rev. de Bib. Cat.*, v, 121; *But. Bib. Cat.*, III, 126).

Ara sabem que Rosenbach fou casat legítimament dues vegades. Però en tres impressions del 1494 se l'anomena *reverent*; en un document de l'abril del 1507 és qualificat de *clericum Barcinone*. Sobre això, Sanpere i Miquel fantasiejà una novel·la (*Rev. de Bib. Cat.*, v, 230 i ss.), que Miquel i Planas va voler derfer (*Bibliofilia*, II, 211). Del fet dels matrimonis, canònicament contrets, no en podem dubtar, però aquells testimonis tenen també la seva valor. Potser no va desencaminat Haebler en insinuar (*Geschichte des spanischen Fruhdruches*, 151) que en un moment de la seva vida va rebre les ordres menors o, potser millor, va pensar en rebre-les. Pot ajudar a aclarir aquest epidosi dels matrimonis de Rosenbach una nota, inèdita encara, que l'incansable Arxiver de la nostra Seu Mossèn Josep Mas, ens ha proporcionat amablement i que serà publicada dins de poc. Per ella sabem que en abril del 1515 *Mestre Joan de Rosamba estamper* s'esposà amb Elisabet, vídua de Joan Closas. Els dos matrimonis que sabem que va contraure aquell impressor tenen tot l'aire d'ésser casaments de conveniència, i fets en el capvespre de la seva vida.

Die sabbati xij. mensis decembris anno a Nativitate Domini Millessimo dxx.

In Christi nomine Amen. Ego Elisabet uxor Joannis Rosenbach stamperius civis Barchinone filia Joannis Rexach carnecerii civis Barchinone et domine Joanne illius uxor defunctorum egritudine detenta de qua mori timeo tamen in meo pleno sensu, sana et integra memoria persistens, disponens de bonis meis meum facio, condo et ordino testamentum. Eligens manumissores et juius mei testamenti executores dominum Joannem Ressenbach maritum meum et Rapgaelem Lastis carnecerium avunculum meum et utriumque eorum in solidum. Primum igitur et ante omnia volo et mando quod omnia debita que die obitus mei debeam persolvantur et omnes injurie ad quarum restitucionem ego tenear restituantur de bonis meis breviter, simpliciter sumarie et de plano, prout ipsa

debita ipsaque injurie probari poterint vel hostendi per testes instrumenta aut alia legitima documenta. Eligens sepultura corpori meo faciende in ecclessia sancti Augustini presens civitate Barchinone quam sepulturam et eius solempnitetes michi fieri volo bene, honorifice et complete ad cognicione dictorum manumissorem meorum. Accipio autem de bonis meis pro anima mea sepultura missis tercia diey et capite anni illam peccuniam quantitatem quam dictus maritus meis voluerit et cognoverit esse necesse pro salute remedio anime mee, distribuenda ad eorum cognicionem. Omnia alia bona alia mea mobilia et inmobilia res et jura universa et acciones meas quacumque sint et etiam ubicumque dimitto dicto Joanni Rossenbac marito meo instituens ipsum Joannem Rossenbac maritum meum michi heredem universalem ad omnes suas voluntates inde libero faciendas. Hec est autem ultima voluntas mea quam volo valere jure testamenti et si forte non valet aut valere non poterit jure testamenti, saltem volo quod valeat et valere possit jure codicillorum aut nuncupavi aut alterius cuiuslibet mee ultime voluntate qua melius de ure valere poterit et tenere. De qua mea ordinacione testamentaria volo fieri toti codices sive originalia testamenta clausule et transumpta quod pro mea manumissores heredem aut alios quorum interest petita fuerint et requisita per notarium infrascriptum. Actum est hoc Barchinone die vicessima secunda mensis decembris anno a nativitate Domini millessimo quingentessimo vigessimo. Signum Elisabet Ressenbac testatoris predicte que hec laudo et fimo.

Testes vocati et rogati huius testamenti sunt Nicholaus Tares boterius et Galcerandus Jonquosa colaterius cives Barchinone.

Noverint universi quod anno a nativitate Domini millessimo quingentessimo vissgessimo primo die vero veneris prima mensis marcii intitulato, corpore dicte testatrici tradito ecclesiastice sepulture, fuit publicatum huiusmodi instrumentum per me Benedictum Johannem notarii publici Barchinone in scribania mei dicti notarii que situate est in platea sancti Jacobi Barchinone ad instanciam dicti Johannis Rosembach, presentibus testibus discretus Clemente Respall et Joanne Fortuny notarii civibus Barchinone.

(Arch. de Protocols de Barcelona, Manual de Testaments N.° 2 del notari Benet Joan.)

Testamentum Johannis Rossanbach quondam magistri stampe allamanni cives Barchinone.

In Christi nomine ego Johannes Rossanbach magister stampe civis Barchino filius Johannes Rossanbach domicelli honoris ville dalsberch diocesis spiarane terra imparatoris, infirmitate detentus de qua mori timeo, tamen in meo pleno sensu sanaque memoria cum firma loquela existens, meum facio testamentum in qua eligo manumissores meos et huius mei testamenti executores honorabiles Johannem Rossell apothecarium et Petrum Rossell mercatorem cives Barchinone. Quos pro ut karius possum deprecor eiusque plenam dono et confero potestatem quod si me mori contigerit antequam aliud faciam seu ordinem testamentum ipsi duo aut alter ipsorum in absencia nolencia seu defectu alius seu aliorum compleant et compleat omnia que cum hoc meum testamento seu hac mea ultima voluntate dispono pro ut scriptum invenerint ordinatum. In primis igitur et ante omnia volo et mando quod omnia debite quede beam persolvantur et omnes injurie ad quarum restitutionem tenear restituantur breviter, simpliciter, sumarie et de plano secundum Dominum Deum et foro anime prout tamen ipse debita et injurie probari poterunt vel hostendi per testes instrumenta aut alia legitima documenta. Eligo

namque sepulturam corpori meo fiendam in monasterio ffratrum Minorum in vasso dicti Rossell. Accipio de bonis meis pro anima mea et sepultura et piis causis infrascriptis quatuordecim libras monete Barchinone de quibus fiat dicta mea sepultura secundus et tercius dies pro ut moris est. Item volo quod celebrentur pro anima mea duo trentenaria in dicta ecclessia fratrum Minorum et pro fratres dicti monasterii et ex caritat volo dari tres libras monete Barchinone. Item volo selebrentur tria trentenaria in ecclesias beate Marie Montis serrati per fratres dicti monaterii et ex caritate volo dari quatuor libras. Item lego hospitali sancte Crucis Barchinone viginta quatuor solidos monete Barchinone. Item lego cuiibet dictorum manumissorum meorum pro onere manumissorie decem solidos. Omnia vero alia bona mea mobilia et inmobilia jura voces vices et acciones meis quecumque sint et etiam ubicumque dimitto et concedo domine Ursole uxor mee instituens dictam dominam Ursolam uxorem meam michi heredem universalem ad omnes suas voluntates inde libere faciendas. Hec est autem ultima voluntas mea quam volo valere jure testamenti que si non valet aut valere non possit jure testamenti saltem volo quod valeat jure codicillorum aut alterius disposicionis ultime voluntatis. De qua mea testamentaria ordinacione volo fieri tot codices sive originalia testamenta quod inde petita fuerint et notario infrascripto visa fuerint facienda. Actum est hoc Barchinone dia quinta mensis septembris anno a nativitate Domini millessimo quingentessimo tricessimo. Signum Johannes Rossonbach testatoris predicti qui hoc laudo et firmo.

Testes rogati huius rei sunt discretus Jacobus Marroma presbiter in sede Barchinone beneficiatus et Bernardus Rausich et Petrus Serra boterius civis Barchinone.

Nove int universi quod die lune septima mensis novembris anno a nativitate Domini millessimo quingentessimo tricessimo fuit publicatum huiusmodi testamenti ad instanciam dictorum meorum (sic) manumissorum.

(Arch. de Protocols de Barcelona. Manual de testaments del notari Anton Benet Joan.)

Índex general

GRAVATS

Preu del present volum : 30 pessetes

Imp. Casa de Caritat